ÖNSÖZ
IMAM BUHARÎ HAZRETLERI
(1) Anaya, Babaya Iyilik Etmek
(2) Anaya Iyilik Etmek
(3) Babaya Iyilik Etmek
(4) Zulüm Etseler Bile, Ana-Babaya Iyilik Etmek
(5) Çocugun Ana Ve Babasina Yumusak Söz Söylemesi
(6) Ana-Baba Hakkini Ödemek
(7) Ana-Babaya Isyan Etmek
(8) Ana-Babasina Lanet Edene, Allah Lanet Edeb
(9) Günah Bulunmadikça, Ana-Babaya Itaat Ve Iyilik Edilir
(10) Ebeveynine Kavusup Da Cennete Giremeyen Kimse
(11) Ana-Babasina Iyilik Edenin Allah Ömrünü Artirir
(12) Bir Kimse Müsrik Babasina Magfiret Dilemez
(13) Müsrik Ana-Babaya Iyilik Etmek
(14) Ana-Babaya Sövülmez
(15) Ana-Babaya Eziyet Etmenin Cezasi
(16) Ana-Babanin Aglamasi
(17) Ana - Babanin Duasi
(18) Hiristiyan Anneye Islâm'i Arz Etmek
(19) Ebeveyne, Ölümlerinden Sonra Iyilik Etmek
(20) Babasinin Iyilik Ettigi Kimseye, Evlâdin Iyilik Etmesi
(21) Babana Sila Ecenle Ilgiyi Kesme, Nurun Söner Silâ-i Rahmin Fazileti
(22) Sevgi, Veraset Yolu Ilk Kazanilir
(23) Insan Babasini Ismi Ile Çagirmaz, Ondan Önce Oturmaz, Önünde Yürümez
(24) Insan Babasini Künyesi Ile Çagirir Mi?
(25) Akbabalara Iyilik Etmenin Gerekliligi
(26) Yakinlara (Akrabaya) Iyilik Etmek
(27) Silâ-i Rahmin Fazileti
(28) Silâ-i Rahim Ömrü Uzatir
(29) Sila-i Rahim Yapani Allah Sevdirir
(30) Iyilik En Yakina, Ondan Sonra En Yakin Sirasina Göre Yapilmalidir
(31) Sila-i Rahmi Terk Edenin Bulundugu Topluluga Rahmet Inmez
(32) Silâ-i Rahmi Terk Edenin Günahi
(33) Silâ-i Rahmi Terk Edenin Dünyadaki Cezasi
(34) Silaya Ayni Ile Mukabele Eden Vasil Degildir
(35) Zalim Akrabaya Iyilik Edenin Fazileti
(36) Cahilîyet Zamaninda Sila Edip Sonra Isiâmi Kabul Edenin Hali
(37) Müsrik Akbabaya Sila Etmek Ve Hediye Göndermek
(38) Soylarinizdan Silâ-i Rahim Yapacaginiz Kimseleri Ögreniniz
(39) Azadli: «Ben, Falancilardanim» Der Mi?
(40) Kabilenin Azadlisi, Kendilerinden Sayilir
(41) Iki Kiz Veya Bir Kiz Geçindiren Kimse
(42) Üç Kiz Kardesi Geçindiren Kimse
(43) (Ölüm Veya Bosanma Sureti Ile) Kendisine Dönmüs Kizini Geçindiren Kimsenin Fazileti
(44) Kizlarin Ölümünü Temenni Edenin Hali
(45) Çocuk Cimrilik Sebebidir, Korkaklik Sebebidir
(46) Omuzda Çocuk Tasimak
(47) Çocuk Göz Bebegidir
(48) Arkadasina Mal Ve Evladi Çok Olsun Diye Dua Etmek
(49) Anneler Merhametlidirler
(50) Çocuklari Öpmek
(51) Babanin Edebi Ve Çocugun Iyiligi

(52) Babanin Çocukuna Iyilik Etmesi
(53) Merhamet Etmiyen Merhamet Olunmaz
(54) Merhamet Yüz Parçadir
(55) Komsuya Vasiyyet
(56) Komsunun Hakki
(57) Ikrama Önce Komsudan Baslamali
(58) Kapisi En Yakin Olana Hediye Edilir
(59) Komsularin En Yakinini, Sonra En Yakinini Itibar Etmek
(60) Komsuya Kapiyi Kapayan Kimse
(61) Komsu Aç Îken Doymamalidir
(62) Çorbanin Suyu Çogaltilip Komsulara Taksim Edilir
(63) Komsularin Hayirlisi
(64) Dürüst Komsu
(65) Kötü Komsu
(66) Însan Komsusuna Eziyet Etmemeli
(67) Bir Komsu Hanim, Komsusu Hanima Koyun Paçasini Bile Küçümsemesin
(68) Komsunun Sikayeti
(69) Komsusuna, Evinden Çikincaya Kadar Eziyet Eden Kimse
(70) Yahudi Komsu
(71) Iyilik
(72) Iyilere Ve Kötülere Iyilik Etmek
(73) Bir Yetimin Geçimini Sagliyanin Fazileti
(74) Kendi Yetiminin Geçimini Saglayanin Fazîleti
(75) Ana-Babasi Arasinda Yetim Kalani Geçindirenin Fazileti
(76) Evlerin En Hayirlsi, Içinde Kendisine Iyi Bakilan Yetimin Bulundugu Evdir
(77) Yetim Için Sefkatli Baba Gibi Ol
(78) Çocuguna Katlanarak Sabredip Evlenmiyen Kadinin Fazileti
(79) Yetimin Terbiyesi
(80) Çocugu Ölenin Fazileti
(81) Cenini Ölen Kimse
(82) Kölelere Iyi Muamele Etmek
(83) Köleye Fena Muamele Yapmak
(84) Köleyi Bedeviye Satmak
(85) Hizmetçiden Kusur Bagislamak
(86) Köle Hirsizlik Ederse
(87) Hizmetçi Suç Isler
(88) Kötü Zan Korkusundan, Teslim Edilen Esyayi Mühürleyiniz
(89) Kötü Zan Korkusundan Hizmetçisine Esyayi Sayip Teslim Eden Kimse
(90) Hizmetçinin Terbiyesi
(91) Allah Yüzünü Kara Etsin, Deme
(92) Dövmekte Yüzden Kaçinilsin
(93) Kölesine Zulmeden, Üzerine Vacib Olmaksizin Onu Azad Etsin
(94) Kölenin Kisasi (Cezalandirilmasi)
(95) Köle Ve Hizmetçilere Giydiginiz Elbiselerden Giydirin
(96) Kölelere Kötü Söz Söylemek
(97) Insan Kölesine Yardim Eder Mi?
(98) Kösle Güç Yetiremiyecegi Seyle Yükümlü Tutulmaz
(99) Insanin Kölesine Ve Hizmetçisine Yedirmesi Bir Sadakadir
(100) Kölesi Ile Yemeyi Istemedigi Zaman
(101) Insan Yedigi Seyden Köleye Yedirir
(102) Însan Yedigi Zaman Kölesini Beraberinde Oturtur Mu?
(103) Köle, Efendisine Karsi Dürüst Hareket Ederse
(105) Köle Olmayi Seven Kimse
(106) Insan Kölem Dememelidir

(107) Köle, Efendim Der Mi?
(108) Insan Evinin Bekçisidir
(109) Kadin Bir Koruyucudur
(110) Kime Iyilik Edilirse O, Ona Mukabele Etsin
(111) Iyilige Mukabele Edemiyen
(112) Insanlara Tesekkür Etmîyen
(113) Insanin, Kardesine Yardimi
(114) Dünyada Iyilik Edenler, Âhirette Iyilige Kavusanlardir
(115) Her Iyilik Bir Sadakadir
(116) Zarari Gidermek
(117) Iyi Söz
(118) Sebze Bahçesine Çikmak Ve Esyayi Zenbil Île Tasiyip Evine Götürmek
(119) Baga Çikmak
(120) Müslüman, Kardesinin Aynasidir
(121) Eglence Ve Mizahdan Caiz Olmiyanlar
(122) Hayirli Ise Delâlet Edenin Sevabi
(123) Insanlari Affetmek Ve Bagislamak
(124) Insanlara Tatli Yüzlü Olmak
(125) Tebessüm Etmek
(126) Gülmek
(127) Öne Dönünce Bütün Vücutla Dönmek Ve Arkaya Dönünce Bütün Vücutla Dönmek
(128) Bilgisine Bas Vurulan Güvenilir Olmalidir
(129) Danismak (Mesveret Etmek)
(130) Danisana Yanlis Yol Gösteren Günah Islemis Olur
(131) Insanlar Arasinda Sevgi
(132) Ülfet (Alisma Ve Anlasma)
(133) Mizah (Saka)
(134) Çocukla Saka Etmek
(135) Güzel Ahlâk
(136) Nefsin Cömertligi
(137) Cimrilik
(138) Bîlgîli Bulunanlarin Güzel Ahlâki
(139) Kiskançlik
(140) Salih Kimse Için Hayirli Mal
(141) Maundan Emin Olan Kimse
(142) Nefsin Hos Olmasi
(143) Çaresize Yardim Icab Etmesi
(144) Ahlâkini Güzellestirmesi Için Allah'a Duâ Eden Kimse
(145) Mümin Dil Uzatici Degildir
(146) Lanet Edenler
(147) Kölesine Lanet Edip De Onu Azad Eden Kimse
(148) Allah'in Laneti Ile, Allah'in Gazabi Ile Ve Atesle Lanetlesmek
(149) Kafire Lanet Etmek
(150) Kogucu
(151) Bir Fenaligi Isitip De Onu Yayan Kimse
(152) Ayiplayici
(153) Fazla Övmek
(154) Bir Kîmse Arkadasinin Kibre Düsmesinden Emin Ise Onu Övmesi
(155) Övücülerin Yüzüne Toprak Saçilir
(156) Siirde Övülen Kimse
(157) Sairin Serrinden Korkanin, Saire Bir Sey Vermesi
(158) Arkadasina Agik Gelecek Seyi Ona Ikram Etme
(159) Ziyaret Etmek
(160) Bir Toplulugu Ziyaret Edip De Onlar Yaninda Yemek Yiyen Kimse

(161) Ziyaretin Fazileti
(162) Bir Toplulugu Sevip De Onlarin Derecesine Erisemiyen Kimse
(163) Büyügün Fazileti
(164) Büyüklere Tazim Etmek
(165) Söze Ve Soruya Büyük Olan Baslar
(166) Büyük Konusmayinca Küçük Için Konusmak Hakki Var Midik?
(167) Büyükleri Yüceltmek
(168) (Turfanda) Meyva, Mevcut Çocuklarin En Küçügüne Verilir
(169) Küçüge Merhamet
(170) Çocugu Kucaklamak
(171) Erkegin Küçük Kiz Çocugu Öpmesi
(172) Çocugun Basini Oksamak
(173) Insanin Küçük Çocuga «Yavrum» Demesi
(174) Yeryüzünde Olana Merhamet Et
(175) Aile Efradina Merhamet Etmek
(176) Hayvanlara Acimak
(177) Kustan Yumurtayi Almak
(178) Kafeste Kus Beslemekde Bir Beis Yoktur
(179) Insanlarin Arasini Düzeltmek Için Hayirli Söz Iletmek
(180) Yalan Uygun Düsmez
(181) Insanlarin Eziyetine Sabreden Kimse
(182) Eziyete Sabretmek
(183) Darginlarin Arasini Düzeltmek
(184) Bir Adama Yalan Söyledigin Zaman Onun Seni Tasdik Eder Olmasi
(185) Yerine Getiremiyecegin Seyi Kardesine Va'd Etme
(186) Nesebleri Ayiplamak
(187) Kisinin Kendi Kavmini Sevmesi
(188) Kisinin Darginligi
(189) Müslümanin Darginligi
(190) Kardesi Ile Bir Yil Konusmiyan Kimse
(191) Iki Darginlar
(192) Düsmanlik Etmek
(193) Selâm Darginligi Gidermek Için Kifayet Eder
(194) Gençler Arasinda Ayrilik
(195) Bir Kimseye Kakhesi Danismasa Bile Ona Yol Göstermesi
(196) Kötü Örnek Hos Görülmez
(197) Hile Ve Aldatma Hakkinda
(198) Sövmek
(199) Su Vermek
(200) Sövüsen Iki Kimsenin Söylediklerinin Günahi Ilk Basliyandir
(201) Sövüsenler Seytandandirlar» Saçmalarlar Ve Birbirlerine Yalan Söylerler
(202) Müslümana Sövmek Fasikliktir
(203) Insan Sözünü Belli Kimselere Tevcih Etmemelidir
(204) Kendi Teviline Göre Baskasina Ey Münafik Diyen Kimse
(205) Kardesine: «Ey Kâfir!» Diyen Kimse
(206) Düsmanlarin Sevinmesi
(207) Malda Israf
(208) Saçip Savuranlar
(209) Evleri — Konaklari — Kervansaraylari Islâh Etmek
(210) Binalara Harcama (Yatirim)
(211) Insanin Kendi Isçileriyle Çalismasi
(212) Binalarda Boy Ölçüsmek
(213) Bina Insa Eden Kimse
(214) Genis Mesken

(215) Evlerinde Cumba Edinenler
(216) Binalari Süslemek
(217) Yumusak Hareket Etmek
(218) Geçimde Kolaylik
(219) Yumusakliktan Insana Verilen Mükâfat
(220) Huzur Temin Etmek
(221) Kaba Hareket
(222) Mal Edinmek
(223) Mazlumun Duasi
(224) Kulun Aziz Ve Celil Olan Allah'dan Bizik Istemesi — Çünkü Allah (Kullara Dua Yolu Göstererek) : «Allah'ima Bize. Nzik Ver; Sen Rizik Verenlerin En Hayirhsisin. Buyurmustur
(225) Zulüm Karanliklardir
(226) Hastanin Keffareti
(227) Gece Ortasinda Hasta Ziyareti
(228) Hasta Için, Sihhat Halinde Yapmis Oldugu Ibadetin Sevabi Yazilir
(229) Hastanin : «Bende Agri Var!» Demesi Sikâyet Olur Mu?
(230) Baygin Hastayi Ziyaret Etmek
(231) Hasta Çocuklari Ziyaret Etmek
(232) Özel Bölüm
(233) Hasta Bedevîyi Ziyaret
(234) Hastalari Ziyaret Etmek
(235) Ziyaretçinin Hasta Için Sifa Dilemesi
(236) Hastayi Ziyaretin Fazileti
(237) Hastanin Ve Ziyaretçinin Hadîs Anlatmasi
(238) Hasta Yaninda Namaz Kilan Kimse
(239) Müsrik Hastayi Ziyaret
(240) Hastaya Ne Söylenir
(241) Hasta Nasil Cevap Verir
(242) Fasik Hastayi Ziyaret Etmek
(243) Kadinlarin Erkek Hastalari Ziyaret Etmek
(244) Evin Lüzumsuz Seylerine Bakan Ziyaretçinin Hos Görülmemesi
(245) Göz Agrisindan Ötürü Ziyaret
(246) Hasta Ziyaretçisi Nerede Oturur
(247) Insan Evinde Ne Yapar
(248) Insan Kardesini Sevdigi Zaman Ona Bildirsin
(243) Bir Kimse Bir Adami Sevince, Onunla Münakasa Etmesin Ve Ondan Sormasin
(250) Akil Kalbdedir
(251) Kibir (Büyüklenme)
(252) Insanin Ugradigi Zulümden Intikam Almasi
(253) Kitlik Ve Açlik Zamaninda Yardimlasma
(254) Tecrübeler
(255) Allah Için Kardesine Yediren Kimse
(256) Cahilliyyet Devrindeki Andlasma
(257) Kardes Etmek
(259) Ilk Yagmurda Islanmak Isteyen
(261) Develer, Sahibi Için Izzettir
(262) Bedevilesmek
(263) Köylerde Oturan Kimse
(264) Akarsu Kenarlarindaki Yaylada Oturmak
(265) Sir Saklamayi Ve Ahlâklarini Ögrenmek Için Herkes Ile Oturmayi Seven Kimse
(266) Islerde Sab1rlilik Ve Agir Baslilik
(267) Islerde Müsamaha
(268) Azginlik Ve Taskinlik
(269) Hediye Kabul Etmek

(270) Insanlara Kizginlik Hâli Girince Hediyeyi Kabul Etmeyen
(271) Utanmak
(272) Sabah Kalkinca Ne Demelidir
(273) Kendinden Baskasina Duâ Edenin Duasi
(274) Duanin Özlü (Halis) Olani
(275) Insan Kesinlikle Duâ Etsin, Çünkü Allah! Zorlayici Yoktur
(276) Duada Elleri Kaldirmak
(277) Allah'dan Magfiret Dilemenin En Faziletlisi
(278) Kardesin Giyabta Duâ Etmesi
(279) Özel Bir Bölüm

IMAM BUHARÎ'NIN DERLEDIGI AHLÂK HADÎSLERI

SÖNMEZ, Hokkesi [nayeî'f see islam üSermrîde ü enfhn bufün Rkih bablemna ve sîSihaî derecelen ne göçe d sr! ey erek eser geîEren Imam-! BuhGn"RIn A Ih E âk ve Edeb'e ast üiesdasHen toplayan nci eseri Edeb-üS Müfred'f siz azh okuyucu!ar;nn sunmakla müfcehirdir.
Bu sufefie HadîsSerEe-alâkali (Bulûg-ul Mercifn ve Sahîh-i MüsStm Sersonm üncü i en: d kitabimiz okmss oluyor.
Edeb-ül Müfred, Cenab-B Makk'îsi Kur'ân-i Kenm'de «Eî-Tin» sûresinde kasem ederek : «Biz gerçekten insani en güzel bir biçimde, surette yarattik» ve sOEira «Küfre varinca esfel-i sâiifîn'e çevirdik» di/e buyurdugu biz in-san!ar:R bu güzelliginin mohoraza formülü olan SsÜâm dinini ve onun temsilcisi güzel ahlâk ve edep numunesi Peygamber Zssan:m:zi göndermis ve onu örnek aEmam:zi bildirilistir. Ssîe imami Buhar? Hazretleri insanSar;o Es^el-i SaCiJsû'e düsmeden Cenab-i Hakk'un Eütfestigi güzelitgini koruma reçeBeSerini ssisa^farcn önderi bazikabib Ulu Peygasmberirasszd!! tcpBayarak biz!eî'En istifadesi si e arzeîmîstir.
SÖNMEZ NESRIYAT da bu müstesna AJufâk ve E gayesine uygisn olarak büyük bir iftiharla sizlere sunmaktadir.
Gayret bizden, Tevfik ve Inayet Cenab-i Hak'tandir.[1]

SÖNMEZ

ÖNSÖZ

Insani en güzel bir kivamda yaratan ve sonra ona edebi Ögreten yüce Allah'a hamd ederiz.
Ahlâki Kur'ân olan sevgili Peygamberine de Salât ve Selâm getiririz... Terceme ve açiklamasi takdim edilen Imam Buharî'nin bu eseri, kitabin Isminden de anlasildigi gibi, sirf edeb ve ahlâkla ilgili hadîs-i serifleri Içinde toplamis bulunmaktadir.
Imam Buhari nIn hal tercemesini özet olarak kitabin basina koymus bulunuyoruz. Bu büyük Müslüman Türk âliminin essiz eserlerinden birini de bu «El-Edebu'l-Müfred» adli kitabi teskil etmektedir. Imam B u -harî, bu kitapta topladigi hadîsleri yalniz kendi «Sahîh»Inde degil, diger eser ve rivayetlerden seçerek bir araya getirmistir. Böylece edeb ve ahlâka dair basli basina bir eser hazirlamis olmasi, bize, Islâm'da edeb ve ahlâkin yüksek mevki'ini ve ona verilmesi gereken önemi belirtmeye kâfidir. Bu itibarla Islâm'da ahlâkin yeri ve önemi üzerinde bir miktar durmayi, ko-numuz olmasi itibariyle, faydali buluyoruz.- islâm'da ahlâk; insanin dinî ölçülere uygun olan güzel söz ve hareketlerden ibaret yasantisidir. Buna, Insanin huyu, edebi ve davranislar denir. Insanin sahip bulundugu ahlâkî haller iki kisma ayrilir.
1— Bunlardan bir kismi dogustan gelen ve degistirilmesine imkân bulunmayan huylardir ki, buna tabiî ahlâk denir. Insanin dogustan sinirli ve aceleci olmasi gibi.
2— Bir de akil ve düsünce ile, cemiyetin tesirleriyle distan gelen ve insanin kendi ihtiyar ve Iradesiyle kazanilmis olan ahlâk vardir ki, buna mükteseb ahlâk denir. Esasen bizim konumuzu da Ilgilendiren bu ikinci kisim mükteseb ahlâktir.
Madem ki ahlâk, iyi ve güzel söz ve hareketlerin yasantisindan Ibarettir; o halde iyiyi ve güzeli nasil taniyalim ve seçelim?
Bu kâinati, bütün varliklariyla, aklimizin eremeyecegi ince bir san'at, Idrakinden aciz kaldigimiz düzen ve intizam üzere yaratip âa, onu en saglam ölçü ve kanunlara baglayarak tahkim eden, Ilim ve kudreti hudutsuz bulunan yüce Allah, yaratiklari içinde insani en güze! bir kivamda yaratmis, diger yaratiklari da onun istifadesine bagli kilmistir. Böylece insani âlem içinde hakim duruma koyarak onu muhatap tutmus ve mükellef ksl-misfir. Elçileri vasifcsîyie ona saadet yollarin! göstermis, iyiyi ve güzeli, kötüyü ve çirkini ögretmistir. Her ve en saglam yaratan yüce varligin, insanlara da, kendileri, için en dogru olan yasayis ve hareket yollarini bildirmesi tabiîdir ve "süphe.götürmez bir gerçektir. Zira esyayi yoktan var eden, onun künhünü .bilen ve onu diledigi gîbI tasarruf eden varhgin ilmi yaninda kimsenin söz Elbette olamaz. O halde Allah'in bize ögrettigi edeb ve ahlâk, denemeyen en güze! ve en dogru ahlâktir. Bu ahlâki en mükemmel bîr tarzda yasayan da, süphesiz ki, onun eh sevgili Peygamberidir. Çünkü Peygamberi hakkinda söyle buyurmustur:
«Gerçekten sen, çok Ibüyük. bir ahlâk üzeresin.»; (Kalem'.Sûresi, ayet:5)
ct izofnoHoa 'yasdklönni en iyi bilen, dinin iVldteya seyleri birbirinden avsklayip âa kötülüklerden uzak kalarak Iyi ve güze! seyleri en olgun bir halde uygulayan ve dini tam olarak yasayan Peygamber olduguna göre, edeb ve-ahlâki biz ondan ögrenecegiz ve onu örnek alacng'z, Ebedî saadet ve kurtulus yolu budur.DInsaydigi seyler,'iyidir ve Insanlinin menfaatinedir/ve bunlarrüygolamak ve,amak ah'âHir. Dinin kötü ve çirkin saydin! seyler .de fenadir; ve insanhgin zarannadir. Bunlari islemek tlle Buraya kodar ynoi'an ki?a ockinmadan'aniasihyör ki Ahlâk, din'den ayri bir sey degil,- din hükümlerinin dogru ve tam olarak yasanmasindan dogan bir haldir. Insanin kisiligi ile* ferd've cemiyet üzerinde varl'fiini gösterir" ve uygulanmasi Istenir. Inran cemiyet df^-nda .kalamayacagindan ah1âkHan da azode kalamaz, dinin vü'led'gi ahlâk oküleri ile sorumlu tutulur. Bu sorumluluga inamp da vazifelerInI yerine aetîren'er goyeve ererler, selâmete kavusurlar. .NItekIm 'Peygamber' (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Ben ahlâkin güzeük ve iyiliklöritu taiîiâmlamak için gönderildim.» Buyurmustur, p.emek ki, Islâm'in gayesi güze! ahlâ' yasamaktir.Bu ahlaki

yasayöb'lmek idn de'onu önrenmek ve tatb'kçis'ni önder edinmek ge-.rekîr. Hedef budur.Onun Için ahlâk islâm dininden ayrilmayan, h'âm toplumunda kayrîa'fmöy! is'Bgtid'yan :a'üze?i'ive'r h^liffü'1 kur8W"bir ruhdan fharettir.A'nk olmaksiz'n d:n dü^ünü'emedig gibi, dine-HayÖHmcryah'-Bir ahlâk da Allah knt-nda makbul degildir.

Filozoflarla p^fkologlarin'tarif ett'gî2!an!â!uya fcemIyetIri:fetirh" vet-el-k-:n;nden donan âdetler, ya ;da^î:nsonm yorof'Tisinda mevcut k'abiliyetler'n geÜsmesi Ile meydana pelen'hnilerdir. Bu tariflere aöre. insanlar Için.temelli ve; istikrarli bîr ahlâk sekli ve-öküsü o'omar. Ferdlerîn kabiliyetlerine veya -cemiyetlerin nelenek, çiörenek ve âdetlerine'-fca'çHr-olarak daima deciIsen ve birbirleriyle mütemadiyen çelisen anarsik hareketler meydana1 gelir," nizam bozulur ve huzur kalmaz. Kismen dünyada bir huzur sanilsa bile, gerçekte böyle degildir. Çünkü Inananlar için Ilâhî ölçüler esastir. BunIar hem dünya, hem de âhiret saadetini temin ederler. Dinimizde çocugun babaya ve babanin çocuga, karinin kocaya ve kocanin kariya, komsunun komsuya, patronun isçiye ve isçinin patrona, amirin memura ve memurun amire/üstün asta ve astm üste, saticinin müsteriye ve müsterinin saticiya, müminin kâfire ve müminin mümine karsi, karsilikli hak ve vazifeleri vardir, Bunlari büip dosdogru uygulamak Islâm 'ahlâkini yasamak olur.

Imam Buhari, çesitli nakil yollarindan ilmî arastirmalarIyle elde ettigi ahlâka daîr Peygamber Efendimizin söz ve hareketlerini bîr araya toplamis ve bize basli basina bir ahlâk kitabi hazirlamistir. Bunlari Ögrenip en güze! yasayanlar, Peygamberin büyük ahlâkina en yakin bulunanlar olur. Iste bu kitap bize Peygamberin büyük ahlâkini ögretiyor ve ona uymamizi tavsiye ediyor, islâm'in hayati budur, huzur ve saadet buradadir.

Allah'im! Bize önce hidayet buyur; hakki göster, ona uymayi nasib et. Bâtili da gösterip ondan kaçtndir.

Bize o büyük peygamberin yüce ahlâk? rifojf ret, yrisahtssfnfvei*; saao'eî kapilari açtlsm, gözler aydun olsunr karanliklar kapansin. V Faydalansm genç-ihîiyar, bütün kâinat... Selâmete açsinlar kanat.

Iste istegimiz, son arzumuz bu...

Imam B u h â r î 'nin bu kitabi ahlâkla ilgili çesitli konulari gösterir (644) kadar bölüme ayrilmistir. Her bölümde, o konu ile ilgili bîr veya birkaç hadîs-i serif, yahut ashabdan rivayet edilen haberler vardir. Hazreti Peygambere kadar yükseltilmemis olup, tabiîn veya ashaba kadar ulastirilan nakillere eser veya haber ismi verilir ki, bunlar, Ikinci parantez içinde (1, 2,... -s.) seklinde gösterilerek ayirt edilmislerdir. Bunlarin sayisi (383) adettir. Eserler dahil, bütün hadîslerin toplami (1322) adet olup, bunlardan (639) tanesi birinci cildimiz içinde mevcuttur.

Kisaltma olsun diye, metindeki senetlerden yalniz ilk ravî alinarak tercemeye geçilmistir. Mümkün oldugu kadar metne sadik kalinarak lüzum görülen yerlerde ayrica açiklama yapilmistir. Hayatlari bize örnek olacak ashab-i kiramdan firsat düstükçe bahsedilerek hal tercemeleri kisaca verilmis, gerek metinler için ve gerekse açiklamalar için faydalanilan kaynaklar gösterilmistir.

Imam Buhari 'nin «EI-CamiVs-$ahiih»inden sonra gelen ve Islâm ahlâkini derleyen «El-Edebü'l-Müfred»inî, Hindistan'da Osmaniye Universitesi hocalarindan, tefsir hocasi F a d ! u I I a h E I - C î I â n î iki ciid halinde serh etmis ve hadîsler için baska kaynaklar da göstermistir. Ayrica lüzumlu fihristler hazirlayarak kitabin sonuna koymakla büyük hizmette bulunmustur. Hizmetinin manevî mükâfatina ziyadesiyle nail olmasini AlScjfo'-dan niyaz ederiz. Eserin terceme ve açiklanmasinda bu âlimin serhleri bize esas olmus, diger kaynaklardan ayrica faydalanilmistir.

Ehliyet ve mükemmeliyet iddiasi olmaksizin, bu çalismamiz, Hz. Peygamberin nurlu ahlâkindan ahlâk edinmek isteyenlere, ahlâka susamislara, Islâm ahlâkindan mahrum olanlara bir yansitma vasitasi olabilecekse, hepimize ne mutlu!.. Bu mutlulugu ve bu saadeti Allah'dan diliyoruz :

Ya Rab! Beseriyet Icabi bizden çikmis bulunan hata ve günahlari bagisla; bize hakki ve dogrulugu ilham et. Bizi Peygamberin büyük ahlâki ile tenvir edip, dogruluktan ve istikâmetten ayirma. Akibet bizi, iyilerle ve razi oldugun kimselerle hasret...

Hamd, âlemlerin Rabbine;

Salât ve Selâm, O'nun elçisine.

Rahmet ve Resulünün ümmetini olsun…[2]

A. Fikri YAVUZ
30.12.1971

IMAM BUHARÎ HAZRETLERI

Abdullah Ibni M e s ' u d 'un — Allah ondan razi olsun — rivayet ettigi hadîs-i serifin beyaniyle «Kui-'ân yeryüzünde Allah'in ziyafet sofrasidir.» Hazreti Âise 'nin de — Allah ondan razi olsun — tavsiyelerinden anliyoruz ki, Allah'in elçilik görevini tasiyanlarin en üstünü «Hazreti Muhammed Sallâllahü Aleyhi ve Seîlem'in Ahlâki KUR'ÂN idi.»

Hazreti Peygamber Kur'ân'i, insanlara, yasayislariyla, hal ve gidisatlariyla terceme eder ve açiklardi. Kur'ân-i Kerîm'in açik ve kesin âyetleri, Peygamberin hikmetle dolu söz ve hareketleri yirmi üç yilda tamamlanmisti. Bu zaman içerisinde, ashab-i kiram, Allah'ü Teâlâ'nin kendilerine ihsan buyurdugu güçle hadîsleri ezberlediler. Daha sonra hadîs imamlari, Peygambere ait çok degerli ve büyük hadîs kitaplari yazdilar. Bunlarin çogunu, seriatin gaye ve maksadina uygun olarak itikat, vasiyyet, idare ve toplumla ilgili konular, cihad faziletleri, Cennet ve Cehennem gibi bölümlere ayirarak hazirladilar.

Ahlâk ve adaba mahsus olan hadîsler ise, bütün hadîs kitaplarinda fazla miktarda ve çesitli bölümlere daginik bir halde bulunuyordu. Zira ahlâk, Peygamberin getirdigi hidayet dininin temelinde büyük bir rükün teskil eder. Herkes biliyordu ki, Peygamber (Sallâllahü Aleyhi ve Selîem) ahlâkin iyi ve güzellerini tamamlamak için insanliga gönderilmisti.

Iste Imam Muhammed Ibni Ismail El-Buharî, «Camiu's-Sahîh» adli meshur eserinde, «Edeto» için bir bölüm ayirmistir kî, bu ölmez eserin 78. bölümünü teskil etmektedir. Sonra Imam Buhari, bununla yetinmeyip sirf edep mevzuuna ait olmak üzere müstakillen bu kitabi hazirlamistir. Bu esere, «el-Edelbu'l-Müfred» adini vermistir; çünkü bu eseri yalniz edeble ilgili hadîslere tahsîs etmis, baska seylere degil...

Güzel tesadüflerden biri olarak Imam Buhari, asirlarin hayirlisi oldugu rivayet edilen üçüncü asrin basinda yetismis, daha sonra hayatinin ikinci safhasinda, kendisinden sonra gelecek hadîs âlimleri toplulugunun elçisi imis gibi, onlara öncülük etmistir. Böylece Hazreti Peygamberin sünnetini izliyenler için, hayir sahipleri için «Sünnet» hakkinda yukarda adi geçen «Camiu's-Sahîh» kitabini hazirladi. Hem asrmdaki âlimlerin, hem de daha sonra gelen hadîs âlimlerinin Imami olmustu.

Abdullah îbni M e s ' u d 'un - Allah ondan razi olsun — rivayet ettigi hadîs-i serifin beyaniyle «Kur'ân yeryüzünde Allah'in ziyafet sofrasidir.»

Hazreti Âise'nin de —Allah ondan razi olsun— tav-' sîy elerinden anliyoruz ki, Allah'in elçilik görevini tasiyanlarin en üstünü «Hazrefi Muhammed Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'in Ahlâki KUR'ÂN idî.»

Hazreti Peygamber Kur'ân'i, insanlara, yasayislariyle, hal ve gidisat-î&riyle tercenieeder ye açiklardi. Kur'ân-i Kerîm'in açik ve kesin âyetleri, Peyganîberin Mkmetle dolu söz ve hareketleri yirmi üç yilda tamam-îantaistl. Bu zaman içerisinde, ashab-i kiram, AUah'ü Teâlâ'mn kendilerine ihsaft'buyurdugu güçle hadîsleri ezberlediler. Daha sonra hadîs" imamlari, Peygambere ait çok degerli ve büyük hadîs kitaplari yazdilar. Bunlarin çogunu, Seriatin gaye ve'maksadina uygun olarak itikat, vasiyyet, idare ve topltimlaMlgili konular, cihad faziletleri, Cennet ve Cehennem gibi bölümlere âyifcarak hazirladilar.

Ahlâk ve adaba mahsus olan hadîsler ise, bütün hadîs kitaplarinda fazla miktarda ve çesitli bölümlere daginik bir halde bulunuyordu. Zira ahlâk, Peygamberin getirdigi' hidayet dininin temelinde büyük bir rükün teskil eder. Herkes biliyordu ki, Peygamber (Sallallahü Afcyki ve Sellem) ahlâkm iyi ve! güzellerini tamamlamak için insanliga gönderilmisti.

îstq îmam Muhammed îbni îsmaîl El-Buharî, «CamîuVSahîn» adli meshur eserinde, «Edeb» için bir bölüm ayirmistir bu ölmez eserin 78. bÖîümühü teskil etmektedir. Sonra îmam B'uIiar î, buiîunlâ yetinmeyip sirf edep mevzuuna ait olmak üzere müstakillen bu kitabi'nazirîârnistir. Bu esere, «el-Edebu'1-Müfred- adini yermistir; çünkü bu eseri yalniz edeble Ilgili hadîslere tahsîs etniis, baska seylere degil...

Güzel tesadüflerden'biri olarak îmam Btiharî, asirlarin hayirlisi oldugu rivayet' edilen üçüncü asrin basinda yetismis, daha sonra hayâtinin ikinci safhasinda, kendisinden sonra gelecek hadîs âlimleri toplulugunun elcisi irtiis gibi, onlara öncülük etmistir. Böylece Hazreti Peygamberin-sünnetini izttyenler îçiö, hayir sahipleri için «Sünnet» hakkinda yukarda adi geçea «Catniu's-Sahîh» kitabini hazirladi. Hem asrindaki âlimlerin, hem de daha sonra gelen hadîs âlimlerinin îmaml olmustu.

Imam Buharî, ilk olarak Islâmda hadîs mevzuunda bir kitap yazip hadîsleri elestirerek gayet ince ve titiz metodlarla sahîh ve saglamlarini sakatlarindan ayiran büyük îmam'dir. Bu büyük hizmeti ile, kendi asrinda yildizlari parliyan bid'at ehlinin takip etmekte olduklari sapik yol kesilmis oldu. Böylece onlar, perisan olarak korku içinde sapik yollarindan geri döndüler.

Imam Buhar'î veburmn gîtii âlimler, felâm dini için açik ve parlak deliller ortaya çikardilar ki, îslâm yolundan, Peygamberin gidisatindan sapanlara ve uydurmacilara artik bir hareket ve imkân kapisi kalmadi; Imami (E b ti" A b dul 1 ah) Muhammed îtini î s mail, îbn i îbrah î m , f b ni' 1-Mugîre ET-Cu ' f î / ilk vatani olanTrBuh,ara*da çuma namazmdan sonra, Hicrî 13, ^Seyyal 194 tarihinde dogdu.'

E 1-Mü st en îr îbn i Atik diyor ki, bu dogum tarihini, bizzat Irnam Buharî, babasinin el yazisi olarak bana göstermistir.

Bu.har:î'nin babasi,iilira,ye takva sahibi zengin bir zattj; Daha,dogrusu ticaretle ugrasan bir âlimdi. Daha çok sünnete ait ilimlerle mesgul oluyordu. Hafiz I b n-i Hibba n «Kitabufs-Sikat»açÜi eserinde, Buharî 'nin.babasjni dördüncü tabaka ricalinden saymistir; H a m-m a. d t b n.i Z e y d ve M al i k 'den rivayet ettigini söylemistir. Irak'lilar. da kendisinden rivayet etmislerdir. Oglu Imam Buharî, «Tarih-i KebuVüide söyle anlatiyor:

Babam' î;&m e il i IH a m m a d I b n i Z e y d 'i (98479) görmüs, I b n ü '1 - M,ü b a re k ile (118-182) görüsmüs ve îmani M a 1 i k 'i (93-179). dinlemistir.

Bu harî 'nin babasi. I s m a i 1, Imam Malik ile Ham ma d î b p. i Z e y d, 'den ye Irak'lilar da; kendisinden rivayet ettiklerine göre, anlasiliyor ki, { s m a i 1 Efendi 179 hicret.yilindan önce hac farizasini edâ,etmek üzere vatanindan çikti; Medine'yi ziyaret etti ve. orada da Imam Ma 1 i ^ ile görüstü, giderken de, çlönerken .de Irak'a ugrayip orada H amma, d ile karsilasti ve,pndan-'hadîs dinledi. Iraklilar onunla beraber, bulunarak kendilerinden hadîs rivayet ettiler.

I b n u ' 1 -,M ü b ar ek 'e gelince, bununla devam eden hayat, Mali;k ve Ham m a d 'dan sonra,üç yil olmustu»,

Bu har î'nindedesi I br a.hîm î bn u;'1 - M u.g,î r e hakkinda, Hafiz îh n i Hacerr «He4yo's-Sarî>» adli kitabiain 478. sayfasinda söyle diyor: «Buna ait haberlerden eliffîize bir. sey geçmemistir.»

Bu^harî'nin büyük dedesi, Ibrah-im -inde babasi MUGÎRE, bu soyun Ufc müslüman olan sahsiyetidir, Müslümanligi kabul edisi ile,vâtanâaslarindan^ve C u ' f a kabilesinden Y e m a n adindaki (Sîi*1 zâtm elîyiei olmustur.

Cu'fa kabilesinden olan bu «Y e m h», muhaddis Hafiz Abdul1ah,I b n i M-;u,^ a m m e d 'in büyük dedesidir; çünkü Hafiz A b-.d ull'a.h 'in babasi Muhatti m,e/d , M u h a m m e d 'in babasi Ab.duil ah , Abdullah'in babasi Cafer, C,a f e r 'in de babasi El-Yeman 'dir, Cu'fa kabilesine mensuptur...Buhara ve MaveraünnehirMe Allah yoluna çagirma sevabini is-liyen:bir kabilenin adidir. Bu kabilenin gayret ve çalismalariyle doguda çok kimseler Islâm'i kabul etmis; ve Islâm'in yayilmasina bunlarin büyük hizmetleri olmustur. Imam Buhari gibi büyük sahsiyetler dogmus ye Islâm'a büyük hizmetlerinden dolayi serefli bir kabile'unvanini korumusflar-vemlaranispetedilmelç de bir fazilet olmustu.. Bu hizmetler içinde en fo%ük nastbCF kazandiran da. süphe yok ki,, îmam B u h-a.rî Jnirt geriye biraktigi ölmez eserlörtdîr. Allah'hepsinden razi, olsun.

'Buhar î; 'hin babasinin öhirri tarihi bilinmemekle beraber,' B u -h a r; î 'nin^ küçukKîfünde vefat ettigi kssihlikle söylenebilir. Böylece B u'h^a-"r îî,' annesinin'kucaginda ve himayesinde büyüdü. Ilk hadîs din-lemesi d&Hk'rî'2O4 târihin-de olmustur. Buhari 'nin talebesi, B u" h a i* î'hih'söyle dedigini anlatmistir: «Daha ilk medresede iken, baiîa hadîs ezberieinekHlhâm edildi.»~O vakit on veya daha az yasta bulunuyordu. ' B ÜK^ r!'nin Küçüklügünden itibaren hiadîs ezberlemekte takip ettigi yol, ravilerin hal tercemelerini, onlarla yasamis gibi ezberlemek öl-ftmstur. "-Oî raviyî, ravinin iktisabini, kimden rivayet ettigini ve raviden kimlerin rivayet ettigini hep bilirdi. Bir kimse hadîs rivayetinde.ve ravi-Ietfin'senedinde hataya düstügü' zaman, Imam; Buharî onun imdadina yetisirdi; çünköT Imam B u h §:r î bütün ravileri ve talebelerini, ra-viniit söyhlenni,; söyhlerin zamanlarini ve vatanlarim bilirdi. Bu ehliyetini gösteren bil* hadise vardir ki; onu'bizzat Buharî, medrese tahsi-
'linâen tottra söyle anlatmistir.

iMedrösfeBe;Ve disardaH âlimlerle bazi ihtilâflara düstüm. Bîr gün, medresede dersveren hoca dedi ki, S'ü f y an E bû Z ü'b e y r 'deri, EVû Z>ü be y r de 1 b'r'â h I'm N e h a iJden rivayet etti. Ben, E'bû 2üb e y r , î Vr ah Iîn 'deh rivayet etmemistir, dedirri. BÜ-nun üzerine adam beni azarladi. Ben ona dedim ki, dön, yaninda varsa aslina bak:Adam gidip arastirdi ve sonra dönüpi bana söyle dedi; ' «Eiy gehçîîlivâyet hasildir?i Ben dedim ki," o, Adiyy oglu Zü-tee"yr"'dir, 1 b r a h i m 'den rivayet etmistir; E b û Z ü b e y r degildir; Adam balemi aldi, kitabini düzeltti ve bana; «Dogru söyledin\» dedi. Biri; B-uh'lrîPye ;sordu: Bu adafria karsi hareketinde kaç yasmdaydih? Buharî, on bir yasindaydim, demis. Bu yasta iken, memleketindeki hadîs rivayetlerini Muhammed îbni Selâm 'dari (161-225), Abdullah Ibni Muhammed E 1 - M ü s n i d î 'den (?-229) ve bunlarin; emsalinden aliyordu.

Buhari söyle anlatir: On alti yasima bastigim zaman, îbni Mübarek 'in (118-182) ve Veki' î b n ü'1 - C er r ah'm (130-197) kitaplarim ezberledim!

Fikih âlimlerinden de bunlarin görüslerini anladim
Ömrünün bu devresinde, (210 hicret yilinda) hac farizasini edâ etmek üzere, B e y t u 1 1 a h 'a müteveccihen annesi ve kardesi A h m e d ile'yola çikti B u h a r î ... Ahmed ondan küçüktü. Her girdigi belde âlimlerindenîmâm Buhari hadîs dinlerdi:
Beîh'de; Mekkî îbni Ibrahim Hafiz B e 1 h î'den (?-215), Basra'da; E bû A m r E K'K a y s î *den (?-213) ve Muhammed îbni Abdullah î t> n i ' 1 - M ü s e n n a El-Ensarî'den (118-215) ,Kûfe'de; Ab d u 1 1 ah î b n i M û s a E 1-A b s î '-dfen (?-2l3), Mekke'de; Mekke seyhi ve kurrasi Abdullah îbni Yeiîd El-Mukrî 'den (120-213), BagdadMa; A f f a n ibni M üs 1 i m E 1 - B a s r î 'den (13Î-220), Humus'dan; Ebu'K.Yeraan E 1 - H a k e m î b n i Nafi' E 1 - B « h r a n î Men (138-221), Sam'da: Ebû Müshir Abdu'1-A'lâ E1-G a s s a n î'den (140-218), As-kalanda: Adem îbni 1 y a sdari (182-220), Filistin'de: Muhammed îbni Yûsuf El-Faryabî 'den (?-212) hadîs dinlemis ve okumustur.
Sehl îbni Sirrî rivayet ettigine göre, Buhari söyle demistir:
«Sam'a, Misir'a ve Arap Yanmadasi'na iki defa, Basra'ya dört defa gittim ve Hicaz'da alti yil kaldim. Küfe ve Bagdad'a hadîs âlimleriyle beraber kaç defa gittigimi sayamam.» Hasid îbni' Is nva il demistir ki, Buharî daha küçükken bizimle beraber Basra âlimlerine gider gelirdi; yazi yazmiyordu. Hatta beraber bulundugumuz bu günlerde on alti gün geçince, onu yazi yazmayisindan ötürü ayikladik. Bunun üzerine bize söyle dedi: Aleyhimde söz ettiniz; yazdiklarinizi bana okuyun. Biz de, yazdiklarimizi, ©nbes binden fezla oldugu halde ona okuduk. O, bütün bu'hadîsleri ezbere olarak bize «kudu; öyle,ki, biz, onu ezberinden yazmis oldugumuz hükmünü vermeye basladik.
Muhammed Îbnu'l-Ezher El-Sicistanî söyle anlatiyor: Mekke :kadisi Süleyman îbni Harb El-Ezdî El-B a s r î 'nin meclîsinde idim. Bu zat 224 hicret yilinda vefat etti; doksan yasinda bulunuyordu. Orada bulunanlardan birine Buhari için, bu genç neden yazmiyor? diye soruldu.. Verilen cevap su oldu: Bu genç Bu-hara'ya döner ve orada kendi ezberinden yazar.
Varraka Ibni Mu ha mm e d îbni Ebî Hate m'den, Buhari 'nin anlattigi rivayet edilmistir:
«Ben hadîs âKmi Faryabî 'nin meclisinde îdim; üstad söyle takrir etti: Bize Sü f y a n , Ebû U^r v e 'den; Ebû Ur ve, Eb£'l-' H a 11 a b 'dan; Ebû'l-Hattab, Ebû Hainza 'dan rivayet etti. Mecliste bulunanlardan hiç biri, S ü f y a b 'dan yukarida bulunan ravi-lerin adini bilemedi, (onlari künyeleri ile taniyorlardi). Ben dedim ki, S ü f y a n 'in yukarismdaki ravilerden E b û U r v e , Muammer îbni Ra si d'dir. E bû ' 1-Ha tt a b , K a t a d e Ibni Dia-me'dir. Ebû Halaza da, E n e s I b n i, M a 1 i k'dir.
Buhari ilâve ederek dedi-ki* F a r y a b î 'nin ravileri künyeleri ile söylemesinin sebebi su: Faryabî 'nin hocasi Süfyan e 1 -S e v r î ,. bu künyelerle rivayet etmis; çünkü meshurlara böyle künye-leriyle söylerdi. Faryabî de emanete bagliligindan dolayi, hocasi Süfyan El-Sevrî 'den isittigi, gibi hadîsleri anlatiyordu.
Buharî ise, bütün ravileri aralarinda yasamis gibi biliyor ve taniyordu. Künyelerini bilmek, onun için en kolay sey idi.
Buharî, 210 tarihinde vatanindan çikisindan sonra îslâm âleminin en ünlü âlimlerini dinlemis ve yasadigi müddet onlardan faydalanmistir. Hafiz Ibnu'l-Hacer, «Hedyu's-Sarî» adli kitabinin 479-480 sayfalarinda bir bölüm açarak Buharî 'nin hocalarini bes tabaka üzere tertip etmistir ki, izahat için oraya bas vurulabilir.
Buharî 'nin, hocalarindan elde ettigi üstün istifadeyi -güzel bir sekilde canlandiran Örnek, Yusuf îbni Musa El-Mervezî'-nin su sözleridir:
«Basra Mescidinde bulunuyordum. O esnada bir münadinin söyle çagirmakta oldugunu isittim: Ey ilim sahipleri! Muhammed Ibni Ismail El-Buharî sehrimize gelmistir. Bunun üzerine âlimler toplanip ona karsi çiktilar, ben de aralarinda vardim. Bir genç gördüm ki, sakallarinda beyaz yoktu. Adam mescide girip sütun arkasinda namaza durdu. Namazi bitirince, insanlar etrafini çevrelediler ve ondan, kendilerine hadîs yazdirmasi için bir meclis -tertip etaftesini istediler. Buharî de onlarin bu teklifini kabul etti. Sonra münadî, Basra mescidinde ayaga kalkip söyle seslendi:
Ey ilim sahipleri! Mu h a m m e d îbni Ismail El-Buharî gelmistir. Bize hadîs yazdirmak üzere kendisinden bir meclis tertip etmesini istedik. O da, yarin falan yer ve saatte bir meclis akdetmeyi kabul etti
Sabah olunca, muhaddisler, hafizlar, fikih âlimleri ve diger dinleyiciler kalabalik bir sekilde hâzir bulundular. Böylece binlerce dinleyici: toplanmis oldu.
Muhaiûra,ed Iboi Ismail EI-Buharî (Ebu Abdullah), oturup hadîs yazdirmiya baslamadan_:Önce dedi ki, ey Basra'lilarh Ben birT gencim; benden hadîs dinlemeyi istediniz. Ben de sizin beldeniz ehlinden rivayet edilen sizin bilmediginiz ve faydalanacaginiz hadîsleri' size anlâ^-tacagiro.
Hazir bulunanlar, onun bu sözünden hayrete düstüler. Nihayet yazdirmiya basladi ve rivayetlerini tamamladi. Iste Yusuf Ibni Mûs'a1 böyle anlatarak sözlerini söyle bitirdi:
Buhari bu tarzda onlara bir meclîs tertip ederek haüîs yazdirdi. Her hadîste, bu hadîs sizde* su sekilde rivayet edilmistir; o-; kaefor var ki, bu hadîsin falandan rivayeti sizde yoktur, diye söylüyordu.
Buhari 'nin eser yazmakla mesgul olusu, gençlik çaglarinda baftar.r Kendisi söyle derdi: On sekiz yasa bastigini zaman, ashab-i kiramin ve-tabiînin hükümlerini ve-sözlerini yazmiya'basladim. Bu tarih 'U bey d u1!*'1 lah Ibni M û s a'nin günlerine raslar ki, Ü b e y d u 1 Va. hhn Ölünr tarihi olan 213 yilindan önce Kûfe'de bulundugu devredir. "
Selim ibn'î.Mü oa h i d söyle anlatir: M u h a m m e d Ibni Ismail El- Buhari bana demistir ki, ben ashabdan ve tabiînden naklettigim hadîslerin çogunun ravilerinin dogum ve ölüm tarihlerini, yasadiklari yerleri bilirim. Ben asli olmiyan bir hadîsi ashabdan ve tabiînden rivayet etmem. Ben sahih olani, Allah'in Kitabindan ve Peygamberinin sünnetinden bilirim.
Yine. Buharî'nin söyle dfedigini Varraka anlatir: Hao- görevimi bjtirdikten sonra Medine'de, bir yil kaldim; hep hadîs yaziyordum. Her yil hac edip Mekke'den Basra'ya dönüyordum. Saglam'hadîsi sakat hadîsten ayirip bunlari bilmedikçe, asla hadîs jdersine oturmus degildim. Basra'da yazilmadi bir hadîs birakmadim.
Buhari baska bir ifadesinde demistir ki, tesn,adab vs cemiyet nizami, ile ilgili olup, ihtiyaç duyulan bir sey bilmyorum k, Kur'ân'da ve Sünnette mevcut olmasin.
BuharVnin telif ettigi eserlerin en büyügü, daha.dogrusu Islâm'in-en büyiik mirasi, pnua «çEii-Camîu^-Sahîh» adli meshur hadîs kitabidir.; Mekke'de iken onu tasnif e, ve .balslariiH tertibe baslamisti. Hadîslerini alti yüz bin hadîs arasindan, on alti yil içinde seçmis: ve söyle demistir: «Ben her-Jiadîs için istihare edip, Allah için t iki rekât namaz kilmadikça ve hadîsin sihhatine kesin olarak inanmadikça, asla kitabima bir. hadîs

koymadim.»
Buharî, önce müsvedde halinde yaziyor, sonra temize çekiyordu.; Müsveddeleri beyaza çekmek istedigi zaman, Medine'ye gider, orada Hazreti Pey g.a m b e * Mft kabai il© münberi! arasinda temize naklederdi. ve her hadîs naklinde iki rekât namaz kilardi.
E b û Caier E 1 - U k,.a y 1 î söyle diyor; Buhari «Sahîh» kitabini tasnif edince, onu, büyük âlimlerden Ibni Meclînî,. Ah-m e d I b n.i .H,a;>n. be 1.,. Y ah ya j b n i M u.'.i n ,ve!bunlar gibi asnnin imamlarina arz etti. Bunlarin, hepsi «Sahîh» i güzel buldular ve onun sihhatine sahidUk ektiler; yalniz dört hadîsi istisna ettiler M, bunlarda da Buhari 'nin hakli oldugunu Ukaylî söylemis, sahîh ol^ duklarmi ifade etmistir. .
Hakim Ebû AJimed söyle demistir: Allah Imam Buharî'ye rahmet etsin; çünkü din esaslarini o telif etti ve insanlara açikladi. Ondan sonra her çalisan âlim, kendisinden faydalanmistir.
Bu h a r î 'nin «El-Camiu's-Sahîh» basta olmak üzere su eserleri vardir;
1— El-Câmiu’s-Sa"hih
2— EHSdebu'l-Müired (terceme ve serhi yapilan bu kitap)
3— Kîtabu'i-Hibe
4— El-Kiraatü Halfa'1-Imam
5— Reful-Yedeyhi Fi's-Salât
6— Halku Efalil-Ibad
7— Tarîhu'1-Kebîr
8— Tarihü'l-Evsat
9— Tarîhu’l-Sagir
10— EI-Camiu'1-Kebîr
12— El-Tefsîru'1-Kebîr
13— Kitabu'l-Esribe
14— Kitabu'I-îlel
15— Esmau's-Sahabe
16— Kitabu'l-Vicdan
17— Kitabu'l-Mebsut
18— Kitabu'1-Künâ
19— Kitabu'l-Fevaid
20— Birru'l-Valideyn
Simdi terceme ve serhini takdim ettigimiz El-Edebu'1-Müfred, daha önce 1306 hicret yilinda Hindistan'in «Aret» sehrinde, 1309 yilinda Istanbul'da ve 1349 yilinda da Kahire'de basilmistir. En sahîh baskisi Hind baskisi olup, nüshasi nadirdir. Mekke kütüphanesinde yazma bir nüshasi vardir.
Muhammed Fuad Abdulbakî, eserin bablanni ve hadîslerini numaraliyarak diger Kütüb-i Sitte'deki yerlerini göstermistir. Bu baskidaki metin de onun çalismalari eseridir.
Imam Buhari hakkinda son olarak Müslim Ibni Hacca c 'in su itirafini kaydederek sözü kesiyoruz:
îmam! Saha ancak hasedci dil uzatir. Bön sahidlik ederim ki, gerçekten dünyada-senin emsalin yoktur.»
Büyük Imam hayatinin 62. yilinda ^Semerkand köylerinden biri olan: Hartenk'e gitti ve misafir olarak: yakinlarindan Galip Ibni C i b -r î l'in «vine indi. Galip söyle anlatir: Bir- gece, gece, namazini bitirdikten-sonra, Imam düâ_ ederken söyle dedigini isittim: «Allah'im!. Artik yeryüzü bunca genisligi ile bana dar geldi; beni kendine al.» Bundan birkaç gün sonra HartçnVde hastalandi. Durumundan haber alan Semer-kand'hlar bir, elçi gon.der.erek Imam kendüerine dönmesini istediler, îmam Buhari Hazretleri de bu daveti.kabul etti ve hayvatia binmek. için hazirlandi, ayakkabidayim, giydi ve. hayvana binmek için —ben de kolundan tutarak — yirmi adim kadar yürüyünce,. «Beni birakin,, takatsiz kaldim.» djs4i. Biz- de onu biraktik; dualar etmiye basladi, sonra yaslanarak vefat etti. Ölümü, Cumartesiye rastliyan Ramazan Bayram gecesinde, hicretin de 256 yilinda olmustu.
Allah ona bol bol rahmet etsin ve Müslümanlara ve insanliga ettigi büyük hizmetinden dolayi ona, salih velilerine verdigi mükâfati versin...
Not: Imam Buhari hakkindaki bu yazi, Arapça olarak Muhibuddin El-Hatîb tarafindan yazilip «El-Edebu'1-Müfr edin basina konmus olup, Özetlenerek Türkçeye çevrilmistir.[3]

A. Fikri YAVUZ

(1) Anaya, Babaya Iyilik Etmek

1— ALLAH Tealâ: «Biz, insana, ana-batasina iyilik etmesini emrettik.» buyuruyor. (Ankebût Sûresi, âyet: 8)
Abdullah îbni Mes'ud anlatmis ve söyle demistir:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se.lem)'e sordum ki, amellerin hangisi, sani aziz ve yüce olan Allah'a daha sevgilidir?
Buyurdular ki:
— (Müstahab olan) vaktinde namaz kilmak.
— Sonra hangisidir? dedim.
— Sonra, ana-babaya iyilik etmek, dedi.
— Sonra hangisidir? dedim.
— Sonra, Allah yolunda cihad etmektir, dedi.
Bu hadîsi anlatan dedi ki, «Peygamber bu üç seyi bana söyledi. Eger ondan, daha ziyade soraydim, muhakkak bana daha söyliyecekti.».[4]
Bu hadîs-i serifte sira ile üç. amelin fazileti ve bunlarin önemi belirtilmektedir. Bunlarin basinda da namaz geliyor. Namaz her gün tekrarlanan ve

bes vakitte yerine getirilen, adâb ve erkâni gözetilerek huzur ve husu ile kilindigi takdirde fenaliklardan alikoyan bir ibadet oldugundan, diger bir hadîste : «Namaz dinin dayanagidir.» buyuruImustur. Böylece ibadetlerin en faziletlisi sayilmistir. Namazin hakkini koruyan, ana-babaya da saygida bulunur, onlara iyilik eder. Ana-babaya iyilik etmiyen, baskasina hiç iyilik etmez.

T i r m i z î 'nin.,rivayetine göre, ana-babaya iyilik etmege dair olan ve bir kisim manasi bas tarafa alinan âyet (Ankebut: 8), S a ' d i b n i E b î V a k k a s hakkinda nazil olmustur. Bunun anntesi, E b û S öf y a n 'in kizi idi. S a ' d Islâm'i kabul eden ilklerden olup, annesine ziyade hürmet ye iyilik ederdi.. Oglunun kendisine düskünlügünü bilen anne, bir gün ogluna söyle dedi:

«— Bu yeni ortaya çikan din nedir? Allah'a yemin ederim ki, ne yemek yiyecegim, ne içecegim, tâ ki eski dinine dönersin; yâhud böylece ölür giderim ve sana da : "Ey anne katili! "denir.»

Bunu söyledikten sonra rki gün yemek yemedi, bir sey içmedi. Nihayet oglu Sa'd yanina varip dedi ki :

«— Ey annecigimi Senin yüz tane canin olsa ve teker teker bunlar çiksa, bulundugum hak dini yine (erk etmem. Istersen yemegini ye, istersen yeme.»

Anne ümidini kesince, artik yemege ve içmege basladi. Bu hadise arkasindan da Allah Tealâ anaya-babaya iyilik etmeyi, sirkte onlara uymci-mayi emretti. Âyet-i kerîmenin manasi sudur:

«Biz, insana, ana-babasina iyilik etmesini emrettik. Bununla beraber, hakkinda bilgi sahibi olmadigin (îlâh tanimadigin) bir seyi bana ortak kosman için sana emir verirlerse, artik onlara (bu hususta) itaat etme. Akibet banadir dönüsünüz. Ben de islemis oldugunuz amelleri size haber verecegim. (Iyi-kötü cezanizi göreceksiniz).» (Ankebut: 8)

Iste bu âyet-I kerîme, Allah'a isyan olmayan seylerde ana-babaya itaati ve onlara iyilik yapmayi kesin olarak emrediyor. Ana-babaya itaatin ziddi, onlara fenalik yapmaktir kI, bu haramdir ve büyük günahlardan sayilmistir. Ana ve baba, çocuklarini terbiye ederler ve yetistirirler, ihtiyaçlarini karsilarlar ve onlari yedIrir Içirirler. Bir mükâfat ve karsilik beklemeksizin bin bir çesit selâmete çikarmak Için didinirler, her türlü fedakârliga katlanirlar. Bu hal karsisinda evlâd, eger onlarin hizmetinde bulunmaz, hürmet ve içten gelen sevgi ile onlara iyilik etmezse, Allah'in emretmis oldugu vazifeyi yapmis olmaz.

Cihad etmek, fevkalâde sayilmayan hallerde, ana-babanin iznine bagli oldugundan, ana-babaya itaat ve iyilik etmekten sonra anilmistir.

Cihad : Islâm dinini, tevhId kelimesini yüceltmek ve hakim kilmak için can ile, mal ile, söz ve yazi ile düsmana karsi savasmak ve düsmanin zararini kaldirmaktir. Dinîn ayakta durmasi, korunmasi ve devami için cihad sart oldugundan fazileti çok büyüktür. Normal zamanlarda Müslümanlara cihad farz-i ktfaye ise-de, düsman istilâsi gibi tehlikeli anlarda farz-i ayin olur.

Bu hadîs-i serifte amellerin faziletlisi olarak sira ile üç ibadet zikredilmistir. Bunlarin birincisi: farz namazdir; çünkü farz namazlari vaktinde edâ etmeyen, namazdan baska olan Ibadetleri fazlasiyla terk eder.

Ikincisi: ana-babaya Itaat ve iyilik etmektir; çünkü ana-babanin evlâd üzerindeki büyük haklarina karsilikta bulunmayan kimse, baskalarina çok az iyilik ve Itaat eder.

Üçüncüsü : Allah yolunda cihad etmektir; çünkü düsmanin amansiz ve yikici saldirilarina göz yumup evinde oturan, düsmanla savasmayan, diger fitne ve fesad gibi zararli seyleri bertaraf etmek için ugrasmaz. Bu bakimdan, bu üç ibadet islâm Ibadetlerinin esasi ve Allah katinda en makbulleri bulunuyorlar.

Bu hadîs-i serîfi Imam B u h a r î ayni sekilde Sahîh'inde de «Vaktinde namaz kilmanin fazileti» bölümünde anlatmistir. Müslim «Iman» bölümünde, N e s a î «Namaz» bölümünde, Ebu Davud ve T i r m i z î de «Namaz — Birr ve Sila» bahislerinde anlatmislardir.

Bu hadîs-i serifi Hazreti Peygamber'den rivayet eden Abdullah I b n i M e s ' u d [Radtyallahu Anh) kimdir? :

Abdullah, Islâm'i ilk kabul edenlerin altincisi olup Bedir savasindan Itibaren bütün savaslarda bulunmus ve Peygamberlerden ayrilmamistir. Iki defa hicret etmistir. HazretI Peygamber'den pek çok hadîs-I serif anlatmis, daima hizmetinde bulunmustur. Asikâre olarak Mekke'de ilk Kur"-ân okuyan Abdullah olmustu. Zeyd Ibni Sabit daha çocukluk çaginda, çocuklarla oynarken, Abdullah Ibni Mes'ud Hazreti Peygamber'den yetmis.sûre ezberlemis bulunuyordu. Kur'ân-i Ke-rîm'i tilâvet bakimindan da ümmete muallimlik etmistir. Bu hususta Hazreti Peygamber söyle buyurmustur:

«Kur'ân'i, nazil oldugu gibi, taze olarak okumak ist i yen, onu, Abdullah tbni Mes'ud'un okuyusu üzere okusun.»

D'ger bir hadîs-I serifte de :

«Kur'ân-i dört kisiden alin ve ögrenin: Abdullah tbni Mes'ud, Muaz Ibni Cebel, Ubey tbni Kâ'b ve Ebu Huzeyfe'nin mevlâsi Salim'den.» buyurulmustur.

Kisa boylu, zayif ve nahif vücutlu olup, Hazreti Peygamber e ahlâk ve gidisat bakimindan en çok benziyendi. Hicretin otuz ikinci yilinda ve altmis küsur yaslarinda Medine'de vefat etti. Allah Tealâ ondan ve bütün as-habdan razi olsun...[5]

2— (1-s.) Abdullah Ibni Ömer söyle buyurmustur:

«— Rabb'in rizasi, babanin rizasmdadir ve Rabb'm gazabi da babanin gazabin dadir.»[6]

Annenin hakki, babadan önce oldugunu HazretI Peygamber bundan sonraki hadîs-i serîfte buyurdugu halde, burada yalniz baba zikredilmis, anneden söz edilmemistir. Çünkü babanin rizasini kazanmak ve onun (Ilâhî emirlere uygun olarak) hoslanacagi seyleri yapmakta Allah'in rizasi bulunduguna göre, çocuk üzerinde babadan daha çok hakki olan annenin rizasini kazanmak, süphesiz ki Allah'in rizasini kazanmaya daha fazla uygun düser. Bu bakimdan anne zikredilmemIstir. Fakat bazi rivayetlerde «Ana-baba rizasi» seklinde geçmektedir ki, bu takdirde ana ve baba arasinda bîr ayrilik saibesi bahis mevzuu olmaz. Bu hadîs-I serif dogrudan dogruya Abdullah ibni Ömer'e isnad edilmekte olup, Hz. Peygambere kadar vükseltilmemistir. Böyle hadîslere «eser» denir. Diger «Merfu = Hazreti Peygamber'e kadar yükseltilen» hadîslerden bunlari ayirt etmek için, bu hadîsin basinda görüldügü gibi (1-s) isareti konmustur. Yani, Merfu olmayan 1. eser demektir. (2, 3... 4-s) seklinde devam edecektir.

T i rm I z î ve Hakim, ayni yoldan gelen rivayeti HazretI Peygamber'e baglpmislardir. T a b e r a n î ise, yine Abdullah ibni Ömer 'den bunu «Mevkuf» olarak, HazretI Peygamber'e isnad etmiyerek tesbît etmistir.

A b>d ullah ibni Ömer (Allah ondan razi olsun) kimdir? :

Ikinci halife HazretI Ömer Efendimizin oglu olan Abdullah, hicret yilinda on üç yasinda bulunuyordu. Seksen dört veya seksen yedi yaslaririda

vefat "ettikleri rivayet edilmektedir. Babasi ile birlikte Müslüman olmustu. Bedir ve Uhud savaslarina katilmak istemis Ise de, HazretI Peygamber, yasini küçük görerek onu bu Iki savastan geri birakmisti. Daha sonraki Hendek savasma, on bes yasinda oldugu halde katrlmisti. Bundan sonraki savaslara hep katilmis ve babasindan önce de Medine'ye hicret etmisti. Ashabi kiram içinde çok muttaki, kanaatkar, cömert ve iyiliksever okirak temayüz etmisti. Sahip ofdugu mallardan hangisine, nefsinin bir meyli oldugunu anlasa, hemen o mali bagislar veya tasadduk ederdi. Kölelerinden hak yolda olanini gördü mü, onu da hemen azad ederdi. Hilâfet ve Imaret (emirlik) davalarina asla karismamisti.
Rivayete göre, Y e z i d zamaninda, Abdullah i b n i Z ü -b e y r ile beraber Y e z i d 'in hilâfetini kabul etmemis oldugu halde yine savasa katilmamisti. Nihayet Haccac ibni Yûsuf Mekke'ye girince Abdullah ibni Zübeyr hazretlerini sçhid etmis ve ondan üç ay sonra da Abdullahibni Ömer'in ayagina zehirli bir süngü vurdurarak onu Sa sehit eylemisti.
Zeyd Ibni Eslem, su vak'ayi anlatir:
Bir gün Hazreti Ibni Ömer, köle olan bir koyun çobanina tesadüf eder ve ona sorar:
«— Etlik semiz bir koyunun var mi? Getir, kesip yiyelim.»
Çoban cevaben der ki:
«— Koyun sahibi burada yoktur, veremem.»
Ibni D m e r söyle der:
«—Koyun sahibine dersin ki, koyunu kurt yedi.»
Çoban su cevabi verir:
«— Allah'dan korkl»
Çobanin dogruluk ve takvasini gören Abdullah ibni Ömer, hem köleyi, hem de koyunlari satin alir ve köleyi azad ettikten sonra da koyunlarin hepsini o çobana bagislar.
Abdullah ibni Ömer "m takvasi o kadar yüksekti ki,, sahip oldugu mallardan en ziyade sevdigi ne varsa hemen onu baskasina bagislamayi bir usul olarak tatbik ederdi. Allah ondan ve babasindan razi olsun.[7]

(2) Anaya Iyilik Etmek

3— Hakîm'in babasi Muaviye îbni Hayde anlatiyor: «— Dedim ki, ya Resûlallah; kime iyilik edeyim?
— Annene, dedi. Kime iyilik edeyim? dedim.
— Annene, dedi. Kime iyilik edeyim? dedim.
— Annene, dedi. Kime iyilik edeyim? dedim.
— Babana; sonra en yakina, ondan sonra en yakina... dedi.»[8]

Anneye itaat ve iyilik etmenin, babadan önce gelen bîr hak oldugunda icma1 vardir. Çocuk üzerinde anneye ait üç haslet mevcuttur ki, bunlarda babanin istiraki yoktur. Hamilelik müddetince çocugu tasir ve dogum sancilari çeker, bazan ölümüne sebep olan dogum agrisini tadar, çocuk büyüyöp hizmetten kurtuluncaya kadar süt emme çaginda sikintilar çeker. Iste bu hususlarda babanin bir ortakligi bulunmaz, bütün izcltraplara anne yalniz basina katlanir. Bundan sonra, sag bulunduklari müddet anne ve baba, çocugu terbiye etmek ve yetistirmekte beraberce çalisirlar. Annenin bu fedakârliklarina karsi, ona en önce iyilik etmek, hakki olrrius"oluyor.
Hadîs-i serifte üç defa arka arkaya anneye iyilik etmek tavsiyesi, yukarda anlatilan üç haslete isaret olabilecegi gibi, Önemine binaen ana hakkini gözetmek için tekrarlandigi da söylenebilir. Ayrica Insanlar, babaya nisbetle annenin hakkinda gevseklik gösterirler. Anne devamli evde kaldigi IçIn çocukla ünsiyet eder ve insanlardan utanma durumu olamayacagindan Içerde çocuk annesine çok defa isyan eder, bunu disarda babasina yapamaz. BIr de baba, anneden daha güçlü oldugu için, ona karsi çikamaz. Halbuki annenin zafiyetinden ve sefkatinden faydalanarak ona karsi çikmasi çok olur. Bunun için babadan çok, anneye iyilik etmekte dinimiz mübalâga etmistir, anneye iyilik etmek üzerinde tekrar tekrar durmustur.
Fikih kitaplarinda, babadan önce anneye iyilik etmek geliyorsa da, babanin hakki anne hakkindan daha büyük gösterilmistir.
Bu hadîs-i serifi Ebu Davud, Hâkim ve Tirmizî tesbit etmislerdir. H â k i m 'e göre sahîh hadîstir.
Bu hadîs-i serîfI Peygamberimizden rivayet eden Muaviye ibni H a y d e kimdir? :
Ashqb-i kiramdan olup, Basra'lidir. Horasan savasinda bulunmus ve orada ölmüstür Behz ibni H a kî m'in dedesidIr. Kendisinden rivayet edilen hadîsler sahîh kabul edilir. Allah ondan razi olsun.[9]

(3) Babaya Iyilik Etmek

5— Ebû Hüreyre'nin (Allah ondan razi olsun) söyle dedigi rivayet edilmistir; «Biri sordu :
— Ey Allah'in Resulü, kime iyilik ebeyim?
Hz. Peygamber: «— Annene,» dedi. Sonra kime? dedi.
Hz. Peygamber: «— Annene,» dedi. Sonra kime? dedi.
Hz. Peygamber: — Annene,» dedi. .Sonra kime? dedi.
Hz. Peygamber: «— Babana,» dedi.»[10]

Daha önceki hadîs-i serîflerde oldugu gibi, burada da anneye itaat ve Iyilik etmenin önemini Hz. Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam) belirtmekte ve babadan önce anneyi gözetmenin lüzumlu olduguna isaret buyurmaktadir.
Ebû Hureyre lcimdir?
Hayber'in fethi yilinda Islâm'a girmis ve Hayber gazasina da katilmis olan Ebu Hureyre 'nIn ismt üzerinde ihtilâf olmustur. Künyesi ile çagrildigi

ve onunla tanindigi Için asil ismi kullanilmaz hale geldiginden terk edilmisti. Bu bakimdan ismi özerinde çok sözler söylenmis ise de en kuvvetlisi, isminin A b d u r r ah m a n olmasidir. CahIlIyet zamprvirçda Ismi Abdü Sems idi. Kendisinin söyle anlattigi rIvayöt edilir : «Benim adim cahiliyyet devrinde (henüz islâm'i kabul etmemisken) AbdO Senjs'-ti. Islâm'a girince, bana Abdurrahman ismi verifdî. Ebu Hureyre künyesini de tasimamin sebebi su :

«— Bir gön etegimde bir kedi tasiyordum, Resûlüllah (Saîkdlahü A.eyhiveSellem) beni gördü ve bana dedi ki:

«— Bu tasidigin nedir?»

Ben de, «Bir kedi,» dedim. Bunun üzerine Hazreti Peygamber:

«— Yâ Eba Hureyreî» dedi.

Bu künye ile çagrilmasini iftiharla kabul ettiginden, asil Ismi terk edilmis ve E b û H ö r e y r V. olarak söhret bulmustu.

Ashabin en fakiri olup, ticaret ve mal ile mesgul olmadigindan Hz. Peygamber'den ayrilmazdi. Bu sebepten ve bir de kemal seviyesinde obn kuvvetli hafizasindan dolayi pek çok hadîs-I serîf aiifatmistir. Ashab ve tabiînden sayilari sekiz yüzü asan zevat kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Zeydibni Sabit anlatiyor:

«— Bir gön, ben, Ebû Hüreyre ve baska bir arkadas mescid'de bulunuyorduk, Allah'a dua ediyorduk ve onu zikrediyorduk. O sirada Hz. Peygamber (A.S.) yanimiza geldi ve bizimle oturdu. Biz sustuk. Bize dedi ki:

«— Tapmakta oldugunuz ise dönün, devam edin.»

Ebû Hüreyre'den önce ben ve arkadasim dua ettik. Biz dua ettikçe, Hazret! Peygamber «Amîn» demeye basladi. Sonra Ebû Hüreyre dua etti ve söyle dedi:

«— Allah'im! Ben bu iki arkadasimin senden istedigini senden Istiyorum ve senden unutulmaz bîr ilim istiyorum.» Buna da Resölüllah aleyhis-salâtu vesselam «Amîn» dedi. Biz de dedik kir «Ya Resûlallah, biz de Allah'-dan unutulmaz bir Ilim istiyoruz. Hazreti Peygamber söyle buyurdu :

«— Bu genç sizi geçti.»

Kendisinden rivayet edilen hadîs-î seriflerin yekûnu bes bin üç yüz yetmis dört adettir. Hiç bir sahabî bu kadar hadîs-i serif ezberlemis degildir.

Halife Hz. D m e r tarafindan Bahreyn valiligine, Hz. Osman zamaninda Mekke kadiligina ve bir aralik Hz. M u a v i y e tarafindan Medine-î Münevvere valiligine tayin edilmisti. Hicretin 57. yilinda 78 yasinda oldugu halde Medine'de vefat etmistir. Allah ondan razi olsun...[11]

6— Ebû Hureyre'den rivayet edilmistir:

Allah'in peygamberi (Sallalhhu aleyhi ve Sellem) 'e bir adam geldi de söyle dedi:

«— Bana ne emredersin?»

Hz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«— Annene iyilik etmeyi,» dedi. Yine (adam) tekrarladi.

Hz. Peygamber (SallallahU Aleyhi ve Sellem) :

«— Annene iyilik etmeyi,» dedi. Sonra dördüncü defa tekrarlardi.

Hz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«— Annene iyilik etmeyi,» dedi. Yine (adam) tekrarladi.

Hz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

«— Annene iyilik etmeyi,» dedi. Sonra besinci defa tekrarladi.

Hz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«— Babana iyilik etmeyi,» dedi.

Bu hadîs-i serif, geçen hadîs-i serife uygun olarak varid olmustur.[12]

(4) Zulüm Etseler Bile, Ana-Babaya Iyilik Etmek

7— (3-s) Ibni Abbas'dan (Allah ikisinden de razi olsun) rivayet edildigine göre, söyle demistir:

«— Müslüman ana-babaya sahib olan bir müslüman, Allah'dan sevab bekliyerek onlarin hizmetinde bulunursa, Allah ona muhakkak Cennet'-den iki kapi açar. Eger ana-babadan biri bulunursa, bir kapi açar. Eger onlardan birini kizdirirsa (gazaba getirirse), onun rizasini kazanmadikça, Allah o çocuktan razi olmaz, Ibni Abbas'a soruldu:

— Eger ana-baba, o çocuga zulüm etmis olsalar da mi?

— Çocuga (dünya islerinde) zulüm etmis olsalar dahi (rizalarini almadikça, Allah ondan razi olmaz), cevabini verdi.»[13]

Ana-baba, çocuga zulüm etmis olsalar bile, onlari hiddetlendirmemek ve onlarin rizasini kazanmak gerektigi I b.n i Â b b a s hazretlerinden rivayet edilmektedir. Al i.y y ü ' ! - K a r î 'nin açiklamasina göre, bu bir kemal mertebesidir. Fakat esasta, bir kimsenin zevcesinden ana veya babasi fazla eziyet çekmis olmalarindan ogullarina ailesinden ayrilmayi emretse-ler, o çocuga ailesini bosamasi icab etmez.

T a h a v î de diyor ki, mubah olan seylerde ana-baba emrine itaat edilir, yasak olan seylerde degil... Bir kisim âlimlere göre de dünya islerinde zulüm etseler, onlara itaat edilir ve rizâlari alinir, yoksa âhiret isleri için yapacaklari zulüm için rizalari sart olmaz.

Safiî âlimlerinden Izzeddîn ibni Selâm söyle diyor: «Ana-babanm çocuga her emrettigine, çocugun itaat etmesi ve her yasak ettikleri seyi yapmamasi icab etmez.» Bu görüste âlimlerin ittifaki vardir. Imami G a z a I î 'ye 9öre Ise, haram veya helâl olusu kesin olmayan süpheli islerde ana-babaya itaat lâzimdir; haram oldugu bilinen islerde onlara itaat etmek icab etmez. Alimlerin çogu bu görüstedir. Çünkü süpheden kaçinmak takvadir, ana-babaya itaat Ise kesin bir emirdir. Burada hatira su gelir: Ana ve babadan her Ikisinin hakkinigözetmek mümkün olmazsa, yani birini gözetirken digeri bundan eziyet çekerse, ne yapmak ge-rekIr? Buna söyle cevab veriliyor: Hürmet ve tazim icab eden Iste babanin hakki tercih edilir. Hizmet ve nafakaya dair islerde anne tercih edilir. Meselâ : anne ve baba ikisi beraberce çocuklarinin yanina varsalar, çocuk baba fçirr

ayaga kalkar; ve ondan bir sey istedikleri vakit önce annesine verip; Ana-babadan yalniz birine yetecek kadar bir nafaka çocukta bulunmus oka; anne, babaya tercih edilir. Çünkü anne çocuk için çok zahmet çekmistir, ona karsi sefkati fazladir, onu tasimis ve emzîrmistir. Hastaliginda ve sagliginda onun hizmetini yapmis, kir ve pasini temizlemis ve terbiyesinde bulunmustur.[14]

(5) Çocugun Ana Ve Babasina Yumusak Söz Söylemesi

8— (4-s) Tayaele Ibni Meyyas'dan rivayet edildigine göre söyle demistir :
«— Necdetgiller'le[15] beraberdim. Büyük günahlardan olduklarini zannettigim bir takim günahlar islemistim. Bunu îbni Ömer'e anlattim. Ibni Ömer:
«— Onlar hangi günahlardir,» diye sordu. Ben de su ve sudur, dedim.
«— Bu anlattiklarin büyük günahlardan degildir. Büyük günahlar su dokuz seydir :
1— Allah'a ortak kosmak (Allah'dan baskasina ibadet etmek, Allah'tan baskasini îlâh kabul etmek),
2— Adam öldürmek,
3— Savasta düsman karsisindan kaçmak,
4— Iffetli kadina zina iftirasinda bulunmak,
5— Faiz almak,
6— Yetim mali yemek,
7— Mescid-i Haram'da günah Islemek, .
8— Insani alaya ve maskaraliga alanin günahi,
9— Kendilerine isyan edilen ana-babanin aglamasi (bunlari aglatan çocugun günahi).»
îbni Ömer bana dedi ki:
«— Cehennemden korkar misin ve Cennete girmek ister misin?> Ben:
«— Evet, vallahi,» dedim. Bana sordu: '. «Ana-baban hayatta mi?»
«— Yanimda yalniz annem var,» dedim.
«— Allah'a yemin ederim ki, eger annene yumusak söz söylersen ve ona yemek yedirirsen, büyük günahlardan sakindikça, muhakkak Cennet'e girersin,» dedi.[16]

T a y se I e I b n i Mey ya s 'in basindan geçen hadise münasebetiyle Abdullah Ibni Ömer, büyük günahlarin yukarda söylenen 9 günah oldugunu ve bir Müslüman bunlardan beri oldugu müddetçe, ana-babasina ihsan ve ikram ederse Cennet e girecegini müjdelemektedir.
Büyük günahlarin en büyügü, Allah'a ortak kosmaktir; yani imandan ve Islâm'dan çikmaktir. Böyle bir günahi Allah bagrslamaz, magfiret buyur-maz. Ancak tevbekâr olup, yeniden iman etmekle Allah bagislar. Imansizliktan bpska olan ve kul hakkina taallûk etmeyen diger bütün günahlari, Allah diledigi kullarindan, tevbe olmasa bile, bagislar, magfiret buyurur. Nitekim Cenab-i Hak, Nisa sûresinin 116. âyetinde söyle buyurur:
«Muhakkak ki Allah kendine ortak kosanlari (kâfir olanlari) bagislamaz. Bu günahtan baskasini, diledigi kimseden bagislar. Kim Allah'a ortak kosarsa, dogrusu çok uzak bir sapikliga düsmüstür.»
Bu âyet-i kerîmeden anlasiliyor ki, küfür, dinsizlik ve imansizlik günahindan daha büyük bir günah yoktur ve en büyük sapiklik da budur. Çünkü böyle bir günah, insanin ebedî olarak hüsranda kalmasina sebep olur, onu Cehennemlik yapar. Bu felâketten kurtulmak Için daha hayatta iken, bir an kayip etmeden sahih imana dönmek lâzimdir. Yoksa küfür hali üzere ölenin artik bir kurtulus çaresi kalmaz.
Büyük ve küçük günahlarin sayi ve keyfiyetleri üzerinde âlimler degisik görüslerde bulunmuslardir. Bir kismina göre bunlar Izafî seylerdir. Nispet edilislerine göre degisirler. Meselâ bir günah, kendisinden küçügüne nispet edilirse, kebire sayilir, daha büyügüne nispet edilirse sagîre (küçük günah) sayilir. Bir kisim âlimler de söyle demistir: Devamli olarak israrla islenen her günah kebîredir (büyük günahtir). Terk edilen ve islenmeyen her günah da sagîredir. Bazi âlimler de bunlarin sayisini daha fazlaya çikarir. Hatta insanlar daima korku içinde olsunlar diye, Allah büyük günahlarin hangi seyler oldugunu bildirmedi, diyen âlim de vardir. Su muhakkak kî akl-i selimin çok kötü gördügü ve nefret ettigi günahlar, büyük günahlardir. Zaman zaman herkesin düstügü ve düsebilecegi önemsiz günahlar da küçük günahlardir. Bu /itibarla Abdullah ibni Ömer'in buyurdugu dokuz günah, büyük günahlari saymada esasi teskil eder.[17]

9— (5-s) Urve'den rivayet edildigine göre, (Ana-babanin her ikisine aciyarak tevazu kanadini indir. îsra: 24) âyet-i kerîmesinin tefsirinde söyle demistir:
«— Ana-babanm sevmis olduklari herhangi (mesru) bir seyi yerine getirmekten kaçinma.»[18]

U r v e de diger eser ve hadîs-I seriflere uygun olarak ana-babaya iyilik etmek ve onlarin rizasini kazanmak evlâd üzerine gerekli bir vazife oldugunu beyan etmistir.
Urve kimdir? :
Urve,. tabiinden olup, Cennetle müjdelenen Z ü b e y r ibni A v v a m 'in ogludur. Hicretin 29. yilinda dogmus ve 94. yilinda 65 yasinda oldugu halde Medine yakinindaki hurmalik bahçesinde vefat etmistir. Annesi Hz. E b u, B e k i r 'In kizi Esma (Zatü'n-Nitakeyn) dIr. Hadîs ve fikih ilmini teyzesi Hz. Âise validemizden almistir. Medine'de bulunan yedi büyük fikih âlimlerinden biri olup, kendisinden pek çok hadîs-I serif rivayet edilmistir. Zamaninda cereyan eden fitne hareketlerine karismamis ve onlardan leke almamistir. Zühd ve takvasi ile meshurdur. Yasi ilerlemis oldugu bir zamanda ayagina isabet eden bir yafa neticesi kangren olmus ve bayiltma veya uyusturma müdahalesi yaptirmadan ayaginin kesilmesine razi oldugu ve yaninda bulunanlarin, ancak ayak kesilip de daglandigi sirada yanik kokusundan ayaginin kesilmis bulundugunu anladiklari rivayet edilerek tahammül ve cesaret derecesine isaret edilmektedir. Ayak kesilme hâdisesi Sam'da olmustur. Ayni gün oglu, evinin damindan bir hayvanin

ayaklari altina düserek çignenmisti. Her Iki musibete tahammül ederek söyle söyledigi anlatilir:
«— Bu seferimizde basimiza musibetler geldi. Allah'im! Muhakkak ki sen vermis oldugunu aldin; musibet veren de sensin, afiyet veren de sen...» . Mushaf'a bakarak her gece Kur'ân-i Kerîm'In dörtte bîrini okur ve bu okudugu kisimla gece nafile namaz kilardi. Yalniz ayagi kesildigi gece bu ibadetini terk etmistir. Medine'de «Bi'ri Urve» naminda bir kuyu açtirdi. Bu kuyudan daha tatli suyu bulunan bir kuyunun Medine'de bulunmadigi söylenir. Misir'a gidip orada evlendigi ve yedi yil kaldiktan sonra Medine'ye döndügü ve ondan sonra vefat ettigi rivayet edilmektedir. Allah hepsine rahmet etsin.[19]

(6) Ana-Baba Hakkini Ödemek

10— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Hazreti Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«— Çocuk, hiç bir iyilikle babanin hakkini ödeyemez; ancak onu köle olarak bulur da onu satin alarak hürriyetine kavusturursa eder.»[20]

Bu hadîs-i seriften anlasildigina göre, insan ana-babasinin hakkini ancak bir is karsiliginda ödeyebilir, baska hiç bir iyilikle ödeyemez. Baskasinin mülkiyeti altinda köle bulunan ana veya babayi bu kölelikten kurtarmak için, para ve mal vererek onlari efendilerinden satin almak suretiyle hürriyetlerini saglamak, bir nevi onlarin hayata yeniden kavusmalari demek olacagindan, büyük bir hizmettir. Nasil ki, ana-baba çocugun hayata çikmasina sebep olmuslarsa, bunun, gibi»- evlâd da köle olan ebeveynini serbestiye eristirmekle onlarin hayatini temin etmis demek olur. Her ne kadar hadîs-i serifte yalniz baba lâfzi geçiyorsa da, anne hakkinin ödenmesi de ayni seye- baglidir. Ebeveynden birini köle halinde bulmak, asirlar boyu çok nadir bir hal oldugundan, haklarinin hiç bîr suretle ödenmis olunamayacagi sonucuna varilir. Allah, onlarin rizalarini kazanmayi, evlâdlarina nasîb buyursun...[21]

11— (6-s) Ebû Musa El-Es'arî'nin oglu Ebû Bürde'clen rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
«— Ihni Ömer, Yemenli bir adamin, sirtinda annesini tasiyarak Kabe'yi tavaf ederken söyle demekte olduguna sahit oldu: «Annemin zelil bir devesiyim ben; (Baska) binekleri usansa da usanmam ben.»
Sonra (Yemenli) dedi ki:
«— Ey Ibni Ömer, annemin hakkini ödemis oldum mu, dersin?»
Ibni Ömer, «Hayir!» dedi. Tek bir «Ah!» çekmesini dahi karsilaya-madm.
Sonra Ibni Ömer tavafini bitirip Makam-i Ibrahim'e geldi de (orada) iki rekât namaz kildi. Sonra söyle dedi:
«— Ey Ebû Musa'nin oglu (Ebû Bürde)! Her (tavaf sonunda kilinan) iki rek'at namaz, kendilerinden önceki günahlari örterler.»[22]

Bu eserde Iki hususa isaret vardir. Bunlardan biri, anne hakkinin ödenmesi, anneyi sirtta tasiyarak ona tavaf ettirme pahasina dahi olsa, mümkün olmadigidir ki, bundan önce zikredilen hadîs-i serîfin beyanina uygun olup onu teyid etmektedir. Diger husus ise, tavaftan sonra, yani her yedi savtin akabinde Makam-i Ibrahim'de kilinan namazin faziletidir. Buna tavaf namazi denir. Kalabalik ve izdiham dolayisi ile Makam-i Ibrahim denilen yerde bu iki rekât namazi kilmak mümkün degilse, baskalarina eziyet vermege sebep teskil edecekse, imkân bulunan Harem-i Serîfin uygun bir yerinde tavaf namazi edâ edilir. Bu namazin faziletinin büyük olmasindan ötürü, daha önce islenen ve kul hakkina taallûk etmeyen günahlarin bagislanmasina vesile oluyor. Mühim olan, günahlarin tavaftan sonra tekerrür etmemesidir. Allah Tealâ hazretleri niyyetleri bilir ve ona göre hükmünü yerine getirir.
E b û B ü r d e kimdir? :
YemenlI'nIn tavaf hâdisesini anlatan Ebu Bürde, Ebu Musa E I - Es'a rî'nin ogludur. Ismi El - Hâ r I s'dir. Fikih âlimlerinden olup, rivayet ettigi hadîsler çoktur. Küfe dadiliginda bulunmus ve S a ' î d I b n i Cübeyr onun kâtipligini yapmistir. Seksen yasini astigi bir sirada hicretin 104. yilinda vefat etmis tabiinden büyük bîr zat idi.[23]

12— (7-s) Akll'in azadlisi Ebû Mürre söyle anlatmistir:
«— Halife Mervan, (hac farizasini edâ gibi bir is için Medine'den disari çiktigi zaman) Ebû Hüreyre hazretlerini yerine vekil birakirdi. Ebû Hüreyre, Medine civarinda Zü'1-Hüleyfe adindaki yerde otururdu. Annesi bir evde, kendisi de baska bir evde ikâmet ederdi. Evden çikip gidecegi zaman, annesinin kapisinda durup söyle derdi:
«— Esselâmu aleyki = Selâm üzerine olsun, ey annecigim; Allah'in rahmeti de bereketleri de... (üzerine olsun.)»
Annesi de söyle derdi:
«— Senin de üzerine olsun selâm, ey yavrum; Allah'in rahmeti de bereketleri de...»
Sonra söyle derdi:
«— Beni küçükken (sefkatle) nasil yetistirip terbiye ettinse, Allah da sana merhamet etsin.»
Annesi su cevabi verirdi:
«— Yasli halimde bana (aciyarak) nasil iyilik ve ihsan ettinse, Allah da sana merhamet etsin.»
Sonra (Ebu Hureyre), evine dönecegi zaman ayni seyi yapardi.»[24]

Ebû Hüreyre (Allah ondan razi olsun), AleyhIsselâtü vesselam efendimizden almis oldugu yüksek ahlâk uyarinca, annesine gerekli hürmet ve itaati yapmis, anne de evlâdini duadan eksik etmemistir. Böylece Islâm'in emretmîs oldugu, ana ve evlâcl arasindaki karsilikli hak ve vazifeler yasanti haline getirilmis ve onlardan sonrakilerin yasayisina da güzel bir örnek olmustur. Ashabin izinde gitmek, Peygamberin* ahlâki ile ahlâklanmak demektir.[25]

13— Abdullah îbni Amir söyle anlatmistir :
Ebeveynini aglar halde birakip da hicret etmek için, Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam) 'a teslimiyet gösteren, (ona bey'at eden) bir adam geldi. Hazreti Peygamber o adama dedi ki:
«— Ana-babana dön, onlari nasil aglattmsa, onlari güldür ve sevindir.»[26]

Hicret'in lügat manasi; bîr yerden çikip baska bir yere gitmektir. Dinî ve ilmî yönden hicret iki kisma ayrilir:
1— Mekke müsriklerinin siddet ve eziyetlerine tahammül edemeyip Hazreti Peygamber in izni ile ve Allah rizasini kazanmak için yapilan göçler. Habesistan'a ve Medine'ye yapilan hicretler gibi... 8u hicretlerdeki niyyet, Peygamber izniyle Allah rizasini elde etmek oldugundan, böyle seferler sevaptir ve makbuldür.
2— Dünya malini elde etmek ve nefsinin sevdigine kavusup ona sahip olmak için yapilan bu ikinci kisim hicretin hiç bir sevabi yoktur. Böyle hicretlerden mükâfat kazanilmaz.
Hadîs-i seriften anlasiliyor ki, Allah rizasini kazanmak için yapilan hicret her ne kadar sevab ve makbul ise de, ana-baba rizasi disinda olmamasi lâzimdir. Ana-baba rizasi, bu hayirli isten önde gelen bir husustur. Müslümanlarin bu hakki gözetmelerine isaret buyurulmaktadir.[27]

14— (8-s) Ebû Hazim'den nakledildigine göre:
Ebû Talib'in kizi Ümniü Hanî'nin azadlisi Ebû Mürre kendisine su haberi vermistir:
Ebû Mürre, binitli olarak Ebû Hüreyre ile birlikte onun AKÎK'deki arazisine gitmisti. Ebû Hüreyre, kendisine ait yere vardigi zaman, yüksek sesi ile söyle çagirmisti:
«— Allah'in selâmi, rahmeti ve bereketleri üzerine olsun, ey annecigim!»
Annesi söyle cevap veriyordu:
«— Allah'in selâmi, rahmeti ve bereketleri senin de üzerine olsun.»
Ebû Hüreyre; annesine:
«— Küçük yasimda beni nasil (merhametle) terbiye edip yetigtirdin-se, Allah da sana merhamet etsin.»
Annesi cevap veriyordu:
«— Yavrum, seni de Allah hayirla mükâfatlandirsin; ve ihtiyar yasimda bana iyilik ve ihsanda bulundugun (ve beni razi ettigin) gibi, Allah senden razi olsun.»
Musa Ibni Yakup demistir ki; «Ebû Hüreyre'nin ismi, Abdullah Ibni Amr idi.»[28]

Bundan önce 12. eserde rivayet edilen hadîs ile buradaki vak'a birbirine benzemektedir. Akîkf Medine civarinda ve Zül-Huleyfe ye yakin bir vadinin adidir. Yerlerin birbirine yakin olmasi bakimindan Akîk'den Zül-Huleyfe nin kasdedildigi anlasilabIldigi cihetle, ayni olayin tekrari olabilecegi gibi, ayri ayri olaylar olarak da yorumlanabilirler.
Ebu Hüreyre 'nin hayatindan bahsederken ismi üzerinde degisik fikirler Ileri sürüldügüne isaret edilmisti. Burada üçüncü ravi Musa ibni Yakup, isminin Abdullah ibni Amir oldugunu söylemektedir. Gerçek sudur ki, Ebu Hüreyre'nin iki ismi vardi. Biri Islâm'dan önceki ismi, digeri de Islâm'i kabulden sonra Hazreti Peygamber tarafindan kendisine verilen isim. Bu isim de Abdullah 'dir. Diger rivayetler zayiftir.[29]

(7) Ana-Babaya Isyan Etmek

15— Ebû Bekre, Hazreti Peygamber (SalIallafiü Aleyhi ve Seîlemi'in söyle buyurdugunu anlatmistir:
«— Size büyük günahlarin en büyügünü bildireyim mi?» (Bu sözü üç defa tekrarladilar).
Ashab, «— Evet ya Resûlallah,» dediler. Buyurdular ki:
«— Allah'a ortak kosmak ve ana-babaya isyan etmek.»
Sonra Hazreti Peygamber yaslanmisken oturdular.
«— Dikkat edin! Yalan söylemek de...»
Bu sözü tekrar ediyorlardi, hatta (üzülmesin diye, kendi kendime) «Artik söylemeseydi temennisinde bulunmustum.»[30]

Daha önce 8. hadîs-i serifte büyük günahlardan bahsedilirken bunlarin basificia yine Allah'a ortak kosmak, yani hak dinden çikmak günahi zikredilmisti. Ayrica ana-babaya âsî olmak günahi da büyük günahlardan sayilmisti. BIr de iffetli bir kadina iftira yollu zina isnad etmenin, bir nevi yalan söylemenin büyük günahlardan oldugu mukayyed surette beyan edilmisse de, burada Hazreti Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam) Efendimiz mutlak olarak yalan söylemenin en büyük günahlardan oldugunu buyurmaktadir.
Yalan, bir söz veya isI gerçek halinden, vuku buldugu tarzdan degistirerek baska bir sekle sokmak, yahud olmayan bir seyi olmus gibi göstermek veya olani inkâr etmektir. Yalanin birakacagi tesir ve zararlara göre kisimlari vardir. I b n i A r a b î bunlari dört kisma ayirir:
a— Allah'a karsi yalan söylemek,
b— Peygambere karsi yalan söylemek,
c— Insanlara karsi yalan söylemek (yalan sahidlik etmek, yani bir kimsenin hakkini düsürmek veya hakki yokken ona hak çikarmak),
d— Muamelâtta yalan söylemek. Bir kimsenin çalismis oldugu ve yapmakta bulundugu islerde yalan söylemesi. Bu dört kisim yalanin hepsi haram ve çirkin olmakla beraber en kötüsü Allah'a karsi yalan söylemektir. Sonra Peygambere yalan isnadinda"bulunmaktir. DIger günahlar da zarar ve fesad durumlarina göre siddet kazanirlar. Cemiyetin bünyesini kemiren ve'islâm birligi ile dîn kardesligini parçalayan sinsi yalan illetinin büyük yikintisindan" ötürüdür ki, Hazreti Peygamber bunun önemine binaen yaslanirlarken dogrulmuslar ve tekrar tekrar yalan söyleme günahi üzerinde

d8m)ulardir. Herde 385 numarali hadîs-I serifte gelecegi üzere, üç sey disinda yalan söylemek asla caiz degildir. Iki darginin arasini düzeltmek için, harpte düsmannaldatmak için, kari-kocanin birbirine, ahenk ve huzuru bozmamak Için söyledikleri yalanlar bu üç istisnayi teskil ederler.
Ebû Bekre kimdir? :
Hadîs-i serifi rivayet eden Ebu Bekre 'nirt adi N u f e y ' i b -n i ' I- Haris 'dir. Ashabi kiramin seçkinlerinden ve ileri gelenlerinden idi. TaIf savasinda kale hisarindan makara ile kendini asagiya sarkitarak indiginden Hz. Peygamber ona «Ebu Bekre» künyesini takmisti. Bekre, su kuyularinda kullanilan çikrik, makara demektir. Böylece çtkrik sahibi olarak «Ebu Bekre» künyesi Ile söhret bulmustur.
Kirk evlâdi bulundugu ve bunlarin hepsinin cesur, iyiliksever, güzel söz söyler kimseler olduklari rivayet edilir. Yüz otuz iki hadîs rivayet etmistir. Hicretin 50-51. yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun...[31]

16— Mugîyre Ibni Su'be'nin kâtibi Verrad'dan rivayet edildigine göre söyle demistir:
«— Muaviye, Mugîyre'ye mektup yazdi ki, Resûlüllah (Sallaltahü Aleyhi ve Sellemyden isittigin seyden bana yaz.»
Verrad yine söyle dedi:
— Mugîyre bana yazdirdi, ben de elimle sunu yazdim:
— Ben Hazreti Peygamberin, çok sormaktan; (ve dilenmekten), mili zayi' etmekten dedi-kodudan alikoydugunu (bunlari yasakladigini) kendisinden isittim.»[32]

Bu hadîs-i serifte Hz. Peygamberin üç seyi yasakladigi antasilmaktddir. Metinde geçen «sual» kelimesi, istemek ve sormak manalgnna geldigi için genis mana tasimaktadir. Bu bakimdan, ihtiyaç olmadan insanlarg boyun egerek ma! ve para gibi bir sey istemek yasaklandigi gibi, lüzgmu olmayan ve müskülât ifade eden girift seylerden,sormak da dog;ru degildir.
Çalisip kazanmaga gücü yeten kimsenin dilenmesi hakkinda Iki,.görüs vardir. Bunlarin en dogrusu, böyle bir kimsenin dilenmesinin haram, oldugudur. Ikinci görüs ise, Israr etmemek ve nefsini küçük düsürmemek sarti ile dilenmesinin mekruh oldugudur.
Yasaklanan ikinci sey, mali israf etmek, zayi" etmektir. Kalbin meylettigi altin ve gümüs gibi seylere mal denir. Daha sonra, kazanilan ve sahip olunan her çesit esyaya mal ismi verilmistir. Mal çoklugunu hayvanatin teskil ettigi beldelerde, mal sözü özellikle hayvanlarda kullanilir. Burada malin ziya'i, onun helak olmasi, bozulmasi veya kiymetinin azalmasi demektir. Bunlara sebebiyet vermeyip hangi mal olursa olsun ona Iyi bakmak ve onu korumak demektir. Ayrica mali haram islerde sarf etmek yine onu zayi' etmektir. Daha dogrusu dinin mubah saymadigi yerlere mali sarfetmek, onu israf etmektir. Sarf sekli helâl dahi olsa, gelisigüzel ve lüzumsuz yapilan her harcamanin israf oldugunu söyleyen âlimler de vardir. Bir fenaligi giderecek veya bir ihtiyaci kapayacak olan ve harcama yapanin durumuna uygun düsecek masraflarin israf sayilamiyacagi görüsü en dogrusudur.
üçüncü yasak, dedikodudur. Insanlarin sözlerini anlatmak ve birbirine aktarmak dedikodu hastaligidir. Ne dünyada, ne âhirette faydasi olmayacak bosunc? sözlerle ugrasmak, vakit öldürmek zararli ve faydasiz bir is oldugundan yasaklanmistir.
Mugîyre IbnI Su'be kimdir? :
Hadts-I serîfte ismi geçen Mugîyre ibni Su'be, ashab-i kiramdan bîri olup, Arabin dahîlerinden sayilir. Hudeybiye ve Yemamo savaslarinda, Sam'in fethinde, Kadisiye ve Yermük seferlerinde bulunmustur. Yermök muharebesinde bir gözünü kaybetmisti. Herhangi möskil bir isle karsilarsa, muhakkak dehasiyle ondan kurtulus çaresi bulurdu. K a b i s e Ibni C a b i r anlatiyor:
«— Ben Mûgire ile arkadaslik ettim; Öyle bir adam idi ki, bir sehrin sekiz kapisi olsa ve onlarin hiç birinden çikma imkâni olmasa, o bu kapilarin hepsinden çikma çaresini bulurdu.»
Hazreti D m e r tarafindan Basra ve Küfe valiliklerine tayin edilmis ve daha sonra Hazreti Osman zamaninda azledilmisti. Hazreti Osman'in sehid edilisinden sonra meydana çikan ihtilâflara karismamis olup Hazretî Muavîye'nîn hilâfeti sirasinda,. Muaviye tarafindan Küfe valiliflîne tayin edildi ve ömrünün sonuna kadar orada kalarak hicretin 50. yilinda vefat etmisti. Kendisinden bazi hadîs-I serîfler nakledilmistir. Islâm'da ilk Önce divan kuran zattir. Ilk divani da Basra'da kurmustur.[33]

(8) Ana-Babasina Lanet Edene, Allah Lanet Edeb

17— Ebu't-Tuieyl'den rivayet edildigine göre söyle demistir :
«— Hazreti Ali'ye soruldu ki, Hazreti Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), bütün insanlara söylemedigi bir seyi size özel olarak bildirdi mi?»
Hazreti Ali, su cevabi verdi:
«— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bütün insanlara ait kilmak-sizin, bize Özel olarak bir sey söylemedi; yalniz su kilicimin kininda bulunan (kâgittakiler) müstesna...»
Sonra (kilicin kinindan) bir sayfa çikardi, orada su yaziliydi:
«— Allah adindan baskasina (putlara veya sahislara) hayvan kesene Allah lanet etsin. Arazinin sinir taslarini çalana Allah lanet etsin. Anababasina lanet edene Allah lanet etsin. Bir fesatçiyi himaye edene Allah lanet etsin.»[34]

Hayvan kesmek iki türlü olur. Ya ibadet maksadi Ile hayvan kesilir ki, buna kurban denilir. Yahud sirf helâl rizik olarak istifadelenmek Için kesilir. Buna hayvan bogazlamak denir. Eti yenen her çesit hayvani kesmek gibi. Ister kurban niyeti ile, ister et niyeti ile hayvan kesilirken Allah adini söylemek, besmele çekmek sarttir. Allah adina kesilmeyen hayvanin eti yenmez; ancak unutarak besmele -terk edilmis olursa, eti yenir. Bîr put adina, Kabe adina, bir sahis adina kesilen hayvanlarin eti yenmez. Eger AHah'dan baskas: için kesilen seye hürmet ve ibadet olsun diye yapilirsa, bu küfür olur. YIne Allah'in rahmetine yaklasmaya vesile olsun diye, AHah'dan baskasi adina kesilirse, bu da dinden çikmis olur. Allah'dan baska bir sahsin rizasiry kazanmak için kurban kesmek de büyük günahtir. Hayvan etinin helâl olmasi ve ibadetin makbu! olmasi için, hayvan

bogazlanirken besmele çekilir ve Allah rizasi niyyet edilir. Bunu yapmayan lanete hak kazanç yani Allah'in rahmetinden (cennetinden) uzak olur.
Tarla, arsa ve arazi gibi yerlerin hududunugçsteren sinir taslarini yerlerinden oynatip kaldirmak veya yerlerini degistirmek sureti ile hudud tecavüzünde bulunmak, baskasinin hakkini çalmak oldugundan haramdir. Su tecavüzü isleyene lanet vardir. HIç bir Müslüman böyle laneti gerektiren islere el sürmemelIdir.

Ana-babaya lanet etmek, buna sebep olma hali ile izah edilir. Bir krmse, bir adamin ana-babasma lanet ederse[35], o adam da bu lanet okuyanin ana-babasina lanet eder. Böylece ebeveynine lanete vesile oldugundan günah islemis olur. Iste dogrudan dogruya dahi olmasa bile bu sekilde sebebiyet vererek ana-babaya lanet getirmeyi Hazreti Peygamber ya-sakl'yor. Laneti gerektiren bir hareket oldugunu bildiriyor. Süphe yok ki, dogrudan dogruya ana-babaya lanet etmek çok daha büyük günah olur, Allah'in rahmetinden daha çok uzaklastirir.
Bir fesatçiyi korumak, insanlar arasina girip de gerekli bîr cezanin tatbikine engel olmak veya dinde olmayan bir seyi uyduranin hareketine nza gösterip göz yummak zararli isler oldugundan, bu gibilere yardimci olmamayi Peygamberimiz ifade buyurmakta ve böylek ötü kimselere yardimci olanlara «Azab olsun» duasinda bulunmaktadir.
Lanet kelimesinin lügat manasi, uzaklastirmak ve kovmaktir. Hadîs-i serifte, azaba müstahak olmak, rahmetten ve cennetten uzak olmak manalarina gelir. Lanete ugrayan, yani Mef'ûn, dünyada Allah'in yardim ve rahmetinden uzak kalmis olan, âhirette de azaba düsmüs olan demektir. Dinimizde muayyen bîr mü'mîn sahsa lanet duasinda bulunmak caiz degildir; zira Peyçtamber Efendimiz :
«— Ben l&netçi olarak gön d er ilme d im.» buyurmustur. Ancak sahis be-Hrtmeksizin bazi günah isleyicilere, o günahin cinsi kasd edilerek lanet duasinda bulunmak caiz görülmüstür. Muhaddisler, bu hadîs-i serifte gecen lanet IceUmesim, Allah tarafindan vaki olacak azabi, Hazreti Peygamber in haber vermesi manâsina yorumlamislardir. O halde, izahi geçen dört cins günahi isleyenlere Allah azab etmistir, demek olur.
Hadîs-i serîfI Hctzreti AI i 'den nakleden Ebü't-Tufeyl'in adi Amir ibni Vasile 'dir. Uhud savasi yilinda dogmus olup, ashabdan en son vefat edendir. Ölüm tarihi hicretin 100, 107 ve 110 yillari olarak gösterilir. Hazreti Peygamberin irtihallerinde sekiz yasinda bulunuyordu.[36]

(9) Günah Bulunmadikça, Ana-Babaya Itaat Ve Iyilik Edilir

18— Ebu'd-Derdâ söyle demistir:
«Resûlüllah (SaltaîlahüA leyhi ve Selle m) bana su dokuz seyi emretmistir:
«**(1)** Parça parça dogransan veya ateste pisirilsen liile, Allah'a hiç bir seyi ortak etme.
(2) Kasden (özür olmaksizin) farz namazi asla terk etme; onu kas-den terk edenden Allah'in himayesi kalkmis olur.
(3) Asla sarap içme; çünkü o, her kötülügün anahtaridir.
(4) Ana-babana itaat et.
(5) Yerinden çikmani emrederlerse (çikmana izin verirlerse), onlarin rizasini kazanmak için çik.
(6) Kendini hakli zannetsen bile, basindaki idarecilerle çekisme (onlara, Müslüman olduklari müddet karsi çikma).
(7) Arkadaslarin kaçsa ve helak dahi olacak olsan, sen muharebeden kaçma.
(8) Zenginliginden ailene yedir ve harca.
(9) Ailene kirbacim kaldirma; onlari Aziz ve Celîl olan Allah hakki için korkut.»[37]

Dört kadar hadîs-i serîf rivayet etmistir. Hazreti E b u Bekir ile Hazreti Ömer'in faziletlerini itiraf etmekle beraber, Hazreti Ali'ye olan muhabbetinden ötürü onu öne geçirirdi. Hazreti Ali'nin savaslarinda hep onun saflarinda bulunmustu. Allah hepsinden razi olsun... Hadîs-i serîfteki dokuz tavsiye kisaca söyle açiklanir:
1— Küfürden, imansizliktan, Allah'a ortak kosma günahindan daha büyük bir günah olmadigindan ve böyle bir cinayet üzere ölmüs bulunan kimse, ebedî olarak cehennemde kalacagindan, ne pahasina olursa olsun böyle bir günahi islememek icâb eder. Kalben ve arzu ile bu günahin Irtikâbina yol yoktur. Ancak kat'î bir ölüm tehlikesi karsisinda kalben degil de, yalniz lisan ile küfür kelimesi söylenebilir. Söylemeden öldürülse, sehid olur. Iste'ebedî hüsrana düsmemek için Hazreti Peygamber en çetin sartlar altinda dahi küfre varmamayi tavsiye buyuruyor.
2— Farz namazlar, ibadetlerin esasi olup, fenaliklardan alikoyduklari cihetle bunlara devamin önemi asikârdir. Unutma ve agir hastalik gibi özürler disinda farz namazlar terk edilmez. Farzi terk edenden Allah'in rahmeti ve himayesi kalkar.
3— Sarap her fenaligin anasi olarak gösterilmistir. Sarabin Arapeasi «Hamir»dir ki, akli gideren sey demektir. Bu itibarla akli gideren, insani sarhos eden her içki sarap hükmündedir. Her hayirli is akil sayesinde meydana getirildiginden, aklin yok olmasi halinde de her fenaliga kapi açilmis olur. Bu bakimdan serefli bir mevkii olan hem akli korumak, hem de cemiyet Içerisinde fenaliklara sebebiyet vermemek için Peygamberimiz asla sarap içmemeyi tavsiye etmislerdir.
4— Ana-babaya Itaat etmek ve onlara iyilikte bulunmak, riza ve dualarini kazanmak gerektigine dair izahat önceki hadîs-i seriflerde geçmistir.
5— Ana-babanin Izni olmadikça baska memlekete göç etmek, sefere çikmak dogru degildir. Hatta anne ve babanin siddetli bir ihtiyaç ve izdirap çekecekleri bir durum varken, hacca gitmekten evlâdlanni alikorlarsa, günahkâr olmazlar. Tehlike olmadigi takdirde izinsiz ilim tahsiline de gidilebilir.
Islâm kaidelerine aykiriligi gerçek olan bir kötü is görmedikçe idarecIierlc çekismeyi, memuriyet için çirpinmayi, idarecilere karsi çikmayi Peygamberimiz yasaklamislardir. Fakat Islâmî bir gerçek ihlâl edildigi takdirde, hakki söylemek bir vazifedir. Güç miktarinca da, küfür hali üzerinde bulunanlara karsi çikilir.
7— Muharebeden kaçmanin Islâm'a ve Müslümanlara çok büyük zarari dokundugundan daha önceki hadîs-i serifte büyük günahlardan sayilmisti. Bozgun ve panige sebebiyet vermekle isi maglûbiyete kadar götürür. Islâm'in Izzet ve sevketini kirar. Islâm Için zillet ve perisanlik vesilesi olan muharebeden kaçmak fiili de böylece yasaklanmistir.
8— Bir insan, ailesine, çoluk-ço:uguna sahip oldugu zenginlikten harcamalidir. Israf olmayacak sekilde, terbiyelerine, yiyip içmelerine ve giyimlerine harcamali, onlari dar durumda birakmamalidir. Cenab-i Hak, bir kuluna vermis oldugu nimetin eserini, onun üzerinde görmek Ister. Imkânlar

nispetinde cimrilik göstermeden ve Israf yapmadan ehline harcamalidir.
9— Bu hadîs-i serifte aileye karsi kirbaci kaldirmamayi, yani zevce, evlâd ve hizmetçileri dögmemeyi Peygamberimiz tavsiye buyuruyor. Bazi rivayetlerde de «Ailenizden kirbaci kalchrmaytn» çeklinde ifade vardir. Her Iki halde de izahi mümkündür. Birinci rivayete göre, hakli bir sebepten dolayi olsa bile aile efradini dögmek hayirli ve iyi bir is degildir. Isin akibetinden korkutmak ve bagislamak en dogru bir yoldur. Ikinci rivayete göre, dögmenIn cevazi bahis konusu olur. En son çare olarak dögme olabilir ve ailedeki otorite bu yol ile saglanabilir. Burada da hududu asmamak gerekir.
Ebu'd-Derdâ:
Bu hadîs-I serifi rivayet eden ashab-i kiramdan Ebu'd-Derdâ'-nin Ismi Uveymir ibnI Malik 'dir. Bedir savasinda Müslüman oldu. Uhud ve ondan sonraki savaslarda bulundu. Daha ziyade «Ebu'd-Derdâ» künyesi ile söhret bulmustur. Ashab-i kiramin sayili âlimlerinden biri Idî. Hazreti Ömer'in hilâfeti zamaninda Sam kadiligina tayin edildi ve Hazreti Osman devrinde yine orada vefat etti. Bir rivayette de Hazreti Osman 'in hilâfetinden önce hicretin 32. yilinda vefat etmistir. Uhud savasi esnasinda Hazreti Peygamber onun hakkinda :
Uveymir ne güzel süvaridir = binicidir.» buyurmustur.[38]

19— Rivayet edildigine göre Abdullah Ibni Amr söyle dedi:
Bir adam Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) 'e geldi ve söyle söyledi :
«— Ana-babami aglar birakarak hicret etmek üzere senin emrini almaga geldim. (Hazreti Peygamber ona) dedi ki:
«— Onlara dön, onlari nasil aglattimsa, öylece onlari sevindir, güldür.»[39]

20— Abdullah îbni Amr dedi ki, cihada gitmek isteyen bir adam Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Seiîem) 'e geldi. (Hazreti Peygamber ona sorarak söyle) dedi:
«— Ebeveynin hayatta mi?» (O adam da) : «Evet!» dedi. Bunun üzerine Hazreti Peygamber:
(Madem ki müslüman ana-baban var,) onlar için gayret et, çalis.
(Kendilerine iyilik ve ihsan et); buyurdu.»[40]

Mesru islerde ana-babaya itaat etmek farzi ayindir. Fakat düsman saldirisi olmayan normal zamanlarda cihada çikmak kifaye üzere farzdir. Bir kisim Müslümanlarin cihad vazifesinde bulunmalari ile diger Müslümanlardan bu sorumluluk düser. Bunun için ferden kendisine cihad farz olmayanin ana-babasi için çalismasi daha önemli tutulmustur. Ancak umumî bir mecburiyet veya düsman istilâsi gibi bir durum olursa her mükellef cihad etmeV. zorunda kalir. Cihad için izine lüzum kalmaz.[41]

(10) Ebeveynine Kavusup Da Cennete Giremeyen Kimse

21— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Yaziklar olsun o kimseye, yaziklar olsun o kimseye, yaziklar olsun o kimseye...»
Ashab:
«— Ya Resûlallah, kimdir o?» dediler.
Hazreti Peygamber:
«— O kimsedir ki, yaninda ana-babasina, yahud bunlardan birine ihtiyarlik erismis de Cehenneme girmistir.» buyurdu.[42]

Metinde üç defa tekrarlanan «Ragime enfuhu = Yaziklar olsun» cûm-lesI, lügat manasi itibariyle burnu topraga sürünsün, demektir. Bundan kinaye olarak hakîr olsun, zelil olsun manalarinda kullanilir. Burada Türkçe-mize daha uygun olarak «yaziklar olsun» seklinde terceme edilmistir. Bu cümlenin üç defa tekrarlanmasi, iste fazta nefret bulundugundandir. Ayni zamanda Cehenneme düsmekten sakindirmak Içindir. Anlasiliyor ki, yaslilik ve zafiyet halinde olanin yardima ve bakima olan ihtiyaci, dinç halde iken olan ihtiyacindan çok daha fazladir ve önemlidir. Bu durumda ana-babasina hizmet etmeyen, onlara iyilik ve ihsanda bulunmayan kimse riza ve dualarini kazanamayacagi cihetle Cehennemlik olmaga hak kazanir.
Aksine onlara hizmet eden de, onlar sebebiyle Cennete girmis ohjr. Böyle Cennete vesile olacak bir firsati kaçirana elbette yaziklar olsun.[43]

(11) Ana-Babasina Iyilik Edenin Allah Ömrünü Artirir

22— Sehl'in babasi Muaz'dan rivayet edildigine göre söyle demistir: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki:
«— Ana-babasina iyilik edene Cennet olsun, Azîz ve Celîl olan Allah onun ömrüne bereket versin (ömrünü çogaltsin.)»[44]

Metinde geçen «Tuba = » kelimesi, Cennet, cennetteki bir agaç manalarina geldigi gibi, saadet ve hayir karsiligi olarak da kullanilir.
Caiz olmayan bir seyi peygamberlerin istemesi muhal olduguna göre, burada ömrün ziyadelesmesini istemek, onun vuku bulabilecegine delil teskil eder. Diger taraftan Cenab-i Hak, herkesin muayyen bir eceli var, o geldigi zaman, ne bir an gecikir, ne de bir an öne geçer buyurmaktadir. Her iki delilin karsilasmasi halinde, ömrün uzatilmasinin bereket manasini veya rizik bollugu anlamini tasidigi izahina gidilmektedir. Ömrün artmaci demek, bereketli olmasi, nimetler içinde bulunmasi demek olur. Bir kisim âlimler de, ömür muayyen olmakla beraber uzalip kisalabilecegi görüsündedirler. Meselâ : Bir adam, ana-babasina itaat ve ihsan ettigi takdirde, yasi seksen yildir. Bunu yapmayinca aitmis yil olarak kalacaktir. Böyle bir kimse, ebeveynine ihsan edince seksen yasina varacagindan ömrü artmis sayilir.

Muaz b. Cebel kimdir?:
Hadîs-i serifi rivayet eden Muaz, ashabi kiramdan olup, aslen Misir halkindan oldugu söylenir. Hazreti Peygamber'den hadîs-i serifler rivayet etmisti i\ Oglu S e h I de kendisinden rivayette bulunmustur. Halife A b d u'l-Melik ibni Mervan devrine kadar yasamistir. Allah ondan razi olsun...[45]

(12) Bir Kimse Müsrik Babasina Magfiret Dilemez

23— (9-s) Allah Azze ve Celle'nin :
«— Eger ana-baba d an biri veya ikisi senin yaninda ihtiyarlik haline ulasirsa, sakin onlara öf bile deme ve onlari azarlama. Ikisine de aciyarak tevazu kanadini indir ve söyle de :
«— Ey Rabbim! Onlar, beni küçükken (merhametle) terbiye edip yetistirdikleri gibi, sen de kendilerine merhamet et. (Isra; 23, 24)» âyet-i kerîmesini, Berâe (Tevbe) Sûresinde olan:
«— Müsriklerin Cehennemlik olduklari müminlere belli olduktan sonra—bunlar akraba bile olsalar— artik onlar için ne peygamberin, ne de mümin olanlarin magfiret dilemeleri yoktur. (Tevbe: 113)» âyet-i kerîme riesh ettigini = hükmünü kaldirdigini Ibni Abbas anlatmistir.[46]

Birinci âyet-i kerime, mutlak olarak ana-babaya itaat etmek ve onlar için hayir duada bulunmak manasin) beyan etmekte ise de, daha sonra nâzii olan Ikinci âyet, müsrik olan ana-baba dahi olsa, onlara magfiret duasinda buiunulamiyacagmi emretmekfedir. Bu bakimdan I b n i Abdi bas hazretleri, metinde önce geçen âyet-i kerime, sonra gelen âyet Ile nesh edilmistir demistir. Bundan anlasiliyor ki, mümin olmayanlarin bagislanmalari Allah dan istenmez, onlarin hidayete ermeleri için Allah'a dua edilir. Müslüman olmalari için çalisilir. (Abdullah ibni Abbas için 4. hadîs-i serife bak.)[47]

(13) Müsrik Ana-Babaya Iyilik Etmek

24— Sa'd Ibni Ebi Vakkas'dan rivayet edildigine göre söyle demistir:
«— Benim hakkimda, Allah Tealâ'nin kitabindan dört âyet nazil oldu. Annem, ben Hazreti Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den (dininden) ayrilmadikça, yememege ve içmemege yemin etmisti. Bunun üzerine Allah (Azze ve Celle) su âyeti inzal etti:
«— Eger ana-baban, bilmedigin (benimsemedigin sirkten) bir seyi, bana ortak kosman için seni zorlarlarsa, bu takdirde kendilerine itaat etme. Onlara dünyada iyi bir sekilde sahiblik et. (Günah olmiyan islerde onlara yardimci ol, itaat et.» (Lokman : 15).
(Ikincisi) : Ben, (savas ganimetinden) çok hosuma giden bir kiliç almistim. Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Bunu bana hibe et. Arkasindan:
«— Ey Resulüm, sana ganimet malindan soruyorlar...» (Enfal: 1) âyeti nazil oldu.
(Üçüncüsü) : Ben hastalanmistim. Resûlüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) bana geldi. Dedim ki, ey. Allah'in Resulü! Ben malimi bölmek istiyorum, yarisini vasiyyet edeyim mi?» Peygamber:
«— Hayir!» dedi. Üçte birini, dedim Hazreti Peygamber sükût etti. Bundan sonra üçte bir vasiyyet caiz oldu.
(Dördüncüsü) : Ensar'dan bir topluluk ile sarap içmistim. Bunlardan bir adam, (Mekke yolu üzerinde) Lehyey Cemel adindaki yerde burnuma vurdu. Ben de (sikâyet için) Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) 'e vardim. Bunun üzerine Allah (Azze ve Celte), sarabi haram kilan âyeti inzal etti. (Bakara: 219)[48]

Bu Hadîs-i serifte, Sa 'd ibni Ebî Vakkas, kendisi Ile Ilgili dört hâdise özerine Cenab-i Hakk'in dört dinî hüküm Inzal buyurdugunu anlatmaktadir.
1— Daha önceki hadîs-i seriflerin beyanindan da anlasildigi özere, ana-babaya itaat etmek, Allah'a isyan olmayan yerde gereklidir. Ana-babanin veya herhangi bir yetkilinin sirke ve günaha, dine aykiri düsen bir ise davetleri veya zorlamalari halinde onlara itaat yoktur. Ancak Müslüman olmayan ana-babaya, nafaka vermek, onlara hizmet edip iyilikte bulunmak, incitmemek bir vazifedir. Yeter ki, Allah'in dinine aykiri bîr sey Istemesinler, ona zorlamasinlar.
2— Ganimetle ilgili Ikinci hadise sebebiyle, Cenab-i Hak ganimetlerin tasarruf yetkisinin «Allah'a ve Resulüne ait» oldugunu beyan buyurdu. Mu-haddIslerin rivayetine göre, Sa'd Ibni Ebi Vakkas, Saîd i b n i ' I - A s adindaki müsriki öldürdü ve kilicini aldi. Bunu kendisine hibe etmesini Hz. Peygamberden Istedi. Peygamber, ona bu kilici vermedi. 8u hadise üzerine ganimet âyeti nazil oldu. Hz. Peygamber de o kilici kendisine verdi; çünkü Allah Teolâ bütün yetkiyi Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam) 'a vermisti. Bundan sonra da, yine Enfal sûresinin 41 inci âyetinde kimlere ne miktar ganimet verilecegini, bölünme seklini beyan buyurdu.
3— Her ne kadar Sa'd ibni Ebi Vakkas, hakkimda dört âyet nazil oldu diyorsa da, vasîyyef hakkindaki üçte bir (1/3) miktari maldan fazlasinin caiz olmayacagina dair âyet mevcut degildir. Bu hüküm Hz. Peygamber in hadîs-i serifleri ile sabittir. S a ' d 'in sorusu üzerine üçte bir miktari vastyyete riza göstermisler ve bu da Isiâm dininin hukukî bir meselesi ve hükmü olmakla Allah'in emri demektir. Zaten Peygamber ne getirdi ise, hep Allah'in izni ve emri ile getirmistir. Bu bakimdan hüküm itibariyle hadîs-i serif de diger âyetler arasinda bir âyetmis gibi gösterildi. Üçte birden fazla vasiyyet yapildigi takdirde, veresenin muvafakati bahis konusu olur. Buna riza gösterIrlerse, geçerli olur, degilse yalniz üçte bir mIk-tarinca vasiyyeti yerine getirirler. BIr de hak sahibi olan varislere vasiyyet yapildmiyacagini diger bir hadîs-i serifte Hazreti Peygamber buyurmustur.
4— Bilindigi üzre Islâm'in ilk devrinde sarap içmek haram degildi. Sonra S a ' d 'in basindan geçen vak'ayi, Sa'd Hazreti Peygambere anlatinca Cenab-i Hak Mâide sûresinin 90. âyetini inzal ederek, sarap i;meyI haram kildi. Âyet Medine'de nazil oldu.
Sa'd I b n i E b i V a k k a s kimdir? :
Daha ondokuz yasinda Iken, Islâm'i ilk kabul edenlerin üçüncüsü olmustu. Allah yolunda ilk ok atandir. Hazreti Peygamberden önce Medine'ye hicret etmistir. Bedir savasindan itibaren Irak fethine kadar olan bütün savaslarda bulundu. Meshur binicilerden biri idi. Cennetle müjdelenen on

qshab-i kiramdan biri olup, bu on kisi içinden en son vefat edendi.
Hazreti Ömer 'in, hilâfet isini aralarinda görüsmek için seçmis oldugu alti kisiden birisi de Sa'd olmustu. Duasi kabul olunmakta söhret kazanmisti. Çünkü Hazreti Peygamber ohun hakkinda :
«— Allah'im! Onun okunu dogrult; ve duasini kabul et.» buyurmustu. Onun için lehte duasini Isterler, aleyhte yapacagi duadan korkarlardi. Hz. Ömer tarafindan Küfe valiligine tayin edildi. BIr müddet sonra halkin hdksiz yere sikâyetleri üzerine, halife tarafindan azledildi. Kûfeliler kendisine iftira ettiklerinden aleyhlerine dua ettigi ve duasinin kabul edildigi rivayet olunur. Daha sonra yine Küfe valiligine Hz. Osman tarafindan tayin edildi, sonra bu görevinden yine alindi. Hz. Osman'in sehid edilisinden sonra dogan fitnelere karismayarak kenara çekildi. Medine'ye on mil mesafede Akîk denilen yerde bir arazi satin alarak, ailesi ile oraya yerlesti ve hicretin 55. yilinda 73 yasinda oldugu halde orada vefat etti. Cenazesi Medine'ye götürülerek Bakî' mezarligina gömüldü. Allah ondan razi olsun.[49]

25— Hazret-i Ebû Bekir'in kizi Esma'dan:
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in (Hudeybiye) muahedesi zamaninda, annem (kendisine iyilik ve ihsan etmeme) ragbet eder oldugu halde bana geldi. Ben de Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) 'e sordum : Ona iyilik edeyim mi (hediyelik bir sey vereyim mi)?
Hazreti Peygamber: «EVET!» buyurdu.
îbni Uyeyne demistir ki:
Bu hâdise üzerine:
«—Allah, din hususunda sizinle savasmamis, sizi yurdlarimzdan da çikarmamis kimselere sadâkat göstermenizden, onlara iyilik etmenizden, onlara adalet yapmanizdan sizi yasaklamaz. Çünkü Allah, adalet yapanlari sever. (Mümtehine Sûresi, 8)» âyetini Allah (Azze ve Celle) indirdi.[50]

Hadîs-i serifi anlatan Esma (Allah ondan razi olsun), cahi'liyet devrinde babasi tarafindan bosanmis olan «K u t e y I e»'nin kizidir. Müslümanlarla müsrikler arasinda Hudeybiye de yapilan barisdan faydalanarak K u t e y I e, Islâm'i kabul etmedigi halde, Medine'deki Müslüman kizi Esma 'yi ziyarete gitmis ve beraberinde de kuru üzüm, yag gibi hediyeler götürmüstü. Buna karsilik kizindan da bazi hediyeler beklemis ve kizinin Ikramda bulunmasini, Iyilik edip yakinlik göstermesini arzulamisti. Bunu hisseden kizi, annesine iyilik ve ihsan mukabelesinde bulunup bulunamayacagini Hz. Peygamber'd en sormus ve Iyilikte, ikramda bulunabilecegi cevabini almisti. Bundan anlasiliyor ki, müsrik ana-babaya hediye vermek, onlara Iyilikte ve Ikramda bulunmak, savas hali disinda, gereklidir. Bu hususta nâzIl olan Mümtehine sûresinin 8. âyet-i kerîmesi ayni hükümleri beyan buyurmaktadir. Baris halinde Müslüman olmayan akraba ile görüsüp hedi-yelesmenin, Iyilik ve adaletle hareket etmenin mesruIyyeti anlasilmaktadir.
Esma kimdir? :
Esma, Hazret-i E b u B e k i r 'in en büyük kizi olup, Islâm'dan önce bösamis oldugu Küfeyle veya K a y I e adindaki hanimindan olmadir. .
1 Cennetle müjdelenenlerden Hz. Z ü b e y r 'in zevcesi olan Esma 'nm lâkabi. Zatü'n-Nitakeyn 'dir. Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettigi zcrman, ona azik hazirlamis, fakat aztgi baglayacak ve saracak bir sey bulamadigindan bas örtüsünü ikiye bölerek yarisi ile azigi baglamis ve diger yarisini da bgs örtüsü olarak kullanmisti. Bundan dolayi, Hz. Peygamber kendisine iki bas örtülü manasina, Zatü'n-Nitakeyn lâkabini vermisti. Ilk islâm'i kabul eden on yedi kisiden sonra Müslüman olmustu. Mekke'de Müslüman olduktan sonra, Medine'ye hicret etmis ve hamile oldugundan Küba'da hamlini vaz' etmisti. Böylece Abdullah ibni Zübeyr adindaki oglu dogmus oldu. Hicrî yetmis üç yilinda, oglu Abdullah'in öldürülmesinden birkaç hafta sonra Mekke'de vefat etti. Vefatinda yüz yasina varmis oldugu halde bir disi dahi düsmemis, aklindan bir sey kaybetmemisti. Yalniz gözleri görmez hale gelmisti. Abdullah'-dan baska U r v e adinda bir oglu daha olmustu. Iki oglu ve torunlari kendisinden hadîs-I serifler rivayet etmislerdir. Oglu A bd u 11 a h , Hz. Mu-aviye'nin oglu Yezid'den sonra Mekke'de dokuz ay hilâfet etmis ve nihayet Haccac tarafindan kusatilarak idam edilmisti. Oglunun sehid edilisinden az sonra vefat etti. Allah ondan razi olsun.[51]

26— îbni Ömer'in söyle dedigi isîtilmistir:
«— Hz. Ömer"(Allah ondan razi olsun), satilmakta olan ipek islemeli bir elbise gördü. (Hz. Peygambere hitaben):
«— Ya Resûlallah; bu elbiseyi satin al, cuma günü ve heyetler sana geldiginde onu giyersin, dedi. Hz. Peygamber: .
«— Bunu, ancak (âhirette) nasibi olmayan kimse giyer; buyurdu. Sonra Hazreti Peygambere bu elbiselerden verildi. Hazreti Ömer'e (bunlardan) bir elbise gönderdi. Hazreti Ömer dedi k;, (Ya Resûlallah,) ben bu elbiseyi nasil giyeyim, zira bu elbise hakkinda söylenmesi gerekli seyi söylemistin Hazreti Peygamber :
«— Ben onu, giymen için sana vermedim. Onu satarsin, yahut (müs-lüman olmayan birine) giydirirsin,» buyurdu. Bunun üzerine, Hazreti Ömer, henüz müslüman olmamis Mekke'deki (ana bir yahut süt) kardesine o elbiseyi gönderdi.»[52]

Bu hadîs-i seriften iki hüküm çikmaktadir. Birincisi, ipekli veya ipekle islemeli, ibrisimli ve nakisli elbiseleri erkeklerin giyemeyecegidir. Ikincisi, Müslümanlar Için yasak olan böyle seylerin gayri müslimlere satilabilecegi veya onlara hediye olarak verilebifecegidir. Müsrik babaya iyilik ve ikram bahsinde bu hadîs-i serifin zikredilmesi, müsrik bir kardese yapilan bagisla ilgili bulunmasindandir.
Altin ve ipek hakkinda varid olan hadîsti serifte görülecegi gibi, Müslüman erkeklere altin ve ipek haram kilinmistir. Erkekler altindan süs esyasi takinamazlar, ipekli elbiseler giyemezler, altin esya kullanamazlar. Bunun iktisadî çöküntüye, lüks ve israfa götüren bir afet oldugu, günümüzde açik olarak görülmektedir.
(Hz. Ömer hakkinda kisa bilgi ve hadîs-i serifleri görmek isteyenler için, «Peygamberin Dilinden Dört Halifesi ve Ashabi» adli kitaba müracaat. Sayfa : 115)[53]

(14) Ana-Babaya Sövülmez

27— Abdullah Ibni Amr'in söyle dedigi rivayet edilmistir:
Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:
«— Adamin ana-babasina sövmesi, büyük günahlardandir.»Ashab:
*— Nasil söver,» dediler.
Hazreti Peygamber:
«— Bir kimse, bir adama kötü söz söyler (söver) de tutar bu adam, o kimsenin ana ve babasma söver.» buyurdu.[54]

Bir insan, hiç kiriTsöye kötü söz söylememeli, ayiplamamali, alay etmemeli, hoslanmayacagi bîr lâkap takmamahdir. Yapilan fenaliga en az mis-liyle ve daha fazlasi ile mukabelede bulunulacagindan ana ve babanin hakaretine, onlarin tahkîr edilmesine vesile olmamalidir. Peygamber Efen-dimizin bu gibi hareketleri büyük günahlardan saymasi, isin önemini anlamamiza kifayet etmelidir. Ana-babaya sövdürmek, onlarin hakkina te-cavüz ve Isyan sayildigindan, onlari Incitmeye vesile oldugundan, Islâm'daki kardeslik ve nezahet duygularini kirlettiginden haram kilinmistir.[55]

28— (10-s) Abdullah Ibni'l-As'in söyle dedigi rivayet edilmistir:
«— Babasinin sövülmesine insanin sebep olmasi, Allah katinda büyük günahlardandir.»[56]

Bu eserle, bir önceki hadîs-i serif arasinda mana bakimindan uygunluk oldugu gibi, her ikisinde de rivayet Abdullah IbnI Amr'dandir. Ikinci nakilde, söz Hazreti Peygambere kadar yükseltilmemistir.[57]

(15) Ana-Babaya Eziyet Etmenin Cezasi

29— Ebû Bekre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle dedigini anlatmistir :
«(Adil ve müslüman idareciye) karsi çikmak, akrabalarla ilgiyi kesmek günahindan daha çok dünyada cezasi pesin verilmeye lâyik hiç bir günah.yoktur; âhirette bu günah sahibi için hazirlanmis olan azab olmakla beraber...»[58]

Bagy'in lügat manasi, azginlik etmek, hududu asmak ve zulüm etmektir. Seriatta, zalim olmayan bir devlet baskanina karsi çikmak, ona muhalefette bulunmak veya mahlûkata zulüm etmektir. Yerinde olmayan bir muhalefet, Islâm birligini ve kuvvetini parçalamaya sebep oldugundan,' netice olarak düsmanin hakimiyetini dogurur. Bu bakimdan islâm'a zarari çok büyüktür. Nitekim tarih boyunca, bunun misalleri çok geçmistir. Ne olursa olsun, mutlak olarak haksizlik ve zulüm büyük günahtir.
«Katî'atüV-Rahîm» demek; uzak ve yakin, akrabalar arasindaki, görüsme, ziyaret etme ve ihsanda bulunma haklarini gözetmek, baglari kesmemektir.
Ilgiyi kesmek iki sekilde olur. Birincisi, yalniz ziyareti terk etmek ve ihsanda bulunmamakla olur. Bu kemal noksanligini dogurur ve akrabanin yakinligina göre önem tasir. Ana-baba mevzubahs olursa, bunun günahi küçümsenmez. Rizalarinin disina çikti mi, büyük günah olur. Ikincisi, ak-raba hakkinda dedikodu ve giybet etmek ve onlara fenalik yapmak suretiyle kendilerine eziyet etmektir. Muhaddisler, hadîs-i serifte, bu mananin kasdedilmis oldugunu ifade etmektedirler.[59]

30— îmran îbni Hüsayn'in söyle dedigi rivayet edilmistir: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki:
«— Zina, sarap içmek ve çalmak hakkinda ne dersiniz?» Biz, en iyi bilen Allah ve Resulüdür, dedik. Peygamber:
«— Onlar çok çirkin seylerdir; ve onlarda (öldürmek, dögmek ve el kesmek gibi) cezalar var. Dikkat edin! Ben, size büyük günahlarin en büyügünü bildireyim mi?: Aziz ve Yüce olan Allah'a ortak kosmak (müsrik olmak), ana-babaya asî olmak.» dedi. Bunlari söylerken yaslanmisti, sonra dogruldu da dedi ki:
«— Yalan söylemek (yalan yere sahitlik etmek) de...»[60]

Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam) Efendimiz büyük günahlardan olan zina islemek, sarap içmek ve hirsizlik etmek suçlarinin azabi gerektiren cezalari bulundugunu beyan ettikten sonra, daha siddetli bir azabi icab ettiren ana-babaya eziyet etmek günahina isaret buyurmustur. Bundan önceki hadîs-i serifler münasebetiyle Allah'a ortak kosma (sirk) ve yalan söylemek günahlari üzerinde açiklama yapilmisti. (Bak : Hadîs 15}
Imran ibni Husayn kimdir?:
Hadîs-I serifin ravisi I m r a n 'm künyesi E b u N e c î d 'dir. Kendisi, Hayber fethi yilinda Müslüman oldu. Müteaddit savaslarda bulundu ve Huza'a kabilesinden oldugu için, Mekke'nin fethinde Huza'a sancaktari bulunuyordu. Basra'lilara ilim ögretmek için, Hz. D m e r onu Basra'ya gönderdi. Ashab-i kiramin âlimlerinden ve ileri gelenlerindendi. Ashab-i kiramdan Basra'ya gönderilenlerin en fazifetlisi oldugu söylenir. Zamanin fitnelerinden uzak kaldi ve Müslümanlar arasindaki savaslara katilmadi. Duasi kbul edilen ve meleklerle görüsüp konustugu söylenen kerim bir kimse IdI. Hicretin elli ikinci yilinda Basra'da vefat etti. Tabiînden Basra ve Küfe I i muhaddisler kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Allah ondan razi olsun.[61]

(16) Ana-Babanin Aglamasi

31— (11-s) îbni Ömer'in söyle dedigi rivayet edilmistir:
«Ana-babayi aglatmak, (onlara) isyan etmektir ve büyük günahlardandir.»[62]

Hadîs âlimlerinden Hafiz ibni Hacer El-Askalânî diyor ki, bu nakil ile sekiz numarali nakil arasinda fark yoktur; ancak ravi, sözü kisaltmistir. Evvelki hadîs münasebetiyle açiklama yapilmistir.[63]

(17) Ana - Babanin Duasi

32— Ebû Cafer'den rivayet edildigine göre, Ebû Hüreyre'nin söyle dedigini isitmistir:
Peygamber (SallalUthü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki;
«— Üç kimsenin; duasi, makbul dualardir, bunlarin kabul edilisinde süphe yoktur: Zulme ugrayanin duasi, yolcunun (misafirin) duasi, ana-babanin çocuklarina duasi.»[64]

Mazlum, yolcu ve ana-babadan ibaret üç sinif kimselerin herhangi birine Iyilik ve yardim edildigi zaman, bunlarin karsilik olarak edecekleri hayir dua Allah katinda makbul oldugu gibi, bunlara yapilacak eziyet ve fenalik karsiliginda edecekleri beddua da makbuldür. Allah, lehte ve aIeyh-de edecekleri dualari kabul buyurur. Çünkü- bunlarin dualari duygulu bir kalbin Ilticasi ile olur. Ana-babanin evlâdlari lehine ve aleyhine dualari da aynidir, her Ikisi de makbul dua olurlar. Böylece evlâd, rizalarini almaya çalisir, nefret vezinlerini kazanmaktan sakinir,"
Mdzlum, Insanlarin haksizlik 'ettigi) sefil biraktigi, yardimlarindan tamamen mahrum kaldigi kimsedir. Böyle Insanlarin yardimindan büsbütün ümidini kesen kimse, Allah'a tam bîr ihlâs ile yönelir ve ona iltica ederek duada bulunur. Duasi da makbul olur.
Yolcu da böyledir. Akrabasindan ve dostlarindan uzak kalmis, emlâk ve arazisinden uzak düsmüstür. Bu durumda Hak ile beraber bulunur, ona siginmasi tam bir Ihlâs ile olur.
Ana-baba, çocugun eziyetlerine katlanirlar, kusurlarini bagislarlar, kalbleri ince duygulu olur. Çocuklarindan büsbütün ümid keser ve aleyhlerine dua ederlerse, çok siddetli olur ve büyük haklarindan ötürü de dualari makbul olur. Çocuklarindan memnun kalip, onlarin iyiligine dua etmeleri, zaten Cennet vesilesi olacagi daha önceki hadîs-i seriflerden, anlasilmisti.[65]

33— Ebû Hüreyre'den ;
Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Seliem) 'in söyle dedigini isittim:
«— Insanlardan hiç bir çocuk besikte konusmamis tir; yalniz Meryem'in oglu Isa (Aleyhissclâm) ile Cureyc'in (besikte dile gelen) sahibi konusmustur.»
(Ashab tarafindan Peygambere) soruldu :
«— Ey Allah'in Peygamberi! Cureyc'in yardimcisi kimdir?»
Peygamber dedi ki:
«— Cüreyc, kendisine ait bir manastirda (inzivaya çekilip ibadet eden) rahip bir kinise idi. Manastirinin altinda barinan bir sigir çobani vardi. KÖy halkindan bir kadin da, bu çobana gider gelirdi. Bir gün, Cüreyc namaz kilarken annesi gelip: "Ey Cüreyc!" (diye ona) seslendi. Cürçyc namazda iken kendi kendine: "Anneme mi (cevap vereyim), namazima mi (devam edeyim?)" dedi. Namazini seçmeyi (ona devam etmeyi) uygun buldu. Sonra annesi ikinci defa ona seslendi. Yine Cüreyc kendi kendine: "Anneme mi, namazima mi?" dedi. Namazim seçmeyi uygun buldu. Sonra Üçüncü defa annesi ona bagirdi, Cüreyc: "Anneme mi, namazima mi?" dedi. Yine namazini tercih etmeyi uygun gördü. Annesine cevab verme-yince, annesi (ona beddua ederek) söyle dedi: "Ey Cüreyc! Fahiselerin yüzüne bakmadikça, Allah senin canini almasin." Sonra kadincagiz döndü gitti. Bir müddet sonra (sigir çobanina gidip gelmekte olan) o kadin (gayri mesru') dogurdugu çocukla Melik'e getirildi, (dava edildi). Melik sordu: "Bu çocuk kimden?" Kadin: "Cüreyc'den," dedi. Melik yine sordu. "Manastirin sahibinden mi?" Kadin: "Evet,' dedi. Melik:
"— Manastirini yikin ve onu, bana getirin," dedi.
Baltalarla manastirina vurarak onu yiktilar. Cüreyc'in kolunu, boynuna iple bagladilar ve onu götürdüler. Fahiselerin karsisina çikarildi. Cüreyc fahiseleri gördü de gülümsedi. Onlar da, insanlar içerisinde CÜ-reyc'e bakiyorlardi.
Melik, Cüreyc'e sordu:
"— Bu kadin ne iddia ediyor?" Cüreyc: "Ne iddia ediyor," deyince, Melik: "Iddia ediyor ki, çocugu sendendir." Cüreyc, kadina sordu:
"— Sen böyle mi iddia ediyorsun?" Kadin: "Evet," dedi. Cüreyc:
"— Bu çocuk nerede?" dedi. "Iste o, kadinin kucaginda," dediler. Cüreyc, çocuga dönüp sordu: "Senin baban kim?" Çocuk: "Sigir çobani," dedi. (Cüreyc'in iftiraya ugradigi anlasilinca) Melik dedi ki:
"— Senin manastirini altindan yapalim mi?" Cüreyc: "Hayir," dedi.
**— Gümüsten yapalim mi? dedi. Cüreyc: "Hayir," dedi. Melik:
"— O halde onu nasil yapalim?" dedi... Cüreyc: "Onu eskiden oldugu gibi yapin/ dedi, "Hangi seye gülümsedin," diye Melik sordu. Cüreyc:
"— Hatirladigim bir ise, annemin bedduasi bana eristi." dedi. Sonra basindan geçen hadiseyi, onlara anlatti.»[66]

Hadîs-I seriften elde edilen hükümler:
1— Hazreri Isa île Cüreyc'e nispet edilen çocugun daha besikte iken konusmus olmalari, mucize ve kerametin sübutuna delil teskil eder. Allah'in Peygamber elinde yarattigi âdet'e (tabiî kurallara) aykiri üstün islere mucize ve veliler elinde yarattigina da keramet denir. Böylece Islâm dininde mucize ve keramet haktir.
2— Namazda iken ebeveynin çagrisina cevap verilip verilemeyecegine dair hükümde âlimlerin bir takim ayri ayri görüsleri varsa da en dogrusu sudur: Farz ve vacibIer disinda nafile olarak namaz kilarken ebeveyninden biri çagirir da, bu çagriya cevap verilmedigi takdirde hiddetlerine sebebiyet verilecegi korkusu olursa, namazi bozmak -lâzim geiîr. Nafile bir ibadette, ebeveynin rizasi tercih edilir. Fakat Allah'in emri olan farzlarda ve yasaklarinda Allah'a itaat esastir.

3— Ebeveynin duasi babinda zikredilen bu hadîs-i serifteki vak'a, kisa bir zaman Içinde anne duasinin, çocugun aleyhinde bife olsa, makbul olduguna, aynen isabet ettigine örnek teskil etmektedir.[67]

(18) Hiristiyan Anneye Islâm'i Arz Etmek

34— Ebû Hüreyre'nin söyle dedigi isitilmistir:
«— Beni dinliyen, Yahudi ve Hiristiyan, kim olursa olsun, muhakkak beni sevmistir. Çünkü (henüz Islâm'i kabul etmemis olan) annemin müslüman olmasini istiyordum da, o kabul etmiyordu. Ben ona, (Islâm'i kabul et) dedim, o kaçindi. Bunun üzerine Peygamber (Saiîaliahü Aleyhi ve Sellem)'e gittim ve dedim ki:
«Annem için Allah'a dua et.» O da dua etti. Sonra anneme döndüm. Kapiyi üzerine kilitlemisti.»
Dedi ki:
«— Ey Ebû Hüreyre! Ben müslüman oldum.» Ben de (olani) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e haber verdim ve dedim ki:
«— Benim için ve annem için Allah'a dua et.»
Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— Allah'im! Kulun Ebû Hüreyre'yi ve annesini insanlara sevdir.»[68]

Ebu Hüreyre'nin rivayetinden anlasildigina göre, kendisi annesinden önce islâm'i kabul etmisti. Annesinin adi Umeyme'dir. Ebu Hüreyre, Önce annesinin Müslüman olmasi Için, Peygamberden dua Istemis ve bu duanin semeresini görür görmez yine Peygambere kosarak ikinci defa annesi ile kendisine dua etmesini rica etmisti. Hz. Peygamber in ettigi bu duanin da Allah tarafindan kabul edilmis oldugunu yine kendisi anlatarak, Yahudi ve Hiristiyan herkesin onu sevdigini söylemistir. Allah, Peygamberlerin duasini geri çevirmez.[69]

(19) Ebeveyne, Ölümlerinden Sonra Iyilik Etmek

35— Ebû Üseyd'in insanlara anlatarak söyle dedigi isitilmistir :
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)fin yaninda idik. Bir adam dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü, ebeveynim öldükten sonra, onlara iyilik edebilecegim bir iyilik kaldi mi?»
Peygamber söyle buyurdu:
« —Evet, dört haslet yardir:
(1) Onlara hayir duada bulunmak ve onlara magfiret dilemek.
(2) Vasiyyetlerini yerine getirmek.
(3) Onlarin sadik arkadaslarina ikram etmek.
(4) Akrabaya sila (iyilik) etmek ki, sana akrabalik ancak onlarin nesebi tarafindan gelir.»[70]

Bu hadîs-i seriften çikan hüküm sudur: Dirilerin ölüler için yapacaklari duanin ve istigfarin ölülere faydasi vardir. O halde insan ölü bulunan ana-babasina , ve 'Müslümanlara Allah dan rahmet dilemeli ve onlarin bagislanmasini Allah'dan dilemelidir.
Mesru sekilde, yapilan vasiyyetlerI yerine getirmek-.bir borçtur. Onu basarmak icab eder.
Ana-babd dostlarini ziyaret etmek, onlara ikramda bulunmak evlâd üzerine düsen bir vazifedir. Bunu yerine getirmek vefat etmis olan ebeveyni sevindirmek olur.
Ana ve baba tarafindan asil olarak gelen akrabalarla ilgiyi kesmemek ve onlara elden geldigi kadar iyi muamele etmek hem sevaptir, hem de vefat etmis ebeveynin bu sevapta paylari vardir.
Ebû Üseyd kimdir? :
Bu hadîs-i serifi anlatan Ebu üseyd ashab-i kiramdan olup, adi Malik Ibni Rabîa 'dir. Ensar'dan Beni Sâide kabîlesindendir ve Mekke'nin fethinde Benî Sâide birliginin sancaktarligini yapmistir. Bedir ve Uhud savasiariyle bunlardan sonraki savaslarda bulunmustur. Hz. Peygamberden hadîs-i serîfler rivayet etmistir. Ogullari Humeyd, Züb.eyr, M ü n z i r ve köleleri Ali ibni Ubeyd ile Ebu Saîd kendisinden rivayet etmislerdir. Ayrica ashabdan ve tabiînden bazi kimseler de bundan rivayet etmislerdir. Kisa boylu olup, saç-sakali beyazdi; ve gür saçli idi. 80 yasinda oldugu halde hicretin 60. yilinda vefat etti! Bedir savasinda bulunanlarin, vefat bakimindan, sonuncusudur. Aîlah ondan razi olsun.[71]

36— (12-s) Ebû Hüreyre söyle demistir:
«— Ölümünden sonra, ölünün derecesi yükseltilir, ölü der ki: "Ey Rabbim! Bu (güzel) sey nedir?" Ona: Çocugun, senin için istigfar etti (Allah'dan magfiret diledi), denir.»[72]

Peygamber Efendimize kadar yükseltilmeyen ve Ebu Hüreyre'den nakledilen bu eserden anlasilan mana, bir önceki hadîs-i serifin manasina uygundur. Evlâdin, ölümlerinden sonra ebeveyni için yapacagi istigfarin onlara bir iyilik oldugu ve dirilerin ölüler için yaptiklari dualarda fayda bulundugu neticesine varilir.[73]

37— (13-s) Muhammed Ibni Sîrîn anlatiyor :
«— Bir gece, Ebû Hüreyre'nin yaninda idik, söyle demisti:
«— Allahim! Ebû Hüreyre'ye, annesine ve bunlar için afv dileyenlere sen magfiret buyur.» Muhammed îbni Sîrîn dedi ki:

«— Biz Ebû Hüreyre'nin duasina girelim diye, kendisine ve annesine Allah'dan magfiret diliyoruz.»[74]

Muhammed Ibni Sîrîn kimdir?:
Hazreti O s m a n 'in hilâfeti zamaninda dogdu. Ilim ve takvasi yüksek olup, fikihda imamdi. Hisam diyor kI, kavustugum Insanlarin en sadik olani Muhammed ibni Sîrîn idi. Yine tabiînden olan H a s a n - i B a s r î 'den sonra vefat etti. 77 yasinda iken hicretin 110. yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun...[75]

38— Ebû Hüreyre'den: Resûlüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) söyle dedi:
«— Kul vefat edince, bütün amellerinin sevabi kesilir; üç ameli müstesnadir. (Bunlardan birincisi) Sadaka-i cariyedir. (Ikincisi) Kendisi ile faydalanilan serefli bir ilimdir. (Üçüncüsü) Kendisine dua eden salih çocuktur.»[76]

Burada Peygamber Efendimiz Iki mühim hususa isaret buyuruyor:
1— Insan vefat ettikten sonifc, dünyada biraktigi seylerin hiç birinden fayda göremez. Bunun için daha hayatta Iken, elinden geldigi kadar dinin kendisine yüklemis oldugu vazifeleri yapmalidir. Öldükten sonra pismanligin bir faydasi yoktur.
2— Istisna edilen üç amel, âhirette ölüye fayda verecegi için, bu mühim islerin basarilmasina, daha hayatta iken çok önem vermelidir.
Sadaka-i Cariye, agaç dikmege kadar her türlü hayrat isleri demektir. Insanlarin, hatta hayvanlarin bu hayrattan faydalanmalari karsiliginda ölünün ruhuna sevab gider ve bu sevab devamli olur.
Ilimleri iki kisma ayirmak gerekir. Biri faydali, digeri zararli ilim. Hadîs-i seriften kasdedilen ilim, dinin emirlerine aykiri düsmeyen serefli ilim-dir. Insan, böyle ilim adami yetistirmek veya eser birakmak suretiyle ölümden sonra ilimden sevab kazanir. Ilminden elde edilen istifade nisbetinde mükâfati çok olur.
Salih ve Iyi evlâd ana-babaya magfiret dilemeyi terk etmeyecegi cihetle, geriye takva sahibi çocuk birakmanin önemi büyüktür. Hayatta iken çocuk terbiyesi üzerinde durmak ve onu Allah'in emirlerine uygun bir sekilde yetistirmek, ebeveynin âhirette de rahata kavusmasina sebep teskil eder. Çocuklara dinî terbiye vermenin, onlara Islâm ahlâkini asilamanin ne büyük önem tasidigi buradan da anlasiliyor. Çocuk, hem dünyadaki yasayisini saadete baglamis oluyor, hem âhiretIni kazaniyor, hem de vefat etmis bulunan ana-babasi için bir magfiret sebebi oluyor. Ayrica dinin kiyami, gelecek nesle bagli oldugundan, evlâd ve torunlarin Islâm'a göre yetistirilmesi zarureti vardir. Bu yolda bir çalisma ve gayret sarf etmek, her Müslümana düsen bir farzdir. Hidayet ise Allah'dandir.[77]

39— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, bir adam söyle dedi:
«—Ey Allah'in Resulü! Benim annem vefat etti ve vasiyyette bulunmadi. Onun adina sadaka vermem, kendisine fayda verir mi?»
Peygamber: «— EVET!» dedi.[78]

Bu hadîs-i seriften de anlasilacagi üzre, verilen sadaka ile yapilan hayir ve hasenatin sevabini ölüye göndermek, ölü için manevî bir kazançtir, derecesini yükseltmeye bir vesiledir. Bunun için fazla hayir ve hasenat yapmali ve bunlarin sevabini ebeveynin ruhuna ve yakin akrabalardan ölen-lerin ruhlarina göndermelidir.[79]

(20) Babasinin Iyilik Ettigi Kimseye, Evlâdin Iyilik Etmesi

40— Hazreti Ömer'in oglundan rivayet edildigine göre, bir yolculukta Hazreti Ömer'in oglu (Ibni Ömer) bir Bedevi'ye tesadüf etti. Bu Bedevi'nin babasi, Hazreti Ömer (Radiyallahu anh) 'in dostu id.i. Bedevi dedi ki, sen falanin oglu degil misin? O da : «Evet!» dedi.. BÜnun üzerine Ibni Ömer, yedekte bulundurdugu bir merkebin ona verilmesini emretti ve basindan da sarigini çikararak ona verdi. Ibni Ömer'in beraberinde olanlardan biri: «(Bedeviler kanaatkardir, aza razi olurlar) ona iki dirhem para yetmez miydi?» dedi. Ibni Ömer dedi ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Babanin dostunu gözet (ona ikram et ve sevgi göster). Onunla ilgiyi kesme, yoksa Allah (iman) nurunu söndürür.»[80]

Ebeveyn hayatta iken ve bilhassa vefatlarindan sonra, onlarin sadik arkadaslarina hürmet ve sevgi beslemek, onlara ihsan ve ikramda bulunmak gerektigini Peygamber Efendimiz emretmektedir. Bunu yapmayanlarin iman nurlarinin sönecegini de bildirmektedir. Hadîs-i serifte yalniz baba dostundan bahsedilmekte ise, de buna annelerin, dedelerin, hocalarin ve kari-kocanin dostlari da katilir. Bunlarin da gözetilmesi gerektigi unutul-mamalidir.[81]

41— îbni Ömer'den Resûlüllah (Saîîallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Iyiliklerin en iyisi, babasinin dostu olanlara, kisinin iyilik etmesidir.»[82]

Babanin hayatinda veya ölümünde, onun sevdigi kimselere iyilik etmek, babaya Iyilik etmek yerine geçecegi için büyük bir vazifedir. Babanin bu-lunmadigi bir zamanda, onun dostlarina iyilik ve ikram ise, babaya yapilacak Ihsanin en büyügüdür. Babanin gaybubetinde hakki gözetilirse, huzurnda pek alâ gözetilecegine delil teskil edeceginden böyle bir iyilik, iyi-, liklerin en iyisi olmaga hak kazanir.[83]

(21) Babana Sila Ecenle Ilgiyi Kesme, Nurun Söner Silâ-i Rahmin Fazileti

42— (14-s) Ubbade El-Ensarî'den oglu Sa'd naklettigine göre, babasi söyle demistir:
«— Medîne-i Münevvere'nin mescidinde Hazret-i Osman'in oglu Amr ile oturuyorduk. Abdullah Ibni Selâm, kardesi ogluna dayanarak bize ugrayip meclisimizden öteye geçti. Sonra (hosnud olmiyan bir tavirla) Amr'i kasdedip oradakilere döndü ve söyle dedi:
(îki veya üç defa tekrar ederek:) Ey Osman'in oglu Amr! Istedigin sekilde hareket et. Muhammed (SaIlaüahü Aleyhi ve Sellem)'i hak olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Allah (Azze ve Celie) 'nin kitabi (Tevrat) da su vardir. (Bunu iki defa tekrarladi) : Babana dostluk ve iyilik edenden ilgiyi kesme, yoksa bu hareketle (iman) nurun söner.»[84]

Abdullah ibni Selâm, Medine'de Ikâmet eden Yahudilerin âlimlerinden ve ileri gelenlerindendi. Hz. Peygamberin Medine'ye hicretlerinde Islâm'i kabul etmisti. Islâm'dan önce ismi H u s a y n idi. Hazreti Peygamber ismini Abdullah olarak degistirdi. Cennetle müjdelenmis olduguna dair rivayetler vardir. Hazreti ö m e r 'le Kudüs fethinde bulunmus ve hicretin 43. yilinda Medine'de vefat etti.
Hazreti O s m a n 'la aralarinda olan dostluk ve muhabbet dolayisiyla, dostunun oglu A m r 'dan bir ilgi ve hürmet göremeyince, buna müteessir olmus ve ona hitaben, baba dostuna ilgi göstermenin lüzumuna-temas ederek, Tevrat'daki hükmü söylemistir. Zaten bu hususta, ayni anlami tasiyan hadîs-I serif varid oldugundan oralarinda ittifak vardir. Abdullah ibni Selâm, Islâm'i kabul edisinden önce, Musevî âlimlerinden biri olup, Tevrat ahkâmina vakif bulundugundan ve aynca baba dostuna hürmet ve Iyilik etmege dair HazretI Peygamber in hadîs-i seriflerini de bildiginden ve belki de büyük Önemine binaen Allah kelâmindan sahid göstererek Hazreti Osman'in oglu Amr'a tarizde bulunmustur. Ayrica diger hazir bulunanlara da, bu hususta bir bilgi vermistir. Ayrica Amr'a, baba dostlugunu ve muhabbetini hatirlatmistir.
Hadiseyi anlatan Ubbade El-Ensarî, ashab-i kiramdan olup, Abdullah ibni Selâm 'dan hadîs-I serîf rivayet etmistir. Kendisinden de ogullari Sa'd ile Abdullah rivayet etmislerdir. Tarize ugrayan Hazreti O s m a n 'in oglu A m r, sohbet serefine nail olamamis, fakat tabiîn zevatin büyüklerinden biri olmustur. Hazreti Muaviye kizi R e m I e 'yi A m r 'a nikahlamisti. Allah hepsinden razi olsun.[85]

(22) Sevgi, Veraset Yolu Ilk Kazanilir

43— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in ashabindan bir adamin söyle dedigi rivayet edilmistir:
(Sevgiye dair soruna karsilik su hadîs-i serîf) sana kifayet eder : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:
«— Sevgi veraset yolu ile kazanilir.»[86]

B e y ha k î ve .H â k i m 'in tahriçlerIne göre, Hazreti E b u Bekir'in oglu Abdurrahman, ashabdan birine sormus:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in (Sevgi = Muhabbet) için nasil buyurdugunu isittin?»
O da, Peygamberin :
«— Sevgi verasetle kazanilir.» buyurdugunu isittim.» dedi. Nasil ki mal, babadan evlâda ve yakinlara intikal ediyorsa, babalarin birbirlerine olan sevgi ve bagliligi da evlâdlanna geçer ve geçmelidir. Bunun da gözetilmesi lâzim gelen bir hak oldugu unutulmamalidir.[87]

(23) Insan Babasini Ismi Ile Çagirmaz, Ondan Önce Oturmaz, Önünde Yürümez

44— (15-s) Rivayet edildigine göre Ebû Hüreyre iki adam gördü: Bunlardan birine söyle dedi:
«— Bu senin neyindir? Adam:
«— Babamdir,> dedi. Ebû Hüreyre dedi ki:
«— o halde onu ismi ile çagirma, önünde yürüme, ondan önce de oturma.»[88]

Insan babasina isim vererek, A h m e d veya Mehmed diyerek seslenmemeli, böyle hitap etmemelidir. Ona hitaben bîr sey söyleyecegi zaman, baba babacigim seklinde söylemelidir. Bir yere gidildigi zaman, yolda yürürken önüne geçip yürümemelIdir. Bir mecliste veya herhangi bir yerde oturmak icab ettigi zaman da ondan önce oturmamalidir. Bu bir hürmet ve terbiye ifadesidir.[89]

(24) Insan Babasini Künyesi Ile Çagirir Mi?

45— (16-s) Sehr Ibni Havseb'den rivayet edildigine göre söyle demistir : Hazreti Ömer'in oglu (Abdullah) ile çiktik. Salim ona;
«— Namaza! Ey Ebû Abdurrahman!» diye hitap etti.[90]

Ibni ö m e r 'In (Hazreti Ömer'in oglu Abdullah'in), Sal I m adindaki oglu, babasina künyesi ile hitap etmistir, A b d u I I a h 'm künyesi, Ebu Abdurrahman 'dir. Babasina : «Namaz vaktidir, namaza! Ey Ebu Abdurrahman,» diye seslenmesi, babanin künyesi ite çagrilabilecegine bir delil teskil etmektedir. Bu bir cevaz ifade eder, yoksa tercih edilecek bir çagirma tarzi degildir.[91]

46— (17-s) Ibni Ömer'den, söyle demistir:
«— Fakat Ebû Hafs = Ömer, hüküm vermistir.»[92]

Ibni Ömer, bu sözü hangi hadise üzerine söyledigine dair bir kaynak bulunamamistir. Ancak Hazreti ö m e r 'in künyesi Ebu Hafs oldugundan, oglu [93]

babasina bu künye ile isaret etmis ve onu kasd etmistir. Bu da babanin künye Ile çagnlabilecegIni teyid esnektedir.

(25) Akbabalara Iyilik Etmenin Gerekliligi

47— Küleyb tbni Menfa'a dedi ki, dedem (Bekir Ibni'l-Haris) sordu:
«— Ya Resûlallah, kime iyilik edeyim?»
Peygamber:
«— Annene, sonra babana, kiz kardesine, erkek kardesine ve bir de bunlari takip eden akrabana (iyilik etmen) vacib bir haktir, yakinlarina da...» dedi.[94]

Insanin hayat bulmasina ana-baba sebep kilindigi gibi, evlâdin terbiye ve yetistirilmesi için lâzim gelen maddî ve manevî yardim mecburiyeti de ana-babaya yüklenmistir. Bu büyük hizmet ve mesakkat karsiliginda, en basta Iyilik edilmege hak kazanmalari tabiîdir. Bunlardan sonra yine yakinlik ve hak derecelerine göre akrabaya iyilik ve ihsanda bulunmak, Islâm dîninin bize gösterdigi fazilet yollarindan biridir.[95]

48— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
(Hazret-i Peygamber), «En yakin akrabalarini (Allah'in azabi ile) korkut.» âyeti nazil olunca, Hazreti Peygamber (Salîallahii Aleyhi ve Sellem) kalkip söyle çagirdi:
«— Ey Kâ'b Ibni Luey ogullari!.. Canlarinizi atesten kurtariniz. Ey Abd-I Menaf ogullari! Canlarinizi atesten kurtariniz. Ey Hasim ogullari! Canlarinizi atesten kurtariniz. Ey Abdulmuttalib ogullari! Canlarinizi atesten kurtariniz. Ey Muhammed'in kizi Fatime! Canini atesten kurtar; çünkü ben, senin için Allah'dan bir seye sahip degilim. Ancak size akrabaligim var, ondan dolayi (size) iyilik ederim, (dünyada ihsanda bulunurum).»[96]

Hadîs-i serîfte geçen Suara sûresinin 214. âyet-i kerîmesi nazil olunca, Hazreti Peygamber Harem-i Serîfte yüksekçe bir yer olan «SAFA»ya gitti ve uzak-yakin bütün akrabalari, kabile ve soydaslari etrafina topladi ve onlara bu hadîs-i serîfte geçen hitabeyi Irad buyurdu. Içlerinden E b u L e h e b çagriya karsi çikip : «Bizi bunun için mi, buraya çagirdin, helak olasi.» diye hakarette bulundu. Bunun üzerine Ebu Leheb hakkinda «Tebbet» sûresi nazil oldu ve onun helak olmus cehennemliklerden bulundugunu Cenab-i Hak haber verdi.
Hadîs-i serîften Iki hüküm çikmaktadir. Birincisi: Allah'a ve Resulüne iman etmedikçe, mümin olmadikça, akrabalik ve yakinlik fayda vermez. Ikincisi: Akraba ve yakinlardan mümin ve kâfir bulunanlara iyilik ve ihsan edilir, onlara ögüt verilir. Bu dünyada yapilacak bîr hizmettir.[97]

(26) Yakinlara (Akrabaya) Iyilik Etmek

49— Ebu Eyyup El-Ensarî'den:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Jin bir yolculugunda, bir Be» devî Peygambere karsi çikip dedi ki:
«— Beni Cennet'e yaklastiracak ve Cehennem'den uzaklastiracak seyi, bana bildir.»
Peygamber :
«— Allah'a ibadet edersin ve ona hiç bir seyi ortak kosmazsin, namazi kilarsin, zekâti verirsin, akrabaya iyilik edersin.» buyurdu.[98]

Ibadetlerin makbul olabilmesi için, ibadetleri sirf Allah için yapmak, ona halis kilmak sarttir. Ilâhî emir ve yasaklarin hak olduguna inanarak, onlari Allah için yerine getirmek ibadettir. Baskasi görsün diye, baskasindan menfaat gelsin diye, baskasi araci olsun diye yapilan Ibadetler, sirk karisigi ibadetlerdir. Bunlar asla makbul olmaz. Bundan sakindirmak için bu hadîs-i serifte Peygamber Efendimiz Allah'a ortak kosmamak üzere ona ibadet etmeyi tavsiye buyurmustur.
Insan halis ibadetlerle Allah'in rahmetine yaklasir, dünya saadetine ve âhiret sevabina kavusur. Allah'in emri oldugu için, anaya ve babaya iyilik etmek bir ibadettir. Allah'in emrini kabul etmeyerek onlara iyilik ve itaat etmek ve bundan bir menfaat beklemek bos olur.
Mutlak olarak Ibadet emredildikten sonra, önemine binaen namaz, zekât ve silâ-i rahim Ibadetleri üzerinde durulmustur. Zira iki türlü ibadet vardir. Bunlardan bir kismi bedenle yerine getirilenlerdir ki, bunlarin en önemlisi günde bes vakit edâ edilen namazdir. Namaz, devamli olarak huzur ve husu ile, erkânlarini gözeterek Allah korkusu ve saygisi ile kilimrsa, fenaliklardan alikor. En az günde bes defa insani Allah huzurunda bulundurur.
Zekât, mal Ile edâ edilen bîr Ibadet olup, diger malî ibadetlerin en önemlisidir. Çünkü zengin, her yil malinin yüzde iki buçugunu (kirkta birini) fakirlere vermek mecburiyetindedir. Her yil muntazam bir sekilde vet am olarak zekât borcunu yerine getiren bir Müslüman, diger sadaka ve hayir islerini kolayca yapar.
Silâ-i rahim, insanlar arasindaki kardeslik baglarini kuvvetlendirip, aralarinda sevgi ve muhabbet dogurdugundan bu ibadetin de önemi büyüktür. Hususiyle bu üç ibadete böylece tembih ve isaret buyurulmustur.
EbuEyyub El-Ensarî kimdir? :
Ebu Eyyub künyesi ile söhret bulan ve ashab-i kiramin höyüklerinden olan bu kerim zatin adi H A L I D 'dir. Babasinin adi Z e y d olup, Halid ibni Zeyd diye bilinir. Annesi S a ' î d kizi H i n d 'dir.
Hazreti Peygamber (Saîîallahü Aleyhi ve Seliem) Medine'ye hicretlerinde, bunun evinde misafir kalmis ve Mescid-i Nebevi ile Saadet-Haneleri insa edilinceye kadar orada oturmustu. Bedir, Uhud, Hendek ve diger savaslarda bulunmus oldugu gibi, Hazreti A I i zamaninda da, Hazreti AII saflarinda bulunarak Haricîlere karsi da savasmisti. Hazreti Ali, Irak'a çiktigi zaman, Medine'de bunu yerine halife birakmisti. Kendisinden 150 kadar hadîs-i serif rivayet edilmektedir. Hazreti Muaviye'nin devrinde, Ye-z I d kumandasinda Istanbul'un fethine gönderilen ordu içerisinde, seksen yasini asan bir çagda, Hazreti Halid asker olarak bulunuyordu. Istanbul'un kusatilmasi esnasinda hastalanmisti. Kendisini ziyarete gelen

ordu kumandani Yezid ona:
«— Bir ihtiyacin var mi?» diye sormus. Hazreti Halid su cevabi vermisti:
«— Ben Öldügüm zaman, beni imkân buldugun nispette düsman arazisi içine götür ve imkân bulamadigin zaman beni göm, sonra geri dön.» Yez i d de bu vasiyyeti yerine getirdi ve onu Istanbul'a seref bahs eden bugünkü türbesinin bulundugu yere, henüz izleri kaybolmamis surlar civarina gömdü. Allah ondan razi olsun. Hicretin elli veya elli besinci yilinda vefat ettigi söylenir.
Fatih Sultan Mehmed tarafindan Istanbul fethedilince, veli Ak Semseddin marifetiyle Hazreti H a I i d 'In medfun bulundugu yer kesfedilerek üzerine türbe bina edilmisti. Ayrica kendisine izafeten bir mescid de insa edilmis olup, müteakip asirlar içinde gerek türbe, gerekse mescid tadil ve tamire ugramistir.[99]

50— Ebû Hüreyre'den, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) söyle buyurdu:
«— Azîz ve CelÜ olan Allah mahlûkati (insanlann ruhlarini) yaratti. Yaratma isi tamam olunca, Rahim = akrabalik bagi ayaga kalkti. Cenab-i Hak ona, "Dur, ne söylüyorsun?"» dedi.
Rahim, söyle dedi: «Bu benim kalkisim, akrabalik baglarini kesmekten sana siginanin kalkisidir. (Akrabalik baglarini kesmek çok büyük bir istir).»
Allah Tealâ buyurdu ki:
«— Sana ilgi gösterip iyilik edene, iyilik etm ekligime ve senden ilgiyi kesenden iyiligimi kesmekligime razi olmaz misin?»
Rahim:
«— Razi olurum, ey Rabbim,» dedi. Allah Tealâ buyurdu:
«— Bu hüküm senindir.»
Sonra Ebû Hüreyre dedi ki, isterseniz su âyet-i kerîmeyi okuyunuz: *~(Ey münafiklar), demek idareyi ele alirsaniz, hemen yeryüzünde fe-sad çikaracak ve akrabalik baglarini parçaliyacaksiniz? =» (Muham-med = Kital Sûresi, âyet: 22)[100]

Rahimin ayaga kalkmasi ve konusmasi üç sekilde izah edilmektedir:
1— Hakîkaten ayaga kalkip konusmak olur ki, Allah Tealâ hazretlerinin izni ile rahim ceset sekline bürünür ve konusur.
2— Bir melek ayaga kalkip rahim adina konusur.
3— Bu ifade Rahimin önemini belirtmek için bir temsil olur. Netice itibariyle akrabalik baglarini kesmeyenin fazileti ile bu baglari kesenin günahkârligi ortaya çikar. Böylece isin önemi belirtilmis bulunuyor. Akrabaligi kesmek, Iyilik etmemek demektir.
Kurtubî diyor kî, Rahim vuslati umumî ve hususî olur.
Umumî olan rahim vuslati, din yakinligi ve Beraberligidir. Bu yakinligin baglantisi sevgi ve muhabbetle, adalet ve insafla, gerekli haklari yerine getirmekle olur.
Hususî yakinlik (Rahim), yakin akrabalara nafaka vermek, hallerini sorup arastirmak, hatalarini bagislamak, kusurlarini unutmak gibi hareketlerle olur. Ibni Ebi Cemre söyle diyor:
«— Silâ-i Rahim, mal ile olur; bir ise yardim etmekle olur, bir zarari kaldirmakla olur, akrabadan gelecek eziyet ve ilgisizlige güler yüzlü olmakla olur, dua etmekle olur.»
Bütün bunlar su cümlede toplanabilir: Güç yettigi kadar, imkân dahilinde yakinlara hayirda bulunmak ve imkân dahilinde kötülügü kaldirmak, silâ-i rahimdir. Bu tarzda iyilik, istikamet sahibi olan akrabaya yapilir. Eger yakinlar facIr kimseler ise, onlara nasihat etmek hususunda gayret gösterilir. Hak yola dönmezlerse, onlardan ilgi kesilir ve hakdan döndüklerinden, ilgi kesildigi kendilerine bildirilir. Yine de giyablarinda hallerini düzeltmeleri Için onlara dua edilir.
Ebu Hüreyre (Radiyallahu anh) hazretlerinin, Isterseniz su âyeti okuyun, buyurmasi, akrabalik baglarini gözetmenin önemine âyet-i kerîmeyi bir sahit göstermek Içindir. Buradan silâ-I rahmin vacib oldugu da istidlal edilir.[101]

51— (18-s) Rivayet edildigine göre Ibni Abbas su âyet-i kerîmeleri okudu:
= Akrabaya, yoksula ve yolda kalmisa hakkini ver. Bununla beraber (malini) büsbütün saçip savurma. Çünkü israf yapanlar, seytanlarin kardesleridir. Seytan ise, Rabbine karsi çok nankördür. Eger Rab hinden istedigin bir rizki (kendi ihtiyacindan dolayi) aramak için, o akraba, yoksul ve yolda kalmislardan yüz çevirmek mecburiyetinde kalirsan (bir sey verecek durumun olmazsa), o zaman da kendilerine yumusak bir söz söyle. Elini boynuna bagli kilma (cimrilik etme) ve büsbütün onu açip israf etme ki, sonra kinanmis olursun ve eli bos açikta kalirsin. =
Sonra Ibni Abbas dedi ki, Allah Tealâ haklarin en lüzumlusu ile baslayarak insana emretti ve yaninda mal bulundugu zaman onu amellerin en iyisini yapmiya delâlet buyurdu. Zira Allah : = Akrabaya, yoksula ve yolda kalmisa hakkini ver. = diye buyurdu. Bir de insanin yaninda mal bulunmadigi zaman, nasil söz söyleyecegini ona ögretti ve söyle buyurdu: «Eger Rab bin den istedigin bir rizki (kendi ihtiyacindan dolayi) aramak için, o akraba, yoksul ve yolda kalmislardan yüz çevirmek zorunda kalirsan (bir sey verecek halin olmazsa), o zaman kendilerine yumusak bir söz söyle. = Böylece güzel va'dda bulunulur, insa Allah oldu, olacak yollu sözler söylenir. = Elini boynuna bagli kilma (cimrilik etme) = Bir sey vermez olma. = Büsbütün de onu açip israf etme. = Yanindaki bütün malini verme. — Sonra kinanmis olursun. = Sonra yanina gelen, sende bir sey bulamayinca seni kinar. = Açikta kalirsin. = Ibni Abbas dedi ki, «Mal verdigin kimse, sonra seni hasrete düsürür, sikinti çekersin.» (îsra Sûresi, âyet: 26-29)[102]

Imam-i Azam a göre, vakti yerinde olan kimsenin, usul ve furu'undan baska kardeslerine de yardimda bulunmasi vacibdir. Akrabaya iyilik, yakinlik derecesine göre kiymet tasir. Islâm'da ölçü ile hareket esas oldugundan, yapilacak iyilik ve yardimlarda da ölçüyü tasmamak gerekir. Insan kendi ihtiyacini da gözeterek baskalarina yardimda bulunmali ve hiç bir zaman malinin tamamini vermemelidir. Çünkü eli bos kalan, baskasina muhtaç demektir. Ihtiyaç ise, atesten bir gömlektir. Insana pismanlik verir. Bu duruma düsmemek için, cimrilik yapmaksizin ve saçip savurmaksizin uygun bir yolla harcamak gerekir. Islerin en hayirlisi vasat olanidir.[103]

(27) Silâ-i Rahmin Fazileti

52— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Bir adam, Peygamber (SalîaIUihü Aleyhi ve Seîlem) 'e geldi de söyle dedi: «Ey Allah'in Besûlü! Benim akrabam var, onlara variyorum; onlar ise ilgiyi kesiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar ve bana kötü söyleyip cefa ediyorlar. Ben bu yaptiklarina tahammül ediyorum ve bagisliyorum.»
«— Eger durum, anlattigin gibi ise, sen onlara atesli kül serpiyor gibisin (onlar, senin iyiliginden izdirap içinde olurlar). Sen bu vaziyette (ihsanina) devam ettikçe, onlara karsi, Allah'dan bir yardimci daima seninle bulunur.»[104]

Bu hadîs-i seriften anlasiliyor ki, bir insan akrabalarina iyilik ve ihsanda bulunmasina karsilik, onlardan eziyet ve fenalik görürse, bunlara tahammül ederek yine onlardan ilgiyi kesmez ve gereken yakinligi gösterirse, Allah Tealâ ona yardimci olur, eziyetlerini kaldirir. Allah'in yardimci olmasi da kâfidir. Bunun Için ufak-tefek hadîse ve sözler sebebiyle hiç bir zaman akrabalik baglari zedelenmemeli, icab eden Iyiligi yapmaktan kaçinmamalidir.[105]

53— Abdurrahman Ibni Avf'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllah 'in söyle dedigini isitmîstir :
«— Allah (Azze ve Celle) buyurdu ki, ben Rahman'im ve akrabaligi = Rahimi ben yarattim ve ismim olan Rahman'dan ona isim diye rahim türettim. Kim akrabaya iyilik ederse, ben de ona iyilik ederim. Kim de ondan ilgiyi keserse, ben de ondan iyiligi keserim.»[106]

Akraba arasindaki münasebetin serefli mevkiini beyan etmege bu kudsî hadîs-i serîf en büyük delildir. Zira Allah'a mahsus en güzel isimlerden olan Rahman kelimesi ile nesebî yakinlik manasina gelen Rahim, kök itibariyle ayni kelimedir. Bunun için Cenab-i Hak, ismimden yani «Rahman'dan RahIm'i türettim» buyurmustur. Bu beyan da Rahim'in kiymet ve ehemmiyetini belirtmek için baska bir ifadeye ihtiyaç birakmamaktadir. Rahim hukukuna riayet edenlere Allah Tealâ ihsan ve ikram edecek, riayet etmeyenleri de rahmetinden mahrum birakacaktir.
Kudsî Hadîs: Manasi Allah tarafindan, lâfzi Peygamber tarafindan olan hadîs-i seriflere denir. Allah Tealâ'ya ilham yolu ile, ya da uyku hali Ile Peygambere vermIj oldugu bir haberin Peygamber tarafindan ifade-lendirilmesi ve söylenmesîdir. Kur'ân-i Kerîmin hem manasi, hem de lâfzi münzeldir. Her ikisi de Allah kelâmidir. Kudsî hadîsin ise, yalniz manasi Allah'dandir. Haber de Peygambere isnad edilir.
Ibni Hacer'e göre, kudsî hadîslerin sayisi yüzün üstündedir. Kudsî hadîslere, Ilâhî hadîsler de denir.
Abdurrahman Ibni Avf kimdir? :
Ashab-i kiram içinde Cennetle müjdelenen on kisiden birisi de Abdurrahman ibni Avf 'dir. Künyesi, Ebu Muhammed 'dir. Cahiliyyet zamaninda ismî A b d u Amir idi. Annesinin adi S i -f a 'dir. FII vak'asindan on yil sonra dogmustur. Habesistan'a ve Medine'ye olmak üzere iki hicret yapmistir. Bedir ve ondan sonraki bütün savaslarda bulunmustur. Uhud savasinda mübarek vücudunun muhtelif yerlerinden yirmi bir yara almisti. Malinin çogunu ticaret yolu ile kazanmis olup, büyük bir kismini, Hz. Peygamber'in zamaninda Allah yolunda harcadi. Ondan sonra da kirk bin altin harcadigi ve cihad için bes yüz at Ile bes yüz deve verdigi siyer kitaplarinda yazilidir. Ayagina isabet eden bir yara sebebiyle topal hale düsmüstü. Uzun boylu ve güzel yüzlü, nazik derili idi.
Vefati zamaninda çok aglamisti. Bunun sebebi kendisinden soruldugunda su cevabi vermisti :
«— Mus'ab ibni Umeyr benden hayirli Idi. Çünkü o, Resûlüllah (Aleyhissalâtü vesselam) zamaninda vefat etti de, kendisine kefen olacak bir seyi yoktu. Hazreti H a m z a da benden hayirli idi. Onun için de bir kefen bu-lamamrstik. Ben, dünyadaki hayatinda Iyilikleri kendisine verilen bir kimse olmaklgimdan korkuyorum; ve korkuyorum ki, malimin çoklugundan arkadaslarima gerekeni yapamadim.»
Nevfel ibni lyas söyle anlatmistir:
«— Bir gün Abdurrahman Ibni Avf ile beraber bulunuyorduk. Biz içinde ekmek ve et bulunan bir tabagi birlikte yiyelim diye ortaya koyduk. Abdurrahman bunu görünce aglamaya basladi. Niçin agladigini sorduk.»
Bize su cevabi verdi:
«— Hazreti Peygamber vefat etti de ne kendisi, ne de ehli arpa ekmeginden doymamisti. Görüyorum ki, biz hakkimizda hayirli olani geriye biraktik.»
Hicretten otuz bir yil sonra yetmis bes yasinda oldugu halde Medine'de vefat etti ve namazini Hazreti Osman (RA) kildi. Bakî mezarligina gömüldü. Ilk Islâm'a giren sekiz kisiden biri idi. Hz. E b u B e k i r 'in delâleti ile Müslüman olmustu. Hz. Ömer 'In, halife seçmek için, tayin ettigi alti kisilik Sûra ehlinden biri idi. Allah ondan razi olsun. Ogullari :lbrahim, Humeyd, Ebu Seleme ve Mus'ab 'dir.[107]

54— Abdullah îbni Amr anlatmistir:
Peygamber (SallaLlahu Aleyhi ve Sellem) , parmagini bize tevcih ederek söyle dedi:
«— Rahim, RAHMAN isminden ayrilmadir (onun bir dalidir). Onun hakkini kim korursa (sila ve iyilik ederse), Allah ona ihsan eder. Kim de onun hakkini korumazsa (sila ve iyilik etmezse), Allah ondan ihsanini keser. Rahimin (yakinlara iyilik ve merhametin), kiyamet gününde fasih ve belig bir lisani vardir.»[108]

Bu hadîs-i serîf de bîr önceki hadîs-i serifin manasina uygun olarak varid olmustur. Ancak Rahim'in kiyamet gününde hakkini arayacak bir lisana ve Ifadeye sahip oldugunu da ögrenmis bulunuyoruz. Bu da onun sanini ve kiymetini göstermis olup, geregi üzre hakkina riayet etmemiz icab ettigini bize tembihdir.[109]

55— Hazreti Âise'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sattalkhü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:

«— Rahim, Allah'in rahmetinin eserlerindendir. Kim onun hakkini yerine getirirse (sîlâ ve iyilik ederse), Allah ona ihsan eder. Kim de ondan ilgiyi keserse, Allah ondan ihsan ve rahmetini keser.»[110]

Her ne kadar ravi degisikligi varsa da, bundan önceki hadîs-i serifle lâfiz ve mana uygunlugu vardir. Hadîs-i serifi rivayet eden, müminlerin annesi Hazreti Â i s e 'dir. U r v e (R.A.) diyor ki :
«— A i s e 'den daha fazla fikih ilmini bilen, tib ilmine vaksf olan ve siir bilen görmedim.»
Hazreti Âise:
Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) 'in zevceleri ve Hazreti E b u Bekir'in kizidir. Annesinin adi R û m a n 'dir. Hazreti Hatice 'nin vefatindan üç sene sonra ve hicretten iki yil önce Hazreti Âise alti yasinda iken Peygamber Efendimize nikâhlanmisti. Medine'ye hicretten sonra dokuz yasma varinca da zifaflari olmustu. Akii ve zekâda, Iffet ve takvada emsali yoktu. Hiç çocugu olmadigi halde, Ümmü Abdullah künyesini tasimasi, kiz kardesinin oglu Abdullah ibnI Zübeyr'e izafeten Idi. Resûlüllah'in irtihaHerInde onsekiz yasinda bulunuyordu.
Ashab-i kiram ilmî bir müskülâta düstükleri zaman, Hazreti Â I s e 'ye müracaat ederler ve muhakkak aradiklari seyi onda bulurlardi. Z ü h r î diyor ki :
«— Hazreti A i s e 'nin ilmi bir tarafta ve Peygamberin diger hanimlari ile müminlerin bütün hanimlarinin ilmi bir tarafta toplansa, yine Hz. Â i s e 'nin ilmi daha üstün gelir. Kendisinden binden çok hadîs-i serîf rivayet edilmistir.»
Resûlüllah bakire olarak yalniz Hazreti Â i s e ile evlenmis ve evlilik hayatlari ancak 9 yil sürmüstü. Hicretin 57. yilinda 65 yasinda oldugu halde Medine'de vefat etti ve vasIyyeti üzere geceleyin defnedildi. Cenaze namazini Ebu Hüreyre kildi. Defin için kabrine inenler bes kisi olup adlari sudur: Kiz kardesinin çocuklari ve Z ü b e y r 'in ogullari Abdullah ve U r v e ile Hazreti Ebu Bekir'in Muham-m e d adindaki oglundan olma torunlari Kasim ve Abdullah, bir de Ebu Bekir 'in diger oglu Abdurrahman'm oglu A b -d u (I a h . Medine'deki Bakî' mezarligina gömüldü. Kendisine yapilan Iftira hadisesi üzerine, hakkinda âyet nazil olup, Cenab-i Hak onu tebriye buyurmustur. Böylece Allah'in kitabinda kendinden bahs edilmekle seref ve nezaheti kat kat yükselmistir. Allah ondan razi olsun.[111]

(28) Silâ-i Rahim Ömrü Uzatir

56— Enes îbni Malik'den : Resûlüllah (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Kim rizkinin bol olmasini ve ömrünün uzamasini severse, silâ-i Rahim yapsin.»[112]

Hadîs-i seriften anlasiliyor ki, stlâ-i rahim vazifesini yerine getirmekte iki semere vardir:
1— Rizkin genislemesi ve bol olmasi,
2— Ömrün uzamasi.
Rizkin genislemesi, akrabaya yapilan iyilik ve ihsan karsiliginda Allah T«>tâ'nin rahmet ve ihsanini va'd buyurmasina dair geçen hadîs-i serifler mealinden anlastlrnaktadir. Diledigi kimselere hesapsiz riztk ve faereker verir.
ömrün uzamasi üzerinde çesitli izahlar yapilmistir. Bunlarin bir kismi söyle hulâsa edilir:
a) Hadîs-i serifte: «Sila yapanin eseri geciktirilir.» ifadesi vardir. Esef; insanin yerde yürürken birakmis oldugu ize denir. Bir kimsenin izinin uzatilmasi, hayatta kalmasi ve ömrünün devam etmesi olur.
b) Ecelin bir ismi de eser'dîr. Çünkü ecel ömrün arkasindan gider ve onu takip eder. Bu bakimdan eserin, yani ecelin gecikmesi yine ömrün uzamasi demek olur. Yahut geriye iyi ve salIh bir nesil birakir da, kendisine ölümünden sonra dua ederler. Arkasindan hayirla yad edilir.
c) Eserin geciktirilmesi, adamin akil ve anlayisinin devam etmesi, bozulmamasi anlamini da ifade eder. Yasayista bereketlilik olur.
Ecel, Allah'in ilminde malûm ve degismez bir hal olduguna göre, gerçek manâda bunun uzamasi, ölüm. .isi Ile görevlendirilen melegin ilmine nisbetledIr. Meselâ : Bir insan için, eger siJâ-I rahim yapmazsa ömrü altmis senedir, Sila yaparsa yetmis senedir; seklinde melek'in bilmesi halinde, ömürde uzama olmus oluyor. Fakat Allah Tealâ, o insanin sila yapip yap-miyacagini ezelden* bildiginden, onun katinda degisen bir sey olmuyor. Netice itibariyle silâ-i rahmin rizikta genislige ve ömürde berekete vesile olmasi vardir.
Enes ibni Malik:
Bu hadîs-i serifin ravisi olan Enes ibni Malik ashab-i kiramdan ve ensârdandir. Henüz dokuz veya on yaslarinda iken Resûlüllah'in hizmetinde clevamli olarak bulunmus ve irtihallerinde yirmi yasini idrak et-mîsti. Yüz yasina kadar ömür sürdügünden ve HazretI Peygamberin hizmetinden ayrilmadigindan pek çok hadîs rivayet etmistir.
Resûlültah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem)"m Medine'ye hicretlerinde, E n e s 'i elinden tutarak annesi Peygamber'e götürdü ve :
«— Bu çocugu, sana hizmet etsin diye gefIrdim.» dedi.
Hazreti Peygamber de onu kabul buyurdular. H a m z a ismindeki sebze türlerinden ot topladigindan Hazreti Peygamber ona «E b u Ham-za» künyesini takti.
Küçük yasta iken Bedir savasinda ve ondan sonraki diger savaslarda bulunarak hizmetten geri kalmadi. Basra'da vefat eden ashabin sonuncusudur. Yüz yasina kadar oldugu halde vefat ederek orada defnedildi.
HazretI Peygamber, ona mal ve evlâd bereketi ile Cennete girmesini duâ etmis oldugundan, hayatinda mal ve evlâd bereketine nail olmustu. Allah ondan razi olsun.[113]

57— Rivayet edildigine göre Ejbû Hüreyre söyle dedi: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle dedigini isittim:
«— Kim rizkinin bol olmasina ve ömrünün uzamasina sevinirse, silâ-i rahim yapsin.»[114]

Manâda degisiklik olmamakla beraber bir kelimenin fâfzi degisik olarak ayni hadîs iki ravi tarafindan nakledilmistir. Bu da hadîs-i serifin sihhatini

kuvvetlendirmis olur.[115]

(29) Sila-i Rahim Yapani Allah Sevdirir

58— (19-s) îbni Ömer söyle dedi:
«Rabbinden korkanin ve rahim silasini yapanin eceli geciktirilir, mali çagaltilir ve ehli de onu sever.»[116]

Hadîs-i serifte geçen Allah'a ittika; Allah dan korkmak seklinde terce-me edilmistir. Ittika'mn kökö vikâye'dir ki, sakinmak ve korumak manâsina gelir. Seriat dilinde ise, kendi nefsini âhirete zarar verecek seylerden korumaya, ittika denir. Bu korumayi yapana da müttakî veya takva sahibi denir. Takva, nefsi günah Islemekten korumaktir, seklinde de tarif edilmistir. Gerçek olarak Allah'dan korkan da nefsini günahtan sakindirir.
Takva'nin birinci mertebesi, sirk ve küfürden siyrilarak ebedî azabdan korunmus olmaktir.
Ikinci mertebesi de, günah olacak her seyden sakinmaktir. Son mertebesi de bazi mubahlari terk etmektir.
Silâ-i rahim yapanin mal ve ömrünün zIyadeîesecegi geçen hadîs-i se-rîflerde görülmüstü. Burada bir de silo yapani ehlinin sevecegi ilâvesi var-dir. Iyilik kalblerI fethettigi ve Ikram edilenin karsilik olarak ikram edecegi, insanlarin hasletlerinden kabul edilen bir vakiadir.[117]

59— (20-s) Ibni Ömer söyle dedi:
«Rabbinden korkanin (takva sahibi olanin), silâ-i rahmini yapanin ömrü uzatilir ve mali çogaltilir, ehli de onu sever.»[118]

Ibni Ömer 'den rivayet edilen bu son iki eserin, lâfizlarinda küçük fark ve degisiklikler varsa da ayni manâyi ifade ettiklerinden tafsilâta mahal kalmamistir.[119]

(30) Iyilik En Yakina, Ondan Sonra En Yakin Sirasina Göre Yapilmalidir

60— (Resûlüllah (Sallaüahü Aleyhi ve Selîem) 'in söyle buyurdugunu, El-Mikdam îbni Ma'dî Kerib'in isittigi rivayet edilmistir:
«— Allah, annelerinize iyilik etmenizi emrediyor, sonra annelerinize iyilik etmenizi emrediyor; sonra babalariniza iyilik etmenizi emrediyor. Sonra en yakin akrabaya, ondan sonra en yakin sirasina göre iyilik etmeyi size emrediyor..»[120]

3, 4 ve 5. hadîs-i seriflerde ana ve babaya iyilik etmek hususunda gerekli açiklama yapilmis ve annenin hakkina daha çok itina göstermek icab ettigi belirtilmisti. Burada da anneye, babaya ve yakinlik derecelerine göre en yakini tercih ederek akrabaya iyilik etmenin lüzumu ifade buyuruluyor.
R a v i E I - M i k d a m :
El-Mikdam ibni Ma'dî Kerib, ashabdan olup, künyesi Ebu Kerîme 'dir. Ebu Yahya da oldugu söylenir. Kendisi hadîs-i serifler rivayet ettigi gibi, oglu Yahya ile torunu Salih ve daha baska zevat ondan rivayet etmislerdir. Hicretin 87. yilinda 91 yasinda oldugu halde vefat etti. Allah ondan razi olsun.[121]

61— Ebû Eyyub Süleyman (Osman îbni Affan'in kölesi) anlatiyor:
Persembe aksami - cuma gecesi Ebû Hüreyre bize geldi ve dedi ki:
«— Silâ-i Rahmi terk eden her sahsi, yanimizda bulundugu için günah islemekle suçlandiriyorum (yanimizda durup günahinda Israr etmesin, silasini yapsin)». Kimse kalkmadi. Bu sözü Ebû Hüreyre üç defa tekrarlayinca, bir genç geldi ki, iki seneden beri halasina dargin bulunuyordu. Hemen halasina gitti. Halasi ona dedi ki:
«— Ey kardesim oglu! Seni getiren nedir?» Genç de dedi ki :
«— Ebû Hüreyre'nin sunu ve sunu söyledigini isittim.» Halasi ona söyle dedi:
«— Ebû Hüreyre'ye dön ve ona sor ki, bu sözü niçin söylemistir?» Ebû Hüreyre Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in: «— Her persembe aksami - cuma gecesinde, insanoglunun amelleri sani yüce ve yüksek Allah'a arz edilir de, silâ-i rahmi terk edenin ameli kabul edilmez.»[122]

Bu hadîs-i serifte de silâ-i rahmi terk edenin amelinin kabul edilmedigi beyan buyurulmakla yine onun ehemmiyetine isaret edilmektedir.[123]

62— (21-s) îbni Ömer'den:
«— Sevabini Allah'dan umarak insanin nefsine ve ehline harcadigi seye karsilik, Allah muhakkak ona mükâfat verir. Önce geçimine baktigin kimseye harcayip ise basla. Eger fazla (mal) varsa sirasiyle en yakina ve ondan sonraki yakina ver. Eger daha fazla (artan mal) olursa, diledigine ver.»[124]

I b n i D m e r 'den rivayet edilen bu eser, bir önceki hadîs-i serifte buyurulan yakinlik sirasina göre silanin manâsini tasimaktadir. Insan önce nafakasi özerine borç olanlara ve sahsina israf yapmaksizin harcamak vazifesi ile mükelleftir. Bunu mesru bîr sekilde yerine getirdigi takdirde Allah ona mükâfat verir, sevab Islemis olur. Gücü yetenler de bakmak mecburiyetinde olmadiklari akrabalarindan en yakinina ve sirasiyle daha uzak-takilere vermelidirler.[125]

(31) Sila-i Rahmi Terk Edenin Bulundugu Topluluga Rahmet Inmez

63— Abdullah ibni Ebi Evfa'dan isitildigine göre, Peygamber (sallahü aleyhi ve selem)'in söyle dedigini anlatmistir:
«Içlerinde Sila-i rahmi terk edenin bulundugu bir topluluga, rahmet inmez. »[126]

Burada topluluktan maksad, sila-i rahmi terk edene yardimci olanlar ve onun halini kötü görmeyip hoslananlardir, diye tevcih yapildigi gibi, yagmur bereketinin rahmet manasina kullanildigi görüsü ile insanlardan yagmur kesilmesine vesile olacagi seklinde de yorumlanmistir.
Abdullah Ibni Ebi Evfa:
Ashabdan olup, asil ismi alkame ibni Halid'dir.Hudeybiye vak'asinda bulunmus ve meshur hadisler rivayet etmistir.Hicri 86 veya 87 tarihinde Küfe'de vefat etmistir.Küfe'de vefat eden ashabin sonuncusudur.Allah ondan razi olsun.[127]

(32) Silâ-i Rahmi Terk Edenin Günahi

64— Cübeyr Ibni Mut'im'den haber verildigine göre, Cübeyr Resûlül-lah (Saüallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu isitti:
«— Silâ-i rahmi terk eden cennete girmez.»[128]

Daha önceki hadîs-i serifte silâ-I rahmin terki halinde rahmet ve bereketin kalkacagi beyan edildigi halde, burada «Cennete giremez» ifadesiyle agir bir ihbarda bulununuluyor. Isin ehemmiyetine binaen ya bu günâhi islememege tembih ve ondan alikoymaya isaret vardir, ya da îman baki-mindan Müslümanlarla ilgiyi keserek îmansiz göçenler murad edilmistir ki, bunlar cennete giremezler.
Cübeyr Ibni Mut' im :
Kureys'in ulularindan ve âlimlerinden otan Cübeyr, Bedir esirleri arasinda Peygamber Efendimizle karsilastigi sirada, Hazretî Peygamber «Tûr» sûresini okuyordu. Cübeyr diyor ki :
«— Kalbime giren Ilk îman bu olmustur.» Hudeybiye ve Fetih yillari arasinda Islâm'a girdigi nakledilmektedir. Hz. Muaviye'nin hilâfeti zamaninda Medînede hicrî 59 târihinde vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[129]

65— Ebû Hüreyre'nin, Resûlüllah (SallallahüAleyhiveSeHem)'m söyle dedigini rivayet ettigi kendisinden isitilmistir:
«— Rahme delâlet eden rahim, — kelimesi — Rahman isminin bîr dalidir.» Rahim der ki:
«— Ya Rab! Bana zulmedildi. Ya Rab! Ben terk edildim. Ya Rab! Bana (su zulüm yapildi), bana (su haksizlik yapildi)...»
Allah Tealâ ona cevab verir:
«— Seni terk edenden rahmeti kesmeme, senin haklan i verene ihsan etmeme razi olmaz misin?»[130]

Diger hadis-i seriflerde oldugu gibi, burada da Silâ-i rahmi terk etmenin günâh oldugu ve insani Allah'in rahmetinden mahrum b:rakmaya vesile oldugu, yerine getirildigi takdirde de Allah'in rahmet ve ihsanina kavusulacagi beyan buyurulmaktadir.[131]

66— (22-s) Saîd îbni Sem'an dedi ki:
«— Çocuklarin ve sefihlerin basa çikmasindan (onlarin kumandan olmasindan), Ebû Hüreyre'nin Allah'a sigindigini isittim.» Saîd Ibni Sem'an yine söyle dedi:
— Ibni Hasene El-Cühenî, Ebû Hüreyre'ye sunu sordugunu bana anlatti :
«— Bunun (çocuklarin ve sefihlerin basa çikmasinin) alâmeti nedir?»
Ebû Hüreyre cevab verdi:
«— (Bunun alâmetleri), silâ-i rahimlerin terk edilmesi, azgina itaat edilir olmasi ve ^mürside (ilim ve hak yol ögretene) isyari olmamasidir.»[132]

Buradaki lâfizlar her ne kadar Ebû Hüreyre 'den naklediliyor-sa da, baska muhaddislerce Ebû Hüreyre 'den Hazret! Peygamber e kadar yükseltiliyor ve merfu hadîs oluyor.
. Çocuklari basa çikarmak demek, onlarin dedigini yapmak ve onlara Itaat eylemektir ki, bu takdirde insanlar bilhassa din islerinde helak olmuslar demektir. Sefihlere itaat da yine böyledir. Sefih, hafif akilliya, akli noksan olana denir. Bu gibilere itaatin doguracagi zararlar asikârdir. Zamani-mizda da çocuklara ve sefihlere yapilan itaatin cemiyete, sahislara getirmis oldugu zararlar birer vakia olarak gözükmektedir.
Bu felâketi doguran sebepleri de Ebû Hüreyre üç maddede toplamistir:
1— Silâ-i rahmin terk edilmesi. Akrabalik baglarini kesmek, büyüklere hürmet ve itaati terk etmek olur. Hürmet terk edilince de çocuk basa çikar.
2— Azgina itaat olunmak. Hududu asan, düzen ve nizam tanimayan azgina itaat edildigi takdirde, bunlara müsamaha gösterilince, Ilk yardimcilari ve organlari çocuklar ve sefihler olacaktir ki, burada da çocuklarin ve sefihlerin basa çikmasi vardir.
3— Hak ve hakikati ögreten mürside isyan etmek. Ilmin degerini an-lamayip ilim ve hak yol ögretene isyan etmek, bâtila ve sapikliga yardim etmek demektir. Bunu ayirt edemeyenler de çocuklarla hafif akillilar olur ve bunlar ön bulmus olurlar. Böylece bu üç sebep tahakkuk ettigi zaman, cemiyetin bünyesi tahrip edilmis ve helaki için zemin hazirlanmis oldugu gerçegi meydana çikar.
Eserin raviIerinden S a î d i b n. 4 S e m ' a n , tâbII olup, mevsuktur.[133]

(33) Silâ-i Rahmi Terk Edenin Dünyadaki Cezasi

67— Ebû Bekre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallalkthü Aleyhi ve Sellem) söyle dedi:
«— Silâ-i rahmi terk etme ile azginlik günâhini isleyenin —âhirette ona hazirlanan azabla beraber— dünyada Allah'in acele olarak cezasini vermege bunlardan daha lâyik bir günah yoktur.»[134]

Hadîs-i serifte geçen «Bagy» kelimesi azginlik lâfzi ile terceme edilmistir. Azginlik yapmak, azgin olmak, Allah'in emir ve yasaklan disina çikarak mahlûkatma zulüm etmek manâsina gelir. Diger bazi hadîslerde, zulüm günâhindan daha çabuk dünyada cezasi veriIen bir günâh yoktur, mealinde ifade bulundugundan buradaki anlamla uygunluk meydana gelmektedir. Ancak burada silâ-i rahmi terk etme cezasi da zulme ilâve edilmis oluyor.[135]

(34) Silaya Ayni Ile Mukabele Eden Vasil Degildir

68— Abdullah Ibni Amr'dan, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Yapilan silaya, ayni ile mukabelede bulunan, silâ-i rahim eden degildir. Fakaf sila yapan (vasil) o kimsedir ki, akrabalik baglari kesildigi zaman, rahim silasini yerine getirmistir.»[136]

Bir kimsenin, kendisine yapilan iyilige veya harekete ayni sekilde karsilikta bulunmasina «mükâfat» denir. Bu karsiligi yapan sahsa da «Mükâfî» adi verilir. O halde yapilan iyilige ayni ile mukabelede bulunan, vazifesini yapmis, mükâfatta bulunmus demektir. Bu tabiî bir haldir. Bunun için önemi büyük degildir. Fakat silâ-i rahmi terk eden ve böylece akrabalik haklarini gözetmeyen kimseye iyilik ve Ihsanda bulunmak, silâ-i rahmi yerine getirmek, iste vuslat budur. Böyle hareket edene de «Vasil» denir. Bunun sevabi da büyük olur.
Bu mevzuda üç derece vardir: Vasil, Mükâfî, Kati' (ilgi kesen). Iyilik ve ihsanda üstün bulunan ve asagi duruma düsmeyen kimse, «Vasil»dir. Ikinci derecede olan, kendisine yapilan iyiligin ziyadesiz karsiliginda bulunan kimsedir ki, bu da «Münâfî»dir. Kendisi daima iyilik isinde asagi durumda olup, emsal iyiligi yapmayan kimsedir. Buna da «Kati'» denir. Bu üçüncü derece makbul olmayan ve kerih olan kisimdir. Birinci derece ise, en makbul ve üstün derecedir. Asil vuslat budur.[137]

(35) Zalim Akrabaya Iyilik Edenin Fazileti

69— Berâ'dan rivayet edildigine göre, söyle dedi : Bir A'rabî (Bedevi, Peygamber'e) geldi de:
«— Ey Allah'in Peygamber'i, beni Cennet'e koyacak bir amel bana ögret,» dedi. Peygamber buyurdu:
Sözü kisa yapmis isen de, meseleyi (mana bakimindan) genisletmis oldun. Insani azad et. Rakabeyi fek et»
A'rabî dedi ki:
«— Bunlar (rakabeyi fek etmek ve insani azad etmek her ikisi) bir degil midir?» Hazreti Peygamber:
«— Hayir, insani azad etmek, (kendi kölen olan) adami azad etmendir. Rakabeyi fek etmek de, (baskasina ait) köleye, (hürriyete kavusmasi için, borçtan kurtulmasi için) yardim etmendir. Bir de sagilir sütlü koyunu (baskasina istifadesi için ariyet) vermek ve (zalim) akrabaya iyilik etmek.
Eger bunlari yapmiya gücün yetmezse, iyilikle emret ve kötülükten alikoy. Buna da gücün yetmezse, dilini tut; ancak hayirli söz söyle.»[138]

A'rabî, Peygamber (AleyhissaIâtü vesselam) Efendimize, cennete girmesine vesile olacak yalniz bir soru sormus ve karsiliginda alti maddelik bir cevap almistir. Bunun için, soru kisa fakat mesele genis buyurulmustur. Sira Ile anlatilan ve cennete girmeye sebep olan bu amelleri inceleyelim :
1— Köle azad etmek : Allah Tealâ'ntn rizasina uygun olan her söz ve hareket bir Ibâdet sayilir. Insanlari köle yapmak ve kölelestirmek bir ibâdet degildir. Fakat köle olanlari hürriyete kavusturmak ve onlari da hür insan haklarina kavusturmus olmak dinin emri oldugundan bîr Ibadettir. Bir nevi insanin hayatina sebep olmak ve onu manevî baglardan kurtarmaktir. Bir insanin yok olmasina sebep olmak ne kadar büyük günâh ise, onu maddî ve manevî yönden kurtarmak da o kadar büyük sevabdir. Bu önemine binaendIr ki, cennete götürecek amellerin birincisi olarak sayilmistir. O halde insan, kendi kölesini köle olarak saklamayip, onu azad etmelidir. Bu amelde büyük sevab ve mükâfat vardir.
2— Rakabeyi çözmek : Baskasina ait olan bir kölenin kurtulmasina yardim etmek, borçlu köle Ise onun borcunu ödeyerek hürriyetini saglamak veya bir cinayetten dolayi diyet borcu varsa onu karsilamak yine büyük sevab tasidigindan ikinci derecede anilmistir. Insanlar arasinda en muztar durumda olanlar köleler oldugu için, bunlarin kurtulusuna kosmak Allah'in rizasini kazanmak demektir. Allah'in rizasini kazanan kimse de cennete girer.
3— Sagilir koyun veya deveyi ariyet vermek : Besinler Içinde sütün tasidigi önem çok büyük oldugundan, insanlarin yasamasina ve gdalanmasina vesile olan bu besinin üreticisi olan hayvani Allah rizasi için muhtaç bir kimseye vermek ve onun geçimini saglamak Iyiliklerin en büyügü ye-rîne geçer.
4— Akrabayi korumak: Buhari hazretleri, zalim olan akrabaya iyilik etmenin fazileti bölümünde bu hadîs-i serîfi getirdigi halde, metinde zalim kelimesi anilmamishr. Diger hadîs âlimleri zalim kelimesini ilâve etmektedirler. Böylece, zalim olan akrabaya iyilik etmek cennete götüren amellerden sayilmis oluyor.
5— Iyilikle emretmek ve kötülükten alikoymak : Yukarda dört maddede zikredilen amelleri islemeye gücü yetmeyen, baskasina iyi isler tavsiye etmeli, kötü is ve hareketlerde bulunanlari bu hallerinden vaz geçirmege çalismali, fenaliklari önlemelidir, önce insan sahip oldugu güç ve kuvveti ile fenaliklari önlemelidir. Buna imkân bulamayan söz ve nasihatla ise baslamali. Bunu da yapamayan kimse, hiç olmazsa kalbi ile benimsememeli ve gördügü fenaliga bugz etmelidir.
6— Yalniz hayirli söz söylemek : Iyilikle emredip fenaliklardan alikoymaya gücü yetmeyen kimse susmalidir, baska bir hadîs-i serifte buyu-ruldugu üzre kalbi ile kötü islere bugz etmeli, yani riza göstermemelidir. Konusacagi zaman, ancak hayir yerine geçecek söz söylemelidir.
Ravî B e r a ' kimdir? :

Bu hadîs-i serîfin ravisi bulunan B e r â ' ashab-i kiramdan olup, Ensarî'dir. Babasinin adi Â z i b 'dir. O da ashabdandir. B e r â ' söyle anlatir:
«Benî ve Ibni Ömer'i Resûlüllah (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) Bedir savasinda küçük görmüs ve bizi savasa kabul etmeyerek geri çevirmisti. Bu savasta bulunamamistir.»
Bundan sonra Uhud savasinda ve diger savaslarda bulunmustur. BIr rivayette Hazreti Peygamberle on dört ve bir rivayette de on bes savasta hazir bulunmustur. Ayrica Cemel, Siffîn vak'alarinda ve Haricîlerle olan savaslarda bulunmustur.
Nihayet Küfeye giderek orada bir ev edindi. 72 hicrî tarihte vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[139]

(36) Cahilîyet Zamaninda Sila Edip Sonra Isiâmi Kabul Edenin Hali

70— Hakîm îbni Hizam haber verdigine göre, Peygamber (Sallatlakü Aleyhi ve SeUem)'e söyle demistir:
«— Cahiliyyet zamaninda (Islâmdan önce) ibadet diye sila, azad etme ve sadaka gibi isledigim amellere ne buyurursunuz, bunlarda bana mükâfat var mi?»
Hakîm dedi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Hayir olarak islemis oldugun geçen amellerinle müslüman oldun.»[140]

Bu hadîs-i serifin delâlet ettigi hükme göre, küfür halinde iken yapilan hayir ve hasenat, güzel isler, Islâm'i kabulden sonra kiymet kazanir. Aynen sevab olur ve mükâfat alir. Nitekim mümin de tevbe edip halini düzeltince günahlari hasenata çevrilir. Devamli olarak bir hayir isinde bulunan kimse de hastalik gibi bir engelle o iyiligi yapamaz hale gelirse, Allah yine1 onun mükâfatini yapmis gibi verir.
Bu hadîs-i serif, küfür halinde bulunan kimsenin amelinin makbul olabilecegine asla detil olmaz. Islâm'i kabul etmek sarti ile makbul olur ve Islâm'dan önceki günahlari bagislanir.
Hakîm ibni Htzam kimdir? :
Hazreti Hatice validemizin kardesi oglu olan Hakîm, Fil vak'asindan on üç yil önce dogmustur. Zübeyr ibni Avvam'in da amcasi ogludur. Kureysin esrafindan olup, hem cahiliyyet, hem de Islâm devirlerinde cömert, iyilik ve hayirsever idi.
Bedir savasinda kâfirler safinda bulundu ve kurtulanlardan biri oldu. Sonra Mekke'nin fethinde Islâm'i kabul etti. Huneyn savasinda bulundu ve ganime! erinden kendisine yüz deve verildi. Bi'seften önce ve sonra HazreH Peygamber'e sevgi ve saygisi vardi.
Kuroys'in toplanip mesveret ettikleri «Daru'n-Nedve» adindaki ev kendi mülkiyetinde iken, yüzbin dirhem karsiliginda onu Hz. Muaviye'y° sattigi zaman, Ibni Zübeyr ona bu alts-verisînde aldandin diyerek onu kinadi. H a k î m 'In verdigi cevap su olmustu :
«Asil aldanan M u a v i y e 'drr. Çünkü ben onu, cahiliyyet zamaninda bir tulum sarap karsiliginda almistim. Sizi sahid tutuyorum, bu aldigim para Allah yolunda harcanacaktir. Simdi bakin hangimiz aldanmistif.»
Gerçekten paranin hepsini Allah yolunda harcadi ve Cennet'de bir kösk kazanmis oldu. Altmis yil cahiliyyet devrinde ve altmis yil da Islâm devrinde yasayarak yüz yirmi yasinda oldugu halde Muov.iye zamanmda Medine deki evinde hicrî 54 tarihinde vefat etti. Allah ondan razi olsun. Birçok hadîs-i serîf rivayet etmistir.[141]

(37) Müsrik Akbabaya Sila Etmek Ve Hediye Göndermek

71— îbni Ömer'den (Radiyallahu anh) : Hazreti Ömer (Radiyallahu anh) sarüi-alacah ipekten bir elbise gördü de söyle dedi:
«— Ey Allah'in Resulü! Bu elbiseyi satin alaydin da onu, cuma günü ye, elçiler sana geldiginde giyeydin.»
Allah'in Peygamberi dedi ki:
«—Ey Ömer! Bunu ancak (âhirette) nasîbi olmiyan giyer.»
Sonra bu cins kumastan Peygamber'e elbiseler hediye edildi. Peyr gamber ete onla-rdan bir tanesini Hazreti Ö m e r 'e hediye etti. Bunun üzerine Hazreti Ömer (Radiyallahu anh), Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve.SeÜem)'e gelip de söyle dedi:
«— Ya Resûlallah! Bunu bana gönderdin, halbuki bunun hakkinda dedigini senden isittim.»
Hazreti Peygamber dedi ki:
«— Ben onu giymen için sana hediye etmedim. Yalniz onu satasin veya baskasina giydiresin diye hediye ettim.» Hazreti Ömer (Radiyallahu anh) de onu müsrik olan anadan kardesine hediye etti.[142]

HazretI Peygamberin bu beyanindan üç hüküm çikmaktadir:
1— Ipekli ve cicili-bicili elbiseleri erkek Müslümanlar giymemelidir. Nitekim diger bir hadîs-i serifle ipek elbise giymek ve altin takinmak er-kelkere haram kilinmis, hanimlar için mubah sayilmistir. Altin ve gümüs kaplarda yemek yemek yine yasak edilmistir.
2— Müslümanlar için kullanilmasi helâl olmayan giyim esyasini; Müslüman olmayanlara vermek veya satmak (sinirli olarak) caizdir.
3— Müslüman olmayan akrabaya iyilik ve rahim silasi yapilir.[143]

(38) Soylarinizdan Silâ-i Rahim Yapacaginiz Kimseleri Ögreniniz

72— (23-s) Hazreti Ömer Ibni Hattab'in minberde söyle dedigini, Cübeyr Ibni Mut'im haber vermistir:
«— Neseblerinizi (soylarinizi) Ögreniniz. Sonra yakinlariniza iyilik ve ihsan ediniz. Allah'a yemin ederim! Insanla kardesi arasinda ilgi bulunur.Eger kendisi ile kardesi arasinda rahim silasindan olani (yani Önemli münasebeti) lâleydi, bu ilgiyi bozmasina engel olurdu.»[144]

Hazreti O m e r e isnad edilen bu eserde, nesebleri ögrenmemiz bize emredIlmektedir. Ana ve baba cihetinden olan usul ve furu'a, hisimlara neseb

adi verilir. Yani yakinlarinizi ögreniniz demektir. Akrabalarin bîr kismim tanimak ve ögrenmek farz kismina girer. Çünkü her Müslüman yakinlarindan ktmlerîn nikâhi kendine haram ve helâl olur hususunu bilmek ve ögrenmek zorundadir. Ayni sekilde varislerini ve murislerini bilmesi lâzimdir. Diger taraftan silâsini yapmak veya nafakasini karsilamak mecburiyetinde oldugu akrabasini da ögrenmesi icab eder. Önemine göre din büyüklerini de tanimak Müslümattin görevidir.

Bu eseri, Tirmizî, Ebu Hüreyre 'nin hadîsinden ilaveli olarak tahric etmistir.[145]

73— (24-s) Ibni Abbas'dan anlatildigina göre, Ibni Abbas söyle demistir:
«— Akraba ve yakinlarinizi hatirinizda tutun ki, rahim silasi yapa-SÜ112.\Zira rahimîn uzagi yoktur; -akrabalik iizak olsa bile- sila yapilinca. Ekilimin de yakini yoktur -akrabalik yakin olsa bile- sila terk edilince... Her akrabalik bagi (rahim), kiyamet günü sahibinin önüne gelir de lehine çahidlik eder, eger silâ-i rahim etmisse. Aleyhine de ilgiyi kesmekle sahidlik eder, eger silâ-i rahmi terk etmis ise...»[146]

Ibni Abbas hazretlerinin soydas ve yakinlari ezberleyip onlara iyilik ve yardimda bulunmayi emretmesi, daha önce Hazreti Ömer 'den nakledilen manâya uygun düsmekte ve sila yapmak için akraba ve taal-lükati bilmenin lüzumuna isaret Duyurulmaktadir.[147]

(39) Azadli: «Ben, Falancilardanim» Der Mi?

74— (25-s) Abdurrahman Ibni Hubeyb anlatip diyor ki:
— Abdullah îbni Ömer bana sordu:,
— Kimlerdensin?»
Ben de:
«— Teym-1 Temîfti kabilesinden,» dedim.
«— Kendilerinden mi, yoksa azadhlarmdan mi?» dedi.
«—Azadlilarindan!» dedim.
«— Öyle ise, azadlüanndah deseydin ya! 4edi.»[148]
Bu rivayetten anlasildigina göre, bir kabilenin veya bir sahsin azadlisi olan kimse, azad edildigi kabileye veya sahsa soy itibariyle nispet edilmemelidir. Neseb yakinligi, hiç bir zaman kölelik yolu Üe meydana gelen yakinlik gibi olamaz. Ancak neseb yakinligi bulunmadigi zaman, veto yolu Ile, âzad edenin, azadliya yakinligi olur. Neseb bakimindan yakini,' 'ûkftt-basi bulunmayan azadliya, onu hürriyete kavusturan eski efendisi varis olur.[149]

(40) Kabilenin Azadlisi, Kendilerinden Sayilir

75— Rifa'a îbni Râfi'den:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ömer'e —Allah ondan razi olsun — söyle dedi:
— Bana kavmini topla.»
O da, onlari topladi. Vakta ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in kapisinda hazir duruma geldiler, Ömer, Peygamberin huzuruna varip:
— Sana kavmimi topladim.» dedi.
Bünü Ensar duyunca, Söyle dediler:
«— Kureys.hakkinda vahiy nazil oldu.»
Bunun üzerine ne söylenecek diye, dinleyici ve görücü kimseler geldi. Derken Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) çikageldi de onlarin ortasinda durup dedi ki:
«— Içinizde, sizden olmiyan var mi?» Onlar :
«— Evet, içimizde anddasimiz, kiz kardesimizin oglu ve azadlilarimiz vardir.» dediler.
Peygamber (Sailalîahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Anddasimiz bizdendir. Kiz kardesimizin oglu bizdendir. Azadlilarimiz da bizdendir. Siz duyunuz ki, benim yardimcilarim, sizden, takva sahipleridir. Eger siz bunlarsaniE, ne güzel bu. Degilse, akibete bakin: Insanlar kiyamet günü salih amellerle gelip de siz, günahlarinizla gelmis olmiyasiniz. Bu takdirde sizden yüz çevrilir.»
Sonra Peygamber hitab buyurup söyle dedi: O-halde ki, ellerini Kureys halkinin baslari üzerine koyacak sekilde kaldirmisti:
«-Ey nas! Muhakkak ki Kureys halki emin kimselerdir. Onlara kim zulmederse, Allah onu yüz-üstü sürdürür.»
Bunu üç defa söylüyordu. Raviler'den Züheyr dedi ki:
— Zannimca Peygamber: «Onlara kim tuzaklar kurarak zulmederse...» diye söyledi.[150]

Bundan önceki hadîs-i serifte bir azadlinin: «Ben falanca ogullarindan im» dememesi gerektigi beyan buyurulmustu. Böylece bir azadlinin kendisini tanitma.seklî bildirilmisti. Burada ise, birlik ve beraberlik mevzu bahis oldugu zaman, bir kavmin efradi Ile onlarin azadlilari arasinda, umu-, mî manâda bir ayrilik düsünülmemektedir. Birbirine baglilik ve yardimlasma bakimindan kendileri Ile sözlesme yapilanlar, yegen mevkiinde olanlar, çazdlilar ve o kavmin diger ferdleri bir aile toplulugu gibi sayilmistir.
Bu hadîsi Peygamber'den rivayet eden R i fa ' e i b.n.i Rafi" kimdir? :
R i f a ' e , Ensar'dan olup, künyesi E b M M u a z 'dir. Babasi R a f i ' Ensar'dan ilk Islâm'i kabul edendir. Arniesi, U b e y- I b n i S e i ü I 'ün kizi Ü m m ü Malik 'dIr. Bedir, Uhud ve diger savaslarda Hazredi Peygamber ile beraber bulunmustur. Ha I I a d ve Ma I v k adindaki iki kardesi de

kendisi Ile Bedir savasjjida bulunmuslardi. Babalari R a f i 'in bu savasta bulunmasi ihtilaflidir.
R i f a ' e , babasi R a f i ' ile Akabe biatinda bulundu. Hazreli A I i 'nin hilâfet devrinde, Hazreti Air saflarinda Cemel ve Siffîn vaka-lanna katilmisti. Hicrî 41-42 yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun.[151]

(41) Iki Kiz Veya Bir Kiz Geçindiren Kimse

70— Ukbe îbni Âmir dedi ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle dedigini isittim:
— Kim üç kizi olur da bunlara sabrederse ve varligindan onlara gIydlrirse, ona, atesten koruyucu bir perde olurlar.»[152]

Erkek çocuklarin disinda kiz çocuklara bakmanin sevâb ve faziletine isaret buyurmasi, kizlarin künye ve gelisme bakimindan erkeklerden daha çok bakima ve korunmaya muhtaç olmalarindandir. Yine Islâm'dan önce mevcut kiz Çocuklara hor bakma ve onlari hiçe sayma gelenegi yikilmis oluyor. Aksine kiz çocuklari yetistirmek, giyim ve iaselerini temin etmek, erkeklere bakmaktan daha sevâb oluyor. Öyle ki, kiyamette kendilerini gö-zetîp geçindirenler için Cehennem atesine karsi birer engel perde olacaklardir. Süphe yok ki, bunlarin terbiye ve yetismelerinde islâm inanç ve ahlâkini esas tutmak sarttir. Islâm inaci olmadiktan sonra, maddî yardimlarin âhirette bir faydasi olmaz. O halde çocuklari Islâm terbiyesi altinda büyütmek ve maddî ihtiyaçlarini, zenginlik durumuna göre karsilamak gerektir.
Böyle hareket edildigi takdirde, âhirette va'd buyurulan sevaba ancak ka-vusulabIlir. Evlenmek veya baska bir sebeple ihtiyaçtan kurtuluncaya ka-dar kizlara yardimin devami ve bu bakimin elden geldigi kadar iyi olmasina çalisilmasi halinde Omid edilen sevaba erisilir.
RavI Ukbe ibni Âmir kimdir?:
Ashabi kiramin-meshurlarindan plufi, pek çok hqdîs-I ^erîf kendisinden rivayet edilmistir. Feraiz ilmini bilen fakiri, kâtip, sair, edib ve kurra idi. Hz. Osman 'm Kur'ân tertibinden baska kendi eliyle toplayip yazdigi Kur'an'i Kerîrn'in Misir kütüphanesinde bulundugu söylenir. Ilk hicrete çi-kanlarla islâm'i ilk kabul edenlerden biridir. Siffîn vak'asmda Hz. M u a v I -ye ile beraber bulundugundan, doha sonralari Hz. M u a v i y e onu Misir Emîr'lIgine tayin etti ve bir müddet sonra 6a kendisini bu görevden ayirdi. Bu hadise Hicretin 47. yilina tesadüf eder. Yine Hz, M u a v i y e 'nin hilâfeti zamaninda hicrî 58 tarihinde vefat etti. Allah ondan razi olsun.[153]

77— îbni Abbas'dan isitildigine göre, Peygamber (Salialiahü Aleyhi ve Sellem) söyle dedi:
«— Herhangi bir müslüman ki, ona bulûg çagi ile iki kiz yetisir de onlari korumayi güiel yaparsa, onu Cennete koyarlar. (Bu kizlara yapilan iyilik ve muhafazaya karsilik, Allah onlari vesile ederek iyilik sahibini Cennet'e koyar.)»[154]

Bu hadîs-i serifte özellikle bulûg çagma ermis kiz çocuklara iyi-bakmak, onlari gözetmek üzerinde durulmustur. Yetiskin çocuklarin korunmasi ve ihtiyaçlarinin karsilanmasi küçüklere nispet)© daha güç ve külfetli bulundugundan, onlarin çilesini çekmek ve sabirla hareket etmek karsiliginda Allah Tealâ'nin Cennet'i mükâfat olarak verecegini Peygamberimiz haber vermektedir.
Bünye ve his bakimindan erkeklere nispetle daha zayif bulunan kiz çocuklarin bakima ve korunmaya ihtiyaçtan daha fazladir ve önemlidir. önemli hizmetlerin sevabi da büyük olur. Onun için Cennet va'd buyurulmustur. Bütün bunlar, Islâm iman ve ahlâki üzere yürötü I dügü zaman kiymet kazanir. Aksine bir yol bulursa ebedî felâkete götürür.[155]

78— Cabir îbni Abdullah, bazi zevata anlatip demistir ki: — ResûlvllatiISallaîlahü Aleyhi ve Sellem) söyle. buyurdu :
«— Kimin üç kizi olur da onlari barindirir, ihtiyaçlarim karsilar, kendilerine merhamet ederse, elbette Cennet ona vacib olmustur.»
Hazir bulunanlardan biri:
«— Iki kiz olsa da mi? ya Resûlallah!» dedi. Peygamber:
«— Iki kiz da (âym hükümdedir).» buyurdu.[156]

Burada her ne kadar üç kizö' bakmanin sevabi üzerinde durülmussa da, sonra sorulan soruya Hdzreti Peygamberin verdigi cevapta fkI kiza bakmartin da ayni sevaba vesile olacagi açiklanmistir/ Iki kiz ile üç kiza bakmak sevâb bakimindan farksizdir, ayni hükmü tasimaktadirlar.
Ravi Cabir ibnI Abdullah kimdir? :
Ca b i r i'b n i Abdullah adinda ashab-i kiramdan bes zat vardir. Bürcrdâ ismi geçen, C a b i r; i b h i A b d: u I I a h' i b h i Amr'-dir. Ensar'dah olup, ikinci Akabe biatmda çocuk oldugu halde babasi A b -d uIta h ile birlikte bulunmustur. Kendi ifâdesine'göre, Bedir ve Uhud savaslarinda bulunamamis, daha sonraki1 savaslarin on dokuzunda bulurtmus-tur. Siffîn vak'asinda, Hz. A I i 'nin maiyetinde harp etmistir, ömrünün sonlarinda gözlerine anz olan ilfet sebebiyle görmez hale gelmisti. Akabe biatmda Bulunanlarin en son vefat edenidir. Künyesi t b u Abdullah vdir.
Istanbul'un muhasarasinda kumandan Y e 2 i d 'in maiyetinde iken se-hid olduguna veya eceli ile vefat ettigine dair bir rivayet vardir. Bu rivayete binaen Sadrazam Koca Mustafa Pasa tarafindan bunun adina bir cami ile bir türbe bina edilmistir. Halen bu cami Eyüp semtinde bulunmaktadir. DIger taraftan Medîne-I Mönevvere'de gömülmüs olduguna dair kuvvetli rivayet vardir. Bu durum karsisinda Istanbul civarinda vefat eden sahabinin, Cabiribni AbdullahibnI Riyab olmasi muhtemeldir.
Hicretin 74-77. yilinda' Medîne'de 94 yasinda oldugu halde vefat etti. Cenaze namazini Medine valisi bulunan Hz. Osman'in oglu Ibb.an kildi. Allah her ikisinden razi olsun.[157]

(42) Üç Kiz Kardesi Geçindiren Kimse

79— Ebû Saîd El-HudrîJden rivayet edildigine göre, Resûlüllah söyle dedi:

«— Kimin üç kizi, yahut üç kiz kardesi olur da onlara iyi muamele ederse, muhakkak cennete girer.»[158]

Daha Önceki hadîs-i seriflerde kiz çocuklara bakmak ve onlara ihsan etmek karsiliginda cennet va'd buyurulmus oldugu ve bu büyük mükâfatin sebebi görülmüstü. Bu hadîs-I serifte, kiz kardeslere ayni güzel muamele yapilmasi halinde de yine mükâfat olarak cennete girme oldugu beyan buyuru Im ustur. Zira kiz kardeslerin külfeti, krz çocuklarinki gibidir.

Ravi E b, u S a î d E I - H u d r î kimdir? :

Ashab-i kiramdan ve Ensar'dçm olup, ismi Sa'd ibniMalIk i b n i SInan 'dir. Fakat künyesi ile meshurdur. E b u S a î d E I -H u d r î diye yad edilir. Uhud savasinda yasi küçük görüldügünden bu savasa katilamadi. Fakat babasi bu savasta bulunarak sehid edildi. Babasi çok fakir oldugundan geriye mal birakmamisti. Bu sebeple muhtaç duruma düstügünden Hazreti Peygamber'den bir sey istemek için huzurlarina vardiklari zaman, Peygamber ona söyle buyurdu :

«— Kim ihtiyaç göstermezse, Allah onu ihtiyaçtan beri kilar ve kim de fenaliktan korunmak isterse, Allah onu korur, iffetli yapar.»

Sa'd bunu duyunca bir sey istemeden geri döndü.

Ashab-i kiramin gençleri arasinda en fökihleri olup, ileri gelen fazilet erbabindandi. Çok miktarda hadîs ezberledi ve rivayet etti. I b n i A b -bas, IbnI Ümer gibi ashab-r kiramdan bazi zevat ve tabiinden Ibni Müseyyeb, Ebu Osman En-Nehdî gibi büyük sahsiyetler de kendisinden hadîs rivayet etmislerdir.

Hicrî 74 tarihinde vefat etti. Allah ondan razi olsun.[159]

(43) (Ölüm Veya Bosanma Sureti Ile) Kendisine Dönmüs Kizini Geçindiren Kimsenin Fazileti

80— Musa, babasi Uleyy tbni Ribah'dan anlattigina göre, Peygamber Süraka îbni Cu'süm'e söyle dedi:

«— Sana, sadakalarin en büyügünü göstereyim mi?» Süraka:

«-— Evet, ya Resûlallah,* dedi. Peygamber buyurdu: «— (Bosanmak veya kocasi ölmek suretiyle) Sana dönmüs olan, senden baska geçindiricisi olmiyan kizindir.»[160]

Ister bosanmak sureti ile olsun, ister kocasinin ölümü sebebiyle olsun, babasina veya yakin akrabasina dönmek zorunda kalan bir kadinin durumu çok nazik ve müskül oldugundan bu mühim anlarinda onu himayeye almak ve geçimini karsilamak büyük bir hizmettir. Iste bu gibilere yapilacak harcamalar, sadakalarin en büyügünü teskil eder. En büyük sadakanin sevabi da en büyük sevâb olur.

S ü r a k a kimdir? :

S ü r a k a ashab-i kiramdan on üç kadar Zevatin ismidir. Burada ravi olarak adi geçen Süraka, C ü.' s ü m ' ü n o g I u M a I i k'in ogludur. Yani S $# q Ic a i b n i M a I i k " i b n I C ü ' s ü m "dur. Bazan dogrudan dogruya dedesine nispet edilir ki, hadîs-i serifteki nispeti de böyledir. Künyesi EbuSüfyan 'dir.

Peygamber Efendimizin, Hazreti E b u B e k I r ite Mekke den Medine'ye hicretlerinde arkalarina düsmüs ve takibe koyulmustu. Kendilerine kavusacak kqdar yaklastiklari esnada bir mucize ile Süraka 'run bindigi at yere saplandi ve iîç defa atindan yere düstü. Hz. Peygamberden duâ istemesi üzsrine, arkadan takibe koyulmus bulunanlari geri çevirmek sarti ile kurtulmus ve geri dönmüstü. Peygamber'd en de, kendisine Müslü-manlar tarafindan dokunulmasin diye bir «Emniyet» mektubu almisti. Sonra Mekke'nin fethinde, elinde bu mektubu tutarak Müslüman askerleri arasina girmis ve oklarla mizraklar arasinda Hazreti Peygamberin huzurlarina kadar Ilerleyip Islâm'a girme serefini kazanmisti.

Hazreti Osman'in halifeligi zamaninda ve hicretin 24. yilinda vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[161]

81— Musa diyor ki:

«— Babam Süraka Ibni Cü'süm'den, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSellem)'in söyle buyurdugunu isittim:

«— Ey Süraka...» diye, geçen hadîs aynen rivayet edilmistir.[162]

Bu ikinci rivayette «Ey Süraka» hitabi ile söze baslanmis, önceki rivayette bu söz zikredilmemistir. Diger lâfizlar aynidir. Bir önceki hadîs-i serifin okunmasi kâfidir.[163]

82— El-Mikdam îbni Ma'dî Kerib'den rivayet edildigine göre Resûlüllah: (Satlatlahti A leyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu isitmistir :

«— Kendi nefsine yedirdigin sana bir sadakadir. Çocuguna yedirdigin Senin için bir sadakadir. Zevcene yedirdigin, senin için bir Sadakadir. Hizmetçine yedirdigin de senin için bir sadakadir.»[164]

Bu hadîs-i serifte suna isaret olunuyor ki, bir insan üzerine vacib ofan nafakayi ödemesinden dolayi, sadaka sevabi gibi mükâfat alir. Ancak bu harcamalarda Allah'a bir ibadet olduguna niyyet ederek sevab ummak lâzimdir. Aksi halde, üzerine farz olan nafaka borcunu ödemis olur.

Bir mümin, maksadinda Allah bu isi mubah kildi veya bu is yapilinca hayir olur ve bunda Allah'in rizasi vardir diyerek onu yaparsa, yahut Allah'in razi olmadigi bir Istir diye onu terk ederse, bu hareketlerinden dolayi sevâb kazanir. Iste bu niyyetlerle hem kendi nefsine, hem de diger geçimini temine mecbur oldugu kimselere harcama yapan, Allah'in emrettigi vazifeyi yapip haramdan kurtulmus olup, üstelik sadaka vermis gibi sevâb alir.[165]

(44) Kizlarin Ölümünü Temenni Edenin Hali

83— (26-s) tbni .Öm e r 'den rivayet edildigine göre, îbni Ömer'in yaninda bir adam bulunuyordu ve onun kiz çocuklari vardi. Sonra o kiz çocuklarin ölümünü temenni etti. Bunun üzerine Ibni Ömer kizip söyle dedi:
«— Onlarin rizkini sen mi veriyorsun!»[166]

Allah Tealâ yaratmis oldugu bütün yaratiklarin riziklartm tekeffül etmistir. Çesitli sebep ve yollarla nziklanni kendilerine ulastirir. Herkesclpn-yadaki nasibini alir. Bunun için, rizik ve geçim endisesi yaparak çocuklarin ölümünü istemek asla dogru degildir. Kiz çocuklarin .durumlari iti-bariyle çalisip kazanmalari daha müskül oldugundan., bunlarin istikbali düsündürücü ise de, hiçbir zaman ölümlerini arzu etmege götürmemelidir. Onlara Islâm inanç ve terbiyesini vermege gayret sarfetmelidir.[167]

(45) Çocuk Cimrilik Sebebidir, Korkaklik Sebebidir

84— (27-s) Hazreti Aise (Rûdiyaîiahü anha) 'dan rivayet edildigine göre söyle demistir:
«— (Babam) Ebû Bekir (Radtyallahu anh), bir gün dedi ki»: («-4 Allah'a yemin ederim! Yeryüzünde bana Ömer'den daha sevgili kimse yoktur.»
(Babam evden) çikip dönünce : .
«— Kizcagizim! Ben nasil yemin etmistim.» dedi.
Ben de ona (daha önce söyledigi sözü tekrarlayip) söyledim. Bunun üzerine:
— Aginma giden is yaptim, çocuk ise kalbe daha yapisiktir (daha çok sevgilidir.» dedi.[168]

Insanoglu çocuguna olan sevgisi yüzünden malini hayir yollarina, Insanlarin ihtiyaçlarina harcamaktan geri kalir. Çocuguna mal kalsin diye cimrilik eder. Çocugu babasiz kalmak korkusu ile savastan geri kalir. Böylece insanin hem cimriligine, hem de korkakligina vesile olur.
Sofilerden Abdurrahman Es-Sülemî hakkinda söyle bir vak'a anlatilir: Bir çocugu dünyaya geldigi zaman malinin hepsini sadaka olarak vermis. Bu yaptigi isin sebebi kendisine sorulunca, su cevabi vermis :
«— Bu çocugum iyi bir kimse olacaksa, ben Allah ile onun arasina girmem; çünkü Allah iyi kimseleri korur ve onlarin yardimcisi dir. Eger kötü ve hayirsiz olacaksa, ben malimi, fenalikta kuvvet olarak yere birakmam.»
Insanin yaratilisinda her ne kadar çocuga meyil varsa da, bu sevgi hayir islemekten geri birakmaya sebep olmamalidir. Hazreti Aise 'nin fazilet ve üstünlügü herkes tarafindan kabul edilen bir gerçek olmasina ilâveten çocuk sevgisi ile bir arada düsünüldügü zaman, Hazreti E b u B e k I r 'in Ifadesi bir kat daha deger kazanmis olur. Yarasan odur ki, tabiî meyil ve arzulara din emirlerini hakim kilarak is ve hareketlerde bulunmali. Büyük muvaffakiyet ve mükâfat buradadir.[169]

85— îbni Ebî Nû'in'dan rivayet edildigine göre söyle demistir:
«— Bir adam Ibni Ömer'e sivrisinek öldürmekten sorarken sahit oldum.»
î b n i Ö m e r (o adama) :
«— Kimlerdensin?» dedi.
Adam: «Iraklilardan!» dedi.
Bunun üzerine Ibni Ömer:
«— Suna bakin; bana sivrisinegi öldürmekten (dogacak günahi) soruyor, halbufei bunlar Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Selîem) 'in ogluna (torunu Hüseyin'i) Öldürmüslerdir. Ben, Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Iy söyle buyurdugunu isitmistim :
«— Onlar (Hazreti Hasan ve Hüseyin), dünyada iki gülümdür (güzel kokulu çiçeklerimdir).»[170]

SIvrisinek öldürmekten sormak, biri genis manâda ve bîri de dar manâda olmak üzere iki manâ tasimaktadir. Genis manâya göre, herhangi bir sinegi öldürmenin günâh olup olmadigi hususudur ki, zararli olan ha-serâtin £Wü>ülmesinde bir beis,yoktur. Dar manâyg gelince, hac farizasi yerine getirilirken ihrâm esnasinda canlilari öldürmek yasaklandigindan, acaba sivrisinek öldürmek de yasak midir? sorusu meydana çikar ki, bun-dan dolayi da ihramda bulunana bîr ceza gerekmez. Her iki Halde de sivrisinek ögürmek Önem tasiyan b:r mesele degildir. Asil büyük suç ve cinoyef adam öldürmektir, l.bni Ömer de buna Isaret buyurmaktadir. Ayni zamanda çocuklarin gözbebegi ve gönül çiçegi olduklarina dair hadîs-I serîfi de anlatmis oluyor.[171]

(46) Omuzda Çocuk Tasimak

86— Adiyyü'bnü Sabit'den rivayet edildigine göre, dedi ki:
«— Berâ'in söyle söyledigini isittim» :
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i gördüm —Allah'in salâ-vati üzerine olsun— (torunu) Hasan omuzu üzerinde idi ve Peygamber söyle diyordu» :
«— Allah'im! Ben bunu seviyorum, sen de bunu sev.»[172]

Bü hadîs-î seriften iki sey ögrenmis bulunuyoruz. Çocuklari sevmek ve sefkat göstererek omuzda tanimak bîr sünnettir. Bir de onlar için Allah'in rizasini dilemek ve onlara duâ etmek gerekir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSellem) Efendimiz, böyle hareket etmislerdir.[173]

(47) Çocuk Göz Bebegidir

87— Cübeyr îbni Nüfeyr'den rivayet, söyle dedi:
«— Bir gün (ashabdan) EI-Mikdad Ibni'l-Esved'in yaninda oturuyorduk. Bir adam ona ugradi ve dedi ki:
«— Resûlüllah (SaîUülahü Aleyhi ve Sellem)'i gören su iki göze ne mutlu! Allah'a yemin olsun, biz arzu ediyoruz ki, senin gördüklerini biz de gÖreydik, sahit olduklarina sahit olaydik.»
«— (Mikdad bu sözlerle fazlaca) kizdirilmis oldu. Ben taaccüb etmege basladim, çünkü adam hayirli sözden baska bir sey demedi. Sonra (sahabi) El-Mikdad adama dönüp söyle dedi» :
«— Bir insan ki, Allah ondan bir huzuru (peygamberle karsilasmayi) Jjaip kilmistir, bu karsilasmayi (Resûlüllah huzurunda bulunmayi) temenniye onu götüren (cür'et) nedir? Bilmiyor ki, Onu görse nasil olacakti? (Acaba iman mi edecekti, yoksa küfürde mi kalacakti?)
Vallahi, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'in huzurunda çok kimseler bulundu ki, Allah onlari yüzleri üstü Cehenneme yuvarladi. Peygambere icabet ,e^memiglerdi, onu tasdik etmemislerdi. Siz Aziz ve Celîl oJatt^Ulah'a Iiamd.efcinez misiniz ki, sizi, Rabfcinizi bilir halde dünyaya getirdi de Peygamberiniz (Sallallahü Aleyhi ve Sellerriyin getirdigi (Islâmin hükümleri) ni tasdik ediyorsunuz.. Siz, kendinizden baskalari ile belâlardan kurtarilmis oklunuz.
Vallahi, cahiliyyet devri ile fetret devrinde gönderilen Peygamberin d%rumurmh "en siddetlisi olan bir halde Peygamber (SalUâlahu Aleyhi ve Stilem) gönderildi. Putlara ibadet etmekten daha faziletli bir din olduguna -inanmiyorlaaii, Sunun üzerine, Peygamber-Kur'ân'tcgetirdi. ve onunla hak ile Jaâtili ayirdi. Yine onunla, baba ile çocugu arasini ayirdi (biri- mümin, biri kâ£r oldu). ÖyH ki, adam babasini yahut çocugunu yahut kardesini kâfir görüyordu. Böyle iken, Allah o adamin kalbinin kilitlerini îman* ile açmisti;, ve adam biliyordu Jri> yakin akrabasi (babasi, çocugu veya kardesi, bu vaziyette îman .etrheeoVe'h)' ölse cehenneme gire.çe&. Böyle sevdigi kimsenin (yakinin) Cehennemde oldugunu bildigi halde, adamin, göfcy. a£din.qIur aiu? Nitekim bu Gevilen (yalanlar) hakkinda Allah söyle buyurmustur:
«O müminler ki, ey Rabbimiz! Bize zevcelerimizden ve nesillerimizden gözlerimizin sürûru olacak iyi kimseler ihsan et... derler.»
«— BÖylece göz aydinligi ve sevinci olan çocuklarin veya yakinlarin cehennemde bulunacaklarim bihnek, hiç insani sevinçirbir halde birakir mi? >»[174]

Bu hadîs-i seriften alinacak ögütjer sunlardir:
1— Her fnütnin, imân serefine..kavusmus olmasindan dolayi Allah Tealâya sükretmeli ve bu büyü.k nimetin kiymetini bilmelidir. Bu imân saadetinin isigi altinda, mükellef oldugu ibadet ve amelleri riyasiz olarak, ihlâsla basarmaya çalismalidir. .
2— Insan erisip basaramadigi veya yasayamadigi geçmise ait bir hayati aramamali, bos temennide bulunmamalidir. Bulundugu halde!;i vazifeleri yaparak gelecege hazirlanmalidir.
3— Insanlar içinde en büyük mesakkat ve musibetleri çeken Peygam-ber'lerdir. Peygamberîer içinde de en siddetli musibetlere ye' mesakkatlere katlanan son Peygamber'imiz olmustur. Onun beraberinde bulunan ashab-i kiram da ikinci derecede çok agir yükler yüklenmislerdir. Onlarin Feragatli çalismalari sayesinde biz hazir bîr dine sahip olduk. Bu nimetin sükrünü yapmali ashab-i kirama- son derece hürmet etmek ve onlarin yolunda yürümek vazifemiz olmalidir.
4— Kur'ân, hak ile bâtrh ayirdigi gibi, baba ile evlâd arasini da ayirirtYanI hakki seçerek iman eden Gennet'e, bâtili seçerek kâfir olan Cehennem'e gider. Evlâd, kardes sevgisi kâr etmez:
5— Bir mümin, evlâdim ve yakinlarini, AHah'a itaat eder durumda gpcürve.onlan kendi hak yolunda bulursa, buna sevinir ve gözü aydin olur..Dinde kendisine yarchmot okluklarini ve Cennette, beraberligi düsünmesinden dogan bir sevinç olur. Bundan anlasiliyor ki, salih ve iyi çocuk göz aydinligidir, her çocuk böyle degildir.
E IM i k d a d i b n I ' I E s v e d 'In anlattigina uygun su hadîs-I serifi Zeyd tbni Eslem rivayet etmistir:
«Bir adam (ashabdan) Huzeyfe'ye dedi ki:
«— Siz Resûlüllah (Sallaîîahü Aleyhi ve Sellem)'e kavustunuz, biz ise kavusamadik (bu serefe nail olamadik);»
Bunun üzerine Huzeyfe (Radiyallahu anh) ona söyle dedi :
«Ey kardesim oglu, Allah'a yemin ederim ki, sen ona kasusayd-n nasil olacaâ'ni bilemezsin. Hendek savasi peçesinde bizi bir görevdin! Bir gece ki, soguk ve yaKimjrtu... ResGIOllah (Sallallahü Ateyhi ve Seltem) deot M:
«— Kim gide? de bize düsmana ait haberleri getirip bildirir? Allah onu kiyamet gttnündd Ibrahim (AleyhIsselâmym arkadasi yapsin.»
— Vallahi, içimizden-kimse kalkmadi. Ikinci defa olarak :
«— Allah dtin benim arkadasim kilsin.» dedi. .Yine-kimse kalkmadi. Ebu. Bekir fR.A.):
« Huzeyfe'yi gönder.» dedi. Hazreti Peygamber (bana).: ."
«— Git,» de4i. Ben de:
«—Esir otmdktan korkuyorum.»
Dedim. Peygamber:
«gen asla esir edilmezsin,» dedi.
Spnfa H ü z e y f e . düsmana karsi gittigini anlatti.
El- Mikdam ib ri r' I- E s v e d kimdir? :
Asil babasinin adi A m r oldugu halde, E I - E s v e d 'e nispeT edHIr. Hadremutda dünyaya gelen EN-Mik'dod gençliginde yaptigi bir kavgadan dolayi Mekke'yekaçmis ve orada E I -Esved ile söz-lesmisti. Sonra babasi Amr'in muvafakati ile çocugunu oguf edinmis oldugundan E 1 - M i k d a d , babaligi olan E I-Esved 'e nispetle söh-ref bulmustur, islâm'i ilk kabul edenlerin dördüncüsüdür. Bedir savasinda söVari olarak bulunmus, ondan baska süvari bu savasta görülmemistir. Iki hicrette de bulunmustur, yani hem Habesistan'a, hem1 de Medine'ye hicret edenlerdendir.
Abdullah ibni Mes'ud 'dan rivayet edildigine göre, ilk Islâm'i açiklayan yedi kisiden biri E I - M i k d a d ibni Esved dIr. At üzerinde ilk olarak

savasan sahabîdir.
Uzun boylu ve göbegi büyük oldugundan, Rum kölesi, karnini ameliyat etmekle fazla yaglan çikarmak ve kendisini hafifletmek dilegi ile yaptigi ameliyat sonunda vefat etti. Karnindaki ameliyat yerini bu kölenin dikmis oldugu rivayet edilmektedir. Basarili bir ameliyat olamadigindan vefat ettigi söylenir. Bu ölüm hadisesi üzerine köle kaçmis ve kendini kurtarmistir.
E I - M i k d a d Hazret! Peygamber den hadîs-i serifler rivayet etmis, kendisinden de Hazreti Ali, E n e s , Ubeydullah Ibni Adiyy, Hümam ibni'l-Haris, Abdurrahman ibni E b i Leylâ ve baskalari rivayet etmislerdir. Hazreti O s m a n 'in hilâfeti zamaninda ve hicretin 33. yilinda 70 yasinda oldugu halde Medine'de vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[175]

(48) Arkadasina Mal Ve Evladi Çok Olsun Diye Dua Etmek

88— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Bir gün Peygamber (Salhîlahü Aleyhi ve SeUem)'üi saadethanele-rine gittim. Yalniz ben, annem ve teyzem Ümmü Haram bulunuyorduk. O esnada Hazreti Peygamber bize çikageldi ve bize»:
«— Size namaz kildirayim mi?» dedi.
O vakit farz namaz vakti degildi, (Enes'den hâdiseyi rivayet eden Sabit'e, dinleyicilerden biri sordu:
«— Peygamber, Enes'i neresinde durdurdu?»
Sabit:
«— Peygamber onu, saginda durdurdu,» dedi.) Sonra bize namaz kildirdi. Sonunda bize — Ehl-i Beyt'e^— dünya ve âhiret hayirlarinin hepsi ile duâ etti. Annem söyle dedi:
«— Ya Resûlallah! (Bu oglum Enes) Senin hizmetçigindir. Allah'a bunun için dua et.»
Bunun üzerine peygamber benim için her hayir .duayi yapti..Duasinin sonunda sunu demis oldu:
— Allah'im! Bunun malini ve evlâdini çogalt ve kendisine mal ve evlâdinda bereket ver.»[176]

Bu hadîs-i seriften elde ediîen hükümler:
1— Farzin disindaki nafile namazlarin cemaatla kilinmasi hususunda fykahanin görüsleri degisiktir. Çoguna göre, nafile namazlari cemaatle kilmak mekruhtur. Ancak birbirini çagirip davet etmeksizin bir arada bulunmus olanlarin cemaat olarak nafile namaz kilmalari tecviz edilmistir. Iste bu hadîs-i serifte ifade edilen namaz bu sekle girer ki, davet olmadigi itibarla nafilenin cemaatle kilinmasi cevazina delil teskil eder.
2— Cemaat olarak bir erkek, yani Enes ve Iki kadin : E n e s 'In annesi ve teyzesi bulunduklari cihetle, bir erkek imamin saginda ve kadinlar arkada saf baglarlar. Ilci erkek olsa imamin arkasinda ve bu iki erkegin arkasinda da kadinlar saf baglarlar.
3— Mal ve evlâdda bereket olmak sarti ile bunlarin çok olusu âhiret hayrina aykiri düsmez. Çünkü yararli mal ve yararli çocuk, insanin âhireti için hayirli olur. Iyi ve bereketli mal, Allah yolunda harcanir ve bunun sevabi âhirette mal sahibine ait olur. Iyi çocuk da böyledir. Çocugun yapacak oldugu iyi amel ve hareketlerden dolayi kazanilacak sevâb yine âhirette bu çocugun babasina fayda verir. O halde, hayirli ye bereketli olmak sarti ile mümin kardesler Için bol mal ve çok evlâd istemek sünneti serife uygundur. .
(Enes ibnI Malik'in tercüme-i haline bak. Hadîs: 56)[177]

(49) Anneler Merhametlidirler

89— Enes ibni Malik'den:
«— Bir kadin Aise (Rad'tyallahü anha) 'ya geldi. Âise ona üç hurma verdi. Kadincagiz her (iki) çocuguna birer hurma verdi ve kendine de bir hurma alakoydu. Iki çocuk hurmalari yediler ve annelerine baktilar. Kadincagiz alakoydugu hurmaya dönerek onu böldü de her çocuga yarim hurma verdi. Sonra Peygamber (SailallahüA leyhi ve Sellem) gelince Âise Peygambere (hâdiseyi) anlatti.» Peygamber söyle buyurdu:
— Bundan neden taaccüp ediyorsun? O kadincagizin, her iki çocuguna ettigi iperhamet sebebiyle Allah ona rahmet etmistir.»[178]

Hadîs-i serifin delâlet ettigi manâlar:
1— ihtiyaç içerisinde bulunan kimsenin dilenmesi caizdir. Çalisacak göçte olmayan veya çalisma imkâni bulamayan muhtaçlarin dilenmesi yasak degildir. Fakat Ihtiyacini karsilayacak bir günlük nafakasi bulunan ve çalinma imkânlarina sahip olanlarin dilenmesi' hâramdm Her mökeHef içip, nafakayi temin için helâl kazanç yollarina tevessül ederek çalismak farzdir. Dinimiz, mazeretsiz olarak baskalarina yük olmayi yasaklar.
2— Bu hadîs-i serîfin vürud sekli lâfzan degisik olup, Hazret! A I s e -hin evde hurmadan baska verecek bir sey bulamadi^ ve buldugunun hep-sinifakir kadina verdigi yolunda ifade edilir Burada Hazreti Aise'rtin cömertligine ve tevekkülüne isaret vardir.
3— Karni aç olan bir annenin, iki çocuguna birer hurma verdikten sonra, kendisine ait diger bir hurmayi da yemeyerek yine çocuklarina bölüp vermesi, anne merhametinin ve çocuk sevgisinin açik bir örnegini teskil eder. Iste an nal erin çocuklara olan sefkat ve merhameti.böylece hu^Ms'uz oldugundan anne hakkini korumak da çocuklar için,basta gelen bir vazife ve sorumluluktur.
4— Az dahî olsa, bîr miktar seyin sadaka olarak Yerilmesinde cevaz olduguna da iseret vardir. Sadaka verenîn, az öisun- çok olsu)i,imkânina göre vermesi uygun olur.
5— Ölünme ve, gösteris maksadi olmaksizin yapilan fyr iyiligi gnlaN manin cevazina da bu hodîs-i s«Fîf delâlet edör.[179]

(50) Çocuklari Öpmek

90— Âise (Radiyallahü anha) 'dan rivayet edildigine, göre söyle demistir :

«— Bir A'rabî, Peygamber (SalkülahüAleyhiveSellem)'e gelip dedi ki:
«— Çocuklarinizi öper misiniz? Biz onlari öpmeyiz.» Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve StUent) söyle buyurdu:
— Allah senin kalbinden merhameti çikarinca ben sana ne yapabilirim?»[180]

Hadîs-i seriften alinacak görev : Sefkat ve merhamet duygulari ile çocuklari yanaklarindan ve sqir yerlerinden öpmek Müslümanlara gereken bir vazifedir ve sünnettir. Burada kiz ve erkek çocuk arasinda fark yoktur. Ancak cinsî sapiklik dalayisi ile sehvet duygularindan,gelen sevme ve öpmeler haramdir.[181]

91— Rivayet edildigine göre, Ebû Hüreyre söyle dedi:
«— Resûlüllah (SallallafiÜ Aleyhi ve Sellem), Alî'nin oglu Hasan'i öptü, yaninda da Temîm kabilesinden Akra' îbni Habis oturuyordu.» Akra' dedi ki:
«— Benim on çocugum var, onlardan hiç birini öpmedim.» Resul üllaji (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona bakti, sonra söyle dedi: «— Merhamet etmeyene, merhamet olunmaz.»[182]

Akra' zannetmistir ki, insanlarin öncüsü olan büyük sahsiyetler için, haya kaydina girmemekle beraber bazi tabiî meyil ve arzularini Insanlar içerisinde açiga vurmak iyi bir is degildir. A k r a in bu anlayisina karsi, bazi iyi ve hos tabiî hasletlerin insanlar arasinda yerine getirilmesi, ayiplanir sey degildir. Yeter ki utanç sebebi olacak bir is olmasin, insanlar huzurunda çocuklari öpmek, bu gibi hos olan tabiî meyillerdendir ve sevgi ile merhametin bir ifadesidir.
Akra' i b n i Habis kimdir? :
Temim kabilesinin ileri gelenlerinden otup, hem cahiliyet devrinde, hem de Islâm'i kabulden sonra sayilan ve sevilen kimse olmustur. Islâm'i kabulden önce «Mueflefe-i Kulub'dendi = Kalpleri Islâm'a isindirilmak Için kendilerine yardim edilenlerdendi.» Mekke'nin fethinden önce Temim kabilesinin bazi seçkinleri Ile bir heyet halinde Hazreti Peygambere gelmislerdi. Bazi konusmalardan sonra, arkadaslarinin bir kismi ile Islâm'i kabul etmis ve Mekke fethinde, Huneyn ve Taif seferlerinde bulunmustu. HazretI HalId ibni Velîd'in maiyetinde Irak ve An bar fetihlerinde bulunmus ve daha sonra HazretI Osman devrinde bas kumandan Abdullah ibni Amir tarafindan bir ordu ile Horasan'a gönderilerek Curcan'da sehid olmustur. Allah ondan razi olsun.[183]

(51) Babanin Edebi Ve Çocugun Iyiligi

92— (28-s) Rivayet edildigine göre Velîd Ibni Nümeyr, babasinin söyle dedigini isitmistir:
«— (Bizden önceki ashab) diyorlardi ki, olgunluk (salâh) Allah'dan-dir, edeb (terbiye) ise babalardandir.»[184]

Insana fazilet kazandiran her iyi aliskanliga edeb denir. Ahlâkin iyi ve gözel taraflarini alip yasamaktan ibarettir. Edeb bir de söyle tarif edilir : Insani ayiplamaktan koruyan melekeye edeb denir. Çogulu «âdab» kelimesktir,k\,, çesitli çteyimlerde kuHaailir. ,Derejn âdabi, Sakimin gi^h.. fiir kimseyi te'dib etmek,,ona edebi ögretmek demektir. Jçte-çocuklara: birinci derecede edeb ögreticisi babqlardir. Bpt&n iyi -hal-Ve hareketleri babalarin çocuklara ögretmeleri gerektigine ve bir vazifeleri olduguna metindeki bu kisa ifade befig sekilde isaret etmektedir.
Diger taraftan Cenab-i Hak insanlari ayri ayri güç ve kabiliyette, akil v© Idrakleri birbirinden:farldi olarak yaratmis oldugu cihetle, esasa taallûk eden ana hasletler, A|lah fâdlâ'nin lütfü ve ihsani olarak kabul "ediliV. Bû\ tün isieVIr-hayir ve sef. yaratan Âilah'dir. Fal<at Insahfdfin iradesi ile mey-dqna^4I6n islerde'Icuiuh kesbi bulundugundan sorumludur. Kulun iradesi disincfa yaratilan islerde, Iculun bîr aahlI. bulunmadigindan;' buhjârdan kul sorumlu degildir. Bu bbkihidan kulun iradesi disinda Aftaffin kullara ihsan buyurdugu ak'il've Idrak gibi salâhi ^gerektiren yarliklar 'dogrudan dogruya Allah'dahdir1 denir.[185]

93— Nu'man îbni Besir, ravi Â'mir'e anlattigina göre:
— Babasi (Besir), keüdisini yüklenerek Resûlallahl (Saîlallahü Aleyhi ve Seltem) 'e götürüp dedi ki:. «Ya Resûlallah!. Ben seni sahit tutuyorum, (oglum) Nu'öian'a sunuve sunu bagisladim.»
Peygamber söyle buyurdu:
«— Her çocuguna bagisladin mi?»
Babam:
«— ,EEayir!» dedi.
Peygamber:
«— Çocuklarinin hepsinin iyilikte müsavi olmalari seni sevindirmez mi? »
Babam:
takdirde (bu ayirmayi) yapma!* buyurdu.
EbÛ Abdullaü EI^Buhart dedi Id
«peygamber -(SalkiIkthü'Aleyktve Seltemj'in :
«—O faalde benden baskasini sbhit tut!» diye buyurdugu sahadet sözü, bir ruhsat degildir. (Yani baskasinin sahitligi ile çocuklarin acarinda bu adaletsizligi yapabilirsin, manasini tasimaz.)[186]

Islâm dinî, mesru kazanç yollarina tevessül ederek mal kazanmayi ve mülk edinmeyi mubah kilmistir. Geçimi t^nÛP ed£CeK kgdpr. kozçinç edin-

mek her mv^ell^fç,farzdir. Ancak ka^nlarm -geçim masraflari ve(bakimi; - varsa- koça1awno,vyoksa velilerine .düser, ihtiyaçtan fcizUi ka^drimak'mu-bah ise de, (?u fazla- kaEanç;a^örlendirilmedigi takdirde,4p5Ofla seVâb kazandirmaz. Kazanilan ve ihtiyaçtan fazla olan mallar, Allah yölunda/hayir ve hasenatta,,4»nin yükselmesi ve korunmasi ugruna harcandigi takdirde ve buniyeije çalisildigi müddet sevab elde edilir, Ahiret için ebedî kazanç olur. insanin yaratilis hikmeti Allah'a kulluk etmek olduguna göre, Allanan dinine mal ve canla yardim etmek, q&4. .kulluk olur ve. böylece kulluk, va-. zIfesi yerine getirilmis olur. Bu gayenin disindaki çalismalar ve elde edilen servetler bosuna olur ve belki de büyük azab vesilesi olur.
Insan hayatta bulupa'ugu sürece malrnip jnutaySafrifidir, onu istedigi sekilde kullanir ve harcar. Yalniz ha?dm* ve isrbf yoIîaâjSda harcamasi yasak oldugundan gürtâhtir. Bu hadîi-i s'erîfteri de anliyoruz l<i bir kimse çocuklarindan birine frîalmin bir^isriiini bagislayip/ dfgerlenhf'mahrum etmesi bir adaletsizlik olacagindan, uygun bir is degildir. Çocuklari tjirbiring>n ayirt etmeksizin mütavî tutmak ve birine yapilan bagijirraynmi digerlerine de yapmak gerekir. Hayatta yapilacak bagislarda, erkek ile kian arasini ayirmamak, hisse)erinte^if tutmalç:en dogru göfüsturrÂjiin^arin b.iriisib, mirösta.erkege iki ktz hissesi verildigi, gibi, hayattaki bagalarda da ayni ölçülü tutmak gerekHgin] ileri ^ürmS$Wse de, hggs-I ^e.rîfin umumî de-Idtetî buna uyg'ûfi-degildir.....
Insanin ölümü ile bütün tasarruf haklari kalkarak varislerine 0?Çer' Varisfer,.de Kur'ân-j Kerîm'de Cenab-i Hakkin tayin ve takdjr buyurdugu öl'çi/lerei Ööre:ihakldbn,i. alirlar! Burada herkesinJhissesi ne Ise ons kavusur. Kiz ve efkeIc'jîvlâcf arpsYhdd.'esitJIk düsur)ü!mez.
Bir kimse, hayatta Iken malinin tamamini bir çocuguna bagislasa, hüküm bakimindan geçerli olursa da, bu kimse günâh istemis olur. Çünkü bunda diger varislerin mahrum olmalarini kast etmistir. Fakat birbirinden farkli olarak evlâdlarina bagista bulunmus olursa, bu haram degilse de mekruhtur. Hos olmayan seydir, yapilmamalidir. Böyle yapilan bagis yine geçerli olur. Ancak sahih bazt sebepler dolayisi ile bagislarda fark yapilabilir.
Besir ibni Sa'd El-Hazr e c î kimdir? :
Ashab-i kiramdan ve Ensar'dan olan Besir oglu Numan'a izafe edilerek EbuNuman diye künyelenmistIr. Ikinci Akabe biati nda bulundugu gibi. Bedir, Uhud ve diger savaslara istirak etmistir. Cari iliyet devrinde Afapça yazmayi biliyordu. Hazreti Peygamber cihad için gönderdigi bazi birliklere onu komutan yapmis ve Medine'de ona bir müddet görev vermisti. Ensardan Hazreti Ebu BekIre ilk biat eden Besir olmustu.
Hazreti Ebu B e k i r 'in hilâfeti zamaninda bas komutan H a I i d ibni Velîd'in maiyetinde savasirken hicretin 13. yilinda sehid edildi. Oglu Numan ve CabIr ibni Abdurrahman kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Allah ondan razi olsun.[187]

(52) Babanin Çocukuna Iyilik Etmesi

94— (29-s) ibni Ömer'den rivayet edildigine göre söyle demistir:
«— Allah Teâlâ, Kur'ân-i Kerîm'de o salih kimselere "Ebrâr" ismini vermistir; çünkü onlar, hem babalara» hem de çocuklara iyilik etmislerdir. Senin babanin, üzerinde hakki oldugu gibi, yine çocugunun da senin üzerinde hakki vardir.»[188]

El-Birru (V) mastarindan türeyen Ebrar kelimesi, ismi foil oton Berr kelimesinin çoguludur. Mastar manâsi iyilik ve ihsan etmek, Itaat etmek, sadakat göstermek manâlarina gelir. Ismi fail manâsi, iyilik ve ihsan eden sdlih kimse ve çogul oldugu takdirde kimseler demektir. Aria-babayâ itaat edenler, onlara iyilik ve ihsanda bulunanlar demek oldugundan bunlara «Ebrâr» ismi verilmis oluyor.
Çocuklari korumak, onlara iyilik etmek, din terbiyesi vermek, ve geçimlerini saglamak ve onlari yetistirmek, ayni sekilde bir vazife oldugundan bu hizmetlerde bulunanlar da «Ebrâr» sinifina giriyor.[189]

(53) Merhamet Etmiyen Merhamet Olunmaz

95— Ebû Saîd (RadlyaUahu anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ye Seîlemyden rivayet ettigine göre, söyle demistir:
«— Merhamet etmiyene, merhamet olunmaz.»[190]

Vacrb Tealâ Hazretlerinin rahmeti dünyada mümin olsun, kâfir olsun bütün Irîsanlrai hattâ bütün canlilari kaplamistir. Hayatin devami da ancak bu genis ve sonsuz rahmeti sayesindedir. O halde merhamet etmeyene, Allah merhamet etmez demek, insanlara ve hayvanlara acimayarak iyilik ve Ihsanda bulunmayana, Allah tarafindan sevâb verilmez demektir. Iyiligin karsiligi ve mükâfati ancak iyiliktir. Yahut iman rahmetine kavusmayan, dünyada iman üzere yasamayan kimse, âhtrette Allah Tealâ mn bagislamasina ve merhametine nail olamaz.
HangI manâ alinirsa alinsin, bu hadîs-i serifte insanlari merhametli olmaya tesvik vardir. Burada merhamet umumî bir manâ tasidigindan, mümin okun/kâfir olsun insanlara ve hayvanlara merhamet edilmesine delâlet eder. Fflkaf dinin korunmasj ve yücelmesi için hakki gerçeklestirmek yolunda karsi çikacak din düsmanlarina gayet sert ve hasin davranmak da bir vazifedir. Allah için bu bir merhamet olur. Hak yolunda olan çetin mücadele ve gayretler ibadet oldugundan Allah'in sevâb ve mükâfatina kavusulur.[191]

96— Cerir ibni AbduUaVdan rivayet edildigine göre söyle dedi:
«— Resûlüllah (SaltalIahû Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:
«— Allah merhamet etmez, insanlara merhamet etmiyene.»[192]

BüJiodîs-I serîfin ..lâfzi, bir önceki" hadis-i 'serîfin lâfzindan farlcli tse de ayni manâyi tasimaktadir. Müslüman olmayanlara merhamet, onlarin hak-lawni çignememek, dinin kendilerine tanidigi haklari vermek ve onlara zulüm etmemekle olur. Yoksa onlara sevgi beslemek ve kendilerini dost edinmek dernek degildir.
Cerîr ibni Abdullah kimdir? :
Ashab-i kiramin meshurlarindan ve Becîle kabilesinin baslarindan olan Cerîr (R.A.)'in künyesi E b û A m r 'dir. Rivayet edildigine göre, Hazreti

Peygamberin hicretinden kirk gün önce Islâm'i kabul etmistir. Pey-gamberin huzuruna varip Müslüman olunca, Hazreti Peygamber hirkasini ona hediye etmis ve:' biuyurmustur.
, C er i r (R.A.J gayet güzel bir kimse idi. Hazreti Ömer (R.A.) onun hakkinda :
«— O, bü ümmetin Yûsuf ud ur.»
Demistir. Hazreti Ömer (R.A.), Irak savaslarinin hepsinde onu, Berile kabilesinin basina geçirmis ve bu kabile co!< büyük yararliklar göstermistir. Bunlarin bilhassa Ka d is iye muharebesinde üstün basarilari olmustur. Sonra Kûfe'de ikâmet etti. BIr aralik Hazreti A I I (R.A.), onu elçi olarak Hazreti M u a v i y e (R.A.)'ye gönderdi. Sonra her iki taifeden ayrilarak ölünceye kadar Karkisiyye (Arabistan) de Firat nehri sahilinde bulunan ve halen harabe halinde olan kasabada ikâmet etti. Küfeden ayrilip Karkisiyye'ye geçmesine sebep insanlarin fitnesi olmustur. Bu hususta söyle demistir:
«Hazreti Osman'a sövülen bîr beldede oturmam.»
Ehl-I beyte yakinligi ve hizmeti bakimindan ehl-i beyt'den sayilir. Hz. A I i (R.A.) Peygamber Efendimizden söyle rivayet etmistir: «Cerîr bizden, Ehl-i Beyt'dendir.»
C e r î r (R.A.) der ki:
«— Islâm'i kabulümden itibaren Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se.lem) beni her görünce tebessüm eîmis ve beni hiç bîr seyden engellememistir.»
Enes ibni Malik söyle demistir:
«— Cerîr benden büyük oldugu halde, bana hizmet ederdi.»
Cerîr 'den birkaç hadîs-i serîf r'rvâyet edilmistir. Hicri 51 yilinda Karkisiyye de vefat etti. Allah ondan razi olsun.[193]

97— Cerîr îbni Abdullah'dan, Resûlüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Se'.tem) söyle dedi:
«— Insanlara merhamet etmiyene, Allah merhamet etmez.» Önceki hadîs-i serîfe bakiniz.[194]

98— Âise (RadiyallahÜ atiha) söyle anlatmistir :
«— Bedevilerden birkaç kisi Peygamber (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem) 'e geldi. Içlerinden bir adam:
Bunun üzerine Allah'in Resulü (Saîlalîahü Aleyhi ve Seltem) söyle buyurdu :
«— Ey Allah'in Resulü! Çocuklari öper misiniz? Vallahi biz onlari öpmeyiz,» dedi.
«— Aziz ve Yüce olan Allah senin kalbinden merhameti çikarinca, ben sana ne yapabilirim?»[195]

Bu hadîs-i serîf, ayni lâfizla 90. sayida geçti. Oraya bakilsin. Müsnedi Ahmed : 7121, 7287, 7636.[196]

99— (30-s) Rivayet edildigine göre Hazreti Ömer (Radiyailahu anh) bir adami memuriyette çalistirdi. Memur dedi ki:
«— Benim evlâddan su ve sunlar var. Onlardan hiç birini Öpmedim.» Ömer (söyle söyledi veya) dedi:
«— Aziz ve Yüce olan Allah, kullarindan ancak insanlarin hakkini en ziyade yerine getirene merhamet eder.»[197]

Çocuklari sevmek ve onlari öpmek sefkat ve merhamet sebebi oldugundan, bu merhamet karsiliginda Allah Teâlâ da sevab ikram eder. Onlari sevmek ve onlara sefkat göstermek, insanlara ödenmesi gerekli bir haktir, yerine getirilmesi Icab eder.[198]

(54) Merhamet Yüz Parçadir

100— Ebû Hüreyre dedi ki:
«—Resûlüllah (9allallahü Aleyhi ve Sellemyin göyle dedigini isittim»:
«— Aziz ve Yüce olan Allah merhameti yüz parça etti de doksan dokuzunu kendine alikoydu ve yeryüzüne bir tek parça Indirdi. Bu bir parçadan yaratiklar birbirleriyle merhametlesirler, hatta at, yavrusuna isabet etmek korkusundan ayagini yavrusundan kaldirir, onu korur.»[199]

Bu hadîs-i seriften anlasilan hükümler:
1— Allah Tealâ hazretlerinin merhameti, sonsuz denecek kadar genistir ve boldur.
2— Insanlarin tabiatinde ve bünyesinde merhamet duygusu vardir ve yaratilis mayasinda mevcuttur. Ayni zamanda bu merhamet çesitli tesirlerin altinda yok edilmemelidir, fiilî olarak yaratiklar üzerinde varligini göstermesi için Insanlarin daima bu iyi duygularini çalistirmalari istenmektedir.
3— Akil ve muhakeme nimetinden mahrum olan hayvanlarda bile merhamet hasleti vardir. Hayvanlarin kendi yavrularini nasil koruduklari ve onlari nefislerine tercih ederek nasil besledikleri görülen ve bilinen gerçeklerdendir. Cenab-i Hak hayvanlarda da merhamet hasletini yaratmistir.
Merhameti çok bol ve genis olan Allah'in bu güzel Rahîm ve Rahman sifatlarindan feyiz alarak merhametli olmaya çalismak insanliga düsen bir vazifedir.[200]

(55) Komsuya Vasiyyet

101— Hazreti Alse (Radiyallahü anha), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyûen anlattigina göre, Peygamber söyle dedi:
«— Cibril (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), devamli olarak bana komsuyu tavsiye ediyordu, hatta zannettim ki, Cilbrîl komsuyu (komsuya) \-aris kilacak.»[201]

Komsuyu gözetmek ve onu korumak, imanin kemalindendir. Komsuya vasiyyet demek, ona güç mIktarinca iyilik etmek, hediye vermek, güler yüz göstermek, selâm vermek, halini sorup arastirmak, muhtaç oldugu seylerde ona yardimci olmak ve ona eziyet verecek maddî ve manevî islerden sakinmak demektir. Komsu hakkini gözetlemek üzerinde Cibril o kadar önemle durdu ki, Peygamber Efendimiz, komsunun aynen yakin akrabalar gibi, insana malinda ortak olacaklari zanninda bulunmuslardir. Komsu kim olursa olsun ve hangi halde bulunursa bulunsun, ona takat miktari iyilik ve ihsan etmek lâzimdir.[202]

102— Ebû Sureyh El-Huza'î, Peygamber (SaÎîallahü Aleyhi ve Seilem) den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle dedi:
«— Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimse, komsusuna iyilik etsin. Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimse, misafirine ikram etsin. Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimse, hayir söylesin yahut sussun.»[203]

Komsuya iyilik etmek, misafire ikramda bulunmak ve hayirli söz söylemek önemli isler oldugundan, bu islere Müslümanlari tesvik için Peygamber Efendimiz :
«— Allah'a ve âhiret gününe îman eden.»
Bu güzel seyleri yapsin dîye buyurmustur. Ayrica âhiret gününe îmanla tahsis buyurmalari su hikmete baglidir: Sevâb ve azabin hepsi âhiret gününe îman etmege baglidir. Ahirete îman etmeyen kimse, fenaliktan çekinmez ve hayirli is arkasinda kosmaz. Ahirete îmanin tekrarlanmasi ela, her hasletin sanina itina göstermek içindir.
Bazi âlimler, komsuya ihsan etmeyi, ona yardim etmek, ödünç vermek, hastaligina gitmek, taziye etmek, tebrik etmek, cenazesini takip etmek, ev insaatini komsu insaatindan yüksek yapmamak (isigini ve rüzgârini kesmemek) seklinde tefsir etmislerdir.
Misafire ikram etmek, insan kendi ailesine ettigi ikram ve harcamadan, fazla olarak ona ziyafet etmesidir. Misafirin birinci gününde farkli olarak ziyade ilgi gösterilir, ona lütufta bulunulur. Ikinci ve üçüncü günlerde hazir bulunan peylerden mutad harcamalarindan ihsan edilir, üç günden fazlasi sadaka mahiyetinde olur. Ister barindirir sevabini alir, ister gönül hoslugu ile isine ve yerine gönderir. BIr günlük gidis masrafini da vermek iyi olur. Bu mevzuda daha genis hadîs-i serîf 741 numarada gelecektir.
Insan, konusma ve söz söyleme kabiliyeti ile diger yaratiklara üstün kilinmistir. Akli ile düsündügü seyleri konusmakla ifade eder, din hükümlerini baskasindan isitir ve anlatir. Kelâmsiz din ve diyanet olmaz. Kelâm iyi ve kötü sözlere tercüman oldugundan, tasidigi önem çok büyüktür. Onun bu kiymetini zayi etmemek gerekir. Imami Safiî söyle der:
«— Bir kimse söz söyleyecegi zaman, Önce ne söyleyecegini düsünsün. Eger bir fayda görüyorsa konussun, degilse konusmasin.»
Söz söylemenin bir takim sartlan vardir ki, onlara riayet etmeyen kayar, döser:
1— Söz, bir ihtiyaç karsiliginda söylenmelidir. Ya bir fayda kazanmak içîn, ya da bir fenaligi kaldirmak Için olmalidir. Çünkü sebepsiz konusmak hezeyandir. Çok konusanlar vardir ki, cehaletleri konusmalarindan açiga çikar.
2— Sözö yerinde ve zamaninda söylemelidir. Çünkü zamaninda söylenmeyen sözden faydalanilmaz.
3— Ihtiyaç miktannca söz söylemelidir. Çünkü ihtiyaçtan az olursa, maksadi karsilamaz. Ihtiyaçtan çok olursa, bosuna kelâm olur.
4— Söylenen söz, açik ve özlü olmali, çirkin ifade olmamalidir. Manâ karistirilmamalidir.
Iste bir ihtiyaci görmek veya bir zarari kaldirmak maksadi olmaksizin konusmaktansa, susmak daha hayirlidir. Çünkü Insanin çektigi zararlarin basinda bos yere konusmalari gelmektedir. Bu zararlardan kurtulmanin çaresi de susmaktadir.
E b u Sureyh El-Huzaî kimdir? :
Ismi Huveylid ibni Amr 'dir. Medine'nin akilli zatlarindan biri olup, Mekke'nin fethinden önce Müslüman olmustur. Mekke'nin fethi «sirasinda Huza'a kabilesine ait sancagi tasimistir.
Yezîd tarafindan Medine emirligine tayin edilen Amr Ibni Sa'îd El-Esdak, Mekke'ye göndermek üzre bir ordu hazirladigi zaman bu emIre su sözü meshurdur:
«— Ey Emîr! Bana Izin ver, sana bir hadîs anlatayim.» Sonra su hadîs-i serîfI rivayet etmistir: «— Mekke'de kan akitmak hiç kimseye helâl olmaz.» Hazreti Peygamber'den hadîs-I serîfler naklettigi gibi, ibni M e s '-u d 'dan da rivayet etmistir. Çok kimseler de kendisinden rivayet etmislerdir. Hicrî 68 yilinda Medine'de vefat etti. Allah ondan razi olsun.[204]

(56) Komsunun Hakki

103— Mikdad Îbni'l-Esved'den isitildigine göre söyle demistir:
«— ResûlüllahüAîeyhiveSe!lem)s ashabina zinadan sordu.» Ashab:
«— Haramdir, Allah ve onun peygamberi onu haram kilmistir,» dediler.
Peygamber söyle buyurdu:
«— Insanin, on kadinla.zina etmesi, komsusunun karisi ile zina etmesinden, üzerine daha hafif günâhtir.»
Yine ashaba hirsizliktan sordular. Ashab:
«— Haramdir, onu Azîz ve Yüce olan Allah ile onun peygamberi haram kilmistir,» dediler.
Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu :
«— On ev halkindan çalmasi da, komsusunun evinden çalmasindan, üzerine daha hafif günahtir.»[205]

Zina, bir kimsenin nikâhi veya mülkiyeti altinda bulunmayan yabanci bir kadinla cinsî münasebette bulunmasi demektrr. Zina bütün semavî dîn-lerde haram kilinmis olan bîr günâhtir. Büyük günâhlardandir ve kesin deHllerle haram oldugundan onu helâl benimsemek küfür olur. Fakat bu büyük günâh, komsunun karisi Ile Irtikâp edildigi zaman çok daha çirkin ve daka taskin bir cürüm olur. Çünkü komsunun komsuya emniyet ve güveni olur. Komsu hakkini gözetmek gerekirken ona ihanet etmek cürümlerin en büyögö olur. Nitekim bir kNnsenirr himayeci altinda bulunanlara yapilacak tecavüzler de böyledir. Günâhin seklini degistirir, daha fahis bir hale sokar.
Zinanin sübutu ve .cezasi hakkinda tafsilât için «Hukuki Isla m iye Kamusu» adli kitabin (3/197-223) sayfasina bakilsin.
Htfsizlik da Karam olan günâhlardandir. Yine komsu hakkina yapilacak tecavüz, uzak kimselerin malina yapilacak tecavüzden daha kötü ve çirkindir. Bu demek degildir ^i, komsu rçialindan çalinmasin da, komsu olmayanlardan çalinsin. Burada komsu haklarina son derece riayet etmenin lüzumuna isaret vardir. Hirsizlik için yine ayni kitabin' (3/260-286) sayfasina bakilsin.
Muhafazali bir yerden baskasina ait kiymet Ifade eden bir mali gizlice almaya hirsizltk denir.[206]

(57) Ikrama Önce Komsudan Baslamali

104— îbni Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle dedi: — Reoûlüllah (Saltallahü Aleyhi ve Sellem):
«— Cibril, bana komsuyu tavsiye edip duruyordu. Öyle ki, onu mirasçi kilacak zannettim.» diye buyurdu.[207]

Ayni lâfizla bu hadîs-I serîf Hazreti A i s e (Radiyallahü anha) tarafindan 101 numarada rivayet edilmistir.[208]

105— Abdullah Ibni Amr (Radiyallahuanh)'dan rivayet edildigine göre :
«Kendisi için bir koyun kesildi de kölesine söyle der oldu»: «— Yahudi komsumuza hediye verdin mi? Yahudi komsumuza hediye verdin mi?»
Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'m söyle dedigini isittim:
«— Cibril, komsuyu tavsiye edip durdu. Öyle ki, onu mirasçi kilacagini zannettim.»[209]

Dîn ayirt etmeksizin, milliyete bakilmaksizin hangi komsu olursa olsun ona önce ikramda bulunmak gerektigine bu hadîs-i serif delâlet etmektedir. Fakir olan komsulara sadaka vermek de yine böyledir. Hiç bir tefrik yapilmaz. Yalniz zekât Müslüman fakirlere verilmesi gereken malî bir ibadettir. Zekât, Müslüman olmayanlara verilmez. Kurban eti de sadaka veya hediye yerine geçecegi itibarla Müslüman olmayan fakir ve zenginlere verilebilir. Adak mahiyetinde olan kurbanlarin eti ise, yalniz fakirlere verilir.[210]

106— Hazreti Âise {Radiyaüahü arihd) 'dan söyle dedigi isitilmistir:
— Resûlüllah (Sallallahû Aleyhi ve Sellem)'m söyle dedigini duydum:
«— Cibril, bana komsuyu tavsiye edip durdu. Öyle ki, onu mirasçi kilacak zannettim.»[211]

101 sayili hadîs-i serife bakilsin.[212]

(58) Kapisi En Yakin Olana Hediye Edilir

107— Hazreti Âige'den (Radiyaüahü anha) rivayet edildigine göre söyle demistir :
«— ya Resûlallah, dedim. Benim iki komsum var. Bunlardan hangisine hediye edeyim?»
«— Sana kapisi en yakin olana.» buyurdular.[213]

Bütün komsulara vermek îmkânt olmadigi zaman, bunlar arasinda en yakin kapi komsuyu seçmek gerektigine delâlet vardir. Daha fazla kimselere vermek gerektigi zaman, yine yakinlik sirasi gözetilerek vermelidir. En yakin komsu, en çok hak sahibi olandir. Çünkü yakin olan, komsusu evine giren seyi daha fazla görür ve onu arzulayabilir. BIr de yakin komsu, yardima Ilk kosandir, öncelik hakki var.[214]

108— Âise (Radiyallahü anha) 'dan, söyle demistir: «— Dedim ki, ya Resûlallah! Benim iki komsum var. Bunlardan hangisine hediye edeyim?»
«— Sana kapisi en yakin olana.» buyurdu.[215]

107 sayili hadîs-i serife bakiniz.[216]

(59) Komsularin En Yakinini, Sonra En Yakinini Itibar Etmek

109— (31-s) Rivayet edildigine göre, Hasan B a s r î 'ye komsulugun hududundan sorulmus. O da:
«— Ön tarafindan kirk ev, arka tarafindan kirk ev, sag tarafindan kirk ev ve sol tarafindan kirk evdir.» dedi.[217]

Komsu itibari, her cihetten kirk eve kadardir. Bundan daha uzakta olanlar komsu sayilmazlar. Herkesin iktidarina göre, yakinlik dereceleri göze^-tilerek, komsu hakkini yerine getirmeye çalismak Islâm edebinin güzel bir halidir. Bazi mühim sebepler dolayisi ile, uzak komsulari yakin özerine [218]

tercih etmekte bir beis yoktur.

110— (32-s) Ebû Hüreyre 'nin söyle dedigi isitilmistir :
«— Yakin komsudan Önce, daha uzak komsusu ile (insan vermege) baglamamalidir. Lâkin uzaktan önce, yakindan baslamalidir.»[219]

Komsulukta sirayi takip etmek, her ne kadar vacib derecesinde bir is degilse de evlâ yerindedir. Mevcut beyan, daha münasip ve Iyi olan isi göstermek içindir.[220]

(60) Komsuya Kapiyi Kapayan Kimse

111— Ibni Ömer 'den (Radtyalîahu anh) :
«— Gerçekten üzerimize bir zaman —yahut bir vakit— geldi ki, hiç kimseye altini ve gümüsü, rnüslüman kardesinden daha sevgili olmadi. Simdiki halde ise, altin ve gümüs her birimize müslüman kardesinden daha sevgilidir. Peygamber (Saltaltahü Aleyhi ve Se/tem/in söyle dedigini isittim:
«— Kiyamet günü komsusunu yakalayan nice komsu vardir ki, söyle der: Ya Rab! Bu, yüzüme kapisini kapatarak, iyiligini esirgemistir.»[221]
Bu hadîs-i seriften anlasildigi üzere, ashab devrinde Müslümanlarin birbirlerine olan sevgi ve bagliligi, altin ve gümüse olan muhabbetlerinden daha fazla Idi. Birlik ve beraberligi temin eden bu Allah için sevgi sayesindedir ki, çok büyük kuvvetlere ve topluluklara karsi zafer kazanmislar ve hak dini koruyup her tarafa yaymislardir. Onlarin bu yasayis ve çalismalarini örnek edInmedIkçe, Islâm dinine hizmet diye bir sey düsünülemez.
Bir de yardima muhtaç olan komsuya, elden gelen yardim ve Iyiligi esirgemek ve ona kapiyi kapamak,, kiyamehgünü komsunun sikâyetine sebep olacaktir. Bir kimsenin Allah Tealâ ya sikâyet edilmesi de ne kadar agir bir durumdur? Buna sebebiyet vermemelidir.[222]

(61) Komsu Aç Îken Doymamalidir

112— Ibni Abbas'dan (Radiyaîtahu anhj isitildigine göre, tbni Zübeyre haber vererek söyle demistir:
Peygamber (Salîal'.ahü Aleyhi ve Se'.lemVm söyle dedigini duydum:
— Komsusu aç olup da karnini doyuran kimse, mümin degildir.»[223]

Bir kimse, komsusunun muziar halini bildigi halde ona yedirmeksizin, sirf kendi karnini doyurursa günahkâr olacagi muhakkaktir. Ancak hadîs-i serifte mümin degildir, diye buyurulmasi, böyle hareket edenlerin kâmil ve olgun bîr Müslüman olmadiklari ve gerçek müminlerin bunu irtikap etmiye-cekleri hakikatini beyandir ve Müslümanlari böyle hareket etmemeye bir tesviktir.[224]

(62) Çorbanin Suyu Çogaltilip Komsulara Taksim Edilir

113— Ebû Zer'den (Radiyallahu anh):
«— Dostum (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana üç seyi tavsiye etti:
1— Civar azalan (organlari) kesilmis bir köle dahi olsa (basindaki müslüman idareciye) itaat edip, onu dinle.
2— Et pisirdigin zaman suyunu çogalt, sonra komsularindan ev sahiplerine bak da, onlara iyilik olarak kadar (bir miktar) ver.
3— Namazi vaktinde kil. (Sen namazi kildiktan sonra) imami namazi kilmis bulursan, zaten sen farz namazini kilmis bulunursun. Imam kilmamis ise (ona uyarsin da, ikinci defa kildigin) bu namaz nafile olur.»[225]

1— Pisirilen yemekten komsuya Ikram etmekle ilgili olan bu hadîs-i serifin manâsina uygun hadîs-i serifler geçti. Mümkün oldugu kadar örfe göre yakin komsulari nazar-i itibara alarak, onlara pisirilen yemekten vermek bir sünnettir. Islâm'da her ne kadar bütün müminler kardes ise de hepsine ikramda bulunmak mümkün degildir. Ancak komsuluk hakkinin baska bir meziyeti de var. Burada müslIm/ gayri müsfim ayirt edilmez. Yakinlik ve ihtiyaç derecesine göre ihsana mazhar kilinir.
2— Kulagi ve burnu, kolu ve ayagi kesilmis bir köle dahi olsa, Müslümanlarin basina geçen bir Müslüman idareciye itaat etmek ve dine aykiri olmayan emirlerini dinlemek gerektigini Peygamber Efendimiz tavsiye buyurduklari cihetle, idareciye itaatin ne kadar önem tasidigi anlasilmis oluyor.
3— Namazlari kerahet vakti girmeden müstahab yakitlarinda kilmanin fazileti büyüktür. Evinde durum icabi farz namazini kilmis olan kimse, mescide gidip de imami namaz kilmamis bulursa, onunla tekrar ayni namazi kilmalidir. Bu ikinci defa kildigi namaz nafile namaz olur ve bundan fazilet kazanilmis olur. Imam namazi kilmis ise, bu takdirde bir sey yapmaya lüzum kalmamistir. Zaten vakit namazi evde kilinmistir.
Bes vaktin da ikinci defa olarak imama uyarak cemaatla kilinip kilinamayacagi hususunda mezhep Imamlarinin ayr: ayri görüsleri vardir.
Safiî'ye göre bes vakit namazin da tekrarlanmasi caizdir. Yani tek basina evinde farz namazlardan herhangi birini kilmis olan kimse, ayni namazi nafile olarak imama uymak sureti Ile kilabilir.
Hanefî mezhebine göre, ancak ögle ve yatsi namazlari Iade edilir, Ikinci defa nafile yerine geçmek üzere kilinir. Çünkü ilk olarak tek basina kilinan namazla farz borcu edâ edilmistir. Sonra cemaatla kilinan namaz da nafile yerine geçmis olur.
E b u Zer kimdir? :
Ebu Zer El-Gifarî ilk Müslüman olan ashabdandir. IsmI Cündüb Ibni Cünade 'dir. Dördüncü veya besinci olarak Mekke'de Islâm'i kabui ettigi söylenir.

Hazreti A I i 'nin delâleti Ile Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam)'\n huzuruna varip Müslüman oldu, sehadet kelimesini getirdi. Kendisi hadiseyi söyle anlatir:
— Sehadet kelimesini getirdikten scnra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana dedi ki:
— Simdi kavmin Gifar'a dön ve onlara durumu bildir, fakat Mekke halkindan Islâm'i kabul ettigini gizle. Zira onlarin sana bir fenalik yapmasindan korkarim.»
Ben dedim ki :
«— Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Mekke halkinin ortasinda olanca sesimle Islâm'i kabul ettigimi açiklayacagim, Lâ ilahe Illallah Muhammedün Resûlüllah diyecegim.»
Sonra huzurdan çikip Mescide gitti ve en yüksek sesi ile :
« ESHEDU EN LÂ ILAHE ILLALLAH VE ESHEDU ENNE MUHAMMEDEN RESÛLÜLLAH!»
Diye bagirdi. Oradakiler üzerine çullandilar ve kendisini yere yatirip dog meye basladilar. Haz r eti Abbas yetiserek üzerine kapandi ve oradakilere :
«— Siz bilmiyor musunuz, bu adam Gifar kabilesindendir. Sizin Sam'a giden ticaret yolunuz üzerinde bulunuyorlar.»
Böylece mütecavizlerden onu kurtardi. Sonra ertesi gün ayni hareketi yapti. Yine Mekkeliler onu yakalayip dügerlerken Hazreti Abbas yetisti ve onu ikinci defa kurtardi. Sonra kavmine döndü. Ilk Islâm'i kabul edisi böyle oldu, E b u Zer den daha dogru sözlü kimse olmadigini Hazreti Peygamber haber vermistir. Ilim, zühd ve takva bakimindan emsali yoktu. Uzun boylu, esmer renkli ve nahif vücutlu idi.
Müslüman olduktan sonra kavmine döndügünden Bedir, Uhud ve Hendek savaslarinda bulunamamisti. Sonra Medine'ye varip Resûlüllah'dan ayrilmadi. Hz. E b u B e k i r 'in vefatindan sonra Sam'a gIttî ve Hz. O s m a n 'in hilâfet zamanina kadar orada kaldi. Daha sonra Hz. Osman tarafindan Rebeze'de ikâmet ettirilmis ve orada hicretin 32. yilinda gayet fakir bir halde vefat etmistir. Tesadüfen arkadaslari ile buradan geçmekte olan Abdullah IbnI Mes'ud tarafindan teçhiz ve tekfin edilerek namazi kilindi. Ailesi Medine'ye gönderildi. Hazreti Peygamberden hadîs rivayet etti. Hazreti Ömer, Ibni Abbas ve diger bazi ashab kendisinden rivayet etmislerdir. Allah ondan razi olsun.[226]

114— Ebû Zer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) buyurdu ki:
«— Ey Ebû Zer! Et pisirdigin zaman, etin suyunu çogalt ve komsularim gözet. Yahut komsularina taksim et.»[227]

Komsularinin hakkini gözet yahut komsulara taksim et seklindeki tereddüt ravinin lâfizdaki tereddüdüdür. Her iki lâfiz ayni manâyi ifade eder. Bundan önceki hadîs-i serîfin metnine göre ikinci tavsiyesi de ayni manâyi beyan etmisti.[228]

(63) Komsularin Hayirlisi

115— Abdullah îbni Amr, Resûlüllah (Sallallahü ALyhi veSellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle dedi:
«— Allah Teâlâ katinda, arkadaslarin en hayirlisi, arkadasina en hayirli olanidir. Komsularin da en hayirlisi, komsusuna en hayirli olanla-ridir.»[229]

Müslümanlar, komsuya ve diger kardeslerine Iyilik ve ihsan etmekle emrolunduklari için, bunu yerine getirmekte sevâb vardir. Bu vazifeyi en iyi bir sekilde yerine getiren de en büyü!; sevaba nail olur. Bu bakimdan komsuya en çok hayir ve yardimi dokunan, kazanacagi sevab bakimindan en büyük dereceye yükselmis olur. Arkadaslara yapilacak iyilik de böyledir. Bu kimseler, Allah katinda en hayirli kullar olurlar. Komsunun güzeli, eziyeti kaldiran degil, eziyetlere katlanandir, denmistir.[230]

(64) Dürüst Komsu

116— Nafi' îbni Abdi'l-Hâris (Radiyallahu anh), Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Se/temJ'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle dedi:
«— Genis ev, dürtist komsu ve rahat binek, müslüman kisinin saade-tindcndir.»[231]
Bu hadîs-i serifte üç hususa isaret buyurulmustur:
1— Genis ev. Bir insan darliga ve sikintiya düsmeyecek sekilde, ihtiyaçlarini karsilayacak derecede genis bir evo sahip olunca büyük bir nimete kavusmus demektir. Ömrünü geçirecegi ve ailesini barindiracagi bir mesken, çalismasi ve Ibadeti, uykusu ve istirahati için kifayetli oldugu tak-dirde dünyada saadete kavusmus olur. Allah'in emirlerine uygun olan dünya saadeti, âhiret için de saadete vesile olur.
2— Dürüst komsu. Bir kimseye eziyet vermeyen, üstelik ona iyilik eden, ahlâki güzel bir komsuya sahip olmak da büyük bir nimettir, saadettir.
3— Rahat binek. Yürümesinde ye kosmasinda, binicisine eziyet vermeyen, onun zamanini bosa çikarmayan bir vasita, hangi çesitten olursa olsun, yine büyük bir nimettir, insan için bir saadet vasitasidir. O halde mesru yollardan bunlara kavusmak için çalismak da Müslümanlara mubahtir.
Nafi' ibni Abdi'l-HarIs kimdir?:
Mekke'nin fethinde Islâm'i kabul eden Nafi', ashabin büyökle-rindendir. Hicret etmeksizin Mekke'de kalmis ve bîr aralik halîfe Hazreti D m e r (R.A.) onu Mekke valiligine tayin etmisti. Bir müddet sonra yine halife Hz. Ömer (R.A.) tarafindan, görülen lüzum üzerine görevinden alinarak yerine Halid ibnI'l-Âs (R,A.) tayin edildi. E b û Seleme (R.A.) ve diger bazi ashab kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Ölüm tarihi bilinmemektedir. Allah ondan razi olsun.[232]

(65) Kötü Komsu

117— Ebû Hüreyre'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre söyle demistir:
— Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Se'.Iemj'm dualarindan biri söyle idi:
«— Allah'im! Devamli ikâmet edilen yerde kötü komsudan sana siginirim. Çünkü muvakkat yerdeki komsu degisir.»[233]

Hadîs-I serifte geçen «Darü'l-Mukam veya Darü'l-Mukame» Cennet man âsi nq geliyorsa da, burada ayni manâyi kullanmak uygun düsmez. ZIra Cennette hiç bir keder ve eziyet, mesakkat ve kötülük yoktur. Fatir sûresinin 35. âyet-i kerîmesi buna delâlet etmektedir. Bunun için burada Darü'l-Mukam, devamli olarak ikâmet edilen yer, mesken olarak seçilen ev demektir. Böyle bir evden Insan hayati boyunca ayrilmadigindan kendisine isabet edecek kötü ahlâkli bir komsunun eziyet ve fenaliklarini ömrü devam ettikçe çeker. Evinde huzur ve nes'e bulamayacagi için, bu kötü durumdan Peygamber Efendimiz istIaze buyurmuslardir. Amma devamli oturulmayan Sayfiye gibi muvakkat ikametgâhlarda karsilasilacak kotu komsudan istia-zeye lüzum yok. Çünkü onun bulunusu az bir zaman olur. Yer degistirmek sureti ile komsu da degismis olur. Zaten muvakkat yer diye terceme edilen Dünya, Hakîm'In tahriçlerinde El-Badiye olarak geçer. Badiye (Çöl) gibi yerlerde ikâmet kisa olur, göçebe hayati sürülür.[234]

118— Ebû Musa'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) $§y]& buyurdu:
«— Insan, komsusunu, kardesini ve babasini öldürmedikçe kiyamet kopmaz.»[235]

Babayi ve kardesi öldürmek en büyük cinayet oldugu gibi, Insanin emniyeti ve muhafazasi altinda bulunan komsuyu öldürmek de ayni cinayetler arasinda anildigindan, böyle kötü komsunun zararindan AMah Tealâ'ya siginmak icab eder. öyle'ki, bu cinayetler, azginligin had safhasi oldugundan bu devrenin gelisinden sonra kiyametin kopmasi beklenmelidir.
Ebu Musa El-Es' a r î kimdir? :
Ashab-i Kiramdan olan Ebû Musa 'nin adi Abdullah i b n i K a y s 'dir. Hem künyesi; hem de ismi Me söhret bulmustur. Hz. Peygamber In hicretlerinden önce, Yemen den Mekke'ye gelerek Müslüman oldu. Es'ar kabilesinden olup, kardesleri ile Mekke'ye gelmisti. Sonra Habesistan a ve oradan da Medîne-i Münevvere ye hicret etti.
Peygamber Efendimiz tarafindan Aden ve Yemenin bazi sahH beldelerine vali olarak tayin edildi. Hz. Ömer (R.A.) devrinde de KÛfe ve Basra valiliklerinde bulundu. Isfahan ve Nusaybin gibi yerleri de fethet-mIstir. Siffîn vak'asinda Hz. Ali (R.A.) tarafindan E bu Musa (R.A.) ve Hz. Muaviye (R.A.) tarafindan da Amr ibni As (R.A.) hakem tayin edilmislerdi. Kendisi çok dogru bir kimse oldugundan Anir tarafindan aldatilmisti. Bu hadiseden müteessir olarak Mekke'ye dönmüs ve hicretin 42 veya 53. yillarinda burada vefat etmistir. Küfe de vefat ettigi de söylenir. Kisa boylu ve hafif vücutlu idi. Çok güzel sesi olup, Kur'ân-i Ke-rîm'i en güzel okuyanlardandi. Hz. Ömer (R.A.) onu her görünce, ona Kur'ân okuturdu. Kendilerinden 360 hadîs-i serîf nakledilmistir. Vali bulundugu sirada halife Hz. Ömer (R.A.)'le olan mektuplasmalarinda, yazilara tarih konmasini halifeye tavsiye etmis ve ilk tarih kullanilmasina sebep olmustur. Zühd ve takvasi yüksek bir sahsiyet idi. Allah ondan razi olsun.[236]

(66) Însan Komsusuna Eziyet Etmemeli

119— Rivayet edildigine göre, Ebû Hüreyre (Radryallahu anh) Jnin söyle dedigi isitilmistir:
— Peygamber (Salîalîahü Aleyhi ve
«— Falanca kadin geceyi ibadetle, geçirir, gündüzleri oruç tutar, çalisir ve sadaka verir, bir de dili ile komsularina eziyet verir.» dendi. Resûlüllah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ;
— O kadinda hayir yoktur. O cehennemliktir.» dedi.Ashftb:
«— Falanca kadin ise, farz namazlari kilar, yagi alinmis peynirleri sadaka verir ve hiç kimseye eziyet etmez,» dediler.
Resûlüllah (SaMlahü Aleyhi ve Sellem) buyurdular ki: «— Bu kadin Cennet ehlindendir.»[237]

Bir kimsenin arkasinda hoslanmayacagi seyleri söylemek, onun giybetini yapmak haram bir is oldugu halde, burada bir kadinin giyabinda konusulmasi nasil izah edilir? Bir kisim âlimler söyle demistir:
«Bîr kimsenin namazina ve orucuna bakarak insanlar aldan mas» nlar ve onan fenaligindan korunsunlar diye, o kimsenin fenal klanni söylemek haram olmaz. Bir kimsenin lehinde veya aleyhinde olan durumunu Peygamber beyan buyurmak maksadi Ile ve verilecek hükmü bilip ona göre hareket etmek niyeti ile giyapta söylenenler g'ybet sayilmaz,» denmistir.
Btr adamda bir fenalik görüldüoö zaman, eger fayda umuluyorsa, önce göze! bîr ifade ile kendisi ikaz edilir, yahut babasi gîbi ona tasir edecek yakinina veya âmirine sözle, yazi île haber verilir. Eger alikomak imkânsiz ve yapilacak ikâz faydasiz görülürse, durumunu bildirmemek iyi olur. Çünkü baba Üe ogul arasinda, memurla ânir arasinda bir düsmanca sebebiyet teskil eder.
Farz olan ibâdetler disinda, nafile olarak kilinacak namazlarla tutulacak oruçlarda muhakkak ki fazilet ve sevâb vardir. Fakat insani, bunlari yapmaya mecbur kilan bir hüküm olmadigi gibî, bunlar yapilmayinca da bir sorumluluk yoktur. Fakat komsuya ve insanlara eziyet etmemek, dinimizin bir emridir ve baskalarina zulmetmek, onlara zarar vermek haramdir. Harcimi, îrtîkâp eden, günahkâr olacagindan cehenneme gider ve nafile Ibadetleri onu kurtaramaz. Halbuki farzlari yerine getirdikten sonra, haramlardan sakinan, her ne kadar nafile ibâdet etmese bile cennete girer.
Zamanimizda bulunan misalleri çoktur. Mal kazanirken helâl-haram bakmaksizin mal toplanmakta, sonra da bu para ile cami, mektep ve Kur'ân kurslari gibi hayir yerlerine harcanabildigi ve bununla bir hayir elde edildigi kanaatlari yo'c degildir. Haksiz mal iktisabi, gayri mesru yollardan mal toplanmasi haram olan bîr istir. Haramin cezasi cehennemdir. Diger taraftan helâldan hayir Islemek yine bir nafile Ibadettir, fazilet ve sevabi büyüktür. Fakat yapilmadigi zaman, bir farzi terk olmadigi Için azabi gerektirmez. O halde, helâldan kazanmak ve ondan sonra hayir hasenâîa harcamak lâzimdir ki, âhiret için bir hazirlik elde edilmis olsun. Haram para ile hayir yerlerine yapilacak yatirim, bir sevâb temin eîmez. Haram

mali, hak sahiplerine vermek ve onlarla helâllasmak sureti ile asil borçtan kurtulmak icâb eder. Bir de hac esnasinda Hacer-i Esved'i öpmek sünnettir, onu öpmek için Insanlara eziyet vermemek gerekir.[238]

120— Umare'ye halasi anlattigina göre, halasi müminlerin annesi Âise (Radiyallahü anha) 'ya sorup, söyle dedi:
«— Biz hanimlardan birimizin kocasi, hanimina yaklasmak istiyor, fakat hanimi ya öfkesinden veya nes'eli olmamasindan ona mani oluyor, nefsini teslim etmiyor. Bize bunda bir günah var mi?»
Hazreti Âise:
«—- Evet, dedi. Kocanin senin üzerinde haklarindan biri sudur ki, bir hayvan semeri üzerinde olsan bile, ona engel olmamalisin.»
Yine söyle anlatmistir:
«— Hazreti Âise'ye sordum. Birimiz aded görüyor. Kendisi ile kocasinin yalniz bir yatagi var, yahut örtünecek bir örtüsü var. Bu hanim nasil yapar?»
Hazreti Âise dedi ki:
«— O hanim üzerine izarini baglasin (belden asagi giyilen elbisesini takinsin). Sonra kocasi ile yatsin, uyusun. îzar üstünde kocanin hakki vardir. Bununla beraber Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Selîem)'in ne yaptigini sana ben anlatacagim:
«— Hazreti Peygamberin bana gelis gecesinin birinde idi. Arpadan bir miktar un Ögütülüstüm de, ona bir çörek yaptim. Peygamber eve girip kapiyi kapadi ve mescide girdi. —Peygamber uyuyacagi zaman, kapiyi kilitler, su kabinin agzini baglar, bardaklari tersine çevirir ve lâmbayi söndürürdü.— Dönmesini bekledim ki, kendisine hazirladigim çöregi yedireyim. Fakat dönmedi. Ne zamanki, uyku beni bastirdi ve soguk da onu üsüttü, bana geldi ve beni uyandirdi. Sonra bana:
— Beni isit, 6eni isit.» dedi.
Ben de ona dedim ki:
«— Ben aded görüyorum.»
Bunun üzerine:
«— O halde oyluklarindan aç.» dedi.
Ben de oyluklarimdan ona bir kisim açtim. Basini ve yanagini oyluguma koydu, isimncaya kadar. Bir de, komsumuzun evde beslenen (aliskin) koyunu bas verip içeri girdi. Sonra çörege dogru yöneldi de onu aldi. Sonra çörekle geri döndü. Hazreti Âise dedi ki:
— Ben, ondan harekete basladim. Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve SeUem) uyandi. Ben de kapiya kadar koyuna kostum. Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu» :
— Çöreginden yetistigin kismi al ve komsuna, koyunundan sebep eziyet etme, (komsuna hoslanmiyacagi bir sey söyleme).»[239]

Bu hadîs-i seriften elde edilen hükümler:
1— Ister öfke ve kizginlik sebebi ile olsun, Isler sebepsiz olsun, zevcenin kocasina mani olmaya hakki yoktur. Kocanin karisi üzerinde olan haklarindan biri de budur.
2— Aded görme halinde olan zevceye, zevci göbekle diz kapaklan arasindaki jkisim disinda yaklasabilir. Bir kisim âlimlere göre bu hudut avrer mahalleri disina kadar genisletilmektedir. Hadîs-i rerîf bu ikinci manâya delâlet etmektedir.
3— Koyun gibi eti yenen hayvanlarin artigini yemekte bir beis yok? tur Artiklari hetâfdir.
Komsudan bir zarar çekilse dahi, onu incitmemek ve ona eziyet etmemek lâzimdir.[240]

121— Ebû Hüreyre (Radiyallahü anh)"den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Kimin kötülüklerinden komsusu emin olmaz ise, o Cennete girmez.»[241]

Daha öncaki hadîs-i seriflerde kötü komsunun Cehennemlik oldugu buyurulmustu. Cehennemlik olan da Cennete girmez. Ancak burada Cennete giremeyis ebediyet ifade etmez. YanI hiç bir zaman Cennete giremez, demek degildir. Ebediyyen Cennetten mahrumiyet imansiz göçenlere mahsustur. Haram oldugu kesinlikle bilinen bir seyi helâl kabul etmek, dinden çikmayi gerektirir. Bu inançla ölen de ebedî cehennemlik olur.[242]

(67) Bir Komsu Hanim, Komsusu Hanima Koyun Paçasini Bile Küçümsemesin

122— Amr îbni Muaz, büyük annesi Havva'dan rivayet ettigine göre, büyük annesi söyle dedi:
— Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) bana dedi ki:
«— Ey mümin hanimlar! Sizden hiç bir hanim, yanmis koyun paçasini bile komsusuna asla küçümseyip azimsamasin.»[243]

Koyunun yenen azalarindan en kiymetsizi, sak kisimlaridir ki, bunlara paça denir ve paça çorbasi yapilir. Tirnaklarin sökülmesi Için, paçalarin tirnak mahallen yakilir ve temizlenir. Burada Iki hususa isaret edilmektedir:
1— Insan külfete katlanmaksizin, az dahi olsa, komsusuna hediye vermekten kaçinmamali, mevcuttan ve kolayindan vermelidir. Yoksa ade-ten verilmeyen bir seyi vermek degildir.
2— Zengin olmayan bir komsudan gelecek az bir hediyeyi küçümsememek ve onu kabul etmek gerekir.
BIr de aza çoga bakmaksizin Allah için, sevgi baglarini kuvvetlendirmek için hediyelesmege tesvik vardir.
Burada hitap hanimlara olmustur. Çünkü hanimlar devamli olarak evde bulunurlar ve komsu olarak birbirlerinden yardimlasirlar. Ayni zamanda, bu gibi hareketleri gurur ve seref meselesi haline getirirler. Erkeklere nazaran sabir ve tahammülleri daha azdir. Bunun için, hadîs-i serifteki hitap kadinlara tahsis edilmistir. Yoksa erkekler bu ölçüden disarda kalmis degildir. Verilen az seyi, hakaret saymak düsmanliga sebep olur. Böylece

aradaki sevgi kalkar ve ahenk bozulur. Onun için, az bile olsa, hediyeyi küçümsememelidir.
Havva Binti YezId kimdir? :
Havva 'nin babasi Y e z i d ve Y e z i d 'in babasi da Seken 'dir. Medine'II olup, Ensardandir. Yalniz bu hadîs-i serifi rivayet etmistir. Amr ibnI Muaz El-Eshelî 'nin büyük annesidir. ölümü ve hayati hakkinda genis bilgiye rastlanmamaktadir.[244]

123— Ebû Hüreyre'den fRadtvatîahÜ anh) rivayet edildigine göre. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Ey müslüman hanimlar! Ey müslüman hanimlar! Bir koyun paçasi dahi olsa, bir komsu hanim, komsusu hanim için (hediyeyi) küçüm-semesin.»[245]

Lâfizlar biraz degisik olmakla beraber, Ebu Hureyre (R.A.) den gelen rivayet ile bir önceki hadîsi rivayet eden Havva 'nin nakilleri arasinda manâca bir fark yoktur.[246]

(68) Komsunun Sikayeti

124— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, bir adam söyle dedi:
«— Ey Allah'in, Resulü!. Benim bir komsum var,.bana eziyet ediyor.»
Hazreti Peygamber buyurdu ki :
«— Git, esyam yola çikar.» Adam gidip esyasini çikardi. Bundan ötürü ahali çevresine toplandi. Onlar
«—Senin halin nedir?» dediler. * O da:
«— Benim bir komsum var, bana eziyet ediyor. (Durumu) Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'e anlattim.» (Bunun üzerine bana) :
«—Git de, esyani yola çikar,» dedi.
O bulunanlar söyle demege basladilar:
— Allah'im! Ona lanet et. Allah'im! Onu perisan et.»
Bu (olup bitenler) ona (kötü komsuya) ulasti. Tuttu bu (zavalli) âdâma geldi ve söyle dedi:
«— Evine dön, Allah'a yemin ederim kif sana eziyet etmiyecegim.»[247]

Bir kötü komsunun eziyetlerine katlanilamayarak evini terke mecbur olanin acikli durumuna bakarak ona aciyanlarin bedduasi derhal kabul edildigine, bu hadfc-i sertf açik fc>ir örnektir ve güzel bir ibret misalidir. Mazlumun edecegi duâ ve buna ilâveten Müslümanlarin da yardimci ol-malari, musibetin kalkmasi içIn_fkisa ve hakli bir yoldur.
Bu itibarla komsuyu biktirmanin ve.evinden çikmasina sebep olmanin ne derece büyük bir günâh oldugunu ve akibetinin rüsvay edici bîr hal bu-lundugunu bilip ona göre Müslümanlarin komsuya güzel ve iyi muamele etmeleri gerekir.[248]

125— Ebû Cuhayfe'den (Radiyallahti anh) rivayet edildigine göre-söyle demistjr:
— Bir adam, komsusunu Peygamber (Sallallahü Aîeyhi veSeHem)'e sikâyet etti. (Hazreti Peygamber ona) :
«— Esyani tasiyip yol üzerine koy. Kim bu esyaya ugrarsa, ona lanet eder.» buyurdu.
(Adam Peygamberin tavsiyesini yerine getirdikten,sonra) bu esyaya her ugrayan, o ..kötü komsuya lanet etmeye basladi. Bunun üzerine kötü vkomsu, Peygamber JSâlUüUfhü Aleyfy veSeUem)'Q gelip:
«— Insanlardan karsilastigim ve gördügüm (bu hakaret ve lanet) nedir?» dedi.
(Peygamber) :
«— Gerçekten Allah'in laneti, insanlarin lanetinin Üstündedir» buyurdu.
Sonra bu adam, sikâyet edene:
— Korunmus oldun!» dedi. Veya buna benzer söz söyledi.[249]
Bir önceki hadîs-i serifle ayni manâda olan bu hadîs-i serîf E bu Ç u h a y f e tanki ile rivayet edilmistir.
E b u C u h a ;y f e kimdir? :
Künyesi ile söhret bulan Ebu Cuhayfe 'nin adi, V e h b Ibni Abdullah 'dir. Hz. Ali (R.A.) ona «V e h b u ' ! - H a y adini vermistir. Hz. A I I 'nin hilâfeti zamanindaki bütün savaslara Istirak etmistir. Hz. Peygamber in irtihallerinde, henüz bulûg çagina ermemisti. Genç yasinda Peygamberin sohbetinde bulunmus ve Peygamber'den hadîs-i serif ezberlemistir. Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ali 'nin sohbetinde bulunmus ve Hz. A I i onu KÛfe emirligine tayin etmisti. Hicretin 64. yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun.[250]

126— Cabir'in söyle dedigi isitilmistir:
«— Komsusunun düsmanligim Peygambere sikâyet etmek için bir adam geldi. Bu adam bizimle, Beytu'llahin rüknü ve Makam-i îbrahim arasinda oturdugu sirada Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) teveccüh edip çika geldiler. Bu adam Peygamberi, Makam'da cenaze namazi kilman yerde, beyaz elbiseli bir adamla karsilasip görüstügünü gördü. (Komsusundan sikâyet için gelen) Adam, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) 'e dönüp söyle dedi:
«— Anam ve babam sana feda olsun, ya Resûlallah! Seninle beraber durdugunu gördügüm üzerinde beyaz elbise bulunan adam kimdir?»
Peygamber:
— Onu sahiden gördün mü? dedi.
Adam :

«— Evet!» dedi.
Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
— Sen çok çok bir hayir gördün. O, Hatibimin elçisi Cibril (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) 'dir. Bana, komsuyu (korumayi ve ona iyilik etmeyi) tavsiye ediyordu. O kadar ki, komsuya miras verecegini sanmistim.»[251]

Bu hadîs-i seriften su iki hüküm çikmaktadir:
1— Komsusundan sikâyet etmek için gelen bir mazlumun davasindan dolayi Cebrail (wrt3ssmt3iy)'in gelmesi komsu hakkinin önemine delildir.
2— Zalim degil de mazlum durumda olan sikâyetçinin Cebrail (A.S.)'i görebilmesi, mazlumun manevî derecesine bir isaret sayilir. Bunun için, zalim mevkiine düsmektense, mazlum durumda olmak daha hayirlidir.[252]

(69) Komsusuna, Evinden Çikincaya Kadar Eziyet Eden Kimse

127— (33-s) Sevban'in (Radiyailahü anha) söyle dedigi rivayet edilmistir:
«— üç günden ziyade darginliklarini devam ettiren iki adamdan biri helak olur;,eger bu darginlik üzerine ikisi de ölürlerse, her ikisi toptan helak olmuslardir. Komsusuna, evinden çikincaya dek zulmeden ve onu bask? altinda tutan kimse, muhakkak helak olmustur.»[253]

Hazreti Peygambere kadar yükseltilmeyen bu haberin tasidigi komsu hakkindaki manâ, 124 ve 125; hadîs-i serîflerinkine uygun düsmektedir. Müslümanlarin birbirlerine karsi darginligi ile ilgili kisim, ileride 298. hadîs-i serifle ilgili oldugundan tafsilâti orada bulunacaktir.
S e v b a n kimdir? :
Sahabeden ve Resûlülîah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem)"\n azadhlanndan-dir. Yemen deki Himyer kavminden olup, esir düstügü sircda Hz. Peygamber tarafindan satin alinarak azad edildi. Hürriyete kavustuktan sonra, Resûlüllah in hizmetinden ve yanindan hiç ayrilmadi, IrtihallerIne kadar ehl-i beytten sayilma serefine nail olarak beraberlerinde bulundu. Künyesi Ebu Abdullah 'dir. Kendisinden birçok hadîs-i serif nakledilmistir.
Rivayet edildigine göre, bir gün Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Kim insanlardan bir sey istemiyecegini tekeffül eder bana söz verirse, ben de ona Cenneti tekeffül ederim.»
Sevban :
«— Ben!» diye söz verdi ve ölünceye kadar hiç kimseden bir sey istemedi.
Resûlüllah'in Irtihalinden sonra Sam'a gidip'Remle[254] denilen yerde ikâmet etti. Sonra Humus a geçti ve orada kendine bir ev edindi. Hicretin 54. yilinda Humus'da vefat etti. Allah ondan razi olsun.[255]

(70) Yahudi Komsu

128— Mücahid'den rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
«— Abdullah îbni Amr'in yaninda idim, kölesi de bir koyun yüzüyordu.» Abdullah îbni Amr dedi ki:
«— Ey genç! Bitirdigin zaman, Yahudi komsunla basla (hediye ver).»
Oradaki topluluktan bir adam:
«— Yahudi'ye mi? (vereceksin) Allah seni islâh etsin,dedi.
Abdullah Îbni Amr söyle cevap verdi:
«—Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Se.lemy'm komsuya iyiligi tavsiye ettigini isittim; hattâ korktuk —yahut zannettik— ki, komsuyu mirasçi kilacak.»[256]

Din ve irk ayriligina bakilmaksizin komsu kim olursa olsun, oha iyi muamele etmek ve mevcut olan seylerden ona ikram etmek herkesin vazifesidir. Bu sekilde komsu haklari gözetildigi müddet, cemiyetin bönyesr saglam olur, ayrilik ve darginlik önlenir. Birbirinin haklarini gözefnte ve sevisme gibi güzel huylar dogar ve böylece cemiyette huzur ve saadet olur. Ayrica âhiret sevabi da kazanilir.[257]

(71) Iyilik

129— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: «— Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) soruldu ki:
«— Insanlarin hangisi en iyidir?» (Cevap vererek söyle) buyurdular: «— Insanlarin Allah katinda en iyisi, en çok takvasi olanidir.» Ashab dediler ki:
«— Biz sana bunu sormuyoruz.»
Hazreti Peygamber:
— Insanlarin en iyisi, Allah'in peygamberi Yûsuf'dur. Babasi Allah'in peygamberidir. Babasinin babasi da Haliiu'llah = Ibrahim'dir.» dedi.
Ashab:
— Biz sana bunu sormuyoruz.» dediler.
«— O halde î>ana Arab kavminin (madeninden) aslindan mi soruyorsunuz?» dedi.
Ashab:
«— Evet!» dediler.

Peygamber söyle dedi:
«— tslâmdan önce sizin hayirlilariniz, Islâm ti a bilgin olduklari takdirde sizin hayirli olanlarinizda*.»[258]

Kerem Ile ilgili hadîs-i seriflere ait olan bu bölümdeki kerem lâfzi, iyilik kelimesi ile terceme edilmistir. Kerem, hayir çesitlerine, faziletlerine ve güzel is ve haröteetisre verilen isimdir. Manâsi genistir. Türkçemizde kuîia-nilan iyilik, buna en uygun bir Ifadedir. Böylece keremin asli, hayir çoklugu elemek olur. Takva sahibi olan hayri, çok kimse ölür. Dünyada dine ve- insanlara faydasi çok, âhirette de dereceleri yüksek bulunur. Zira takvanin manâsi, korkmak ve sakinmakdir ki, Allah'in yasak kildigi seyîcrden sakin-maR ve emrettigi* isleri yerine getirmekle elde edilen en güzel bir sifattir. Buna en çok riayet eden ve Ijghî emir ve vezifeleri yerine getiren, süphö-siz ki en çok Iyilik-isleyen olur." Bunun için Cenâb-i Hak:
— Sizin en iyiniz, takvasi en çok ol ;ui in izdir.»
buyurmustur (Hücurat sûresi, âyet: 13)
Peygamber Efendimiz genis manâda, bütün Insanlar içinde takvasi çok olan müminlerinden iyi kimseler oldugunu beyan buyurduktan sonra, geçmis zamanlardaki insanlar içerisinde Hz. Yûsuf 'un en Iyi bir kul ve Peygamber oldugunu açikladi. Zira çektigi mesakkat ve karsilastigi agir imtihanlar karsisinda takvasi ile üstün bir mertebe kazanmisti. Ashabin Arab kavmi içerisinde asil itibariyle hayirli kimler oldugunu sormalari üzerine de, baba ve soy bakimindan Iyilik üzerinde durulmamis, yine cahilI-yet zamaninda güzel is ve hareketlerde bulunanlarin aynen Islâm'da da bilgin bulunduklari müddet en hayirli kimseler olduklari ifade edilmistir. Çünkü insanlarin yaratilislari icabi, iyi sifatlarda ve güzel ahlâkda istidatlari ayri ayridir. Aslinda ve mayasinda iyi sifatlari bulunan, Islâm dininde ilim ve anlayis kazandiktan sonra, sahip oldugu güzel meziyetlerle insanlarin en hayirlilari kismindan olur.
Kiymetli bir cevher olan altin madeni, nasil kI muhtelif kiymetsiz maden ve topraklarla karisim halinde iken, tasfiye edilerek pâk ve tertemiz olan saf altin madeni elde ediliyorsa, insanlarda bulunan iyi ahlâk cevheri, Islâm'dan önce muhtelif kirlerle karisim halindedir. Islâm dini bu cevheri kirlerden temizleyerek saf ve temiz bir ahlâki meydana çikarir. Insanin da kiymeti bu sekilde yükselir, Allah katinda makbul olur.[259]

(72) Iyilere Ve Kötülere Iyilik Etmek

130— (34-s) Muhammed Ibni Alî'den (Ibnu'l-Hanefiyye'den, Hazreti Alî'nin oglundan) rivayet edildigine göre :
«— Iyiligin karsiligi ancak iyiliktir.»
Âyet-i kerîmesini söyle tefsir etmistir: tyilik ve ihsanda bulunmak, herkese samildir; iyi insanlara da yapilir, kötülere de...
Ebû Abdullah dedi ki:
«— (Bu âyet-i kerîme için) Ebû Ubeyd söyle beyanda bulundu» :
«— Âyet-i kerîme mutlaktir, herkese samildir.» (Rahman Sûresi, âyet: 60)[260]

Hazreti Peygambere kadar yükseltilmeyen bu haberden anlasildigina göre, Iyilik ve ihsan, yalniz iyi kimselere yapilmasi gerekli degildir. Kötü huylulara ve günahkârlara da Iyilik yap;t:r. Belki de bunlara yapilacak iyi-lifc sayesinde kalpleri yumusayabilir, zararlari önlenebilir veya hafifletile-biMrPHer ne olursa olsun yapilacak iyüigin karsiligi maddî yönden olmasa bile, manevî sevabi olacaktir. Yine mükâfat olarak bir iyilige kavusulmus olacaktir.
(Bu habere ait baska bir kaynaga rastlanamamistir.)[261]

(73) Bir Yetimin Geçimini Sagliyanin Fazileti

131— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) yolu ile Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den su hadîs-i serif rivayet edilmistir:
«— Dul ve yetimlerin ihtiyacina kosan, Allah yolunda cihad edenlerle, gündüzün oruç tutup, geceyi ibadetle geçiren gibidir.»[262]

Dul ve yetimler, fakir miskinler için geçimlerini saglayan bir k'mse bulunmadigi zamo'n onlarin ihtiyaçlarini karsilamak ve onlarla mesgul olup, dertlerine deva ve çareler aramak, en büyü1; ibâdetlerin sevabini kazanmaya vesile olur. Allah yolunda savasmak, gündüzleri oruç tutup, geceleri ibâdetle geçirmek, sevabi büyük olan ibâdetlerdir. Bu Ibâdetlerle elde edilen sevâb, kimsesiz dullara ve yetimlere yapilacak yardim ve muavenetle kazanilmis olur.[263]

(74) Kendi Yetiminin Geçimini Saglayanin Fazîleti

132— Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Settem)'in zevcesi Âise söyle dedi:
«— Yaninda iki kizi bulunan bir kadin bana gelip, benden (dilenerek) istedi. Yanimda tek bir hurmadan baska bir sey yoktu. Bu hurmayi ona verdim. O da bunu iki kizina böldü. Sonra kalkti çikti* Arkasindan Peygamber (SallallahÜ Aleyhi ve Selîem) (eve) girdi. Ben de hâdiseyi ona anlattim. Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Kim, böyle kizlarin ihtiyacindan bir sey karsilar ve onlara iyi-likde bulunursa, bu kizlar ona atese karsi perde olurlar. (Cehennemden onu engellerler).»[264]

Hadîs-i serifin bize verdigi dersler:
1— Kâinatin efendisi olan son Peygamberin saadet hanelerinde bir hurmadan baska, fakire verilecek bir sey bulunmayisi, maddeye kiymet

vermeyisin, sabir ve tevekkülün açik bir örnegidir. Madde gerçek davaya harcandigi zaman yerini ve asil kiymetini bulur. Birikintisi kuru bir yigindan ve agir bir vebalden baska bir sey degildir.
2— Evinde verecek bir hurmadan baska bir seyi bulunmayan HazreîI A i s e (Radiyallahü anha) Hazretlerinin, bu tek hurmayi fakire vermesi, cömertligin ve merhametm, Allah'a tevekkülün en güzel bir yasantisidir. Bize cömert olmayi, merhamet etmeyi ve Allah'a güvenip dayanmayi ögretiyor.
3— Kapiya gelen bir dilenciyi, efi bos çevirmemek ve ona iyi muamele etmek gerektigini de bize ögretiyor.
4— Yetim çocuklari oldugu anlasilan kadincagizin aldigi hurmayi ikiye bölerek çocuklarina vermesi ve kendisinin bundan tatmamis olmasi, anne sefkatinin ve çocuklara olan merhametinin büyüklügünü göstermektedir.
5— Netice olarak, bilhassa cahiliyette hor görülen kiz çocuklara iyi bakmanin ve onlarin ihtiyaçlarini karsilamanin büyük sevaba vesile oldugunu-, âhirette Cehennem'den koruyucu perde vazifesi göreceklerini Peygamber Efendimiz müjdelemektedir. B:ze düsen, bu sevaba kavusmak için çocuklara Islâm terbiyesi altinda yardimci olmak ve onlarin ihtiyaçlarini imkân dahilinde karsilamaktir.
Bu hadîs-i serif, biraz degisik olarak 89 numarada geçmistir.[265]

(75) Ana-Babasi Arasinda Yetim Kalani Geçindirenin Fazileti

133— Ümmü Saîd'in (Radiyallahü anh) babasi Mürretü'l-Fihrî'nîn Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*den rivayetine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Ben ve yetimin bakicisi, Cennette (yakinlik bakimindan) su Iki parmak gibiyiz.» Yahud «Sunun suna olan nispeti gibiyiz.»
Ravîlerden S ü f y a n , Peygamber'in gösterdigi iki parmagin isaret parçagi ile orta parmak olduklarinda süphe etmistir.[266]

Ister babanin vefati ile anne elinde, Ister annenin vefati ife baba elinde kalan yetim olsun ve ister baskasrmn yetimi olsun, bunlara kefalette bulunan, ihtiyaçlarini karsilayip haklarini koruyanin derecesi çok büyüktür, öyle kî, Cennette Peygamberle bir arada bulunmak serefine kavusmaktir. Bu âa en büyük saadettir. Peygamber hak île batili ayirt edemeyen, ahlâk ve faziletten mahrum bulunan bîr kavmi karanliklardan aydinliga çikardi, onlara ilim ve irfan verdi. Iste yetime kefil olan da, anlamaz ve bilmez durumda olan çocuga dinini ögretir, dünya vazifelerim gösterirse,.Peygamber yolunda bulunmus olur ve ona yakinlik derecesini kazanir. Bundan daha büyOk mertebe olamaz. Bo hadîs-i serifin ruhunu anlayip ona uymak, müminlere Allah'in lütfü olsun.
M ö r.r e t ü ' \ - F i h rî. kimdir? :
Babasinin adi A m r olan M ü r r e (R.Â.) Ashab-i kiramdandir. ve Mekke'nin fethi gününde Islâm'i kabul etmistir. Kizi 0 m m 8 S a î d , kendisinden yalniz yetim hakkindaki bu hadîs-i serîfi rivayet etmistir. Hakkinda genis bilgi verilmemektedir. Medine ehlinden sayilir. Allah ondan razi olsun.[267]

134— (35-s) Hasan'dan rivayet edildigine göre : «— Bir yetim, îbni Ömer'in yemeginde hazir bulunurdu. Bir gün Ibni Ömer bir yemek isteyip getirtti de yetimini aradi; fakat onu bulamadi. Nihayet tbni Ömer, yemegini bitirdikten sonra, yetim geldi. îbni Ömer, onun için bir yemek, getirilmesini istedi, fakat evlerinde yemek yoktu. Bunun üzerine îbni Ömer, kavrulmus un ve bal getirdi de (yetime söyle) dedi:
«— Bunu al! Vallahi sen aldanmadin. (Benim yedigimden daha iyisine sahip oldun).»
Hasan söyle demistir :
«— Vallahi, îbni Ömer de aldanmadi,» (çünkü büyük bir sevaba nail oldu).[268]

135— Sehl îbni Sa'd'dan isitildigine göre, Peygamber (Salîaîlahü Aleyhi ve Seüemym söyle dedigini rivayet etmistir: *— Ben ve yetimin bakicisi, söyleyiz.»
Peygamber, isaret ve orta parmaklarini göstererek (bunu) buyurdu.[269]

Bu hadîs-I serîf Mürretü'l-Fihrî tarîki ile, 133. sayida rivayet edifmIstir.
Sehl i b n i S a ' d .kimdir? :
Hazreç kabilesinden olan S e h I 'in asil adi Hazan 'd:r. Sonra Peygatober (Saüalîahü Aleyhi ve SeUem) ona Sehl adini vermistir. En-sar'dancftr. Peygamber (SeUkdîahH Aleyhi veSeHem)"\r) irfIhallerInde on be* yaslarinda bulunuyordu. Kendisinden, ashab-i kiram ve tabiin birçok hadîs-I serîf rivayet etmislerdir. Hazreti Osman (R.A.)'a yardtm töhmeti ile Haccac Ibni Yûsuf tarafindan kendisine eziyet edilmistir. Hicretin 88. yilinda 96 yasinda oldugu halde Medine'de vefat etmistir. Medine'de vefat eden sahabenin sonuncusudur, Allah ondan razi olsun.[270]

136— (36-s) Ebû Bekir îbni Hafs'dan (Radtyalkihu anh) rivayet edildigine göre:
«— Abdullah (Îbni Ömer), sofrasinda bir yetim bulunmaksizin yemek yemezdi. Muhakkak sofrasinda bir yetim bulunurdu.»[271]

Buhari 'nin tahriç ettigi bu esere, baska kaynaklarda tesadüf edilememistir.[272]

(76) Evlerin En Hayirlsi, Içinde Kendisine Iyi Bakilan Yetimin Bulundugu Evdir

137— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:

«— Müslümanlar hakkinda evlerin en hayirlisi, içinde kendisine iyi bakilan bir yetimin bulundugu evdir; ve müslümanlar hakkinda evlerin en kötüsü, içinde kendisine fenalik edilen bir yetimin bulundugu evdir. Ben ve yetimin bakicisi, Cennette su iki gibiyiz.» Peygamber iki parmagini gösteriyordu.[273]

Anlasiliyor ki, yetime yapiian Ihsan ve iyiligin sevabi ne kadar çoksa, aksine olarak ona yapilacak fenaligin ve kötü muamelenin günâhi da çok agirdir. Bunun Için gerçek mümin o!cn, yetimin hakkina tecavüz etmez, ona iyilikten baska bir sey düsünmez ve yapmaz. Bu herkes için bir düstur olmalidir.[274]

(77) Yetim Için Sefkatli Baba Gibi Ol

138— (37-s) Abdurrahman Ibni Ebzâ'dan isitildigine göre, Davud 'm söyle dedigini anlatmistir:
«— Yetim, için, sefkatli baba gibi ol; ve bil ki, ektigin gibi, öylece biçersin. Zenginlikten sonra fakirlik ne çirkin! Bundan daha fenasi veya daha çirkini de hidâyetten sonra sapikliktir.
Arkadasina va'd ettigin zaman, ona va'd ettigini yerine getir. Eger bunu yapmazsan, seninle arkadasin arasina düsmanlik girer. Bir de, kendisi için hatirladigin bir iste sana yardim etmiyen ve (kendin için'lüzum-lu bir isi) unuttugun zaman onu sana hatirlatmiyan bir arkadastan Allah'a sigin.»[275]

Hazret! Davud Aleyhi s selâm 'dan rivayet edilen bu haberde su mühim hususlar göze çarpmaktadir :
1— Koruyucusu ve yardimcisi olmadan mahrum bir yetime sefkâtii bir baba gibi bakilmalidir. Eger böyfe iyi hareke? edilirse, kendi çocuguna da baskasi tarafindan öylece güze! mücmele edilir. Fena muamele edilirse, yine buna. karsilik bir fenalikla karsilasilir. Ekilen tohum cinsinden mahsûl alinmis olur. Daima iyi tohum ekip, karsiliginda iyi örün beklemelidir. Yoksa kötülük eken, kötülük biçecektir.
2— Hakikaten zengin durumda olan kimsenin fakir ve muhtaç duruma düsmesi agirdir ve çok izdirapli bîr Istir. Fakat asil yoklu'; ve ziyan, hak yolu kaybetmek ve dafâlete, küfre düsmektir. Bundan daha büyük bir ziyan olamaz. Çünkü ebediyyen mahrumiyyeti gerektirir. Tevbe ile hal düzeltümezse, artik kurtulus çaresi kalmaz.
3— Bir hadîs-i serifte, verilen sözü yerine getirmemek nifak clânet-lerinden sayilmistir. Onun Için verilen sözü, va'd edilen b:r hayirli isi yerine getirmek vazifedir. Va'd edilen sey yerine getirilmedigi takdirde, arada sogukluk bas gösterir ve Isi düsmanliga !<adar götürür.
4— Iyi arkadas o kimsedir ki, yapmak istedigin hnyirli bir iste sana yardimci olur ve unuttugun faydali ve lüzumlu bir isi sana hatirlatir. Bunun aksine hareket eden arkadas, kötü arkadastir ki, onun fenaligindan Allah'a siginmak gerekir.
Abdurrahman ibni Ebza kimdir? :
Yas bakimindan ashab-i kiramin küçüklerinden olan Abdurrahman, N af i ' ibni Abdu'l-HarIs'in azadlistd:r. Hazreti Peygamberin arkasinda namaz kilmistir. Rivayetlerinin çogu Hz. ö m e r'-den ve Ubeyy ibni Kâ'b 'dandir. Ogullari S a î d ve Abdullah, kendisinden rivayet etmislerdir. Kur'ân-i Kerîm'i güzel okuyan ve feraizi Iyi bilen bir âlimdi.
Kûfe'de ikâmet etmis ve Hazreti A ! i onu Horasan valiligine tayin etmisti. Allah ondan razi olsun.[276]

139— (38-s) Hasan'dan söyle dedigi isitilmistir:
«— Müslümanlarin öyle bir devrinde bulunmustum ki, (o zaman) onlar söyle derdi:
«— Ey hane halkini! Ey hane halkim! Yetiminize bakin. (Ona hizmet edin.)
Ey hane halkim! Ey hane halkini! Fakirinize bakin. Fakirinize bakin. (Onlari yedirin ve koruyun.)
Ey hane halkim! Ey hane halkim! Komsunuza bakin, komsunuza bakin, (onlara ikram edin, haklarini koruyun.)
Hayirlilariniz çabuk alindi, (öldürüldü). Siz ise, her gün asagi düsüyorsunuz, dereceniz düsüyor.»
Ravi Ebû Umara diyor ki:
— Hasan'm yine söyle dedigini isittim:
«— Simdi dilersen bir adami fasik görürsün ki, otuz bin kisi ile Ce-hennem'e dalmistir. Ona ne oluyor? Allah onu kahretsn! Allah'dan gelen (güzel) ahlâkmi pek az bir menfaat karsiliginda satmistir. Istersen o adami, seytan yolunu murad ederek ziyana ugramis görürsün. Kendisine ne insanlardan, ne de nefsinden ögüd verecek vaiz yoktur.»[277]

Ashab ve tabiîn devirlerini yasayan HazretI Hasan, her iki zamani mukayese ederek aradaki büyük farki açiklamaktadir. Ashab-i kiram devrinde yetime, fakire ve komsuya edilen yardimin sonraki devirde aynen yapilmadigini, malin Allah yolunda degil, belki seytan yolunda harcanmakta oldugunu Ifade etmis ve insanlari ikaz etmeye çalismistir. Cimriligin ve mal hirsinin Cehenneme götüren hasletler oldugunu, ashab devri yasayisina dönmekle kurtulusun olacagini beyan buyurmustur.[278]

140— (39-s) Esma îbni Ubeyd'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«— tbni Sîrîn'e dedim ki, yanimda bir yetim var.»
(Îbni Sîrîn, cevaben bana) :
«— Çocuguna yaptigini ona yap. Çocugunu dövdügün gibi onu döv.» dedi.[279]

Bu haberden de anlasiliyor ki, bir insanin eli altinda buiunan bir yetime evlâd muamelesi yapmak gerekir. Evlâda ne yedirîlip giydiriliyorsa, yetime de onu yapmak Icab eder. Terbiye için evlâd dövüldügü gibi, yetim de terbiye için dövülebilir.

I b n i Sîrîn kimdir? :
Asil ismi Muhammed olup, tabiîn âlimlerIndendir. Künyesi E b u Bekir 'dir. Enes ibni Malik'in azadlisidir. Hazreti O s m a n 'in hilâfeti zamaninda dogdu. Zamaninin âlimi ve imami idi. Güvenilir yüksek bir mevkii vardi. 77 yasinda vefat etti. Allah ondan razi olsun.[280]

(78) Çocuguna Katlanarak Sabredip Evlenmiyen Kadinin Fazileti

141— Avf ibni Malik, (Radiyallahu anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selem/den rivayet ettigine göre, (Hazreti Peygamber söyle) buyurdu:
«Ben ve (mesakkatten ve darliktan) yanaklari moraran kadin. -Kocasindan dul kalip, çocuguna sabreden (evlenmiyen) kadin - Cennette su iki (parmak) gibiyiz, birbirimize yakiniz.»[281]

Bu hadîs-I serifte, kocasinin ölümü ile veya kocasindan bosanmak suretiyle dul katan bir kadinin, nefsanî arzularini bir tarafa atarak yetim kalan çocuklarini sahipsiz birakmaksizin onlari büyütmesi ve yetistirmesi sonunda kazanacagi yüksek mertebe beyân buyurulmaktadir.
Dul kalan bir çocuklu kadinin, hele seref ve cemâli de varsc karsilasacagi zorluklar ve çekecegi mesakkat altinda yüzünün rengi degisecegi muhakkak oldugundan, Peygamber Efendimiz mesakkatlerden kinaye olarak halini yüz morartisi ile ifade eimislerdir. Fakat amellerin en hayirlisi, en siddetli olanlari oldugu itibaria böyle bir zahmete katlanan annenin mükâfati da .Cennette Hazreti Peygambere yakinlik olur.
Avf ibni Malik kimdir? :
Hayber savasi yilinda Müslüman oldu. Mekke'nin fethinde bulundu ve fetih gününde Esca' kabilesinin sancagini tasiyordu. Sam'da ikâmet etti. Hz. Peygamber bununla E b u D e r d â 'yi kardeslik etmisti.
Hazreti Peygamberden, Abdullah ibni Selâm 'dan hadfc rivayet etmistir. Kendisinden de Ebu Müslim El-Havlanî, Ebu Idrîs El-Havfânî, Cübeyr ibni Nefîr, A b -durrahman ibni Aid, Küseyr ibni Mürre, Ebu'l-Melîh ibni üsame gibi zevat rivayet etmislerdir.
Ebu Ubeyd, «Kitabu'l-Ercval» adli eserinde su hâdiseyi anlatmaktadir :
«Hazreti Ömer, Sam'a girdigi zaman, bir Yahudi yaralanmis ve berelenmis oldugu hatde karsisina çikti ve ;
«— Müslümanlardan birr, beni gördügün sekilde dövdü.» dedi.
Hazreti Ömer buna çok fazla kizdi ve S ü h e y b 'e su emri verdi;
«— Git, bu adami döveni bul ve bana getir»
S ü h e y b gitti, gördü ki, Yahudîyi döven Avf ibni Malik... Süheyb, Ibni Malik'e söyle dedi :
«—Müminlerin Emîri Hazreîi Omsr sana çok fazla kizmistir, Muaz ibni Cebel'e git de hâdiseyi ona anlat, sana yardimci olsun. Sana pesin bir is yapmasindan korkuyorum.»
Nihayet namaz kilmakta olan Hazreti ö m e r 'e gittiler. Hz, Ömer namazi bitirince, S ü h e y b 'e sordu :
«— Adami getirdin mi?»
Süheyb :
«— Evetl» dedi.
Muaz ayaga kalkti ve söyle dedi :
«— Bu isi yapan Avf ibni Malik'dir. Kendisinden dinle fakat aleyhine acele edip hüküm verme.»
Hazreti Ömer ona sordu :
«— Bu Yahudîge ettigin ne?»
Avf ibni Malik anlatti :
«—Bu adami gördüm ki, bir esege binmis olan Müslüman birkadmi, yere düssün diye, sopa îte dürükleyip kovaliyor. Kadin hayvandan yere düsmeyince, onu iterek yere düsürdü ve kadincagizin üzerine abandi.»
Bunun üzerine Hazreti Ömer:
«— Bana kadim getir, söylediklerini tasdik edecek mi bakacin.» dedi.
Avf ibni Malik o kadina gitti. Kadinin babasi ve kocasi dediler ki :
«— Biz rüsvay oluruz, bu hanimi nasil götürürsün.»
Kadin Ise :
«— Vallahi ben gider anlatirim.» dedi.
Sonunda kadinin babasi ile kocasi birlikte Hazreti O m e r 'e gittiler ve aynen vak'ayi anlattilar. Bunun üzerine Hazreti Ömer, Yahudi'nin idam edilmesini emretti ve idam edildi. Rîvâyef edildigine göre Islâm'da iik idam edilen Yahudi bu kimse olmustur.
Avf ibni Malik hicrî 73. yilda vefat etti. Alla!; Ondan razi olsun.[282]

(79) Yetimin Terbiyesi

142— (40-s) Sümeysetü'l-Antekiyye'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«ÂIse (Radiyaüakü anha) 'hin yaninda yetimin terbiyesinden konusuldu. Bunun üzerine Hazret! Âise buyurdu ki:
«Ben, yetimi, uslanincaya kadar döverim.»[283]

Hazreti Â i s e 'nin bu ifadesinden anlasiliyor ki, insan kendi evlâdini dövdügü gibi, yaramazlik eden yetim bir çocugu da aynen kendi evlâdi gibi, acitarak dövebilir. Umumiyetle Hazreti Â i s e 'nin yaninda kardesi çocuklari yetim durumunda himaye edilmislerdir. Bunlara karsi, Hazreti A i s e 'nin merhamet ve sevgi besledigi muhakkaktir. Bununla beraber, yetimleri dövmesi, kötü aliskanliklarini birakmalari içindir. Onlari dövmemek sureti ile terbiyelerini ihmâl etmek, kendilerine fenalik olur. Ancak keyfî olarak ve lüzumsuz yere veya kendi çocuklarindan ayirt edecek sekilde

yetimlere muamelede bulunmak, onlara zulüm olur, günâh olur. Hazreti A i s e 'nin beyani, muhakkak surette yetim çocuklarin dövülmesi manâsina gelmez ve böyle bir manâ çikarmamalidir. Ancak gerektigi zaman, evlâd dövüldügü gibi, bunlarin da dövülebilecegini bize anlatmaktadir.
Yetimin malini korumayi ve onu gözetip terbiye etme isini üzerine alan kimse, israf yapmamak sarti Ile, örfe göre yetimin malindan yiyebilir. Ye-tIm malini, kendi malina karistirmamak sarttir.[284]

(80) Çocugu Ölenin Fazileti

143— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Müslümanlardan bir kimsenin üç çocugu ölürse, ona Tahilletü'l-Kasem = Çok az miktar Cehennem atesi dokunur.»[285]

Evlâd acisi çeken ana-babanin üzüntü ve kederleri çok oldugundan, böyle bir imtihanda sabrederek Allah'dan sevâb beklemeleri karsiliginda Cennetle müjdelenmislerdir. Zira herkes Cehennemin ne oldug-unu görecek ve oraycf ügrayacaktfr. Fakat "bir kismi azab çelcraeden geçip Cennete girecektir. Çünkü Cenab-i Haktfiieryem Sûresinin 7^.-öyet-i Kerîmesinde söyle buyurmaktadir:
«Içinizden hiç biriistisna ed?hnei»ek üzre, mutlaka Cebennem'e varacaktir. (Ancak cennetlikler yanmadan geçecekler, cehennemlikler ise ariya düseceklerdir.) Bu Eabbinin katinda kesinlesmis bir hükümdür.»
*ste hadfe-i serifte «z miktar ceheh'nem âtesine dokunusun manâsi bu oisa gerektir. Herkes Cehenneme bu sekilde varacaktir. Netice olarak, diger hadîs-i seriflerin de delâleti ile, kendisinden önce üç çocugu vefat edenin Cennete girecegi anlasilmaktadir.
Tahillete'l-Kasem : Lügat manâsi bakimindan, yeminin çözülmesi ve helâl kilinmasi demektir. Bir insan Allah Tealâ'nm qdini anarak bir isi yap-miya yemin ederse, o ise baslamakla yemini çözülmüs olur. Bir ise baslayis, zamas bakimindan çok az bir vakit oldugundan bundan kinaye olarak kisa müddet murad edilmistir ve yukarda sözü geçen âyet-i kerîmenin delâlet etti&i manyo uygun sekilde ifadesini bulmustur. {Yeminler hakkinda tafsilât için, Islâm Fikhi ve Hukuku, sayfa : 118).[286]

144— Ebû Hüreyre'den (Radiyallahu anfah .
«Bir kadin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e t>ir çocuk getirip:
«Buna dua et, (bundan önce) füç çocuk gömmüsüm.» dedi.
Peygamber söyle tfifyurdu;
«Kuvvetli bir engelle atesten engellendin.»[287]

Burada da üç çocugu ölenin, Cehennem atesinden korunmus olacagi Cennete girmege hak kazandigi anlasilmaktadir.[288]

145— Halid El-Absî'den rivayet edildigine göre söyle anlatti:
«Benim bir oglum vefat etti. Bundan dolayi çok duygulandim. (Ebû Hüreyre'ye) dedim ki, Ey Ebû Hüreyre! Ölülerimizden ötürü, gönüllerimize kendisi ile ferahlik verebilecegin bir sey, Peygamber (SültaUahü Aleyhive Se'/emJ'den isittin mi?»
EbÛ Hüreyre dedi ki:
«Peygamber (SalîaUahü Aleyhi ve Se'lem) 'in söyle buyurdugunu isit-tifti»
«Sizin küçükleriniz, Cennetin her tarafini dolasan ve oradan aynimi yan varliklaridir.»[289]

Metinde geçeb «De'ânrys» kelimesi, «Du'mûs» kelimesinin çoguludur. Su birikintileri içinde bulunup dolasan ve sudan disari çikmiyan küçük can-lilora a^ariir. MüminlerIa henüz bulûg çagina, ermeden ölen çocuklari, iste bu canfijar gibi, Cennetin her tarafini serbestçe gezip dolasirlar ve Cen-netten .ayrilmazlar. Çocuklari,böyle vefat edenlerin teselli bulmalari, için bu hadîs-i serif kendilerine sifâ olmalidir.[290]

146— Câbir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ye Seilem)'ifr söyle buyurdugunu isittim:
«Kimin üç çocugu vefat eder de, bunlara sabrederek Allah'dan se-vab beklerse, Cennet'e girer.»
Biz dedik ki:
«Iki tane de mi (ölürse, cennet sevabi vardir) ?» Buyurdular: «Iki tane de...
(Hadîsi Câbir'den rivayet eden Mahmud ibni Lebîd söyle anlatti) : Ben Câbir'e dedim ki:
«Vallahi, zannediyorum ki siz bir tane de Ölse (Cennet var midir?) demis olsaniz, yine Hazreti Peygamber (Evet!) diyecekti.»
Câbir:
«Vallahi, ben de öyle zannediyorum.» dedi.[291]

Üç çocugu ölenle, iki çocugu ölen arasinda âhiret mükâfati bakimindan bir fark olmadigi açikça anlasilmakta ise de, bir çocugu Ölenin mükâfati hususunda kesin bir ifade yoktur. Ancak râvIlerin tahminine göre, bunda da ayni sevâb vardir.[292]

147— Ebû Hüreyre'den:
Bir kadin, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e bir çocuk getirip söyle dedi:
«Bunun (sihhat ve selâmeti) için Allah'a dua 'et. (Bundan önce vefat eden) üç çocuk gömdüm.»
Hazreti Peygamber :

«Çok kuvvetli bir engelle, Cehennem atesinden engellendin.» buyurdu.[293]

148— Ebû Hüreyre'den:
«Bir kadin, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve 5'allem)'e gelip söyle dedi» : «Eîî AHah'ua i Peygamberi! Senin meclisinde, sana- <bir sey sorup söz söyl©n>egie) g§ç yetiremiyoruz. Bize bir günva'd buyur da, o günde sana getelira.»
Bunun üzerine Peygamber buyurdu ki:
«Sizin toplantiniz — su ve gu gün — falancanin evindedir.» Öulva'd eriten/ y^rde3tiöpianari'hahiinlara-Peygamber geldi. Onlara anlattigi hadîsler arasinda su vardi:
«SIMIeii herhangi bir kidinin üç çocugu vefat eder de, buna sabrederek AUah'dân sevab beklerse, muhakkak o, Cennet'e girer.»
-.hazirvbuljunan kad^laisdan)-bir kadiri;
Peyg£)mber : (ölürse, Cennet'e girmek vardir.)» buyurdu.[294]
(Havilerden Süheyl, hadîs-i serîf ezberlemekte asiri bir titizlik gösteren ve kuvvetli hafizaya sahip olan bir zatti1 ve bu titizliginden dolayi yanm4a hiç kimse hadîs yazamazdi.)[295]

Hanimlarin kendi hallerine ait bazi dinî meseleleri serbestçe sorup ögrenebilmeleri îçin,'Hüzreti Peygamberden muayyen h"\i gün ve yertansisinI kendilerinden istemislerdir. Hanimlarin bu istegi Peygamber tanafIndatfuy* gun bulunarak, onlara toplanti yer ve vakti gösterilmis ve lüzumlu emirler bizzat" Peygamber tarafindan hanimlara/jeblfg ediImTsHr. 6u arada çocuklarini, kaybeden annelere Kem bir teselli, \\erh "c|e âhiret mükafatini muide-leyis olarak yukardaki hddîsri seçîf de yarid olmustur
Bundan anliyo.rui kL hanimlarirç a dinî bilgi almalari ve yetismeleri ÎÇIn çQ.lismqlari gerekir. Tl im sahiplerine düsen görev de onlara lüzumlu ojaR .bilgileri vermektir.[296]

149— Ümmü Süleym {ftadiyalkhü anha) anlatip söyle demistir :
«Peygamber (Sailallahü Aleyhi ye Sellem) 'in yaninda bulunuyordun*. Peygamber (bana söyle), buyurdu»:
«Ey Ümmü Süleym! Iki müslüman ana-babanin üs çocugu vefat ederse, Allah o ikisini, çocuklara olan rahmetinin ihsani île, Çennet'e ar.»
Dedim ki:
«Iki tane de mi. (ölürse..öyle?..)»
Peygamber:
«Iki tane de...» buyurdu.[297]

Ü m m ü- S, ü ;l s;y m {Raûiyalhhüanha)'e hitaben varid plan bu ha-dîs-i serîf, daha önce geçen hadîs-i seriflerin lâfzina.ye manâlarina uygundur. Biipu,-, ima m A b tn e d vö T.a b e,r â n î tahriçâtmislerdir. , ö-m m^ü S ü I e. y rrv jkimdjr?
Ümmü Süleym- (kââîyJîlâHü anhc\ kühyesi îte söhret buftrtü'stur. Ehsar hanintl^rmdan olan^ bu sahabiyyehin ismi hakkinda çesitli rivayetler vardir. S ehle, Rümeyle, Rümeyse ve Müleyke gibi degisik sözler vardir. Hz. Peygamberin hizmetçisi E n e s Hazretlerinin annesidir. Kocasinin adi Malik oldugundan, oglunun nispeti de En es i b n i Malik 'dir. Cahiliyet zamaninda Malik Ile evlenmis ve yine cahiliyette E n e s dogmus oldu. Nihayet Ilk Müslüman olan Ensarla beraber Islâm'i kabul etti. Islâm'i kabul edisine kizan kocasi M a I I k , hanimini birakip Sam'a geçti ve orada öldü. Sonra E b u T a I h a henöz Müslüman olmamisken ümmü Süleym ile evlenmek istedi, ü m m ü S ö I ey m-'irv ona.cevab su olmustu :
«— Nikâh bedeli karsiliginda Islâm'i kabul etmen sarti ile seninle evlenirim. Yâni Müslüman olursan, senden nikâh için mal ve para istemem.»
E b u , T a I h a bu teklife uyarak Müslüman oldu ve evlendiler. Daha önce de :
«— Oglum Ene» bulûg çagina ermeden "evlenmem.» derdi.
Evlenmesi E n e s 'in bulûgundan sonra oldu.
Oglu E n e s 'I on yasinda iken Resûlütlah m hizmetine vakfetti ve Ir-tIhallerine kadar yanindan ayrilmiyarak hizmetinde bulundu. Hz. Peygamber'den OmmüSüleym hadîs-i serifler rivayet etti. Kendisinden oglu Enes, Ibni Abbas, Zeyd ibni Sabit ve Ebu Seleme gibi zevat rivayet etmislerdir, t b u T a I h a 'dan Ebu U m e y r adinda bir oglu olmustu. Babasi buna çok sevinmisti, fakat küçük yasinda vefat etti. Çocugun kafeste bîr serçesi vardi. Serçenin ölmesi üzerine, Peygamber Efendimiz çocuga :
«Ey Ebû Ümeyr! Serçe ne oldu?»
diye lâtife ettigi varid olmustur. Bundan da anlasiliyor ki, yirtici kuslarin parçalayacagi bülbül, kanarya ve serçe gibi kuslari salivermeyip beslemekte bir beis yoktur. Nitekim ileride bu hadîs-i serif gelecektir.
ümmü Süleym, en sevgili oglunu Resûlüllah'in hizmetine baglamakla en büyük hizmeti yapmis ve Peygamber'in dualarina mazhar olmustur. Allah ondan razi olsun.[298]

150— Sa'sa'a ibni Muaviye'den nakledildigine göre, Sa*sa'a Wi Zer ile bir su tulumu omuzuna takmis oldugu halde'karsilasti ve oaâ;
«Evlâddan neyin var, ey Ebû Zer?» dedi.
Ebû Zar:
«Sana bir hadîs söyliyeyim mi?» dedi. Ben':
«Evet, anlatî» dedim.
Ebû Zer dedi ki:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) 'in söyle buyurdugunu isittim:
«Bir müslüman yoktur ki, onun henüz bulûg çagina ermemis üç çocugu ölsün de Allah onu, bu çocuklara olan rahmetinin fazli ile Cennet'e koymasin, (Allah muhakkak surette onu cennetine koyar.) Ve yine Müslüman bir köleyi azad eden bir adamin her uzvu için, aza d ettigi kölenin

her uzvunu atesten kurtulus sebebi kilar.»[299]

Bu hadîs-i serifte, ölen çocuklarin Cennöt vesilesi olmalari îç*p bulûg çagina ermemis bulunmalari sart kilinmis ve daha önce geçen hadîs-t seriflerin umumî manâsi kayitlanmistir. Bu bakimdan hadîs-i serifin umumî veya mukayyed manâ tasidigi hususunda hadîs âlimlerinin ihtilâfi vardir. Bir kismina göre, küçök yastaki çocuklara karsi sevgi ve onlara düskünlük, büyüklere nazaran çok daha fazla oldugundan onlarin ölümü ile duyulan aci ve keder daha büyük olur. Onun için, böyle bir musibete katlanmanin mükâfati Cennet olur. Büyük çocuklarin ölümünden bu mükâfat elde edilmez, mükâfat daha noksan olur.
Bir kisim âlimlere göre de, her ne kadar bulûga ermiyen çocuklar diye zIkredilmisse de, büyüklerin bu hükme girmiyecegî manâsi çikmaz. Büyükler de bu kaydin Içine girerler diye bir görüs vardir.[300]

151— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«itimin henüz bulûga ermemis üç çocugu vefat ederse, Allah onu ve o çocuklari rahmetinin fazli ile Cennet'e koyar.»[301]

Allah Tealâ'nin rahmeti ve fazli olmaksizin hiç kimse Cennete giremez, insan ne kadar ibâdet ederse, etsin, Allah'in verdigi sayisiz ve,hesapsiz nimetlerinin karsiligini hakkiyle ödeyemez. Insan dalma acziyette oldugunu itiraf etmelidir. Hak yoluna koyulduktan sonra Allah'in fazli ve ihsani beklenir ve o sayede Cennet'e girilir. Hadîs-I serîf buna isaret buyurmaktadir.[302]

(81) Cenini Ölen Kimse

152— (41-s) Sehi ibni'l-Hanzaliyye'den (Radiynllahu anh) —ki onun çocugu olmuyordu— rivayet edildigine gört.. söyle dedi:
«îslâmda benim cerim halinde bir çor mun dogmasiyle ondan se-vab beklemem, bütün dünya içindekiler, beraber benim olmasindan bana daha sevgilidir.»
Îbnü'l-Hanzeli y-y e -(reiih Sürer-i* Âyet: 18 de zikredilen) agaç altinda biat edenlerdendi.[303]

Gönü tamam oimadqn önce, annesi karnindan düsen çocuga S:kt veya Cenîn eteptr. Ana-babasi arasindo yasamadan, vaktinden önce ulen çocugurt selsfep olacagi sevAbyasayipMc sonradan ölen çocuklannkindcn daha fazladir anlasilmomalidir; Bundan anlasilan sudur: En asagi derecede olan çocuktan kazanilacak sevâb bu kadar kiymet tasidigina göre; tam te-sekltiH+t» çocuklarin yasayrp Öldükten sonra arta-babalartria kazandiracaklari sevâb mukayese edilömiyecek kadar buyüfc olur.
S e h I i b n i r I - H ü fi z e11 \ yy e "kimdir? :
Ensardan alup, ilk Akabe'de agaç altinda Peygamber Efendimize biat edenlerdendir. Babasinin adi R eb I ' veya A m r 'âjy. H a n z e I i y -y e annesidir. Uhud ve ondan sonraki bütün savaslarda bulunmustur. Sonra Sam'a geçti ve orada Ikâmet etti. Hz. Peygamberden hadîs .rivayet etmis, kendisinden ,p!e rivayet olunmustur.
fi&'m ve fpzil bir zqt idi. ^i*öîilarlp oturup sohbet e^ez, ya/namaz krlar veya tesbihte bulunurdu. Kjsir oldugundan geriye evlâd blrdkamafhis-ttr. Hi. ;M ira v i y-e 'nin fiildlelinin bgsJarJndoL Sain'da vefat elti. Allah ondan razi olsun.[304]

153— Abdujlah'dan (Radiyaîlahu anh) rivayet edildigine §öyle dedi:
Resûlüljah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki;
«Hanginizin mirasçisinin mali, kendisine kendi malindan,daha sevgilidir?»
(Ashab) dediler ki:
«Ya Resftlaîlâh! Bizden fyer bmmîzin ihal^,. piirasçisinin 'Inalindan kendine daha sevgilidir.»
Btmun üzerine 9«sûlüHah?(SallalkthüAleyhiveSellem) söyletbuyurdu:
«Biliniz ki, sizden hiçbirinizin malî, mirasçisinin malindan kendine daha sevgili degildir. Senin malin önceden (hayir yollarina) harcadigindir. Mirasçinin mali da (harcayamayip) geriye biraktigindir.»[305]

Insan, kendinden önce âhirete çocuk göndermekle nasil sevap kazaniyorsa, yine ölümünden önce hayir yollarina harcadigi mal sebebiyle kendinden önce âhiret sevabi hazirlamis olur. Ahirette bu hayir yollarina harcadigi mallarin sevabini bulacagi için, mali kendisi ile bulunmus demektir. Fajcat hayir yollarina harcayamayip geriye biraktigi maldan bir fayda gö-remiyeceginden o mal veresenin olur, onlara kalir. Buna ragmen insan yine cimri davranarak âhireti ve kendi malini ihmâl eder de veresenin malini sever, korur ve onü harcayamaz. Bu bakimdan Peygamber Efendimiz biz müminleri ikâz buyurmuslar ve hayir yollarina harcamiya bizi tesvik etmislerdir.[306]

154— (Abdullah) (Ra4tyallahu anh) dedi ki:
Resûlüllah (SaIlallahü Aleyhi \e Sellem) yine söyle buyurdu :
«Sizde kisir kimi sayarsiniz.»
(Ashab) dediler ki:
«Kisir, çocugu dogmiyan kimsedir.» Hazreti Peygamber:
«Hayir, asil kisir, kendinden önce âhirete çocuklarindan birini gon-dermeyendir.» dedi.[307]

Rekûb, çocugu yasamiyan, çocugu ölen ve çocuksuz bulunan kimseye denir. Fakat Peygamber imiz, Rekûb1 u sevaba nail olamiyan, sevâbdan

mahrum kalan manâsinda degerlendirmistir. Bir kimsenin çocugu vefat ettigi zaman, Allah'in bir emri olarak buna katlanir, sabreder ve sevâb beklerse, karsiliginda Cennete girme mükâfatini kazanir. Böylece büyük bir ecir elde etmis olur. Çocugu vefat etmiyen ise, böyle bir mükâfattan mahrum kalacagi için gerçekte semeresiz kalmis demektir. Asil Rekûb adini almayi da böyle kimse hak etmistir.[308]

155— (Abdullah) (Radiyallahu anh) dedi ki:
Hesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yine söyle buyurdu:
«Sizde baspehlivan kimi sayarsiniz?»
(Ashab) dediler ki:
«Erkeklerin yenemedigi kimsedir o.»
Peygamber:
«Hayir, gerçekte baspehlivan, gazap (hiddet) aninda nefsine sahip olandir.» buyurdu.[309]

Insanlar arasinda takdir ve söhret kazanan büyük pehlivanlarin, elde ettikleri basarilar sebebiyle Allah katinda mükâfatlari yoktur. Bu bakimdan manevî deger tasimamaktadir. Fakat nefsin azip kabardigi ve düsünmeksizin her fenaligi yapmaya azmettigi bir anda, Allah korkusu baskisi ile, sagduyunun hakimiyeti ile nefsi frenlemek ve onun fenaligina meydan vermemek, iste asil pehlivanlik budur. Çünkü Allah katinda bunun mükâfati vardir. Bu ahlâkla ahlâklanmak dinin emirleri arasindadir. Nitekim Cenab-i Hak, Âl-i tmran Sûresinin 134. âyet-i kerîmesinde :
«(Takva sahipleri), bollukta ve darlikta harcayip yedirenler, öfkelerini yutanlar ve insanlarin kusurlarini bagislayanlardir.» buyurmaktadir. Öyle ise öfkeyi yenmek, asil pehlivanliktir.[310]

(82) Kölelere Iyi Muamele Etmek

156— Allah'in rahmeti üzerine olsun. Ebû Talih'îû- ogluvAK, anlatarak söyle dedi:
Vakta ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi yeSellem) hastaligi SeBebiyle agiflasti, söyle buyurdu:
«Ey Ali! Bana bir kürek kemigi getir, oraya ümmetimin sapitmiya-cagi seyleri
Beni'birakip gideceginden korktum da dedim îti':'
Sahifenin (kemigin) iki tarafina yazilacak olani ezberlerime (Bu sirada Peygamberin, mübarek) basi, kolu ile benim p^azum abasinda idi. Namazi, zekâti ve sahip oldugunuz köleleri tavsiye ediyprdu, (oûnîara riayeti emrediyordu). Ruhu bosanip çikincaya kadar böyle söyledi ve Allah'dan baska raç'bir, Ilâh olmadigina ve Huhammed'in de Allah'in kulu ve peygajnberi olduguna sahitlik etmege dair emri de suydu:
«Kim bu iki sehadet kelimesini (kalbi ile iman ederek) söylerse, ce-benneme haram olur, (o kimsenin tfâhenneme girmesi haram olur).»[311]

Bu hadîs-i serTftç/Peygamb^'imîiin 6miMefinm"%on anlarinda buyurduklari tavsiyeleri ögrenmis oluyoruz. Bedenî ibadetlerin basi namaz ve malî ibodetleS4h^ecfe*meR-'2ekÖftir.<1riîa'rtfar arasinda en asagi-seviyede oton kölelere iyKrrtuamele ödip, onlarin hakkini korumak da muamelât ve cemiyet hayatr düzetnî ite- TTjgjîT hususftjr ki, bu asagi seviyeden itibaren hâk ve^gdâlet liözetîlî^se^feV Ost makamlara kadar.daha itinali bîr sekilde isler düzeWn.Is olur. Haksizlifcla^asagi tabakadan baslarsa, kademe kademe yüksel/ri nihayet büsbütün adaletsizlik hüköm sürer» Adaletin 010500*191 btr cemiyette de huzur ve üzen kalmaz.
Bütün bu Ibadetlerin kabulü de, îmanin esâsi olan sehadet kelimelerine baglidir. Bu iki keljme gjercek manâda tahakkuk etmedikçe, amellerin manevî bir degeri kalmaz. Kelimeden biri : Allch dan baska hiç bir ilâh olmadigina (kalb ile inanip) sahitlik etmek — Eshedü_En Lâ Ilahe Illallah, dem^k. , Digerj de : MuhammedIn, Allah'in kulu ve Peygamberi, olduguna, (kalp ile Inanip Allah'dan getirdiklerinin bütününün hak olduguna) sahitlik etmek = Ve eshedü enne'Muhammeden abduhu-ve resûlühu, demek.Bu iki kelime îmanin özetidir. Bunfdr kalb i!e tasdîk edfîip, dilife söyfehmedikçe îrridn husule" gelriieîfv îman'blmayinod^dölîiç bir amel fayda vörmez. Için Peygamber Efendimte'm evvel oldugu gibi, son'kelâmlari da; bu Aklrbdsihda ve tam bit ihtiyarla Örhrünun sonunda" bu sehadef kelU melerini söyliyen kimse, daha önce günâh Islemis olsa bite Cennete gîrer, diye ;bç>zi âlimlerin gorii.su,-yardir; Hadîs-i serifte, b.u keiraieIeçj. sayfiyene Cehennem, .haram ojlu.r, ..beyanindan bu ,mcinâ çiktigini söylemektedirler. Çüpkjj bir jrap<id^t için, .mürnifilçrin, günahkârlarijçtn Cehennem azabi ol-dugupbqska/v.de]ijjerl,e sabittir.
Ravi'Hz. \A\:\ (Radiyallahuahhb hakkinda varid olari hadîsi eri on Ufl menakibi burada yazilabilecek gibi degikUr, «Peygamberin dilinden dört halifesi» adli kitabin 240-327. sayfalarina, tafsilât için bakilsin.[312]

157— Abdullah (ibni Mes'ud) iRitdtyallahil anhûma) Peygamberden. Kvâyet ettigmij göre Hazreti Peygamber söyle dedi:
«îfâvet eftene icabet edin, hediyeyi geri çevirmeyen ve msjsIumanlari dövmeyin.»[313]

Peygamber'imiz, b'u'"hadîs-i serîffe Müsfümanlarâ üç'seyî tcVsîye ediyor:
1— DInin yasak etmedigi Isler Için bir kimsenin yapacagi daveti kabullenmek ve onu yerine getirmek sünnettir. Müslümanm, Müslüman üzerine olan bir hakkidir. Eger davet bir dügün içinse, ona icabet etmek yacib dere^cesIn^eyîr. ;Dî§er davetler varb-olmöz. Ydprldti' ddvete icabet "etmemek I^In su özürler vMir: Davetçinin kâzancfhin haram öldügünü bftmek, bas!<criSfHi mutazarrir"etmis'olmak, Içki ve kurna^îîSÇhcIftirn isler bulunmak, davef z:engfh'Ie'reihâs olmak gîbi.
2— Gelen bir hediyeyi kabullenmek ve geri çevirmemek lâzimdir. Amma bir maksata bagli olarak getirilen hediyyeler, isîn durumuna göre rüsvet kismina girebilir. Hakimler bu hükmün disinda kalir. Çünkü onlar hediye kabul edemezler, kendilerine haramdir. Fakat bunlarin disinda bulunan Müslümanlarin birbirlerini sevmeleri nisanesi olan hediyelesmegi tatbik etmeleri sünnettir. Karsilikli olarak yerine getirilmeli ve Müslümanlar birbirlerini sevmelidirler.

3— Sebepsiz yere, bir ceza karsiligi olmaksizin, terbiye maksadi bulunmaksizin Müslümanlar dögülmemelidir. Is ve hareketlerde, konusmalarda lütufla muamele etmelidir. Haksiz yere Müslümani dögmek haramdir, büyük günâhtir. Islâm dini bunu emreder. Bu esasa binaen Müslüman olmiyan ekalliyetler de haksiz yere dögülmez, ayni zamanda sulh andlas-masi olan devletler tebaasi da dögülmez.
Köleler için olan bu bölümde, Müslümanlara ait is beyan edilmesiyle yine arada bir Ilgi vardir. Çünkü Müslümanlarin dögülmemesi ile ilgili hüküm, köleleri de Içine âiir. Köleler de haksiz yere dögülmemelidiHer.[314]

158— Allah'in rahmetleri üzerine olsun. Hz. Ali (Radiyallahu anh) den rivayet edildigine göre dedi ki:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in son sözü su olmustu:
«Namaza dikkat edin» namaza!.. Sahip oldugunuz kölelerin hukukun -da Allah'dan korkun, (onlara iyi muamele edin).»[315]

Bundan önceki 156 sayili hadîs-i serif, burada mevcut bulunan manâlari ihtiva etmektedir, üstelik orada zekât ve kelime-i sehadet tavsiyeleri vardir. Bununla beraber, P«ygamber Efendimizin son kelâmlarini rivayet eden ra-vilerin ifadeleri birbirine yakinsa da, 18 kadar degisik rivayet vardir.[316]

(83) Köleye Fena Muamele Yapmak

159— (42-s) Ebû Derdâ'dan (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, Ebû Derdâ insanlara söyle derdi:
«Biz, hayvanlarin hastaliklarim bilen baytarlardan daha iyi sizi taniriz. Kötü olanlarinizla iyi olanlarinizi bilmisizdir. Sizin hayirliniz o kimsedir ki, hayri beklenir, fenaligindan emin olunur. Kötü olanlariniza gelince, o kimsedir ki, hayri beklenmez, fenaligindan emin olunmaz ve kölesi de azad edilmez.»[317]

Burada, iyi insanlar Için Iki vasif ve kötü insanlar için ûç vasif belirtilmekte Ise de, esasen iki vasiftan ikincisi olan kötülügünden emin olunmamak, köleyi azad etmemek insafsizligini da içine alir. Açiklanirsa : Iyi Insan odur ki, daima iyiligi umulur, kendisinden hiç fenalik ve ziyan beklenmez.
Kötü ve zararli insan da odur ki, ondan hiç bir zaman iyilik veya hayirli bir Is beklenmez, fenalik yapatagi beklenir/Pgima insanlara emniyet yerine endise ve huzursuzluk verir. Boyla, bir Insanin zaten kölesi azad edilemez. Ister kendi hayirsizligindan olsun, ister insanlarin ondan kaçinmasindan olsun... Onun için bu üçüncü vasif, Ikinci vasfi izah mahiyetindedir. Bundan da anlasiliyor kî, köleye fena'muamele etmek, onu ozad etmege yanasmamak huyunda.olan kimse, insanlarin kötüsüdür. Bu duruma düsmekten kaçinilmalidir.[318]

160— (43-s) Ebû Ümame'nin (Radiyallahu ûnh) söyle dedigini, Ibni Hâni (Radiyattahuanh) igitmistir:[319]
(Allah'in nimetini inkâr eden) nankör o kimsedir ki, iyiligini engelle yalaiz basina *.k©nuklar ye köjesini -döver.»[320]

Bu eserde «anfepr iç-in uç haslet anilmistir i
1— Albh Teal4 Meretlerinin verdüg^.nBmetlâi^ <ktskaiup boskasiaa Iyilik etmiyen, hgyir ye(ha^nâtini eogçlliyen .adgpo, içinde bulundugu nImet-ley göstermixen/ df^yyfB ye i^loâr;eç^(kitpse^r.
2— Bir arkadas^ eaThmeyip "yalniz tiasina konukhyan, ekmegini baskasindan esirgeyen adam cimri ve haris kimsedir. Bu da sahip oldugu nimetin kiymetini bilmemekle nankördür.;
3— Daima kölesini döven ve ona feno muamele eden kimse, bu hareketini titizlik ve.ikiskançligmdan, fazla randiman alma hirsindan ötürü ya* pacagiî cihetle, yine; elindeki Allah'in nimetini inkâr eden bir nankör de-mektiiv&U' kötG vasiflarin;, karsiligi oian üç Iyi vasifla ahldklanmak gerektir. iyilige engel çikarmamak, iyilige devam etmek. Yalniz basina degil, arkadaslarla birlesip konuklamak ve onlara yedirmek. Lüzumsuz ve haksiz yere köle dövmemek, ona ihsanda bulunmak. Iste bu üç haslet üzere hareket eden, Allah'in verdigi nimetlere sükreden kimsedir.[321]

161— (44-s) Hasan'dan (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre;
«Bir adam kendi kölesine, kuyudan su çekip devesine yüklemesini emretti. Köle (bu isi yapmiyarak) uyudu. Adam (bu hali görünce) bir ates sulesi getirip kölenin yüzüne birakti. (Bundan çirpinan) köle kendini kuyuya atti. Sabah olunca, (sikâyet için) Hazreti Ömer (Radiyallahu anh) m yanma gitti de yüzünde olan hali gördü. Hemen onu azad etti.»[322]

Köieye yapilan zulmü en çabuk sekilde gidermek için, köleye mükâfat olarak ve ona en büyük bir iyilik olarak Hz. Ömer Efendimizin yaptigi hareket, bize en güzel bir örnektir. Suçluyu cezalandirmadan önce, mazlumu kurtarmak ve sevindirmek daha büyük bir haslettir.[323]

(84) Köleyi Bedeviye Satmak

162— (45-s) Amre'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre: Âise (Radiyallahu anha) kendi cariyesini müdebber kildi (hürriyete kavusmasini kendi ölümüne bagladi).Sonra Âise rahatsizlandi. Bunun üzerine kardesi ogullan, Hinci veya Sudanlilardan bir tabibe (deva için) sordu. Tabip söyle dedi:
«Siz, bana, büyülenmis bir hanimdan soruyorsunuz, onu kendi cariyesi büyülemistir.»
(Doktorun söyledigi sözden) Âise haberdar edildi. Âise (cariyesine) sordu :

«Bana sihir mi ettin?»
Cariye:
«Evet!> dedi.
Âise:
«Niçin yaptin? (Degil benim ölümümden sonra, artik) ebediyyen (kölelikten) kurtulamiyacaksm!» dedi.
Sonra:
«Bu cariyeyi, tasarrufu en kötü olan bir bedeviye satin!» dedi.[324]

Bir savas sonunda, Müslümanlarin düsman ordusundan almis olduklari esirleri, Islâm devlet reisi diledigi sekilde tasarruf etmege yetkilidir. Görecegi lüzuma binaen, onlari serbest, birakabilir, hapsedebilir, Müslüman esirleri kurtarmak için fidye olarak verebilir, onlari öldürebilir, kölelestirIlmelenne de hüküm verebilir. Köleler'"dört kisma ayrilir:
1— K|nn denilen köle : Hiç bir kayda bagli olmayan, her zaman sati-labilen ve hürriyete kavüsrurulabilen, hizmette çahstmlabilen ve insanin kendi mülkiyetinde olan köledir.
2— Aödebber köle : Bir insan, kölesinin hürriyetini kendi ölümüne baglarsa, .yani kölesine : Ben öldükten sonra sen hürsün, derse böyle bir köle müdebber olur. Hz. Âise de kendi cariyesini böyle müdebber kildigindan, cariyesi hanimefendisine kizmis ve ondan bir an önce kurtulmak için onu böyülemif: oldugu anlasilmaktadir. Hakim, Müstedrek'inde, Hz. Âi se'rifn son sözüne sunu da ilaVe ederek tashih etmistir: Bu cariyeyi kötü idareciye, satin, sonra onun parasi ile bir köle satin alarak onu azad edin. Bu durumda Hz. Aise yine bir köleyi hürriyete kavusturmus oluyor.
3— Mükâteb köle: Efendisine bir miktar para kazanip ödemek karsiliginda,' hürriyetini garantileyip efendisi ile sözlesme yapan köledir. Taah-hüd ettgI parayi, çalisip kazanarak efendisine ödeyince hür olur.
4— Ummü Veled : Efendisinden dünyaya çocuk getiren cariyeye denîr. Böyle bir cariye satilamaz, baskasinin mülkiyetine geçirilemez. Efendisi ölünce de hürriyete kavusur.[325]

(85) Hizmetçiden Kusur Bagislamak

163— Ebû Ümame'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), yaninda iki köle oldugu halde teveccüh ettiler (çika geldiler). Bunlardan bir tanesini, Allah'in rahmetleri üzerine olsun, Hazreti Ali'ye bagisladilar ve söyle buyurdular:
«Bunu dövme; çünkü ben, namaz kilan kimseyi dügmekten alikonduni. Ben, bizimle karsilasali beri, bunu namaz kilar gördüm.»
Bir köleyi de Ebû Zerr'e verdiler ve söyle buyurdular:
«Buna ihsana dair tavsiyemi kabul et.»
Sonra Ebû Zer, o köleyi azad etti. Hazreti Peygamber sordu:
«(Köleye) ne yapildi?»
Ebû Zer dedi ki:
«Ona iyilik etmemi emrettin, ben de onu azad ettim.»[326]
Peygamber Efendimiz bu hadîs-i seriflerinde de köleyi dögmemeyi, ona iyi ve güzel muamele etmeyi, en büyük ihsan olarak onu azad etmeyi tavsiye etmektedirler. Insanlari kölelestirmek bir ibadet degildir; fa!tat köleleri azad etmek sevâbdir ve bir Ibâdettir.
Insan haklarini gözetmek ve korumak bakimindan kölelerin bile Islâm nazarinda diger Müslümanlardan farki yoktur. Mal ve can emniyeti, is yaptirma ve yedirip giydirme hususlarinda, kölelerin diger insanlardan bir farki yoktur.
Ebû Ümame kimdir? :
Ashab-i kiramdan otup, Ebû ümame künyesini tasiyan bu zatin ismi S u d e y y 'dir. Babasinin adi Aclân olup, Bahile kabilesine mensuptur. Kendilerinden yüz elli kadar hadîs-I serîf rivayet edilmistir. Bir müddet Misir'da ikâmet ettikten sonra Humusa geçti ve hicretin 81. yihnda 106 yasinda oldugu halde orada vefat etti. Sam'da vefat eden sahabenin sonuncusu oldugu söylenir. Allah ondan razi olsun.[327]

164— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Peygamber (SallallahüA leyhi ve Sellem), Medine'ye seref verip geldi. Onun bir hizmetçisi yoktu. Ebû Talha, elimden tutup götürdü, tâ Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in huzuruna varincaya kadar... Ebû Talha dedi ki:
«Allah'in Peygamberi! Enes, gerçekten terbiyeli bir çocuktur, zekidir, (Müsaade ederseniz) size hizmet etsin.»
(Yine) Enes söyle anlatti:
«Hazreti Peygamberin Medine'ye gelislerinden vefatlarina kadar seferinde ve hazarda, kendilerine hizmet ettim. Yaptigim herhangi bir isten dolayi bana: Bunu, neden böyle yapmadin? Veya yapmadigim bir 13 için de bana: Bunu böyle yapmis olsaydin? demedi.»[328]

E n e s Hazretlerinin ifadeleri, Peygamber Efendimizin yüksek ahlâkina ve kemal mertebesine delâlet eden hallerini canlandirmaktadir. Bu arada En es Hazretlerinin de tam bir edeble hizmette bulunduklari ve en Iyi bir sekilde vazifelerini yapmis olduklari manâsi da çikar. Ancak En es Hazretleri kendini degil, (AleyhissalâtÛ vesselam) Efendimizin örnek ahlâkini övme maksadi Iie konustuklari asikârdir. En es, bir insan olarak kâinatin efendisine hizmet ettigi uzun bir süre zarfinda muhakkak !;i, hata islemistir, kusur da yapmis olabilir. Fakat bütün bunlari bagislamak ve hos görmek suretiyle ona en güzel sekilde muamelede bulunulmasi, bize bir ders ve örnek olmalidir.
E b u T a I h a kimdir? :
E b u T a I h a (Radiyallahu anh), E n e s i b n i M a I i k 'In babaligidir. E n e s Cahîliyet zamaninda annesi ümmü Süleym'-den dogmus olup, babasi Malik 'dir. Annesi Müslüman olunca, buna kizan babasi Malik Sam'a geçti ve orada öldü. Sonra annesi ü m -mü S ü I e y m , Müslümanligi

kabul etmek sarti ile E b u T a I h a '-nin evlenme teklifini kabul etti. Böylece E b u T a I h a 'nm Müslüman olusu, ümmü Süleym için mIhir karsiligi oldu. U m m ü S ö -I e y m ise, Ensar'dan ve Ilk Müslüman olanlardandi. Tercüme-i hali geçmisti.
E b u T a I h a (Radiyallahu anh), Nece ar kabilesinden ve Enscrrdan-dir. Adi Zeyd ibni Sehi 'dir. Bedir ve diger bütün savaslarda bulunmustur. Rivayet edildigine göre. kuvve!1 kazanmak ve savasa hazirlanmak için, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)"\r\ hayati boyunca oruç tutmazdi. Hz. Peygamber'den sonra, Fitir ve Kurban Bayrami gönleri hariç olmak üzre kirk yil fasilasiz oruç tutmustur. Bir deniz savasinda denizdeki gemide vefat etti. Bir ada bulup, onu gömmek için yedi gün dolasilmis ve nihayet yedinci günde, cesedinde hiç bir degisiklik meydana gelmedigi bir halde gömüldü. Gömüldügü yer bilinmemektedir. Bîr rivayete göre de Medine'de vefat etmistir. Yetmis yasinda iken vefat etmis ve kendisinden 92 kadar hadîs-i serif rivayet olunmustur. Cesur ve kahraman bir savasçi oldugu için Hazreti Peygamber onun hakkinda söyle buyurmustur:
«Askerde Ebû Talha'mn sesi, bir bölükten daha iyidir.»
Ogullugu Enes, Ibni Abbas, Ebu'f-Habbab gibi zevat kendisinden rivayet etmislerdir. Allah ondan razi olsun.[329]

(86) Köle Hirsizlik Ederse

165— Ebû Hüreyre'den (Radiyaîlahu anh) rivayet edildigine göre söyle dedi:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu :
«Köle hirsizlik ettigi zaman bir nesse -yirmi dirheme - dahi olsa, onu (ucuz bir fiatla) sat.»
Ebû Abdullah (Radiyaîlahu anh) demistir ki:
«Ness, yirmi dirhem gümüs miktaridir, Nevat, bes dirhemdir. Evki-ye de kirk dirhemdir.»[330]
Hirsizlik eden kölenin, yok pahasina dahi olsa satilmasi gerektigini Peygamber Efendimiz buyurmaktadir. Ancak satilan bîr malin kusur ve ayibini söylemek dinimizde sarttir. Satarken ve alirken hile yapmak hahamdir. Bu hadîs-I seriften baska turlu bir manâ anlasilmamalidir.
Hirsizlik eden köle satilirken, bu ayibini müsteriye söylemek 'azimdir. Aksi halde haram olur, çünkü müsteri aldatilmis demektir. Bir de hirsizlik edenin kolu kesilmez, bagislanir mpnâsi da hatira gelmemelidir. Kol ke:-meyi gerektiren hirsizlik için bir takim sartlarin bulunmasi lâz'mdu- ki, bunun tafsilâti fikih kitaplari pda yazilidir. Bilgi için «Islâm F:khj ve Hukuku» adli eserin 129, 130. sayfalarina bakilsin.[331]

(87) Hizmetçi Suç Isler

166— Asim, babasindan rivayet ettigine göre, babasi Lakît ibni Sabra söyle dedi:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e gittim. (Peygamberin koyunlarini gütmekte olan) çoban, agila bir kuzu götürdü. (Peygamber bunu görünce, onun yerine bize bir koyun kesiver diye çobana emrettikten sonra, bana hitaben) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SelIem) söyle buyurdu: «(Bu koyunu senin için kesiyoruz) zannetme. —Zannetme manâsinda olan kelimeyi, Tahsebenne seklinde degil de, Tahsibenne seklinde telâffuz buyurdular. — Bizim yüz koyunumuz var, yüzden çok olmasini istemiyoruz. Çoban, bir kuzu getirdigi zaman, onun yerine bir koyun keseriz.»
Buyurdugu sözler arasinda, sunlar da vardi:
«Hizmetçini dogdugun gibi, hanimini dögme. Abdest alirken burnuna, agzina fazla su ver, ancak oruçlu iken böyle yapma.»
«Hizmetçini dogdugun gibi, zevceni dögme.»[332]

Bu hadîs-i serifin metni, Imam-i Buhari tarafindan kisaltilmis olarak burada rivayet edilmistir. Metne sadik kalarak dogrudan dogruya tercümesi mümkün olamiyacak sekilde kapalidir. Ebû D a v u d , birinci cild, Taharet bölümünde ve bab : 56 dakI, istinsar mevzuunda bu hadîs-i serîfi daha genis ve açik olarak rivayet etmektedir. Oradan faydalanilarak tercümesi yapilmistir. Bu hadîs-i serifte su üç hususa isaret buyurulmaktadir:
1— Hz. Peygamber in yüz koyunu vardi ve bunlar dünya Ihtiyacini karsilayacak kâfi miktar sayida olduklari için, daha fazla çogalip birikmelerini murad etmemislerdi. Yüz adedini geçmemek Için gelen bir kuzu yerine, bir koyun fcgserlerdîy Kesilen koyun, eve, mispfîrlere, komsulara ve fakirlere harcanirdi. Buradaki rivayetten anlasildigina göre, bir koyun kesilmesini emretmeleri, gelen misafire Ikram için hususî bir muamele degil, yüz adedini asmamak için ve fazlaligi gidermek Içindir. Daima kazanmak ve harcamamak, biriktirmek dogru bir hareket degildir. Kazandiktan sonra, ihtiyaç fazlasini sarfetmek lâzimdir.Içtimaî yardimlasma böyle olur, malî denge böyle kurulur.
2— La kî y t, haniminin dilinden Hazreti Peygamber'e sikâyette bulunmasi özerine ona :
Buyurdular. Zevce, hiç bîr zaman bir hizmetçi seviyesinde tutulmamalidir. Hizmetçi, bir is yapmak mükellefiyetinde bulundugundan, onu terbiya maksadi ile dögmenin caiz olduguna dair hadîs-i serifler geçmisti. Zevç ve zevcenin karsilikli haklan, hizmetçi ile kiyas cdilem'yeceginden ve zc/cen'n hizmetçi gibi evde is yapma mükellefiyeti bf;h.:r:mad'5:ndcm onu cyn tutmak icab eder. Onu üst ve yüksek seviyede idare etmeyi Peygamberiniz tavsiye buyurmuslardir.
3— Abdest alirken, tam bir fazilet elde edebilmek için, buruna ve ayiza bol su vermek Sureti Ile agiz ve burunu temizlemek lâzimdir:insanin vü"u-düna, zararli mikroplarin çogu agrz ve burun yoltari i!e girer. Bunlarin :;'; sik iyi bir sekilde temiz tutulmalari saglig'mizl ve temizligimizi koruma bakimindan da çok lüzumludur. Bunun disinda manevî fazileti ve sevabi vardir. Yalniz oruçlu bulunanlar/bogaza ve gen'zo su kaçirmama'; iç'n, Itina ile hareket etmelidirler. Buruncf fazla su çökmeme!!, gargara yapmamalidir. Çünkü bogazdan su kaçmasi ve suyun genize gitmesi orucu bozar.
L â k î y t tfmdir? :
Lâkîyt ibni Sabire (Radiyaltahu anh), ashab-i kiramdan olup, Peygamber Efendimizden hadîs-i serif rivayet etmistir. Oglu Asim da kendisinden rivayet etmistir. Ebû Asim künyesi ile söhret bulmus-fur. Tercüme-i hali hakkinda daha genis bir malûmat edInüememistir.[333]

(88) Kötü Zan Korkusundan, Teslim Edilen Esyayi Mühürleyiniz

167— (46-s) Ebu'l-Aliyye'den rivayet edildigine göre söyle dedi:
«Biz, hizmetçiye (teslim edilen esyayi, süphelenmiyelim diye) mühürlemekle, ölçmekle ve saymakla emrolunmustuk. Bunu, kötü ahlâka alismasinlar yahud bizden birimiz (hizmetçi için) kötü zan beslemesin diye yapardik.»[334]

BIr mali muhafaza etmek veya bir tarafa göndermek için o mal hizmetçiye teslim edildigi zaman onu baglayip mühürlemek, ölçmek veya saymak Ihtiyatli bir hareket olur. Bir seyin miktarini ve keyfiyetini bilmeden, onu baskasina teslim etmek Ihtilâflara yol açar ve çok kere de haksizliga sebebiyet verir. Teslim edilen adam hakkinda, kaybetti veya çaldi diye kötü zan beslemeye sevkeder. Suçsuz kimseye kötü zanda bulunmak ise günâhtir. Bu günâha düsmemek için, önceden tedbir almalidir.
Ayni zamanda bir kutuyu lehimleyip saglamlastirmak ve esyayi sarip baglamak ve ölçüsünü tesbit etmek, hizmetçiyi kötü aliskanliktan kurtarir. Çünkü ölçüsü ve miktari bilinmiyen açiktaki bir maldan almak kolaydir. Nasil olsa bilinemiyecek düsüncesi ile hareket edip böyle bir maldan alan bir hizmetçi, zamanla bu kötü harekete alisir ve is büyör. Bundan da kötü ahlâk dogar. Buna da mahal birakmamak lâzimdir.
Ebû'I-AIIyye kimdir? :
Adi Ruf ey ' ibni Mihran olup, tabiîndendir ve sayili imamlardandir. Hz. E b u B e k i r 'in sohbetinde bulunmus ve Hazretî O m e r 'in arkasinda namaz kilmistir. Mavera'in-Nehir de Ilk ezan okuyandir. Hicrî 90 tarihinde vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[335]

(89) Kötü Zan Korkusundan Hizmetçisine Esyayi Sayip Teslim Eden Kimse

168— (47-s) Selman'dan (Radiyallahu mh) rivayet edildigine göre söyle dedi:
«Ben kötü zan korkusu ile, hizmetçime (teslim ederken) kaba eti alinmis kemikleri (bile) sayarim.»[336]

Teslim edilecek esyayi saymamn ve ölçüp muhafazaya almanin faydalan bundan önceki haberde anlatilmisti. Selman-I Farisî 'nin ifadesi de ayni manâyi kuvvetlendirmektedir. Yani kiymeti az dahi olsa, hizmetçi hakkinda kötü zan beslemeye vesile olmasin veya ona kötü bir huy asilamiyayim diye, S e I m a n Hazretleri esyayi sayarak teslim ettiklerini açiklamislardir.
S e I m a n kimdir? :
S e I m a n aslen Iranlidir. Isfahan yakinlarinda bir köyde dogmustur. Gençliginde Mecûs = Atesperest dinine bagli iker^ Hiristiyanligi buna tercih etti. Mecusîlerin eziyetinden kurtulmak için Sam taraflarina kaçmisti. Rivayet edildigine göre, rahIblerden biri, Hicaz tarafinda bir Peygamberin zuhur edecegini ona haber vermesi üzerine S e I m a n bir kervana katilmis ve elden ele satilarak Medine'ye varmisti. Medine'ye gidisleri hicretten sonra olmus ve dogruca Hazreti Peygamber'in huzuruna vararak Islâm'i kabul etmisti. O sirada bir Yahudi'nin kölesi bulunuyordu. Hazreti Peygamber S e I m a n 'i satin alarak azad etti.
Sel man, âlim ve fazil bir zat olup, kendi el emegi ile geçinirdi ve kimseden bir sey almazdi. Kazancinin çogunu sadaka olarak verirdi. Hurma yapraklarindan zenbil dokuyup satardi. Sahip bulundugu ilim ve itilâsi sayesinde, ehli beyt arasina kabul buyurulmus oldugu rivayet edilir. Kemâl ve faziletine dair pek çok hadîs-i serif varid olmustur.
Ilk defa Hendek savasinda bulunmus ve Medine çevresine hendek kazilmasini Hazreti Peygambere o tavsiye etmisti. Hendek savasindan sonra, diger bütün savaslarda bulunmustur. Hazreti Peygamber ona, Selmanü'I-Hayr adini vermisti.
Kanaatkar ve ihtiyaçtan müstagni oldugundan giydigi abasi'ntn bir tarafini kendine dösek olarak kullanirdi. Rivayet edildigine göre, bir adam Selman'a :
«— Sana oturacak oldugun bir ev yapayim.» dedi.
Sel man :
«— Benim eve ihtiyacim yoktur.» diye cevap verdi.
Adamin israr etmesi sonunda, Selman'a dedi ki :
«— Ben senin nasil bir ev istedigini artik anladim. Sen öyle bir ev istiyorsun ki, ayaga kalktigin zaman, basin tavana ve yattigin zaman da ayaklarin divara degsin.»
S el m an buna :
«— Evet!»
Dedi. Adam da ona böyle bîr oda insa etti. Peygamber Efendimiz onun hakkinda söyle buyurdu :
«Din, Süreyya yildizinda olsa, S el man yine onu arar, buyurdu.»
Hazreti ö m e r 'in hilâfeti zamaninda MedaIn valiligine tayin edilmisti. Hazreti O s m a n 'm hilâfeti zamaninda da hicrî 35 tarihinde vefat etti. Allah ondan razi olsun.[337]

169— (48-s) Selman'dan (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre söyle dedi:
«Ben, zan korkusundan dolayi, kaba eti alinmis kemikleri sayarim.»[338]

Yine S e I m a n 'dan rivayet edilen bu haber, az bir degisiklikle daha önceki rivayeti teyid etmektedir.[339]

(90) Hizmetçinin Terbiyesi

170— (49-s) Yezîd ibni Abdullah'dan isitildigine göre söyle anlatti: «Abdullah ibni Ömer, kendi kölesine, bozdursun diye, altin veya gümüs para verip (çarsiya) gönderdi. Köle, paranin karsiligini bir müddet sonra almak üzere parayi bozdurup geri döndü. Bunun üzerine, Abdullah köleyi acikli bir sekilde dögdü ve (ona) söyle dedi:[340]
«Git, bana ait olani getir ve onu degistirme (bozdurma).»[341]

Altin ve gümüs kendi cinsleri karsiliginda satildiklar! ve bozdurulduklari zaman, pesin olarak alinip verilirler. Veresiye sekline dönünce, bu haram olur. Iste köle, haram bir alis-verIs yaptigina kizan Abdullah ibni D m e r , onu acitacak sekilde kirbaçla dogmustur. Terbiye için hizmetçiyi dögmenIn cevazina bir isaret ise de, bundan sonra gelecek olan hadîs-I serîfte, köleyi dögmemek veya dögüldügü takdirde ileri gitmemek icab ettigi beyan buyurulmaktadir.[342]

171— Ebû Mes'ud'dan rivayet edildigine göre söyle dedi:
«Kendi kölemi doguyordum. Arkamdan söyle bir «es duydum:
«Ey Ebû Mes'ud! Bil ki, senin köleye güç yetirmenden daha çok, Allah'in gücü sana yeter.»
Döndüm, bir de ne göreyim O, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemp... Dedim ki:
«Ya Resûlallah! Artik bu köle, Allah rizasi için hürdür.»
Bunun üzerine :
«Eger sen böyle yapmamis olayCin, sana Cehennem atesi dokunurdu.» Yahut: «Seni atesin alevi yalardi.» buyurdular.[343]

Anlasiliyor ki, Ebu Mes'ud (Radiyallahu anh) kizginligindan ve köleyi dögmekle mesgul olmasindan ötürü, yanina kadar yaklasan Peygamber Efendimizin farkina varamamislardir. Ebu Mes'ud'un kizginligini gidermek ve yaptigi isin çirkin bir Is oldugunu ona bildirmek içinA Allah Tealâ'nin kudretini Peygamber'imIz kendilerine hatirlatmistir. Yaptigi günâhin keffareti de onu azad etmek olmustur. Köleyi azad etmemis olsaydi, günâhtan kurtulamiyacakti ve azabini çekecekti. Daha önce köle ve hizmetçilerin dögülebilecegîne dair haberler geçmisti. Burçda ire dögmenjn günâh oldugu bildirilmektedir. Her ikisinin arasi söyle telif edilebilir: Lüzumsuz yere ve haddinden fazla dögmek günâhtir. Terbiye Için kâfi miktar dögmekte beis yoktur.
Ebû Mes'ud kimdir? :
IsmI U k b e 'dIr. Babasinin âdi A m r olup, Ebu Mes'ud E I - B e d r î künyesi Ile meshurdur. Bedirde ikâmet ettiginden ona, bulundugu yere nisbeten B e d r î denmistir. Yoksa Bedir savasinda bulundugu için bu vasfi almamistir. Çünkü Bedir savasinda bulunmadigi rivayet edilir. Uhud ve ondan sonraki savaslarda bulunmustur. Bir rivayette Hz. A I i 'nIn hilâfeti zamaninda ve diger bir rivayette de Hz. M u a v I y e devrinde vefat etmistir. Ensar'dan ve Hazreç kabilesindendi. Allah ondan razi olsun.[344]

(91) Allah Yüzünü Kara Etsin, Deme

172— Ebû Hüreyre'den (Radiycdlahu anh) rivayet edildigine göre, Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle dedi:
«Allah, yüzünü kara. etsin, demeyiniz.»[345]

Yüz, insanoglunun en kiymetli vasiflarini topliyan bir kismidir. Basin en güzel ve önemli bir tarafini teskil eder. Konusma, görme, tatma, isitme, koklama, bilme gibi en önemli vasiflar burada toplanmis ve Insanin güzelligi de burada tecelli etmistir. Bu bakimdan Cenab-i Hakkin kudret ve azametine en büyük vasifta delâlet eden bu kismi kötülememek ve ona saygi göstermek Icab eder. Bu bakimdan yüz tahkir edilmemelidir.[346]

173— Ebû Hüreyre'den (Radiyailahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«Allah senin yüzünü ve yüzü senin yüzüne benziyenin yüzünü kara etsin, diye asla demeyiniz. Çünkü Azîz ve Celîl olan Allah, Âdem (Aleyhîsselâm) 'i kendi suretinde yaratti.»[347]

Yine yüzün önemli bir organ oldugunu teyid eden »bu hadîs-i serifteki, «Allah, Âdem'i kendi suretinde yaratti.» cümlesi üzerinde âlimlerin çesitli görüs ve tefsirleri olmustur:
1— Bir kisim âlimler, bunun manâsini Allah'a birakmislar ve bunu söz konusu etmemislerdir.
2— Bazi âlimler de bunun manâsini tevil etmisler ve Suret, s:fat manâ-sindadir, demislerdir. Yani Cenab-i Hak, Âdem'i, kendi sifatlarina maz-har kilarak yaratmistir. Allah Tealâ nin, ezelî ve kemal sifatlari olan kelâm, semi', basar, ilim gibi, Â d e m 'de mahlûk ve sonradan meydana gelme, kelâm, semi', basar ve ilim sifatlari vardir. Allah insani yarattigi gibi, insanda bu sifatlan da yaratmistir. Ancak Allah'in sifatlan ezelî ve ebedîdir, noksanliklardan bendir. Insanlarin sifatlari Ise noksandir, geçicidir, degiskendir ve yok olmiya mahkûmdur.
3— Bîr kisim âlimlere göre de, suretin Allah'a Izafe edilmesi seref içindir. Yani insanoglunun serefini beyan manâsini tasir.
4— Bir kismina jgöre, suret kelimesine bitisik zamir, Allah'a degil, Âdem'e racidir. Yani Allah Tealâ Âdem 'I, âdem suretinde yaratti. Âdem yaratildigi andaki sekil, boy ve biçimini ömrünün sonuna kadar muhafaza etti. Çocuktan büyüme sekli ile yaratilmadi, demektir. Bir de Insan, baslangiçta da insan gibi yaratildi, baska bir hayvandan tekâmül ederek bugünkü sekli almadi manâsini tasir. Böylece D a r w I n nazariyesi red edilmis oluyor. Ayrica Allah Âdem 'i, Insan seklinde yaratti. Bu suretine baska hiç kimseyi ortak kilmadi. Sureti, kendisine ait bir surettir, denilmektedir.[348]

(92) Dövmekte Yüzden Kaçinilsin

174— Ebû Hüreyre (Radtyaliahu anh) tarafindan Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet edildigine göre, Peygamber söyle buyurdu: «Sizden biriniz, hizmetçisini dövdügü zaman, yüze vurmaktan kaçinsin.»[349]

Yüz, hürmete deger bir yer oldugundan, yüze vurmamak burada vücub ifade etmektedir. Aksine yüze vurmak haram olur. Yukarda açiklandigi üzere bütün güzellikleri topliyan yüzde ayrica bir nezâket ve letafet ve hassasiyet vardir. Bunun bozulmasina ve degismesine sebebiyet verecek olan dövme isinin kötülügü de asikârdir. Bu bakimdan dövülmeyi hak eden cezalilar bile, bas hariç olmak üzere dövülürler.[350]

175— Câbir'den (Radiyaîlahu anh) rivayet edildigine göre söyle anlatti:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kizgin demirle daglanan bir hayvana rastgeldi. Öyle ki, hayvanin burun deliklerinden duman çikiyordu. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Bunu yapana Allah lanet etsin. Hiç kimse yüzü daglamasin ve asla yüze vurmasin.»[351]

Mutlak olarak neresinden olursa olsun, insani daglamak haramdir. Insandan baska, diger hayvanlarin yüzlerini hariç tutmak sarti iie onlari nisanlamak için daglamak caizdir. Yine hayvanlarin besilerini artirmak ve etlerini kokudan kurtarmak maksadi Ile onlari burmak caizdir. Bunlar sebepsiz yere yapilmamalidir.[352]

(93) Kölesine Zulmeden, Üzerine Vacib Olmaksizin Onu Azad Etsin

176— Hilâl ibni Ye saf m (Radiyallahu anh) söyle anlattigi isitilmisür: «Biz, Süveyd ibni Mukarrin'in evinde bez satiyorduk. Bir cariye çikip adamin birine bir sey söyledi. Bunun üzerine bu adam ona bir tokat atti. (Hâdiseyi gören) Süveyd ibni Mukarrm, (dögen) adama söyle dedi: «Bu kadinin yüzüne nasil tokat vurdun? Ben, biliyorum ki, ailemizde ben yedi kisinin yedincisi idim ve bizim ancak bir tane hizmetçimiz vardi. Bizden birimiz onu dövmüstü de Peygamber (SalUUlahÜ Aleyhi veSe'tem) dögene onu azad etmesini emretmisti.»[353]

Hadim, hizmetçi manasinadir. Erkek ve kadin hizmetçiye hadim denir. Bu kelime möennes alâmeti ite kullanilmaz ve köte olan hizmetçiler için de kutlanilir.
Yüze vurmak günâh oldugu Için, bu günâhin keffareti onu azad etmekle ödenir. Burada köleye vurup, ©no zutOm yapmak sebebiyle insan muhakkak o köleyi azad etmekle mecbur tutulmamistir. Ancak böyle bir günâh islendigi zaman, köleyi azad etmek iyi bir istir ve menduptur. Yoksa emir, vöcub için degildir, diye âlimler görüs birligine varmislardir.[354]

177— Ibni Ömer'den- (Radiyaîlahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Peygamber (Sallalfahü Aleyhi ve Sellern)'den isittim, diyordu ki: «Kini kölesini tokatlarsa, yahut islemedigi bir suç için onu cezalandirip döverse, dövenin (islemis oldugu günaha karsilik) kcftareti, onu azad etmektir.[355]

Bu hadîs-i seriften de anlasiliyor kI, halcsiz yere köleyi dövmek veya ona zujüm etmek günâhtir. Bu günâhi telâfi etmek için de haksiz yere dövülen köleyi azad etmek icab eder. Bu azad edis, bir mecburiyet degilse de, Islâm'in ulviyetine ye adaletine yakisan ve insan haklarina deger veren bir hareket olur.[356]

178— Muaviye ibni Süveyd dedi ki:
«Bize aid, köleye bir tokat attim. Köle kaçti. Babam, beni (ve onu) çagirdi. Sonra ,(köleye) dedi ki:
«Kisas yapE» (saaa vurulan tokatm aynini, bu ogluma vur, köle kisas yapmadi, bagisladi).
Biz Mukarrin ogullan yedi kisi idik. Bizim bir kölemiz vardi. Birimiz onu tokatlamisti. Bu hadise, Peygamber (SallallahüAleyhiveSellem)'e anlatildi. Bunun üzerine Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«OMukaerin ogullarina eniret, o köleyi (cariyeyi) azad etsinler.»
Peygamber (SallaUahüAle$jiiveSellem)'e dendi ki:
«Onlarin bu köleden baska bir'hizmetçileri yoktur.»
Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«(öyle ise) Onu hizmette kullansinlar, ona ihtiyaçlari kalmayinca onu saliversinler (azad etsinler).»[357]

179— Su'be (Radiyallahii anh) anlatarak söyle dedi:
Muhammed ibni Münkedir bana sordu ki:
«îsmin nedir?»
Ben:
«Su'be!» dedim.
O da dedi ki:
«Ebû Sube bana, Süveyd ibni Mukarrin El-Müzenî'den rivayet ederek anlatti. Süveyd, kendi kölesini tokatliyan bir adam görmesi üzerine (ona) söyle demisti:
«Bilmiyor musun ki, yüze vurmak haramdir? Biliyorum ki, ben, Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda yedi kardesten yedincisi

idim. Bizim yalniz bir kölemiz vardi. Birimiz onu dövmüstü. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), onu azad etmemizi emretti.»[358]

Lâfizlari biraz degisik olmakla beraber, daha önce geçen hadîs-i se-rlflerdeki hadisenin tekrari ve baska bir yoldan rivayetidir.[359]

180— Zâzâu Ebû Ömer'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre söyle dedi:
., «Biz, îbni Ömer'in yaninda idik. Pövmüs oldugu kölesini çagirdi. Arkasini açarak (köleye) tiedi ki:
«Seni acitiyor mu?»
Köle:
«Hayir!» dedi.
Bunun üzerine köleyi azad etti. Sonra yerden bir çöp kaldirip söyle dedi;
«Benim bu köleyi azad edisimde su çöp agirligi kadar bir sevâb yoÂ-tur.» Ben ona (künyesi ile hitab ederek) dedim ki:
— Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) 'den duydum, dedi veya diyordu ki:
«Yapmadigi lair suçtan dolayi kölesini döven yahut yüzüne tokat atan kimsenin keffareti, onu azad etmesidir.»[360]

Bu rivayet 177 sayili hadîs-I serife uygundur. I b n i Ömer, kölesini terbiye için ve ona bilgi vermek için dövdügü ve sonradan kölen:n bir kusuru bulunmadigini anladigi cihetle ona zulüm etmis veya suçundan fazla dövdügünü anlamis olmakla, günâhina keffaret için kölesini azad et-misli. Bundan da bir sevâb beklememisti.[361]

(94) Kölenin Kisasi (Cezalandirilmasi)

181— (50-s) Ammar ibni Yasir'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre söyle dedi:
«Hiç kimse, haksiz olarak, kölesini dövmesin. Eger (böyle haksizca) dögerse, kiyamet günü dövene kisas yapilir (yani cezaya ugratilir).»[362]

Kiyamet günü herkesin hakki ödenecek ve ilâhî adale! gerçeklesmis olacaktir, öyle ki, boynuzsuz koyun için boynuzlu koyuna kisas yapilacak ve bütün haklar ödenmis olacaktir. Mazlumun zalim üzerinde bir hakki ol-dugu> dan, bu hak zalimden aynen alinacaktir. Bu gibi haklardan kurtulmak Için dünyada helâllasmak icab eder. Helâllik alindiktan sonra, âhi-rette ayrica bir cezaya mahal kalmaz.
Ammar Ibni Yasir kimdir? :
Ashabdan Ilk Müslüman olanlarin otuzuncusudur. Islâm olduklarini ilk açiga vuran yedi kisiden de birisidir. Babasi Yasir ve annesi S ü-m e y y e ile birlikte ailece Islâm'i kabul etmislerdi. Babasi aslen Yemen i i olup, Mekke'yi ikâmet Için seçmis vs ogfu Ammar da Mekke'de dogmustu. Islâm dinini kabul ettiklerinden dolayi ailece pek çok eziyet çekmislerdir. Hatta annesi müsriklerin zulüm ve iskenceleri tesiriyle sehid olmustur.
Hz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem) onlara her tesadüflerinde :
«Ey Yasir ailesi! Sabirli olsun, sizin va'd olundugunuz yer Cennet'dir.» buyururdu.
Habesistan'a hicret edisinde ihtilâf vardir. Fakat Medîne-i Münevvere-ye Hz. Peygamberle hicret etmistir. Uhud savasindan itibaren bütün savaslarda bulunmustur. Medine'ye vardiktan sonra ilk önce bir ibadet yerinin insa edilmesine lüzum gösteren A m m a r olmus ve bizzat çalisarak Küba mescidini bina etmistir.
Müseylemetü'l-Kezzab'a — Yalanci Peygambere karsi Yemame vak'astnda bulunmus ve muharebe esnasinda bir kulagini kaybetmis oldugu halde, bir kaya parçasi üzerine çikarak Müslümanlari savasa tesfik etmis ve hücumdan geri kalmamisti. Uzun boylu, genis omuzlu ve bugday renkli idi. Hz. Peygamber e yas bakimindan en yakin A m m d r 'in oldugu rivayet edilir.
A m m a r hakkinda Peygamber Efendimiz su hadîs-I serifleri buyurmustur :
Anunar, köprücük kemiklerine kadar imân doludur.»
Ammar, ayak bileklerinden kulak yumusaklarina kadar imânla doludur.»
«Ammar'a kim düsmanlik ederse, Allah ona düsman olur ve kim Ammar'a kin beslerse, Allah da ons bugzeder.»
Hz. Ömer'in hilâfeti zamaninda, halife tarafindan Küfe valiligine tayin edildi. Azlinden sonra Hz. AII tarafina geçti. Cemel ve Siffin savaslarinda Hz. AI i saflarinda bulunarak savasti ve Siffîn savasinda doksan küsur yasinda oldugu halde sehid edildi. Hz. Ali, sehidlere ynpilan muamele geregince, Ammar'i gasI etmeksIz;n elbiseleri ile gömüp namazini bizzat kildirdi.
Kendisinden fazla miktarda hadîs-i serîf rivayet edilmistir. Allah ondan razi olsun.[363]

182— (51-s) Ebû Leylâ'dan isitildigine göre söyle dedi: «Selman, çikip gördü ki, ahirda hayvaninin yemi, yere düsüp duruyor, (zayi oluyor). Bunun üzerine hizmetçisine:
«Ben, (âhirette) kisastan korkmiyaydim, seni aci bir sekilde döverdim.»[364]

Selman, malinin telef olup gitmesinden, bosuna harcanmasindan krzdigi için hizmetçisini böyle tehdit etmistir. Allah korkusunu; düsünerek haddi tecavüz etmemis, ancak hizmetçiye bir göz dagi vererek yetinmistir.[365]

183— Ebû Hüreyre'den (Radfyaltahu anh) rivayet edildigine, Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurdu :
«Muhakkak surette bütün haklar, hak sahiplerine ödenecektir, öyle ki, toynuzsuz koyun için, boynuzlu koyundan kisas yapilacaktir.»[366]

Hayvanlarin kisas edilisi, bir mükellefiyet ve sorumluluk kisasi degildir. Tam bir adaletin tecellisi için bir. karsilik kisasidir.[367]

184— Ümmü Seleme'den (Radiyaliahüanhç) rivayet ediliyor:
«Peygamber (Sallallahii A leyhi ve Sellem), Ümmü Seleme'nin evinde idi. Kendi hizmetçisini, yahut Ümmü Seleme'nin hizmetçisini çagirdi. Hizmetçi gecikti. Bundan dolayi Peygamberin yüzünde öfke alâmeti belirdi. Ümmü Seleme gidip kapi perdesinde durdu da hizmetçiyi oynar vaziyette gördü. Hazreti Peygamberin elinde (dis firçasi olarak kullanilan) agaç dali vardi. Söyle buyurdu:
«Kiyamet günü kisas korkusu olmiyaydi, bu agaç dali ile seni aci-taeak çekiIAe döverdim.»
Ravilerden Muhammed ibni Heysem sunu ilâve etmistir: «Hizmetçi, bir hayvani oksayip egleniyordu. (Ümmü Seleme'nin anlatisini söyle) rivayet etti: Hizmetçiyi Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve SetiemYi getirdigim zaman dedim ki:
«Ey Allah'in Resulü! Bu hizmetçi yemin ediyor ki, senin çagrini isit-memistir.»
Yine Ümmü Seleme dedi ki: «Peygamber'in elinde misvak vardi.»[368]

Hizmet edebilecek bir çaga eren erkek veya disi hizmetçiye «Vasif» denir. Ayrica yalniz disiler için müennes alâmeti ile «vasîfe» seklinde de kullanilir. MetIncfe möennes kelime kullanildigindan, hizmetçinin kiz çocugu oldugu anlasilmaktadir. Hizmetçinin, Peygamber Efendimize veya Ümmü S eleme validemize ait oldugunda ravinin süphesi vardir. Peygamber (Salkllahü Aleyhi ve Sellem) 'in kendi inancinda, çagrisini duydugu halde, hizmetçi ona kosmamistir. Bu hareket ise bir kabahattir. Bundan ötürü hizmetçinin terbiye için dövülmesi caiz iken, Peygamber Efendimiz bunu yapmamislar, yalniz, bir tehditle yetinmisler ve âhirette vuku bulacak gerçek adaletin tecellisini hatirlatmislardir.
Ommö Seleme kimdir?:
Peygamber Efendimizin zevcesi ve müminlerin annesidir. Ismi H i n d '-dir. Ilk kocasi, amcasi o^lu Ebû Seleme = Abdullah 'dir. Kocasi öldükten sonra Hz. Peygamberle hicretin dördüncü yilinda evlendi. Izdivaç müddetleri yedi rene sürdü. Hz. Peygamber'in Irtihallerinden sonra, 48 yil yasadilar. Hz. Peygamber'in zevcelerinden en son vefat edendir.
O m m ü Seleme validemiz ilk kocasi Ile birlikte ilk Müslüman olanlardandir ve Habesistan'a hicret edenlerdendir. Ogullari Seleme Habesistan'da dogduktan sonra Mekke'ye döndüler. Sonra yine kocasi ile Medîneye hicret ettiler. Hanimlardan Habesistan'a ilk hicret eden oldugu gibi, Medine'ye de ilk hicret eden hanimdir. Medine'de, Ömer, Dürre ve Z e y n e b adlarinda üç çocugu olmustur. Gayet isabetli görüsü, parlak zekâsi ye güzelligi vardi. 378 hadîs-i serif nakletmistir. Hicretin 59 veya 6] yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun.[369]

185— Ebû Hüreyre'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Resûlüllah (SaHallahü Aleyhi ve Setlem) buyurdu ki:
«Her kim (digerine) bir vurus vurursa, kiyamet günü ondan kisas alinir.»[370]

B ura d a fazla dövmekten maksad, zulüm edecek sekilde taskin bir dövmedir. BIr fenaliktan vazgeçirmek, terbiye etmek ve alistirmak Için kâfi miktar olan dayak kasdedilmis degildir. Haksizliga kaçan dövmeler için kiyamette, dövenden kisas yapilacaktir.[371]

186— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) , Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyden rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu: «Kim haksiz yere döverse, kiyamet gününde ona kisas yapilir.»[372]

Bundan önceki hadîs-i serife bakilsin.[373]

(95) Köle Ve Hizmetçilere Giydiginiz Elbiselerden Giydirin

187— Ubade ibni Samit söyle anlatti:
«Ben ve babam, Erisar'm bu cemaatinden — vefat edislerinden Önce — ilim ögrenelim diye çiktik. îlk karsilastigimiz (âlim), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîern) 'in arkadasi Ebu'l-Yeser oldu; ve yaninda kendi kölesi vardi. Ebu'l-Yeser'iri sirtinda bir hirka ve giydigi (Yemen kabilesinin dokumasi)' bir 'Meafirî elbise vardi. Kölesinin üzerinde de bir hirka ve bir Meafirî vardi. Ben, Ebu'l-Yeser'e:
«Ey Amcam! Kölendeki hirkayi alsan da, ona senin Meafirî'ni versen, (böylece senin iki hirkan ve onun iki Meafirî olsa), yahut onun Meafirî'ni alsan da ona, senin hirkani versen, (böylece ikinizin üzerinde ayni cinsten iki parça elbisesi olsa), dedim.»
Ebu'I-Yeser basim sivayarak söyle dedi;
«Allah'im, buna bereket ver. Ey kardesimin oglu! Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) in söyle buyurdugunu, su iki gözüm gördü, su iki kulagim isitti ve —kalbinin damarina isaret ederek— kalbim ezberledi :
«Onlara (köle ve hizmetçilere) yediginizden yedirin ve giydiginizden onlara giydirin.»
«Ona dünya malindan bir sey vermem, kiyamet gününde benim hasenatimdan bir miktar (benden) almasindan bana çok daha hafiftir.»[374]

Anlasiliyor ki, U b a d e , köle ile efendisi üzerinde ayri ayri kur maslardan ikiser parça elbise görünce, bunlari birlestirmek sureti ile ayni cinsten birer takim elbise yapmalarini hos görmüstür. Halbuki E b u ' I -Y e s e r , adalete en uygun seklini seçtigini ve bu husustaki hareketini anlattigi hadîs-i serîfe dayanarak, yaptigini ifade etmistir. Iste Islam'da, efendi giydigi elbiseyi kölesine ve hizmetçisine giydirecek ve yedigi yemegi de ona yedirecektir. Gerçek adalet budur
Ebu'l-Yeser kimdir? :
Ensar'dan olan Ebu'l-Yeser'in jsmt Kâ'b ibni A m r'-dir. IsIm ve künyesi ile söhret bulmustur. Annesinin adi N e s î b e 'dir. Akabe bi'atindan sonra

Bedir savasinda bulundu ve bu savasta Haireti Peygamber Efendimizin amcasi Hz. Ab bas 'i (henüz Islâm'i kabul etme-misken)^esir aldi. Kendisi kisa boylu ve genis karinli idi. Halbuki Hazreti A b b a s, uzun boylu, büyük yapili ve güzel bîr adamdi. Bunun için Peygamber EfendImI2, Ebu'l-Yeser'e: ;
«Muhakkak surette Alibas'a karsi iyi bir melek sana yardim etti, (de onu esirajdin).»
Yine Bedir savasinda müsriklerden Ebu'l-Uzeyr elinde bulunan müsrHdere ait sancagi çekip alan yine odur. Bedir'den sonraki savaslarda da bulunmustur. Hz. Ali'nin hilâfeti zamaninda Hz. Ali saflarinda bulunmus -ve Siffin muharebesine katilmistir. Medine'de ikâmet etmfs ve hicretin 55. yilinda orada vefat etmistir. Bedir savasinda bulunanlarin en son vefat edenidir. Allah ondan razi olsun.[375]

188— Câbir ibni Abdullah'in (Radiyallahu anh) söyle anlattigi isitilmistir:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kölelere iyi muamele etmesini emrederdi ve:
«Onlara, yediginizden yedirin ve elbiselerinizden onlara giydirin. Izzet ve Celâl sahibi olan Allah'in yaratigina eziyet etmeyin.» buyurdu.[376]

Köleye ve hizmetçiye, yediginden yedirmek, muhakkak surette onunla beraber oturup yemek degildir. Insan yedigi yemekten ona vermesi ve tad-dirmasi demektir. Bu hadîs-i serif 199 sayida aynen gelecektir.[377]

(96) Kölelere Kötü Söz Söylemek

189— Ma'rûr ibni Suveyd anlatiyor:
«Ebû Zer'i gördüm» üzerinde bir takim elbise, kölesinin üzerinde de bir takim elbise vardi. (Kendisindeki eski elbiseyi kölesine verip, kölenin yeni elbisesini alip giyinsin diye) ondan bunu istedik. O su cevabi verdi:
«Ben bir adami (Hazreti Bilâl'i) ayipladim. (Ona: Ey siyah kadinin oglu, dedim). O adam beni Peygamber (Scükiilahü Aleyhi ve Sellem)'e sikâyet etti. Bunun üzerine Peygamber (Sailalîahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Sen onu, annesi ile ayipladin mi?»
Ben:
«Evet!» dedim. Sonra Hazreti Peygamber:
«Sizin kardesleriniz, (köle olsun, olmasin dinde kardesleriniz veya Hazreti Âdem'den gelme olarak cins bakimindan kardesleriniz) sizin yar-dimcilarinizdir. Allah onlari idareniz altina verdi. Kimin kardesi, eli altinda bulunuyorsa, yediginden ona ycdirsin ve giydiginden ona giydirsin. Güç yetiremiyecelderi seyi onlara ytiklemeyiniz. Etfer onlari güçlerinin üstünde giSrevlendirirseniz, onlara yardim ediniz.» dedi.[378]

Köle ve hizmetçileri yedirme ve giydirme hakkinda âlimlerin görüsü sudur. Hadîs-i serifteki : «Onlara yediginizden yed irin ve giydiginizden giy-dirin» emri, vücub Için degildir. Bu bir mendubdur ve fazilettir. Vacib olan, zamanin ve cemiyetin örfüne göre onlari yedirip giydirmektir. Bu harcama efendinin giyim ve yemesinden asagi ela olabilir, yukari da çikabilir. Ancak bir insan cimriliginden veya zühdünden kendisi giymez ve yemesinde noksanlik yaparsa, kölesine ayni sekilde noksanlik yapmasi caiz olmaz. Bu hareketi ona helâl olmaz.
Bir de hizmetçi ve kölelere agir is ve basaramiyacaklan vazifeler vermemek icab eder. Bedenlerine zarar vermiyecek sekilde onlan çalistirmali v© kendi baslarina basaramiyacaklan islerde onlara yardimci olmalidir.
Köleyi ayiplamak mevzuu ile ilgili olarak getirilen bu hadîs-i serifte, köleye kötü söz söylemek, sövmek ve onu ayiplamak yasak edilmistir. On-lara yumusak davranip iyilik etmege bir tesvik vardir. Kölelere böyle dav-ranilirsa, hizmetçilere, isçilere ve bunlarin disindakilere ayni sekilde dav-ranilacagi evlâdir.
Rivayet edildigine göre, E b u Z e r 'in aaNnt vermedigi zat Hazreti Bilâl Habesî 'dir. Aralarinda geçen bir hâdiseden dolayi, E b u Zer: «Ey siyah kadinin oglu!» diye B i I â l'i ayiplamis. Hz. Bilâl bundan üzülerek Ebu Zer'i Hz. Peygambere sikâyet etmis. Bu vaka üzerine bu hadîs-i serîf varid olmustur. Ebu Zer, ettigi hatadan af dilemek üzre yere yikilip yanagini toprak üzerine koydu ve : Bilâl ayaklari ile yüzümü çignemedIkçe basimi kaldirmam, dedi. Islâm'da tevazuun ve yapilan kusurdan afv dilemenin ölmez bir örnegini Ebu Zer, henüz köle olan" Hz. B i I â I 'a karsi takindigi asîlâne bir tavirla vermistir.[379]

(97) Insan Kölesine Yardim Eder Mi?

190— Peygamber (Saîlaüçhü Aleyhi ve Ssllem) 'in ashabindan birinin söyle anlattigi rivayet edilmistir:«
Adam dedi ki: Peygamber (SaikilUthü A'.eyhl re Sr .fe; buyurdu: «Kölelerinizi, sizin kardeslerinizdir; onlara ihsan ediniz. Güç yetiremediginiz islerde onlardan yardim isteyin ve onlar da güç ye lir enledikleri islerde onlara yardim ediniz.»[380]
Burada da kölelere ve hizmetçilere Iyi muamele edilmesi ve güç islerde onlara yardimda bulunulmasi emredilmektedir. Daha önceki hadîs-i serif-lerde bu hususlara isaret edilmisti.[381]

191— (52-s) Ebû Hüreyre'den (Radiyalla.hu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«Yaptigi isten dolayi isçiye yardim edin. Çünkü Allaii'j.H. kendisine farz kildigi bir hakki ödemege çalisan mahrum kalmaz.»
Bundan hizmet edeni kasdetmistir.[382]

Allah Tealâ Hazretlerinin bîr kimse üzerine yükledigi vazifeyi yerine getirmek Istîyene yardim etmek, sevâb olan ve manevî mükâfati bulunan bir istir. Esasen Islâm'da.'karsilikli yardimlasma, hediyelesme ve. sevisme bir vazifedir.[383]

(98) Kösle Güç Yetiremiyecegi Seyle Yükümlü Tutulmaz

192— Ebû Hüreyre {Radiyalîahu anh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSellem)'den rivayet ettigine göre; Peygamber söyle buyurdu:
«Kölenin yemegi ve giyimi, j(eien4isi üzerine örfe göre olan) hakkidir. Güç yetiremiyecegi bir isle yükümlü tutulmasin.»[384]

193— Ebû Hüreyre'den (Radiyallahu anh) isitildigine göre, Peygamber (Salkillahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu anlatiyor:
«Kölenin yemegi ve giyimi, (efendisi üzerine örfe göre olan) hakkidir. Köle ancak güç yetirecegi seyle yükümlü tutulsun.»[385]

Bundan önceki hadîs-i serife bak.[386]

194— Ma'rûr (RattiyaUahü cmfut) anlatmistir:
— Ebû Zer'e ugradik, üzerinde bir elbise vardi. Kölesinin üzerinde de baska bir elbise varda. Biz (ona) dedik:
«Köledeki bu elbiseyi alaydin ve bu baska olan elbiseni vereydin takim elbise olurdu.»
Ebû Zer dedi ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «Köleleriniz, sizin kardeslerinizdir. Onlari Allah idareniz altina vermistir. Kimin kardesi idaresi altina verilmisse, yediginden ona yedirsin, giydiginden ona giydirsin. Eger güç yetiremIyecegi seyi ona yüklerse, ona yardim etsin.»[387]

(99) Insanin Kölesine Ve Hizmetçisine Yedirmesi Bir Sadakadir

195— Mikdam (Radiyallahu anh) , Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemf'm söyle dedigini igitmistir:
«Kendine yedirdigin bir sadakadir. Çocuguna, zevcene, hizmetçine yedirdigin sey de bir sadakadir.»[388]

Insanin kendi geçimini temin etmesi üzerine vacib olan bir istir. Yine çalisamiyacak ve kazanamiyacak durumda olan yakinlarinin da geçimini saglamak üzerine vaciptir. Iste bu hizmetlerinin karsiliginda bir sevap elde edildiginden, yapilan harcamalar sadaka ismi ile aniliyor, insan, yardim etmege mecbur olmadigi uzak akraba ve yabancilara verir ve yedIrirse, bu nafile sayilan bir ibadet olur ve bundan da sevâb kazanir. Fakat vacipten kazanilan sevâb, nafileden kazanilandan fazla olur.
Bu harcamalar, ancak helâl kazançtan yapilmis oldugu takdirde sevaba vesile olurlar. Aksi halde haramdan kazanilan malin vebali olur, sevabi olmaz.[389]

196— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anhj'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«Sackkanin hayirlisi, (fukaraya verildikten sonra, insanin ailesinin zarurî ihtiyacini karsüiyacak kadar) bir zenginlik geriye birakan miktardir. Veren üst el, dilenip alan alt elden daha hayirlidir. Verirken (harcayip yedirirken) önce geçindirmege meclur oldugun kimselerden basla. (Eger ailene bakmaz ve onlara bir sey birakmazsan), hanimin: Bana nafaka ver, yoksa beni bosa, der. Kölen : Bana nafaka ver, yoksa beni sat, der. Çocugun : Beni kimin himayesine birakiyorsun, der.»[390]

Cenab-i Hak, Kur'ân-i Kerîm'de, Isra Sûresinin 29. âyet-i kerîmesinde : «Elini boynuna bagli kilma (cimri olma). Büsbütün elini de açip israf etme ki, sonra kinanmis olursun ve eli bos kalirsin.»[391]
Buyurmaktadir. Bu hadîs-i serifte de sadakanin hayirlisi, o harcamadir ki, gerekli yerlere harcadiktan sonra, insanin elinde ailesinin zaruri Ihtiyaçlarini karsilayacak kadar geriye mal birakan bir miktardir.
Önce insan, nafakasini temin etmeye mecbur oldugu kimselere harcama yapacak ve bunlarin hiç olmazsa günlük ihtiyaçlarini karsilayacak ve ondan sonra arta kalan malindan disariya tasadduk edecektir. Ayet-I kerîmede beyan buyuruldugu gibi, insan elinde bulunan malinin hepsini verirse, muhtaç duruma düser, baskalari tarafindan kinanir ve hasretlik çeker. Onun için cimrilik yapmaksizin ve büsbütün de saçmaksizin orta bir yol tutmak en hayirli bir tutumdur. Peygamber Efendimiz buna isaret buyurmuslardir. Insan kendi evine bakamiyacak duruma düserse, ailesi, kölesi ve çocuklari kendisine nafaka davasinda bulunur ve onu müskül duruma sokarlar.[392]

197— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) 'den rivayet edildigine göre söyle dedi:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka vermeyi emretti. Bir adam dedi ki:
«Bende bir altin var.»
Hazreti Peygamber:
«Onu kendine (ihtiyacina) harca.» dedi.
Adam:
«Bende baska bir daha var.> dedi.

Hazreti Peygamber.:
«Onu zevcene (ailene) harca.» dedi.
Adam:
«Bende diger bir tane daha var.» dedi.
Hazreti Peygamber:
«Onu hizmetçine harca. Sonra (yakinlarini ve muhtaçlarini) sen daha iyi bilirsin, (ona göre harcarsin).» dedi.[393]

Her sahis, kendi nafakasini, zevcesinin ve ailesinin nafakasini, hizmetçisinin nafakasini temin etmekle mükelleftir. Bu, üzerine bir farz olmakla beraber, harcadigi para, verilen sadaka gibi ona sevâb kazandirir. Harcama da en yakindan baslayip uzak akrabaya dogru yapilir.[394]

(100) Kölesi Ile Yemeyi Istemedigi Zaman

198— Ebû Zübeyr'in (Radiyalîahu anh), insanin hizmetçisinden Câ-bir'e (Radiyalîahu anh) söyle sordugu isitilmistir:
«Sicakh ve mesakkat, hizmetçiyi isten alikoydugu zaman, (hizmetçi çalisip isini gördügü zaman) Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSellem) , onu yemege çagirmayi emretti mi?»
Câbir:
«Evet!> dedi.
Eger sizden biriniz, hizmetçi ile yemek istemez ve bundan hoslanmazsa, elindeki yemekten bir miktar ona yedirsin.»[395]

Insanin kendi malinda ve hizmetçisinde hakki oldugu gibi, gördügü isler karsiliginda hizmetçinin de haklari vardir. Pisirdigi yemekte ve hazir-ladigi sofrada seriatin ona tanidigi bir hak vardir. Hizmetçiyi, efendisi sofraya çagiracak veya herhangidir sebeple ayni sofrada beraberce yemek yemesinden hoslanmiyorsa, ona ayrica ayni yemekten yedirecektir. Islâm'in Insan haklarina vermis oldugu bu degeri ve yüce adaleti, hiç bir sosyal görüs vermemistir ve veremez de...
Yemek hususunda gözetilmesi lâzim gelen bu adalet, aynen giyim Isinde de caridir. Daha önceki hadîs-i seriflerde buna temas edilmisti.[396]

(101) Insan Yedigi Seyden Köleye Yedirir

199— Câbir ibni Abdullah'in (Radiyallahu anh) söyle dedigi isitilmistir:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kölelere iyilik edilmesini emrederdi ve söyle derdi:
«Yediklerinizden onlara yedirîn ve elbiselerinizden onlara giydirin. Allah'in yarattigina azab etmeyin.»[397]

188 sayili hadîs-i serife bakiniz.[398]

(102) Însan Yedigi Zaman Kölesini Beraberinde Oturtur Mu?

200— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh), Peygamber (Sallaltohü Aleyhi veSetlem)deh rivayet ettigine göre Hazreti Peygamber söyle dedi:
«Sîzden bîrinize hizmetçisi, yemegini getirdigi zaman, hizmetçisini (beraberinde yemege) oturtsun. Hizmetçi (oturmayi) kabul etmezse, o yemekten ona versin.»[399]

Peygamber Efendimizin : «Hizmetçiyi, efendisi beraberinde yemege oturtsun.» emri, burada vücub Ifade edip etmedigi hakkinda görüsler vardir:
1— Imam-i Safiî diyor ki, burada iki yön vardir:
a— Efendinin hizmetçisini beraberinde oturtmasinda fazilet vardir, bunu yapmak özere vacib degildir. Isterse onu beraberinde yemege alikor, isterse p yemekten hizmetçisine verir.
b— Hangi halde olursa olsun, buradaki emîr nedb Içindir. Yani emri yerine getirmek mendubdur. Yapilmasinda sevâb var, terkinde azab yoktur.
2— Fadlullah El-Ceylânî'ye göre, yemegi pisirip onu hazirliyan hizmetçiye, yemege otur, diye emretmek vacibdir. Ancak bunun iki halde istisnasi vardir:
a— Eger yemegi yiyecek kimseler kalabalik olur da yemek az ise, bu durymda hizmetçiye oturmasini emretmek vacib degildir.
b— Hizmetçi, edebinden veya edindigi bir huydan ötürü efendisi ile yemece ©turrnaktan çekinirse, yine onu bizzat oturtmak icab etmez. Fakat bir iki'halde de, hizmetçiye, hazir.ladigi yemekten bir miktar vermek ve taddirmak icab eder.[400]

201— (53-s) Ebû Mahzüre söyle dedi:
«Hazreti Ömer (Radiyallahu anh)'m yaninda oturuyordum. O sirada Safvan ibni Ümeyye bir tepsi getirdi. Onu, bir örtü içerisinde birkaç kisi tasiyordu. Bu (büyükçe) tepsiyi Ömer'in önüne koydular. Hz. Ömer çevresindeki insanlarin kölelerini ve fakir kimseleri (yemege) çagirdi. Onlar (gelip) Hazreti Ömer'le yemek yediler. Sonra bu manzara karsisinda Hazreti Ömer söyle dedi:
«Allah o topluma kahretsin, yahut lanet etsin ki, onlar kölelerinin kendileriyle beraber yemesinden yüz çeviriyorlar.»
Safvan dedi ki:
«Bize gelince, Allah'a yemin ederim! Biz onlardan yüz çevirmiyoruz. Fakat kendimizi onlardan önde tutuyoruz. Vallahi yiyecegimiz ve onlara yedirecegimiz iyi yemek bulamiyoruz.»[401]

Safvan kimdir? :
EbÛ V e h b künyesi Ile taninan Safvan Ibni ümeyye, Ibni Halef ashab-i kiramdan olup, mü eli efe-i kufub'dandir = Islâm'a isindirilmak için kendilerine yardim edilenlerdendir. Babasi Bedir savasinda düsman saflarinda Islâm'a karsi çarpisirken ölmüstür. Kendisi Mekke'nin fethi gününde Cidde'ye kaçmis ve kardesi araciligi Ile Hz. Peygamberden Iki aytik dokunulmazlik müsaadesi = Eman istemisti. Hz. Peygamber tarafindan ona dört aylik bir mühlet tanindi. Nihayet bu müddet sonunda Islâm'i kabul etti. Huneyn savasinda kâfirlerle bulunmus ve kendisine ganimetten, Islâm'a dönsün diye.bir hayli ganimet verilmisti. Islâm dinini kabul ettikten sonra sadik olarak çalismistir. BIr aralik Medine'ye hicret etti ise de, Hz. Peygamber in :
«Mekke fethinden sonra hicret yoktur.»
Beyani üzere Mekke'ye döndö. Amcasi Ubeyy ibnI Halefi, Uhud savasinda bizzat Hazreti Peygamber öldürmüstü.
Güzel söz söyliyen, iyiliksever ve cömert bîr kimse idi. Hicretin 41 veya 42. yilinda Mekke'de vefat etti. Allah ondan razi olsun.[402]

(103) Köle, Efendisine Karsi Dürüst Hareket Ederse

202— Abdullah ibni Ömer'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seiîem) söyle buyurdu:
«Köle, efendisine itaatkâr olursa (dürüst hareket ederse) ve Rabbine de güzel ibadet ederse, onun iki kat sevabi olur.»[403]
Köle ve hizmetçilerin iki kisim vazifeleri vardir. Bunlardan biri, yapmakla mükellef olduklari hizmetleri iyi bîr sekilde sadakat ve dogrulukla yapmak ve basarmak. Bu hizmetlerinden dolayi, maddî kazançlari disinda ayrica manevî mükâfatlan ve Allah katinda sevâbiari vardir. Ikinci kisim vazifeleri de Allah'a karsi olan ibâdet borçlaridir. Kendilerini yaratan ve yasatan varliga karsi da ibâdetlerini ihlâsla ve sahîh bir îmanla yerine getirmelerinde yine sevâb vardir. Böylece her iki hizmetten iki mükâfat elde etmis olurlar. Allah'in makbul kullari arasina girmis olurlar.[404]

203— Rivayet edildigine göre bir adam, Âmir Es-Sa'bî'ye dedi ki:
«Ey Ebû Am'rî Biz (Horasanlilar) aramizda konusuyoruz ve diyoruz ki, insan cariyesini azad eder ve sonra onunla evlenirse, kendi kurbanlik devesine binen kimse gibi olur» (bunun sevabi yoktur).
Bunun üzerine Âmir:
«Ebû Bürde babasindan bana naklederek söyle söyledi.» dedi. Onlara Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle dedigini anlatti:
«Üç kimsenin mükâfatlan iki kattir:
1— Ehli kitaptan bir adam ki, kendi peygamberine îman eder de (ondan sonra) Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Je îman ederse, onun iki ecri (sevabi) vardir.
2— Köle durumunda olan kul, Allah'in hakkini ve efendilerinin hakkini yerine getirirse, (bunlara karsi vazifelerini yaparsa) bunun da iki kat sevabi vardir.
2— Bir cariyeye sahip olup da, onunla münasebette bulunan kimse, onu güzel yetistirir ve terbiye ederse, onu ögretir ve ögrenimini güzel yaparsa, sonra onu azad edip de onunla evlenirse, iki kat sevâb kazanir.»
Âmir:
«Bu hadîsi sana, bir (dünyevî menfaat olmaksizin verdik. Bundan daha hafif seyleri ögrenmek için Medine'ye binilir, gidilirdi.» dedi.[405]

Hadîs-i serifte öç kimsenin iki kat mükâfat alacagi ve buna hdk kazanacagi açiklanmaktadir. Peygamber Efendimizin gelisinden haberdar olmadan önce Hz. I s a dinine sadakatla baglrofup, sonra âhir zaman Peygamberine muttali olarak insan ona da îman ederse, bunun Iki kat sevabi olur. Çünkü evvel ve sonraki halde sadakatindan ayrilmamis, hak yolu seçmistir. Bu iki halden dolayi da iki ecir kazanmis olur.
Kölenin yüklendigi isler, agir ve mesakkatli oldugundan ve ayrica hem efendisine, hem de Rab'bine itaat ettiginden iki ecir vardir.
Köleye IyI bakmak ve onu yetistirip güzel terbiye etmek hayirli bir hizmettir ve sevabi vardir. Bir de onu.azad etmek ve onunla evlenmek ayri bir hayir isidir, iste bunlari yerine getiren bir efendinin iki kat sevabi olur.[406]

204— Ebû Musa'dan (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, Resû-lüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellemyin söyle buyurdugunu anlatmistir:
«Rabbine olan ibadetini güzel yapan, .efendisinin üzerine yüklddigi vazifeleri dürüstlükle ve itaatla yerine getiren kölenin iki kat mükâfati vardir.»[407]

Bundan önceki hadîs-I serîfe bakilsin.[408]

205— Ebû Bürde'den (Radiyallahu anh) isitildigine göre, babasinin söyle dedigini anlatmistir:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:
«Kölenin iki mükâfati vardir; Allah'in hakkini ona ibadet etmekte yerine getirirse, — yahud ibadetini güzel eylerse, dedi. — Bir de kendisine sahip olan efendisinin hakkini Öderse...»[409]

Bundan önceki 203 ile 204 No.lu hadîs-i seriflere bakilsin.[410]

206— îbni Ömer'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle dedi:
«Hepiniz birer çobansiniz, (çoban gibi gözetici ve koruyucu birer bekçisiniz). Hepiniz de, gözetlemege mecbur oldugu seyden sorumludur. O

insanlarin basinda olan idareci = kumandan, bir çobandir ve o, eli altin-dakilerden sorumludur. Insan, ailesi Üzerinde bir çobandir ve o, eli altindakilerden (karisindan, çoluk - çocugundan) sorumludur. Insanin kölesi = hizfnetçisi, efendisinin mali üzerinde bir çobandir ve o, bundan sorumludur. Dikkat edin! Hepiniz birer çobansiniz ve hepiniz, eli altinda bulunanlardan sorumludur.»[411]

Insanlar için genel ve özel olmak üzere iki türlü sorumluluk vardir:
1— insan tek basina ve yalniz olarak ele alindigi zaman, onun sorumlulugu, sahip bulundugu göç ve iktidari emredildigI seylere harcamasi ve azalarini yasak islerden korumasidir. Bu sorumluluk herkes için mevcut bulunan bir sorumluluk oldugundan umumî adini alir. Hiç bir mükellef bu sorumluluktan uzak kalamaz. Göz, kulak, dil, el ve ayak, akil ve irade hep Allah'in insanlara birer emanetidir. Insan bu emanetleri Allah'in emir ve yasaklarina uygun bir sekilde gözetmez ve kullanmazsa vazifesini yapmamis olur ve bu hareketinden mes'ul tutulur. Çünkü emanete hiyanet etmistir. Sorumlu oldugu iste görevini yapmamistir.
2— Hayatta ve cemiyet içinde her insanin üzerine aldigi bir özel görevi vardir. Bulundugu mevkî'e göre, büyük veya küçük sorumlulugu vardir. BIr devlet baskani veya bir birlik komutani, eli altinda bulunan kimselerin durumundan sorumludur. Zulüm görmsksizin adalet dairesinde, huzur ve emniyet Içerisinde yasamalarini, Ilim ve Irfan ögrenmelerini saglamak mecburiyetindedir. Görevini yapabilen, sorumluluktan kurtulur, yapmiyan da cezaya hak kazanir. Bu sorumluluk cemiyetin en yüksek kademesinden aile reisine ve oradan da zevceye, köle ve hizmetçiye, bekçilere kadar iner. Diger bir hadîs-i serîfte, zevce de kocasinin evinde bir çobandir ve eli al-tindakilerden sorumludur, dîye ilâve vardir. Zevce, ev Islerini idare etmek, çocuHara bakmak ve onlari güzel yetistirmek gibi hususlardan sorumludur. Köle de, kendisine verilen Isleri yapmak ve efendisinin malini koruyup ona sadakat etmek isleri ile sorumludur. Hizmetçi de ayni sorumlulugu tasir. Hulâsa herkes bir çobandir ve kendisine verilen islerderi.ve korumaga mecbur oldugu seylerden sorumludur.
Özel ve genel manâlariyle bu sorumluluklari idrak edip basarmakla cemiyette düzen olur, huzur ve emniyet bulunur. Hikmet dolu bu hadîs-i serîf, bizim cemiyet hayatimizda esas kabul edilmedikçe hiç bir kanun ve nizam, arzu edilen düzen ve huzuru getiremez.[412]

207— (54-s) Ebû Hüreyre'nin (Radiyallahn a?ih) söyle dedigi igitil-niistir.
«Köle, efendisine itaat edince, Allah (Azze ve ,€*lle) 'ye itaat etmis olur. Efendisine isyan edince de, Azîz ve Çelü olan Allah'a isyan etmis olur.[413]

Bütün mesru islerde köle ye hizmetçilerin hatta bütün memurlarin efendilerine ve âmirlerine itaat etmeleri Allah in bîr emri oldugundan, buna riayet etmek Allah'a ftaat olur. Riayet etmemek de Allah'in emrine aykiri düstügünden Allah'a isyan olur.[414]

(105) Köle Olmayi Seven Kimse

208— Ebü Hüreyre'den (Radtyallahu anh) rivayet edildigine göre, Re-sûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Müslüman köle, Allah'in hakkim ve efendisinin hakkini yerine getirirse, onun iki mükâfati vardir.»
Ebû Hüîeyre *nin nefsi, kudret elinde olan Allah'a yemin ede> rim ki, Allah yolunda. cihad, hac ve anneme iyilik olmiyaydi, köle olarak ölmemi isterdim.[415]

Saclâkatla çalisan kölenin iki mükâfati olduguna dair hadîs-i serifler geçmisti. Burada Ebu Hüreyre Hazretleri bazi ibadetlerdeki faziletler olmasa, elde edecegi jki kat ecirden dolayi köle olarak ölmeyi tercih etmektedir. Bu tercih de kölelere taninan manevî ecir büyüklügünden ileri gelmektedir.[416]

(106) Insan Kölem Dememelidir

209— Ebû Hüreyre'den (Radiyallakû anh) rivayet edildigine' göre, Peygamber (SaîUillahü Aleyhi ve Selîem) söyle dedi:
«Sizden hiç biriniz, kölem = kulum, demesin. Hepiniz Allah'in erkek kullarisiniz ve sizin bütün kadinlariniz da Allah'in disi kullaridir. Insan : Oglum, cariyem, delikanlim ve genç kizim desin.»[417]

Gerçek kulluk, ubudiyyet Allah Tealâ'ya yapilir. Herkes Allah'in kulu olmakla ve bunu itiraf etmekle yaratanina tazim etmis, onu yüceltmis olur. Yaratiklardan hiç bir varlik bu tazime hak kazanamiyacagindan bu büyüklügü ima edecek bir ifade kullanmamalidir.: Bunun için Peygamber Efendimiz, köleye : kölem ve kulum manâlarina gelecek kelimeleri kullanmamayi emretmektedir. Bu kelimeleri kullanmakta tekebbür var, böyüklenme var. Halbuki Müslüman büyüklük taslamaz, mütevâzi olur, kibar otur.[418]

(107) Köle, Efendim Der Mi?

210— Ebû Hüreyre (Radiyaltahu anh) Peygamber (Sallaliahü Aleyhi veSellem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle dedi:
«Sizden hiç biriniz, er kulum, disi kulum, asla demesin. Köleler de (size), mürebbim ve mürebbiyem, asla demesin. (Sizden her biriniz kölesine) söyle desin: Delikanlim, genç kizim. (Köleler de, efendilerine söyle desin) : Efendim, hanimefendim. Hepiniz kullarsiniz; Rab ise, Aziz ve Celü olan Allah'dir.»[419]

Peygamber Efendimiz burada bize konusma ve hitab edebini ögretiyor. Mevkî ve durum bakimindan en asagi seviyede olan köle ile efendi

arasindaki hitab edebî, temel ölçü olarak ele alinirsa, bunlar disindaki konusma ve karsilikli hitaplarin daha büyük önem ve ciddiyet kazanacagi süphe götürmez bir gerçektir. Dinimiz bize nezaket ve tevazuu, hos ve tatli söz söylemeyi emrediyor.
Azamet ve ululuk Allah Tealâ ya mahsustur. Yetistirici ve terbiye edip kemale erdirici manâsini tasiyan Rab ismi, Allah Tealâ'nm isimlerinden oldugu cihetle, köle veya hizmetçinin efendisine Rabbim, diye hitap etmesi caiz olmaz. Uygun düsen, efendim diye çagirmasidir. Efendisi de hizmetçi veya kölesine, kulum veya kölem diye hitap etmiyecek, delikanlim, kizim ve oglum diyecektir. Çünkü Allah'in yarattigi bütün insanlar, onun kulla-
ndir. Kul, kula büyüklük tasliyarak, kibirlenerek kulum diyemez. Kibirlenmez ve büyüklenmek haramdir.
Iste bu ölçü dairesinde hareket ederek her kademedeki insanlarin karsilikli olarak birbirlerine hitaplari nezaket ve itidal kivamini açmamalidir. Büyüklenme haram oldugu gibi, büsbütün küçülüp baskasina kul olmak da haramdir. Saltanat ve Izzet Allah'a mahsustur. Allah dan baskasina kulluk edilmez. Sahsa hitap sekli ile, isçim, memurum, hizmetçim, aylikçim, kiracim, hammalim denmesi edebe aykiridir, örfe göre en kibar kelimeleri kullanarak ne muhatap rencide edilmeli, ne de hitap eden büyüklük tas-lamalidir. Asagi rütbe ve mevkide bulunan sahis âaf üstüne haddinden fazla tazim ifade edecek Mevlâm, velIyyi nimetim gibi sözler kullanmamalidir, Amma insanin yüzüne karsi hitap sekli ile degil de, onun giyabinda baskasina hizmetçim söyle yapti, isçim böyle dedi gibi ifadelerde bir beis yoktur.[420]

211— Mutarrif'den (Radiyatlahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Babam (Abdullah) dedi ki;
«Ben, Amri Ogullari heyeti içinde bulunarak Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem)'e gittim. (Heyet, Peygambere hitab ederek) :
«Sen bizim seyyidimizsin.» dediler.
Peygamber:
«Seyyid AlUh'dir,» buyurdu.
Onlar:
«Fazilet yönünden en ziyade faziletlimiz ve ihsan bakimindan en büyügümüz (sun).» dediler.
(Babam Abdullah) dedi ki, Peygamber söyle buyurdu: «Sözünüzü söyleyin, (ne diyecekseniz onu deyin). Seytan sizi vekil tutmasin (size lüzumsuz ve bosuna söz söyletmesin).»[421]

Büyüklük ve ululuk manâsina gelen «Seyyid» kelimesi ile kendisine hitapta bulunulmasini Peygamber Efendimiz istememislerdir. Çünkü hakikatte ululuk Allah Tealâya mahsustur. Hz. Peygamber edebe ve tevazua riayet buyurmuslardir ve diger kavimlerde âdet halinde kullanilan dünyevî iltifatlarin terk edilmesini Istemislerdir. Mecaz olarak seyyId lâfzinin insanlar arasinda kullanilmasinda bir mahzur yoksa da evlâ degildir. Peygamber Efendimizin;
«Ben, Âdem evlâdlarimn seyyidiyim.»
(Bunda Ögünç yoktur.) buyurmasi, manevî rütbe olan Peygamberlik rüt-besmI beyandan ibarettir. Yoksa, bu sekilde kendilerine hitab edilmesini istemeleri demek degildir. Fakat bize düsen, giyablarinda hürmet ve tazim lâfizlarim kullanmaktir. Ashab-i kiram umumiyetle : Ya Nebiyye'llah, Ya ResûIallah, diye kendilerine hitab ederlerdi.[422]

(108) Insan Evinin Bekçisidir

212— îbni Ömer'den (Radfyallahu anh) rivayet edildigine göre, Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle dedi:
«Hepiniz birer çobansiniz (bekçisiniz) ve her biriniz eli altinda bulunanlardan sorumludur: Idare âmiri ve kumandan bir çobandir ve o sorumludur. Insan, ailesi üzerinde bir çobandir ve o sorumludur. Kadin, kocasinin evi üzerinde bir çobandir ve o sorumludur. Dikkat edin! Hepiniz birer çobansiniz ve her biriniz, eli altinda bulunanlardan sorumludur.»[423]

206 sayili hadîs-i serîfe bakilsin.[424]

213— Ebû Süleyman Malik ibni'l-Huveyris'den (Radiyailahu anh) rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
(Bir heyet halinde) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'in yanina vardik. Biz, yaslari birbirine yakin gençlerdik. Peygamberin yaninda yirmi gece kaldik. Zevcelerimizi arzuladigimizi Peygamber anlamis olmakla, geride ailelerimizden kimleri biraktigimizi bize sordu. Biz de, ona, (durumumuzu) bildirdik. —Peygamber gayet yumusak ve merhametli idi.— Bize buyurdu:
«Ailelerinize dönün ve (ögrendiklerinizi) onlara Ögretin ve onlara (vazifelerimi) emredin. Benim nasil namaz kildigimi görmüsseniz, öylece namaz kilin. Namaz vakti geldigi zaman, sizden Mriniz size ezan okusun ve büyügünüz, size imam olsun.»[425]

Bu hadîs-i seriften çikan hükümler:
1— insan, isini bitirdikten sonra ailesine dönmeli ve çoluk-çocugun basinda bulunmalidir. Onlara ilim ve ahlâk ögretmeli, iyilikle emretmelI, kötülükten alikoymahdir. Baslarinda sorumlu bir çoban veya bekçi mevkiinde bulunmalidir. Çünkü insan, ailesinin ve çoluk-çocugunun yasayisindan, hak ve vazifelerinden sorumludur. Herkes bu vazifelerini yapip yapmadigindan sorumlu tutulacak, Allah'a hesap verecektir. Vazifesini yapan sevâb alir, kurtulur. Yapmayan da günâh kazanip cezasini çeker.
2— Namaz kilmak, akil ve idrak ile bilinip yapilacak bir hareket olmadigindan, Cebrail (Aîeyhisseiâm) Peygamber'Imize nasil ögretti ise öylece yerine getirilmesi icab eder. Bu ibâdetin makbul olabilmesi için, onu Peygamber Efendimiz nasil kiimislarsa, ayni sekilde kilmak Müslümanlara düsen bir farzdir. Baska türlü yerine getirilmesi mümkün olmaz.
3— ister yolculuk halinde, ister ikâmet halinde bulunulsun, namaz vakti girince, namaz vaktini bildirmek Için ezen okunmasi bîr sünnettir ve kifa-

yedir. Bir yerde okundugu zaman, bir kisim insanlar duymasa bile, kâfi gelir. Ikinci defa okunmasina lüzum kalmaz.
4— Topluluk halinde bulunanlara Içlerinden birinin imam olmasi icap eder. Burada en büyük olanin imam olmasi emredIImektedir. Diger hadîs-i serif açiklamalarinda, kiraat ve ilim bakimindan eh Iyi olanin imam olmasi emredilmekte oldugundan, burada büyükten maksadin bilgili olmak manâsini tasidigi anlasilmaktadir. Bilgi ve okuyusta esitlik oldugu takdirde yasi büyük olanin tercih edilmesi uygun olur. Yas, ilim üzerine geçemez. Di-nImiz, Ilme en büyük degeri vermistir. Ayrica yaslilara hürmeti de emretmektedir.
Malik Ibni'l-HuveyrIs kimdir? :
Ashab-i kiramdan olan M a 1 i k 'in künyesi Ebu Süleyman'dir. Kendisinden hadîs-i serif rivayet edilmistir. Buhari ve Müslim'de bu hadîs mevcuttur. Basra'da ikâmet etmistir. Leys kabilesIndendir. Hicretin 74. yilinda ve Istiab sahibine göre 94 yilinda Basra'da vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[426]

(109) Kadin Bir Koruyucudur

214— îbni Ömer'den (RadiycMahû anhümn) rivâyec edildigine göre, o Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle dedigini isitmistir :
«Hepiniz birer çobansiniz ve her biriniz, eli altinda bulunanlardan sorumludur: Devlet reisi bir çobandir ve o, eli altmdakilerden sorumludur. Insan ailesi üzerinde bir çobandir. Kadin, kocasinin evinde bir çobandir ve hizmetçi de efendisinin malinda (bir çobandir)...»
Îbni Ömer demistir ki:
— Ben bu kelimeleri Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) 'den isittim ve zannediyorum Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) : «Erkek, babasinin üzerinde (bir çobandir)...» dedi.[427]

206 ve 212 sayili hadîslere bakilsin.[428]

(110) Kime Iyilik Edilirse O, Ona Mukabele Etsin

215— Cabir Ibni Abdullah El-Ensarî'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
— Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu:
«Kime bîr iyilik edilirse, o iyilige mukabele etsin. Eger mukabele edecek bir sey bulamazsa, kendisine yapilan iyiligi övsün. Kendisine olan bu iyiligi Övdügü zaman, insan ona tesekkür etmis olur. Eger bu iyiligi gizler (övüp baskasina söylemezse), onu inkâr etmis olur. Kim, kendisine verilmemis bir seyle bezenirse, sanki o, iki yalan elbisesi giymistir (bastan asagi yalanci olmustur).»[429]

BIr insan çesitti maksatlarla baskasina mal veya para verir. Verdigi sey de bu maksad ve niyyetlere göre isim alir. Bunlar su kisimlara ayrilir:
1— Bir mali, bir mal veya deger karsiliginda degistirmek alis-veris olur. Bir malin veya vasitanin menfaatini satmak icare olur.
2— Muayyen bir zaman için, bir esyayi kullanmak ve karsiliginda bir hak talep etmemek üzere baskasina vermek, ariyet olur, aynen o esyanin geri verilmesi icab eder. Helak olursa tazmini gerekir.
3— Bir kimseye, aynini degil de, kiymetini veya mislini geri vermek üzere, Allah rizasi için verilen paraya veya mala ödünç denir. Karz denir.
4— Allah dan mükâfat bekliyerek sevab için, muhtaçlara verilen seylere sadaka denir. Eger Allah'in farz kildigi bir vazife ise ze!<ât adini alir.
5— Bir mali, herhangi bir karsilik olmaksizin, karsiliginda bir sey almayi sart kosmaksizin baskasina temlik etmek hibe olur. Makbul olmamakla beraber hibaden dönmek caizdir. Fakat sadakadan dönülmez; yani verilen sadaka geri alinmaz.
6— Baskasinin hakkini engellemek veya haksiz oludgu halde kendini hakli çikarmak veya baskasina zulüm etmek maksadi Ile verilen mal rüsvet olur ki, bu haramdir.
7— Sevismek ve sevgi kazanmak için baskasina ikram edilen sey de hediye o!ur. Hadîs-i serifte murad edilen bu türlü ikramdir. Durum ve niyete göre «Hibe» sadaka ile hediyeyi içine alir.
Bir insana edilen ikrama karsilikta bulunulmasi gerekir. Mal, sevgi ve birbirine bagliligi temin eden bir vasitadir. Insan bir hediyeye nail olunca, ona karsilik olarak bir sey ikram etmelidir. Bir ikramda bulunamiyaca!< durumda olan kimse de, hiç olmazsa gördügü iyiligi, yüzüne kcrsi olmaksizin, Övmeli ve söylemelidir. Çünkü bir kimseyi yüzüne karsi övmek ve medihte bulunmak uygun bir hareket degildir. Bu övgü, yapilan iyilige bir tesekkürle karsilikta bulunmak yerine geçer. Bu tesekkürü yapmiyan kimse, kazadigi nimeti inkâr etmis bir nankör olur.
Aksine, bir kimse de baskasindan herhangi bir hediye almadigi halde, kendini almis gibi gösterir ve bununla baskalarini kiztstirirsa, bastan asagi yalanci hüviyetine bürünmüs olur. BirI yukardan ve digeri asagidan olmak üzere iki parçadan ibaret yalanci elbisesi i!o süslenmis olur. Bir defa kendisinde olmiyan bir seyle vasiflanmis, bir de baskasinda olmiyan ikram hasleti ile onu vasiflandtrmishr. Böylece katmerli yalancilardan olmustur. Yalan ise haramdir.[430]

216— Ibni Ömer'den (Radiyallahû anhûma) rivayet edildigine göre, dedi ki:
— Resûlüllah (Salhllahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «Çektigi eziyetten dolayi Allah'a siginani koruyun, ona yardim edin. Allah adini anarak dilenene veriniz. Size herhangi bir iyilikte bulunana mukabele ediniz. Verecek bir sey bulamazsaniz, ona duâ ediniz ki, kendisine bir mukabelede bulundugunuz bilinmis olsun.»[431]

Insanlardan çektigi sikinti ve eziyetten veya baska sebeplerden dolayi muztar duruma düsüp Allah'dan yardim istiyen, lütuf bekliyen olursa, ona yardim etmek ve onu korumak müminlerin vazifesidir. Müskül durumda bulunan kardeslere tercihen yardim etmeyi, Peygamberimiz bize tavsiye buyurmaktadir.

Bir de Allah'in adini anarak «Allah rizasi» için, dileneni bos çevîrme-yîp ona ihsan etmekte Allah Tealâ'nin adina hem tazim var, hem de Allah'in yaratiklarina merhamet etmek vardir.
Söz veya Isle bir kimseye iyilik edildigi zaman, mümkün Ise daha iyisi ile ona mukabele etmelidir. Edilen iyilige karsilik bir sey bulunamazsa, iyilik edene, hediye verene dua etmelidir. Duq etmekle karsilikta bulunulmus sayilir. Nimete sükür olur.[432]

(111) Iyilige Mukabele Edemiyen

217— Enes'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, Muhacirler dediler ki:
«Ey Allah'in Resulü! Ensar, sevâbm hepsini aldi götürdü» (bize bir sey kalmadi).
Peygamber söyle dedi :
«Hayir, sîz onlar için Allah'a duâ ettikçe ve size verdikleri sey sebebiyle onlari övdükçe, (size sevâb vardir, mahrum kalmazsiniz).»[433]

Mekke müsriklerinin eziyet ve hakaretlerine dayanamiyarak dogmus olduklari ana vatandan mallarini birakarak Habesistan ve Medine g:bi beldelere hicret (göç) eden ashab-i kirama Muhacir denir. Özel olarak Medîne'ye hicret edenler «Muhacirin» adini alirlar. Bütün maddî imkânlarindan mahrum olarak Medine'ye ve oradaki Müslüman kardesleri yanina siginan bu muhacirler, dünya tarihinde görülmemis bir ikrama ve yakinliga kavusmuslardir. Medine'II ashab tarafindan kendilerine üstün bir yardim yapildigindan bu yerli ashaba «Ensar» denir. Kendî evlerini misafirlere terk etmisler, mallarini vermisler ve bu kiymetli misafirlerini öz kardeslerinden daha üstün tutmuslardi.
Iste muhacirler gördükleri bu Iyilik ve ikrama karsi, verecek bir seyleri o!madiqmdan ve onlara bîr mukabelede bulunamadiklarindan mahcub bir vaziyette :
«— Ey Allah'in Resulü! Ensar bütün sevâblan aldi götürdü. Bizim halimiz ne olacak.»
Diye üzüntüye düstüler. Bunlari teskin ve taltif için, muhacirlere bu müjdeyi verdiler: «Siz, onlara duâ edersiniz, size ettikleri iyilikten ötürü onlari översiniz, Allah'a sükretmis olursunuz. Böylece siz de sevâb kazanirsiniz.»[434]

(112) Insanlara Tesekkür Etmîyen

218— Ebû Hüreyre, (RadiyaîIahu anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle dedi:
«Insanlara tesekkür etmiyen, Allah'a sükretmis olmaz.»[435]

Bundan önceki hadîs-i seriften anlasildigi üzre, yapilan bir iyilige karsilik ayni Ile veya ziyadesi Ile bîr mukabelede bulunulamaz ise, iyilik edene duada bulunulur ve övülür. Bu yapildigi müddet sevabi vardir. Nimete sükür otur. Nimete vasita olana tesekkürde bulunmanin sevabi olunca, Allah'a sükür yerine geçer. Bu vazifeyi yerine getIrmiyen, Allah'a sükretmis olmaz. Sevâb elde edemez, nimeti inkâr etmis olur.[436]

219— Ebû Hüreyre, (RadiyaîIahu anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"den söyle rivayet etti:
«Allah Tealâ nefse söyle hitab etti: Çik! Nefis : Ben ancak istemi-yerek (zorla) çikarim, dedi.»[437]

Bu hadîs-i serifin, bu bab Içerisinde getirilisinde bir münasebet bulunamamistir. Ancak ravIlerin teselsülü bakimindan iki hadîs arasinda fark yoktur. Her Iki hadîs de ayni kanal ve senedlerclen gelmis olmakla benzerlikleri vardir.
Nefis, ruh insanin bedeni ile ünsIyet haiinde oldugu için, kendiliginden onu birakip çikmaz. Ruhu almaya memur Azrail onu çekip çikarmadikça bedeni birakmaz. Can çekisme hali, bunun açtk'bir ifadesidir. Bir de insanlarin ihtiyar ve arzusuna bag!i olsa hiç bir nefis ölmeyi istemez ve ölmez. Allah'in emri gelince istemiyerek ölüm olur.[438]

(113) Insanin, Kardesine Yardimi

220— Ebû Zer (Radiyattahu anh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet etmistir. (Peygambere) soruldu:
«Amellerin hangisi daha hayirlidir?»
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Allah'a îman etmek ve Allah yolunda cihad etmektir.» dedi.
«(Azad etme bakimindan) kölelerin hangisi daha hayirlidir?» soruldu:
«Kiymetçe en yüksegi ve sahipleri katinda en iyisidir.» dedi.
(Bunlari soran adam) dedi ki:
«Bunlardan birini yapmiya gücüm yetmezse, ne yapacagimi bildirir misiniz?»
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Mali helak olana yardim edersin, yahud kazanamiyan zavalliya iyilik edersin.» dedi.
(Adam yine sorup) dedi ki:
«Biçare olursam, (ne yapacagimi) bildirir misiniz?»
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem);
«Kötülük etmeni insanlardan kaldirirsin. Çünkü bu, bir sadakadir ki, onu kendin için sadaka vermis olursun.»[439]

Amellerin makbul ve sahih olabilmesi için, îman esastir ve sarttir. Her insan îman etmekle mükelleftir. îman olmaksizin hiç bir amel kurtulusa vesile olamaz. Onun için Peygamber Efendimiz, amellerin en hayirlisi Allah'a îmandir, buyurmustur. Allah'a îman, onun üstün varligina ve Peygamberleri vasitasi ile gönderdigi hükümlerin tümüne inanip, kalb Ile tasdik etmek, dil ile söylemek ve son Peygamber'in gösterdigi hak yola koyulmaktir, onun izinde gitmektir. Saadetin ve kurtulusun temeli îman oldugu için bundan daha büyük ve daha hayirli bir sey olamaz.
Allah yolunda cihad, Allah'in emirlerini korumak ve yaymak oldugundan, îmandan sonra en kiymetli ve faziletli ameldir. Insanin sahip bulundugu en büyük iki varligi olan mal ve can ile cihad yapilabildiginden, bunlarin harcanmasina dayandigindan, cihadin önemi asikârdir. Bunun üstünde baska bir amel düsünülemez.
Kölenin en kiymetlisini azad etmek de büyük sevâblardandir. Bunda iki büyük haslet var: insan sahibi bulundugu en kiymetli kölesini mecca-nen bagisliyor, bir taraftan da hürriyeti kisitlanmis bir insani her hakka sahip kilacak sekilde hayata kavusturuyor. Bu iki yönden kiymetli köleyi azad etmenin sevabi büyük oluyor.
Bunlara gücü yetmiyen, varliktan darliga düserek muhtaç bulunanlara, yahut çalismaya kabiliyeti olmiyan zavallilara yardim etmek sureti Ile hayirli amelde bulunur. Bunlardan herhangi birini IslIyecek duru-mda olmiyan kimse de, insanlara fenalik etmez, onlardan zararini kaldirir. Bu hareketinden de sevâb kazanir.[440]

(114) Dünyada Iyilik Edenler, Âhirette Iyilige Kavusanlardir

221— Kabîsa Ibni Burme EI-Esedî'den (Radiyallahu cnft\ isitüdigine göre, söyle anlatti:
Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'in yaninda idim, söyle buyurdugunu isittim :
«Dünyada iyilik isliyenler, âhirette iyilige kavusanlardir. Kimler de dünyada kötülük islerse, iste onlar âhirette kötülüge kavusanlardir.»[441]

Dünyada iken insanlara iyilik ve yardim edenler, Allah'in emirlerini yerine getirmis olmakla sevâb kazandiklarindan, âhirette bu amellerinin mükâfatini görürler. Allah onlara âhiret nimetlerini taddirir ve türlü ihsanlarda bulunur. Onlar âhirette iyi kimseler arasinda bulunurlar.
Dünyada Allah'in yasak ettigi isleri yapanlar, insanlara eziyet ve zarar verenler ise, yaptiklari bu islerin cezasini âhirette çekerler. Kötü muamele görürler ve kötüler arasinda bulunurlar.
Kabîsa kimdir? :
Babasinin adi Burme olup, Kûfe'lIler arasinda sayilan ashab-i ki-ramdandir. Abdullah ibni Mes'ud 'dan ve Peygamber Efendimizden hadîs rivayet etmistir. Oglu Y e z I d ve torunu Ömer, kardesinin oglu B ü r m e kendisinden rivayet etmislerdir. Tercüme-i haline dair genis bilgiye tesadüf edilememistir. Allah ondan razi olsun.[442]

222— Harmele Ibni Abdullah'dan (Radiyallahu anh) haber verildigine göre, Harmele çikip Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in yanma vardi. Harmele, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in (daha önce) yaninda bulunmus oldugundan, onu Peygamber tamdi. (Sonra Harmele söyle anlatmisti) :
Peygamber dönüp gidince, kendi kendime dedim:
«Allah'a yemin ederim ki, ilim artirayim diye muhakkak Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidecegim.»
Yürüyerek gittim, öyle ki önünde durdum da söyle dedim:
«Ne is yapmami bana emredersin?»
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Ey Harmele! Iyilik yap ve kötülükten sakin.» dedi.
Sonra geri döndüm, kafileye gittim. Sonra döndüm, tâ Peygamber'e yakin yerimde durdum. Dedim ki:
«Ey Allah'in Resulü! Ne is yapmami bana emredersin?»
Peygamber (Saîlaîîahü Aleyhi ve Sellem) :
«Ey Har mele! Iyilik yap ve kötülükten sakin. Bir de bak ki, insanlarin yanindan kalktigin zaman, insanlar senin hakkinda kulagina hos gidecek hangi seyi sÖyliyecekler. Iste onu yap ve insanlarin yanindan kalktigin zaman, insanlar senin hakkinda hosuna gitmiyecck hangi seyi söyliyeceklerine bak da, onu yapmaktan sakin.» dedi.
Vakta ki ben (Peygamberin yanindan ayrilip) geri döndüm. Bir de anladim ki, bu iki söz, hiç bir seyi açikta birakmamislardir (her hikmeti toplamislardir).[443]

Dinimizdeki hükümler, emirler ve yasaklar olmak üzere iki kisma ayrilirlar. Mükellefler tarafindan yapilmasi Istenen isler, emirler kismina girer1 ki, farz, vacib ve müstahab diye derecelere ayrilirlar.
Mükellefler tarafindan yapilmasi IstenmIyen isler, yasaklar kismina girerler. Bunlar da, haram, tahrimen mekruh ve tenzihen mekruh kisimlarina ayrilirlar. Genel anlamda birinci kisim hükümlere «Ma'ruf», ikinci kisim hükümlere de «Münker» denir. Iste marufu benimseyip islemek, münkeri bilip ondan sakinmak, dinin hükümlerini tamamen yerine getirmek olacagindan, Peygamber Efendimizin, bu iki sözü her hikmeti kendinde toplamis oluyor. Bundan daha kisa ve manâsi genis söz olamaz. H a r m e I e düsünüp bu hikmeti takdir buyurmustur.
Yine insanlar, bir kimseyi, Iyi hareketinden dolayi öveceklerinden ve bu övgü de kulaga hos geleceginden, övgüye sebep olacak seyi yapmak, marufu islemek demektir. Kulaga hos gelmiyecek sözlere sebep olacak Is ve hareketler de münker seylerdir. Bunlarin yapilmamasi icab eder. Islâm inanç ve ahlâkini yasiyan insanlar biner murakip ve hakem seklinde kabul edilirlerse, bunlarin görüsü nazar-i itibâra alinarak Insanlar söz ve hareketlerine ceki-düzen verirler, iyi diyecekleri seyleri yaparlar, fena diyecekleri seyleri yapmazlar.
H a r m e I e kimdir? :

Temîm kabilesinden olan H a r m e I e 'nin babasi Abdullah ve dedesi I y a s 'dir. Basra'lilardan sayilir. Oglu U I e y b e ve bu oglundan olma iki kiz torunu SafIyye Ile Duhaybe kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Uzun okuyus yaparak çok namaz kildigi, hatta devamli namaz kildigi bir yeri olup, orada ayaklarinin çukur açtigi ve çukura battiklari rivayet edilir. Ashab-i kiram arasinda uzun namaz kilmakla söhret bulmustu. Allah ondan razi olsun.[444]

223— (55-s) Selman'dan (Rcutiyallahuanh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«Dünyada iyilik isliyenler, âhirette iyiliklerinin mükâfatina kavusanlardir onlar... (Mu'temir) demistir ki:
"Ben bu sözü Ebû Osman'dan isittim, onu Selman'dan naklediyordu." Ben de anladim ki, bu is böyledir. Artik bunu, hiç kimseye anlatmadim.[445]

221 sayili hadîs-i serîfe bakiniz.[446]

(115) Her Iyilik Bir Sadakadir

224— Câbir Ibni Abdullah (Radiyallahu anh), Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Selîemfden rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«Her iyilik bir sadakadir.»[447]

Sevâb oldugunu niyyet ederek ve Allah dan bir mükâfat beklIyerek edilecek her iyilik ve hayir bir sadaka demektir. Verilen maldan sevâb kazamldigi gibi, her çesit iyilikten de sevâb kazanilir.
Insan malindan nafile olarak çikarip verdigi seye sadaka denir. Bazan zekât gibi farz olan vergilere de sadaka denir.[448]

225— Ebû Musa'dan (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, dedi ki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «Her müslümanin sadaka vermesi gerekir.» (Ashab) dediler ki: «Verecek bir sey bulamazsa?»
«Elleri ile (san'atta veya iste) çalisir. Böylece kendisi faydalanir ve (kazandigindan) sadaka verir.» dedi. (Ashab) dediler ki: «Gücü yetmez veya çalisamazsa?» Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Yardim istiyen ihtiyaç sahibine (sözle veya isle) yardim eder.» dedi. (Ashab) dediler ki: «Bunu da yapamazsa?» Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) : «Iyilik emreder, yahut hayirli sey emreder.» dedi. (Ashab) dediler ki: «Bunu da yapamazsa?» Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ;
«Kötülük islemekten kendini alikor. Çünkü bu, onun için bir sadakadir.» dedi.[449]

226— Ebû Zer (Radiyallahu anh) haber verdigine göre, kendisi Re-sûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve Sellem)'e sordu:
«Amellerin hangisi daha faziletlidir?»
Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem) :
«Allah'a îman etmek ve onun yolunda cihad etmektir.» dedi.
Ebû Zer sordu :
«Kölelerin hangisini azad etmek daha faziletlidir?»
«Kiymeti en yüksek olan ve sahiMeri katinda en iyi olandir.» dedi.
Ebû Zer sordu :
«(Bunlardan birini) yapamazsam, (hareketimi) bildirir misin?»
«Malsiz fakire yardim edersin, yahut çalisamiyan acize is yaparsin.» dedi.
Ebû Zer sordu:
«(Bunu da) yapamazsam, (baska ne yapacagimi) bildirir misin?» Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Insanlara kötülük etmeyi kaldirirsin. Çünkü kötülügü terk etmek için bir sadakadir ki, onu kendin için sadaka vermis olursun.»[450] dedi.[451]

227— Ebû Zer'den (Radiyalîahu anh) rivayet edildigine göre, demistir ki, (Peygambere) soruldu:
«Ey Allah'in Resulü! Servet sahipleri sevâblari alip götürdüler. Bizim namaz kilmamiz gibi, namaz kiliyorlar, oruç tuttugumuz gibi oruç tutuyorlar. Bir de mallarinin fazlasini sadaka olarak veriyorlar, (biz bunu yapamiyoruz ve onlar gibi sevâb kazanamiyoruz).»
Peygamber (Sallauahü Aleyhi ve Seiîem) :
«Allah sizin için sadaka vereceginiz sey yapmamis midir? Her tesbih ve her hamd edis karsiliginda bir sadaka vardir. Sizin her birinizin zevcesi ile yetinip haramdan korunmasi da bir sadakadir.» dedi.
Soruldu:
«Insanin sehvetinde sadaka var mi?»
Peygamber (Sallalîahü A leyhi ve Sellem):
«Insan harama harcamis olsa, üzerine günâh yok mudur? Iste bunun gibi, sehvetini helâlda harcarsa, onun için bir sevâb olur.» dedi.[452]

Ashab-i kiramin malca fakir olanlari, zengin olan ashabin hayir ve hasenatini göz önünde bulundurarak, zenginlerin bütün sevâblari alip götürdüklerini, kendilerine bir sey kalmadigini düsündükten sonra, bizim ha-lImIz ne olacak? tarzinda Hz. Peygamber'den sormuslardir. Çünkü zengin, fakir gibi namaz kiliyor, oruç tutuyor ve diger ibadetlerini yerine getiriyor.
Üstelik fakirin yapamadigi hayir ve hasenati da yapiyor. Bu bakimdan amelde üstün bir duruma geçmis oluyor. Burada bir sual ortaya çikmaktadir. Acaba zengin olan Müslüman mi daha faziletlidir, yoksa fakir olan mi?

Bu hususta çesitli görüsler ileri sürülmüstür. Bunlar söyle özetlenebilir: Allah katinda fazilet ve üstünlük ancak takva Iledir. Zira Cenab-i Hak, Kurân-i Kerim'in Hücurat Sûresi 13. âyetinde:
«Allah katinda sizin en iyiniz, takvasi en ziyade olaninizdir.»
Buyuruyor. Ister fakir olsun, ister zengin bulunsun, Allah in emirlerini en Iyi bir sekilde yerine getiren ve yasaklarindan en çok sakinan, kisacasi iç ve disi ile Peygamberin yoluna tam bir ihlâsla koyulan Allah Katinda en iyi kimsedir. laKvada beraberlik husule geldigi takdirde, zenginin hayir ve hasenati bakimindan daha üstün bir mevkii olur.
Ancak mal çoklugu, umumiyet itibariyle Insanlari çok mesgul edip kI-bIr ve sefahata sevk ettiginden dolayi, çok kere zenginler fakirlerden daha müsKÜI durumda kaldiklari görülen hallerdendir. Büyük servetin hesabi ve sorumlulugu büyüktür. Dinimiz istifçiligi yasaklamaktadir. Hayir yollarina harcanamiyacak bir yigintiya cevaz vermez. Para ve mal, nereden ve nasil kazanilmis ve hangi yollara harcanmis veya hangi hakla istif edilmis sorularina, mal sahibi muhatab tutulur. Bunlarin hesabini vermek ve kurtulmak zor bir Is oldugundan zenginlerin durumu, fakirlere nispetle daha tehlikeli olur. Fakat istisnaî durumlar olabilir. Herkes takva ölçüsünü kendine hedef edinmelidir. Yoksa mutlak surette ne zenginlik, ne de fakirlik tercih sebebi olamaz. Yalniz zenginlik halinde takva, fakirlik halindeki takvadan daha az bulunur. Çünkü mal çoklugu insani çok mesgul eder, dinî vazifeleri unutmaya sebep olur, nefsanî arzulan kamçilar. Iste buna binaendir ki, Peygamber Efendimiz, durumlarinin ne olacagini soran fakirlere, sizin tesbihiniz var, hamd edisiniz var, helâl zevcelerinizden faydalanmaniz var, diye buyurmustur. Bu sayilan islerde zenginlerin de istirak payi varsa da, mesguliyet ve vazifeleri icabi tesbih, tahmîd ve ailevî münasebetlerinin daha az olacagi asikârdir. Bu nafile ibadetferi daha fazla yapmiya vakit bulan fakirler, kazanacaklari ecirle zeng:nlerin sevâb mertebesine yükselmis olurlar.
Haram olan bir isi yapmak nasi! bir günâh Ise, Allah'dan korkarak o harami islememek de sevabdir. Hele helâl ve mubah olan bir isi haramdan korunmak için yapmak ve böyle bir niyyet tasimak muhakkak ki, bir se-vâbdir. Böyle Isler, yapan için sadaka yerine geçer. Sadakanin da sevabi olur. Ailevî helâl münasebetler bu kabil islerdir, üstelik israf olmamak sarti ile ruhî ve bedenî faydalari çoktur. Maddî ve manevî insirah ve Inkisafa yol açar, huzur ve sükûn temin eder.[453]

(116) Zarari Gidermek

228— Ebû Berze El-Eslemî'den (Raâiyallahu anh) rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
Dedim ki; «Ey Allah'in Resulü! Beni Cennete koyacak bir ameli bana göster.»
Peygamber:
«Insanlarin yolundan, zarar veren seyleri gider.» buyurdu.[454]

Insanlarin gelip geçtigi yollar üzerinde bulunan ve geçenlere zarar veren tas, çali., süpürüntü, diken ve pislik gibi seyleri gidermek ve geçenlere kolaylik saglamak bir hizmet oldugundan sevabi vardir. Bu sekilde insanlara hizmet edenler, sadaka vermis gibi sevâb kazanirlar. Sevâb kazananlar da cennetlik olurlar. Ancak düsmanin, eskiya ve yol kesicinin geçecegi yollari temizlemek sevâb olmaz. Bunlarin fenaligina yardim edilmis olur. Kötülüge yardimci olan ise, günâh kazanir.
Ebû Berze kimdir?
Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) ile yedi savasta bulunmus olan bir sahabîdir. Adi Nadle ibni Ubeyd 'dir. Hz. Ali safinda Haricîlere karsi savasmistir. Basra'ya geçerek orada ev edinmisti. Son olarak Horasan gazasina çikmis ve orada hicretin 64. yilinda vefat etmistir. Kirk alti hadîs rivayet etmistir. Allah ondan razi olsun.[455]

229— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anli), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu :
«Bir adam, yolda bir dikene tesadüf etti. Bunun üzerine (kendi kendine) dedi ki, muhakkak bu dikeni giderecegim, müslüman bir kimseye zarar vermesin. Bundan dolayi adamin günâhlari bagislandi.»[456]

Bu hadîs-I serîfin manâsi, daha öncekini teyid etmektedir. Yolda bulunan zararli seyleri gidermek, bagislanmiya sebep oldugundan, cennete gîrmiye hak kazanmak demektir. Ancak sahih bir îmana sahip olduktan sonra, büyük günâhlardan ve kul borçlarindan beri bulunmak kaydi ile bu mükâfata kavusulabilir. Yoksa her kötülügü yaptiktan sonra, sirf yollardan zararli seyleri kaldirmak kurtulus vesilesi olamaz.[457]

230— Ebû Zer'den (Radiyallahu anhj rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletn) buyurdu ki:
«Ümmetimin amelleri —iyisi ve kötüsü— bana arz edildi. Onlarin amellerinin iyileri arasinda, yollardan zararli seylerin giderilmesini buldum. Amellerinin kötüleri arasinda da, yere gÖmülmiyen mescidlerdeki balgami gördüm.»[458]

Daha önceki hadîs-i seriflerde yol üzerinde bulunan ve insanlarla vasitalarin geçisine zarar veren seylerin giderilmesinin sevâb oldugu, sadaka yerine geçtigi, cennete girmeye vesile oldugu beyân ve Izah edilmisti.
Burada mescidler adabi ile Ilgili bir harekete ve onun kötülügüne isaret edilmektedir. Mescidler, ibadetlere tahsis edilmis yerler oldugu için daima temiz tutulmalari Icab eder. islâm'in ilk devirlerinde bütün mescidler, hasir ve kilim dösenmeksizin, yalniz etraflari çevrilmek suretiyle bina edilmislerdi. Namaz kilinan yer, toprak ve kumdan ibaretti. Camiye namaz kilmak için gelenler arasinda uzak yerlerden istirak etmis ve henüz Islâm'in emrettigi temizlik kaidelerine kendini alistiramamis kimseler bulundugundan, bunlarin toprak ve kum üzerine tükürüp balgam atmalari vuku bulmustur. Böyle bir hal meydana gelince, tükörülenIn toprak Içine gömülerek yok edilmesi, onun temizlenmesi demektir. Bu sekilde temizligi yapmamak günâhtir ve kötü bir davranistir. Hem baskasinin nefretini kazanmamak, hem de mescidin temizligini korumak bakimindan gözetilmesi gerekli bir husustur. Buna riayet etmiyenler günâh islemis olurlar. Zamaninizda mescidler hah, kilim veya hasirlarla serili bulundugundan, camilere

tükürmek diye bir sey düsünülemez. Bununla beraber cami içini kirletecek veya pis koku nesredecek seylerden camileri korumak veya içerde temizlige aykiri seyler varsa onlari gidermek her Müslüman için bir vazifedir. Camilere temiz elbiselerle ve hos kokularla girmeli, sarmisak ve sogan gibj tiksindirici koku veren maddeleri yiyip girmemelidir.[459]

(117) Iyi Söz

231— Abdullah îbni Yezîd El-Hitmî'den (Radiyailahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Resûlüllah (Salktllahü A leyhi ve Sellem):
«Her iyilik bir sadakadir.» buyurdu.[460]

«Ma'ruf» kelimesinin manâsi genistir. Allah'a ibadet ve onun rahmetine yakinlik için söylenen sözlerle yapilan isler, Insanlara söz ve islerle yapilan Ihsan ve yardimlar hep ma'ruftur.
«Ma'ruf» sözünün ziddi, münker'dIr. Dinin emirlerine uygun olmiyan ve yasaklanmis bulunan söz ve islerin hepsine münker denir.
Maruf kismina giren söz ve hareketler, dinin hos gördügü seyler oldugundan, bunlarin yapilmasi sadaka yerine geçer, insana sevâb kazandirir. Aksine münker seyleri islemek, günâha vesile olur.
A b d u IJah Ibni Yezid El-Hitmî kimdir? :
Ensar'dan olan A b d u I I a h 'in künyesi E b u Musa 'dir. On yedi yaslarinda Iken Hudeybiye vak'asmda bulundu. Küfe emirligi görevini yapti ve Hz. Ali ile Siffîn ve Cemel olaylarina istirak etti. Farz namazlar disinda en ziyade namaz kilandi. Kûfe'de edinmis oldugu bir evde ikâmet etti ve Ibni Zübeyr zamaninda orada vefat etti. Allah ondan razi olsun.[461]

232— Enes'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi: Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)'e bir sey (hediye) getirildigi zaman söyle derdi :
«Bunu falan hanima götürün; çünkü o, (zevcem) Hatice'nin arkadasi idi. Bunu (da) falan hanimin evine götürün; çünkü o, Hatice'yi sevi-yordu.»[462]

Peygamber Efendimiz, kendilerine getirilen bir hediyeyi vefat etmis zevcesi Hatice'nin dostu veya arkadasi hanimlara göndermesi, bir maruftur, iyi bir söz ve harekettir. Bu bakimdan hadîs-i serîf maruf bölümünde zikredilmistir.[463]

233— Huzeyfe'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre dedi ki: Peygamberiniz (Sallaliahü Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurdu: «Her ma'riif = iyilik, bir sadakadir.»[464]
H u z e y f e hadîs-i serifi anlatirken, sizin Peygamber iniz, diye söze baslamistir. Bunun sebebi, Peygamber in sözüne önem ve Ihtimam vermek ve ma'rufu islemekte kusur etmemek içindir.
H u z e y f e kimdir? :
Ebu Abdullah künyesi ile taninan Huzeyfe ibni'l-Y e m a n Ashab-i kiramin büyükferindendir. Babasi ile beraber Medine'ye gelerek Islâm'i kabul etmislerdi. Ensar veya Muhacirin arasina girmek hususunda Hz. Peygamber tarafindan muhayyer birakilmislar ve kendileri Ensar arasina girmeyi tercih etmislerdi.
Huzeyfe, babasi H usey I, kardesi S a f v a n , Uhud savasinda bulunmuslar ye babasi, Müslümanlar tarafindan yanlislikla sehîd edildi.
Hendek savasinda soguk ve karanlik bir gecede, Peygamber Efendimiz H u z e y f e V' düsmanin durumu hakkinda bilgi edinmek üzere, düsmana karsi göndermis ve Huzeyfe de düsmanin firtina ve soguktan perisan bir halde göç etmekte olduklari haberini getirmisti. Peygamber Efendimiz, münafiklari yalniz Huzeyfe'ye tanitmis ve onu kendisine sirdas edinmisti.
Hz. Ömer hilâfeti zamaninda memuriyetlerde kullandigi zevat arasinda münafik bulunup bulunmadigini Huzeyfe 'den sormus ve münafik bulundugunu söylemesine ragmen kimliklerini açiklamaktan sakinmisti. Hz. Ömer, ashabdan vefat eden birinin cenazesinde Huzeyfe yi görme-yince, cenazede bulunmazdi.
Huzeyfe, Iran fetihlerinde bulunmus ve Nihavend'de kumandan Nüman ibni Mukrin'in sehid edilmesi üzerine sancagi ele geçirerek Hemedan, Rey ve Dînever beldelerini fethetmisti. Daha sonra Nusaybin valiligine tayin edildi. Çok emin bir kimse oldugundan, Hz. Ömer:
«— Huzeyfe ne isterse ona veriniz.»
EmrInI verdigi halde, Huzeyfe kendi yiyecegi atinin yemi ile yetinerek Medine ye dönüsünde Hz. Ömer halinde bir degisiklik görmemesi üzerine, memnun kalmis ve boynuna sarilmis ve söyle demisti :
«— Sen, benim kardesimsin, ben de senin kardesinim.»
Huzeyfe, Hz. Ömer'in sehid edilmesinden 40 gün sonra hicretin 37. yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun.[465]

(118) Sebze Bahçesine Çikmak Ve Esyayi Zenbil Île Tasiyip Evine Götürmek

234— Amr Ibni Ebî Kurre El-Kindî (Radtyallahuanh)'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Babam (Ebû Kurre), kiz kardesini Selman'a arz etti, (onunla evlenmesini teklif etti). Selman kabul etmeyip kendi azadli cariyesi ile evlendi. O kadina Bukayre denirdi. Ebû Kurre'ye haber ulasti ki, Huzeyfe ve Selman arasinda (söz kirginligi) bir sey var. Ebû Kurre, Selman'a varip onu aramaya basladi. Selman'm, kendisine ait bir sebze bahçesinde oldugu haberi Ebû Kurre'ye verildi. Ona gitmeye yöneldi de, (yolda) Selman'-la karsilasti. Selman'in beraberinde, içinde sebze bulunan bir zenbil vardi. Degnegini zenbilin kulpuna sokmus oldugu halde onu omuzunda tasiyordu.

Ebû Kurre:
«Ey Ebu Abdullah (Selman)! Seninle Huzeyfe arasinda ne oldu?» dedi.
Ebû Kurre dedi ki, Selman söyle diyordu :
«Insan acele huylu yaratilmistir.» (îsra Sûresi, Âyet: 11)
Bunun üzerine yürüdüler, Seknan'in evine kadar gittiler. Selman «ve girdi de söyle dedi:
«Esselâmu aleyküm.»
Sonra Ebû Kurre'ye müsaade etti de içeri giçdi. Orada kapi üzerine konmus saçakli ince bir yolluk vardi. Bas yaninda da kerpiçler vardi. Bir de eger palani bulunuyordu. Selman:
«Hanimefendinin kendisi için serdigi dösek üzerine otur.» dedi.
Sonra Ebû Kurre'ye anlatmiya baslayip, söyle dedi:
«Huzeyîe, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeIîem) 'in gazabi halinde bazi kimselere söyledikleri sözleri (insanlara) anlatiyordu. (Halbuki bunlari anlatmakta onlara bir fayda yoktu, bilâkis fitneye sebep olabilirdi). Bu haber bana getirildi ve benden soruldu. Ben diyordum ki, Huzeyfe, söylediginî daha iyi bilir; ve ben, insanlar arasindan kin dogmasindan hoslanmiyordum. Nihayet Huzeyfe'ye gidilip dendi ki, Selman, senin söylediginî sözlerde seni tasdik etmiyor ve seni yalanlamiyor. Bunun üzerine Huzeyfe bana gelip, söyle dedi:
— Ey (Ümmü Selman oglu) Selman! Ben de dedim ki:
— (Ümmü Huzeyfe oglu) Huzeyfe! Ya bu tutumundan vazgeçersin, yahut senin hakkinda (halife) Ömer'e yazacagim. Ben onu, Ömer ile korkutunca, beni terk etti.
Gerçekten Resûlüllah (Sallalkhü Aleyhi ve Seilem) söyle buyurmustur: «Ben, Âdem oglundan gelmeyim, (sizden gazap halinde çikan bazi sözler gibisi, benden de çikar). Ümmetimden hangi bir kula müstahak olmadigi halde bir lanet okursam, yahut ona fena bir söz söylersem, bu söz onun hakkinda bir rahmet olur.»[466]

Bu hadîs-I seriften alinmasi gereken iki ders vardir:
1— Ashab-i kiramin âlimlerinden ve höyüklerinden olan S e I m a n - i Farisî, kendi bahçesinde çalismis ve yetistirdigi sebzeleri sirtinda tasiyarak evine pÖtürmöstür. Çalismak ve kibir etmiyerek eve yök tasimak bîr vazifedir. Müslümanlar, S e I m a n 'in hareketini örnek alarak çalismalarini düzenlemelidirler.
2— Sel man'in rivayet ettigi hadîs-i serîften anlasildigi üzere, dîn hükümlerinden sayilmiyan ve insanlarin ihtiyaçlari ile Ilgili bulunmiyan hadîs-i serifleri halka anlatmakta bîr fayda yoktur ve bu gibileri, fitneye sebep olmamak için, baskalarina nakledIlmemelidir.[467]

235— (56-s) îbni Abbas'dan rivayet edildigine göre, Ömer (Radiyallahuarihym söyle dedigini tbni Abbas anlatmistir:
«Bizi, kavmimizin arazisine çikarin.»
Biz de çiktik. Ben ve Ubeyy îbni Kâ'b (yola çikan) insanlarin en gerisinde idik. Rüzgârla bir bulut çikti. Bunun üzerine Ubeyy:
«Allah'im! Bizden bunun zararini gider.> dedi.
Sonra (önümüzde gitmekte olan) insanlara yetistik. Onlarin yükleri (ve esyalari) islanmisti. Onlar, bize:
«Bize isabet eden (yagmur) size isabet etmedi,» dediler. Ben dedim ki:
«Bulutun zararini bizden gidersin diye TJbey, Allah (Azze ve Celîe) ye dua etti.»
Bunun üzerine Ömer (Radiyallahu anh) :
«Sizinle beraber bize de duâ etseydiniz ya...» buyurdu.[468]

Bahçeye, tarla ve araziye çikmak bölümünde bu hadîs-i serif getirildiginden anlasiliyor ki, ashab-i kiram çalismak için ziraat ve çiftlik yerlerine çikarlardi. Ihtiyaçlarini karsilamak için çalisirlardi ve evlerine ihtiyaçlarini tasirlardi.
Burada Ubeyy i b n } K â b 'in duasinin Allah tarafindan kabul' edilerek yagmurdan korunmus olduklari da anlasiliyor. Bir de duâ yapilirken, bütün Müslümanlar için edilmesi gerektigine, Hz. Dmer Efendimiz isaret buyurmuslardir.[469]

(119) Baga Çikmak

236— (57-s) Ebû Seleme'den (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi;
«Arkadasim olan Ebû Saîd El-Hudrî'ye gittim de, dedim ki»:
«Bizimle hurma bahçesine çikar misin?»
O da çikti, üzerinde yünlü ve renkli elbise vardi.[470]

Bu rivayetten de anlasiliyor ki, ashab-i kiram, hurmalik gibi baglar yetistirmisler ve geçimlerini ziraat, ticaret ve san'at gibi islerle temin etmislerdir. Kimseye yük olmamak için bizzat çalisarak geçimi saglamak her Müslüman için farz olan bir vazifedir. Yüce dinimizi bize intikal ettiren ashabin yolu, bizim izliyec«gimIz esas ,yol olmalidir.[471]

237— Ümmü Musa'dan (Radiyallahu anh) rivayet edildigine göre, demistir ki:
«Allah'in rahmetleri üzerine olsun», Hazreti Alî'nin söyle söyledigini isittim:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Abdullah îbni Mes'ud'e, bir agaca çikip, ondan bir sey alarak kendisine getirmesini emretti. (Abdullah agaca çikarken) Beygamber'in asîjabi, Abdullah'in bacagina baktilar da, bacaklarinin inceligine güldüler. Bunun üzerine ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«Ne gülüyorsunuz? Abdullah'in ayagi (kiyamet günü) tartida, Uhud dagindan daha agir gelecektir.» buyurdu.[472]

«Baga Çikmak» bölümünde bu hadîs-I serîfin zikredilmesinden anlasildigina göre, Hz. Peygamber Efendimiz sehir disinda bir çiftlige veya bir bag mahalline gitmisler ve oradaki agaçlardan birinden misvak edinmek için dal kesilmesini A b d u 11 a h 'a emretmisler veya meyve koparmasini istemislerdir. Böylece bizzat Peygamber Efendimizin bag yerine çikmis olduklari gerçegi ortaya çikmaktadir. Diger taraftan Abdullah ibni Mes'ud'un faziletine ve manevî degerine de isaret buyurmuslardir. Bacaklarinin ince olusu bir noksanlik degil, bilâkis bu durumda olan bir kimsenin takvasi sayesinde, manevî degerinin Uhud dagindan daha agir olabilecegi anlasilmaktadir.[473]

(120) Müslüman, Kardesinin Aynasidir

238— (58-s) Ebû Hüreyre'den (Radiyallahu anh) nakledildigine göre, söyle dedi:
«Mümin, kardesinin aynasidir. Onda bir ayip gördügü zaman onu düzeltir.»[474]

Âynanin vazifesi, kendisine bakanin durumunu oldugu gibi göstermek, mevcut kusur ve ayiplarini hatirlatmaktir. Bir Müslüman da kardesine ayna vazifesi görmelidir. Üzerinde gördügü kusur ve ayiplari hatirlatarak onun durumunu düzeltmiye çalismalidir. Diger taraftan herkes bir ayna yerinde olan kardesinin karsisina çikacagindan, önceden kendini kontrol etmeli ve ayiplardan annmiya çalismalidir. Bu tutumla hata, kusur ve ayiplardan kurtulma mümkün olur.[475]

239— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«Mümin, kardesinin aynasidir; ve mümin, müminin kardesidir, onun ziya'im ve helakini önler, arkasinda da onu çevreleyip korur ve ihtiyaçlarini görür.»[476]

Burada Islâm kardesliginin önemi belirtilmekte ve Müslümanlarin birbirlerine karsi vazifeleri gösterilmektedir. Müslüman kendi malini ve menfaatlerini korudugu gibi, mümin kardesIninkiferini de aynen'koruyup gözetmelidir. Bu anlayisla çalisildigi takdirde, Müslümanlar tek vücud halinde parçalanmaz bir kuvvet olurlar ve hiç bir kuvvete de yenilmezler.[477]

240— Müstevrid (Radlycûlchu anh) , Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m söyle buyurdugunu rivayet etti:
«Bir müslümani çekistirmek suretiyle (baskasindan) bir lokma yiyene, muhakkak Allah Tealâ cehennemde onun mislini yedirir. Yine bu sebepten ötürü müslüman kimseden elbise giydirilene, muhakkak Allah (Azze ve Ceile) cehennemden elbise giydirir (o çekistiriciye azab eder). Kim de, müslüman bir adami gösteris ve riya mevkiinde tutarsa (ona, sahip bulunmadigi yüksek vasiflari verirse), muhakkak ki Allah, kiyamet gününde o kimseyi riya ve gösteris yerinde tutar (ona azab eder).»[478]

Müslüman, mümin kardesinin aynasidir, belirtildikten sonra bu vazifeyi yerine getirmeyip de aksine hareket edenlerin durumuna Peygamber Efendimiz isaret buyurmaktadir. Söyle ki :
Bir insan, mümin kardesinin kusur ve ayiplarini bizzat kendisine söyleyip düzeltme yolunu tutmaz da, bu kardesinin kusurlarini, düsmani olan bîrine anlatir ve onu hosnud ederek karsiliginda, yemek ve elbise gibi menfaat elde ederse, bunun cezasini cehennem azabindan görür.
Bir de bir insan, bir kimsenin himayesinde ve söhreti altinda geçim saglamak ve seref kazanmak maksadi ile, o kimseyi sahib bulunmadigi yüksek vasiflarla tanitmiya çalisir ve böylece gösteris yaparsa, yine Allah böyle hareket eden adamin cezasini Cehennem azabindan verir.
Islâm dini, riyakârligi ve gösterisi yasakladigi gibi, bunlar sayesinde menfaat sagliyanlar için de Cehennem .azabi oldugunu haber vermektedir.
Müstevridibni Seddad kimdir? :
MüstevrId ve babasi Seddad ashabdandirlar. Aslen Mekke'li olup, Kûfe'de ikâmet etmislerdir. Sonra Misir'in fethine istirak etmis ve Misir'da oturmustur. Peygamber Efendimizden ve babasindan hadîs rivayet etmistir. Kendisinden de Kays ibni Ebi Hazim, V a k -kas ibni Rabi'a, Ebu Abdurrahman, Abdur-rahman ibnI Cübeyr ve Ma'bed ibni Ha I id gibi z<evaf rivayet etmislerdir.
Hicretin 45. yilinda Iskenderiye'de vefat etti. Allah ondan razi olsun.[479]

(121) Eglence Ve Mizahdan Caiz Olmiyanlar

241— Abdullah ibni Sâib'in dedesi Yezid Ibni Saîd'den(Radiyatlahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu isittim: «Sizden hiç biriniz, arkadasinin syasini ne sakaciktan, ne de ciddî olarak almasin. Sizden biriniz, arkadasinin degnegini aldigi zaman, onu kendisine geri versin.»[480]

Bu hadîs-i serîf Hendek savasi sirasinda su hâdise üzerine varid olmustur: Zeyd ibni Sabit, Medine etrafinda düsman saldirisini önlemek için hendek kazilirken yorulmus ve bir kenarda uyumustu. Bu halde iken, Umare ibni Hazm gelip silâhini aldi. Böylece kendisine oyun yapmak istedi. Hz. Peygamber hâdiseye muttali olunca, Müslümanin korkutul-mamasini ve ne sakaciktan, ne de ciddî olarak esyanin alinmamasini emrettiler.
Sakaciktan birinin esyasini alarak onu kederlendirmek ve sonra esyasini geri vermek suretiyle onu sevindirmek bir nevi eglencedir. Müslüman kardesi kederlendirmemek için böyle eglenceleri Hz. Peygamber yasaklamistir. Esya sahibinin haberi olmaksizin esyasini almak, ciddî bir hareket-tir. Bu harekette arkadasina üzüntü vermek vardir. Sonra alinan mali geri vermekte sakacilik hareketi vardir ki, bu da bosuna bir sevinç verir. Onun için her iki hareket yasaklanmis oluyor.

[481]

Ciddiyetle almanin bir manâsi da, dogrudan dogruya hirsizlik maksadiyla esyanin alinmasidir. Hirsizlik da zaten haramdir.

(122) Hayirli Ise Delâlet Edenin Sevabi

242— Ebû Mes'ud El-Ensarî (Radiyailahu anh) 'den, söyle demistir: Bir adam Peygamber (SallalIahü Aleyhi ve Seltem) 'e gelip, dedi ki: «Bana bir hal oldu (yürüyemiyorum), beni bir hayvana yükle» (gideyim).
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)
«(Seni üzerine yükliyecek) Benim vasitam yok; fakat falancaya git, olur ki o, seni bir vasitaya yükler.» dedi.
Bunun üzerine adam, ona gitti ve kendisim vasitaya bindirdi, (gidecegi yere gönderdi). Sonra bu adam Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem)'e gelip hâdiseyi ona anlatti. Bunun üzerine Hazreti Peygamber:
«Bir hayirli ise delâlet eden kimse için, o hayirli isi isliyenin sevabi gibi mükâfat vardir.» buyurdu.[482]

Hadîs-i seriften anlasiliyor ki, bîr insan herhangi hayirli bir isi bizzat karsiliyamaz da, o isi basarabilecek baskasini gösterirse ve böyle bir delâleti ile o hayirli is çözümlenmis olursa, bizzat hayirli Isi gören gibi, mükâfat alir, sevâb kazanir. Maksad hayirli isin basarilmasi ve muhtaç durumda olanin isinin görülmesidir. Bu gibi hayirli islere vasita ve araci olanlarin, bilfiil is görenler gibi ecirleri vardir. Fakat bir kimsenin irruâni varken, isi görmeyip de baskasina havale etmesi, dogru olmaz. Bunun sevabi muhakkak ki azdir.[483]

(123) Insanlari Affetmek Ve Bagislamak

243— Enes (Radiyallahu anh) 'den rivayet edildigine göre:
Bir Yahudi kadin, Peygamber (SallatlahüAleyhiveSellem)'e zehirlenmis (ve pisirilmis) bir koyun getirdi. Peygamber ondan yedi. Sonra kadin yakalanip getirilince:
«Bunu öldürelim mi?» diye Peygambere soruldu.
Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem):
«Hayir!» dedi.
Enes demistir ki:
«O zehirli etin tesirini halâ Resûlüllah (Sallallahü Aleyh! ve Selem) in küçük dilinde görür dururum.»[484]

Hakim, Müsledrek'inde Ebu Sa'îd El-Hudrî 'den bu hâdiseyi söyle anlatmaktadir:
Hayber'de bir Yahudi kadini. Peygamber (Salltülahü Aleyhi ve Sellem)* pisirilmis bir koyun kediye etti. Bundan yemek için ashab ellerini uzatinca. Peygamber onlara :
«Ellerinizi çekin, zira bu koyunun azalarindan biri bana haber veriyor ki, koyun zehirlenmistir.»
Bunun üzerine kadin çagirtilip kendisine soruldu :
«— Bu yemegini zehirledin mi?»
Kadin:
«— Evet, dedi. Istedim ki, eger yalanci Peygambersen, insanlari kurtarayim. Eger sadik Peygambersen, Allah sana zehirli oldugunu bildirecektir.»
Sonra Hazreti Peygamber :
«Besmele çekerek yiyiniz.» dedi.
Biz de yedik. Hiç birimize zarar vermedi.
Bir rivayete göre de, Bisr ibni'l-Berrâ, Hazreti Peygamberle zehirli etten yiyerek onun tesiri ile öldü. Bunun vefatina sebep olan Yahudi kadin da kisas cezasi ile öldürüldü.
Bir rivayete göre de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), zaman zaman bu zehIrin tesirini kendilerinde hissederlerdi. Bunun tesiri Ile de, ayrica sehadet mertebesine nail olmuslardir.
Hadîs-i seriften su hükümler çikmaktadir:
1— Müslüman olmiyan bir kimseden (Ehl-i kitabdan} hediye kabul etmek caizdir. Ehl-i kitabin kendi dinleri uyarinca kesmis olduklari hayvanlarin etini yemekte beis yoktur.
2— Bir kusur veya günâh isliyenin kusurunu bagislamak bir fazilettir. Ancak baskasinin ölümüne sebebiyet veren bir cinayet olursa, maktulün veresesinin talebi ile kisas yapmak icab eder.[485]

244— (59-s) Abdullah îbni Zübeyr (Radiyallahu anh)'den Minber üzerinde söyle dedigi isitilmistir;
«Bagislama yolunu tut, iyiligi emret ve cahillerden yüz çevir.» (A'raf Sûresi, Âyet: 190)
Âyeti okuduktan sonra dedi ki;
«Allah'a yemin ederim! Bu âyet-i kerîme ile, insanlarin ahlâkindan en kolayini almaktan baska bir sey ile emredilmemistir. Allah'a yemin ederim ki, ben insanlarla arkadaslik ettigim müddet bunu uygulayacagim, (insanlar için günah olmiyan kolay tarafi tutacagim, onlara iyi muamele edip güçlük çikarmiyacagim).[486]

A'raf sûresinin 199 uncu âyet-I kerîmesinde üç hususa isaret buyurulmaktadir :
1— Insanlara afv ile muamele etmek. Afvin lügat manâsi, bagislamak, silmek, yok etmektir. Afv kelimesi Cenab-i Hak'ka nispet edildigi zaman, kullarina azab etmeyisi, onlarin günâhlarini mahvedisi ve silmesi manâsini tasir. Ayrica bir seyin en iyisine, en seçkinine ve enfesine de afv denir.

Insanlarin afv ile muamele etmesi, hem kendilerine edilen zulmü bagislamalari, hem de ahlâkin iyi ve kolay tarafini seçerek hemcinsleri ile geçinmeleri ve idare etmeleri demektir. Iste Cenab-i Hak bize bunu emretmektedir.
2— Ikinci husus olarak Allah Tealâ bize ma'rufu (iyilik etmeyi) emretmektedir. Allah Tealânin ve Peygamberinin emirleri geregince hareket etmek ve bu buyruklari tavsiye edip ögretmek hep maruf olan islerdir. Her mükellef elinden geldigi kadar ögrenip yasamak ve baskasina da ögretip tatbikine çalismak sorumlulugunu tasir. Bu, müminlere dü^en önemli bir vazifedir.
3— Cahillerden yüz çevirmek. Gerçegi kabul etmiyen ve söz dinlsmi-yen inatçi cahillerden hos ve iyi bir hareketle yüz çevirmek gerekir. Çünkü cahiller sözlerini bilmezler, fesad çikarmtya sebep olurlar ve ahengi bozarlar. Buna meydan vermemek için sabirla ve yumusak bir huyla mücadeleyi terk etmek lâzimdir.
Abdullah ibni Zübeyr kimdir? :
Hicret yilinda Medine'de dogmustur. Künyesi Ebu Hubeyb ve E b u Bekir olup, annesi Esma, Hz. Ebu Bekir (Radiyallahu anh)\n kizidir. Hz. Â i s e , A b d u I I a h 'm teyzesi oluyor. Küçük yasta Hz. Peygamber'den hadîs ezberlemistir. A b d u II a h 'm büyük annesi S a f i y y e de Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in halasidir. Cesur, kahraman, güzel söz söyliyen bir hatip ve iyi bir binici Idi.
Muaviye ibni Yezîd'in vefatindan sonra HIcaz, Yemen, Misir ve Irak dokuz yil Idaresi altinda bulunmustur. Nihayet H a c c a c 'la aralarinda vuku bulan savasta Abdullah, Mekke'de muhasara edif-di ve H a c c a c tarafindan hicretin 74. yilinda sehid edildi. Geceleri namazla geçirir ve gündüzleri de oruç tutardi. Allah ondan razi olsun.[487]

245— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, dedi ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «Insanlara (din islerini ve vazifelerini) ögretin, kolaylik gösterin ve gftçlük çikarmayin. Sizden biriniz hiddetlendigi zaman sükût etsin, (konusmasin).» (i)[488]

Insanlara, bulunduklari durum Icabi, dinden muhtaç bulunduklari hükümleri ögretmek ve güçlük çikarmadan kolaylik göstermek, nefret verecek tutum ve hareketlerden sakinmak, ilim sahiplerine düsen en iyi ve faydali bir hizmettir. Böyle çalismalarin manevî mükâfati da çok büyüktür.
Kizginlik ve hiddet, Insani kötülüge sevk eden fena bir huydur. Intikam hirsi ile kalpteki kanin feveran edisi veya seytanin dürtmesi ile meydana gelen ve Insani sükûn halinden çikaran bir vasiftir. Bu durumda insan kötü söz söyler, fena is yapar, hatta cinayet isler. Bunlarin hepsi kötü ahlâklardir. Çok kere insan istedigi seye kavusamayinca, arzulan tatmin olmayinca hiddete gelir. Kendinde duydugu büyüklük onu kizginliga götürür. Fakat Allah'in azamet ve kudretini düsünen ve her an üzerinde olan hakimiyetini bilen bir adamdan nefsin izzeti gider ve böylece hiddetin serrinden selâmet bulur, önce hiddeti doguran sebepleri yok etmege çalismalidir. Yoksa hiddet geldikten sonra, onun zararini önlemek için, konusmamalidir. Yine Peygamber Efendimizden varid olmustur ki :
«Hiddetlenen kimse, Allah'a siginsin, abdest alsin veya hiddetlendigi çevreyi degistirsin.»[489]

(124) Insanlara Tatli Yüzlü Olmak

246— Atâ' Ibni Yesar'dan rivayet edildigine göre, söyle anlatti: Abdullah Ibni Amr Ibni'1-As'a yetistim de, ona dedim ki: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Tevrat'da bulunan sifatindan, (Tevrat kitabinda Peygamber'in tarifine dair âyetlerden) bana haber ver.»
O:
«Evet (anlatayim), dedi. Allah'a yemin ederim, Peygamber, Kur'ân'da mevcut bazi sifatlarla, Tevrat'da da vasiflanmistir.»
(Cenabi Hak) :
«Ey Peygamber! Seni, ümmetine bir imam, bir müjdeci ve bir korkutucu gönderdik. (Ahzab Sûresi, Âyet: 45). Bir de (seni) ümmetler için bir koruyucu (gönderdik). Sen benim kulumsim ve Peygamber'imsin. Sana mütevekkil ismini verdim. Peygamber sert sözlü degildir, siddet sahibi degildir, çarsilarda bagirip çagirmaz, kötülügü kötülükle yok etmez (kötülügü iyilikle karsilar), ancak Tbagislar ve affeder. Kendisinden Önce gelen yoldan çikmis ümmeti, Allah, kendisi ile dogrultmadikça, Allah onun ruhunu asla almiyacaktir. Ümmetin düzelmesi söyle demeleri ile olacaktir : «Lâ Ilahe Illallah». Bu sözle, kör gezleri, sagir kulaklari ve kilitli kalpleri açacaklar.»[490]

Burada, varId olan bir soru üzerine Peygamber Efendimizin gerek Kur'ân'da, gerekse Tevrat'da mevcut bazi vasiflari anlatilmaktadir. Buradaki vasiflar süphesiz ki, Peygambere ait vasiflarin tümü degildir. Bazi mühim kisimlari söyle siralanmaktadir:
Peygamber Sahid'dIr: Bunun iki manâsi vardir. Ya ümmete Imam, önder olmasi demektir. Ya da' ümmetinden îman edenlerle îman etmIyenler üzerine bir sahid olmasi demektir.
Peygamber Mübessirdir: Kendisine îman edenleri, Allah'in hak dinine baglananlari Cennetle müjdeleyicidir.
Peygamber Nezirdir: îman etmiyenleri, islâm'i kabul etmiyenlerI Cehennem ile korkutucudur.
Peygamber cahillere Hirz'dir: Allah'i tanimiyan, hak yolu bilmiyen cahil insanlar için Peygamber bir koruyucudur. Onlara hak yolu göstermekle kendilerini felâketten, Cehennem azabindan korur.
Allah'in Resulüdür: Insanlara dünya ve âhiret saadetini kazandirmak Için, Allah tarafindan gönderilen bir elçidir. Allah'dan melek Cebre araciligi ile ve vahy yolu Ile aldigi emir ve yasaklan insanlara teblig eder, onlara dinlerini Ögretir.
Mütevekkildir: Isini, Allah'a güvenip birakandir. Kul olarak gereken tedbîr ve sebeplere tevessül ettikten sonra, Allah'in va'dina güvenip kazasina inanmak ve böylece tam bir teslimiyet göstermek tevekküldür. Böyle bîr tevekkülde bulunana da Mütevekkil denir.
Peygamber kötü sözlü (fezz) degildir: En güzel ahlâk ile vasiflanmis olup, kaba ve çirkin söz sahibi degildir.
Peygamber galîz degildir: Yumusak ve tatli huyludur, siddet göstermez, sert davranmaz. Ancak savas ve mücadele zamaninda düsmanlara karsi siddetli olduguna dair âyet-i kerîme vardir. Sulh ve sükun zamaninda kimseye karsi siddetli degildir. Müminlere karsi ise, daima merhametli ve sefkatlidir.
Peygamber avaz avaz bagirmaz : Gerek evde, gerekse disarda Peygamber Insanlara kizip çagirmaz, sesini fazla yükseltmez ve bir münakasa hali

göstermez. Tatli sözlüdür.
Peygamber kötülügü, kötülükle kaldirmaz : Yapilan kötülüge ayni ile karsilikta bulunmaz, bilâkis bu kusur ve kabahati bagislar ve affeder. Kötülüge iyilikle mukabele eder.
Peygamber görevini muhakkak yapar : Tevhid dinini terk etmis cahil insanlara «Lâ ilahe Illallah» kelimesini ögretmis, Allah dan baska Ibadet edecek bir varlik olmadigini teblig etmistir. Böylece görmez gözler, Isitmez kulaklar ve anlamaz kalbler açilmis ve gerçek yolu görüp kabullenmislerdir.[491]

247— (60-s) Abdullah Ibni Amr'dan (Radiyailahu anh) rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Kur'ân'da olan su:
«Ey Pey ganiler! Seni ümmetine bir imam, bfl* müjdeci ve bir korkutucu gönderdik (Ahzab: 45).» âyetin benzeri Tevrat'da vardir.[492]

Bundan önceki 246 No.'lu hadîs-i serife bakiniz.[493]

248— Muaviye (Radiyailahu anh) 'nin söyle dedigi isitilmistir: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den bir söz isittim ki, Allah onunla bana fayda ihsan etmistir. (Ravi diyor ki) Muaviye'yi dinledim,
söyle diyordu :
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'i dinledim :
«Insanlardaki ayiplari arastirirsan, onlari ifsad edersin.» buyuruyordu:
Ben, insanlarin ayiplarim arastirmiyorum ki, onlari bozmus olmayayim.[494]

Allah Tealâ kullarima örtünmeyi emretmis, ayip yerlerini açmayi yasaklamistir. Insanlardan meydana gelen kötü is ve hareketler de bir nevi ayip olan ve açilmasi yasaklanan azalar gibidir. Bu gibi kusurlari arastirmamak, derinlestirmemek ve görmemek bîr vazifedir. Kötülük ve kusurlarin teshir edilmesi, herkese Ilân edilmesi insanlarin ahlâki üzerinde kötü izler birakir, aliskanlik meydana getirir, utanma hislerini körletIr. Bu hallere sebebiyet vermek, insanlari bozmak ve hallerini Ifsad etmek olur. Böyle vahim bir neticeye varmamak Için kusur ve ayiplar örtüimeli, arastirma yapilmamalidir. Mümkünse kusur ve ayiplarin giderilmesine, güze! ve tatli bir nasihat yolu ile çalismalidir. Ayip ve kusurlari görmemezlIkten gelmek, affetmek ve bagislamak oldugundan, hadîs-i serîf bu bölümde zikredilmistir.
Bu hadîs-i seriften alinacak hükümler:[495]

249— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) 'nin söyle dedigi isitilmistir : Su iki kulagim duydu ve su iki gözüm gördü, Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Settem) , her iki eliyle Hasan'm yahut Hüseyin'in iki avucundan tuttu. — Allah'in rahmetleri üzerlerine olsun — Onun ayagi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in (mübarek) ayagi üzerindeydi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle diyordu:
«Çik!»
Çocuk ayaklarini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in gögsüne koyuncaya kadar çikti. Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Agzini aç!» dedi.
Sonra çocugu Öptü ve ondan sonra dedi ki:
«Allah'im, bunu sev, çünkü ben bunu seviyorum.»[496]

1— Çocuklarla lâtife etmek ve onlara sevgi ve merhamet göstermek, Peygamber imiz tarafindan bizzat uygulanan ve bize örnek olan güzel ahlâklardandir.
2— Daha önceki hadîs-i seriflerde geçtigi gibi, çocuklari öpmek, iyi bir harekettir, çünkü bunda sefkat ve merhamet isareti vardir.
3— Çocuklara, iyi ve hayirli olmalari için duâ etmek, büyükler Için takip edilecek bir yol olmalidir.[497]

(125) Tebessüm Etmek

250— Kays'dan rivayet edildigine göre, demistir ki:
Cerîr'in söyle dedigini isittim:
Ben müslüman olaliberi, Resûlüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem), beni her gördükçe, yüzüme karsi tebessüm buyurmuslardir; ve ResûlüIIah (Salîaîlahü Aleyhi ve Selle/n) söyle demistir:
«Bu kapidan, Yemenlilerden hayirli bir adam içeri girecektir, yüzünde de melek simasi vardir.»
(Bu sözün) arkasindan Cerîr içeriye girdi.[498]

Sevinçten yüzün hos bir duruma geçmesiyle dislerin görünebilecek kadar gözükmesine «Tebessüm» denir. Bu makbul olan bir harekettir. Müslüman, mümin kardesi Ile karsilasinca ona selâm verip tebessüm etmesi lâzimdir. Burada iki sey ögrenmis oluyoruz. Biri, tebessüm etmenin mubah ve iyi bir hareket olusudur. Digeri de Cerîr (Radiyaîîahuanh)'m Hazreti Yusuf gibi melek sima olusudur. Asagida kendisinden yeteri kadar bilgi verilecektir.
Tebessümden baska, sesle veya kahkaha ile gülmek vardir ki, bu makbul degildir, insanin vakar ve serefini giderir ve insani normal durumundan çikarir.
Cerîr kimdir? :

Babasinin adi Abdullah olup, künyesi E b u A m r 'dir ve Becîle kabilesinin ileri gelenlerindendir. Hz. Peygamberin hicretlerinden 40 gün önce, huzura gelerek Islâm'i kabul etmistir. Kavminin reislerinden oldugu için Hz. Peygamber onun hakkinda :
«Size bir kavmin büyügü geldigi zaman, ona ikram ediniz.»
Buyurmustur. Çok güzel bir simaya sahip oldugundan Hz. Ömer de bunun hakkinda :
«— Cerîr, bu ümmetin Yûsuf'udur.» buyurdular.
Hz. Ömer, hilâfeti zamaninda daginik bir halde bulunan Bectle kabilesini bir araya getirerek baslarina Cerîr'i geçirmisti. Irak fethinde ve Kadisiye savaslarinda büyük yararliklar göstermistir. Sonra KOfe'de ikâmet etti. Sonra Hz. A I i onu elçi olarak Hz. M u a v I y e 'ye gönderdi. Daha sonra her iki firkadan ayrilarak Karkisiyada Ikâmet etmis ve hicretin 51 veya 54. yilinda burada vefat etti. Allah ondan razi olsun.[499]

251— Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) 'in zevcesi Hazreti Aise (Radiyallahü anne) 'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i hiç bir zaman küçük dili görünür sekilde güler görmedim. Yalniz tebessüm ederdi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir bulut veya bir rüzgâr gördükleri zaman, yüzünde hosnudsuzluk gelirirdi. (Bu halinden ötürü Hz. Âise) sordu:
«Ey Allah'in Resulü! Insanlar bulut gördükleri zaman sevinirler, olur ki, onda yagmur olur diye. Halbuki sizi görüyorum ki, bulutu gördügünüzde hosnudsuzluk beliriyor?»
Hazreti Peygamber buyurdu ki:
«Ey Âise! O bulutta azab bulunmasindan beni selâmete çikaracak (teminat) nedir? Bir kavim rüzgâr sebebiyle azaUandirildi (helak edildi). Halbuki o kavim azabi görmüslerdi de: Bu bize yagmur yagdiracak bir buluttur, demislerdi.»[500]

Bundan önceki hadîs-i serife bakiniz.[501]

(126) Gülmek

252— Ebû Hüreyre (Radiyallahuanh)'den rivayet edildigine göre, demistir ki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «Gülmeyi azalt; çünkü çok gülmek kalbi Öldürür.»[502]

Gülmek, îmana aykiri düsen bir huy degildir. ZIra 1 b n i Ömer: «— Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabi gülerlerdi. Böyle olmakla beraber kalblerindekI îman, dagdan daha büyüktü.»
Buyurmustur. Ancak daha önceki açiklamalarda belirtildigi gibi, fazla ve devamli bir sekilde gülmeye alismak insanin vakar ve serefini izale eder, kalbin hassasiyetini gidererek âhireti unutturmaya, bosuna zaman geçirmeye sebep olur. Bu bakimdan Peygamber Efendimiz buyurduklari sekilde az gülmiye gayret etmek ve buna alismiya çalismak ve bunun yerine tebessümü çogaltmak en güzel bir hareket tarzidir.[503]

253— Ebû Hüreyre (Radiyalkhuanh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle dedigini rivayet etti:
«Çok gülmeyiniz; çünkü gülmenin çogu kalbi öldürür.»[504]

254— Ebû Hüreyre (Radiyatlahu anh)'den rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Seîlem), gülmekte ve konusmakta olan bir toplulugun yanma varip:
«Nefsim, kudret etinde olana (Allah'a) yemin ederim ki, eger benim bildigimi siz bileydiniz, az gülerdiniz ve çok aglardiniz.» dedi.
Sonra Peygamber döndü (gitti) de, o cemaat agladi. Sonra Allah (Azze ve Ceîle), Peygambere vahy etti ki:
«Ey Peygamber! Niçin kullarimi ümidsizlige düsürüyorsun?»
Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geri dönüp, söyle buyurdu:
«Müjdeleyiniz, dogruyu söyleyiniz ve itidal üzre olunuz (büsbütün sevinmeyiniz, tamamen ümidsizlige düsmeyiniz).»[505]

(127) Öne Dönünce Bütün Vücutla Dönmek Ve Arkaya Dönünce Bütün Vücutla Dönmek

255— Rivayet edildigine göre, Ebû Hüreyre (Radiyailahuanh) , çok kere Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyden hadîs anlatarak söyle derdi:
«Bu hadîsi, bana, kirpikleri ince ve uzun, tenleri beyaz olan (peygamber) söyledi. Teveccüh ettigi zaman bütünü ile karsiya çikardi ve geri dönecegi zaman da bütünü ile (vücudu ile) dönerdi. Onun mislini hiç bir göz görmemistir, hiç bir zaman göremiyecektir de...»[506]

Ebû Hüreyre'nin bu tarifinden iki sey anlamaktayiz :
1— Peygamber Efendimizin yaratilisindaki güzellik, hiç bir insanda yoktu ve ofmiyacaktir da. Çünkü âlemlere rahmet olarak gönderilen ve Allah'in yaratiklari içinde en üstün ve en mükemmel olan bir Peygamberin sanina böyle bir vücud güzelligi uygun düser. Manâda olan essizligi, maddesinde de görülmüstür.
2— HazretI Peygamber bir kimseye söz söyliyecekleri zaman veya birine dönmek istedikleri zaman vücudlarinin bütünü Ile dönerlerdi, ister bu dönüs öne dogru olsun, ister arkaya dogru olsun, ayni sekilde hareket ederîerdi. Bu hareketleri Ile bize muaseret edebi vermektedirler. Bir insana yandan bakmak, yan tarafi çevirmek, kibir ve begenmemezlik hareketleridir. Adaba aykiri hareketlerdir. Insan, konustugu ve görüstügü kardesine ilgi göstermeli ve ona hürmetsizlik etmemelidir.[507]

(128) Bilgisine Bas Vurulan Güvenilir Olmalidir

256— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) 'den rivayet edildigine göre, demistir ki; Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ebu'l-Heysem'e söyle buyurdu :
«Senin hizmetçin var mi?»
O:
«Hayir!» dedi.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seüemjî
«Bize esir geldigi zaman, bize gel.» dedi.
Sonra Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)'e iki esir getirildi ki, bunlarla bir üçüncüsü yoktu. Bunun üzerine Ebu'l-Heysem, Peygamber'in huzuruna vardi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (ona) söyle buyurdu :
«Bu ikisinden birini seç.»
Ebu'l-Heysem:
«Ey Allah'in Resulü, sen benim için seç!» dedi.
Peygamber (Satlatiahü Aleyhi ve Setletn) de:
«Gerçekten bilgisi sorulan (istisare olunan), güvenilir olmalidir. Sunu al, çünkü ben onu namaz kiliyor gördüm. Bir de ona iyilik etmeni sana tavsiye ediyorum,» buyurdu.
(Ebu'l-Heysem, Peygamberin buyurduklarini zevcesine anlatti.) Bunun üzerine zevcesi, (kocasina hitaben):
«Sen, bu köleyi azad etmedikçe, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin buyurdugu tavsiyeyi yerine getirmis olmazsin.» dedi.
Ebu'l-Heysem de:
«O, azaddir.» dedi.
Bundan ötürü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selleml söyle buyurdu:
«Allah'in gönderdigi herhangi bir Peygamber ve halifenin muhakkak iki sirdasi vardir: Biri ona iyiligi emreder ve onu hos olmiyan seylerden alikor. Biri de, onu bozmakta kusur etmez. Kötü sirdastan sakindirilan kimse, muhakkak korunmustur.»[508]

Hadîs-i serîfin vüruduna sebep olan hâdiseyi önemine binaen, TIr-mizî'den kisaltarak anlatmayi faydali bulduk:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem), saadethanelerinden çikmadiklari bir saatte çiktilar. Kendilerine gelmekte olan Ebu Bekir Hazretleri ile karsilastilar. Ebu B e k I r 'e sordular:
«Senin gelmene sebep nedir?»
Ebu Bekir su cevabi verdi :
«— Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) ile karsilasayim, onun yüzüne bakayim ve kendisine teslimiyet göstereyim diye geldim.»
Aradan zaman geçmedi, Hz. Ömer geldi. Hz. Peygamber bu defa ona sordu :
«Ey Ömer! Senin gelmene sebep nedir?»
Hazreti Ömer:
«— Açliktir, ya Resûlallah!» dedi.
Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)x
«Ben de açlik hissediyorum.» buyurdu.
Sonra hep beraber Ebu'l-Heysem b. Teyy i h a n'in evine gittiler. Ebu'l-Heysem'In hurma bahçeleri ve koyunlari vardi, fakat hizmetçisi yoktu. Evinde kendisini bulamadilar; hanimindan sordular. Hanim Içme suyu almak üzere çiktigini söyledi. Bu sirada Ebu'l-Heysem, güçlükle tasimakta oldugu su kirbasi (su kabi) ile çikageldi. Su kabini yere koyduktan sonra, Hz. Peygambere iltifat edip hürmet gösterdi. Sonra onlari kendi bahçesine götürdü ve yere serdigi sergi üzerine oturttu. Kendisi, yas hurma toplamiya gitti. Istediklerinden yesinler dîye kuru ve yas hurmalar getirdi. Hurmalardan yediler ve getirmis oldugu taze sudan da içtiler.: Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ye Sellem) söyle buyurdu :
«Bu yeyip içtigimiz Öyle bir nimettir ki, kiyamet gününde ondan sorulursunuz, vallahi: (Bulundugunuz yer) serin bir gölgelik, yediginiz tatli ve hos meyva, içtiginiz de tatli ve soguk su...»
Sonra Ebu'l-Heysem misafirlerine yemek yapmak için ayrilirken, Hz. Peygamber ona :
«Sakin sagilir koyun kesme.» dedi.
Ebu'l-Heysem de onlara bir oglak keserek etini pisirip getirdi ve beraberce yediler. Bu esnada Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebu'l-Heysem'e sordu :
«Senin hizmetçin var mi?»
«— Hayir!»
Diye cevap vererek metindeki hadts-i serîf varId oldu.
«Istisare olunan kimse, emin, kendine güvenilir kimse olmalidir.»
Demek, emanet hakkini yerine getiren, dogruyu söyleyip hakka yardimci olan kimse olmalidir. Kendisine danisilan adam, bu vasiflara sahip degilse, bununla yapilacak istisare, insani felâkete sürükler. Çünkü insana dogru yolu göstermez ve bildigi gerçegi açiklamaz. Bu bakimdan istisare edilecek sahsi iyi tanimak ve ehil olduguna kanaat getirmek suretiyle ona müracaat etmek dogru hareket olur. Aksi halde insan hüsrana düsebilir.
E b u ' I - H e y s e m_ [bj^JT e y y i h a n kimdir? :
Ensar'dan ve Evs kabilesinden olup, Ebu'l-Heysem lâkabi ile söhret bulmustur. Ismi Malik 'dir. Akabe biatinda bulunmus ve ilk biat eden olmustur. Bedir savasinda ve ondan sonraki bütün savaslarda bulundu.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bununla Osman i b n i M e z ' u n 'u kardes etmistir.
Hazreti Peygamber için mersiyesi vardir. Hicretin 20 veya 21. yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun.[509]

(129) Danismak (Mesveret Etmek)

257— (61-s) Anrr Ibni Dinar'dan rivayet edildigine göre, söyle dedi: îbni Abbas:
«Bazi islerde onlarla (ashabinla) müsavere et.» seklinde (âyet-i kerîmeyi tefsir edip) okudu. (Âl-i Imran Sûresi, Âyet : 159).[510]

Bir isi yapip yapmamak hususunda veya keyfiyeti hakkinda güvenilir kimselerin fikrine basvurup onlara danismaya «Mesveret» denir. Söz ve fikir sahibi arkadaslar ve büyüklere danismak sureti ile is yapmak sünnettir. Kur'ân-i Kerîmde Cenab-i Hale, Peygamber Efendimize hitab ederek :
«Ashabinla istisare et.»
Seklinde emir buyurmustur. Buradaki emir, vücub manâsini tasimaz. Hz. Peygamber her seyi en iyi bilen oldugu halde, ona böyle emredilmisi, vücub manâsi tasimaz. Ancak ashabin gönüllerini hos tutmak ve ümmetine güzel bir usûl olmak için buyuru Im ustur. Ebu Hüreyre'nin anlattigina göre, Peygamber Efendimiz, ashab-i ile en çok istisare edendi. Bîr kisim âlimler de Peygamberin ashabla mesverette bulunmasi, harp isleriyle dünya islerine ait hususlardaydi. Ibni Abbas'in metindeki «Bazi islerde Mesveret» seklindeki tefsiri de bu manâya uygun düsmektedir.
Hz. Peygamberin IrtihallerInden sonra gelen onun ümmeti mubah idlerde daima Ilim sahiplerinden güvenilir sahsiyetlere danismislar ve istisare etmislerdir, istisare eden mahrum olmaz ve pismanlik çekmez, istisare edip karar verdikten sonra da hemen o isi yapmak gerekir.[511]

258— (62-s.) Hasan (Basrî) den rivayet edildigine göre söyle dedi:
«Vallahi! istisare eden bir topluluk, muhakkak huzurlarinda olan seyin en iyisine iletilmis olurlar.»
Sonra:
«Ashabin isleri aralarinda danisiklidir» âyetini okudu. (Sûra Sûresi, Âyet: 38)[512]

(130) Danisana Yanlis Yol Gösteren Günah Islemis Olur

259— Ebû Hüreyre (Radiyaltahu anh) demistir ki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «Söylemedigim sözü bana isnad edip uyduran, cehennemdeki yerine hazirlansin. Kime de mtislüman kardesi danisir da, bu danisilan adam o kardesine yanlisi gösterirse, kardesine hainlik etmis olur. Kime de yanlis fetva verilirse, onun günahi (isliyene degil) fetva verenedir.»[513]

Hadîs-I serîfte üç hususa isaret edilmektedir:
1— Ne sekilde olursa olsun, söylemedigi sözü Peygamber'e isnad etmek, yalan uydurmak, IyI bir söz dahi olsa, çok büyük bir günâhtir; ve bunun cezasi Cehennemdir. Hz. Peygamber Efendimiz degismez Ilâhî nizami getirdiginden bunu bir takim uydurma sözlerle degistirmege kalkismak ve buna cür'et etmek en büyük günâh olacagindan cezasi ancak cehennemdir.
2— Bir kimseye, Müslüman kardesi bir isini danistigi zaman, bildigi en dogru yolu ona göstermesi vazifesidir. Üzerine düsen kardeslik ve insanlik borcudur. Bunu yapmiyan, aksine yanlis yol gösteren, kardesine hainlik etmis olur. Hainlik etmek ise, bir zulümdür ve günâhtir. Bundan sakinmak gerektir.
3— Fetva makaminda bulunanlarin verecek olduklari fetvayi bir delile baglamalari ve arastirma yapmalari icab eder. Din islerini Önemsemiyerek rastgele yanlis fetva vermekten dolayi islenecek günâhlarin cezasi, fetvayi verene ait olur. Onun Için ehliyet kazanmadan ve meseleyi arastirip bir delile baglamadan rastgele fetva vermek insani manevî helake kadar götürür. Allah Tealâ bize hak olani gösterip, ona uymak ve batili da batil olarak gösterip ondan sakinmak nasib kilsin, amîn.[514]

(131) Insanlar Arasinda Sevgi

260— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh)t Peygamber ISallallahü Aleyhi veSellemyin söyle buyurdugunu rivayet etti:
«Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, siz müslüman olmadikça cennete giremezsiniz ve birbirinizi e sevismedikçe de kâmil müslüman olamazsiniz. Selâmi yayin ki, birbirinize karsi sevgi kazana-smiz. Kin beslemekten sakinin; çünkü o tras edip kaziyandir. Size saçlari tras eder, demiyorum. Ancak o, dini kazitir, siler.»[515]

Allah katinda gerçek ve makbul din, ötedenberi tevhid dini olan Islâm dinidir. Degisiklige ugramiyan ve Allah tarafindan zaman zaman Peygamberlerle teblig edilen dinler îman esaslarinda hep bir olup, hak dindirler. Son Peygamber in gelisi ile de artik eski dinlerin hükümleri kalkmistir. Iste en son ve en mükemmel din geldikten sonra baska dine baglanmak ve onunla amel etmek caiz degildir. Daha önceki Peygamber ve mukaddes kitaplara îmanla beraber son Peygambere ve onun Allah'dan melek araciligi ile getirdigi Kur'ân'a îman etmedikçe, kimse mümin ve Müslüman sayilmaz. Bunlara îman eden Müslüman olur ve ancak Allah'in Cennetine yol bulur, oraya gider. Peygamber Efendimiz buna isaret buyurarak :
«Müslüman olmadikça siz cennete giremezsiniz» buyurmustur,
Olgun ve tam Müslüman olabilmek için de, birbirini sevmek, kardeslerin sevinci ile sevinmek, kederleri ile kederlenip yardimlasmak ve yek vücud olmak sarttir. Çünkü bu beraberlik ve baglilik bulunmazsa, Islâm'in hükümleri gerçeklestirilemez, Islâm ahlâki toplumda yasanamaz. Yasanamayinca da Islâm fiilen mevcut sayilmaz.
SevgI ve bagliligin en açik bir alâmeti selâm verme ve güler yüz göstermedir, üstelik mümin kardes için Allah'in rahmet ve selâmetini karsilikli olarak dileme vardir selâmda. Onun için sevgi alâmeti ve hayirli duâ olan selâmi yaymali ki, Allah'in rahmetine kavusulsun. Ileride selâm bahsinde daha genis malûmat verilecektir.

Müslümanlarin birbirine kin ve düsmanlik beslemelerini de Peygamber Efendimiz çok tehlikeli ve zararli bir hal olarak tavsif ederek :
«O, dini kazitir, yok eder.» buyurmustur.
Gerçekten böyledir. Bir toplumdaki insanlari düsünelim : Ferdler arasinda kin ve düsmanlik duygulan gelismekte ve birbirlerine zarar vermek için karsi karsiya gelmektedirler. Böyle insanlarin hareketi kinlerinin kamçilayisi ile adalet ve ahlâk sinirlan disina çikar. Adalet ve ahlâk kaideleri uygulanmiyan bir toplumda da din var sayilmaz. Kin ve düsmanlik insanlara dînin asla tecviz etmedifii her kötülügü yaptirir. Dinde olmiyan kötülüklerin yapilmasi ve bunlarin bir toplumda bulunmasi demek, oroda islâm ve dîn yasantisi yok demektir. Bu çok tehlikeli durumdan kurtulabilmek için Müslümanlar birbirlerine kin ve adavet duygularini terk ederek birbirlerini sevmiye ve yardimlasmiya kosmalari basta gelen bir vazifedir ve dinin kiyami için de sarttir.
B u h a r î demistir ki, bu hadîs, bize Ibrahim ibni Ebi ösey-yîd yolu Ile de: «Aranizda selâmi yayin» kismina kadar nakledilmistir.[516]

(132) Ülfet (Alisma Ve Anlasma)

261— Abdullah Ibni Amr Ibni'1-As (Radiyaiîahu anh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«Iki müminin ruhlari, daha sahipleri birbirini görmeden bir günlük yol mesafesinde karsilasirlar.»[517]

Baska bir hadîs-i serifte :
«Ruhlar, bir araya toplanmis askerlerdir. Bunlardan yaratilis vasiflari birbirine uyanlar bir araya gelir anlasirlar. Ayri yaratilista olanlar da birbirinden uzaklasirlar.»[518]
Buyuruldugu itibarla, burada iki ruhun uzak mesafede karsilasmis olmasi, yine ruhlarin yaratilis mayasinda olan huy ve vasif yakinligi bakimindan birbiriyle anlasmasi ve ülfet etmesi demektir. Ruhlar daha önce birbirleriyle anlasip üffet edebilecek bir tabiatte yaratilmislardir. Yaratilistaki vasiflari birbirine uymiyanlar Ise, anlasamaz ve barisamazlar, birbirlerinden uzaklasirlar.[519]

262— (63-s.) Ibni Abbas (Radiyallahuanh) 'dan rivayet edildigine göre söyle dedi:
«Nimete nankörlük edilir, rahim silasi kesilir. Biz, kalblerin birbirine yakinligi gibi (saglam sey) görmedik.»[520]

Burada da, kalplerin birbirine olan yakinligindan daha kuvvetli ve baglantili bir rabita bulunmadigi ifade edilerek, insanlarin birbirleriyle ün-sIyet ve ülfiyet edici olduklarina isaret edilmistir.[521]

263— (64-s.) Umeyr îbni îshak'tan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Biz konusmamizda diyorduk ki, insanlardan ilk kalkacak olan (haslet), ülfettir.»[522]

Hatira gelir ki, Insanlarin yaratilisinda ahlâk Istidati bakimindan benzerlik ve yakinlik oldugu halde, bunun hayatta tatbikati olan ülfet insanlardan nasil kalkacaktir? 8u, suna benzer: Bir anlik bir arada bulunan kimselerin ceplerinde paralan oldugunu kabul edelim. Bunlarin konusma ve muhabbetleri esnasindaki dalginliklan, kendilerinde mevcut maddeleri unutturur, yok halinde gösterir. Iste zamanla insanlarin is tarzlarinin degismesi ve çogalmasi, maddeye ve sefahata düskün hale gelisleri, ruhlarinda mevcut ülfet hasletlerini kaldirmis olur, her ne kqçlar mayalarinda bu haslet varsa da.[523]

(133) Mizah (Saka)

264— Enes tbni Malik (Radiyallahu anh) 'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) (bir yolculuklari sirasinda), hanimlarinin hayvanlarinin sürücüsü Encese adinda siyah tenli ve güzel sesli bir hizmetçileri vardi. Hizmetçi güzel nagmesiyle develeri sürüyordu. Bir aralik, hanimlarinin beraberinde (annem) Ümmü Süleym oldugu halde, yanlarina varip :
«Ey Encese! Siseleri yavas sür, (incitip kirmiyasiti).» buyurdu.[524]
Râviierden E b u K i I â b e demistir ki :
«— Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) Öyle bir söz söyledi ki, sîzden biriniz eger onu söylemis olsa, muhakkak onu (bu, siseleri incitme sözünden ötürü) ayiplardiniz.»[525]

Baskasini Incitmeyecek ve onu gücendirmeyecek sekilde saka yollu söz söyiemiye «Mizah» denir ki, bu sekilde konusmalar mubahtir. Çünkü böyle Itidal özre yapilan mizahlar sebebiyle, Insanlar arasinda ünsiyet ve ülfet meydana gelir. Yabancilik hisleri silinir, vahset ortadan kalkar. Ancak hududu asacak sekilde agir ve kirici sakalar mubah degildir. Böyle söz ve hareketlerden kaçinmak gerekir. Çünkü bunlar, Insani hakdan uzaklastirir, çekisme ve isyana dogru iterler. Sakacinin heybet ve vakarini giderir ve onu hafif düsürürler. Diger taraftan saka edilene eziyet edilerek küçük düsürülmesine sebebiyet verilmis olur.
Peygamber Efendimiz bir4iadîs-i seriflerinde:
«Ben saka ederim, fakat ancak dogru söz söylerim.»
Buyurmuslardir, iste dogruluktan ve haktan ayrilmamak ve haddi asmamak sarti ile saka yapilabilir. Hadîs-i serifin açiklamasina gelince :

Peygmber Efendimizin hanimlari ile bir yolculuklari sirasinda, E n e s I b n i M a I i k 'In annesi U m m ü S ü I e y m de, bu validelerimizle beraber bulunuyordu. Develerin sürücüsü olan E n c e s e adli bir hizmetçi, hos sesinden dolayi nagmeleri ile develeri nesata getirip yolculuga ahenk vermekteydi. Bu manzara Iki seye sebebiyet verebilirdi : Biri develerin sür'atle yürümelerine ve sert hareketlerinden dogaca1.; çalkanti ile binici hanimlarin incinmis olabileceklerine...
m Yahut hizmetçinin güzel sesini dinlemekten kalplere rikkat gelerek hüzün dogmasi ve böylece kalblerinin kirilmis olabilecegine...
Her iki ihtimale binaen, Peygamber Efendimiz, develerin sürücüsü hizmetçi çocuga :
«Ey Encese! Yavas sür siseleri, (kirmiyasin).»
Buyurarak, hanimlarin ya fazla sür'atte ötürü, cam gibi hassas olan bünyelerinin incitilmemesIni, ya da cam gibi kolay müteessir olan kalplerinin hos nagmelerle inkisara ugratilmamasini murad etmislerdir. Her iki halde de hanimlar, nazik bünyeleri ve rakîk kalbleri bakimindan kolay inkisara ugradiklarindan camdan imâl edilen siselere benzetilerek bir lâtife ve saka yapilmistir.[526]

265— Ebû Hüreyre (Radiyallahuanh)'den rivayet edildigine göre, ashab :
«Ya Resûlallah! Sen bize saka ediyorsun!» dediler. Peygamber (SaIlallahü Aleyhi ve Selkm) «Ben, gerçekten baska bir sey söylemem.» buyurdu.[527]

Peygamber Efendimiz mizahta bulunurlarken dahi, asla aldatma seklinde veya bosuna olarak kelâm sarf etmemislerdir. Her sözleri bir hakkin ve gerçegin ifadesi olmustur. Nitekim bu hadîs-i seriften de anliyoruz ki, sakalari hakki söylemekten baska bir sey olmamistir.[528]

266— (65-s.) Bekir Itani Abdullah (Radiyallahu anft/dan rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m ashabi, birbirlerine karpuz atarlardi, (birbirlerine saka edip eglenirlerdi). Gerçek isler ortaya çiktigi zaman da, onlar erkekler olurlardi, (o islerin sahipleri olurlardi).[529]

Peygamber Efendimizin ashabi da kendi aralarinda ülfet ve ünsiyetî kuvvetlendirmek ve gönüllerini hos kilmak maksadiyle sakalasmislar, fakat asla birbirlerini incitmemisierdir. Diger taraftan bir vazife ve hizmet ortaya çiktigi zaman, onu en ciddî ve en iyi bjr'fekilde basaran ve yerine getiren kimseler olmuslardir. Saka ve ciddiyet ayri seylerdir. Bunlar birbirine karistirilip vazifeler gevsetilmemelidir.[530]

267— Ibni Ebi Müleyke (Radiyallahu anh)'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
Hazreti Âise, Resûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve Seîlem) 'in. yaninda saka etti. Bunun üzerine Hazreti Âise'nin annesi:
«Ya Resûlallah! Bu mahalle insanlarinin sakalarindan bazisi, ok tor-basindandir (ok gibi isabet eder).» dedi.
Peygamber (Sallalbhü Aleyhi ve SeHem) söyle buyurdu: «Bilâkis bizim bazi sakalarimiz bu mahalle insanlaridir.»[531]

Bu hadîs-I serîfin metnine diger hadîs kitaplarinda rastgelInememIs oldugu gibi, metinde kasd edilen manâyi açiklar bîr serh de yoktur. Sarih Fadtu'MahEI-Ceylân t diyor ki:
«— biz bu Ibareden kaydedilen manâyi anliyamad;k. Gerçekten ifadede bir kapalilik vardir. Çesitli manâlara yorumlanabilirse de, gerçekten kasd olunan manâ üzerinde tereddüt hasil olabileceginden, üzerinde bir fikir yürütmek faydali olmaz.»
Konu sakaya ait bir bölüm oldugundan, bu hadîs-i serîfin de burada zikredilmis olmasindan ve zahirî manâsi bakimindan anliyoruz ki. Peygamber Efendimiz ve ashab-i kiram sakalasmalardir.[532]
268— Enes Ibni Malik (Radtyallahu anh)'den rivayet edildigine'göre, söyle dedi:
«(Safça) bir adam, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in yanina gidip, kendisini bir yük hayvanina bindirmesini istedi.»
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona :
«Biz seni, bir disi deve yavrusuna yükliyecegiz.» dedi.
(Saf adam) :
«Ey Allah'in Resulü! Ben disi devenin yavrusunu ne yapayim?» dedi.
Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Develeri, disi develerden baskasi mi dogurur?»[533]

Peygamber Efendimizin bu hadîs-I seriflerinde varid olan sakada ince bir nükte vardir. Arapçada mutlak olarak develerin ismi «I bil»'d ir. Yani devenin erkegine ve disisine de söylenir. Insan lâfzi gibi... Disi devenin adi «Nakcm'dir ki, çogulu «Nûk» gelir. Insanlarin disisine kadin dendigi gibi... Develerin erkegine de «Cemel» denir. Insanlarin erkegine «Er = Adam» dendigi gibi.
Bütün develer, disi develerden dogmus olduklari için, her deve anasina nispetle onun yavrusu demektir. Bu itibarla Peygamber Efendimiz, adama:
«Seni bir disi deve yavrusuna 'bindirecegiz.»
Diye buyurmasi ile disi deveden dogmus olan bir deveyi murad etmisler ve diger taraftan da adamcagiza saka etmislerdir. Halbuki adam safligindan, disi deve yavrusu sözünden, yük tastyamiyacak küçücük hayvan yavrusunu hayalinde canlandirmis ve bu manâyi anlamistir. Bunun için, ben deve yavrusunu ne edeyim, benim isime yaramaz seklinde Hz. Peygambere cevap verdi. Peygamber Efendimiz de, bütün develerin disi develerden dogmus olduklarini ve disilerin yavrulari bulunduklarini açiklayarak adami aydinliga kavusturdu. Bu misalden de anliyoruz ki, Peygamber'in sakalari hakkin ifadesini tasir.[534]

(134) Çocukla Saka Etmek

269— Enes îbni Malik (Radiyallahu anh) 'den söyle dedigi isitilmistir: Peygamber (SallalUthü Aleyhi ve Sellem) (saka ve latifelerle) bizim aramizda bulunurdu. Hatta benim küçük kardesime, (daha önce kafeste sakladigi kustan ötürü) :
«Ey Ebû Ümeyr! Serçecik ne oldu? (Artik onu görmüyorum.)» der idi.[535]

Küçük çocuklarin kalblerini neselendirmek ve onlarin sevgisini kazanmak için, onlarla sakalasmak müstahabdir. Zira bu hadîs-i serif, bu hususta bize delil teskil etmektedir.
Enes ibni Malik'In sütten kesilmis ana bir küçük kardesi vardi. Künyesi Ebu Umeyr olup, ismi Zeyd idi. Bu çocugun kafeste bir kusu vardi. Arabca «Nugar» isminde olan bu kus, küçültme edati ile «Nugayr» olarak söylenir. Serçeye benziyen kirmizi gagali veya ince gagali ve kirmizi basli bir kustur. Hindi iler buna «Lât», Medîne'liler «Bülbül» der. Bu hususta görüsler ayri olup, kus serçeye müstereken benzetildigin-den biz, Nugayr'i serçecik diye terceme ettik.
Iste Peygamber Efendimiz Enes ibni Malik'in evini her tesriflerinde Ebu Umeyr ile mesgul olur ve onu severek eglenirlerdi. Son tesriflerinde kafesteki kus ölmüs oldugundan Hz. Peygamber çocuga sordu :
«Ey Ebu Ümeyr! Serçecik ne oldu?»
Bu kelâmlari ile çocugun hatirini sorarak onu sevdiler ve gönlünü aldilar. Böylece hem büyüklerle olan münasebetlerde, hem de küçüklerle olan karsilasmalarda üstün ve essiz ahlâki yasiyarak insanliga ötmez bir örnek oldular. Zira Hz. Peygamber'In ahlâki, Kur'ân'di ve Cenab-i Hak da onun hakkinda :
«Sen en büyük bir ahlâk üzeresin.» buyurmustur.
Bir hadîs-i seriflerinde de söyle buyurmuslardir:
«Ben, ancak ahlâkin güzellerini tamamlamak için gönderildim.»
Her hususta Peygamber'In üstün ahlâkini ögrenip tatbik etmek suretiyle onun yolunda yürümek, kurtulusun ve faziletin yoludur.[536]

270— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) 'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem), Hasan'in yahut Hüseyin'in —Allah her ikisinden razi olsun— elinden tutar, sonra (çocugun) ayagini kendi ayagi üzerine koyup:
«Yukari çik,» dedi. (Torunlarini eglendirirdi.)[537]

249 sayili hadîs-i serife bakilsin.[538]

(135) Güzel Ahlâk

270— (M) — Ebu'd-Derdâ, Peygamber (Sallalkthü Aleyhi ve SelIem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«Mizanda, güzel ahlâkdan daha agii (gelecek) hiç bir sey yoktur.» Kiyamet günü, amellerin tartilmasi hakdir, vuku bulacaktir. Buna Inan mak vacIbdir. Zira Cenab-i Hak:
«Kiyamet gününde, amellerin tartilmasi hakdir. Kimin iyilikleri kötülüklerinden agir gelirse, iste onlar, kurtulanlardir. (A'raf Sûresi, Âyet: 8)» ve yine:
«Biz, kiyamet günü için (insanlarin amellerini tartmak üzere) adalet terazileri koyacagiz. Artik hiç kimse, en ulak bir zulme ugramiyacaktir. tslenen amel bîr hardal danesi agirliginca da olsa, onu getirir tartiya koyariz. Hesap görenler olarak da, (yüce san sahibi) biz kâriyiz.» (Enbiya Sûresi, Âyet: 47) buyurmaktadir.[539]
Müminlerin inanci budur. Yalniz amellerin tartilis keyfiyeti ve nastlligi hakkinda bir fikir ileri sürülemez. Onun keyfiyetini Allah'dan baskasi bilemez.
Dinî hükümlerin ve emirlerin ferdler tarafindan Ihlâsla benimsenip uygulanmasi ve hayatta yasanti haline getirilmesi, Islâm ahlâkini dogurur. Ahlâki en güzel olan kimse de, bu uygulamayi nefsinde ve cemiyet içinde en Iyi bir sekilde basaran örnek bir Müslümandir. iç ve disi ile, madde ve manâsi ile en iyi bir sekilde Peygamber'e uyandir. Böyle ahlâki üstün ve güzel olanin, kiyamet gönü amellerinin agir basacagi asikârdir. Kurtulusa erenler de bunlardir. Dînin ulvî gayesi de bu güzel ahlâki ferdlere ve cemiyetlere yasatmak ve onlarin hem dünya, hem de âhiret saadetlerini temin etmektir.[540]

271— Abdullah îbni Amr (Radiyallahu anh) 'dan rivayet edildigine göre söyle dedi:
Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Setfemjçirkin söz ve harekette bulunmazdi ve çirkinlik göstermezdi. Söyle buyururdu:
«Sizin en seçkinleriniz, ahlâk bakimindan en güzel olanlarinizdir.»[541]

Bundan önceki hadîs-I serifin açiklamasinda beyan edildigi gibi, en güzel ahlâk Hz. Peygamber'in ahlâkidir. Onun ahlâkina ahlâk uydurmak, Islâm'in gayesidir. Bunu en güzel sekilde basaran, en yüksek dereceye nail olur. Kisaca islâm, Peygamber ahlâki ile ahlâklanmaktan ibarettir.[542]

272— Amr Ibni Suayb (Radiyailahu anh) babasindan, o da dedesinden rivayet ettigine göre, dedesi, Peygamber (SallaUfikii Aleyhi ve Seîtem) in söyle buyurdugunu i§itti:
«Bana en sevgili olaninizi Ve kiyamet günü oturma bakimindan bana en yakin olaninizi size haber vereyim?»
(Hazir bulunan) topluluk sükût etti. Peygamber iki veya üç defa bu sözü tekrarladi. Topluluk:
«Evet (haber ver), ey Allah'in Resulü!» dedi.

Hazreti Peygamber (Sallallahii Aleyhi v!e Sellem):
«Ahlâk bakimindan en gtizelinizdir.» buyurdu.[543]

273— Ebû Hüreyre (Radiyauanu ann) 'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Ben, ancak ahlâkin güzellerini tamamlamak için gönderildim.»[544]

Hiç bir Ilâhî din, güzel ahlâktan hali degildir. Fakat bütün güzel ahlâklar toplu olarak geçen eski dinlerde mevcut degildir. Toplu olarak ahlâkin bütün güzellikleri Islâm dininde toplanmistir ve bunlari bir araya getirip yasamak için de ahir zaman peygamberi gönderilmistir. Hadîs-i serif bu manâyi belirtmektedir. Peygamberin ahlâki, Kur'ân ahlâki, Kur'ân da Allah kelâmi olduguna göre, onun üstünde hiç bir ahlâk düsünülemez ve olamaz, islâm'in bu yüce ahlâkini ed/nebilmek için Peygamberin gerçek hayatini ögrenmek, söz ve islerini kavriyarak benimsemek icab eder. Insan çok kisa oîan dünya hayati için yüzbinler ve milyonlar harcar, gece gündüz demeden madde için çalisir da, ebedî hayat ve saadet için hiç kipir-damazsa, bunun manevî, degeri ne olur? Âhiret için ne beklIyebIlIr? Ölüm, hayatin sonu olan bir gerçektir ve herkes Için çok yakindir. Bu yakin mesafe ötesinde bir sonsuzluk vardir, oraya hazirlik endisesi nerede? Bu gafletten uyanmanin tek çaresi, düsünmek ve düsünmek...[545]

274— Hazreti Âise (Radiyatlahü anha) 'den rivayet edildigine göre o, söyle buyurdu:
Resûlüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem), muhayyer kilindigi iki is arasinda, günah olmadikça, bu iki isten en kolay olanini seçerdi. Kolay olan is günah oldugu zaman da, ondan insanlarin en çok uzak kalani olurdu. Allah Tealâ'nin emir ve yasaklari çignenmedikçe de, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendi nefsi için intikam almis degildir. Ancak Allah (Azze ve Celle) 'nin emir ve yasaklari çignendigi zaman intikam alir.»[546]

Allah Tealâ'nin emir ve yasaklan açiktir; emirlerini Islemekte kullar için sevab vardir. Yasaklarini islemekte ise, günah ve azab vardir. Islenmelerinde günah bulunmadigi zaman, iki isten hangisi daha kolay ve külfetsiz ise, onu seçerek uygulamak Peygamber Efendimizin takip ettikleri yoldur. Bu da:
«Kolaylastirmiz, güçlük çikarmayiniz.» emirlerinin tatbikî sekilde ifadesidir.
Bir de Hz. Peygamber, sahislarina karsi edilen hürmetsizlik veya edebe aykiri bir isten dolayi hiç kimseye ceza vermis ve intikam almis degildir. Ancak Allah'in emirleri ve hükümleri çignendigi zaman, Allah'in ve Insanlarin hakkini koruyup yerine getirmek için ceza vermislerdir. Bulunulan is ve mevki1 ne olursa olsun, bu esasa uygun hareket edilirse, gerçe': adalet temin edilmis olur. Beseriyet huzur ve sükûn bulur.[547]

275— (66-s.) Abdullah (Radiyallahuanh)'dan rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«Allah Tealâ, aranizda riziklari böldügü gibi, ahlâklarinizi da aranizda bölmüstür, (ahlâklariniz birbirinizinkinden farklidir). Yine Allah Tealâ, mali, sevdigine ve sevmedigine verir. Fakat îmani ancak sevdigine verir. Kim mali harcamakta cimrilik ederse, düsmanla mücahededen kor-karsa ve gecenin uykusuzluk gibi, kendisine mesakkat vermesinden kor-karsa:Lâ Ilahe Illallah, SübhanaUah, Elhamdü Lillah, Allahu Ekber,
sözünü çok söylesin. (Allah'dan baska hiç bir Ilâh yoktur, Allah bütün noksanliklardan münezzehtir. Her türlü hamd ve övgü Allah'a mahsustur, Allah her seyden yücedir.)»[548]

Mali harcamakta cimri olmak, düsmanla mücahededen korkmak ve gece rnesakkatindan sakinmak iyi hasletler degildir. Bu vasiflara sahip olanlar kinanir ve makbul kimseler sayilmazlar, bir nevi za'f ve manevî hastalik Içinde sayilirlar. Bu hallerini terk edemiyenler için bir deva olarak su tesbihler gösterilmistir ki, bunlara ihlâsla devam ederlerse bu çirkin huylardan kurtulabilirler:
Lâ Ilahe Illallah : Allah'dan baska ibadet edilecek hiç bir Ilâh yoktur. Ancak Allah'a ibadet edilir ve ondan yardim istenir. Dünyada ve âhirette siginlacak yegâne varlik O'dur, akibet dönüste O'nadir. Bu manâyi düsünüp canlandirmak ve Allah'in azametini hatirlamak, insana tevekkül bah-seder, güven verir.
Sübhanellah : Allah, noksan sifatlardan beri ve yücedir. Hep kemal sifatlari ile vasiflanmistir. Esi ve benzeri yoktur. Her sey onun kudret ve iradesiyle meydana gelir. Öldürür ve diriltir, mülk ve tasarrufunda ortagi yoktur. Bu mânaya teslimiyet gösterenden korku zail olur.
Elhamdü LIUâh : Her türlü nimet ve erzaki yaratiklara ihsan eden AllaEi Tealâ'ya, bu tÜKenmez ikramina karsilik sükürde bulunmak bir vecibedir. Iste her mükeleften çikacak olan türlü türlü nimetler karsiliginda!:! övgü, hamd ve sükürler ancak Allah'a mahsustur. Mali ve mülkü veren do odur, alan da. Bu nimetlere karsi sükür yalniz dille karsilanamaz. Ibadet etmekle ve var olan maldan hayir yollarina ve fakirlere harcamakla ifa edilir, Bu sorumlulugu düsünenden de cimrilik ve mesakkaHere tahammülsüzlük kalkar.
Allahu Ekber: Allah her seyden büyüktür. HIç bir varlik onun dengi olamaz. Hududu ve nihayeti yoktur. Onun azameti karsisinda her sey küçüktür ve yokluga mahkûmdur. Bu tesbihe ihlâs ve anlayisla devam etme!;, Insandan kibir ve gururu, benlik ve azameti yok eder.
Metinde adi geçen bu tesbihlerin tavsiye edilmesi, mevcut hastaliklarin giderilmesi içindir. Yoksa, iyi hasletlere malik bulunmayanlar, yalnz lâfiz olarak bu tesbihleri vird edinsinler ve böylece selâmet bulsunlar demek degildir.[549]

(136) Nefsin Cömertligi

276— Ebû Hüreyre (RadiyaUahuanh), Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
— Zenginlik, mal çoklugundan degildir. Gerçek zenginlik ancak nefsin (kalbin) zengin olmasidir.»[550]

Gina = zenginlik, muhtaç olmamak ve ihtiyaç göstermemek demektir. Bu Itibarla dünya malini topladigi ve yüzbinler veya milyonlar biriktirdigi halde, yine huzur ve sükûna kavusamiyacak madde pesinde kosanlar, maddeye ihtiyaç gösterenler elbette gerçek manada gani ve zengin degillerdir. Bunlar bir nevi doymak bilmeyen madde dilencileri ve madde hastalaridir. Tedavisi mümkün olmayan bir illete müptelâ olmuslardir.
Diger taraftan kimsenin malinda ve mülkünde gözü olmayan, Allah'in kendisine takdir buyurdugu riziklarla yetinen ve sükürde bulunanlar, kendi el emegi Ile idare edip kendi yagi ile kavrulanlar, iste asil zenginler bunlardir. Makbul olan ve Allah'in rizasina uygun düsen zenginlik budur. Insan kendi gücü ve Imkânlari ile mesru yollardan geçimini temin eder de baskasinin minneti altinda kalmaz ve kimseden de hak etmedigi bîr seyi Istemezse ve böylece elde ettigine kanaat getirirse, hem dünyasini huzur ve saadet içerisinde geçirir, hem de sevap kazanir.[551]

277— Enes (Radiyallahu anh) 'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e on yil hizmet ettim, ba- jbir zaman «Öf» dem&di; ve yapmadigim bir is için de bana: Onu olaydin? demedigi gibi, yaptigim bir is için de: Bunu niçin demedi.»[552]

Enes ibni Malik'in zekâ ve dirayet üstünlügü, Resûlül-$a J&arsi hata ve kusur islemekten kendisini korumaya kâfi idi. Fakat insanlik icabi, tenkide mahal birakacak söz ve hareketlerin asla kendisinden sadir olamiyacagi iddiasinda da bulunulamaz. Gerçek sudur ki, Hz. Peygamber, kemal üzere kendilerini idare etmisler ve ondan sadir olan ufak tefek kusurlari bagislamislar ve böylece bulunduklari hale riza göstererek Allah'in emirlerine Icabet etmislerdir. Bir isin yapilmasini istemek ve yapilmadigina hoslanmayarak öfkelenmek gina degildir, bir nevi ihtiyaçtir. Iste Peygamber Efendimiz bu türlü ihtiyaçtan da müstagni bulundugunu, Enes in rivayeti ile bize ispat etmislerdir. Ayrica bunda güzel ahlâkin ve insanlari Iyi idare etmenin her örnegi mevcuttur.[553]

278— Enes îbni Malik (RadiyaHahu cmh) 'in söyle dedigi isitilmistir: «— Peygamber (Sallalkhü Aleyhi ve Sellem) merhametli idi. Kendine her kim gelirse, ona va'dda bulunur ve eger (istenen sey) yaninda bulunursa onu yerine getirirdi. Namaz için ikâmet getirildi. Peygamber'e bir Bedevî gelip elbisesinden tutarak:
"Görülecek isimden az bir sey kaldi. Korkuyorum onu (namazdan sonra) unuturum," dedi. Bunun üzerine Peygamber, isini görüp bitirinceye kadar onunla ayakta durdu. Sonra döndü namaz kildi.»[554]

Hz. Peygamber sulh ve sükûn zamanlarinda bütün insanlara sefkatli ve merhametli olduklari gibi, hayvanlara karsi da merhametli idiler. Savas halinde ise düsmana karsi siddetli ve cesur idiler. Bu itibarla kendilerinden bir sey istemek veya bir ihtiyaçlarini temin etmek üzere ona bas vuranlarin isini, eger o anda mevcutsa ve görülme Imkâni varsa, hemen dilegi yerine getirirlerdi ve sayet o anda mevcut bulunmaz veya görülme imkâni olmazsa, va'd etmek suretiyle yine islerini görürlerdi. Hz. Peygamber'In bu hareketlerinde hem cömertlik, hem de merhamet vasiflarinin üstün mertebesini görüyoruz.
DIger taraftan görgüsü az bir Bedevi'nin, namaza durulma aninda Hz. Peygamberi, sahsî bir isi Için mesgul edip namaz arasina girmeleri karsisinda, Hz. Peygamber ona kizmamis ve bu durumda dahi onun dilegini güzel bir sekilde yerine getirmistir. Bu hareketlerinde de bize su dersi vermektedirler :
Insanlari anlayis ve durumlarina göre iyi idare etmeli, görülecek islerini ertelemeden bir an önce yerine getirmelidir.[555]

279— Cabir (Radiyallahu anhyden rivayet edildigine göre, söyle dedi;
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den istenmis de, "Hayir!" demistir, vakî degil.»[556]
280— (67-s.) Abdullah ibni Zübeyr (Radiyaîlahu ank)'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Hazreü Âise ve Hazreti Esma hanimlardan daha cömert bir kimse görmedim. Ikisinin cömertlikleri baska baska idi.
Hazreti Aise'ye gelince : Esyayi biriktirir, ne zaman ki, yaninda toplu haje gelirse onu (ihtiyaç sahiplerine) bölerdi.
Esma ise: Yarin için hiç bir sey tutmazdi (dagitirdi).»[557]

lslâmda her mükellef geçimini temin etmek için çalismak zorundadir. Geçimle yükümlü olan sahislar gelir durumlarina göre, bir aylik veya bir yillik zarurî ihtiyaçlarini karsilayabilecek miktarda para ve erzak gibi maddeleri biriktirmek hakkina sahiptirler. Hanimlarin bütün geçim masraflari varsa kocalarina, kocalari yoksa nafakalari üzerlerine vacib bulunan yakinlarina düser. Muztar durumda olanlarin da mesru islerde çalismasinda bir beis yoktur.
Kifayet miktarindan fazla kazanç pesinde olmak, ancak hayir yollarinda Irarcanmak niyeti ile mubah olur. Kötülüge ve küfre medar olacak, islâm düsmanlarini takviye edecek kazançlar, âhîrette büyük bir vebaldir. Velevki bu kazançlar helâl yoldan elde edilmis olsun. Islâmda her sey ölçü ve itidal üzeredir. Madde, manada ve yüce mefhumlarda kullanilip harcandigi zaman kiymet ifade eder. Aksi halde en büyük bir yük olur, Cehennem azabma vesile olur. Iste bu gerçek manayi idrak edip hayatlari boyunca uypulamasini yapan Ashab-i Kiram'dan iki validemiz bunun canli birer misalini teskil etmektedirler.
Hz. A ise (Radiyallahü anha) validemiz, bir miktar toplamis oldugu yiyecek ve esyayi, ihtiyaç sahiplerine bölmek suretiyle bu cömertlik hareketini kendilerine huy edinmislerdi.
Hz. Esma (Radiyallahüanha) validemiz de eline geçeni ertesi güne birakmaksizin muhtaçlara dagitirlardi. Gerçek iman askinin verdigi Allah'a tevekkül ve teslimiyetin zirvesi budur.
Toplanan ve bir yekûn teskil eden, maddî plânda fazla deger tasiyan mallarin tamamini mi vermek daha kolaydir, yoksa ele geçen ne olursa, onu vermek mi daha kolaydir? seklînde bir soru hatira gelir. Tecrübeler gösteriyor ki, fazla malin tamamini vermek, sahip olunan az malin tamamini vermekten daha güçtür. Amellerin makbulü de zahmetli ve güç olandir. Bu bakimdan Hz. Â i s e 'nin tutumu ile eld& ettikleri fazilet Allah bilir

ki.. Esma validemizden üstündür. Allah Tealâ her Ikisinden razi olsun.
Ümmü Zerre söyle anlatmistir:
«— Ibni Zöbeyr, iki çuval dolusu mal ve yüz seksen bin dirhem parayi Hz. Âise'ye gönderdi. O gün Hz. ÂIse oruçlu idî. Hemen bu mali ve parayi insanlara tevzi etmeye basladi. Aksam olunca, yaninda bir dirhem dahi kalmamisti, bu maldan. Günes batinca, iftar Için yemek hazirlasin diye hizmetçisini çagirdi. Hizmetçi iftar yemegi olarak ona ekmek ve zeytinyagi getirip dedi ki, bugün taksim ettinin maldan bir dirhem ayirsaydin da onunla et satin alarak iftar etseydik? Hz. Aise ona cevaben :
— Bana zorluk çikarma, bana hatirlataydin dedigini yapardim, dedi.
Urve de söyle nakletmistîr:
«— Hz. Aise'yi gördüm, bas örtüsüne bürünmüs olarak (yetmis bin dirhem dagitiyordu.»
Bütün bu misaller, onun ne derece cömert ve fedakâr oldugunun deü-lidtr. Az malin muhtelif kimselere bölünmesi mümkün olmadigi gibi, bir kisiye az miktar mal vermek de ihtiyacini çok kere karsilayamaz. Bu bakimdan Hz. Aise üstün zekâsini kullanarak mal toplamayi ve ondan sonra muhtaçlara bol miktarda bölmeyi daha faydali bulmustur.
Resulü 11 ah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz Hazreti E s m a 'ya hitaben :
«Fakirlere infak et, hesap etme. Yoksa Allah aleyhine olarak hesabini görür; depo etme, yoksa aleyhine günah birikir.»
buyurduklari için, Esma validemiz de eline geçen mali, ertesi güne birakmaksizin muhtaçlara verirlerdi.[558]

(137) Cimrilik

281— Ebû Hüreyre (Radtya'tlahu anh) 'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Allah yolundaki (cihad esnasinda çignenen) toz-toprak ile Cehennem dumani bir kulun cigerine ebediyyen toplanmaz. Cimrilikle îman da hiç bir zaman bir kulun kalbinde toplanmaz.»[559]

ibadetlerin en faziletlisi ve en hayirlisi Allah yolunda yapilan cihattir. Bunun faziletine binaen kazanifan mallarin en hatali ve en makbulü de cihaddan elde edilen ganimet mallandir. Cihadin bu yüksek faziletinin sevabi ve mükâfati Cennet oldugundan, Cehennem atesinin dumani, savasan ve ayaklari toz-topraga bulasan bir kulun gögüs bosluguna giremez. Ikisi bir araya asla gelemez.
Cimrilik, kötü hasletlerin basidir. Cimriligi ifrat'a varan kimse, helâl -haram ayirt etmez zekât vermez, hayir ve hasenata kosmaz, aç ve çiplaklari gözetmez. Bütün derdi ve düsüncesi para ve madde olur. Bu duruma düsenin yeri de Cehennem olur. Cehennem'e de ebedî olarak girecek olanlar/ imansizlar oldugundan;
«Cimrilikle îman, bir müminin kalbinde asla toplanmaz.» buyrulmustur.[560]

282— Ebu Saîd El-Hudrî (Radiyattahuanh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Iki huy vardir ki, bir müminde bulunmazlar: Biri cimrilik, digeri de kötü ahlâktir.»[561]

Bundan önceki hadîs-I serif münasebeti ile cimriligin sebep oldugu zararlar ve dogurdugu felâket izah edilmisti. Gerçek bir müminde bu hasletin bulunamayacagi tabiîdir. Cimrilik insani kötü ahlâka iter ve çeker, onu haris ve dar kalbli yapar. Halbuki müminin kalbi genis ve rahat olur. Yani bu iki haslet birbirine baglidir. Biri, digerinin neticesidir. Bu Itibarla her iki huy ihlâsi yerinde gerçek bir müminde bulunamazlar.[562]

283— (68-s) Abdullah ibni Rabî'a (Radiyaitanu anh) 'dan rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«— Biz, Abdullah ibni Mes'ud'un yaninda oturuyorduk; (Orada bulunanlar) bir adami andilar da, ahlâkindan bahsettiler. Abdullah dedi ki:
— Bana söyleyin, eger o adamin basini kesmis olsaniz, onu tekrar yerine getirebilir misiniz? Onlar:
— Hayir! dediler. Abdullah:
— Elini kesseniz? dedi. Onlar:
— Hayir! dediler. Abdullah:
^ Ayagini kesseniz? dedi. Onlar:
— Hayir! dediler. Abdullah:
— O halde siz, onun tabiatini degistirmedikçe, ahlâkini degistiremezsiniz. Nutfe (yumurta), rahimde kirk gün kalir, sonra katilasarak kan olur. Sonra pihti haline döner. Sonra et parçasi olur. Sonra Allah bir melek gönderip onun rizkini, ahlâkini, bedbaht veya bahtiyar oldugunu yazar, (Allah bunlari takdir buyurur) dedi.»[563]

Kader meselesi ile Ilgili olan bu haberin kisaca izahi söyle yapilabilir: Allah Tealâ, yaratiklari daha yücut sahasina çikarmadan önce, onlarin hayatta vuku bulacak hal ve hareketlerini, kendilerine verecegi irade tasarrufu ile, ezelî ilmi sayesinde bilir. Bütün olmus ve olacak haller hep Allah'in Ilmîne uygun olarak kudret ve iradesiyle vücui bulur. Bu ölçüler dairesinde hâdiselerin olus manzumesine Allah'in takdiri ve kazasi denir. Bunun degismesi olamaz.
Kullarin mükellefiyet durumu ise, kadere baglanmaz. Zira kaderin ne oldugunu kul bilmez, ancak Allah'in emirlerine uyarak hareket etmek so-rumlulugu altindadir. Çünkü Insan, agaçlar ve taslar gibi, yahut hayvanat gîbi Istedigini yapmaya gücü yetmeyen bir varlik degildir. Allah'in kendisine verdigi irade ile, bazi isleri yapmaya veya yapmamaya yetkisi vardir. Zaten bu irade yetkîsinî0,Iyiye mi, yoksa kötüye mI kullanacagini Allah'in ezelden bilmesi, onun kaderini tesbit demektir. Iste bu tesbIt, haberde de izah edildigi üzere asla degismez. Ancak kullarin sorumlulugu

baska seydir. Herkes Iyi seyleri yapmaya, kötü huylardan sakinmaya Iradesini kullanabilir ve kullanmakla yükümlüdür. Bunu yapmayanlar Allah katinda sorumlu olurlar, iradelerini kötüye kullandiklarindan cezalarini çekerler. Dinin hükümlerine uygun olarak hareket -edip yasiyanlar da sevab kazanirlar, azab çekmekten kurtulurlar.[564]

(138) Bîlgîli Bulunanlarin Güzel Ahlâki

284— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh), Resûlüllah (Saliallahü Aleyhi veSellem)'m söyle buyurdugunu anlatti:
«— Insan, güzel ahlâki ile, geceyi ibadetle geçirenin derecesine ula-9«[565]

Dinin emirleri, iman ve itikad, ibadetler, muamelât, ceza ve edebler diye kisimlara ayrilir. Bütün bu kisimlara ait hükümleri tafsilâti ile ögrenip de onlari uygulayan kimse, salih bir âlim olur ve buna fakîh denir. Böyle kimselerin ahlâki, Peygamber ahlâkina yakin olacagi için fazilet ve dereceleri yüksek olur. Bilgisi noksan olarak gece boyunca ibadetle mesgul olanlarin faziletini kazanirlar.[566]

285— Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh)'nin söyle dedigi isitilmistir:
— Ebu'l-Kasim (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu isittim:
«— Islâm bakimindan sizin en hayirliniz, bilgili olduklari takdirde, ahlâk yönünden en güzel olanlarinizdir.»[567]

286— (69-s.) Sabit ibni Ubeyd (Radiyallahu anh) anlatarak söyle demistir:
«— Insanlarla oturdugum zaman, Zeyd ibni Sabit'den daha vakarlisini (hürmetkarini) ve evinde de, ondan daha hossohbet bir kimseyi görmedim.»[568]

Sabit Ibni Ubeyd, Zeyd Ibni Sabit'in azadlisi bulundugundan onun güzel ahlâkini yakindan bilmekteydi. Gerek evindeki tutum ve hareketlerine, gerekse disardaki hareketlerine vakifti. Bu itibarla gördügü ve sahidi bulundugu yüksek meziyetlerini ve güzel ahlâkini bize nakletmis oluyor.[569]

287— îbni Abbas (Radiyalîahu anh)'dan rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'den, Allah (Azze ve Celle) katinda dinlerin hangisi daha sevgilidir? diye soruldu.
— Kolay olan dosdogru Hazreti Ibrahim'den gelme = Hanîf dindir.»[570]

Hanîf in lügat manasi, meyleden demektir. Hz. Ibrahim'e Hanîf denmesi, zamaninda putlara tapan insanlarin yolundan ayrilarak imana ve tevhid dinine meyletmesIndendîr. Bunun için Hz. ibrahim 'in dinine «Hanîf» dini denir ki, son peygamber Hz. Muhammed ve ona bagli olanlar bu dinin inanci üzeredirler. Tevhîd bakimindan arada fark yoktur. Nitekim Cenab-i Hak, Kur'an-i Kerîmde söyle buyuruyor:
1— «Iyilik eden bir kini<e olarak, kendini tam bir ihlâsla Allah'a teslim eden ve Ibrahim'in tevhîd dinine uymus olan kimseden daha güzel din sahibi kimdir? Allah Hz. Ibrahim'i dost edinmistir.» (Nisa Sûresi, âyet: 125)
2— «Hazreti Ibrahim ne bir Yahudi, ne de bir Hiristiyandi. Fakat Allah'i bir taniyan gerçek bir müslümandi; ve müsriklerden de degildi.»
(Âl-i îmrân Sûresi, âyet: 67)
3— «Gerçekten Hazreti Ibrahim'e insanlarin en yakini, zamaninda ona bagli olanlarla, su Peygamber (Aleyhisselâm) ve ona îman edenlerdir. Allah müminlerin yardimcisidir.» (Âl-i îmrân Sûresi, âyet: 68)
4— «Yahudilerle Hiristiyanlar, Müslümanlara söyle dediler: Bizim dinimize girip Yahudi veya Hiristiyan olun ki, dogru yolu bulasiniz. (Ey Resulüm, sen onlara) söyle: Hayir, biz hak yol üzerinde bulunan Ibrahim'in dinindeyiz; o hiç bir zaman müsriklerden olmadi.» (Bakara Sûresi, âyet: 135)
Bu âyet-I kerîmelerden anlasiliyor ki, AMah katinda gerçek din, tevhîd dinidir. Bütün Ilâhî = Semavî dinler esasta ayni tevhid dinine baglidir. Ancak zamanla insanlarin müdahalesi Ile degisiklikler ve reformlar yapilarak gayeden uzaklasilmistir. Gerçek dinler arasinda ancak ibadet ve muamelât hususlarinda fark vardir. Inançta yoktur. Yahudî ve Hiristiyanlar Hanîf dinin esasindan ayrildiklari için, Cenab-i Hak, onlara hitaben yukarda meali son olarak verilen Âyet-i Kerîme ile hitab etmektedir. «Allah katinda gerçek din, Islâm'dir» âyet-i kerîmesiyle, yine bu Hanîf din, tevhid dini murad edilmektedir.
Islâm dini, her mükellefin kolayca basarabilecegi hükümleri getirdiginden, kolay dindir, uygulanmasi her zaman ve her asirda benimseyenler için mümkündür. En son hak dindir. Bu bakimdan Allah katinda en sevgili din Islâm dinidir, Hanîf dindir.[571]

288— (70-s.) Abdullah ibni Amr 'Radiyallahu anh) 'dan rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«— Dört haslet vardir ki, sana bunlar verildigi zaman, dünyadan (sahip olmadigin,) senden ayrilan seyler, sana zarar vermez:
1— Güzel ahlâk,
2— Harama götürmiyen helâl lokma,
3— (Yalan karismiyan) dogru söz,
4— Emaneti korumak (ve gözetmek).»[572]

1— Güzel ahlâkin manevî degeri hakkinda yukarda geçen hadîs-I se-rîfler münasebetiyle açikfamada bulunulmustu.
2— Insanin hayatini devam ettirebilecek ve vazifelerini yerine getirebilecek kadar lokmaya ve geçim imkânlarina sahip olmasi, onun yasama hakkidir ve bunlari kazanmak için çalismak zorundadir. Mesru yollardan kazanilan bu geçim vasitalari, insani azginliga veya büsbütün cimrilige

sevketmez de vasat bir hayat yolunu tutar ve haramlardan sakinirsa, bu en güzel hasletlerden biri olur. Fazlasina, azginliga ve günaha götüren imkânlarin bulunmayisi insana zarar vermez, fayda kazandirir.
3— Dogru söz söylemek, yalandan sakinmak yine güzel huylardan biridir. Insani bu hareket selâmete ve kurtulusa çikarir. Bu haslete sahip bulunan, diger bazi hasletlerden mahrum da olsa, zarari mühim olmaz.
4— Emaneti korumak ve gözetmek. Her hak sahibine hakkini vermek ve her seyi yerli yerine koymak, emaneti gözetmektir. Bu genis manaya göre, emaneti Iki kisma ayirabiliriz :
a— Allah'in emaneti ki, onun emirlerini gözeterek icablanni yerine getirmek demektir. Bunu yerine getirmIyen Allah'in emaneti olan yüce dine ihanet etmis olur. Allah'in, emaneti olan ve bu dini kabul edib tahriften ve taarruzdan korumak ve onu üstün kilmak için çalismak, yaymak ve uygulamak, bu emaneti gözetmek olur.
b— Insanlarin emaneti : Herkesi ehliyet ve kabiliyetlerine göre görevlendirmek, insanlara ait haklari yerine getirmek ve emanet birakilan mal ve söz gibi seyleri koruyup zarar vermeden muhafaza etmek, Insanlar arasinda gözetilmesi icab eden emanet islemleridir. Bunlari en güzel sekilde ifa eden kimse, büyük haslete, malik demektir. Ona baska seylerin noksanligindan zarar gelse, büyük haslete malik demektir. Ona baska seylerin noksanligindan zarar gelmez. Insanin bütün azalan da, kendisine tevdi edilen emanetlerdir. Bunlarin hepsini yerli yerinde, hayir islerinde ve helâl yollarda kullanmak sorumlulugu altindadir. Azalarini mesru ve mubah yol-lardc kullanmayanlar da emanete hIyanet etmis olurlar. Bu «emanetlerin hakkini verenler de kurtulurlar.[573]

289— Ebû Hüreyre (Radtyallahu anft/nin çöyle dedigi isitilmistir:
— Peygamber (Salla! fohü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki: «— Cehenneme sokan seyin en çogu nedir?» Ashab ;
— Allah ve O'nun Resulü bilir, dediler. Peygamber (SallaÜahü Aleyhi ve Sellem) :
«— tki bosluktur: Bunlardan biri agizdir, digeri de ferc'dir. Cennet'e sokan seyin de en çogu nedir? Bu da Allah'dan korkmaktir, takva sahili olmaktir ve güzel ahlâktir. (En çok cennete vesile olan bu iki haslettir).»[574]

Allah tarafindan insanlara emanet edilen iki orgar> vardir kî, Ikmîar gözetilmedikleri, Allah'in emrine uygun kullanilmadiklari zaman insani felâkete götürürler. Umumiyetle insanlarin hem dünyada, hem de âhirette helakleri bu ikisi yüzünden olur. Bu iki bosluktan biri agizdir, yani dildir, sözdür. Insanlar arasinda fesadi doguran, yeryüzündeki ahlâki bozan, birbirine düsüren hep bu dildir. Zamanimizda iyiye kullanilmayan bütün nesir organlari bunun ifadesidir.
Ikinci bosluk, fere'd ir, tenasül uzvudur. Bunu korumamak, sunun bunun namusuna yeltenmek, yabancilarin sehvet duygularini tahrik ederek cinayetlere ve haramlara sebep olmak günahin en büyügüdür. Böyle haramlari irtikâp etmek, aile düzenini bozar, cemiyet hayati süflilesir, neseb ortadan kalkar, hayvani hisler hâkim olur. iste nefislerine ve sehvetlerine, bir de dillerine hâkim olamayanlar her zaman ve her devirde diger günahkârlardan fazla bulunacaklarindan Cehennemliklerin ekserisini bunlar teskil ederler.
Insanlarin çogu da takvalari yüzünden, güzel ahlâka sahip olmalarindan dolayi girerler. Allah'in emirlerini yerine getiren, yasaklarindan korunup kaçinan, Allah dan korkan kimsedir, takva sahibidir. Güzel ahlâk da bu takvanin meyvesidir, bir neticesidir. Bu iki haslet en makbul ve en yüksek hasletlerdir. Iste insanlarin çogu bu iki haslet yüzünden cennete gireceklerdir.[575]

290— (71-s.) Ümmü'd-Derdâ (Radiyalhhuanh) 'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Bir gece (kocam) Ebu'd-Derdâ kalkti namaz kiliyordu. Sonra aglamiya basladi ve sabah oluncaya dek söyle diyordu:
— Allah'im! Benim yaratilisimi güzel yaptin, ahlâkimi da güzel yap.
(Ben, kocam) Ebu'd-Derdâ'ya dedim ki, geceden beri senin duan yalniz güzel ahlâk için oldu? (Bana) cevaben :
— Ey Ümmü'd-Derda! Müslüman kul, ahlâkini güzellestirirse, bu güzel ahlâki onu Cennet'e koyar. Ahlâki kötü olursa, bu kötü ahlâki onu Cehennem'e koyar, Müslüman kul da, uyku halinde iken bagislanir (magfiret olunur), dedi.
Bunun üzerine ben de dedim ki:
— Ey Ebu'd-Derdâ! Kul uykuda iken nasil bagislanir? O söyle dedi:
— Onun kardesi gece kalkar, teheccüd ibadetinde bulunur; Aziz ve Celîl olan Allah'a duâ eder, Allah da duasini kendisi için kabul eder. (Uykuda Olan) kardesine de duâ eder de, Allah, duâ ettigi seyi, kardesi için kabul eder. (Böylece uykudaki kardes bagislanmis olur.)»[576]

Bir müslümanin, müslüman kardesi giyabinda edecegi duanin makbul olduguna dair hadîs-i serifler vardir. Ebu'd-Derdâ 'nin Ifadesi, bu manayi teyid etmektedir.
Güzel ahlâkin Cennet'e vesile olacagina dair hadts-I seriflerle açiklamalari, bundan önceki sayfalarda görülebilir.[577]

291— Üsame îbni Serîk (Radiyalîahu anh) 'den rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
(Hac esnasinda) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in yaninda idim. Öteden beriden kalabalik insanlar, Bedeviler geldi. (Daha önce mevcut) insanlar sustu, (bu gelenlerden) baskasi konusmuyordu. Onlar söyle dediler:
— Ey Allah'in Resulü! Kendilerinde bir beis olmayan insanlarin islerinden ibaret su ve su islerde bize güçlük var mi, (bunlar bizi günaha götürür mü)?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Ey Allah'in kullan! Allah güçlügü kaldirdi; ancak bir insana giybet suretiyle tecavüz eden kimse müstesnadir, (bunun hareketinde günah vardir). Iste bu kimse, mahrum olup helak olandir.» Sordular:
— Ey Allah'in Resulü! Tedavi olalim mi? Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«— Evet, ey Allah'in kullari! Tedavi olun. Çünkü Allah yarattigi her hastalik için bir ilâç halketmistîr; ancak bir hastalik müstesnadir, (onun

devasi yoktur),» dedi. Sordular:
— Nedir o? Ey Allah'in Resulü! Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) :
«t— Ihtiyarliktir,» dedi. Sordular :
— Ey Allah'in Resulü! Insana ihsan edilen seylerin hayirlisi hangisidir?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«— Güzel ahlâktir,» dedi.[578]

Bir hac mevsiminde, Hz. Peygamber in huzuruna loplu bîr halc'e ge!en sahra müslümantarindan ibaret sahislarin sorularindan su hükümler çikmaktadir :
1— Insanlar, aralarinda sundan ve bundan, günlük islerinden ve çalismalarindan bahsederek aralarindaki konusmalarda ve sohbetlerinde günah yoktur. Ancak bir müslüman kardesinin arkasinda, hoslanmayacagi bîr takim sözler söylemek, onu çekistirmek haramdir ve bu bir hakka tecavüz ve zulümdür. Bunun günahi büyük olmasi itibariyle insani helake götürür. Ancak bir kimsenin fesadindan ve zararindan insanlar: korumak için, kötü hareketi söylenebilir.
2— Hastaliklardan dolayi doktora müracaat etmek, ilâç kullanmak gerektigini Peygamberimiz beyan buyurmaktadir. Her hastaliga, Allah bir sifa ve ilâç yarattigina göre, onu arayip bulmak ve kullanmak mubah olan çalismalardir. Yalniz sunu bilmek lâzimdir ki, ilâç ve vasitalar bizatihi, kendiliklerinden sifa veremez. Tesiri yaratacak, sifayi verecek Allah dir. Bunlar birer vasitadir. Esbaba tevessül eimek de tevekküle mani1 degildir. Tedavi daima Allah'in helâl kildigi gida ve maddelerle yapilmalidir. Haram seylerle tedavi caiz degildir. Zira Peygamber Efendimiz : Harami kullanmak ancak su durumda caiz olur:
«— Allah sizin sifanizi haram seylerde yaratmadi,» buyurmustur.
a— Ölüm tehlikesi ile karsi karsiya gelen aç veya susamis bir Kimse, saraptan veya domuz etinden baska yiyecek ve içecek bulamazsa, hayatini kurtaracak kadar bunlardan yiyip içebilir. Bu kimseye hayatini kurtarmak için, haram seyleri yemek ve içmek mubahtir. Ancak hududu geçmemek sarttir.
b— Bir hastaligin tedavisi temiz ve helâl maddelerden karsilanamiyor da, mütehassis inanç sahibi doktor bu hastaligin ancak haram veya temiz olmayan bir madde ile tedavi edilebilecegini iddia ediyorsa, bu takdirde o ilâç kullanilabilir. Bazi fakîhlere göre ise, haram ve pis seylerle asla tedavi caiz degildir.
3— Tedavisi mümkün olmayan hastalik Ihtiyarliktir. Bundan da anlasiliyor ki, zamanimizda henüz devasi bulunmamis olan kanser hastaliginin da bir ilâci vardir. Onu arayip bulmak Için, zamana ve çalismaya ihtiyaç vardir. Kesfedilmis veya kesfedilmemis hastaliklar hakkinda deva arastirmaya, hadîs-i serîf bizi sevk ediyor ve tababetin inkisafina yol açiyor. Ihtiyarliktan baska her hastalik için ilâç arama, imal etme kapilari açiktir. Bu çalismalari iktisadî baski Için degil, insanligin sihhatine fayda temin etmek için yapmalidir.
4— Insana verilen seylerin hayirlisi güzel ahlâktir. Zira daha önceki hadîs-i seriflerde buyuruldugu g'bi, güze! ahlâk, sahibini Cennete götürür. Ona ebedî kurtulusu sagladigi için, ondan daha hayirli ne olabilir? Allah güzel ahlâkla ahlâklanmayi bütün beseriyete müyesser kilsin.[579]

292— îbni Abbas (Radiyallahu anh) söyle dedi:
«— Resûlüliah (üallallahü Aleyhi ve Sellem), hayir islemekte insanlarin en cömerti idi. En cömertli bulundugu hali de Ramazanda, Cebrail (Aleyhissetâm) 'le karsilastigi vakitta idi. Cibril, Ramazan'da her gece onunla karsilasirdi. Resûlüliah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona Kur'ân'i arz ederdi. Peygamber'e Cebrail mülâki oldugu zaman, Resûlüliah (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem) hayir islemekte, devamli rahmet döken rüzgâr gibiydi.»[580]

Güzel ahlâkin her çesit vasiflarini kemal üzere kendisinde toplayan Hz. Peygamber in, I b n i Abbas hazretleri bu hadîslerinde onun yalniz cömertlik hasletini anlatmaktadir, öyle ki :
a) Peygamber Efendimiz, insanlarin en cömerdi idi.
b) Her zaman için sahip bulunduklari bu üstün cömertlik hasletleri, diger aylara nispetle Ramazan ayinda daha çok olurdu. Ramazan ayinin berekti ve bu aydaki feyzin ve manevî insirahin tesiriyle farkli bir durum arzederlerdi.
c) Her Ramazan gecesinde, Cebrâîl (Aleyhisselâm) ile karsilasirlar ve Kur'ân-i Kerim i ona arz ederlerdi. Bu arz edis, Kur'ân-i Kerîm in hem lâfizlarini, hem manasini tesbIt için olurdu. BIr nevi hatadan salim olmak için ders görme kabIlIndendi. Allah Tealâ Kuran i böyle tesbit buyurdu ve kiyamete kadar da tahriften, degisiklikten onu koruyacagini va'd buyurdu. Bugün dünyanin her tarafina ayni sekilde yayilmasi, bunun açik delilidir.
d) Cebrâîl Ile karsilasmak ve Ilâhî kelâmi mukabele etmek, manevî zevkin ve Allah'in rahmetine yakinligin zirvesini teskil ettiginden, bu karsilasmalarda Hz. Peygamber, devamli rahmet döken bereketli rüzgâr gibi, cömertligin en bol ve genis halini yasarlardi. I b n i Abbas hazretleri, Peygamber Efendimizin cömertligini, bu mülakatlari zamaninda devamli esen rahmet rüzgârlarina benzetmesiyle onun kenem ve ihsaninin bollugunu ve genisligini hatta rüzgârin bereketinden daha ileri oldugunu anlatmis oluyor. Devamli hareket halinde olan rüzgârin muhtelif ve genis sahalara bereket nakletmesi, her tarafi kisa zamanda faydalandirmasi, rüzgârsiz bulutlarin yagmurundan çok daha bereketlidir. Onun için HazretI Peygamberin mülakat esnasindaki cömertligi, bu genis ve bol rahmete vesile olan devamli rüzgâra benzetilmistir.[581]

293— Kbu Mes'ûd El-Ensarî (Radîyallahu anh) 'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Resûlüllah (SaUaUahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Sizden önce bir adam hesafca çekildi de, onun hayirli bir seyi bulunamadi. Ancak o adam, insanlara karisirdi (alis-veris ederdi) ve zengin bir kimse idi. Çalistirdigi hizmetçilerine, fakirlerden vazgeçmelerini, (alacaklarini bagislamalarini) emrederdi. (Onun hakkinda) Azîz ve Celîl olan Allah (meleklerine) söyle buyurdu:

— Sam yüce biz, o zengin kuldan, bagis etmeye daha lâyikiz; ondan vaz geçin, (onu cezalandirmayin).»[582]

Bu hadîs-i seriften cömerdligin ne kadar büyük bir haslet oldugunu, Allah'in genis rahmetine nasi! bîr vesile teskil ettigini ögrenmis bulunuyoruz. Tartiya konabilecek hiç bir hayirli amelî bulunmayan bir varlikli adamin, sirf dar geçimlilere tazyik etmeyerek onlardaki haklardan vaz geçmesi sebebiyle, Allah tarafindan kurtulusa erdirilmistir. Allah Tealâ'nin ihsan ve ikrami, bütün yaratiklara hesapsiz rizik göndermesi ve bunca nimetlere kullarin nankörlük etmesi karsiliginda yine Ihsanini esirgememesi, onun kerem ve ihsaninin sonsuzluguna delildir. Iste kullar da kendi çaplarinda bu ihsan ve cömertlik vasfi ile sifatlanarak hareket ederse, Allah'in bagislamasina ve rahmetine nail olur.[583]

294— Ebû Hüreyre (Radiyaîlahu anh)'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (SallallaJiü Aleyhi ve Setlem)'den soruldu ki, Cennet'e koyan seyin en çogu hangisidir? Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem):
«— Allah korkusu (takva) ve güzel ahlâkvir,» buyurdu.
Yine soruldu :
— Cehennem'e koyan seyin çogu nedir? Peygamber:
«— Iki bosluktur: Agiz ve fere.» buyurdu.[584]
295— Nevvas Ibni Sem'ân El-Ensarî (Radiyaîîahu anh) 'den rivayet edildigine göre, kendisi Resûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) 'e iyilikten ve günahtan sordu. Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Iyilik, güzel ahlâktir. Günah da, nefsini giciklayan ve insanlarin farkina varmasindan hoslanmadigin seydir.»[585]

Iyilik kelimesi, ahlâkin her çesit güzelliklerini içine alan bir mana ifade eder. Arabca «Birr» kelimesinin karsiligi olarak terceme edilmistir. Sila, ihsan ve ikram, mürüvvet, itaat, hos sohbet ve güzel geçim gibi hasletler hep «birr = iyilik» manasi içine girerler. Bunlarin bütünü, güzel ahlâkin vücudunu teskil ederler. Onun için Hz. Peygamber «Birr = iyilik» güzel ahlâktir, buyurmustur.
Günah ise, iki sekilde Peygamber tarafindan nitelenmistir: a) Bunlardan biri, nefsi tahrik eden, giciklayan ve bir seyi isleyip islememekte tereddüt uyandiran süpheli seylerdir. Nefis daima geçici zevk ve sehevî arzular pesinde oldugundan onun tahrikleri ile islenecek isler akl-i selimin tecviz etmedigi isler olacagindan günah kismina girerler. Nefsin bu tahriklerinden kurtulmak için, daima akli hakem tutup onun kararini gerçeklestirmek icab eder; süpheli seylerden, kötü zan doguracak tutumlardan da kaçinmak gerekir.
b} Insanlarin farkina varmasindan hoslanilmayan isler de ikinci niteligi tasiyan günahlardir. Allah Tealânin yasaklan, açik olup herkes tarafindan bilindiginden ve bu gibi kötü isleri yapanlar da insanlar tarafindan ayiplanacagindan, bunlar sakincali Islerdir. O halde, bir ölçü ve tarif olarak, insanlarin farkina varmasindan korkulan Isler günahtir, ifadesi her çesit yasagi içine alirsa da, insanin kendi nefsi ile basbasa hareketlerini kapsamadigindan, bu çesit günahlar da birinci kisimdaki tarifin içine girerler. Böylece her iki tarif ile, her çesit günah kisa bir ifade ile beyan buyurulmus oluyor.[586]

(139) Kiskançlik

296— Cabir (Radiyaüahu anh) anlatip demistir ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Ey Seleme ogullan! Sizin (kabile reisiniz), büyügünüz kimdir?
Biz dedik ki :
— Cüdd Ibni Kays'dir; bununla beraber onu (mal istifcisi olarak) bahillikle itham ederiz. Hazreti Peygamber:
«— Bahülikten daha zararli (manevî) bir hastalik hangisidir? Bilâkis sirin (kabile reisiniz) büyügünüz, Amr Ibni'l-Cemûh'dur,» buyurdu.
Amr Îbni'l-Cemûh (daha Islâm'i kabul etmeden) cahiliyet zamaninda putlara tapmirdi ve Resûlüllah (Salialîahü Aleyhi ve Sellem) evlendigi zaman, ondan dolayi ziyafet verirdi.[587]

Malini kiskanan ve onu harcamayan kimse, ne kadar fazla mala sahip olsa da bir kabilenin veya toplulugun büyügü, önderi ve ulusu olamaz. Cömertligi, kerem ve fazileti yüksek olan kimse, bulundugu toplum içinde bas ve önder olmaya hak kazantr. Bunun için Peygamber Efendimiz, ileride hal tercümesi bildirilecek olan Cüdd Ibni Kays'i malinin çokluguna ragmen bahilliginden ötürü kabile basi ve büyügü kabul etmemisler, kerem ve cömertligi ile söhret bulan Amr ibni'l-Cemûh'u Seleme O g u I I a r i 'na reis tayin etmislerdir. Bu münasebetle de, mal kiskanmanin en zararli bir hastalik oldugunu beyan buyurmuslardir.
Cüdd Ibni Kays kimdir? :
Hz. C a b i r 'in dayisi olup, cahiliyet zamaninda Seleme Ogulla ri'nin büyügü idi. Sonra bu kabilenin reisligini Hz. Peygamber Amr ibni'l-Cemûh'a verdi. Cüdd, Tebük savasina katilmayip geri kaldigindan nifakla ithamlanmis olup, nihayet güze! bir sekilde tevbe ederek Hz. Osman devrinde vefat ettigi söylenir. Allah ondan razi olsun.
Amr I b nI'l-Cemuh kimdir? :
Ensar'dan olup, Benî Seleme kabitesindendir. Akabe biatinda bulunduktan sonra Bedir ve Uhud savaslarina katilmis, ancak Uhud savasinda sehid düserek vefat etmistir. Enistesi Abdullah Ibni Amr ile bîr mezara gömülmüslerdir.
Kendisi topal oldugu için, Uhud savasi gününde ona, bir güçlük yok, sen özürlüsün, savastan geri kal dendigi zaman, o söyle cevap verdi :
«— Allah'a yemin ederim ki, ben bu topal ayagimla Cennet'e basmak istiyorum.» Sonra kibleye dönerek söyle dua etti :
«— Allah'im! Bana sehIdligi nasîb et, beni evime bos çevirme.»
Savas esnasinda sehid edilince zevcesi H i n d gelerek kocasini ve yine sehid düsen kardesi Abdullah ibni Amr'ibir deveye yükleyerek onlari defin yerine götürdü ve her ikisi bir kabre defnedildi. Onun hakkinda Resûlüllah söyle buyurdu :

«— Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim, içinizden öyle er kimseler vardir ki, eger Allah'a söz verip ahd etseler, Allah onlari sözlerinde dogrular. Amr tbnil-Cemûh bunlardan biridir. Gerçekten onu, topal ayagi ile Cennet'e basiyor görüyorum.»
Ibni I s h a k 'in anlattigina göre, Amr ibni'l-Cemûh Seleme ogullarinin Ileri gelenlerinden seref sahibi bir zat idi. Islâmi kabulünden önce agaçtan edinmis oldugu bir putu evinde saklayarak ona tapinirdi. Kendi kabilesi olan Benî Seleme 'den iki genç Islâmi kabul edince —ki, bu iki gençden biri kendi oglu M u a z ve digeri de Muaz ibni Cebel idî— bu gençler tapindigi putu asirip gece bir çukura atarlardi, Amr sabahleyin onu bulunca yikar ve temizler, yine yerine koyardi. Bu birkaç defa tekrarlaninca, kilicini putun boynuna asarak :
«— Eger sende bir kuvvet varsa, mütecavizlerin hakkindan gelirsin,» dedi ve uykuya yatti. Bu defa gençler ölü bir kelb bularak bunu putun boynuna baglamislar ve kilici almislar. Sabahleyin putunu bu durumda görünce, hidayete geldi, Islâmi kabul etti ve su beyti söyledi :
«Allah'a yemin ederim, ey put! Eger sen Ilâh olsaydin, Kelb ile beraber bir çukur ortasinda bulunmazdin.»
iste Islâmi kabulünden sonra, kendisinde olan kerem ve cömertlik hasletlerine binaen Hz. Peygamber Cüdd ibni Kays yerine Amr ibni'l-Cemûh'u Seleme ogullarina reis ve seyyid tayin buyurdu. Böylece bahINIk hastaliginin ne kadar zararli oldugu bir kere daha anlasilmis oldu. Allah her ikisinden de razi olsun.[588]

297— Rivayet edildigine göre Muaviye, Mugîre îbni Su'be'ye bir mektup yazarak Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den duymus oldugu bir seyi kendisine bildirmesini istedi. Mugîre de ona sunu yazdi:
«— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi-kodudan, mal israfindan, (lüzumsuz) çok soru sormaktan, hayra engel olup, hakki olmayan seyi istemekten, annelere isyan etmekten, kizlari diri diri gömmekten men' ederlerdi.»[589]

Bu badîs-i serifle bes sey yasaklanmis bulunmaktadir:
1— DedIkodu ki, bosuna ve lüzumsuz söz konusmaktir. Eger müslü-manlari çekistirmek ve aleyhlerinde konusmak tarzinda olursa, bunun günahi daha büyüktür ve haramdir. Her ne olursa olsun, bosuna ve faydasiz konusmalari Hz, Peygamber yasaklamistir. Ya hayirli sey konusmali, yahut susmalidir. Dedi-koduya alismak, tenbeilige ve laubalilige sebebiyet verdigi gibi, cemiyetin ahlâkini bozar, fitne ve fesada götürür.
2— Mali Allah yolu disinda harcamak, haram islerde kullanmak, ölçüsüz harcamak, saçip savurmak hepsi mali zayi' etmektir. Hatta akli basinda olmayan ve mali kullanamayan birine mal vermek, koruyamayacak bir kimseye emanet etmek yine israftir ve mali zayi1 etmek demektir. Islâmin hak ölçülerine bagli olarak yerli yerinde mali esirgemeyip harcamak, Allah'in emirlerine itaat olur ve bundan sevab kazanilir. Bunun aksine hareket vebali mucib olur, azaba sebep olur. Zamanimizda zarurî ihtiyaçlarin disinda alabildigine lüks hayat pesine kosmalar, Allah yolunda harcamalari unutarak veya bunlari benimsemeyerek sirf nefsanî arzularini tatmin için yüzbinler ve milyonlar harcayanlar, elbette israfin ve mal ziya'inin en açik bir örnegini vermektedirler. Böyle hareketler cemiyeti felâkete sürükler, anarsi dogurur, ferdler arasindaki kardesfik baglarini koparir. Bunun ilâci, Allah'in hükümlerine baglanip onlari yerine getirmektir.
3— Çok soru sormak, yasaklanan seylerdendir. Bir seyi zarurî hal olmadikça fazla irdeleyip derinlestirmeye gitmek güçlük dogurur. Bazan da ihtimallere ve süphelere sebebiyet verir. Islâmda her seyi açik ve kesin olmakla beraber, daima kolay tarafi tercih etmek vardir. Güçlüge ve süphelere düsürücü sebeplerden biri olan çok sual sormak yasaklanmistir. Ayrica bosuna vakit kaybina da sebep olur.
4— Annelere itaat etmemek günahtir. Onlara âsi olmaktan Hz. Peygamber men' etmislerdir. Kitabin basinda, anne ve babaya itaatin ne kadar önemli bîr Is oldugu birçok hadîs-i seriflerde beyan buyurulmustu. Burada yalniz annelerin sözü geçmesi, onlarin durumunun nezaketinden ileri gelmektedir. Anneler çabuk kirilir, çabuk hiddetlenir ve onlarin çocuk üzerindeki ihtimam halleri sebebiyle hadîs-I serîfte münferiden zikredilmislerdir. Gerçekte bu hükme babalar da dahildir. Ayni sekilde babalara da itaat vacîbdir. Nitekim âyeî-i kerime ve diger hadîslerle bu husus ifade buyu-rulmaktadir.
5— Cahiliyet âdetlerinden biri olan kiz çocuklari diri halleri ile gömmek yasaklanmistir. O zamandaki kötü anlayisa göre, kiz çocuklarda ugursuzluk vardi. Bu ugursuzlugu yok etmek için dogan kiz çocuklarini öldürmek gerekirdi. Islâm dini, bu kötü âdeti yikmis ve kizlarin erkeklerden daha çok korunmaya muhtaç olduklarini ve bunlara iyi ba!<ip yetistirenlerin Cennete girmeye hak kazandiklarini müjdelemistir.
Ne yazik ki, zamanimizda muhtelif sekillerle bu diri diri çocuk öldürmenin örnekleri, medeniyet vasitalari isigi altinda icra edilmektedir. Zaman zaman sokaklara ve çöp tenekelerine atilip terk edilen yavrular, bütün azalari tesekkül etmis ve hayata kavusmus bir devrede kürtajlarla yok edilen ceninler hep bu cahÜiyet devrinin birer misalidirler. Üstelik bunlar zevk ugruna, maddî menfaat ugruna ve sirf tecavüz ugruna yapilmaktadir. Asil diri diri vahsice insan gömmek budur. Bu harami islememek, Allah dan korkmak ve onun yasaklarindan kaçinmakla mümkün olur. Gafil insanlari Allah Islâmin nuru ile aydinlatsin.[590]

298—Cabir (Ibni Abdullah) dan isitildigine göre, söyle dedi:
«— Peygamber (Süllallahü Aleyhi ve Sellem)'den bir sey istenilmis de, yok dedigi asla olmamistir.»[591]

(140) Salih Kimse Için Hayirli Mal

299— Amr ibni'1-As söyle dedi:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana (haber) gönderip elbisemi ve silâhimi kusanmami, sonra ona gitmemi bana emretti. Ben de emrini yaptim da ona vardim ki, abdest aliyordu. Gözünü bana kaldirdi, sonra asagi indirdi, sonra söyle buyurdu:
«— Ya Amr! Ben seni savas için askere göndermek istiyorum. Böylece Allah sana ganimet ihsan eder. Ben de sana topluca hayirli mal veririm,»
Ben dedim ki:
— Ben mala ragbet ederek müslüman olmadim. Ben ancak Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraber olayim diye Islama ragbet ederek müslüman oldum. Hazreti Peygamber :
«— Ey Amr! Salih = iyi kimse için, hayirli mal ne güzeldir,» buyurdu.[592]

Mesru ve mubah yollardan kazanilan mal, salih ve hayirli mal olur. CIhad farz ve çok güç bir ibadet oldugundan sevabi büyük olmakla beraber, savasta elde edilen ganimet mallan da helâl kazançlarin en temizidir. O halde bu yoldan kazanilan mallar salih ve hayirli mallardir. Bu hayirli mal, iyi kimseler eline geçerse degeri bir kat daha artmis olur. Çünkü iyi kimseler, mali degerlendirerek Allah yolunda harcarlar. Islâmin yararina olarak kullanirlar ve onu haram yerlere israf etmezler. Iste Amr I b n i ' I - A s ashab-i kiramin büyüklerinden ve salihterinden biri oldugu için, bunun eline geçecek ganimet mali gibi en hayirli bîr malin kazanacagi manevî degeri Peygamber Efendimiz övmüsler ve :
«— Salih kimsede, hayirli mal ne güzeldir!» buyurmuslardir.[593]

(141) Maundan Emin Olan Kimse

300— Seleme, babasi Ubeydullah îbni Mihsan El-Ensarî'den, o da Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«— Mali (ve nefsi) hakkinda emniyet içinde olan, günlük yiyecegi yaninda oldugu halde vücudu sihhatli bulunan, dünyayi (bütün menfaatlerini) kazanmis gibidir.»[594]

«SIrb» hayvan sürüsüne ve hususîyle deve topluluguna denir. En kiymetli mallardan sayilmalari itibariyle, her çesit diger mallar da bu «Sirb» manasi sünnutti-ne girerler. Hatta lügat âlimlerinden bir kismi^Sirb'e nefis ve zat manasini vermektedir. Bu manalora göre, mal ve can emniyeti için-dfe bulunmak-murcki ectflmis olur. O halde dünya saadetini ve onun menfaatini kazanmak için su hususlara sahip olmak lâzimdir:
1— Mal ve can emniyeti: Bu emniyet içinde olmak, malinin yagma edilmesinden korkmamak, hirsizin tecavüzünden emin bulunmak ve eskiya ve zorbalarin tasofllut endisesini duymamak maddî ve-raanevî huzurun te-melIdIr. Mal ve £an güvenligi her seyin basinda gelir. Bir cemiyette bu güvenlik kurylamozsa, anarsi hüküm sürer, hak ve adalet mefhumlari yok olur. Zorbalar ¥e zalimler zayiflan ezer. Hür insan haklari çignenerek bir nevi esaret hayati bas gösterir. Onun için mal ve can emniyeti çok büyük önem +asir ve dünya nizaminin kurulmasi ve huzurla sükûnun temini için bu emniyeti saglamak sarttir.
2— Vücud sagligi: Insanin iki mühim vazifesi vardir ki, bunlardan biri hem kendî nafakasini, hem de bakmaya mecbur oldugu kimselerin na-fakasini temin etmek. Digeri de Allah'a ibadet etmek ve onun emirlerine uygun olarak cemiyet içinde, ailede ve ferdî hayatta hareket etmek. Bütün bu vazifeler ve isler vücud sagligina baglidir. Sihhat olmadan hiç bir is yapilamaz ve basari saglanamaz. Bu bakimdan sihhatin önemi de temel varliklardandir.
3— Günlük yiyecegin hazir bulunmasi : Her günü günlerden bir gün kabul ederek, yasanilan günde insanin kâfi miktar yiyecege ve geçime sahip-bulunmasi, yasanti halinde ihtiyacinin olmamasi demektir. Yarin için çalisma ve kazanma imkâni var, Allah saglik verdikten sonra yasanilan günde oldugu gibi, gelecek günlerde de kazanilabilir diye tevekkül en rahat yasayisin husulüne sebeptir.
Iste bu üç maddede belirtilen hususlara malik bulunan ferd ve cemiyetler, dünyanin menfaatlerine kavusmus olurlar.[595]

(142) Nefsin Hos Olmasi

301— Abdullah ibni Hubeyb amcasindan (Ubeyde'den), anlatiyor:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se'lem), üzerinde yikanma eseri (islaklik) oldugu halde (mevcut insanlarin) yanlarina geldi. Kendileri hos ve nes'eli durumda idiler. Biz zannettik ki, ailesini ziyaret etti. Dedik ki:
— Ey Allah'in Resulü! Halinizi hos durumda görüyoruz. Peygamber:
«— Evet, Allah'a hamd olsun,» dedi. Sonra zenginlikten konusuldu. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Allah'dan korkan (takva sahibi) kimse için zenginlikte beis yoktur. Fakat Allah'dan korkan (takva sahibi) için sihhat, zenginlikten daha hayirlidir. Nefsin hoslugu da nimetlerden sayilir.»[596]

«Tayyibu'n-Nefs», his organlarinin ve nefsin zevk ve sürür içinde olmasidir ki, insanda, cehalet ve düsük hareketlerden arinarak ilim ve güzel ahlâk vasiflarina bürünerek tecelli eder. Manevî olgunlugun görüntüsü olur. Ashab-i kiramin, Hz. Peygamberdeki bu hali sezislerini, Peygamberimiz dogrulamislar ve bundan dolayi Allah'a hamd etmislerdir.
Allah'in ihsan buyurdugu nimetlere karsi hamd etmek ve sükürde bulunmak bir ibadettir ve nimetin çogalmasina vesiledir. Zira Cenab-i Hak :
— And olsun, eger sükrederseniz, elbette size nimetimi artiririm.» {ibrahim Sûresi, Âyet: 7) buyuruyor. Allah Tealâ Ihlâsla edilen hamd ve sükre razi olup, onun mükâfatini verir.
Servet çoklugu ve mal bollugu, takva sahiplerinde olursa zarari yoktur. Çünkü takva sahibi^ Allah'in emirlerine göre imkânlarini kullanan ve ya-saklarindan sakinan kimsedir. Böyle bir kimse, Allah'in dinine" ve müslü-manlara en fazla yardim edebilen olur. Peygamber Efendimizin bu hadîs-i seriflerinden anliyoruz ki, takva sahibi olmayan kötü ruhlu ve azgin kimseler elinde servet ve mal çoklugu zararlidir. Çünkü bu gibi insanlar elle-rindeki kuvveti fenaliga ve ahlâksizlik yollarina harcamak sureliyle insan* liga zarar verirler, cemiyeti bozarlar ve türlü türlü fesada yol açarlar. Bu gibileri kontrol altinda bulundurmak idare adamlarinin görevi olrçialidir.
DIger taraftan zenginligin saadet vesilesi olmadigini da Peygamber Efendimiz son cümleleriyle ifade buyurmuslardir:
«— Takva sahibi kimseler için vücut sagligi, zenginlikten daha hayirlidir.» diye beyan etmislerdir.
Daha önce de belirtildigi gibi vücucl sagligi olmadan Insan, ne kendi ihtiyacini görebilir, ne de ibadet edebilir, yemek ve içmek zevkini duyabilir. Daima hastaligi sebebiyle acziyet içinde kalir. Onu, sahip oldugu servet ve altinlar kurtaramaz, huzura kavusamaz. Bu itibarla sihhatini ve saglam vücud yapisini Allah yolunda kullanan ve çalisan takva sahibi bir kimsenin durumu, bu sagliga sahip bulunmayan zenginlerinkinden çok daha iyidir ve hayirlidir.

Kederden ve elemden beri bulunarak Allah'in emirlerini yerine getirmis olmaktan mütevellid insandaki tatli ve hos manzara da Allah'in nimet-lerindendir. Çünkü bu, manevî bir huzur ve sürürdür.[597]

302— Nevvas ibni Sem'an El-Ensarî'den rivayet edildigine göre, kendisi Resûlüllah (Sallallahü:Aleyhi ve S.ellem)'e iyilikten ve günahtan sordu. Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Iyilik, güzel ahlâktir. Günah da, nefsini giciklayan ve insanlarin farkina varmasindan hoslanmadigin seydir.»[598]

303— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle dedi:
— Peygamber (Saüaliahü Aleyhi ve Sellem), (ahlâkta ve görünüsünde) insanlarin en güzeli, insanlarin en cömerdi ve insanlarin en cesuru idi. Bir gece Medîneliler korkmuslardi. Insanlar sesin geldigi tarafa, gittiler. Daha önce insanlari geçip ses tarafina giden Peygamber (SalUtllahü Aleyhi ve Stillem) (geri dönerek) insanlari karsiladi. O, söyle diyordu:
«— (Bir sey yok), korkmus ol mi ya sin iz, korkmus olmiy asiniz.» Peygamber, Ebu Talha'ya ait üzerinde eger bulunmayan çiplak bir ata binmisti ve boynunda da kiliç vardi. Peygamber söyle buyurdu:
«— Ben (aslinda agir yürüyüslü olan) bu ati, genis menzili kosar buldum, (yahut bu at genis menzilli kosar.)»[599]

Bu hadts-I serîfte Hz. Peygamberin su yüksek vasiflarina isaret edilmektedir ;
1— Hazreti Peygamber hem vücud yapisi bakimindan, hem de ahlâk bakimindan Insanlarin en güzeli idiler.
2— Karsiliksiz olarak ihsan ve ikramda bulunmakla insanlarin en cömerdi idiler.
3— Insanlarin en cesuru idiler. Nitekim En es hazretlerinin anlattiklari olay buna sahiddir. Bir gece Medine'de düsman sesleri ihtimali ile deh-sete kapilan müslümanlar, hazirlanip sesin geldigi tarafa toplu bir halde giderlerken, daha önce sese dogru tek basina gidip de geri dönen Hz. Pey-gamber'le silâhini kusanmis oldugu halde karsilasmislardir. Hz. Peygamberin bu hareketi, onun ne kadar büyük bir cesarete sahip olduguna kâfi delildir.[600]

304— Cabir'den rivayet edildigine göre söyle dedi:
— Resûlüllah (Sallailahü Aleyhi ve SeJiem) buyurdu ki: «Her iyilik bir sadakadir. Senin tatli bir yüzle kardesinle karsilasman ve senin (varlik) kabindan onun çanagina boraltman da ma'rufdan = iyiliktendir.»[601]

Hadîs-i serîfte önce her iyiligin bir sadaka yerine geçtigi, yani sadaka sevabina sebebiyet verdigi beyan buyuruîduktan sonra, mâna daha genis-letilip inceltilerek güler ve tatli bir yüzle din kardesini karsilamanin da bir maruf *= iyilik oldugu ifade edilmistir. Insan sahip bulundugu maddî ve manevî imkânlardan kardesine de aktarmalidir. Kardesin ve arkadasin böyle istifadelendirIlmesi de iyiliktir. Ona nes'e ve sürür vermek, ihtiyaci varsa onu görmek, yani kendi kabindan onun çanagina bir seyler aktarma1: hep iyilik sayilir ve sadaka sevabini kazandirir.[602]

(143) Çaresize Yardim Icab Etmesi

305— Ebû Zer'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e soruldu ki, amellerin hangisi daha hayirlidir? Peygamber :
«— Allah'a iman etmek ve onun yolunda cihad etmektir.» buyurdu. (Azad etme bakimindan) kölelerin hangisi daha hayirlidir? diye soruldu.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«— Kiymetçe en yüksegi ve sahipleri katinda en makbulüdür.» buyurdu. (Bunlari soran adam yine)' dedi ki, bunlardan birini yapmaya gü-. cüm yetmezse, ne yapacagimi bildirir misiniz?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem);
«— Mali helak olana yardim edersin, yahud kazanamayan zavalliya iyilik edersin.» buyurdu. (Adam yine sorup) dedi ki, biçare olursam (ne yapmam gerektigini) bildirir misiniz?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem);
Kötülügünü insanlardan kaldirirsin, çünkü bu bir sadakadir ki, onu kendin için sadaka vermis olursun.» buyurdu.[603]

306— Ebu Musa'dan rivayet edildigine göre, dedi ki, Peygamber söyle buyurdu:
«— Her müslümanin sadaka vermesi gerekir.» (Ashabdan biri) dedi ki, verecek bir sey bulamazsa (ne yapacagini) bildirir misiniz?
Peygamber (SaIlallahü Aleyhi ve Seilem):
«— Çalissin da kendine fayda temin etsin, bir de sadaka versin.» buyurdu. (Adam yine) dedi ki, gücü yetmezse, yahud çalisamazsa (ne yapmasi gerektigini) bildirir misiniz?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem):
«— Çaresiz muhtaca yardim etsin.» buyurdu. (Adam tekrar) dedi ki, gücü yetmezse, yahud çalisamazsa?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) :
«— Iyiligi emretsin, (tavsiye etsin).» buyurdu. (Adam tekrar) dedi ki, buna da gücü yetmezse, yahud (dedi ki,) bunu da yapamazsa, (baska ne yapmasi gerektigini) bildirir misiniz?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem):
«— Kötülük islemekten kendini korur, çünkü bu hareket onun için bir sadakadir.» buyurdu.[604]

225 sayili metindeki hadîs-i serifin lâfzina uygun olan bu hadîs-i serîfle çaresiz kalan ihtiyaç sahiplerine yardim etmenin lüzumuna isaret edilmektedir. GerçI iyiligin her çesitinde bir sevab vardir ve bunlari Isleyen kimse kendi nefsi için sadaka vermis hükmündedir. Fakat çaresiz kalan, mazlum ve muhtaç duruma düsen kimseye yardim etmek daha önce gelen bir vazifedir. Meselâ; bir zelzele felâketine ugrayanlara, yangin ve su baskini veya trafik kazalari gibi acil vak'alarda Imdat Isteyenlere kosmak, gücü yetenler üzerine borçtur. Her gücü yeten sahip bulundugu imkânlarla muzlar kardeslerine yardim etmekle yükümlüdür. Bu yardimi esirgeyenler, islâm'in nurundan aydinlanmamislar demektir. Lâkin güçsüz bulunanlar hiç olmazsa iyi seyler tavsiye ederler ve fenaliga yardimci olmazlar. Böylece yine iyilik etmis olacaklari için, yine sadaka sevabi kazanirlar.[605]

(144) Ahlâkini Güzellestirmesi Için Allah'a Duâ Eden Kimse

307— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre.Resûlüllah su duayi çok ederlerdi:
«— Ey Allah'im! Senden sihhat, iffet, emanet, güzel ahlâk ve kadere riza isterim.»[606]

HazretI Peygamber'in Allah Tealâ'ya olan dualari içerisinde fazlaca tekrar ettikleri rivayet olunan bu dua Ile Allah'dan su bes seyi isterlerdi :
1— Sihhat: Bundan önceki hadîs-i seriflerde sihhatin ne derece önemli oldugu bildirilmisti. öy!«ki sihhat olmayinca acziyet ve zafiyet olur. AczI-yetle ne Allah'a ibadet edilebilir, ne de cemiyet içinde gerekli sahsî veya umumî isler görülebilir. Üstelik izdirapla yasama olur. Onun Için sihhat, her seyin basinda gelen önemli bir nimettir ve bunu Allah dan istemek her kulun baslica dilegi olmalidir. Zaten Peygamberin ibadetlerinin iki yönü vardir: Birisi Allah'a karsi olan kulluk vazifesidir, digeri de ümmete örnek olmalari ve ümmete nasil ibadet edecek'erinî ögretmeleridir.
2— Iffet: Allah'dan iffet istemek, yasak seylerden ve hoslanilmayar seylerden korunmus olmayi dilemektir. Her is ve harekette günaha ve hataya düsmemek için Allah'in yardim ve muhafazasini istemek demektir. Allah'in korudugunu da kimse sapitamaz. Haktan sapmayip hak üzere yasayan ise selâmet bulmustur. Bu bakimdan Allah'dan iffet istemenin manasi büyüktür.
3— Emanet: Allah'dan emanet istemek, Allah'in vermis oldugu mukaddes vazifeleri hakkiyle yerine getirmek, onlari koruyup teblig etmek demektir. Bunlari yapmamak hainlik olur. Hz. Peygamber ve diger bütün peygamberler «Emanet» sifati Ile vasiflanmis olduklari halde yine emaneti istemeleri, kulluk ifadesidir ve ümmete dua seklini ögretistir. ZIra peygamberlerde bulunmasi sart kilman sifatlardan biri de «Emanet» sifatidir. Bu sifata mazhar olmayan peygamber olamaz.
4— Güzel ahlâk : Güzel ah!â'<m fazilet ve kiymetine dair daha önce hadîs-i serîfler gösterilmis ve açiklamalari da yapilmisti. Esasen Islâm'in gayesi de bu güzel ahlâki gerçeklestirmek ve yasatmaktan ibarettir. Islâm'in güzel ahlâkinin cemiyetçe yasanti haline gelmesiyle yalniz dünya saadeti degil, ayni zamanda ebedî olan âhiret saadeti de kazanilmis olur.
5— Kadere riza : Allah'dan kadere riza istemenin manasi sudur: Dünyada yasamakta olan insanlardan hiç birinin durumu, digerinin ayni degildir. Allah Tealâ herkese ayri ayri sekil, rizk, kuvvet, sihhat veya hastalik vermistir. Insan hayati için çok seyler isteyebilir, niçin ve neden olsun suallerini sorabilir. Bunlar insanin huzurunu kaçirmakla beraber fayda dogurmayan, aksine çok zararlar getirebilen sonuçlara düsürebilirler. Bövle endiselerden kurtulup güven ve itminan içinde yasayabilmek için Allah'in kaderine razi olmak gerektir. Allah Tealâ ne takdir etti ise, ona riza gösterip kulluk vazifelerini yerine getirmek ve mesru çalismalarda bulunmak huzur yoludur. Geçmisten üzüntü duymak ve hasret çekmek, gelecekten endise ve korku içinde olmak, bulunulan ve yasanilan anin bereketini giderir; o an, bir nevi zindan olur. Iste bunun çaresi ve devasi, Allah'in kaderine razi olmaktir ve bunu Allah'dan istemek de kulun vazifesidir. Peygamberimiz de bize bunu ögretiyor.[607]

308— Yezîd ibni Babenûs'dan rivayet edildigine göre söyle anlatmistir :
— Hazreti Âise'nin yanina varip dedik ki :
— Ey müminlerin annesi! Resûlüllah (Saîîallahü Aleyhi ve Sellem) 'in ahlâki ne idi?
Hazreti Âise söyle dedi:
— Onun ahlâki Kur'ân idi. Müminûn Sûresini okur musunuz? (Müminler gerçekten kurtuldu) dan itibaren oku, dedi. YezId demistir ki:
— Ben de (Müminler gerçekten kurtuldu) dan itibaren, (... onlar ki, irzlarini korurlar) a kadar okudum. (Müminûn Sûresi, âyet: 1-5). Hazreti Âise buyurdu ki:
— îste bu vasiflar Resûlüllah (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem) 'in ahlâki idi.[608]

Peygamber (SalUülahü Aleyhi ve Sellem)"m ahlâki Kur'ân idi, demek, Kur'ân'in emirlerine tamamen bagli olup, onlari yerine getiren ve yasayan, yasaklarindan berî olandi demektir. Allah Tetriâ'nin Inzal buyurdugu yüce dînin bütün güzelliklerini yasayan ve bu dinin çirkin gösterdigi her hareketten münezzeh bulunandi. Bu Itibarla Cenab-i Hak, Peygambere hitaben:
«— Muhakkak ki, sen en büyük bir ahlâk üzeresin.» buyurmustur. (Kalem Sûresi, âyet: 4)
Hz. Aise validemiz, Peygamber Efendimizin ahlâki Kur'ân olduguna isaret ettikten sonra. «Mü'mînûn» sûresini göstermis ve onu okuyup da bir netice çikarilmasini istemistir. Çünkü bu sûrenin basindan itibaren müminlerde bulunmasi gereken vasiflari Allah Tealâ söyle beyan buyuruyor :
1— Kurtulan ve zafere eren müminler, o kimselerdir ki, namazlarinda korku ve tevazu içindedirler,
2— Bos sözden ve faydasiz isten yüz çevirirler,
3— Zekâtlarini verirler,
4— Irzlarini korurlar, helâlin disina çikmazlar,
5— Emanetleri korurlar, verdikleri sözü tutarlar,
6— Namazlarini sart ve erkânlarina uygun olarak devamli kilarlar. Iste böyle müminler, Allah'in rahmetine erenlerdir, Cennetle mükâfatlananlardir. Hz. Peygamber in bu vasiflari kemal üzere kendilerinde toplamis olduklarini, Hz. A ise validemiz haber verirken, müslümanlarin da elden geldigi kadar ayni vasiflara bürünmelerInI bize ögretmis bulunmaktadir. ZIra Cenab-i Hak, müminlere söyle buyuruyor:

«— Gerçekten Allah'i ve âhiret gününü arzulayanlar ve Allah'i çok zikredenler için, Allah'in Resulünde (izliyeceginiz) pek güzel bir örnek vardir size.
Kisacasi Peygamberin ahlâkini örnek ve önder edinmek, kurtulusun yoludur.[609]

(145) Mümin Dil Uzatici Degildir

309— Salim ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre söyle anlatmistir :
— (Hz. Ömer'in oglu babam) Abdullah'in asla bir kimseye lanet ettigini isitmedim. Lanet ettigi bir insan yoktur.
Yine Salim söyle derdi:
— (Babam) Abdullah ibni Ömer, ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem/in söyle buyurdugunu söylemistir :
«Lanet edici olmak, mümine yarasmaz.»[610]

«Ta'n etmek», ayiplamak manasina geür. Insanlarin serefi ile oynayan, insanlari kötüleyip giybet eden kimseye de «Ta'ân» denir.
«Lanet etmek»/ Allah'in yardimindan ve rahmetinden uzaklastirmak demektir. Yani bir kimsenin Allah'in rahmet ve yardimindan uzak kalmasini istemektir. Mümine lanet etmek, onun Cennet'ten uzak kalmasini Istemektir. Kâfire lanet de, Allah'in rahmetinden büsbütün uzak düsmesini istemektir.
Ta'n etmekle lanet etmek, tasidiklari mana bakimindan kötülük Ifade ettikleri için, bunlari kullanmak mümine yakismaz ve uygun düsmez. Çünkü mümin, islâm'in getirdigi güzel ahlâklarla vasiflanmasi gerekir. Baskasinda fenalik istemek, onun perisan olmasini dilemek ve buna riza göstermek Islâm ahlâki ile bagdasmaz. Onun için dili bu gibi sözlerden korumak ve yalniz hayirli söz söylemek icab eder. Iste Ashab-i KIram'dan A b d u I I a h i b n I D m e r (Radiyallahu anh), Hazreti Peygamber'in :
«— Lânetd olmak, mümine yarasmaz.» emrini kendilerine düstur edinmisler ve hayatlari boyunca hiç kimseye lanet etmemislerdir. Bize de düsen böyle hareket etmektir.[611]

310— (Cabir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallal'ahU A leyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu anlatmistir :
«— Kötü söz ve harekette bulunanla kendini kötü söz ve hareketlere zorlayani ve çarsilarda bagirip çagirani Allah sevmez.»[612]

insanin seref ve vakarini bozan kötü ve çirkin söz ve hareketlerle sokak ve çarsilarda çagirip bagirmalar ahlâk düsüklügünü ifade ettiklerinden Allah Tealâ bu gibi hareketlerde bulunanlari sevmez. Allah'in sevmedigi isleri yapmamak da kullara düsen vazifedir.[613]

311— Hazreti Âise'den rivayet edilmistir:
— Yahudiler (bir gurup halinde) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve gelip:
— Essâmü Aleyküm = ölüm üzerinize olsun» dediler. Hazreti Âise (cevab olarak) :
— Sizin üzerinize olsun, Allah size lanet etsin, Allah size gazap etsin, dedi. Hazreti Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) :
«— Yavas ol, ya Âise! Yumusak hareket et. Sert hareketten ve çirkin sözden sakin.» dedi.
Hazreti Âise (Peygamber (Sallatkthü A leyhi ve Selîem) 'e hitaben):
— (Yahudilerin) söylediklerini isitmedin mi? dedi. Hazreti Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem):
«— Sen de benim (onlara) dedigimi isitmedin mi? Sözlerini kendilerine çevirdim. Benim onlar hakkindaki sözüm kaîml olunur; fakat onlarin benim hakkimdaki sözleri kabul olunmaz.» buyurdu.[614]

Bundan önceki hadîs-i seriflerde oldugu gibi, Peygamber Efendimiz çirkin ve hos olmayan sözlerin, hakarette bulunan Yahudilere dahi sarf edilmemesini istemislerdir. Ancak onlarin kötü sözlerini kendilerine çevirmekle yetinmisler ve Hz. Âise 'nin söylediklerine riza göstermemislerdir. Her ne kadar Yahudiler, Hz. A i s e 'nin sözlerini hak etmislerse de, Imana gelmeleri ihtimalinden veya bu sözlere aliskanlik olmamasindan ötürü, Hz. Aise'nin sözleri tasvib görmemistir.[615]

312— Abdullah Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Mümin, dil uzatan degildir, lanet edici degildir, kötü is yapan degildir, kötü söz söyleyen degildir.»[616]

Bu hadîs-i serifte, müminde bulunmamasi gerekli dört çirkin vasif beyan buyurulmustur. Bunlar, mümine yakismayan ve Islâm ahlâkinda yeri olmayan söz ye hareketlerdir. Olgun ve ahlâki dürüst bir müslüman ta'n etmez, lanet okumaz, kötü harekette bulunmaz ve kötü söz söylemez.[617]

313— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
«— Iki yüzlü kimseye, güvenilir olmak uygun degildir.»[618]

Iki yüzlü kimdir?: Insanin yüzüne karsi medih ve övgüde bulunup, arkasindan aleyhinde bulunarak kötüleyen adama IkI yüzlü denir ki, bu ço!c fena bir harekettir. Bunun sekilleri vardir. Herkesin içini ve maksadini anlamak için, hosa gidecek söz ve hareketlerde bulunarak bir nevi casusluk etmek veya güven ve menfaat temini Için böyle hareketlerde bulunmak veyahut ona tuzak kurmak, niyetini tasimak gibi sekilleri vardir. T i r m i z î 'nin rivayet ettigi bu husustaki hadîs-i serîf söyle :

«— Kiyamet gününde, Allah katinda insanlarin en kötüsü Iki yüzlü olandir.»
Iki yüzlülügün ne kadar fena bir hareket oldugu bir kere daha bu hadîs-i serifle anlasilmis oluyor. IkI yüzlü hareket etmek, ancak su iyi niyetle caiz olabilir:
Uzlastirilmalan istenen Iki grup- veya iki müslüman arasinda elçilik ederken, yüze söylenmesinde fayda görülmeyen is ve sözleri saklamak sureti Ile daima övücü ve güzel sözleri kullanmak; ye böylece baristirma gayretinde bulunmak. Bu güzel maksad disinda iki yüzlü hareket tecviz edilmez. BIr de düsmana harp halinde hile için yapilabilir.
Bu haber de', bundan önceki hadîs-i serîfleri teyid ediyor ve lânefçilerîn kötü hareketleri sebebiyle asil lanete hak kazanmis olduklarini bildiriyor.[619]

314— (72-s.) Abdullahdan rivayet edildigine göre, söyle dedi:
«— Müminin en düsük ahlâki, kötü sözlü olmaktir.»[620]

315— (73-s.) Ebu Talib'in oglu Hazreti Alî'nin söyle dedigi rivayet edilmistir :
«— Lanet edenlere lanet olunmustur.»[621]
Kavilerden Mervan demistir ki:
— Bu lanet olunmuslar, insanlara lanet okuyanlardir.[622]

Insanlari ayiplayip lanet okuyanlar ve böylece dillerini kötü sözlere alistiranlar, sehîd olamazlar. Sehîd olamamanin öç türlü manasi var.[623]

(146) Lanet Edenler

316— Ebu'd-Derda'nin rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Lânetçiler, kiyamet gününde sehidler olamazlar, sefaatçiler de olamazlar.»[624]

1— Peygamberlerin insanlara teblig vazifelerini yerine getirdiklerine sahid olamazlar.
2— Sunlar fasik olduklarindan sahidliklerI makbul olmaz.
3— Herhangi bir savasta öldürülmekle sehîdlik mertebesini kazanamazlar. Kelimenin bu üç tefsire IhtimaIiyeti varsa da, birinci sik âlimler tarafindan daha kuvvetli bulunmaktadir.
Bir de bu lânetleyiciler kiyamette sefaatçi olamazlar. Din kardeslerinden ve yakinlarindan olanlara sefaat etme ihsanini Allah bu kimselerden kaldirmistir. Allah onlari sefaat etme nimetinden mahrum etmistir demek olur.[625]

317— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) Hn s&yie buyurdugunu anlatti:
— Dogrulugu tam kimseye, lanet yagdirici olmak uygun degildir.»[626]

Insanlari çok çok kötü sözlerle ayiplayip tel'in edenlerin, çok dürüst ve sadik kimse olamayacaklarina bu hadîs-i serîf isaret buyurmaktadir. Sadakati tam ve dogru sözlü kimselerin bu çirkin vasiftan uzak kalacaklari tabiîdir. Çünkü gelisi güzel söz sarfedenin hezeyani ve saçmalamasi, laubaliligi çok olur. Bu hareketler de, dürüstlügü ve sadik olmayi kaldiran sebeplerdir.[627]

318— (74-s.) Huzeyfe'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Karsilikli olarak Iânetlesen asla bir toplum yoktur ki, onlar üzerine lanet gerçeklesmis olmasin.»[628]

Bu haberden anlasilryor ki, karsilikli olarak lânetlesenlertn her iki tarafi da günah islemis olur. Birbirinden Allah'in rahmetini kaldirmak Istediklerinden, Allah da ceza olarak onlardan bu rahmetini kaldirir.[629]

(147) Kölesine Lanet Edip De Onu Azad Eden Kimse

319— Hazreti Âise haber vermistir ki, (babasi) Ebû Bekir, bir kölesine lanet etti. Bunun üzerine Peygamber (Salkillahü Aleyhi ve Sellern) söyle buyurdu:
«—Ey Ebû Bekir, çok lanet edenler ve çok sadik olanlar (nasil bir-lesebilir?) Hayir, Kabe'nin Babbi hakki için olamaz.»
Peygamber bu sözü iki defa, yahud üç defa söyledi. Hazreti Ebû Bekir de o gün, bir kölesini azad etti; sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e gelip dedi ki:
— Artik bir daha lanet sözüne dönmeyecegim.[630]

Hz. Ebu Bekir (Radiyallahuanh), en küçük duraklama ve tered-düd göstermeksizin Hz. Peygamber Efendimizden ne sadir olmussa derhal onu kabul etmisler ve tasdik buyurmuslardir. Bu yüksek teslimiyet vasiflarina binaen, Peygamber Efendimiz ele kendilerine «Siddîk» lâkabini vermislerdi. Böyle üstün bir nitelige sahip olandan, beseriyet icabi bir defa çikan, lanet olsun, sözünün asla kendilerine yakismadigini Peygamberimiz ihtar etmislerdir. O da yaptigi kusura keffaret olmak üzere hemen kölesini azad etmis ve bir daha böyle: bir söz söylemeyecegini Peygamber

Efendimize bildirmistir. Hata sekli ile dahî olsa, ashab-i kiramdan buna benzer hareketlerin sudur etmesi, hadîslerin vuruduna sebep teskil ederek bize ders olmaktadir. Bize yol gösterme bakimindan birer lütuf vesilesi oluyorlar.[631]

(148) Allah'in Laneti Ile, Allah'in Gazabi Ile Ve Atesle Lanetlesmek

320— Semure'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Allah'in laneti ile, Allah'in gazabi ile ve Ates ile lânetlesmeyiniz.»[632]

Müminler birbirleri hakkinda merhametli olurlar ve birbirlerine ancak hayir isterler. Allah'in rahmetinden uzakligi ve felâketi Istemezler. Onun için bir mümin hakkinda; Allah'in laneti üzerine olsun, Allah'in gazcSi üzerine olsun, Cehenneme düssün veya ateste yansin, diye beddua edii-mez. Peygamber Efendimiz bunu bize yasaklamislardir.[633]

(149) Kafire Lanet Etmek

321— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre} demistir ki: Soruldu: Ey Allah'in Resulü! Müsrikler aleyhine, Allah'a duâ et. Haz-reti Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem):
«— Ben, lanet edici olarak gön deri Ime dim, ancak rahmet olarak gönderildim.» buyurdu.[634]

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem), bütün âleme rahmet olarak gönderildiginden, mösrik dahi olsalar, bir kisim günahkârlara lanet etmesini uygun bulmamislardir, Burtfann da hidayetini istemek, felâketlerini istemekten datia hayirlidir. Peygamberin yüksek sanina lâyik olan da budur.[635]

(150) Kogucu

322— Hemmam anlatmistir :
— Hüzeyfe ile beraberdik. Huzeyfe'ye denildi ki:
— Bir adam Hazreti Osman'a söz tasiyor.
Bunun üzerine Hüzeyfe, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu isittim, dedi:
«— Kogucu Cennet'e girmez.»[636]

Kogucu = Nemmam : Sahid olunan bir olayi veya sözü, kötülük ve fesad maksadi ile baska yerlere yaymaya ve nakletmeye koguculuk denir. Bu isi yapana da Kogucu veya Nemmam = Katta* adi verilir. Fakat bir kimsenin kurdugu tuzak ve hileden insanlari kurtarmak, zulme engel olmak için haber vermek ve tedbir almaya sebep olmak koguculuk sayilmaz. Böyle hareketler güzel olan ve sevab kazandiran Islerdir.
Peygamber Efendimizin, «Kogucu Cennet'e girmez.» buyurmalarinin manasi söyle izah edilmektedir:
Koguculuk haram olan bir harekettir. Müslümanlar haram islemekle, ebedî olarak Cennet'ten mahrum olmazlar. Ancak bu harami helâl sayarak, Peygamberin bu yasagini küçümseyip tanimayarak hareket edenler, inkarci zalimler olacaklarindan, bu gibiler Cennet'e giremezler. Bunu mü-minlerin bir günahi olarak kabul ettigimiz takdirde de : Cehennem azabi çekmeden, bu müminler Cennet'e giremezler, manasini tasir seklinde izah edilmektedir.
Diger bir hadîs-i serifte de söyle buyurulmustur:
— Size, kötü olanlarinizi haber vereyim mi? Ashab:
— Koguculukla dolasip insanlar arasini bozan ve temiz kimselere ayip isnad edenlerdir, buyurdu.[637]

Anlasiliyor ki, aile ve cemiyet içerisinde fesad ve felâketlere yol açmasi bakimindan koguculugun zarari çok büyüktür. Böyle zararii seylerin cezasi da büyük olur.
Cenab-i Hak, Nun = Kalem Sûresi 11. âyetinde. Peygamber Efendimize söyle hitab ediyor:
«— Çok ayipla yani, koguculukla gezeni (tanima).»
Hz. Peygamberin tanimayacagi ve kiymet vermeyecegi kimseler sinifina girmek ne kadar agir bir haldir? Hak Tealâ bu duruma düsme':ten bütün müminleri korusun.[638]

323— Esma binti Yezîd demistir ki, Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
— En hayirli olanlarinizi size bildireyim mi?» (Ashab) :
— Evet, dediler. Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem):
«— O kimselerdir ki, görüldükleri zaman, Allah (onlar sebebi ile) anilir.» buyurdu.
— En kötülerinizi de size haber vereyim mi?» (Ashab) :
— Evet, dediler. Peygamber (Sallalkthü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Koguculukla dolasanlar, dostlarin arasini bozanlar, birbirlerinden ayri kalmakla fesadi isteyenlerdir.»[639]

Peygamber Efendimiz, bu hadîs-i serifleri ile bize iyi kimselerle kötülerin hallerini beyan etmektedirler. Iyi ve hayirli olanlarin vasiflan sunlardir:

1— Iyiler ve hayirli kimseler onlardir ki, görüldükleri zaman, kendileriyle bulusuldugu zaman Allah anilir. Onlarin sohbeti insanlara fayda verir, Allah'i ve âhiretI hatirlatir. Bu kimseler, Allah'in emirlerine baglanip yasaklarindan sakinan velilerdir BIr de söyle durumlari vardir; yüzlerinde ve hareketlerinde ibadetten dogan nur izleri görülür. Bu da Allah'i anmanin ve ona ibadetin bir görüntüsü olur. Görenlere de, bu halleri, Allah'i hatirlatir, ona ibadeti telkin eder. Iste bu hali arz edenler, Allah'in velileridir ve en hayirli kullardir.
2— Insanlarin en kötüsü olanlar da:
a) Koguculuk ederek gezip dolasanlar,
b) Dostlar arasini bozanlar,
c) Insanlarin helakini ve fesadini isteyenler, insanlari birbirinden ayri düsürme pesinde olanlar.
Bugün içinde bulundugumuz toplumda böyle fesad pesinde kosup millî ve dinî birligimizi parçalama gayretinde bulunanlarin cemiyete ve millete verdikleri iktisadî ve ahlâkî zararin büyüklügü, hadîs-i serifin manasini açikça izah etmektedir. Böyle fesadlar yalniz birkaç kisinin zarar görmesiyle kalmayip, bir memleketi, bir cemiyeti, bir devleti yok etmege kadar götürebîlîr.[640]

(151) Bir Fenaligi Isitip De Onu Yayan Kimse

324— (75-s.) Rivayete göre, Alî ibni Ebu Talib söyle dedi:
— Çirkin lâf edenle onu yayan, günah islemekte esittir.[641]

Edeb disi söz konusmak/ ahlâka aykiri hareketlerde bulunmak he kadar çirkinse, böyle söz ve hareketleri insanlar arasinda yaymak ve, nakletmek de ayni derecede çirkindir. Zira kötülük bir mikroba benzer". Onu vuku buldugu yerde gömmeyip de baska yerlere Iletmek, bu mikrobu üretmek demektir, üretilen mikrop da girdigi yere zarar verir. Iste kötülügü yayan kimse, bu mikrobu ürettiginden aynen onu doguran kimse gibi suç islemis olur. Onun için Peygamber Efendimiz, fuhsiyat konusan kimse ile Onu insanlar arasinda yayani günah isleme bakimindan esit tutmustur.
Günümüzde nesriyat organlarinin ilk sayfalarinda ve büyük haberler seklinde teshir edilen edeb disi yazi ve resimlerin, cemiyet içindeki tahribati gün gibi asikârdir. Ilim, fazilet ve ahlâk örnekleri verecek yerde, rezalet pazarlari kurmak heveslilerinin ahlâksizligi istismar ile milyonlar kazanmalari ve bu kazanilan maddî gücü de bir taraftan ahlâki ifsad yolunda kullanmalari tasavvurun üstünde bîr felâkettir, iyilikleri ve faziletleri yaymali, kötülükleri sarip gömmelidir. Böyle hareket edilirse, cemiyete hizmet edilmis olur. Aksi halde cemiyetin bünyesi tahrip edilmis olur.[642]

325— (76-s.) Subeyi ibni Avf rivayetinde demistir ki:
— (Ashab arasinda) söyle denirdi:
— Ahlâk disi bir sözü isitip de onu yayan kimse, günahinda onu icad eden gibidir.[643]

Bundan önceki haberin ayni manasini tasiyan bu haberde küçük lâfiz degisikligi vardir. Yani fuhsiyat isitip de onu yayan, ilk söyleyen gibidir. Onun gibi günah kazanir. Suç ortagidirlar.[644]

326— (77-s.) Ata'dan rivayet edildigine göre, kendisi zinayi ifsa eden üzerinde günah görmekle söyle derdi:
— Fuhusu yaydi.[645]

Burada Ata'nin sözünden anlasiliyor ki, isitilen bir zina fiilini yaymaktan dogan günah, fuhus islemek günahi gibi olur; ve onun cezasini gerektirir. Bundan önceki rivayetlere uygun bir mana tasimaktadir.[646]

(152) Ayiplayici

327— (78-s.) Hazreti Alî'nin söyle dedigi isitilmistir:
— Esrar tutamayip da acele haber yayanlar olmayiniz. Zira arkanizda (gelecek zaman), sikintiya düsürücü siddetli bir belâ vardir. Bir de uzunboylu devam edip çökekalan fitneler vardir.[647]

Hazreti Ali'den rivayet edilen bu haberde, daha önceki hadîs-i se-rîflerin ruhuna uygun anlam vardir. Söyle ki :
Duyulan ve konusulan sözleri hemen yaymak ve bunlari insanlara nakletmek, ancak hayirli ve faydali islerde tecviz edilir. Gizli kalmasi gereken esrar mahiyetindekileri veya insanlari ayiplayici ve fitneye sebep verici nitelikte olanlari yaymak, cemiyet içinde daha önce açiklandigi gibi, büyük zararlar doguracagindan günahtir. Bu zararlari, Hz. Ali Efendimiz, sikinti ve belâ olarak vasiflamislar ve düstükleri yerde de çöreklenip uzun müddet kalacaklarini beyan etmislerdir. Bu büyük belâdan kurtulmak için, sunun bunun esrarini ve ayiplarini yaymamayi tavsiye buyurmuslardir.[648]

328— (79-s.) Rivayet edildigine göre Ibni Abbas söyle dedi:
— Arkadasinin ayiplarini düsünüp anlatmak istedigin zaman, sen kendi ayiplarini hatirla.[649]

Bu kisa Ifadeden anlasiliyor ki, insan kendi kusur ve ayiplqrim düsünüp hatirladiktan sonra, onlari baskasina anlatmak istemez. Kimsenin ayiplarini bilmesini istemez ve buna gönlü razi olmaz. Bu duruma gelen kimse de, kendisi için uygun bulmadigi-bir hareketi kardesine de reva görmez.

Böylece baskasinin kusur ve ayiplarini aktarmaktan kendini sakindirmis olur.[650]

329— (80-s.) Ibni Abbas, Allah (Azzeve Celle)'mn: «— Birbirinizi ayiplamayin, (Üücurat: 11)» kelâmi hakkinda:
— Bir kisminiz bir kisminiza dil uzatmasin, demistir. (Âyeti böyle tefsir etmistir).[651]

330— Ebu Cübeyre ibni'd-Dahhak anlatip söyle demistir:
— (Hucurat Sûresinin 11. Âyeti olan) Birbirinize lâkab takmayiniz, âyeti.bizim hakkimizda —Seleme ogullari hakkinda— nazil oldu. Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize geldi. Bizde her adamin iki ismi vardi. Peygamber (SalkiUahii Aleyhi ve Sellem) , «Yâ falan!» diye hitap et-miye basladi- (Ashab) söyle diyorlardi:
— Ey Allah'in Resulü! Bu adam, bu isimden kiziyor.[652]

Hicretten önce ve cahilIyet devrinde insanlar arasinda lâkablasma bir âdet halindeydi, öyle ki, bir insanin iki ve üç lâkabi bulunurdu.(Ateyhissalâtü vesselam) 'm Medine'ye hicretleri zamaninda Ben! Seleme = Seleme ogullan kabilesine ugramislar ve aralarinda bulunan ashabdan bir kismini, duyduklari lâkablariyle çagtrmaya baslamislar. Daha önce isimlerin bu sahislar üzerindeki tesirini ashab bildikleri için :
«— Ya Resûlallah, bu adam, bu isimden hoslanmaz. Diger ismi ile çagirsaniz. .» diye durumu aydinlatmalari özerine Hücurat SOresI'nin 11. âyeti nazil; bu âyet-I kerîme ile birbirine lâkab takmak yasaklanmis oldu. Bu yasak mutlak olarak her çesit Isim takilmasini yasaklamaz. Ancak müslüman kardesin hoslanmayacagi bîr Isim olursa bu haram veya mekruh olur. Kötü bir mana tasimayan ve lâkab sahibinin de hosuna giden isimlen kullanmakta bir mahzur yoktur.
Bir de zaruret hasil olunca, bir kimseyi baska bir isimle tanitmak mümkün olmayinca onu lâkabIyle söylemek de caiz olur. Bu hallerin disinda müslümanlar birbirlerine hosa gitmeyecek isimler uyduramazlar. Âyet-i kerîme ile bu yasaklanmistir.[653]

331— (81-s.) îkrime'nin söyle dedigi isitilmistir:
— Bilmiyorum, îbni Abbas mi, yoksa Ibni Ömer mi? Bunlardan biri (diger) arkadasina yemek hazirlamisti. Biz de orada iken, hizmetçi kadin (köle) yanlarinda is görüyordu. O sirada ikisinden biri hizmetçiye:
— Ya zaniye! diye hitab etti. Diger arkadas:
— Sus, (bu kadin) dünyada sana iftira cezasi vermezse, âhirette ceza verir, dedi. Beriki:
— Durum dedigim gibi ise ne olur, bana bildirir misiniz? dedi. Arkadasi söyle cevab verdi:
— Muhakkak ki Allah, çirkin söz kaçirani, kasden çirkin söz söylemeye yelteneni sevmez.
«Muhakkak ki Allah, çirkin söz kaçirani, kasden çirkin söz söylemiye yelteneni sevmez,» sözünü —kendinin diger rivayetlerinden anlasildigina göre — söyliyen Ibni Abbas idi.[654]

BIr kimse, mükellef çaginda olan Iffet sahibi kimseye zina suçunu isnat ederse, yani ona :
— Ey zam veya Ey zanîye! diye hitab ederse, suç Islemis olur. Bu kötü fiil ile itham edilen sahis dava eder de iftiraya ugradigini isbat ederse, mütecaviz seksen kirbaç ile cezalandirilir. Dünyadaki cezasi budur. Dünyada bu ceza ikame edilmezse, itham edilen de hakkini helâl etmezse, müfteri âhirette cezasini çeker.
Söylenen söz iftira olmayip da gerçek olsa bile, bu gibi ayiplayici ve çirkin sözleri yine kullanmamak gerekir. Nitekim ibni Abbas hazretleri de buna isaret buyurmuslardir.[655]

332— Abdullah, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) 'den söyle buyurdugunu rivayet etmistir :
«— Mümin dil uzatici degildir, lanet okuyucu degildir, kötü is yapan degildir, kötü söz söyleyen degildir.»[656]

(153) Fazla Övmek

333— Ebû Bekre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sehem) 'in yaninda bir adam anildi. Bir kisi de tuttu o adami hayirlarla çok övdü. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
«— Yazik sana, arkadasinin boynunu kestin, (onun helakine sebep oldun).»
Bu sözü birkaç defa tekrar ediyordu. Yine devamla:
«__Eger sizden biriniz muhakkak arkadasim övecekse desin ki, ben
onu söyle ve böyle zannediyorum; eger onu, dedigi gibi biliyorsa... Allah o kimseye kâfidir, hesabini görücüdür. (Sizden biriniz) kesinlikle Allah katinda hiç kimseyi temize çikarmasin.» buyurdu.[657]

Bir kimse arkasinda hoslanilmayacak sözler söylemenin veya yüzüne karsi çirkin lâf etmenin günah olduguna dair hadîs-i serifler daha önceki mevzularda geçmis bulunmaktadir. Islâmda her sey ölçülü oldugundan övmenin de bir sekli bulunmaktadir. Hangi mevki ve derecede olursa olsun, insanlarin manevî olgunlugunu ve gerçek degerini ancak Allah Tealâ bilir. Insanlar görünüse bakarak çok aldanabîlirler. Onun içîn bir arkadasin övülmesi icab ettigi zaman, ben onu su veya bu isinden ve halinden dolayi iyi biliyorum, zannimca iyi kimsedir, seklinde övmek gerektir. Kemal iman sahibidir, muhakkak Cennetliktir, gerçek müttakî'dIr, seklinde kesinlikle övmek uygun degildir. Bu gibi övmeler riyakârliga sebep oldugu gibi, övülenIn de kibirlenmesine ve kendini begenmesine vesile teskil eder. Ya-nilmayan ve her seyi oldugu gibi kemaliyle bilen Allah Tealâ oldugundan, hiç kimseyi yalan veya yanlis bir sekilde mübalâga ile Allah'a karsi tezkiye etmek, kula yarasmayan asiri bir hareket olur. Bu duruma

düsmemek için çok ihtiyatli hareket etmek, uygun bir is olur.[658]

334— Ebu Musa'dan rivayet edildigine göre söyle dedi:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), bir adamin, bir adami övdügünü ve onu övmekte mübalâga ettigini isitti. Bunun üzerine:
Adamin belini kirdiniz.» Yahud «Helak ettiniz.» buyurdu.[659]

Burada da, bir kimseyi asiri derecede övmenin, ona iyilik olmayacagi, aksine gurur ve kIbire düsmesiyle felâketine sebebiyet verilmis olacagina isaret buyurulmustur. Bundan önceki hadîs-I serîf ve açiklamasina bakilsin.[660]

335— (82-s.) Ibrahim ibni Teymî, babasindan rivayet ettigine göre, babasi söyle dedi:
— Hazreti Ömer'in yaninda oturuyorduk; bir adam bir adami yüzüne karsi övdü. Bunun üzerine Hazreti Ömer:
— Adami öldürdün, Allah seni öldürsün, dedi.[661]

Burada su soru hatira gelebilir: Hz. Dm er, bir kimsenin aleyhine olarak nasil dua etmistir? Bunun cevabinda, bir kimsenin âhiretinin helâkI-ne sebep olacak sekilde harekette bulunmanin cezasi büyüktür. Dünyadan göçmek cezasi ise çok daha hafiftir. Bu adami yüzüne karsi fazla övmek, övDlenin âhIretini yikmak demektir. Iste bunu yapana, ölüm Istemek daha hafif bir ceza olur. Çünkü Dünyadan nasil olsa göçüp gidilecektir. Önemli olan âhiret azabindan kurtulmaktir.[662]

336— (83-s.) Zeyd ibni Eslem babasindan rivayet ettigine göre, babasi söyle dedi:
— Hazreti Ömer'in söyle buyurdugunu isittim: «— Övmek, öldürmektir.»
Muharnmed demistir ki:
— Bu sözün gerçeklesmesi, övülenin söylenenleri aynen kabul edip de onlara inanmasi ile olur. (Bu takdirde övülen, kendisinde varlik görür, gurur ve kibire kapilir ve böylece âhiretini harap etmis olur.)[663]

(154) Bir Kîmse Arkadasinin Kibre Düsmesinden Emin Ise Onu Övmesi

337— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Ebû Bekir ne güzel adamdir, Ömer ne güzel adamdir, Ebû Ubeyde ne güzel adamdir, Üseyd ifcni Hudayr ne güzel adamdir, Sabit ibni Kays ihni Semmas ne güzel adamdir, Muaz ibni Amr ibni'l-Cemûh ne güzel adamdir, Muaz ibni Cebel ne güzel adamdir!» (Sonra Peygamber) buyurdu:
— Falanca ne kötü adamdir, falanca ne kötü adamdir!» yedi kisiye kadar saydi.[664]

Bir kimsenin Cennet'e müstahak bulundugunu Ifade edecek sekilde onu, kesinlikle iman, takva ve ihsan sahibi vasiflarla övmek yasaklanmistir. Ancak Hz. Peygamberin müjdelemesi veya haber vermesi gibi kat'î delillere dayanarak övmek mubahtir. Genel olarak, zannimca ve kanaatimce söyle iyidir, demek sureti ile övmenin bir sakincasi yoktur. Arkadasini kibre götürecek veya kendini begenmeye sevk edecek övmeler de yasaklar arasina girer. Zuime ugrayan bir insani kurtarmak veya ölüm halinde muztar durumda olanin maneviyatini kuvvetlendirmek gîbi sebeplerle bunlar Övülebilir.
Bu hadîs-i serifte Peygamber Efendimizden çikan medihlerle zemmedIsler, ashabin gerçek durumlarinin aynini ifade oldugundan ve bu hüküm-lerde yanilma bulunmadigindan bu gibi övmeler hakkin bir açiklanirdir. Diger insanlarin övgüleri buna kiyas edilmez.[665]

338— Hazreti Âise'den söyle dedigi rivayet edilmistir :
— Bir adam, Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Seîlem) 'in huzuruna varmak için. izin istedi. Bunun (arzusunun Peyganiher'e iletilmesi) üzerine, Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem):
Ne kötü asiret çocugudur!» buyurdu. Adam içeri girince, Peygamber ona güler yüz gösterdi ve ona yumusak davrandi. Adam (evden) çikinca, baska biri (içeri girmek için) izin istedi. Hazreti Peygamber bunun hakkinda:
«— Ne güzel asiret çocugudur!» buyurdu. (Bu adam) içeri girince, Peygamber ötekine gösterdigi yumusak davranisi ve güler yüzlülügü buna göstermedi. (Bu ikinci) adam çikinca, dedim ki :
— Ey Allah'in Resulü! Falan kimse için (kötü) söyledin, sonra ona güler yüz gösterdin. Falan kimse için de (iyi) söyledin; halbuki buna, ötekine davrandigin gibi davrandigini görmedim?
Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Ya Âise! Insanlarin en kötüsü, fenaligindan korkulan kimsedir.»[666]

Bu hadis-i seriften çikarilan hükümler:
1— Fasik oldugu asikâr bulunan kimse aleyhine söz konusmak ve giybetinde bulunmak caizdir. Böyfe kimselerin fenaligini söylemekle, insanlar onun serrinden korunmus olurlar. Nitekim Hz. Peygamber'in köiü diye vasiflandirdiklari sahis, hadîs âlimlerinçe ismi bilinen ve gerçekte müstüman olmayan biri idi.
2— Kötü insanlari yola getirmek ve onlarin serrinden korunmak Için böylelerine yumusak davranmak ve tatli sözle gönüllerini almak caizdir. Bununla beraber, fenaligindan korkutarak kendisine böyle yumusak dav-ramlari kimse de insanlarin en kötüsüdür.[667]

(155) Övücülerin Yüzüne Toprak Saçilir

339— Ebu Ma'mer'in söyle dedigi rivayet edilmistir:
— Bir adam kalkti, kumandanlardan bir kumandani övmege durdu. Bunun üzerine Mikdad, adamin yüzüne toprak saçmaya basladi ve dedi ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), övücülerin yüzlerine toprak saçmamizi bize emretti.[668]

Övücülerin yüzlerine toprak serpmenin manasi üzerinde âlimlerin birbirinden farkli bes görüsü vardir:
1— Mikdad hazretlerinin anladiklari gibi, övücünün yüzüne toprak serpmek gerekir. Lâfzin delâlet ettigi açik mana budur.
2— Övücünün bir sey eide edemedigine ve mahrum kaldigina delâlet eder. Nitekim Arablar, bir kimse murad ettigi seye nail olamaz ve bir menfaat temin edemezse, onun hakkinda :
«— EH toprak dolu olarak döndü.» derler. Iste Peygamber Efendimiz de, övücünün maksadindan bir sey kazanamadigini ve sevabdan mahrum oldugunu ifade etmis oluyorlar.
3— «övücünün yüzüne toprak saçin...» sözü, bu kimsenin davranisina riza göstermeyin, ondan hosnud olmayin manasini tasir. Nitekim Arablar, bîr kimsenin sözünden hoslanmadiklari zaman; «Agzina toprak dolsun.» derler.
4— Bu söz, medhedil-ene, övülene mahsustur. Övülen kimse eline toprak alip önüne serpmeli ve onun kendisine ne kazandirabilecegini düsünmelidir. Bundan bir fayda temin edilemeyecegini anlamakla artik övülmeden dolayi gurur ve taskinligi zail olmus olur.
5— övücünün maksadini anlamak sureti Ile onu tatmin için kendisine az bir sey vermekle övmesine engel olmak manasini tasir. Yani, övücünün yüzüne toprak serpin, ona toprak gibi kiymetsiz bîr sey verin ve onu susturun demektir.
Övmenin hangi sartlarla mubah olabilecegi, daha önceki hadîs-i serifler münasebeti ile açiklanmisti.[669]

340— Ata ibni Ebi Rebah'dan:
— (Abdullah) Ibni Ömer'in yaninda bir adam, bir adami övüyordu. Bunun üzerine Ibni Ömer, o adama dogru toprak serpmege basladi ve dedi ki:
— Resûlüllah (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— övücüleri gördügünüz zaman, yüzlerine toprak serpin.»[670]
341— Recâ ibni Ebu Reca, Mihcen El-Eslemî'den rivayet ederek söyle demistir :
— Bir gün Mihcen'le beraber bulundum da ikimiz Basra'lilarin Mescidine kadar gittik. O anda, mescidin kapilarindan bir kapi üzerinde Büreydetü'l-Eslemî oturuyordu. (Yine Reca) dedi ki:
— Mescid içerisinde namazi uzatan, (çok namaz kilan) Sekbe adinda bir adam vardi. Biz mescidin kapisina kadar girince, aslen sakaci olan ve sirtinda bir hirkasi bulunan Büreyde (arkadasima hitaben) söyle dedi:
— Ey Mihcen! Sen, (içerde namaz kilmakta olan) Sekbe'nin namaz kildigi gibi namaz kilar misin? Mihcen, Büreyde'ye cevap vermedi ve geri döndü. (Sonra) Mihcen'in söyle dedigini Reca anlatti:
— Resûlüllah (Sallaiiahü Aleyhi ve Sellem) elimden tuttu ve birlikte yürümege basladik, tâ Uhud'a çiktik, Hazreti Peygamber yukardan Medine'ye bakip söyle buyurdu :
«— Vay yazik, sehirler anasi sehir! Ahalisi bu sehri bulundugundan daha mamur bir sekilde birakacaktir. Deccal buraya gelecek de, her kapisinda (kiliçli) bir melek bulacak; Deccali (melek) sehire sokmayacak.»
(Sonra Peygamber Uhud dagindan) asagi indi. Ne zaman ki Mescide vardik, Resûlüllah (SallalSahü Aleyhi ve Sellem) gördü ki, bir adam namaz kiliyor, secde.ediyor ve rükûa variyor. Resûlüllah (SallallahüAleyhlve Setlem) bana:
«— Bu kimdir?» dedi. Ben de onu övmeye basladim ve dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Bu falandir, bu ialancadir (diyerek övdüm). Hazreti Peygamber, (bana) :
«.— Dur, ona isittirme, yoksa onu helak edersin.» buyurdu.
Mihcen dedi ki, Peygamber yürümpge basladi. Saadethanelerinin yanina varinca, (toprakli olan) ellerini silkti, sonra söyle dedi:
«— Dininizin en hayirlisi, kolay olanidir. Dininizin en hayirlisi, kolay olanidir.» Bunu üç defa buyurdular.[671]

Bu hadîs-i seriften çikarilan hükümler:
1— Küfür öncüsü Deccal, Medîne-i Münevvere'ye gitmek isteyecek, fakat Allah Tealâ'nin korumasi ile, eskisinden daha çok Imar edilmis olacak bu sehre giremiyecektIr.
2— Bir kimseyi isitecek sekllldo övmek, onun helakine sebep olmaktir. Bunu yapmamak icab eder. Çünkü böyle övmelerden, övülen gurur duyar, kibirlenir, bulundugu halde kalir ve ilerlemez. Akibetinden emin olur da helake düser.
3— Dinin hayirlisi, kolay olanidir. Ibadetler böyle oldugu gibi, Insanlar arasindaki münasebetler de böyledir. Ne kadar çok Ibadet edilirse edilsin, din daima üstün gelir. Usanacak ve bikacak sekilde ibadetler makbul degildir. Insanlar arasindaki islemlerde kolaylik göstermek de Peygamberimizin emirlerindendIr. Mal alirken kolaylik göstermek, satarken kolaylik göstermek, borcu vermekte kolaylik yapmak, alacagi Isterken sikistirmak-sizin müsamaha etmek müslümanlara tavsiye edilen vazifelerdir. Bunlarda hep kolaylik vardir. Güçlügü terk etmek icab eder.[672]

(156) Siirde Övülen Kimse

342 — Esved ibni Sürey'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) 'e gittim de dedim ki, Allah'i hamd ve senalarla çok övdüm, seni de övdüm. Hazreti Peygamber:
Elbette, senin Rabbin hamdi sever,» buyurdu. Bunun üzerine ben, ona, siir okumaya basladim. Sonra (içeri girmek için) dazlak ve uzun boylu bir

adam izin istedi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), bana: «— Sus!» dedi. Adam içeri girdi ve bir müddet konustu, sonra çikti gitti. Ben yine Peygamber'e siir okudum. Sonra adam (tekrar) geldi. Peygamber beni susturdu. Adam sonra çikti. Adam bu gelisini iki veya üç kere tekrarladi. (Ben Hazreti Peygambere sorup) dedim ki:
— Kendisinden ötürü beni susturdugun bu adam kimdir? Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
— Bu bir adamdir ki, bos seyi sevmez.»
Esved ibni Sürey'den baska bir yoldan edilen rivayete göre Esved söyle dedi:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) 'e dedim ki: Seni övdüm, Allah (Azze ve Celle) 'yi de Övdüm.[673]

Hz. Peygamberin huzuruna birkaç defa girip çikan sahsin Hz. Ömer olduguna dair hadîs âlimlerinin açiklamasi vardir. Peygamber Efendimiz, sür hakkinda, batil = bos sey buyurmasi, âhiret için bir sevab temin etmedigine bInaendir. Överek veya yererek siir san'ati ile kazanç temin etmenin bos sey oldugunu, sair E s v e d 'e, bir vesile ile Peygamberimiz ifade buyurmuslardir. Her lezzet ki, âhIrette bir lezzet kazandirmaz, o lezzet hos ve batil sayilir. Hosa giden ve âhiret Için bir sevab kazandirmayan siirler de böyledir.
Buradan anlasiliyor ki, Esved'in gönlünü almak ve onu meyus birakmamak ve ona ihsanda bulunmak için siir okumasina Hz. Peygamber müsaade etmis ve buna ihtiyaci bulunmayan Hz. Ömer Efendimize siir dinletmemislerdir.[674]

(157) Sairin Serrinden Korkanin, Saire Bir Sey Vermesi

343— (84-s.) Yusuf ibni Nüceyd rivayet ederek diyor ki:
— Babam Nüceyd bana söyle anlatmistir:
— Bir sair (büyük dedem) Imran ibni Husayn'e geldi. îmran bana (bahsis) verdi. Imran'a sordu:
— Saire (bahsis) veriyorsun? Söyle cevap verdi:
— Serefimi (serrinden) koruyorum.[675]

Bu eserden anlasiliyor ki, bir insan irzini ve serefini korumak için ihsan ve ikramda bulunabilir, insan mali ile, kendi seref ve sahsiyyetini, baskalarinin dilinden veya elinden gelebilecek zararlardan korumasi gerekir. Mal ve para, kötülükleri kaldirmaya ve menfaat temin etmeye bir vasita olmalidir. Hayir getirmeyen malin insana ancak zarari dokunur. Ibret gözü ile bakilinca, cemiyet içerisinde bunun misalleri çok olarak görülebilir.[676]

(158) Arkadasina Agik Gelecek Seyi Ona Ikram Etme

344— (85-s.) Muhammed'den rivayet edildigine göre demistir ki:
— Ashab söyle derlerdi:
«— Arkadasina agir gelecek seyi ona ikrara etme.»[677]

Bir müminin, mümin kardesine, onu incitmeden serefini rencide etmeden iyilikte ve ihsanda bulunmalidir. Basa kakacak sekilde veya tahkîr ifade edecek tarzda yapilacak ikramin manevî bir degeri olmadigi gibi, Islâmm emrettigi kardes olma ve sevisme baglarini koparir. Onun için insanlara durumlarina göre ikramda bulunurken, onlara agir gelecek davranislardan sakinmalidir.[678]

(159) Ziyaret Etmek

345— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Seîlem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Insan, hasta kardesini görmege gittigi zaman yahut sihhatteki kardesini ziyaret ettigi zaman, Allah o ziyaretçiye söyle buyurur: (Yasayisinda) hos olasin, (âhiret yolunda) yürüyüsün de hos olsun ve Cennette bir konak edinesin.»[679]

Allah rizasini gözeterek mümin kardesi, ister hasta bulunsun ve ister sihhatte olsun, ziyaret etmek sünnettir. Peygamberin sünnetini Ihya etmek ise bir ibadettir. Bunun karsiliginda Allah Tealâ müminlere mükâfat va'd buyurmustur. Bu hadîs-i serif, va'd buyurulan mükâfatlari bildirmektedir. Ziyaretçiye hitaben dua seklî Ile Allah Tealâ hazretlerinin bizzat ifade buyurmasi, fiilin gerçek faile isnadi dolayisiyledir. Nitekim Ibni Mace'-nIn tahriç ettigi hadîste :
«— Gökten Inr melek, ziyaretçiye hitab eder.»
Seklinde rivayet vardir kî, burada dua isi, Allah Tealâ hazretlerine degil de Meleke isnad edilmistir. Yani Melek, ziyaretçinin isinden hosnud kalarak ona, dünyada iyî bir yasayis ile Cennet'te ikâmet niyaz eder, Me-lek'lerIn duasi ise, makbuldür.
Bazt âlimler de lâfizlara dua manasi yerine haber manasi vermektedirler kI, dogrudan dogruya ziyaretçi dünyada hosluk içindedir, âhirette ise, Cennet'te bir konak edinmistir, demek olur. Her Iki manasi Ile anlasiliyor ki, bir menfaat karsiligi olmaksizin müminleri ziyaret etmenin sevabi büyüktür. Hem dünyada, hem de âhirette refah vesilesidir.[680]

346— (86-s.) Ümmü Derda'dan rivayet edildigine göre söyle demistir;
— Selman, Meda'in sehrinden Sam'a kadar yaya yürüyerek bizi ziyaret etti. Üzerinde bir elbise ve kisa bir salvar vardi. (Yani paçalari kivrilmis salvari vardi, demistir râvi.) Ibni Sevzeb de (rivayetinde) demistir ki:

— Selman basi kirkilmis oldugu halde üzerinde bir elbise ile görüldü. Kulaklari düsüktü. Yani (kulaklari) uzun ve genisti. Selman'a söyle dendi:
— Biçimini ve kiligini çirkinlestirdin. O cevab verdi ;
— Gerçek hayir, âhiret hayridir.[681]

Hazreti S e I m a n'dan rivayet edilen ve S e I m a n'm sahsiyeti ile ilgili bulunan bu haberde iki önemli nokta vardir:
1— S e I m an - i Farisî, dostlarini sirf ziyaret Için Meda'in sehrinden Sam'a kadar yaya yürümüstür. Meda'in, Bagdad'in 26 Km. güney dogusunda ve Dicle nehri sahilinde eski bir sehrin adidir. Hicretin 16. yilinda Hz. Ö m e r rin hilâfeti zamaninda Sa'd ibni EbI Vakkas tarafindan feth olunmustu. Simdi harabe halindedir, iste Selman Allah rizasini kazanmak için Meda'in'den Sam'a kadar yürümek külfet ve zahmetine katlanmistir. Selman'in bu hareketi, bize kardes ziyaretinin ne kadar büyük bir önem tasidigini göstermekte ve bize örnek teskil etmektedir.
2— Kilik-kiyafet düzgünlügü dis görünüsten ibaret bîr haldir. Insani Insan eden ulvî gayeler, düsünce, niyyet ve hareketler bulunmadikça, sekilden ibaret kiyafetin hiç bir degeri olmaz ve Insani kurtarmaz. S e I m a n 'in dedigi gibi, insani kurtaracak olan kiyafet degil, âhiret için degeri olan hayirli amellerdir. Nitekim bunu kendisi ispat etmistir, öyle kI, kilometrelerce yaya yürümek suretiyle dostlarini ve din kardeslerini ziyaret etmis ve böylece hayirli amel islemistir. Allah rizasi için ihtiyar ettigi bu zahmet ugruna kilik-kiyafetinin düzgünlügüne özenmerntstir; veya buna türlü mahrumiyetlerle imkân bulamamistir. Bu demek degildir kI, dinîmizde kiyafet düzgünlügü yoktur. Dinimiz daima iyiyi ve güzeli emreder; temizligi de ibadetin basi sayar. Ancak bütün bunlar, iman ve ihlâs bütünlügü mevcut olmak suretiyle kiymet kazanirlar. Onun için iman ve ihlâsli amel olmaksizin kiyafet düzgünlügünün bulunmasi sekilden ibaret kaltr ve âhiret için hiç bir degeri kalmaz. Önce âhiret için geçerli amel, sonra kiyafet düzgünlügü gelir. Sirf hayirli amel Insani kurtarir, fakat sirf kiyafet güzelligi Insani kurtarmaz. IkIsI bir arada bulununca, da kemal hasil olur.[682]

(160) Bir Toplulugu Ziyaret Edip De Onlar Yaninda Yemek Yiyen Kimse

347— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre:
«— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSeîlem), Ensar'dan bir ev halkini ziyaret etti de onlar yaninda yemek yedi. (Evden) çikacagi, zaman, evin bir tarafinda namaz kilmak için bir yer (hazirlanmasini) emretti. Peygamber için bir yaygi üzerine su serpildikten (ve temizlendikten) sonra, üzerinde namaz kild: ve onlara dua etti.»[683]

Bu hadîs-i seriften su hükümler çikar:
a) Ziyaretine gidilen bir arkadasin evinde yemek yenebilir. Bu, Peygamber Efendimizin bir sünnetidir.
b) Yemek yenilen evde, vakit harici oldugu zaman teberrüken namaz kilmak ve namaz sonunda hane sahiblerine dua etmek yine sünnettir.[684]

348— Anlatildigina göte Abdülkerim Ebu Ümeyye, üzerinde sof bir elbise oldugu halde Ebu'UÂliye'nin yanina geldi. Ebul-Âliye (ona hitaben):
«— Gerçekten bu, Allah'dan korkanlarin elbisesidir. Müslümanlar birbirlerini ziyaret edecek olurlarsa, güzel giyinsinler, dedi.»[685]

Müslümanlar birbirlerini ziyaret edecekleri zaman, kihk-kiyafetlerini düzeltmeleri ve güzel bir sekle bürünmelerI gerektigine bu haber isaret etmektedir. Hem ziyaretle, hem de güzel ve temiz elbise giyme'de Ilgiü olan bu haber, bîr de bundan sonra gelen hadîs-I serif ve babina ait oldugu mevzua biraz uzak görülüyorlarsa da, yine ziyaretle ilgilidirler.[686]

348— (M.) Hazreti Esma'nm azadlisi Abdullah söyle anlatti:
— Esma Hazretleri, bana kaim yünden örülü bir cübbe çikardi, üzerinde ipekten oluklanmis bir bez vardi. Elbisenin (ön ve arka) yirtmaçlari, bu ipekle dikilip çevrelenmisti. Esma söyle dedi:
«— Bu, Resûlüllah (Salkilîahü Aleyhi ve Sellem) 'in cübbesidir; bunu (gelen misafir ve) elçiler için ve cuma gününde giyerlerdi.»[687]

Ipekli elbise giymek ve süs olarak altin takinmak erkekler için harani olduguna dair hadîs-i serif vardir. Burada ise, elbisenin tümü ipekten mamul olmayip, yalniz yaka ve yirtmaç kisimlarinin dibaç denilen bir nevi ipekle çevrelI bulundugu cihetle bir alâmet yerinde bulundugundan bu sekilde elbise giymenin haram olmadigi anlasilmis oluyor.
Bundan önce geçen 26 ve 71 sayili hadîs-i seriflerde Peygamber Efendimizin giyilmesini yasakladiklari elbise ise, büsbütün Ibrisim!! ve nakisli olan ve Ipekten mamul bulunan elbise idi. Anlasiliyor ki, elbisenin cüz'i bir kisminda ipekli yama bulunmasi, yasak kismina girmemektedir. Böyle bir elbiseyi, cuma günlerinde ve elçilerin ziyaretleri zamaninda Peygamber Efendimizin giymis bulunduklarini, Hz. Ebu Bekir (Radiyallahu anh) hazretlerinin kerîmesi ve HazretI Âise validemizin kiz kardesi Esma (iZacüyallahü anha) haber vermektedir.
O halde müslümanlar, cuma ve bayram günlerinde, özel ziyaretçilerini kabulleri sirasinda, en temiz ve en güzel elbiselerini giymeleri sünnete uygun bir hareket olur.[688]

349— Abdullah ibni Ömer'in söyle dedigi isitilmistir :
— (Babam) Ömer, (istebrak adinda) bir ipek elbise buldu. Onu Pey-gamber(Sallallahü Aleyhi ve Seilem)'e getirip söyle dedi:
— Bunu satin al ve cuma zamaninda yahud sana ziyaretçiler geldiginde bunu giy. Aleyhisselâm buyurdu ki:
«— Bunu, ancak âhirette nasibi olmayan giyer.»
Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'e elbiseler getirildi. (Hazreti Peygamber bunlardan) bir elbise Ömer'e, bir elbise Üsame'ye, bir elbise de Ali'ye gönderdi. Ömer söyle dedi:

— Ey Allah'in Resulü! Bu elbiseyi bana gönderdin, halbuki bunun hakkinda gerekli sözü söyledigini isitmistim, (bunu yasaklamistin). Bunun üzerine Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurdu:
«— Onu satarsin, yahut (giymeyip) ihtiyacinda kullanirsin.»[689]

Gerekli açiklama için 26 ve 71 sayili hadîs-i seriflere bakilsin.[690]

(161) Ziyaretin Fazileti

350— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Saîlaüahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu :
«— Bir adam, (baska) bir sehirde olan kardesini ziyaret etmisti. Allah, o adamin geçecegi yol üzerine bir Melek'i gözcü göndermis ve Melek ona söyle demisti:
— Nereye gitmek istiyorsun? Adam:
— Su sehirdeki kardesime, dedi. Melek:
— Onun, senin üzerinde ödemekle yükümlü oldugun bir iyiligi var mi? dedi. Adam:
— Hayir, dedi. Ben, onu (bir menfaat için degil), Allah için seviyorum. Melek söyle dedi:
— Ben, Allah'in sana gönderdigi elçiyim. Sen o kardesini sevdigin gibi, Allah da seni sevmistir.»[691]

Bir menfaat gözetmeksizin veya bir minnet altinda kalmaksizin bir din kardesini ziyaret etmenin fazileti ve mükâfati Allah sevgisini ve rizasini kazanmaktir. Allah rizasini kazanmak da âhiretin ebedî saadet ve nimetini elde etmek demektir. Bu bakimdan kardes ziyaretinin önemi çok büyüktür. Birbirine bagliligi temin eder, karsilikli fedakârligi saglar ve müs-lümanlar arasinda ahenk kurulmasina sebep olur.[692]

(162) Bir Toplulugu Sevip De Onlarin Derecesine Erisemiyen Kimse

351— Ebu Zer'den (rivayet edilmistir. O diyor,) dedim ki :
— Ey Allah'in Resulü! Insan, bir toplulugu sever de onlarin ameline erismeye güç yetiremezse (durumu ne olur?) Peygamber:
«— Ya Ebu Zer, sen sevdiginle berabersin,» buyurdu. Dedim ki:
— Ben, Allah'i ve onun Peygamberini seviyorum. Peygamber:
«— Sen, sevdiginle berabersin, ey Ebu Zer!» buyurdu.[693]

Insan sevdigi kimselerin, ilim ve amellerinde esiti olamaz. Onlarin erismis olduklari manevî derecelere de ulasmis bulunamaz. Bununla beraber insan, âhirette sevdigi kimselerle beraber olur. ÂhIrette beraber olmak demek, ayni makamda bulunmak demek degildir.
Hazreti Peygamber'i en çok seven, ona en yakin olan olur. Böylece insanlar sevgileri nispetinde, sevdiklerine yakin bulunurlar.[694]

352— Enes'den rivayet edilmistir:
— Bir adam. Peygamber (SallallahüAleyhiveSellem)'e sorup söyle dedi:
— Ey Allah'in Peygamberi, kiyamet ne, zamandir? Peygamber ona: «— Sen kiyamet için ne hazirladin,» buyurdu. Adam dedi ki:
— Büyük bir sey hazirlamadim, ancak Allah'i ve onun peygamberini seviyorum. Bunun üzerine Hazreti Peygamber :
«— Kisi sevdigi ile beraberdir.» buyurdu.
Enes demistir ki:
— Müslümanlarin îslâmi kabullerinden sonra, bu günde sevindiklerinden daha çok sevindiklerini görmedim.[695]

(163) Büyügün Fazileti

353— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Küçügümüze acimayan ve büyügümüzün hakkini tanimayan, tizden degildir.»[696]

Islâmda her sey bir ölçü ve disipline baglidir. Insanlar arasinda mevcut hak ve vazifeler tayin ve tespit edilmistir. Allah'in ve Peygctmber'in emir ve yasaklarini çignememek sarti ile Insanlara merhamer etmek, Islâm ahlâkinin yüksek vasiflarindan biridir. Müdafaadan âciz bulunan ve haklarini koruyamayan çocuklarla zavallilara vg muhtaçlara acimak ve onlara sefkat göstererek elden gelen hos muamelede bulunmak, Allah'in rizasina uygun bir harekettir ve sevabdir. ZIra Allah Tealâ merhamet edenlerin en merhametlisidIr.
Yalniz kalbin duygulanmasi ile acinmak, merhamet sayilmaz. Bir kimsenin durumu icabi, ona açindigi zaman, elden gelen yardimi da esirgememek icab eder. Hiç olmazsa onu incItmeksIzin tatli ve hos sözlerle gönlü alinmalidir. Insanlarin bilhassa küçüklerine ve biçarelerine merhamet gerekli oldugu gibi, halini açiklayamayan zavalli hayvanlara da merhamet etmek lâzimdir. Hatta bir hadîs-i serifte, susayan ve su içmege imkân bulc-miyan bir köpege, merhamet ederek su çekip Içiren bir Insanin bu ameli, onun cennete girmesine vesile oldugu beyan buyurulmustur. Merhamet ayni zamanda sevgi baglarini kuvvetlendirir, insanlari birbirine yaklastirir.
Büyüklerin hakkini bilmek ve tanimak, onlara saygi beslemek ve hürmet etmek demektir. Büyüklerin ilminden, tecrübe ve görgülerinden faydalanmak, ancak onlara saygi beslemekle mümkün olur. Büyüklere danisarak is yapan, büyüklerin tecrübelerine kiymet verip onlarin yolundan yürüyen hiç bir zaman pismanlik çekmez. Islerinde basarili olur ve büyüklerinin de takdir ve sevgilerine mazhar olarak onlardan daima yardim

görür. Böylece cemiyet içinde intizamli bir hareket husule gelir ve anarsi kalkar.
Her sahis için, kendinden küçük ve kendinden büyük insanlar bulunacagindan, herkes küçügüne hürmet eder ve büyügüne saygi beslerse, böyle bir cemiyetle Islâm ahlâki kemaline ermis olur. Bu düzen Içine girmeyip de disarda kalan, Peygamber Efendimizin buyurdugu gibi, Islâmdan sayilmaz. YanI Islâm ahlâkinin kemal vasfindan hariçle kalir. Islâmin manevî feyiz ve bereketinden mahrum olur.[697]

354— Abdullah ibni Amr ibni'1-As, hadîsi Peygamber (Saîlallahü Aleyhi veSellem)e ulastirarak Peygamberin söyle buyurdugunu rivayet etti:
«— Küçügümüze merhamet etmiyen ve büyügümüzün hakkini tam-miyan bizden degildir.»
Yine Abdullah ibni Amr ibni'l-As'dan Hazreti Peygamber (SallallahU Aleyhi ve Seîlem) 'e ulastirarak bazi sened degisiklikleri ile bu hadîsin ayni rivayet edilmistir.[698]
355— Amr ibni Suayb babasindan, o da dedesinden, rivayetinde demistir ki, Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurdu :
«— Büyügümüzün hakkim tanimiyan ve küçügümüze merhamet etmiyen bizden degildir.»[699]

356— Ebu Ümame'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (SalîallahU Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Küçügümüze merhamet etmeyen ve büyügümüze tazim etmeyen bizden degildir.»[700]

(164) Büyüklere Tazim Etmek

357— (88-s.) Es'arî'den rivayet edildigine göre söyle demistir:
— Ak saçli (ihtiyar) müslümana ve ezberledigi Kur'ân'in manasiyle lâfzinda taskinlik etmeyen ve ezberledigini unutmayip manasi ile amel etmeyi birakmayan hafiza ikram etmek, Allah'a tazimden sayilir. Adalet sahibi sultana ikram da böyledir, (Allah'a tazimden sayilir.)[701]

Tazim ve ikrama hak kazananlardan üç kimseye isaret etmekte olan bu haberi inceliyelim :
1— Bundan Önceki hadîs-i seriflerde büyüklere hürmet eîmek ve onlarin hakkini tanimak gerektigi beyan buyurulmustu. Büyüklükten maksad, esas itibariyle yas ve tecrübe büyüklügü ise de, buna ilimde büyüklük de dahildir. Her halde büyüklere, ak saçli ihtiyarlara ve ilim sahiplerine hürmet etmek bir vecibedir. Öyle ki, buna riayet etmiyenler,«Bizden degildir.» kelâmi ile Hazreti Peygamberin agir Ithamina maruz kalmislardir.
2— Allah kelâmi olan Kur'ân-i Kerîmi ezberlemek, onun manasini Ögrenip onunla amel etmek, tecvid kaidelerine riayet ederek onu düzgün okumak ve taskinlik etmemek, bir de okudugu ve ezberledigi KiYân'i unutmamak çok büyük bir fazilet ve mertebe ifade eder. Böyle kimseler, Ilim ve takva sahibi olacaklarindan bunlara Ihsan ve ikramda bulunmak, Allah'in rizasina uygun düseceginden, bunlara ikramda bulunmak, Allah'a tazim sayilmaktadir.
3— Hak ölçülere bagli olup, adaletten ayrilmayan bir idareciye veya devlet reisine ikram ve hürmette bulunmak, yine Allah'in rizasina uygun bir harekettir. Zira Cenab-i Hak, müsîümanlara hitaben :
«— Sizden olan idarecilere itaat edin.» buyurmaktadir. Cemiyetin düzeni, huzur ve selâmetin kazanilmasi hep hak ölçülere bagli olan idarecilere karsi yapilacak itaatla husule gelir. Iste böyle idarecilere itaat ve ikramda bulunanlar, Allah'a tazim etmis sevabini alirlar.[702]

358— Abdullah ibni Amr ibni'l-As'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlüllah (Sallaîlahü A leyhi ve Seilem) söyle buyurdu :
«— Küçügümüze merhamet etmeyen ve büyügümüze tazim etmeyen bizden degildir.»[703]

(165) Söze Ve Soruya Büyük Olan Baslar

359— Rivayete göre, Abdullah ibni Sehl ve Muhayyisa ibni Mes'ud Hayber'e geldiler. Sonra (islerini görmek için) hurma bahçesinde birbirlerinden ayrildilar. Sonra (kimlikleri bilinmeyen kisiler tarafindan) Abdullah ibni Sehl öldürüldü. Haberin duyulmasi üzerine Ibni Mes'ud'un iki oglu Huveyyisa ve Muhayyisa ile (maktulün kardesi) Abdurrahman ibni Sehl, Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) 'e gelip (maktul) arkadaslarinin igi hakkinda konustular. Cemaatin en küçügü olan Abdurrahman söze basladi» Bunun üzerine Peygamber (Saîîallahü Aleyhi ve Seilem) söyle buyurdu;
«— (Senden) daha büyük olanlara, konusmak için öncelik ver.»
Yahya, bu sözün tefsirinde :
— Yasça en büyük olan söze devam etsin, seklinde açiklamada bulunmustur.
Nihayet arkadaslarinin (Öldürülme) isi hakkinda konustular. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) (maktulün kardesine hitaben) söyle buyurdu:
«— Maktulünüzün, yahud arkadasinizin (Yahudiler tarafindan öldürüldügü iddianiza binaen) davasina elli kisinin yemini ile hak iddia eder misiniz?
Onlar dediler ki, bu görmedigimiz bir istir, (buna elli kisi ile nasil yemin edebiliriz.) Hazreti Peygamber (Saîîallahü Aleyhi ve Seilem)
— O halde Yahudilerden elli kisi yemin ederek sizin ithaminizdan kurtulsunlar?» buyurdu. Onlar dediler ki:
— Ya Resûlallah! (Yahudiler) kâfirler toplulugudur, (biz bunlarin yeminlerine güvenenleyiz). Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendi tarafindan onlara ölümün diyetini verdi.
Sehl demistir ki, bu (diyet olarak verilen yüz adet) develerden bir disi deve yetisip agillarina girdi ve ayagi ile beni tepti.[704]

Bu hadîs-i serif iki bölümü teskil eder ki, biri terbiye ve adabla ilgilidir; digeri ise Islâm hukukunda cinayetlerle ilgili olan hukukî bir meseledir.

1— Edeble Ilgili kismini teskil eden husus, büyüklere söz hakkimn verilmesidir. Bir toplumda, bir mesele müstereken görüsülecegi zaman, orada bulunanlarin en yaslisi söze baslamalidir. Ona bu hakki vermek Islâm terbiyesi Icabidir. Ancak kendisi konusma hakkindan feragat ederse, onun yerine daha küçügü konusmalidir. Büyüklere söze baslama hakkinin verilmesi, onlara hürmet ifadesidir. Küçükler bu saygiyi, daima büyüklere gac-termelidirler.
2— Bir beldede, kimler tarafindan öldürüldügü bilinmeyen ve ölenin üzerinde öldürme izleri bulunan kimsenin katilini bulmak için, o yer sakinlerinden elli kisiye yemin verdirilir ki, bundan ötürü edilen yemine «Ka-same» denir.
Ölünün velisi, beldede mevcut kisilerden elli kisiyi seçerek onlara yemin verdirilir ve onlar yeminlerinde söyle derler:
«— Vallahi, onu ben öldürmedim ve kim öldürdügünü de bilmiyorum.»
Bu arada suçu ikrar eden olursa, cezasini çeker. Hepsi öldürmediklerine dair yemin ederlerse, hakim bütün belde sakinlerine ölünün diyetini ödetir. Eger belde sakinleri elli kisiden az iseler, mevcut olanlara elli sayisi doluncaya kadar tekrar tekrar yemin verdirilir. Ondan sonra diyet ödettirilir. Meskûn olmayan sahra gibi bos arazilerde bulunan ölüler için «Kasame» yapilmaz. Faili bilinmeyen böyle cinayetlerin kurbanlari heder olur. Büyük caddelerde ve kalabalik sokaklarda ölü bulunanlar için kasame yapilmayip, bu gibilerin diyeti hazine tarafindan ödenir.[705]
Iste Hayber deki bir hurmalikta öldürülen Abdullah ibnI M e s -u d[706] için, yukarda izah edilen «Kasame» ikame edilemedigi için ölünün diyeti, Peygamber Efendimiz tarafindan (yani hazine tarafindan) yüz deve olarak ödenmistir.[707]

(166) Büyük Konusmayinca Küçük Için Konusmak Hakki Var Midik?

360— Ibni Ömer'den rivayet edildigine göre demistir ki:
— Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Bana bir agaç gösterin ki, onun hali müslümanm hali gibi olsun. Bu öyle bir agaçtir ki, her vakit Kabhisinm izin ile meyvasmi verir, yapraklarini da düsürmez.
Benim kalbime hurma agaci dogdu, (kendi kendime bu hurma agacidir, dedim.) Konusmayi hos görmedim. Orada Ebu Bekir ve (babam) Ömer vardi, Allah her ikisinden razi olsun. Bu ikisi (yani babam ve Ebu Bekir) konusmayinca, Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:
— Bu, hurma agacidir.»
Ben, babamla beraber disari çiktigim zaman dedim ki:
— Ey babacigim! Benim kalbime hurma agaci dogdu. Babam (bana) söyle dedi:
— Bunu söylemekten seni engelleyen ne oldu? Eger bunu söylemis olsaydin, bana sundan ve sundan daha sevgili olurdu. Hazreti Ömer'in oglu su cevabi verdi:
— Beni konusmaktan alikoyan, seni ve Ebu Bekir'i konusmuyor görmüs olmamdir. Bunun için konusmayi hos görmedim.[708]

Bu hadîs-i serîfte iki mesele mevcuttur. Biri, müslümanm hurma agacina benzemesi, digeri de büyükler konusmadigi zaman, küçüklerin konusabilecekleridir.
1— Hurmadaki bazi özellikler bilinmelidir ki, müslümana benzeyis cihetleri anlasilsin. Hurma sicak memleketlerde ve kavurucu günes altinda yetisen ve yapraklarini dökmeyen bir agaçtir. Yapraklari ile insanlari gölgelendirir ve onlari günes çarpmasindan, sicagin zararindan korur.
Yetistirdigi meyvesi de hem lezzet, hem de gida bakimindan diger meyvelerden daha faydali ve devamlidir. Her mevsimde ve her zamanda bulunmasi mümkündür, çürümez. Katiksiz olarak yendiginde de yemek yerine geçer. Yapraklan hasir, örgü ve çardak Islerinde kullanildigi gibi, diger bütün cüzlerinden de faydalanilabilir.
Bir de bas tarafi kesilince, artik yasamaz. Nitekim Insanin da bassiz yasamasi mümkün degildir.
Iste gerçek bir müslüman nasil kî, çevresine ve bütün insanliga faydali oluyorsa, hurma agaci da böyledir. Her bakimdan yaratiklara faydasi vardir. Bu çesitli yönleri itibariyle faydali olmada birbirlerine benzemektedirler.
2— Hazreti Ömer'in kendi ogluna ifadesinden anliyoruz kî, bir mecliste herhangi bir sebeple büyükler konusmayinca, küçük yasta olanlarin konusmalarinda bir beis yoktur. Zira oglu konusup da Hz. Peygamberin sormus olduklari agacin «Hurma agaci» oldugunu haber verseydi, buna çok sevineceklerdi. Bu gibi hallerde küçüklerin mevzua uygun söz söylemeleri edebe aykiri degildir.[709]

(167) Büyükleri Yüceltmek

361— Hakîm'den rivayet edildigine göre, babasi Kays Ibni Asim, ölümü zamaninda ogullarina vasiyyet edip, söyle dedi:
— Allah'dan korkunuz, (takva sahibi kimseler olunuz) ve büyük olaninizi yüceltiniz. Çünkü bir toplum, büyügünü yüceltince, babalari yerine geçer, (onlar da hürmete lâyik olurlar). Küçüklerini de yüceltince, bu hareket, onlari, emsalleri arasinda hakarete düsürür. Siz iyilik yapmak için mal kazanin. Çünkü mal, iyi kimse için seref sebebidir ve onun sayesinde serefsizlerden müstagni kalinir. Insanlardan istemekten sakinin; çünkü istemek, insanin en son kazancidir, (çaresiz kalan insan ancak dilenir ve insanlardan ister ki, bu sekildeki kazanç en son bas vurulacak bir geçim yoludur). Ben öldügüm zaman avazla aglamayiniz; çünkü Resûlüllah (Salîaîîahü Aleyhi ve Selîem) üzerine bagira çagira aglanmamistir. Ben ölünce de beni bir yere gömün ki, Bekir Ibni Vâil gömüldügüm yeri bümesin; çünkü ben, cahiliyet zamaninda, onlar habersizken onlara saldirip zarar veriyordum.»[710]

Ashab-i kiramdan olup, ileride hal tercemesi verilecek Kay s ibnI Asi m 'in ogullarina vasiyeti münasebeti ile Peygamber Efendimizin : «Ölülere avazla aglamayiniz».
Hadîs-i seriflerini nakletmislerdîr. Kay s hazretlerinin ogullarina vasiyetini madde madde ele alalim :
1— Allah'dan korkunuz ve büyüklerinizi yüceltiniz, onlara saygi gösteriniz : Allah Tealâ hazretlerinden korkmak, onun emirlerini yerine getirmek

ve yasaklarindan sakinmak manasini tasidigindan takvanin karsiligi olarak ifade edilmistir ki, Islâmda takva esastir ve manevî derece bununla ölçülür. Zira Cenab-i Hak :
«— Allah katinda sizin en iyiniz, en ziyade takvasi olandir.» Buyu-ruyOr. Bu bakimdan vasiyetin basinda zikredilmesi, önemine binaendir.
Büyüklere saygi beslemek ve onlari üstün tutmak bir edeb Isi olmakla beraber, cemiyet içinde disiplinin kurulmasi ve bir otorite etrafinda birle-silmesI bakimindan da önemlidir. Büyüklerine hürmet edenler, onlarin yerine geçerler ve kendileri de ayni sekilde hürmet görürler.
Küçüklerine saygi gösterip onlari yüceltenler Ise, aksine olarak emsalleri yaninda, hakarete ugrarlar ve alay mevzuu olurlar. Böylece ahlâk dü-söklügü bas gösterir.
2— Mal kazalimiz ve onunla hayir isleyiniz, iyilik ediniz : Ahlâki düzgün ve iyî kimseler elinde mal, insana seref kazandirir; çünkü iyi kimseler sahibi bulunduklari mali hayir islerinde harcarlar, haramda Israf etmezler. KendI seref ve vakarlarini koruduklari gibi, baskalarinin da hizmetinde bulunarak, onlarin da takdir ve hürmetlerini elde ederler. Böylece serefleriyle yasarlar. Kötü ruhlu ve bayagi kimselerin saldirilarindan da mal sayesinde korunulur. Onlara yapilacak ikram, kötülüklerine engel teskil eder.
3— Insanlardan istemeyiniz ve dilenmeyiniz : Muztar duruma düsmeden Istemek ve ihtiyaç göstermek,, Islâmda yasaktir, haram kismina girer. Mükellef olan her erkek hem kendi nafakasini, hem de geçimi ile yükümlü bulundugu kimselerin nafakasini kazanmak zorundadir. Çalisip da idaresini temin yolunu tutmayan günah islemis olur. Bununla beraber baskalarindan istemek, onlarin minneti altina girmek demektir. Serefli insanlar için bu bir züldür, insani küçük düsürür. Bu duruma düsmemek Için çalisip kazanmak ve ihtiyaçlari giderecek kadar mal sahibi olmak bir vazifedir.
Hastalik ve sakatlik gibi çaresiz durumlarda dilenmenin cevazi vardir. Iste en son bas vurulacak hal budur.
4— Dlünce, bagira çagira arkamdan aglamayiniz : Islâmdan önce cahiliyet devrinde ölüler arkasinda aglamak için özel kadinlar temin edilir ve kiralanirdi. Ölü arkasinda bagira çagira mersiyeler okunur, elbise ve yakalar yirtilir, yüzlere vurulurdu. Peygamber Efendimiz bütün bu hareketleri yasaklamis oldugundan Kay s hazretleri de ölümünden sonra arkasindan bagira çagira aglanmamasini vasiyet etmistir. Buna da delil, Peygamber Efendimizin hadîslerini göstermislerdir.
Süphesiz ki ölüm, Insanlara üzüntü ve keder veren bir dehset halidir. Bu üzüntü aglamayi gerektirir. Ancak hududu asmamak, çirpinip dögünmemek, elbise ve yaka yirtmamak, elleri ve yüzü çirpmamak icab eder.
Kays ibni Âsim kimdir?:
Künyesi Ebû AII olup Temîm kabilesindendir ve güzel ahlâki Ile söhret bulan ashab-i kiramin büyüklerindendir. Daha cahiliyet zamaninda sarabin kendisine verdigi sarhosluktan ötürü içine düstügü zarari anlayarak onu kendine haram kilmisti.
Hicretin dokuzuncu yilinda kendi kabilesinden bir heyetle Hz. Pey-gamber'in huzuruna gelerek Islâm'i kabul etmis ve Peygamber'in irtihalin-den sonra uzun zaman yasamistir. Hem cahiliyet zamaninda, hem de Islâm devrinde cesur, cömert, halim, vakur ve serîf durumunu devam ettirmis, savaslarinda hep basari saglamistir. Oglu Ahnef, yumusak huylulugu Üe sogukkanliligini söyle anlatmistir:
«Bir gün Kays'i gördüm ki, evinin bahçesinde kilicini kusanmis oturuyor ve etrafindaki insanlara söz söylüyor. O sirada elleri arkasina baglanmis bîr adamla bir ölü getirildi. Kays'a dendi ki:
— Su gördügün kardesinin oglu, senin oglunu öldürdü.
Hâdiseyi anlatan diyor ki:
— Vallahi Kays ne oturus halini degistirdi, ne de sözünü kesti. Sözünü tamamaldiktan sonra, diger ogluna döndü ve ona söyle dedi :
— Yavrum kalk, kardesini göm ve amcanin oglunun ellerini çoz. Annene de diyet olarak yüz deve götür; çünkü o garip bir kadindir.
Kardesinin ogluna da söyle hItab etti:
— Kardesimin oglu, ne kötü is yaptin! Rabbine âsi oldun, akrnbalik baglarini kopardin, amcanin oglunu öldürdün, fakat kendi nefsini helak etmis oldun.
Rivayete göre otuz iki kisiden ibaret olan çocuklarini ölümünden önce toplamis ve onlara su nasihatte bulunmustur:
— «Su birbirine bagli otuz oku kiriniz.
Evlâtlari toplu halde bunlari kiramayinca, onlari çözüp dagitrvs ve :
— Teker teker bunlari kirin, demis.
Çocuklari da bu oklari teker teker kirmislar. Bunun üzerine çocuklarina hitaben :
— Siz de böylesiniz, toplu olursaniz kirilmaz ve yikilmazsiniz. Ayri ayri parçalara bölünürdeniz, kirilir ve yok olursunuz.» dedi.
Basra'da bir ev edindi ve hicretin 42. yilinda orada vefat etti. Allah ondan razi olsun.[711]

(168) (Turfanda) Meyva, Mevcut Çocuklarin En Küçügüne Verilir

362— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Resûlüllah (SaUattahüAleyhiveSellem)'e turfanda bir meyva getirildigi zaman söyle derdi:
«— Allah'im! Su sehrimizde bize bereket ver. Ölçegimizde ve ölçümüzde bereket üstüne bereket ver.»
Sonra o meyvayi, yaninda bulunan çocuklarin en küçügüne verirdi.[712]

Hadîs-i serif bize iki seyi ögretmektedir:
1— Allah'in nimetlerinden birine turfanda olarak kavusulunca, Peygamber Efendimizin ettikleri dua gibi duada bulunmak ve Allah'dan bereket istemek sünnetttr ve sükür ifadesidir. Bereketi bulunmayan, yani Insanlarin sagligina ve selâmetine yararli olmayan nimet ne kadar bol olursa olsun, o bereketli sayilmaz. Bereket yararli olmaktadir. Onun için Allah'dan bereket istemek ve verdigi nimete sükretmek kulluk borcudur.
2— Takva sahibi kimseler dünya malina meyletmediklerinden, turfanda olarak getirilen az seyi yemezler, arzu ve heveslen çok olan çocuklara verirler. Ahlâkin kemal mertebesinde olan Peygamber Efendimiz böyle bir meyveyi yemeden hazir bulunan çocuklarin en küçügüne verirdi. Fazla miktar olunca hepsinin tatmasi uygun bir hareket olur.

Çocuklarin yemege ve meyveye meyilleri fazla oldugundan, onlarin arzusuna uymak gerekir.[713]

(169) Küçüge Merhamet

363— Amr ibni Suayb babasindan, o da dedesinden rivayet ettigine göre, Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Küçügümüze merhamet etmeyen ve büyügümüzün hakkini tanimayan bizden degildir.»[714]

353 sayili hadîs-i serîf ve açiklamasina bakiniz.[715]

(170) Çocugu Kucaklamak

364— Ya'lâ îbni Mürre'den rivayet edildigine göre, o söyle anlatmistir :
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) ile çiktik ve bir vemege davet edildik. O esnada (Peygamberin torunu) Hüseyin yol üzerinde oynuyordu. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) toplulugun önüne kostu, sonra iki elini açti. Çocuk Öteye beriye kosmaya basladi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona gülüyordu. Nihayet onu yakalayinca, iki elinden birini çocugun çenesine ve digerini de bagina koydu. Sonra onu kucakladi. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim. Hüseyin'i seveni Allah sever. Hüseyin, torunlardan bir torundur.»[716]

Bu rivayet, Peygamber Efendimizin hareketine ait olan takrîrî sünnet ile sözüne ait olan kavlî sünneti ihtiva etmektedir.
1— Peygamber Efendimizin, torunu Hüseyin'i küçük yasinda nasil karsiladigini ve onu nasil sevdigini anlatan birinci kisim, Peygamberimizin çocuga karsi olan sevgi ve hareketini Ifade ettiginden takrîrî sünnet kismina girmekte ve bize çocuklara merhameti ve onlari sevip kucaklamayi ögretmektedir.
2— Hazreti Hüseyin hakkinda Peygamber Efendimizin bizzat:
«— Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim. Hüseyin'i seveni Allah sever. Hüseyin torunlardan bir torundur.»
Buyurmasi da kavlî hadîstir ve sünnettir.
Bunun manasi : Ikimiz bir vücud gibiyiz. Her Ikimiz: sevmek ümmete gereklidir. Bu bakimdan H ü s e y i n 'i seveni Allah sever; çünkü beni sevmis sayilir. Ayrica neseb bakimindan da Peygamber torunlarindan bir torundur. Burada hem Peygamber ailesine bir sevgi tasimanin lüzumuna, hem de çocuklari sevmenin icabina isaret vardir.
Ya'lâ ibni Mürre kimdir?:
Ashab-i Kiramin ileri gelenlerinden olup, annesinin ismi Siyabe'dir. Annesine de nispet edilerek yad edilir. Künyesi de Ebu'l-Merazim'-dIr. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) ile Hudeybiye, Hayber ve Mekke fethi, Huneyn ve Taif seferlerinde bulunmustur. Kendisi Peygamber Efendimizden ve Hz. Ali'den hadîs rivayet etmis, ogullan Abdullah ve Osman da ondan rivayet etmislerdir. Ayrica Rasid ibni Sa'd, Abdullah ibni Hafs ve daha baska zevat Ya'lâ 'dan rivayet etmislerdir. Kendisi Kûfe'lilerden sayilir. Basra'da ev edindigi de söylenir. Allah ondan razi olsun.[717]

(171) Erkegin Küçük Kiz Çocugu Öpmesi

365— (89-s.) Mahreme'nin babasi Bükeyr görcUi ki, Abdullah ibni Cafer, Ömer ibni Ebu Seleme'nin kizi Zeyneb'i öpüyor. Kizcagiz iki yasinda veya bunun gibi bir yasta bulunuyordu.[718]

Bu haberden anliyoruz ki, sefkat hissi ile küçük yasta o!an kiz çocuklari öpmekte bîr beîs yoktur. Burada adi geçen kiz çocugu Zeyneb, Hz. Peygamber in üvey kizidir. Annesi ümmü Seleme hazretleri olup, kocasi Ebu Seleme öldürüldükten sonra onu Peygamber Efendimiz nikahlamisti. Halbuki metinde Zeyneb, Ebu Seleme 'nin oglu O m e r 'in kizi olarak gösterilmektedir. Bu Ifadeye göre Zeyneb, Ebu Seleme'den olma Zey n e b'den baska Ömer ve Dürre adinda Iki çocugu daha vardi. Bunlarin en büyügü de Ömer idi. Ömer ibni Ebu Seleme 'nin hal tercemesinde Muhammed adinda bir çocuguna ras-gelIndi Ise de Zeyneb adinda çocugu söylenmemistir. Bununla beraber Zeyneb adinda çocugu olmass da uzak degildir. Bu çocugu öptügü rivayet olunan Abdullah ibni Cafer de Ömer gibi Habesistan'da dogmustur. Her ikisi yasit olduklarina göre, arkadasi Ömer'in çocugu kendisinden çok küçük olacagi muhakkaktir. Bu itibarla Abdullah'in Medine'de ö m e r 'in iki yasindaki kizini sevip öpmesi gerçek bir ifade olur.
Abdullah, Peygamber Efendimizin amcasi Ebu T a I i b 'In torunudur. Abdullah'in babasi Cafer olup, Habesistan'a hicreti zamaninda dogmustur. Habesistan'da Ilk müslüman olarak dogan çocuk Abdullah 'dir. Ebu Seleme 'nîn oglu Abdullah da Habesistan'da dogmus ise de, bunun dogumu daha sonradir.
Ahlâkta ve yaratilista Hz. Peygamber'e en ziyade benzeyen bu hal tercemesi geçen Abdullah idi. Hicretin 84 veya 85 yilinda, 80 yasinda oldugu halde vefat etti. Allah onlardan razi olsun.[719]

366— (90-s.) Hz. Hasan'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Aile efradindan birinin saçina bakman gerektigi zaman, bakacagin kimse ya ailen olsun, yahud küçük yasta kiz çocugu olsun.»[720]

Islâm fikhinda insanlarin birbirlerine bakmasi ve dokunmasi mevzuu dört kisimda mütalâa edilir:

1— Erkegin emege bakmasi : Bir erkek mükellef çagindaki diger bir erkegin göbegi ite diz kapaklan alti arasindaki kisim hariç olmak üzere diger büiün organlarina bakabilir ve dokunabilir. Kötü bir niyet olmaksizin bunda yasaklik yoktur. Muayene ve tedavî gibi zarurî hallerde bakilmasi haram kisimlara, ihtiyaç miktari bakmak ve dokunmak mubah olur.
2— Kadinlarin kadinlara bakmasi: Aynen erkekler gibi, kadinlar da göbekten diz kapagi altina kadar olan kismin disindaki azalarina bakabilir ve dokunabilirler.
3— Kadinlarin yabanci erkege bakmasi : Kadinlar erkeklerin göbekle diz kapagi altina kadar olan kismin disindaki azalarina bakabilirler, ancak zaruret olmadikça bu kisimlarina dokunamazlar.
4— Erkegin kadina bakmasi : Bu kisim üçe ayrilir. Erkegin zevcesine bakmasi, mahremine bakmasi, yabancilara bakmasi.
a) Erkegin kendi zevcesine bakmasi : Ister sehvetle olsun, isterse seh-vetsiz olsun erkekler zevcelerinin bastan ayaga kadar bütün azalarina ba-kabilirler. Kadinlar da bu sekilde kocalarina bakabilirler ve birbirlerine sehvetle ve sehvetsiz dokunabilirler.
b) Erkegin kendi mahremlerine bakmasi : Bir kimseye nikâhi caiz olmayan yakin akrabaya «Mahrem» denir. Anne, kiz kardes, hala, teyze ve büyük anneler gibi... Böyle mahrem olanlarin bütün bas kisimlarina, omuzdan itibaren bütün kollarina, boyun ve gögüs kisimlarina, dizden asagi bacaklarina sehvetsiz olarak bakabilirler ve dokunabilirler. Sehvetle bakmak ve dokunmak haramdir.
c) Erkegin yabanci kadinlara bakmass : Sehvet hissi olmamak sarti ile erkekler, yabanci kadinlarin yalniz e!, yüz ve ayak kisimlarina bakabilirler. Erke!< sehvetten emin olsa bile, yabanci kadinlarin hiç bir azasina dokunamaz. Ancak tibbî müdahale gibi zaruret hallerinde Ihtiyaç miktari dokunabilir.
Bulûg çagina yakin olmayan küçük yastaki kiz çocukann, sehvet hissi olmaksizin galiz yerlerinden baska azalarina erkeklerin bakmasinda beis yoktur. NItekIm metinde icasdedil-en kiz çocuklari bu hükme girmektedir. Saçlarina bakilabildigi gibi, diger azalarina da bakilabilir. Yas hududu, sehveti celb etmIyecek sekilde gelismemis olmakla tayin edilmistir. Gelismis ve gösterisli çocuklar, bulûga ermisler gibi hüküm tasirlar.[721]

(172) Çocugun Basini Oksamak

367— Abdullah ibni Selâm'm oglu Yûsuf söyle demistir :
«— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana Yûsuf adini verdi ve beni kucagina oturtarak basimi oksadi.»[722]

Bu rivayetin delâletinden anlasiliyor ki, dogan çocuklara güzei is;m vermek ve onlari sevip oksamak sünnettir. Çocuklara merhametle ilgili hadîs-i seriflerle ilgili mana tasimaktadir.
Hadîs-i serifi rivayet eden Yûsuf, ashabi kiramdan Abdullah Ibni Selâm'm ogludur. Aslen Yahudî olup, Islâm'i kabulden sonra sadakati ile söhret bulmustur. Oglu Yûsuf küçük yasta iken Hz. Peygam-ber'i görme serefine nail olmus ve ondan hadîs-i serîf rivayet etmistir. RI-vayet ettigi hadîsler, Sünen-i Ebi Davud ile Tsrmizî'de mevcuttur. Ayrica Yûsuf, babasindan, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve diger ashabdan rivayetleri vardir. Ömer ibni AbdülazIz devrinde vefat etti. Allah ondan razi olsun.
Abdullah ibni Selâm kimdir? :
Israil neslinden olup Medîne'li ashabdandir. Islâm'dan önce adi H u -sayn idi. Hz. Peygamber ona, Islâm'i kabul edisinde Abdullah is-mInI vermisti. Künyesi de E b u Y ûs u f dur. Soyu Peygamber Hazreîi Yûsuf'a ulasir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellcm)"\n Medine'yi tes-riflerinde müslüman oldu. Kendisi söyle anlatir:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye girdigi zaman, toplu bir cemaat halinde onu görmeye gittik. Ben ona baktim ve yüzünü dü-sündüm ve bildim ki, bu yüz yalanci yüzü degildir. Kendisinden Ilk isittigim söz su olmustur:
«— Ey nas! Selâmi yayiniz, yemek yediriniz, akrabaniza iyilik ediniz ve insanlar uykuda iken geceleyin namaz kiliniz. Böylece selâmetle Cen-net'e girersiniz.»
Abdullah ibni Selâm'in cennet ehlinden olduguna dair ha-dîs-i serifler rivayet edilmistir. Ayrica hakkinda da âyet-i kerime nazil olmustur, islâm'i kabulü sirasinda Yahudilerin kendisi hakkinda takindiklari tavrin hikâyesi meshurdur.
Hazreti M u a v I y e 'nIn hilâfeti zamaninda hicretin 43 yilinda Medine'de vefai etti. Allah ondan razi olsun.[723]

368— Hazreti Aise'fceA rivayet edildigine göre söyle demistir:
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in yaninda oyuncak bebeklerle oynardim. Benimle oyniyan kiz arkadaslarim da vardi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) içeri girdigi zaman, arkadaslarim ondan utanarak köselere kaçar, saklanirlardi. Peygamber onlari oksiyarak bana gönderirdi ve onlar benimle oynarlardi.»[724]

Bu hadîs-I serifin delâleti ile kiz çocuklarin oyuncak bebeklerle oynamalari caiz oluyor. Küçük yastaki çocuklari eglendirmek ve gönüllerini hos tutmak Için bebek oyuncaklarla oynamalari hos görülen hallerdendir. Bu çocuklara mahsus istisnaî bir haldir. Genel manada olan yasaklara aykiri düsmez.[725]

(173) Insanin Küçük Çocuga «Yavrum» Demesi

369— (91-s.) Ebu'l-Aclân El-Muharibî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Ibni Zübeyr'in ordusunda idim de, benim amcamin oglu vefat etti ve kendisine ait bir devesini Allah yolunda (kullanilmak üzere) vasiyyet etti. Ben (vefat eden bu amcamin oglunun) ogluna dedim ki, deveyi bana ver; çünkü ben îbni Zübeyr'in ordusundayim, (Allah yolunda savasiyorum). (Ölünün varisi) bana:
— Beraberce Ibni Ömer'e gidelim de ona soralim, dedi. Bunun üzerine îbni Ömer'e gittik de (ona) söyle dedi:

— Ya Abdurrahman (Ibni Ömer) : Benim babam vefat etti ve kendisine ait bir deveyi Allah yolunda (kullanilmak üzere) vasiyyet etti. 3u (Ebu'l-Aclân) da amcamin oglu olup, Ibni Zübeyr'in ordusunda bulunuyor. Deveyi buna vereyim mi? Ibni Ömer söyle dedi:
— Yavrum! Her salih amel, Allah yolunda çalismadir. Gerçekten senin baban devesini Allah (Azze ve Ceîle) yolunda (kullanilmak üzere) vasiyyet etti. Ben müslüman bir toplulugun müsrik bir toplulukla savastigini gördüm. Sen deveyi onlara ver, (çünkü müsriklerle çarpisan müs-lümanlar Allah yolundadir). Bu (Ebu'l-Aclân) ve arkadaslari, bir gencin (îbni Zübeyr'in) yolundadir. Bunlar öyle bir toplumdur ki, hangisi riyaset mühürünü elde edecektir diye ugrasiyor.»[726]

Abdullah Îbni Zübeyr'inhal tercemesi 244 sayili hadîs-i serif münasebeti ile geçmisti. Hz. Muaviye vefat edip de, oglu Yezid iktidara geçince, Abdullah ibni Zübeyr ona biat etmedi. Hilâfetini tanimadi. Kendisi Hicaz'da halifeligini Ilân etti. Bunun üzerine Yezid bir ordu hazirlayarak Medine'ye dogru yolladi. Abdullah ibni Zübeyr ile aralarinda Harre vak'asi denilen savas cereyan ottI ve ashabdan çok kimseler sehid düstü. Savas burada kapanmayip Mekke'ye dogru genisledi ve Mekke'nin muhasarasi sirasinda Yezid 'in ölümü ile son buldu. Bundan sonra Abdullah Ibni Zübeyr dokuz yil Hicaz, Yemen, Irak, Horasan gibi beldeleri kendine baglayarak hilâfet sürdürdü. Yalniz Sam ve Missr, Emevî'lerin elinde kalmisti. Nihayet EmevMerin basina geçen Abdülmelik ibni Mervan, Haccac kumandasindaki orduyu Hicaz'a göndermis ve Mekke'yi kusatmisti. Kusatma esnasinda Abdullah IbnI Zübeyr yaralanmis ve sonunda sehid edilmisti.
Iste iki Islâm ordusu arasinda cereyan eden bu savaslar, bir hilâfet ve riyaset davasi oldugundan bunlarin savasini Abdurrahman Ibni Ömer Allah yolunda savas kabul etmemistir Bunun için Allah yolunda kullanilmak üzere vasiyyet edilen atin Ibni Zübeyr saflarinda çarpisan savasçiya verilmesini uygun bulmayip, Müsriklerle savasanlara verilmesini tavsiye etmistir.
Esasen hadîs-i serifin mevzu ile ilgisi, Ibni Ömer'in kendinden küçük olan mirasçiya «Yavrum» diye hitap etmesi yönündendIr Küçüklere ve çocuklara böyle hitapta bulunmanin cevazi anlasilmis oluyor.[727]

370— Cerîr'den isitildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin söyle dedigini rivayet etmistir:
«— Insanlara acimiyana Aziz ve Celîl olan Allah merhamet etmez.»[728]

Bu hadîs-I serîf ve benzerleri 95-99. sayilarda geçmisti. Burada tekrar getirilisinin sebebi, ravilerden birinin dinleyiciye «Yavrum», diye hitap et-mesindendir. Buradaki metinde bu hitap zikredilmemistir.[729]

371— (92-s.) Hazreti Ömer'in söyle dedigi isitilmistir:
— Merhamet etmiyene merhamet olunmaz, bagislamayan- bagislanmaz, affetmiyen kimse affolunmaz ve takva sahibi olmayan da korunmaz.[730]

Insanlar amellerine göre ceza ve mükâfat göreceklerinden dünyada isledikleri ameller esastir. Dünyada merhametli bulunan, insanlara ve hay-vanlara aciyarak onlara iyi muamele eden, kusurlari örtüp bagislayan ve sunu bunu çekistirmeyip ayiplamayan, kendi iradesi ile Allah'dan korkarak yasaklarindan sakinan ve emirlerine baglanan kimseler bu hareketlerinin karsiligini âhirette göreceklerdir.
Çocuklara merhamet manasini tasiyan bu haber, mevzu ile ilgili bulundugundan bu kisimda zikredilmistir.[731]

(174) Yeryüzünde Olana Merhamet Et

372— (93-s.) Hazreti Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— Merhamet etmeyen kimseye merhamet edilmez, bagislamayan kimse bagislanmaz, tevbe etmeyenden tevbe kabul olunmaz ve takva sahibi olmayan da korunmaz.»[732]

373— Rivayet edildigine göre bir adam (Peygamber'e) söyle:
— Ey Allah'in Resulü! Ben koyun kesiyorum, fakat ona aciyorum.
— Yahut adam söyle dedi: Ben koyuna aciyorum, eger onu bogazlarsam.
— Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem) iki defa söyle buyurdu:
«— Sen koyuna acirsan, Allah sana acir.»[733]

Burada hayvanlara acimanin ve onlara merhametli davranmanin se-vab olduguna isaret edilmektedir. Nitekim hayvanlar bogazlanirken onlara eziyet etmemek ve lüzumsuz aci vermemek için biçagi iyi bileylemek ve hayvani itip kakmamak sünnettir. Böyle hareket ise merhametin eseridir.[734]

374— Ebû Hüreyre'nin söyle dedigi isiülmistir:
— Dogru söyleyen ve dogrulugu tasdik edilen Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Se!lem)'in söyle buyurdugunu isittim:
«— Rahmet, ancak sakî'den çikarilir (alinir).»[735]

Sekavet sahibi kimselerden, zalimlerden sefkat ve merhamet duygulan siyrilip çiktigi gibi, bu hallerinin cezasi olarak da Allah Tealâ onlara gerek dünyada, gerekse âhirette merhamet etmez. Cezalarini çekerler. Çünkü Allah, aciyip merhamet edenlere rahmetini indirir.[736]

375— Cerîr, Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellemj'den haber verdigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurmustur:
«— Insanlara merhamet etmeyen kimseye, Allah merhamet etmez.»[737]

(175) Aile Efradina Merhamet Etmek

376— Enes Ibni Malik'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellent) ailesine insanlarin en merhametlisi idi. Medine'nin bir tarafinda süt annede bulunan oglu (Ibrahim) vardi. Çocugun süt babasi demirci idi ve biz ona gitmistik — ev Mekke samanindan, (bu kuru otun yanmasindan) tütüyordu— de Peygamber oglunu öpüyor ve kokluyordu.»[738]

Peygamber Efendimizin üçü erkek ve dördü kiz olmak üzere yedî çocugu olmustu. Erkekler dogum sirasina göre Kasim, Abdullah ve Ibrahim 'dIr. Killar: Zeyneb, R u k a y y e, Fatma ve ömmü Gülsüm olup, bunlardan yalniz Ibrahim, HazretI M a r i y e 'dendir. Digerlerinin hepsi Hazreti Hatice validemizden dogmuslardir.
Kasim iki yasinda Iken Mekke'de Ilk ölen çocuk olmustur. Abdullah, Tayyib ve Tahir lâkablarini tasimakla yine Mekke'de küçük yasta vefat etmistir Metinde bahis konusu olan çocuk, hicretin sekizinci yilinda Medine'de dogan Ibrahim'dir. Ibrahim de on alti aylik iken vefat etmistir. Ibrahim'in dogum müjdesini Hazreti Peygambere veren E b u R a f i' a Peygamberimiz bir köle hediye etmis ve yedinci gün olunca sükür ifadesi olarak bir koç kurban etmisti. Böyle çocuklarin dogumu münasebetiyle kesilen kurbanlara «Akîka» kurbani denir ki, bu sünnettir.
Bu yedinci günde de basini tras ettirmis ve bu günde ismini vererek saçlari agirliginca parayi fakirlere dagitmisti.
Hazreti Peygamber Medine civarinda demirci olan Ebu Yusuf un hanimi ümmü Seyf'i süt anne seçerek çocugu ona teslim etmisti. Bu münasebetle Hazreti En es söyle anlatiyor:
«— Süt annesi yaninda olan küçük I b ra h i m 'i görmek için Peygamber (Sallallahü ALyhi ve Selletn) ile yola çiktik. Eve gidince Ebu Yusuf'i körügüne üflüyor bulduk. Ev duman dolmus haldeydi. Ben Ebu Yusuf a:
«— Dur, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geldi,» dedim. O da durdu. Peygamber çocuga dua edip, onu kucakladi ve öptü. Nihayet on alti veya on sekiz aylik iken Ibrahim vefat etti. Hz. Peygamber namazini kildi. Ölümü günesin tutulma hâdisesine uygun düstügünden ashab :
«— Günes Ibrahim'in ölümünden dolayi tutuldu.» demeye basladi. Bunun özerine Hazreti Peygamber bir hutbe okuyarak söyle buyurdu :
*— Günes ve ay, Allah'in kudret ve azametine delâlet eden büyük alâmetlerin dendir. Hîç kimsenin ölümünden dolayi tutulmadiklari gibi, hayatlarindan dolayi da tutulmazlar. Bunlarin tutuldugunu gördügünüz zaman Allah'in azametinden korkup onu anin ve namaz kilin.»
Rivayet edildigine göre Hazreti Peygamber 1 b ra h i m 'In ölümünden mahzun olmuslar ve sessiz aglayarak gözlerinden yas akitmislardir.
Ibrahim'in annesi MarIye-I Kiptiyye'yi Iskenderiye ve Misir Meliki M u k a v k i s, Peygamberimize kiz kardesi S i r î n Ile beraber hibe etmisti. Hz. Peygamber de S i r î n 'i Sair Hassan ibnI Sa-b I t 'e bagisladi. Ondan Abdurrahman isminde bir oglu oldu. Allah hepsinden razi olsun.»[739]

377— Ebu Hüreyre (Radiyallahu atth)'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve SeSlem')'e bir adam geldi. Beraberinde bir çocuk vardi. Adam çocugu bagrina basmaya basladi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (adama hitaben):
«— Çocuga merhamet ediyor musun?» dedi. Adam, evet diye cevap verdi. Peygamber:
«— Senin çocuga merhametinden daha çok Allah sana merhametlidir. Çünkü o, merhamet edenlerin en merhameti isidir.» buyurdu.[740]

(176) Hayvanlara Acimak

378— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Seîlem) söyle buyurdu :
«— Bir adam yolda yürüdügü sirada ona siddetli bir susuzluk ariz oldu. Nihayet bir kuyu buldu ve oraya indi. Su içtikten sonra kuyudan çikti. Bir de gördü ki, susuzluktan dilini çikararak soluyan bir köpek rutubetli toprak yiyor. Bunu gören adam (kendi kendine) dedi ki:
— Bana isabet eden susuzlugun aynisi bu köpege de isabet etti. Sonra kuyuya inip ayakkabisini su doldurdu. Sonra onu agzi ile tuttu (ve elleri ile kuyu duvarlarina tutunarak yukari çikti) da köpege su verdi. Bundan dolayi Allah onun amelini kabul etti ve onu magfiret buyurdu.»
Ashab dediler ki:
— Ey Allah'in Resulü! Hayvanlara iyilik etmekte, bize mükâfat var mi? Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Canli her hayvan için bir mükâfat vardir.»[741]

Allah Tealâ'nin bütün yaratiklarina karsi sefkat ve merhamet göstermek esas olmakla beraber, dinin emirlerini yerine getirmek ve Allah'in kanunlarini çignetmemek ve emanetlerini korumak Için tayin edilen ölçüler çerçevesinde ceza uygulamakta merhamet bahis konusu degildir. Nitekim zina edenlere tatbik edilecek dayak cezasinin.yerine getirilmesi halinde Cenab-i Hak söyle buyuruyor:
«— (Bekâr olup da) zina eden kadinla, zina eden erkegin her Mrine yüz kirbaç vurun. Allah'a ve âîiiret gününe inaniyorsaniz, bunlara Allah'in dini hususunda (emirlerini uygulamakta) merhametiniz tutmasin,» (Nûr Sûresi, âyet.- 2}
Iste Allah'in emirlerini uygulamak gerektigi zaman merhamet göstermemek ve gevsek davranmamak lâzimdir. Hak ve hukukun çignenmedigi yerlerde ise daima merhametli davranmak, Allah'in rahmetini kazanmaya vesile teskil eder. Hayvanlara merhametli davranmak, yine dinin zararli saymadigi hayvanlara merhamet etmeyi kapspr. Yilan, Akrep ve Kuduz Köpek gibi zararli hayvanlara merhamet düsünülemez. Bunlari öldürmek ve yok etmek de dinin bir emridir.
O halde dinin yasaklamadigi hallerde insanlara ve hayvanlara ac;y;p merhamet etmek gereklidir.[742]

379— Abdullah Ibni Ömer'den rivayet edildigine göre, Redilüllah söyle buyurdu:
«— Bir kediden dolayi bir kadina azab edildi: Kediyi açliktan Ölünceye kadar onu hapsetmisti. Bunun yüzünden kadin cehenneme girdi. Ona (Melek tarafindan) §Öyle denir:
— Sen o kediyi hapsettigin zaman ona yemek vermedin, su içirmedin, bir de yeryüzünün hasaratindan yesin diye onu salivermedin.»[743]

Kedi yüzünden tazib edilen kadinin Israîl ogullarindan bir kadin oldugu, yani mümin olmadigi söyleniyorsa da, küçük günahlar yüzünden müminlere azabin da caiz oldugunu sarih AIIyyu'1-Karî ifade etmektedir.
Bir kimse büyük günahlardan sakinmis olsa bile, küçük günahlar yüzünden ona azab edilebilir, diyor. Halbuki Cenab-i Hak söyle buyuruyor:
«— Eger siz, yasaklandiginiz büyük günahlardan sakinirsaniz, sizden küçük günahlarinizi örteriz.»[744]

Esasta bir hayvan öldürmek büyük günahlar arasina girmiyorsa da, küçük günahlar üzerinde Israr bulundugundan böyle günahlar kebire sayilmaktadir. Kedinin hapsedilisi, ona yemek ve su verilmeyisi, hasarat yemek için saliverilmeyisi ve nihayet ölümüne sebebiyet verilisi ayri ayri günahlardir. Bunlarin bir araya gelisi ve israli günah islemesi büyük günah mahiyetindedir. Böyle olunca, hadîs-i çerîfin manâsi âyet-i kerîmeye uygun olur.
Söyle bir tevcih de yapilmaktadir: Büyük günahlardan sakinmamis olan bu kadin, küçük günah yüzünden azab edilmistir. Eger büyük günahlardan saknmis olsaydi, bu günahindan ötürü azab çekmeyecekti.[745]

380— Abdullah Ibni Amr ibni'1-As, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«— Merhamet edin ki, merhamet olunasmiz. Bagislayin ki, Allah sizi bagislasin. Yaziklar olsun söz hunilerine, (huni" gibi, sivilari akitip da kendine bir sey birakmayan söz dinleyicilerine) ve yaziklar olsun bile bile (kötü) isleri üzerine israr eden kimselere!»[746]

Metinde mutlak olarak merhamet etmek tavsiye edildiginden hadîs-i serîfin hayvanlara da sumûliyeti vardir. Bu bakimdan hadîs-i serif hayvanlara merhamet mevzuuna girmistir.
Kima' kelimesinin çogulu olan Akmam manâsi huniler demektir. Siselere ve kaplara sivilari aktarma vazifesi gören huni, nasil ki kendine aktardigi sividan bir sey alikoymaz ve ondan faydalnamazsa, insanlar da böyle olmamalidir. Isittigi hak sözü baskasina aktarip da kendine bir sey birakmayan, yani o sözü kendinde uygulamayan huni gibi sirf aktarma vazifesi görmüs olur. Kendisi aktardigi seyden faydalanmaz. Faydalanmayinca da kendine yazik etmis olur. Azab çekmege hak kazanir. Baskalarina iyilik tavsiye edip de kendilerini unutanlar, gerçekleri kendilerinde uygulamayanlar ziyana düsmüs kimselerdir. Bunlar cemiyet içinde huni görevinde bulunmus olurlar.
Isledikleri isin kötü oldugunu bildikleri halde, israrla o is üzerinde duranlar ve nedamet çekmeyenler, yine ziyana düsen ve azaba hak kazanan kimselerdir. Çünkü küçük günah dahi olsa, üzerinde israrla duruldugu ve o ise devam edildigi takdirde, bu günah büyük günahlardan sayilir. Büyük günahlar kismina girdikten sonra, tevbe de bulunmadigina göre azabi gerektirir. Onun için bile bile günahlara devam edip, israr etmemek lâzimdir.[747]

381— Ebu Ümame demistir ki, Resûlüllah (Sallalkhü Aleyhi veSeikm) söyle buyurdu :
«— Bogazlanacak hayvana bile olsa, merhamet edene kiyamet gü-nÜnde Allah merhamet eder.»[748]

(177) Kustan Yumurtayi Almak

382— Abdullah (îbni Mes'ud) dan rivayet edildigine'göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir yerde konukladi. Adamin biri de Kaya kusunun yumurtasini aldi. Bunun üzerine kus Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in basi üzerinde çirpinmaya basladi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Bu kusa yumurtasi sebebiyle hanginiz rahatsizlik vermistir?»
Adamin biri dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü! Onun yumurtasini ben aldim. Buna karsilik Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Kusa merhamet için, o yumurtayi yerine birak.»[749]

Ebu Davud'un tahricîne göre hâdise Peygamber Efendimizin seferlerinden birinde vuku bulmustur. Yine Abdullah ibni Mes'ud'un rivayeti özre, adi geçen kusun Iki yavrusunu almislar. Bundan dolayi kus gelip çirpinmaya baslamis. Bunun üzerine Hazreti Peygamber:
*— Bu kusa yavrusu sebebiyle kim rahatsizlik vermistir?»
Diye sormus ve :
«— Yavrusunu kendine geri verin.»
Diye emretmis. Bîr de ashabin yaknvR olduklari bV karinca yuvasini Peygamber görmüs ve :
«— Bunu kim yapti?»
Diye sormus. Ashab :
«— Biz yaktik.» demisler. Hazreti Peygamber söyle buyurmus t
«— Atesin Rahhinden baska kimsenin atesle azal) etmesi uygun degildir.»
Hayvanlari atesle yakmak caiz olmadiki gibi, sebepsiz olarak hayvanlarin yumurta ve yavrularini alarak-onlari rahatsiz1 etmek de dogru degildir. Onlara sefkat göstermek ve eziyet vermemek lâzim gelir.[750]

(178) Kafeste Kus Beslemekde Bir Beis Yoktur

383— (94-s.) Hisam Ibni Urve Abdullah ibni Zübeyr'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— Ibni Zübeyr Mekke'de idi ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabi kafeslerde kus tasirlardi.»[751]

Bu rivayetten anlasiliyor ki, kuslarin suyunu ve yemini vermek suretiyle onlari kafeslerde beslemek, onlara merhamet etmeye aykiri degildir. Hay-vanlarin ihtiyaçlarini karsilamak sarti ile onlari kafeslerde beslemekte bir beis yoktur.[752]

384— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) eve girdi de (beni manadan kardesim olan) Ebu Talha'nin oglunu gördü. Bu çocuga Ebu Ümeyr denirdi. Bu çocugun (daha önce) bir serçecigi vardi ki, onunla oynardi. (Sonra bu serçe ölmüstü). Peygamber çocuga söyle dedi:
Ey Ebu Ümeyr! Serçecik ne oldu, yahud serçecik nerede?»[753]

Bu hadîs-i serîf, çocuklarla lâtife etmek mevzuu dolayisiyle 269 sayida geçmisti. Tafsilât için oraya müracaat edilsin. Burada tekrar edilisi, kafeste kus beslemenin yasak olmadigini beyan içindir. Kus kafeste canli bulundugu zamanlarda Hz. Peygamber çocuga iltifat eder ve onu oksardi. Böyle kusun kafeste bulunmasina riza göstermeleri, isin mubah olmasina delâlet eder.
Ebu Davud ise bu hadîs-i serifi, çocugu olmayan kimsenin çocugu varmis gibi künyel-enebilecegine sahid göstermektedir. Zira Ebu Umeyr bir künyedir, ö m e r c i g i n babasi demektir. Süt çaginda olan ve çocugu bulunamayacak olan bir kimseye böyle bir künye ile hitap etmenin caiz oldugu anlasilmaktadir. Ebu Umeyr künyesindeki çocugun adi Zeyd'-dir. O halde bu hadîs-i seriften su hükümler çikmaktadir:
1— Çocuklarla lâtife etmek sünnettir.
2— Kuslari kafeste beslemek mubahtir.
3— Çocugu olmayanin künyelendirilmesI caizdir.[754]

(179) Insanlarin Arasini Düzeltmek Için Hayirli Söz Iletmek

385— Ibni Sihab'dan, Humeyd ibni Abdurrahman bana haber vermistir ki, Akabe ibni Ebu Muayt'in kizi olan annesi Ümmü Gülsüm, Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu kendisine nakletmistir:
«— Hayirli söz söyleyip de insanlar arasini düzelten, yahut hayir ileten, yalanci degildir.»[755]
Clmmü Gülsüm demistir ki :
«— Uç seyden baska, insanlarin söyledikleri yalanlardan hiç bir seye müsaade ettigini Peygamber'den duymadim. Bu üç sey de sunlardir:
1— Insanlarin arasini düzeltmek (için yalan söylemek),
2— (Geçimsizlige yol açmamak için yalan yere) adamin karisina söz söylemesi,
3— (Ayni sebeple) kadinin, kocasina söz söylemesi.[756]

Bîr hâdiseyi vuku buldugu sekilde haber vermege dogru haber denir. Aksine hâdiseyi, vukuuno aykiri olarak haber vermege de yalan haber denir. Mutlak surette yalan islâm'da haramdir. Ancak bazi istisnaî hallerde yalan söylemek mubahtir, yani günah degüdIr. Insanlar arasini düzeltmek ve darginlari baristirmak için söz uydurmak ve olmayan bir sözü anlatmak yalan ise de, bu gibi yalanin günahi yoktur. Bunun için hadîs-i serîfte :
«— Hayirli söz söyleyip de insanlar arasini düzelten yalanci degildir.»
Buyurulmustur. Yani söylenmemis ve vuku bulmamis herhangi bir iyi sözü islâh maksadi ile söylemek, esasta yalan ise de, günahi bulunmadi-gindan yalan sayilmaz, yalanin gerektirdigi cezayi tasimaz.
Kasden veya bilmeyerek, vuku bufan bir seyi oldugundan bas!;a kaliba sokmak ve hilafim haber vermenin her ikisi yalan ise de,._bilçneyerek ve yanilarak yalan söylemenin güngjii yoktur.
«— SÖz bir maksada baglidir ve bir,gayeye götürür. Herhangi bir yararli maksat ki, ona dogru ve yalan sözlerin her ikisi ile ulas!ab!liyor, bunda yalan haramdir. Çünkü yalana ihtiyaç yoktur, dogru sözle maksada ulasilabiliyor.»
Yararli bir maksada yalanla ulasmak mümkün olur da, dogru sözle ulasmak mümkün olmazsa burada yalan söylemek mubah olur. Maksadin önemine ve gereklilik derecesine göre yalanin yeri olur.
Meselâ : Bir zalimin zulmünden kurtulmak için gizlenen bir müslümani ele vermemek maksadiyie yalan söyleyerek onu gizlemek, icab eder. Yine bir kimse yaninda emanet olarak bulunan mali, gasp etmek isteyen bir zalimden onu kurtarmak için yaian söyleyerek onu gizlemek icab eder. Bir de söylenecek dogru sözden dolayi büyük bîr zarar ve fesad dogacaksa, orada yalan söylenir. Islâm'in ve devletin menfaatini korumak ve düsmanin zararini önlemek Için yalan söylemek ayni sekilde gereklidir.
Kari-koca arasinda bagliligi ve muhabbeti artirip devam ettirmek mak-sadiyle iyilige matuf yalan söz söylemek, hadîs-i serifte beyan olundugu sekilde mubahtir, ihtiyaç duyulmadikça da bu gibi mubahlardan sakinmak takvaya uygun hareket olur.[757]

(180) Yalan Uygun Düsmez

386— Abdullah (Ibni Mes'ud) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«— Dogruluktan ayrilmayiniz; çünkü dogruluk iyilige götürür. Iyilik de Cennet'e iletir. Gerçekten insan dogrulukla hareket eder de Allah katinda

en dogru kimse yazilir.
Yalandan sakininiz; çünkü yalan fenaliga götürür. Fenalik ise Ce-hennem'e iletir. Gerçekten insan yalan söyler de Allah katinda çok yalanci yazilir.»[758]

Sidk = Dogruluk atti seyde aranir ve bunlarda bulundugu takdirde sidkin kemal mertebesi husule gelmis olur. Bu üstün dereceye sahib olan kimseye de «Siddîk» denir. Sidkin alti kismi söyledir:
1— Sözde dogruluk: Söylenen sözün gerçege uymasi, vak'aya aykiri düsmemesi.
2— Niyyette dogruluk : Bunun manâsi Ihlâstir ki, hayirli bir ise kalb ile niyyet edip, gafil olmaksizin Allah'a yönelmekle olur.
3— Azimde NIyyet: Hayirli olduguna inanilan bir seyi yapmaya koyulmak ve bunda güçlenmek.
4— Vefa göstermekte dogruluk : Islemeye koyuldugu ve azmettigi hayirli bir isi basarmakta sebat gösterip, onu tamamiyle yerine getirmek.
5— Amellerde dogruluk : Gizli ve asikâr yapilan bütün amelleri esit tutup, amellere riya karistirmaksizin hareket etmek.
6— Ma kam att a dogruluk: Korku halinde ve emniyet halinde fark gözetmeksizin dogruluga devam edip, ondan ayrilmamak, iste bu alti vasifia vasiflanan «Siddîk» olur. Bunlardan bir kismi Ile vasiflanan da «Sadik» Ismini alir. Dogruluktaki özellik insani Iyi amellere = BIrre götürür. Esasen birrin manâsi, Allah katinda makbul olan ve kendine günah karismayan ameller ve Ibadetlerdir. Böyle makbul ve Iyi ameller de insani Cennete götürür. Bu iyi ve güzel vasiflarin ziddi olan yalan ise, insani kötü amellere ve günah islere götürür. Günahlar da büyüdükçe, Insani, bunlar Ce-hennem'e iletir. Yalanin her çesItini isleyip de, büyük günahlara düsen kimseye «Kezzab = Büyük yalana» denir. Bu mertebeye düsenler, yalancilarin cezasini çekerler.[759]

387— (95-s.) Abdullah'dan:
«— Ne ciddî yerde, ne de saka olarak yalan uygun düsmez. Sizden biriniz çocuguna bir sey va'd edip de sonra onu yerine getirmemeziik etmesin.»[760]

Ister ciddî hareketlerde olsun, ister saka olsun yalan söylemenin uygun olmadigi bu haberde ifade edilmekte ve va'd edilen bir seyin yerine getirilmesi istenmektedir. Va'd ettigi seyi yerine getirmeyen yalanci sayilir. Çünkü bu kimse dediginin hilafini yapistir. Sözü vakiaya uymadigindan yalancidir. Bu gibi hallerden kaçsnmak lâzimdir. Müminin vasiflarindan biri de, va'd ettigi seyi yerine getirmektir.
Bir de kötülüge sebep olmayan ve mübalâga ifade etmek üzere âdet halinde söylenen yalan sözler vardir kI, bunlar günah sayilmaz. Meselâ, yüz defa degil de, birçok defa bir kimseden bir sey istenmis oldugu halde ona: «— Senden falan seyi yüz defa istedim, vermedin.» denmesi mübalâga için bir sözdür. Gerçekte yüz defa söylenmemistir, müteaddit defa söylenmistir. Bu gibi sözler mübalâga için olduklarindan yalan kismina girmezler. Fakat bir defa dahi istenmeksizin böyle bir söz söylenmis olursa yalan olur. Çünkü bunun gerçek tarafi yoktur. Daha önceki açiklamalarda belirtildigi gibi, istisnaî durumlar disinda asla yalan söylememelidIr.
Ebu Davud bu haberi Abdullah Ibni Âmir yolu ile Hz. Peygamber'e kadar yükseltiyor ve Abdullah ibni Amir in söyle anlattigini kaydediyor:
«— Annem beni bir gün çagirdi. Resûlüîîah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) de evimizde oturuyordu. Annem bana;
«— Gel, sana bir sey vereyim.» dedi.
Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) anneme dedi ki:
«— Ona ne vermek istedin?» Annem :
«— Ona bir hurma verecegim.» dedi.
Bunun üzerine ResGlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) anneme söyle buyurdu :
«— Dikkat et! Eger sen tu çocuguna bir sey vermeyecek olsaydin, senin üzerine bir yalan (günahi) yazilmis olurdu.»[761]

(181) Insanlarin Eziyetine Sabreden Kimse

388— Ibni Ömer, Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)"den söyle buyurdugunu rivayet etmistir :
«— Insanlar arasina karisip da onlarin eziyetlerine sabreden mümin, insanlara karismayan ve eziyetlerine sabretmeyen kimseden daha hayirlidir.[762]

Insanlara karismak ve onlarin ihtiyaçlarini karsilamaya kosmak, düskünlere ve acizlere yardim edip, hayir Islerinde bulunmak, toplumun birlik ve beraberligini saglamak bakimindan çok önemli bir görevdir. Diger bir hadîs-i serifte buyuruldugu gibi, insanlarin hayirlisi insanlara faydasi dokunandir. Insanlara faydali olmak da, ancak onlarin arasina girmek ve sikintilarina, eziyetlerine katlanmak sureti ile olur. Cemiyetin kalkinmasi ve yükselmesi de ancak böyle bir hareketle olur. Her Müslüman bu gaye ile hareket edip çalistigi takdirde, bunlarin teskil ettigi bir toplum asla yikilamaz. Milletçe kalkinma olur ve millet bölünmez bir bütün olur. Bunun aksi düsünülecek olursa, gerileme ve yikim o derece çabuk ve kuvvetli olur. Ahlâkin yok oldugu bir cemiyet içinde bulunup da kendini koruyamayacak ve cemiyeti düzeltmeye gücü yetmeyecek olanlarin da cemiyetin ahlâkjrözucu hareketlerine katilmamalari selâmet yolu olur. Zira baskalarinin fenaligina katilmak, ayni uygunsuz hareketleri Irtikâp etmek sayilacagindan, sakinmis olmak kurtulus çaresidir. Bu da Imkân dahilinde saglanabilir. Her mükellef geçimini temin etmek zorundadir. Helâl ve mesru yollardan gelirini kazanirken muhakkak ki, insanlarla münasebeti olacak ve eziyetleri ile karsi karsiya gelecektir. Bu durumda en selâmetti yolu seçerek ve eziyetlere katlanarak çalisacak ve elinden geldigi kadar kötü hareketlere katilmayacaktir, kendini yasaklardan uzak tutacaktir.[763]

(182) Eziyete Sabretmek

389— Ebu Musa El-Es'arî, Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu rivayet etmistir:

«— Isittigi eziyete, (uygunsuz söze) Allah (Azze ve Celle) 'den daha Çok sabreden bir kimse, yahut bir sey yoktur. Müsrikler ona çocuk nispet ederler, halbuki o, onlara afiyet verir ve onlari yedirir.»[764]

Güçlüklere ve sikintilara gögüs gerip de tepki göstermemem ve nefsi durdurmak sabirdir. Allah Tealâ hazretlerinin sabretmesi ise, razi olmadigi söz ve hareketlerden dolayi kullarinin cezasini aceleye getirmemesi ve kullara mühlet tanimasidir. Kullarin bütün Islerine vakif oldugu halde, Islenen büyük ve küçük günahlardan dolayi onlarin azabini hemen vermeyip geciktirir. YIne küfür ve sîrk'te bulunanlara sihhat ve afiyet, rizk ve bolluk dünyada verir. Asil cezalarini âhirete birakir. Bunun için Allah'dan daha sabirli hiç bîr varlik olamaz.
Insanlar da mümkün oldugu kadar güçlüklere ve eziyet verici sözlere tahammül göstererek sabretmelidIrler. Nefsin kabarmasini ve sahlanisini engellemelidirler. Bu yapilmadigi takdirde büyük zararlar dogabilir. Her isi akil ve suurla, sükûnet ve sabirla karsilamak en uygun bir yoldur.[765]

390— Abdullah (Ibni Mes'ud) söyle demistir:
— Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem), daha önce ettigi ganimet taksimi gibi, bir taksim yapti. Bunun üzerine Ensar'dan bir adam dedi ki, Allah'a yemin ederim! Bu bir taksimdir ki, Aziz ve Celü olan Allah'in rizasi bununla murad edilmemistir. Ben, (o adama) :
— Muhakkak Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e söyleyecegim (senin dil uzatmam), dedim. Böylece Peygamber'e gittim, o ashabi ile bulunuyordu. Ona gizlice söyledim. Bu verdigim haber ona çok agir geldi ve yüzü degisti, hiddetlendi. Hatta ona haber vermemis olaydim diye arzu ettim. Sonra Peygamber söyle buyurdu:
«— Gerçekten Musa, bundan daha büyük musibete eziyet edildi de sabrefC»[766]

Hadîs-i serîfte üç mühim nokta mevcuttur:
Birincisi; ashab-i kiram içinde nifak sahibi kimselerin bulundugu;
Ikincisi; bir kimsenin kötü hareketini haber vermenin cevazi;
Üçüncüsü de Peygamberin eziyete katlanip sabretmesi d ir.
1— Peygamberin söz ve hareketlerine, insanlar arasindaki muamelâtina riza göstermemek nifak alâmetidir ve imansizliktir. Böyle bir harekete tevessül eden Islâm kardesligi ve birligi arasinda büyük bir fesada yol açmis olur. Böyle bir suç 6a bagislanmaz. Bu gibi davranislar en zararli ve tehlikeli hallerdir. Her devirde böyle hareketlere rastlandigi gibi, Peygamber Efendimizin devrinde de bunlara tesadüf edilmisiir. En büyük eziyetler de bunlardan dolayi çekilmistir.
2— Abdullah Ibni Mes'ud, Peygamber'e kötü zan beslemenin ne kadar büyük bir fesad tasidigini idrak ettiginden adamin bu sözünü saklamayip hemen Peygamber'e haber vermistir. Çünkü bir seyi haber verip vermemekte neticenin fayda ve zararlarini Abdullah ibni Mes'ud çok iyi bildiginden saglam yolu tutmus ve böyle yapmistir. Cemiyete sirayet etmeyen sahsî kabahat ve günahlar böyle ifsa edilmez. Bunlarin gizli tutulmasi gerekir. Hz. Peygamber'in, Ibni Mes'ud'un hareketini nahos karstlomayisi da, böyle ihbarlarin cevazina delil teskil etmektedir. Hiddetlenmeleri Ibni Mes'ud'a degii, kötü zan besleyene oîmusiur.
3— Belâ ve mesakkatlerin en büyügü peygamberlere, Allah'in velilerine derece sirasina göre geldigine dair hadîs-i serif varid oldugu cihetle, burada Hz. Peygamber'e isnad edilen üzücü söze karsi sabretmisler ve H:. Musa'nin bundan daha çok eziyete duçar olup, ona sabrettigini ifade buyurm uslardir.
Halbuki Hz. E n e s 'den rivayet edilen diger bir hadîs-i serîfte:
«— Ben Allah yolunda hiç kimsenin eziyet edilmedigi seyle eziyet edildim.»
Buyurulmustur. Her iki hadîs-i serîf arasmda bir tearuz görülüyorsa da, su sekilde muvafakat belirtilmektedir: Nitelik bakimindan, yani eziyetin keyfiyet yönü itibariyle siddeti Hz. Peygamberimize olmus, sayi ve tehrar bakimindan da fazla eziyet Hz. Musa'ya karsi olmustur. Bu manâ Itibariyle hadîs-i serifler arasindaki zahiri çatisma kaikmis oluyor. Eziyetlere katlanip sabretmenin hem manevî mükâfati var, hem de muvaffakiyete vesile olusu var.[767]

(183) Darginlarin Arasini Düzeltmek

391— Ebu'd-Derdâ, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurmustur:
«— Size namazdan, oruçtan ve sadakadan daha faziletli bir dereceyi haber vereyim mi?»
Ashab:
— Evet, dediler. Peygamber buyurdu ki:
«— Darginlarin arasini düzeltmektir. Insanlarin arasini bozmak ise, o kökü kazitandir.»[768]

Müslümanlar arasinda sevgi ve muhabbet duygularini gelistirmek ve onlari birbirine yaklastirmak, aralarinda ünsiyet teskil etmek, dargin olanlarin darginliklarini gidererek aralarini bulmak ve birbirlerine baglamak, hadîs-i serifte buyuruldugu gibi, namaz, oruç ve sadaka ibadetlerinden daha faziletlidir. Bazi âlimler, nafile ibadetlerden daha faziletlidir yolunda açiklama yapmislarsa da, mutlak manâya hamledilmesi de mümkün görül-müstür. Çünkü birçok darginliklar ve kinler, insanlari kan dökmeye ve iç savaslara götürmüstür. Bu fesad ve bozuk ahvale enge! olacak düzeltmeler ve baristirmalar süphesiz ki, çok büyük fazilet tasirlar Bir isin vukuu halinde meydana gelecek felâketlerin zarari ne kadar büyük ise, bu gibi felâketleri önlemenin de sevabi ve fazileti o nispette büyük olur. Bu bakimdan cemiyetin ve Islâm'in kiyam ve idamesi için birlik ve sevgi, ferdler arasinda sarttir. Bunu temine çalismanin ve bu ugurda gayret sarfetmenin faziletini her Müslüman Idrak etmelidir. Bu da ancak Islâm'i ögrenmek ve Peygamberimizin ahlâkini tanimakla mümkün olur. Sirf kendini düsünüp bir kenarda namaz, oruç ve sadaka Ile ugrasanin kazanacagi sevaptan çok, insanlar arasinda sevgi ve muhabbet baglarini kuran ve darginlari baristiran sevap alir. Bunu yaparken de diger farz ibadetlerini terk [769]

etmis olmamasi sarttir.

392— (96-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre :
«— Allah'dan korkun ve aralarinizdaki darginliklari düzeltin.» (En-fal Sûresinin birinci âyetinin) tefsirinde söyle demistir:
«— Bu âyet-i kerîme, müminler Allah'dan korksun (emirlerine baglanip yasaklarindan sakinsin) ve aralarindaki darginliklari düzeltsin diye Allah'dan müminlere karsi bir tazyiktir, müminler için baska kurtulus çaresi olmadigini bir beyandir.»[770]

Kitabin baslarinda 58 sayili hadîs-i serif münasebeti ile takva konusu açiklanmis oldugundan, burada tekrar edilmesine lüzum görülmemistir. Bilgi için oraya müracaat edilsin. Darginlarin ve insanlarin arasini düzeltmekle ilgili açiklama da bundan önce verilmistir.[771]

(184) Bir Adama Yalan Söyledigin Zaman Onun Seni Tasdik Eder Olmasi

393— Süfyan Ibni Useyd anlattigina göre, Peygamber (SallalIahü Aleyhi veSellem)'in söyle buyurdugunu isitmistir :
«— Kardesine bir söz anlatip da o seni tasdik ederken, senin ona yalan söylemen, hiyanet bakimindan çok büyüktür.»[772]

Bir insana din kardesi Itimat ederek ondan herhangi bîr mevzuda bilgi edinmek istedigi zaman, böyle kimseye karsi dogru hareket etmek bir vazifedir ve emaneti korumaktir. Çünkü bir kimseye güvenip, ona Itimat ederek teslim olmak, kendini emniyete almak demektir. Emniyet altina girene yalan söylemekle güven ve Itimat yikilmis olacagindan, emanete ihanet edilmis sayilir, Allah ise hainleri sevmez. Din kardesin sana güveniyor, itimat ediyor, söyledigin sözde seni tasdîk ediyor; sen Ise bile bile ona yalan söylüyorsun ve onu aldatiyorsun. Bundan büyük hiyanet olur mu? Süphe yok ki, Allah böyle hainleri sevmez ve hak kazandiklari cezayi kendilerine verir.[773]

(185) Yerine Getiremiyecegin Seyi Kardesine Va'd Etme

394— Ibni Abbas demistir ki, Resûlüllah (Salîallahü Aleyh! ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Kardesinle mücadele etme, onunla (asiri) saka etme ve yerine getirmeyecegin bir seyi ona va'd etme.»[774]

Peygamber Efendimiz bu hadîs-i seriflerinde üç seyi yasaklamislardir :
1— Din kardesiyle münakasa ve mücadele etmek : Islâm dininin cemiyete getirmis oldugu yapici unsurlarin basinda kardeslik ve birlik geiir. Cemiyetin bünyesini teskil eden ferdlerin birbirlerine yakinligi ve bagliligi kuvvetli oldugu ölçüde cemiyet binasi saglam olur ve çökmek, yikilmak tehlikesinden kurtulur. Islâm'in yasamasi da, ancak böyle saglam bir bünyenin kurulmasi ile mümkündür. Bunun için, böyle mühim olan birlik ve beraberlik çatisini kemirecek veya yikmiya vesile olacak her türlü hareketler yasaklanmistir.
Iste hadîs-i serifte yasaklanan mücadele ve münakasa hali bu hikmete bInoendir; zira din kardesi ile yapilacak münakasa ve mücadele çok kere darginliga, kirginliga ve birbirinden nefrete sebep olur. Bu gibi haller çogaldikça ferdler arasindaki kardeslik baglan çözülür,- birbirlerine karsi düsmanlik duygulari beslenmeye baslar. Bunlar çogaldigi nispette de cemiyet zayiflar ve nihayet çökmeye kadar gider. Bu bakimdan kirici ve sogutucu münakasalara girmek, din kardesi ile mücadele etmek yasaklanmistir.
2— Asiri derecede saka etmek : Taskinliga varmiyacak ve incitmeyecek sekilde Saka yapmak mubahtir; çünkü saka, insanlar arasinda ünsiyei ve yakinlik dogurur. Hiç saka yapmayanlarda yabancilik, sogukluk hissedilir. Nitekim Peygamber Efendimizin saka ettiklerine dair 264, 265 sayili hadîs-i serîfler ve buna ait açiklama geçmis ve Peygamber Efendimizin :
«— Ben saka ederim; ancak dogru söylerim.»
Buyurduklari da ifade edilmisti.
Burada caiz görülmeyen saka, saka edilene eziyet veren ve onu aldatan hareketlerdir. Çünkü bunda haktan uzaklasma ile çekisme ve isyana dogru gidis vardir. Böyle sakalarin her iki tarafa da zarari vardir. Bir defa taskinlik derecesinde ve sik sik saka edenin vakar ve heybeti kalkar, insanlar arasinda bayagi duruma döser. Çok kere kendisi ala* mevzuu olur. Saka edilenin zarar görmesi de, onun agir sakadan eziyet çekmesi ve kirilmasidir. Her Iki tarafa zarar veren bu gibi sakalardan sakinmak gerekir. HIç bir zaman ölçü kaçirilmamalidir.
3— Va'd edilen seyden caymak : Islâm dini dogruluk ve ciddiyet dinidir. Verilen sözü veya va'd edilen bir isi yerine getirmemek, karsi tarafi aldatmak veya ona yalanci olmak demektir. Bir Müslüman! aldatmak ve ona yalan sövlemek en büvök günahlardandir. Peygamber Efendimiz :
«— Müslüman yalan söylemez.» Ve «Aldatan bizden degildir.» Buyurmuslardir. Diger bîr hadîs-i serifte de. va'dînden cayanda nifak alâmetlerinden bir mevcut oldugu ifade buyurulmustur. Va'd edilen seyi yerine getirmek vacîb derecesinde müekked sünnettir.[775]

(186) Nesebleri Ayiplamak

395— Peygamber (SaîlaUahii A leyhi ve Selîem) 'in söyle buyurdugu, Ebû Hüreyre'den rivayet edilmistir:
«— Iki haslet vardir ki, ümmetim onlari terk etmiyecektir: Bunlardan biri, ölü arkasinda iyiliklerini sayarak yüksek sesle aglamak; digeri de neseblere dil uzatmaktir.»[776]

Hadîs-i serifte anilan her iki hareket, cahiliyet devrinin kötü âdetlerinden olmakla beraber, bunlarin büsbütün Müslümanlar içinden kalkamayacagi beyan buyurulmaktadir.
ölümü her nefis tadacaktir ve bundan kimse kurtulamayacaktir. Bu gerçegi bilmeyen ve kabul etmeyen yoktur. Böyle oldugu halde, insanlar sanki

kendileri ölmeyecek gibi davranir ve ölümü hiç de kendilerine yaklastirmazlar. Ancak kendilerini devamli murakabe altinda tutanlar ve her an Allah Tealâ'nin kudret ve müsahadesi altinda kendilerini görenler, ölümü her zaman hatirlarlar ve ona göre hazirlanmaya çalisirlar. Insanlarin çogu gaflet içinde olup, ölüme kendilerini yakin görmediklerinden, bir yakinlari vefat edince feryadi basarlar, bagirir-çagirirlar. Bu gaflet kiyamete kadar devam edeceginden, insanlarin da ölü arkasinda, onun Iyiliklerini anarak feryad etmeleri de devam edecektir.
Insanlar çesitli görüslere sahIptirker; Öyle kI, birinin ak dedigine digerinin kara demesi kadar... Bir kisim Müslymanlarin âlim ve velî diye taniyip hürmet ettiklerine, diger bazi MüeliimaSlar cahil ve zindik diyebiliyor. Hal böyle olunca, baskalarinin soyuna ve irzina dil uzatmalar, ayiplamalar devam eder. Nitekim tarih boyunca bunlara sahit olunmaktadir; ve Peygamberimizin haberleriyle de ümmet içinde bu hal devam edecektir.[777]

(187) Kisinin Kendi Kavmini Sevmesi

396— Füseyle demistir ki, babamin söyle dedigini isittim:
— Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Bir zulüm üzerine, kisinin keridi kavmine yardim etmesi irkçiliktan midir? Hazreti Peygamber :
«— Evet!» buyurdu.[778]

I b n i M a c e , bu hadîs-i serîfi ziyadesiyle söyle tahriç etmistir: «Peygamber (SallalkthüAleyhiveSellemi'e sordum ve dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Kisinin kendi kavmini sevmesi asabiyetten (irkçiliktan) midir?» Peygamber söyle buyurdu :
«— Hayir; ancak kisinin kendi kavmine zulüm üzerine yardim etmesi asabiyettir (irkçiliktir).»[779]

Baba tarafindan gelen akrabaya asabe denir. Herhangi bir haksizlik bahis konusu olmadigi hallerde akraba ve yakinlari sevmekte beis yoktur; bilâkis sevmek ve onlara Iyilik etmek silâ'dir. Fakat sirf akraba olduklari için haksiz davalarinda onlara yardimci olmak asabiyettir, irkçiliktir ve Islâm dîninin yasak ettigi cahiliyet devrinin kötü âdetlerinden biridir.
Iste mutlak surette akrabaya = asabeye yardimci olmak, hak ve adalet gözetmeksizin onlara taraftar olmak asabiyyettir. Böyle hareketler Islâm'i parçalar ve kabileleri birbirine düsürür. Dis düsmanlara ihtiyaç kalmaksizin cemiyet içten yikilir. Bir milletin bütünlügünü ve birligini kavmiyyet davalarindan daha çabuk bölen fesad düsünülemez. Gerek Islâm'dan önce, gerekse Islâm birligini terkten sonra tarih boyunca-sürüp gelen olaylarda bunun örnekleri pek çoktur. Bu hususla genis bilgi için Ahmed Naim Bey'in «Islâm'da Kavmiyyet Davasi» adli eserinin ilk tab'ina müracaat edilmelidir.[780]

(188) Kisinin Darginligi

397— Hazreti Âise'nin anadan kardesinin oglu olan Avf ibni'1-Ha-ris'den rivayet ediliyor:
— ÂIge (Radiyailahü ar.ha) 'ya haber verildi ki, Abdullah ibni Zübeyr. Hazreti Âise'nin bir satisina — yahut bir bagisina — «Allah'a yemin ederim ya Âise bundan vazgeçer yahut onun tasarrufuna engel olurum.» dedi, Hazreti Âise :
« Bu sözü o mu söyledi?» dedi. Ashab: «— Evet!» dediler. Hazreti Âise dedi ki:
«—Onun bu hareketinden dolayi Allah için büyük adak olsun; ebe-diyyen Ibni Zübeyir'le kelime konusmayacagim.»
üzerine Hazreti Âise'nin Ibni Zübeyr'e darginligi uzayinca, îbni Zübeyr (darginligi gidermek için) Muhacirlerle (Medine'ye hicret etmis olan ashabla) sefaat diledi. Hazreti Âise:
«— Vallahi bunun hakkinda asla kimseyi sefaatçi kabul etmem ve ebedî sekilde adamis oldugum adagimi da bozmam.» dedi.
Bu olay Hazreti îbni Zübeyr üzerine uzayip devam edince, îbni Zübeyr, (Hazreti Âise'nin ana tarafindan akrabalari olan) Benî Zühre kabilesinde Misver ibni Mahreme ve Abdurrahman ibni'l-Esved ibni Yegu^ ile konusup, bu ikisine söyle dedi:
«— Allah askina! Muhakkak Hazreti Âise'nin evine gireceksiniz; çünkü onun bana darginligina adagi, kendisine helâl olmaz.» Bunun üzerine Misver ve Abdurrahman, hirkalarini Ibni Zübeyr'e sararak Ibni Zübeyr'le (Hazreti Âise'nin evine dogru) yöneldiler. Nihayet Hazreti Âise'den izin isteyip söyle dediler:
«— Selâm üzerine olsun; Allah'in rahmeti ve bereketleri de... Girelim mi?» Hazreti Âise:
«— Giriniz!» dedi. Onlar dediler ki:
«— Hepimiz mi girelim, ey müminlerin annesi?» Hazreti Âise:
«— Evet, hepiniz giriniz!» dedi. Hazret Âise, beraberlerinde Ibni Zü-beyr'in bulundugunu bilmiyordu. Içeri girdiklerinde, Ibni Zübeyr hareme girip (teyzesi) Âise'yi kucakladi ve aglayarak ondan Allah askina baris dilemege koyuldu. Misver ile Abdurrahman da Hazreti Âise'den Allah askina îbni Zübeyr ile konusmasini ve itirazini kabul etmesini dilemeye basladilar. Bunlar söyle diyorlardi:
«— Gerçekten sen biliyorsun, Peygamber (Saflallahü Aleyhi ve Sellem) darginliktan neyi yasakladigini ve bir müslümana, üç günden ziyade kar-desine dargin kalmasinin helâl olmadigini...»
Ravi söyle demistir :
«— Misver ile Abdurrahman vakta ki, uj armayi çok yapip isin günah oldugu üzerinde durdular, Hazreti Âise, onlara adagini hatirlatmaya basladi ve aglayarak söyle diyordu:
«— Ben adak yaptim; adak agirdir.» Onlar Hazreti Âise'ye Israra devam edince, Ibni Zübeyr ile konustu; sonra adagindan ötürü kirk köle azad etti. Kirk köleyi azad ettikten sonra, geçmis olayi hatirlar ve aglardi, o kadar ki, göz yaslari bas örtüsünü islatirdi.»[781]
Hazreti Âise ile Hazreti Abdullah Ibni Zübeyr arasinda geçen hâdisenin ebedî bir darginliga götürecek kadar büyümesi su sebeple izah edilebilir:
Abdullah Ibni Zübeyr, Hz. Âise'nin yegenidir. Yani, kiz kardesi Hz. Esmâ'nin oglu ve Hz. Ebu Bekir'in torunudur. Hz. A i s e 'nin, Peygamber'den ve babasi Ebu Bekir 'den sonra en çok sevdigi kimse yegeni Abdullah Ibni Zübeyr Idi. Bu kadar sevilen bir kimseden edebe aykiri düsecek bir hareket beklenemezdi. Hz. Âise -nIn cömertligi 280 sayili hadîsle beyan edildigi gibi, ele geçirdigi seyleri biriktirip Ihtiyaç sahiplerine

dagitmaktan ibaretti, öyle ki kendisine bir sey ayirmadigi olurdu. Iste böyle asiri derecede bagtsta bulunan teyzesinin hareketini Abdullah Ibni Zübeyr kendince uygun bulmadigindan ona yakisacak sözde bulunmamis ve agir konusunus : «Ya bu bagistan vazgeçer, yoksa onun tasarrufuna engel olurum.» diye söz sarf etmisti.
Bir rivayette de, Hz. Âise, kendine ait olan bir yeri satmisti, Hz. Abdullah buna razi olmayip, bu sözü kullanmisti. Iste A b d u 11 a h 'in bu sözünü duyan Hz. Âise hakli olarak hiddetlenmis ve tam bu hiddeti üzerine büyük bir adakta bulunmus. Hadîs-i serifin basinda adagin cinsi açiklanmamakla beraber, sonunda kirk köle azad etmesiyle keffaret ödedigi bu adagin önemini göstermektedir.
Abdullah ibni Zübeyr'in haksiz davranisindan dolayi onu te'dib için Hz. Âise büyük yeminde bulunmustu. Üç günden ziyade bir Müslümanin din kardesine dargin kalmasinin helâl olmadigini Hz. Âise biliyordu. Sonunda sefaatçilerin Israrlari üzerine yegeni ile konusmus ve hemen arkasindan, yeminini bozdugundan keffaret olarak kirk kölo azad etmisti. Buna ragmen yeminin agirligini hatirladikça aglar, Allah Tealâ'dan merhamet dilerdi.
Hayirli bir isi engelleyen yeminleri bozmak, yerine göre vacIb, müs-tahab ve mubah olur. Anlasiliyor kî, Hz. Âise'yi yeminini bozmaktan kaçindiran husus, adaginin agir olusu Idi.
Bir taraftan baris için devamli Israr, diger taraftan adak ve yemine sadakat, her ikisinin samimî ve yüksek hislere sahip bulunuslarinin ifadesidir. Allah her ikisinden razi olsun.[782]

(189) Müslümanin Darginligi

398— Enes îbni Malik'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah söyle buyurdu:
— Birbirinize karsi kin doguracak hareketlerde bulunmayin, birbirinize hased etmeyin, birbirinize darihp arka çevirmeyin. Ey Allah'in kullari, kardes olunuz. Bir müslümana, üç günden ziyade kardesiyle küs kalmasi helâl olmaz.»[783]

Bu hadîs-i serifte su bes hususa isaret edilmekte ve hükümlerin yerine getirilmesi istenmektedir:
1— Sevmek ve sevmeyip kin beslemek insanlarda yaratilmis tabiî hasletlerdir. Bunlari doguran sebepler vardir. Insanlar arasinda sevgi ve baglilik esas olduguna göre, bu sevgiyi bozacak her türlü hareketten sakinmak gerekir. Müslümanlar birbirlerine kin beslememeleri için, daha önceden kin ve düsmanligi, hiddet ve kirginligi meydana getirebilecek olan söz ve hareketlerden kaçinmalari icab eder. Bunun için Müslümanlar kendi aralarinda edeble, ölçü ve hesapla hareket etmelidirler. Birbirini kirici davranislardan kaçinmalidirlar. Bunlar gözetildigi takdirde, karsilikli sevgi meydana gelir ve kinlesmek ortadan kalkar.
2— Hased, bîr kimsenin baskasinda bulunan nimetin yok olmasini arzu etmesine denir. BIr adamin hakli olarak elinde bulundurdugu nimetin ortadan kalkmasini dilemekten ibaret kötü bir huy olan bu hasedden Müslümanlar yasaklanmislardir. Çünkü Müslüman, kendisine lâyik gördügü bir seyi Müslüman kardesine de lâyik görür. Kendine hos görmedigini de baskasina hos görmez.
Hased, ister niyet olarak tasinsin ve ister hasedin gayesine ulasmak için çalisilsin, her iki halde de günah ise de, hased ugrunda çalismak daha zararli ve günah bir is olur. Ancak bir kimsenin niyyetinden hased geçer de, o adamin takvasi kendini bu kötü halden alikorsa, bu günah olmaz. Fa!<at acziyetInden dolayi hased ugruna çalisamiyor da hased niyetini tasiyorsa, bu yine günahtir.
3— Birbirine arka çevirmek, yardimlasmamak ve soguk durmak, icabinda dargin olmak demektir. Bu hareket de Islâm'in emrettigi kardeslik esasina aykiridir. Müslümanlar birbirlerine tebessüm ederler, musafaha edip kucaklasirlar ve yardimlasirlar. Bunun aksi yapilinca, kardeslik baglan çözülür, sogukluk bas gösterir.
4— Hazreti Peygamber:
«— Birbirinizle kardes olun!»
Buyuruyor. Eger yukarda üç maddede siralanan yasaklardan kaçinilirsa, bunlarin neticesi kardeslik dogar demektir. Iste kardesligin gerçeklesebilmesi için yukarda anilan üç yasagi ögrenip bu yasanlara düsmemek sarttir. Kardeslik meydana gelince de, gaye tahakkuk etmis öiur; zira Cenab-i Hak : «Müminler birbirleriyle kardestir.» buyuruyor.
5— Üç günden fazla dargin kalmak helâl degildir. Konusmamak müddeti çogaldikça, aradaki sogukluk ve kirginlik da çogalir. Bazi söz tasimalarla darginlik adavete kadar gider ve her iki taraf için vahim neticelere sebep olabilir. Bu bakimdan beseriyet icabi müminler arasinda darginlik olunca, üç gün içinde tefekkür edip barisma çarelerini aramalidirlar. Ilk selâm verip konusan büyük mükâfati almis olur. Iki kimse arasindaki darginligi gidermek için diger kardeslerin elden gelen gayreti sarf edip barisi temin etmeleri bir vazifedir. Hadîs-i serifte görüldügü gibi, Hz. Abdullah Ibni Zübeyr ile Hz. Âise validemizin aralarini düzeltmek için Misver ve Abdurrrahman çok gayret harcamislardir. Müslümanlar birbirinden dargin bulundugu müddet Allah onlardan razi olmaz. Müslümanlarin arasi düzeltilmekle de büyük sevab kazanilir. Bir kimse dargin bulundugu kimse ile konustugu takdirde maddî ve manevî bir zarara düsmek ve hile ve fesadina kapilmak korkusunu tasiyorsa, bunun barismasinda bir fayda umulmaz. Bu takdirde uzak kalmakta beis yoktur.[784]

399— Ebu Eyyûb (El-Encarî) demistir ki, Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu :
«— Hiç kimseye, üç günden ziyade dargin durmasi helâl olmaz. Karsilasinca biri öteye döner, biri beriye döner. Bunlarin hayirlisi selâm ile ilk söze basliyandir.»[785]

400— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«— Birbirinize karsi kin doguracak hareketlerde bulunmayin, dünya menfaatine ragbet edip de aranizda fesad çikarmayin; ey Allah'in kullari kardes olunuz.»[786]

Manevî deger ve rabitalari unutup maddeye kiymet vermelc ve maddeyi her seyin üstünde tutacak kadar dünyaya sarilmak, felâket sebeplerinin baldir. Bir çlefa madde, manevî degerlerin üstünde tutulunca, sahsî menfaatleri, koruma ve egoizm hastaligi bas gösterir. Merhamet duygulari

silinir, vurgunculuk ve istifçilik zihniyeti hakim oiur. Firsati ele geçiren, zavalliyi ve zayifi ezebüen ve bunlari sömürmeye gücü yeten sözde kahramanlar türer. Sinif ayriliklari ve zümre saltanatlari bas gösterir. Nihayet cemiyet/Içinde meydana gelen birbirinden çok uzak s;hif farklarinin madde mücadelesi dogar. Ihtilâller birbirini kovalar ve kuvveti eline geçiren mad-de,gücü ile cemiyet ferdlerini robot makineler haline getirir. Âhiret hayah ve hesabi unutulur ve unutturulur; dünyanin geçici zevkleri ebedîlestfrilir. Bunun sonucu da ebedî hüsran ve bosuna nedamet olur. Böyle b;r felâketten kurtulmak, Hz. Peygamberin hikmetli sözlerine egilmek ve onlara topluca sanlmdkla ancak mömkün olur. Cenab-i Hak bu gibi felâketlere gö-töre.n- sebepleri giderme hususunda kalblerirhize anlayis ve hakka yörteiis ihsan buyursun.[787]

401— Eries'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (SalIaîlahü Aleyhi <t£SelleM) söyle buyurmustur:
«— îki kimseden birinin ilk isledigi günah, bunlarin arasini ayirmissa, bu ikisi Allah (Azze ve Çelle) için yahut Islâm için sevismis degil-dir.»[788]

Iki müminden birinin ilk islemis oldugu hata veya günahi bagislamak ve onu örtmek Icab eder. Ikinci defa vuku bulursa, bunu neden yaptigi sorulur ve kendisinden tekerrür etmemesi istenir. Bundan sonra ayni suç üzerinde israr ettigini, vazgeçmedigini görürse onu muahezeye koyulur ve isin ciddiyet ve agirligina göre darginliga sebep olabilir. Yoksa iki kimseden birinin isledigi bir suç, onlarin darilip ayrilmalarina sebep oluyorsa, böyle kimseler Allah için, Islâm için sevismis degillerdir. Sevgileri basit menfaatlere dayanmis demektir. Allah için sevisenler, ancak Allah rizasi bahis konusu olunca ayri ve dargin kalabilirler.[789]

402— Hisam îbni Âmir El-Ensarî'den —Enes Ibni Malik'in amcasi oglu olup, babasi Uhud savasinda öldürülmüstü— rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Setlemi'in söyle buyurdugunu isitmistir:
«— Bir müslümanin bir müslümanla üç günden ziyade dargin kalip konusmamasi helâl olmaz; çünkü bunlar, darginliklari üzere devam ettikçe haktan meyletmislerdir. Bunlardan ilk sefkat gösterip dönenin digerini geçmek suretiyle dönüsü, kendisine (günahina) keffaret olur. Eger dar-ginliklari üzere ölürlerse, ebedî olarak (uzun müddet) topu birden Cennet'e girmezler. Eger biri digerine selâm verir de bunun teslimiyet ve selâmini kabul etmezse, selâm verene Melek mukabele eder, (onun selâmini alir); digerine ise Seytan mukabele eder.»[790]

403— Hazreti Âise'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlemfm. söyle buyurdugunu anlatmistir:
— (Ey Âise!) Senin öfke ve riza halini ben bilirim.»
Âise demistir ki, ben ona:
«— Bunu nasil bilirsin, ya Resûlüllah?» dedim. Hazreti Peygamber:
— Sen memnun ve razi oldugun «aman söyle dersin: Evet, Muham-med'in RabbI hakki için. Öfkeli oldugun zaman da söyle dersin: Hayir, Ib-rahim'in Rabbi hakki için.» dedi. Hazreti Âise demistir ki, ben de: «Evet!» dedim. Ben (öfkeli halimde) ancak ismini söylemem.[791]

Hz. A i s e 'nin ahlâk ve ilim üstünlügü çok yüksek olmakla beraber kadinlara has olan bazi, kiskançliklar Icabi öfkelenip darginlik alâmetleri gösterdigi diger hadîs-i seriflerde de beyan edilmektedir. Kadinlarin tabiî hallerinden sayilan bu hareketine karsi Resûlüllah Efendimiz ya sükût ederler, ya da hos bir mukabele ile teskinde bulunurlardi. Bu da müminlere bir edeb dersidif.[792]

(190) Kardesi Ile Bir Yil Konusmiyan Kimse

404— E&y Hy:as EliEslemî*.. Re^ülla^5£^teWL^taj*t vs» &//emf; 'in joyle buyurdugunu isitnjIstir:
— Kardesi ile îjir yit konusmayan, onuij kamm akitmis (onu öldürmüs) gibidir.>>[793]

Bir yil kadar uzun müddet israr ederek kardesi, ile ko.nusmpyan.-ye ona dargin kalan kimsenin isledigi günah, o muinin karatesini laliç ile öldürmesi hükmündedir. Jslâm.kardeslerinin ne kadar _büyük, önem tasidigi bu agir hükümle açiklanmis bulunuyor. Darginligin ne kadar büypk bir zarari ve mes'uliyeti oldugu,meydana çikiyor. Bu hadîs-i seriften mecaz manasi da aIinabîtîr:
"Kihç/iki kimseden birini'yok etrriekfe aralarini âyirçfi'gi glbi/^yrI kal-mök'tîa 'hhç gibî iki kimsenin1 arasini ayirir ve münasebetfenni keser. Bun-lar birbirlerine kiyasla yok hükmünde oluclar. Buna sebebiyef'ver'.enler de süphesiz günahkâr olurlar.[794]

405— îmran ibni Ebi Enes anlatmistir ki, Eslem kabilesinden, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlemyin .ashabindan bir adam Peygamber (Saîlallahü Aleyhi veSelferrirden kendisine rivayet edip,' söyle demistir: «— Mümin kardesle bir yil konusmayip dargin kalmak, onu öldürmek gibidir.[795]
Uliammed;ibn 'lrMünkedir ve Abdullah ribni:febi Attab meclislerinde söyle demislerdir: Biz de bu hadîsi îmran'dan duyduk.[796]

(191) Iki Darginlar

406— Ebu Eyyûb El-Erisarî'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Seit0m:) söyle buyurdu:
«— Bir müslUnjana üç günden ziyade kardesi ile darilip konusmamasi helâl olmai; karsilasirlar da fciri öteye döner, biri beriye döner. Bunlarin hayirlisi, selâm ile ilk söze baslayandir.»[797]

407— Hisam ibni Âmir'in söyle dedigi isitilmistir:
— Resûlüllah (SallaUohü Aleyhi ve Seitem)'in söyle buyurdugunu dinledim:
«— Bir müslüman, üç günden ziyade bir müslüman kardesine darginlik edip konuzmamasi helâl olmaz; çünkü bunlar üç günden çok dargin kaldiklari müddet, üç günün ziyadesinde haktan meyletmislerdir. Bunlardan merhamet edip ilk dönenin öne geçerek geçisi, kendisine (günahina) keffaret olur. Eger bu darginliklari üzere ölürlerse, her ikisi de Cennet'e girmezler.»[798]

(192) Düsmanlik Etmek

408— Ebû Hüreyre, Peygamber (SaHallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurmustur:
«— Birbirinize karsi kin ve düsmanlik doguracak hareketlerde bulunmayin, hasedlesmeyin; ey Allah'in kullari kardes olunuz.»[799]

409— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'dQn rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Iki yüzlüyü, kiyamet günü, Allah katinda insanlarin en kötüsü bulursun : Bu öyle bir kimsedir ki, sunlara bir yüzle ve bunlara bir yüzle gelir.»[800]

Iki yüzlü olmak en kötü hallerdendir; çünkü bir kisim Insanlara bir yüzle ve bir kisim insanlara baska bir yüzle gelip Is ve hareketlere yalan ve riya karistirmak Müslümanlari aldatmaktir. Böyle hareketler insanlar arasina fesad sokar. Bunun için iki yüzlülük eden insan, insanlarin en kötüsü olarak vasiflanmistir.[801]

410— Ebû Hüreyre demistir ki, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
«— Zandan sakininiz; çünkü zan sözün en yalanidir. Alis-verisleri-nizle birbirinizi aldatici hareketlerde bulunmayiniz, birbirinizi çekeme-mezlik etmeyiniz. Birtirinize karsi kin doyuracak isleri yapmayiniz. 0ün-ya menfaatine ragbet edip de aranizda fesad çikarmayin. Birbirinize (dâ-rilip) arkanizi çevirmeyiniz. Ey Allah'in kullari, kardes olunuz.»[802]

Bir gerçege ve deüte dayanmaksizin kalbe geien kuruntu ve Ihtimallere zan denir. Meselâ; bir kimse hakkinda elde mevcut kesin bir delil ol-maksizin onun hirsiz olduguna hüküm vermek veya onu böyle bir hareketle itham etmek. Insanin hatirina çok seyler gelebilir. Bu hatira gelenlerden hiç kimse sorumlu olmaz. Ancak hatira gelen ve bir delile dayanmayan hükümler üzerinde durarak onlari açiga vurmak ve uygulamaya çalismak, iste bu büyük günahtir. Çünkü bu gîbi halleri terk etmek kulun ihtiyari dahilindedir; fakat kalbe gelen hatirati yok etme1; insanin elinde degrkJIr: Bunun için böyle hatirdan gelip geçen seyler kötü dahi olsa Insan onlardan sorumlu tutulmaz. Baskasina eziyet ve zarar verecek kötü zanlardan kaçinmak lâzimdir.
Herkese iyi zan besliyerek teslimiyet göstermek de iyi bir tutum deöii-dir. Baskasinin fenaligindan ve tasallutundan korunmak için ihtiyat olarak kötü zan beslenebilir ve beslenmelidir. Aksi halde çok zarar ve hüsran çekmek mukadder olur. .
Bir kimse hakkinda zanna dayanarak amel etmenin zararini beyan eden Peygamber Efendimiz, zan için «Sözün en yalani» dîye buyurmustur; çünkü yalanci söyledigi sözün derecesini bildiginden onunla ugrasmaz ve kuruntular yapmaz ve bosuna vehimler arkasina takilip, aldnnmaz. fakat zan sahibi, vehim ve kuruntularini kuvvetlendirmek için delil uydurmaya çalisir; böylece vakitlerini ve zekasini harcayarak zannini ispata çalisir. Seytan da, onun tehlikeli vehimlerini süsleyerek kuvvetli deliller halinde ona gösterir. Netice olarak evham hastalisina düsmege kadar'götürür. Iste bu kötü akibetten tiksindirmek ve kaçindirmak içindir ki, Peygamber Efendimiz zan hakkinda : «Sözlerin en yalani.» Diye buyurmustur.
Neces'den de Peygamber Efendimiz menetmîslerdir. Mala ragbet kazandirmak ve onu geçerli kilmak için medihte bulunmak ve övmek Ne-ces'dir. Böyle bir hareket ticarette mubah degildir. Malin vasiflarini, iyi ve kötü taraflarini oldugu gibi söylemek icab eder. Bunun disinda sirf övgüde budunmalc:ve mübalâgali hareket etmek yasaklanmistir,.Çünkü-.buncta bir nevi aldatma vardir:
Hasedlesmek ve birbirini- kiskanmak yine haram olan haHerdehdir. Baskasinin elindeki nimetin yak olmasinr isteme hastaligidir. Halfouki Müs* tuman kendisine yapilmasini istemedigi bîr seyi1,-i kardesi için de istemez. Yalniz zalim bir kimsenin zulmünden ve eziyetihdetv kurtulmak' için böyle bir zalIitt'eliridek'î.Imkânlarin zevali jstdnebilhv
Baskasi elinde bulunan hSmeî gibi, kendisi, için de istemek ve bâska-srnin'.nimetinin zevalini .arzu etmemek mubahtir; buna gibîa'iiemr, hased denmez.
Tenafüs ise, dünya menfaatlerine dalarak birbirine düsmek ve çekismek düsmektir»'..Böyle; menfaat5 üg,rund birbirine'g[!|erv(erin kuyyetljleri ;daIma zayiflara zulmeder ve onlarin hakkini çigneyerek yer. Adalef kaybolur ve sevgilerine düsmanlijç hüküm sürer. Amma'rTaaskasina tjîarpr yermeybcek çeküle; manevî deqerjer arkasinda" kosma!< ve yarismak yasak degil, bir fazilettir.[803]

411— Ebû Hüreyre'den rivayet' edildigine^ gore, KesûIüllah Aleyhi veSellem) söyle buyurdu :
«—-Pazartesi ye persembe gülleri Cennet'jn kapilari açilir fre Allah'a hiç bir. sey ortak ko^jmafyan Tier kul'fcagislantr, kncaM Jtaî-ffesi \\$\ kendisi arasinda düsmanlik olan, kimse ' bagislanmaz. (Onlar için) söyle denir: Birbirleriyle barisin caya kadar Im ikisini bekletin.[804]

Müslim BiJin^riyûyetinfIB sofi'cümle uç defa tekrar .eclifraek sureti i|e zaptedilmistir.. Diger lâfizlarda "degisiklik yoktur. :
-' Erjl-i; Sünnet qkîdesinds Cennet ye Cehennem el'ân yaratilmis varliklardir. BöyJe olunca liaftada iki defa kapilarinin açilmasi mecaz degil, gerçek manâ tasir. Ayrica bu Pazartesi ve Persembe gpplerInde magfiretin çoklugg, bol sevab verilmesi ve mertebelerin yükseltilmesi manâlari da alinabilir. Sirkten baska günahlarin bagislanmasindan maksad küçük günahlar oldugu görüsü hakimdir, Küçük güntah islememis olanlardan, büyük

günahlarin bagislanabilecegi de söylenmektedir.
Aralarinda adavet bulunan kimselerden günah bagislanmaz, tâ ki bardirlar. Cenabi Hak Meleklere :
«— Bu kin besliyenleri birbirleriyle barisincaya kadar bekletin.» Diye buyurur. Eger barismazlarsa, günahlari bagislanmaz, yalniz biri barisir da öteki kabul etmezse, barisçi bagislanmis olur, digerinin günahlari bagislanmaz.[805]

412— (97-s.) Ebu'd-Derda'nin söyle dedigi isitilmistir:
«— Size, sadakadan ve oruçtan daha hayirli olan seyi söyleyeyim mi?
(Bu), iki darginin arasini düzeltmektir. Dikkat edin! Kin, kökten (sevabi) yok eder.»[806]

Burada da kin beslemenin büyük zararindan ve darginlari baristirmanin büyük sevabindan ve büyük bir hayir oldugundan haber verilmektedir. Böylece daha Önceki hadîs-i serifler teyId edilmis oluyor.[807]

413— lbni Peyg&mlber^SaltaUah^ÂleytitveSeîlemyûen rivayet ettigine göre, Hasreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Üç sey kimde varsa, Allah Teâlâ diledigi kimseden, bunlardan baska günahlari bagislar: Allah'a ortak kosmayarak Ölen, sihirbazlarin arkasina düsmeyip de sihirbaz olmayan ve kardesine kin beslemeyen kimse...»[808]

Allah'a ortak kosmak, sihir yapmak ve Müslöman kardesine kin beslemek büyük günahlardan sayildigi için, bu günahlari islemeyerek ölenden diger islemis oldugu günahlar bagislanacagini Peygamber Efendimiz haber vermektedirler. Müslümanlar arasinda düsmanligin ve birbirine karsi kin beslemenin ne kadar zararli ve büyük günah oldugu bu hadîs-i seriften de anlasilmaktadir. Bundan önceki hadîs-i seriflere müracaat edilsin.[809]

(193) Selâm Darginligi Gidermek Için Kifayet Eder

414— Ebû Hüreyre demistir ki, Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu isittim :
«— Bir adama, üç günden ziyade bir müminle dargin durmasi helâl olmaz. Üç gün geçince mümin kardesine gidip onunla karsilasilasarak selâm versin. Eger (ikinci sahis) «elami alip mukabele ederse, her ikisi de sevabda ortak olurlar. Eger selâmi almazsa, selâm veren, darginlik günahindan kurtulur, (beriki günahi yüklenir).»[810]

Üç güne kadar Müslümanlarin birbii*Teriyle-«kirgih kolmdarma müsaa-Üç^gürv doluricay hemen' a'arginhgrgiü'ermek için daha öncdden ilgisini "kestigi kai'desine ugramalc veöminld karsilasarak selâm vermek icab eder. Selâm vermek darginligi gidermek için kâfi gelen bîr konusmadir. Eger bu verilen selâm, aynen geri-çevrilir ve kabullenilirse, darginlik kalkmts::olur,-ve^W Ikisi de darginligi terk .etme ,sevabvnq-kavu-sunlar. Sayet selâm geri;çevrilmez ve kabulhepifmezse, seldiry venen günaha tpn kurtulur. SeJârorfllm^ayan üzerinde: de;gürjah kalir.[811]

(194) Gençler Arasinda Ayrilik

415— (98.s.) SaIjm/JlMii ÂbâuUakIâii^o'da faâWsindaîi.rivayet-.ettigine göre, "Hazrefr Ömer ogullarina söyle buyururdu:
«Sabahleyin kalktiginiz zaman (is icabi) öteye beriye dagiliniz; bir evdectoplatmlayiniz. Ç&ikü ben, birbirinize darilmanizdan yahut aranizda bir fenalik çikmasindan korkarim.»[812]

Hz. öm'er' iRadfydilahuvmh) 'dan rivayet-edilen bo'hbber bize sunu ögretiyor:
Sabah öb'nta,Therk'ös bir'rs ve-vazife için evden ayrilip çalismali ve mösgut blmölfdtr. Böyle çalismaya ve'ise g'SrheyIp' de bîr arada 'bulunan gençler, ya aralarinda münakci'sü ederek birbirlerine köserler; yâ der < bir fenalik düsünürler. Müstereken bir fenalik Isleyebilirler. Bu gibi kötü ihtimalleri ortadan kaldirmak için Hz. Ömer Efendimizin tavsiyeleri ne güzel bir hareket yoludur. Hem zaman degerlendirilmis olur; hefn.de fena-liklar önlenmis olur.[813]

(195) Bir Kimseye Kakhesi Danismasa Bile Ona Yol Göstermesi

416— Abdullah îbni Ömer'in; haltina ;kavusaa Veh£ ibm . dan rivayet edilmistir ki:
— Abdullah Ibni Ömer, suyu- az bir yerde bir çobanla bir miktar koyun gördü; bir de bu yerden daha (suyu bol olma bakimindan) güzel bir yer gördü. Bunda**.dolayi çobana söyle dedi
—Vay yazik sâna, ey çoban! Koyunlari çevir (su suyu bol tarafti).Zira ben ResÜlullah (Salhlktkü-Aleyhi Sellerhyin ' söyle 'buyurdugunu Isittim:
«—Her çoban, sürüsünden sorumludur.» [814]

Yamlis yolda bulunan veya'çaresiz bir halde görülen bir kardesin danismasi olmasa bile, onun haline va!<if olanin ikdz'eaTp/önû'ydr-djmda. bulunmasi.gerejcir. Iste. l;b-.n i Ömer/, çobanin su ihjiyüci içinde bulundugunu görmesi üzerine; rSng daha elverisli, ve.;$uyu .bpl^biCtskd; bir yer göstererek delâlette bulunmus ve çobanin sorumlulugunu da hatirlatmistir. Müslümanlar daima',iIÖgYu ve iyi yolari btrbirIe'nne gösterip delâlette büfunrnalidirka'r. Ö'anisrtia drniaIcsizin da bu yapilmalidir.[815]

(196) Kötü Örnek Hos Görülmez

417— îbni Abbas, Peygamber (Sallaiiahü A leyhi ve Seilem) 'den rivayet ettigüie göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Kötü hal ile vasiflanmak bize uygun düsmez: Hibesinden geri dönen, kusmuguna dönen köpek gibidir.»[816]

HIbe, bir karsilik olmaksizin, bir mali baskasina bagislamaya denir. Hibe karsiliksiz bir bagis oldugundan, baskasina yapilan bu bagisi geri almak tahrimen rrfekrûhtur;^çünkü bunda' hasislik vd'lslâm vakarina yakismayan davranis vardir. Olgun insanlar buna tenezzül etmezler. Zaten yedi sey vardir ki, bunlar hibeden dönmeye ve yapilan bagisi geri almaya mani olurlar. Engel teskil eden bu hususlar sunlardir:
1— Bir kimseye herhangi bir mal hibe edildikten sonra, hibe edilenin elinde kiymeti artmis olursa, bu mal geri alinamaz. Hibe edilen bir binaya ilâve yapilmasi, sivanip boyanmasi; veya hibe edilen kumasin dikilip elbise haline getirilmesi gibi...
2— Hibe edilen mal teslim edildikten sonra taraflardan birinin vefat etmis olmasi, o malin geri alinmasina engel teskil eder.
3— Bir ivaz karsiliginda yapilan hibeden de dönülmez. Meselâ; kendisini ölünceye kadar bakip beslemek üzere akarini baskasina hibe eden, bu hibesinden dönemez.
Bir kimseye hibe edilen malin, hibe edilenin elinden çikmis olmasi, hibeden dönmeye engel olur.
5— Zevci yy et hibeden dönmeye engel teskil eder: Kocanin karisina ve karinin kocasina yapmis olduklari hibeden dönmeleri caiz olmaz.
6— Bir kimsenin neseben mahremleri olan akrabalarina yapacagi hibeden dönmesi olamaz. Böyle bir yakinlik hibeden dönüse engeldir. Amca ogluna yapilan hibeden dönülebilir; çünkü amca oglu mahrem deg i Idi f, yalniz neseben akrabadir. Amca oglu ile evlenmek caiz ve mubahtir, yani arada mahremiyet yoktur. Yine süt kardese veya kayin valideye yapilan hibelerden dönülebilir; çünkü bunlar neseben akraba degillerdir.
7— Hibe edilen bir malin helak olmasi da, hibeden dönmeye engel olur. Meselâ; hibe edilen bir mal, hibe edilenin elinde yansa, kaybolsa veya herhangi bir sekilde mahvolsa, bu malin kiymeti geri alinamaz.
iste bu yedi halin disinda hibe edilen bir mal geri alinabilirse de, Hanefî mezhebine göre tahrimen mekruhtur. Hz. Peygamber Efendimizin buyurduklari gibi :
«— Hibesinden dönen, kusmuguna dönen kelp gibidir.» Bu agir itham karsisinda mecburiyet halleri olmadikça, hibeden dönülmemelidir.[817]

(197) Hile Ve Aldatma Hakkinda

418— Ebû Hüreyre demistir ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Mümin sal iyi kimsedir; münafik (kâfir) ise, hilekâr kötü kimsedir.»[818]

Gerçek mümin dünya menfaatine önem vermedigi ve hirs pesinde olmadigi için tecrübesi az olur ve herkesi de kendi gibi; zannederek hareket eder. Bunun için saf ve hilesiz hareket.eder. Bunun neticesi olarak da daima aldanir.'- Daho.-ziyade âhirete taallûk eden islerde ve Allah'in rizasi gözetilmesi jcab eden yerlerde ihtiyatli ve saglam hareket eder. Halbuki samimiyeti olmayan,.Allahdan korkmayan kötü ruhlu nsanlar dünya menfaatine kiymet verirler ve .karsilarindaki saf müminleri iki yüzlülükleri ije, çesitli yalan ve fitnelerle aklatirlar, kendi hasis gayelerine hizmet.ettirirler.
Girr, iki yüzlü Qtmayqn, hilesi bulunmayan, saf kimseye denir. Iste mümin böyle olur.
Habb, hHekâr>- dubaraci, oynak kimseye denir. Bu vasif da münafik, facir ve kâfirlerin vasfidir.[819]

(198) Sövmek

419— Ibni Abfe^cl^n rivayet edildigime gÖres söyle, deapistir :
— Resûlüllah (SaUatlahü Aleyhi ve SeÛemyin zamaninda iki adam ara-sinçla sövme bldij. Btinlardan biri sövdü, digeri sustu; Peygamber (Sallallahü Âleyhkpe Se2tem); de oturuyordu. Sonra digeri (sövülen adam) ayni sözü geri çevirdi (sövene iade etti). Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalkti (meclisten gitti), Hazreti Peygamber'e, niçin kalktin? diye 3orul,d«. Peygamber söyle buyurdu :
«— Melekler kalkti, ten de onlarla beraber kalktim. Bu sövülen, sükût ettigi müddet, melekler tuna sövene, sözünü geri çeviriyorlardi. Ne zaman ki bu adam, sovenin sözünü geri çevirdi, melekler kalkti (gitti).»[820]

Sibab : Bir kimseyi ayiplamaya, irzina tecavüz etmeye ve kötü söylemeye denir. Bir Müslümanin din kardesine böyle tecavüzde bulunmasi ona zulmetmektir, onu incitmektir. Bir kimseyi incitmek ise yasaktir. Böyle bir harekete muhatab olan, ayni sözü geri çevirmek hakkina sahiptir; bununla beraber susar ve mukabele etmezse daha büyüklük göstermis olur ve derecesi yükselir. Sustugu müddet melekler onun yardimcisi olur; fakat mukabele edince melekler aradan çikar, yardimci olmazlar. Cenabi Hak söyle buyuruyor:
«KötUlUgün cezasi, ona denk bir kötülüktür; fakat kim bagislar ve (kendisi ile hasmi arasini) düzeltirse, onun mükâfati Allah'a aittir. Elbette Mi»h halimleri sevmeze» (Sûra Sûresi, Âyet: 40)
Âyet-i kerîmeden de anlasiliyor ki, bir fenaliga ancak misli ile mukabele edilir. Bununla beraber kim mukabele etmez ve bagislarsa, hasmi Ile arasini düzeltirse, Allah katinda Iiüyük sevaba nail olur. Birinci hareket avam tabakasinin hareketi ve Ikincisi de seçkinlerin hareketi olur.
Ebu Davud bu hadîs-I serifi daha genis olarak ve Hz. E b u Bekir üzerine cereyan etmis bir vak'a olarak tesbit etmistir.[821]

420— (99-s.> ÜmrmVd-Derdâ'dan rivayet edildigine göre, bir adam kendisine gelip söyle dedi:

— Bir adam, Abdülmelik'in yaninda sana dil uzatmistir. Ümmü'd -Derdâ söyle cevab verdi:
«— Bizde olmayan bir seyle ayiplanmamiz mi, bizde olmayan seyle ne kadar övüldük...»[822]

Ömmö'd-Derda, ashabi kiramin hanimlarindan olup, takva ve fazileti ile söhret bulmustur. Kocasi Ebu'd-Derda 'dan daha önce, Hz. O s m a n 'm hilâfeti zamaninda Sam'da vefat etmistir. Ismi Hayre 'dir. Ümmü'd-Derda E! Kübra diye-maruftur. Peygamberimizden ve kocasindan hadîsler ezberlemis ve kendisinden de, tabiîn'den Meymûn ibni Mihran, Safvarr ibni Abdullah ve Zeyd ibni Eslem gibi sahsiyetler rivayet etmislerdir.
Ümmü'd-Derda hazretlerini ayiplayan ve onu küçük düsüren adamin sözlerine, Ümmü'd-Derda 'nin önem vermeyip geçmesi ve herhangi kötü bir mukabelede bulunmayisi, derecesinin büyüklügüne ve olgunluguna delâlet eder. Bu sabrinin mükâfatini Cenab-i Hak verecektir.[823]

421— Kays'dan rivayet edildigine göre, Kay s demistir ki:
— Abdullah (Ibni Med'ud) söyle buyurdu:
— Bir adam arkadasina, sen benim düsmanimsm, dedigi zaman;(bi lardan biri Islâm'dan çikmistir; yahut arkadasindan beri kalmistir. Kays demistir ki:
— Bundan sonra Ebu Cuheyfe, Abdullah'in söyle dedigini bana haber verdi:
— (Bu darginlardan) tevbe eden müstesnadir, (o kurtulmustur).[824]

BIr kimseye düsmanimsin demek, çok agir bir ithamdir. Bir Müslümana düsman ancak kâfirler olur. Böyle bir niyyetle söylendigi zaman, eger mu-hatab olan kâfir durumunda degilse, söyleyen kâfir olur; yani küfür islemis kadar günahkâr olur. Bunlarin kurtulusu ancak tevbe etmeleriyle mümkündür.[825]

(199) Su Vermek

422— (101-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, îbni Abbas söyle demistir:
— (Ravilerden Leys süpheye düserek: «Zannediyorum ki, Ibni Abbas bunu Peygambere kadar yükseltmistir», der.) :
«— Insanoglunda üçyüz altmis organ, yahut kemik, yahut mafsal vardir. Bunlardan her biri için her gün bir sadaka var: Her iyi söz bir sadakadir; insanin kardesine yardim etmesi :bir "sadakadir; su verdigi bir içim su sadakadir; yoldan eziyet veren seyi gidermek bir sadakadir.»[826]

Insan bir günah Isledigi zaman onun cezasini ve azabini organlarin hepsi birlikte çeker ve elem duyarlar. Buna karsilik da yapilan en küçük sevab ve iyiligin mükâfatini yine azalarin hepsi müsterek olarak kapanirlar ve bundan manevî haz alirlar. Iyi ve hos bir kelimeden tutun da bir yudum su vermeye kadar her hareketin bir sevabi olmakla, insan vücudunun bütün organlarina intikal eder. Burada ravI süphe etmektedir:
«— Ya üçyüz almis organ, ya kemik veya mafsal...» demektedir. Sayi verilmesi, insandaki cüzlerin ve kemiklerin fazla olmasina ve sevabin hep-sine geçecegine isaret içindir. Tib ilmi bakimindan tam üçyüz kemigin olmasi icab etmez. Sonra kemik ve aza sayilari itibarî oldugu için, degisik sayilar elde edilebilir. Meselâ; kafa kemikleri, kafatasi ve çene kemikleri diye kisimlara^ aynlabildigi gibi, çene kemiklerindeki disler de ayri parçalar olarak sayilabilir. Böyle itibarlara göre de sayilar degisik olur.[827]

(200) Sövüsen Iki Kimsenin Söylediklerinin Günahi Ilk Basliyandir

423— Ebû Hüreyre, Peygamber (Saîlaliahü Aleyhi ve Se/temj'deii rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Sövüsen iki kimsenin söyledikleri sözün günahi, sövülen (mazlum) hududu asmadikça, ilk söze baslayan üzerinedir.[828]

Ilci kisi arasuida meydana gelen s-ös/üsmeden dogacak olan söze baslayan üzerine vaki olur; sövülen kimse, sövene fazlasiyle iade etmedigi ve yalniz kendine söyleneni geri çevirdigi takdirde... Sayer ikinci sahis ziyade ederse, günahta ortak olurlar, her ikisi de ayni günahi islemis olurlar; fakat Ikinci sahis affeder ve bagislar, susarsa bunun ayrica sevabi olur, Allah Tealâ mükâfatini verir.[829]

424— Enes, Hazreti Peygamber (SallaIlahü Aleyhi ve Sellemyden rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
— Sövüsen iki kimsenin söyledikleri sözün günahi, mdttlunv durumdaki sövülen tecavüz edinceye kadar, ilk söze baslayan üzerinedir.»[830]

425— Yine Peygamber (Salîallafiü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «— Bühtan nedir, bilir misiniz?» (Ashab) dediler ki:
— Allah ve onun Resulü daha iyi bilir. Peygamber: «— Insanlarin arasini bozmak için, bir kisim insanlardan bir kismina sözü nakletmektir.» buyurdu.[831]

426— Ve yine Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem} söyle buyurdu:
«— Allah (Azze ve Celle), l.irHrinize tevazu edesiniz ve birbirinize tecavüz etmeyesiniz diye bana vahyetti.»[832]

Tevazu : Hiç kimse özerine kendini üstün görmemek, baskani katinda kendinde bir hak bilmemek ve Allah'in kullarina merhametli olup, Cenab-i Hakkin emirlerine daima boyun egmek tevazudur. Buna alçak gönüllülük de denir. Tevazu, kibrin karsiligidir. Büyüklenmek ve kendinden üstün kimseyi görmemek ve begenmemek, daima kendine hürmet edilmesini istemek çok kötü bir ahlâktir. Insani Allah'a Isyana ve küfre kadar götürür

tehlikeli bîr hastaliktir. Insanlar arasinda da serefi düsürür, hos karsilanmaz, nffret kazandirir/Tevazu ise,insani yüj(^BJ^4*^^rhürmet-kazarfdirir. Allah katinda da tevazu sahibi makbul olur.
Bir de horluk ve dalkavukluk vardir ki, bu bayagi ve adi bir harekettir. Bazi nefsanî arzulara ve menfaatlere kavusmak Için sahsiyeti yok ederek baskasina yaltaklanmak ve ona boyun egmek, yapmacik sadakat hareketlerinde bulunmak hastaligidir. Bu kötü huy, insanin sahsiyet ve vakarini yok eder, insani bayagilastinr ve hasîs duruma sokar.
Iyi ve makbul olan tevazu sudur: Allah'in emirleri bahis konusu oldugu zaman onlara sarilmak ve onlari yerine getirmek, yasaklan ile karsilasildigi zaman da onlardan sakinmak. Allah'in emir ve yasaklarina böyle riayet etmeyen, Allah'a kulluktan kaçmis olacagi için, kendinde bir nevi kibir var demektir. Allah'in emirlerini yerine getirmemek, ona boyun egmemektir. Bu bakimdan kibir alâmeti vardir. Allah'in emir ve yasaklan çerçevesinde kullarla münasebette bulunmak, kullara karsi da tevazuun ifadesi olur. Nefsanî his ve arzular kabarip da insan kendinde bir azamet ve varlik duyunca, Allah'in kudret ve azametini jdüsüfterefc "kendi mevkiini tayin etmeli ve tevazu yolunu tu+maJithr. Bir hadîs-i serifte buyuruldugu gibi :
«— Mütevazi olani Allah yükseltir ve büyüklenenI de Allah küçültür.»
Iste Allah katinda derece kazanmak ve insanlar arasinda makbul olmak için tevazu yolunu seçmelidir.[833]

(201) Sövüsenler Seytandandirlar» Saçmalarlar Ve Birbirlerine Yalan Söylerler

427— Iyaz'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Adam bana sövüyor. Peygamber (Salîalîahü A leyhi ve Sellem) söyle buyurdu: Sövüsenler seytandirlar, saçmalarlar, ve birbirlerine yalan söylerler.»[834]

Iki kisi arasinda kizginlik ve öfke meydana gelir de karsilikli olarak sövülmeye baslarlarsa, itidal ve irade ortadan kalkar; insana akli degii, nefsi hakim olur. Nefis seytanin emrinde hareket ettiginden^ artik bu iki kimse seytanlik yaparlar. Yani birbirlerine fenalik ve kötülük islerler, söy-ledikleri sözün farkinda olmazlar, birbirlerine iftira eder ve yalan söylerler. Bu duruma düsmemek için kötü söylemekten daima kaçinmak ve kötü söyleyenlere mukabelede bulunmamak, hiç olmazsa söylenenden ziyade etmemek gerekir.[835]

428— Iyaz îbni Himâr'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllah söyle buyurdu :
«— Allah, bana, tevazu edesiniz diye vahy etti; öyle ki biriniz digerine tecavüz etmesin ve hiç kimse de digeri üzerine ögünmesin.»
Ben de dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Bana bildirir misiniz, benden daha noksan olan bir topluluk içerisinde eger bir adam bana sövse de ben ona sözünü geri çevirsem, bunda bana günah var mi? Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Sövüsenlerin her ikisi seytandir, saçmalarlar ve birbirlerine yalan söylerler.»[836]

428— (Mükerrer) Iyaz söyfe denistir:
— Mekke'de (Haremde) Resûlüllah (Sallaliakü Aleyhi ve Sellem) arkadasi idim. Sen henüz Müslüman olmadan Önce ona bir disi deve-hediye ettim de, onu kabul etmedi ve sö'^le buyurdu:
«— Ben müsriklerin bagisindan hoslanmam.»[837]
Müsriklerden hediye kabul edip etmemek hususunda ayri ayri hadîs-I serîfler vardir. Bunlar su sekilde izah edilmektedir:
Bir dostluk ve sevgi kazanmak maksadiyle müsrikler tarafindan verilecek hediyeleri Hz. Peygamber kabul etmemisler; fakat bir ünsiyet kurma!; mafcsodi ile veya bir maslahat gözetilmek kaydi ile kabuT etmislerdir. Yahut putlara tapan müsriklecçlen katml- cimememIsler; ehl-i kitabdan kabul buyurmuslardrr diye Wvefh yapilmaktadir.[838]

(202) Müslümana Sövmek Fasikliktir

429— Sa'd Ibni Malik'den; o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«— Müslümana sövmek fâsikliktir.»[839]

Ftsk, iyi halden çikip kötü duruma düsmeye denir. ster insanda bulunan bîr ayipla olsun ve ister ondlr bulunmoyan bir ayipla olsun, onu kötülemek ve ayiplamak, ona dövmektir. Böyle çirkin bir hareketin dogurdugu 'rafite de fasikltktir, bayagi ve günahkâr duruma düsmektir. Islâm'in ahlâk çerçevesini kirmak ve disari çikmak olur. Tevbekâr olup helâllasmayanlar âhirette cezalarini çekerler.[840]

430— Enes'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlüllah (SatIailahü Aleyhi ve Selle/h) kötü söz söylemezdi, lanet okumazdi ve sövü-cü de degildi. Öfkeli zamaninda söyle derdi:
«— Ona ne oluyor? Alni yete sürünsün.»[841]

Metinde geçen «Tdribe cebîmjhu» Arapçada bir deyimdir. Lügat bakimindan, dini topraklansin demek Ise de, yüzükoyun yere düssün manâsina gelir. Hoslanilmayan kimse aleyhine kullanilan bir sözdür. Isle Hz. En es'in rivayetlerinden anlasiliyor kI, Resûlüllah Efendimiz hiddetli anlarinda dahi yüksek ahlâk ve meziyetlerini korurlar ve ancak bu deyimi kullanirlardi, Bir hadîs-i seriflerinde buyurduklari gibi :
— Babayigit, insanlari yenen degil, öfkesini yenendir.»
[842]

Olgunluk ve kemal buradadir.

431— AbduIIah'dan, o da Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet etmistir:
«— Müslümana sövmek fa sikliktir ve onu öldürmek küfürdür.»[843]

Möslümana sövmenin fasiklik olduguna dair hadîs-i serif 429 sayida geçmisti. Burada Müslümani öldürmenin küfür oldugu beyan buyuruluyor.
Bir Müslümani öldürmek haramdir. Böyle kesinlikle haram olan bir isi helâl kabul ederek islemek küfür olur, Islâm dininden çikmayi gerektirir. Bir de bir Müslümani, mümin vasfindan dolayi, yani Müslüman inancinda bulundugu gerekçesiyle öldürmek yine küfürdür; çünkü bir mümini ancak kâfir öldürür. Bu gibi maksatlar disinda bir Müslümani öldürmek haram fiil olur, böyük günahlardan sayilir; fakat küfür olmaz. Isin manevî sorumlulugunun büyüklügünden ve böyle hareketlerden sakinmaya tesvik bakimindan küfür lâfzi Ile ifade edilmistir.[844]

432— Ebu Zer'den isitildigine göre, söyle demistir: — Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu dinledim :
«— Bir adam, bir adama (taskinlik yaparak) söa atmasin; ona küfür sözü atmasin (kâfir demesin). Böyle yaparsa, arkadasinda küfür bulunmadigi takdirde, küfür kendisine döner.»[845]

Allah'in emrinden disari çikarak bir kimseye agir ve kötü lâflar söylemek -ve atmaktan Hî. Peygamber müminleri alikoyuyor. Buna dili alistir-mamak ve daima tatli söz söylemek yolunu seçmelidir. Sözlerin en agiri, baskasini küfürle itham etmektir. Bundan son derece kaçinmak icab eder,-öyle kI, küfür isnad edilen sahista bu vasif yoksa, o küfür vasfi söyleyene döner de onun vasfi olur.
Bir kimse gerçekten kâfir bile olsa, ona böyle bir isnad yapildigi zaman, söyleyene bu sözün vasfindan bir sey dönmez; fakat günahkâr olur. Çünkü bunu söylemekle karsisindakine eziyet vermis;'OffCf'töhkîr"etrtt'fs, insanlar arasindaki mevkiini ayak altina almistir. Böyle bir hareket kâfiri, küfrü üzerinde israra, kizginliga ve sertlige götürür. Halbuki Müslüman, tatli ve yumusak söz ve hareketlerle, örnek olacak davranislarla küfür yo-lunda bulunanlarin kalblerInI çevirmek görevi altindadir, irsat yolu budur. Nefret kazandiracak tutumlara asla bas vurmamali, suna buna sövüp sayma suretiyle sokak ve kürsü kahramanliklari yapilmamlidir. Hele cemiyet Içinde mevkii düsük olanin yüksek mevkIdekilere pervasizca saldirmasi, hiç bir zaman fayda saglamaz, zarar getirir. Her seyden önce insanlara örnek olacak ahlâka sahip olmalidir. Buna muvaffak olundugu gün cemiyet kurtulur. "Aksi halde anarsi ve nifak olur.[846]

433— Ebu Zer'den ayni senedle rivayet edildigine göre, Ebu Zer Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) *in söyle buyurdugunu dinlemistir:
«— Bir kimse 'bilerek babasindan baskasina intisabi iddia ederse, küfretmis olur. Kim de mensubu bulunmadigi bir kavme intisabi iddia ederse, Cehennemdeki yerine hazirlansin; ve bir kimse bir adama küfür isnad eder yahut:
— Ey Allah'in düsmani, der de onda bu hal yoksa, söyledigi söz kendine döner.»[847]

Bu hadîs-i serifle üç fiilin vahim neticeleri beyan buyurulmustur:
1— Bildigi halde, babasindan baskasini baba kabul etmek ve onu baba edinmek : Burada yalana bas vurarak faydalanmak vardir ki, bu haramdir. Bir kimsenin malina, serefine ve ilmine ragbet gösterip, ondan menfaat temin etmek maksadi ile basvurulacak bir sahtekârlik yoludur. Allah Tealâ'nin verdigi mesru bir babayi ve böyle serefli bir nimeti inkâr olur. Yahut yalani helâl kabul ederek baskasini baba edinmek niyyetIni tasi-yorsa kâfir olur. Her halde böyle kötü davalarda bulunmak günahtir, tevessülü dahi düsünülmemelidir.
2— Mensub olmadigi,bir kavme intisabi iddia etmek: Bu da aynen babastndan baskasina intîsab iddiasi maksat ve neticelerini tasir. Böyle bir fülI isleyen tevbe etmeksizin ölürse, Cehenneme girmeden Cennet'e giremez.
3— Adam kâfir veya Allah'in düsmani olmadigi halde ona, kâfir veya Allah'in düsmani diyene, söyledigi söz avdet eder: Buna dair açiklama 432 nolu. hadîs münasebetiyle geçmisti.[848]

434— Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) 'in ashabindan biri olan Süleyman tbni Sured'den isitilmistir; adam söyle anlatti :
— Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Sellem)'in yaninda iki adam sövüstü. Bunlardan biri hiddetlendi. Hiddeti o kadar tasti ki, yüzü sisti ve sekli degisti. Bunun üzerine Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Sellem):
*— Ben bir söz biliyorum ki, eger onu, (bu hiddetlenen adam) deseydi, içinde bulundugu hal kendisinden giderdi.» buyurdu. (Peygamberin yaninda bu sözü duyan) adam, o hiddetlenene gidip Peygamber (Sallatttöiü Aleyhi ve Sellem)'in sözünü haber verdi ve söyle dedi:
— Allah'in rahmetinden kovulmus Seytan'dan Allah'a sigin = Eûzü Billahi Mines'Seytani'r-Racîm, diyerek Allah'a sigin.
Öfkeli adam:
— Bende hiddet mi zannediyorsun, ben deli miyim? git, dedi.[849]

Öfke, kalbten kaynayarak vücut disina siçrayan bir haldir ki, bunun ziddi hilimdir = yumusak huyluluktur. öfke makbul olmayan bir haldir; hilim Ise güzel ahlâktir.
öfkenin sebebi, kenatnden'*âsa$ mayaçak bir hareketin ortaya çikisidir. Öfke tesirini disarda gösterir, zarar» çok kere baskasina ve kendine olur. Bir de hüzün vardir ki, kendinden üstün gördügü adamdan, kendine reva görmedigi kötü bir hareketin vukuundan meydana gelir. Hüzün vücut dahilinde kalir, disari sirayet etmez. Onun için zarari içedir, hüzün sahibini öldüren bir zehirdir.
öfke ve hüznün zararindan korunmak için, daha dogrusu bunlari engellemek için, bazi tedavi usulleri vardir. Bunlarin basinda, Seytan'in serrinden Allah'a siginmak gelir. Peygamber Efendimiz bunu tavsiye buyurmuslardir. ZIra öfke, Seytan'in dürtüsü ile meydana gelen ve her iki tarafa zarar veren bir haldir. Bundan korunmak ise, ancak Allah'a siginmakla olur. Allah Tealâ hatirlaninca, ona itaat husule gelir, nefsin ve Seytanin arzulari

yenilir. Cenab-i Hak söyle buyuruyor:

«— Eger seni seytan tarafindan bir dürtüs Öfkelendirirse (haktan çevirirse) Allah'a sigin, (istiaze getir).»[850]

Öfkelenen kimse, öfkesini yenmek Için, bir halden baska bir hale dönmelidir. Is yapiyorsa birakmali, bos duruyorsa çalismalidir, öfkenin doguracagi zararari hatirlamalidir. Kusurluyu bagislamanin sevabini düsünerek sevaba ragbet etmelidir. Kazanilan teveccühün öfke sebebiyle nefrete dönecegini hatirlamalidir. Bu tedavi usullerine bas vuruldugu takdirde öfke önlenmis olur.

Hadîs-i serifte zikri geçen adamin Hz. Peygamber in tavsiyesini kabul etmeyisi Iki sebebe baglanabilir:

1— Kendi zanninca Ntifgejmcdk cinnet derece£Inc|i8ji;i taskinliklara karsi yapilir. Kendisjj}#I3 ^öyjjejjir .taskinlik hissetmemistIr^y^bunun için de istiazeye lüzum görmemiir.

2— Adamda nifak alâmeti bulundugundan, öfkeli halinde :Hz. Peygamberin tavsiyelerini kabul etmemis olmak ihtimali vardir. Inanç yönünden Peygamberin sözünü kabul etmemek küfürdür.[851]

435— (102-s.) Abdullah'dan :

— Iki müslüman yoktur ki, bunlarla Allah arasinda bir perde (muhafaza) olmasin. Bunlardan biri, arkadasina darginlik sözü söyleyince, Allah'in perdesini yirtmis olur, (artik korunmaz). Bunlardan biri digerine":

«— Sen kâfirsin!» derse, ikisinden biri kâfir olur, (muhatab gerçekten kâfir degilse, söyliyen kâfir olur).[852]

Bu haberden anlasiliyor ki, birbirine sadik kalan ve birbirini incitmeyen iki Müslümanin, bu hal üzere bulunduklari müddet koruyuculari Altâh Tealâdir. Eger bunlardan biri hududu asar ve arkadasini gücendirecek sözde bulunursa, Allah muhafazasindan d isarda kalirlar ve birbirleriyle ugrasarak cezalarini çekerler.[853]

(203) Insan Sözünü Belli Kimselere Tevcih Etmemelidir

436— Mesrûk'dan rivayet edildigine göre, Hazreti Âise'nin söyle buyurdugunu anlatmistir:

— Peygamber (Sallallahü A'.cyhi ve Selle m) bir is yapti ve o isin islenmesine ruhsat verdi. Bundan bir kisim müslümanlar kaçindilar, (onu yapmadilar, zanlarinca takva yolunu seçtiler). Bunlarin tutumu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selletnje ulasti. Bunun üzerine, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hitabette bulunup Allah'a hamd etti; sonra söyle buyurdu :

«— Bazi kimselere ne oluyor, benim yaptigim seyden kaçiniyorlar, (onu yapmiyorlar)? Allah'a yemin ederim, ben Allah'i o kimselerden daha iyi bilirim ve onlardan daha çok Allah'dan korkarim.»[854]

Peygamber in yapilmasina izin verdigi bir isi, ashabdan bîr kismi yapmaktan sakindilar ve zannettiler ki, onu islemek kemal derecesine aykiridir. Ramazan gecelerinde hanimlariyle bulusma ruhsatini, kemale uygun bulmadilar. Bunu ögrenen Hz. Peygamber metindeki hutbeyi Irad etmisler ve zevcelerinden ayri kalanlarin kisiliklerini belirtmeyerek konusmuslardir. Yüksek ahlâklari icabi, kendilerine ulastirilan bîr haber dolayisiyle ilgili sahsi hiç bir zaman karsilarina alip konusmadiklarini, tariz yolu ile Ifade ettiklerini Hz. Âise haber vermektedir. Sahislarin ismini vererek ikazda ve Ihtarda bulunmak, ilgiü sahislarin kirilmasina ve incinmesine yol açacagi Için, Peygamberimiz, böyle bir harekette bulunmazlardi; insanlari yüzlerine karsi ayiplamazlardi. Allah'a ibadet ve Itaat gibi, dinî mevzulardaki noksanliklari ikaz ederek düzeltirlerdi.[855]

437— Enes'deiTrivayet edildigine göre» söyle demistir: — Peygamber (Saltaliahü Aleyhi ve Seltem), insanda hoslanmadiklari bir seyi görünce onu karsilarina almazlardi, (ona hitap ederek mahcup birakmazlardi). Bir gün bir adam Peygamberin yanina girdi, üzerinde za-feran sanligi izi vardi. Adam kalkinca, (isine gidince) Peygamber ashabina söyle dedi:

«— Keski bu sariligi ve kokusunu gidereydi, yahut izini çikara ydi.»[856]

Peygamber Efendimiz, huzurlarina gelen adamin özerinde bulunan zaferan lekesiyle kokusundan hoslanmadiklari halde ona, yüzüne karsi git, temizlendikten sonra gel, dememisler; ancak adam ayrildiktan sonra haÜnden hoslanmadiklarini ifade buyurmuslardir. Bununla beraber, E bu D a v u d 'un rivayetinde, adamo :

«— Git, temizlendikten sonra gel.»

Seklinde tesbit edilmistir. Böyle olunca, yüze karsi söyleyisleri nadir olan hallerden biri sayilir.[857]

(204) Kendi Teviline Göre Baskasina Ey Münafik Diyen Kimse

438— Ebu Abdurrahman Es-Sülemî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:

— Hazreti Ali (Radiyallahu anh) 'in söyle dedigini dinledim:

— Ben ve Zübeyr: Ibnu'l-Avvam ikimiz de atli oldugumuz halde, Peygamber (SallaliahüAleyhi ve Sefam),, bizi (Mekke'ye dogru) gönderip dedi ki:

— Gidin, tâ falan bahçeye ulasincaya kadar... Orada bir kadin vardir ki, kendisinde Hatib Ibni Ebi Belta'a tarafindan Mekke müsriklerine yazilmis bir mektup var. (O mektupla Mekke'yi feth edecegimizi müsriklere haber vermektedir.) Onu bana getirin.»

Ona, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vasfettigi sekilde bir deve üzerinde giderken kavustuk. O kadina dedik ki:

— Beraberindeki mektubu ver. O :

— Bende mektup yoktur, dedi. Biz, kadini ve devesini aradik, (bulamadik). Arkadasim dedi ki:

— Bilemiyorum, (ne yapalim). Ben dedim ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hata. etmemistir^ Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak surette (ey hanim), senin elbiselerini çikaracagim, yahut mektubu çikarirsin.
Bunun üzerine kadin, giydigi yün salvarinin kemerine eliyle abanarak mektubu çikardi. Biz de Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e döndük. Hazreti Ömer söyle dedi: (Bu adam = Hatib îbni Ebi Balta'a).
— Allah'a ve onun Peygamberine ve müminlere hiyanet etmistir, (bu münafiktir), birak beni, boynunu vurayim.
Peygamber, Hatib'a sordu:
«— Bu isi yapmaya seni sevk eden ne?» Adam dedi ki:
— Bende nifak yok, ben ancak Allah'a imân eden bir kimseyim. Mekke'deki akrabalarim yaninda taraftarim olsun, kasdmda bulundum. Peygamber;
«— Dogru söylemistir ey Ömer! Bu adam Bedir savasinda bulunmadi mi? Allah o savasta bulunanlarin haline muttali olmasi geregi Ue olur ki söyle buyurur: Istediginizi yapin, size Cennet vacib olmustur.»
Bunun üzerine Hazreti Ömer'in gözleri yasardi ve:
— Allah ve Resulü daha iyi bilir, dedi.[858]

Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sell&m) hicretin sekizinci yilinda Mekke'yi fethetmeye karar verip savas hazirliklarina girisince, harekâtin gayet gizli cereyan etmesini ve Kureys'in bundan haberdar olmamasini temin için tedbirler almisti. Bu hususta Allah'a dua etmisti. Iste bu esnada ashabdan Hâttb Ibni Ebi Belta'a, Mekke'de bulunan Müslüman akrabasi müsriklerden zarar görmesinler diye müsriklere bir taviz olarak savas hazirligini bildiren bir mektup yazdi ve S a re adindaki bir kadinla Mekke'ye göndermeye koyuldu.
Nihayet mektup ele geçirilip Hz. Peygamberin huzuruna getirilince, Hazreti Ömer:
«— Ya Resûlâllah! Izin ver, su münafikin boynunu vurayim!» demisse de, Bedir savasinda bulunmasina hürmet olarak bu kabahatini Peygamber bagislamisti. Bu hâdise üzerine su âyet-i kerîme nazil oldu :
*— Ey imân edenler! Düsmanlarimi ve düsmanlarimizi dostlar edinmeyin. Siz, onlara (mektupla baglilik ve) sevgi yo llu yorsun uz; halbuki onlar, Kur'ân'dan sise geleni inkâr ettiler. Kabbiniz olan Allah'a imân ediyorsunuz diye, sizi ve Peygamberi (Mekke'den) çikariyorlardi. Eger sizler benim yolumda ve rizam ugrunda cihad için (Mekke'den Medine'ye) çikti-mzsa, (düsmanlarimi ve düsmanlarinizi dost edinmeyin). Siz sevgi göstererek onlara sir veriyorsunuz; halbuki ben, sizin gizlediklerinizi de açikladiklarinizi da hep bilirim. Sizden kim bunu yaparsa, artik hak yolun ortasinda sapitmistir.»
Bu âyet-i kerîme, H â 11 b 'in iman ehlinden oldugunu böylece ispat etmistir.
Hâtib, daha önce hicretin alttnci yilinda Hz. Peygamber tarafindan Iskenderiye'deki Rum Meliki Mukavkis'e elçi gönderilmisti. M u k a v -k i s'in takdim ettigi Mariye-i Kiptiyye Ile diger hediyeleri Hz. Peygambere getirmisti. Hicretin 30. yilinda altmis bes yasinda oldugu haI-de vefat etti ve cenazesi Hz. Osman tarafindan kilindi. Allah ondan razi olsun. Netice olarak, herhangi bir tevile saparak bir kimseye «Münafik» diye hitab etmek dogru degildir, hatalidir.[859]

(205) Kardesine: «Ey Kâfir!» Diyen Kimse

439— Abdullah Ibni Ömer'den; Resûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Hangi adam, kardesine kâfir derse, bu söz ikisinden lirini küfre götürmüstür.»[860]
440— Resûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu Abdullah îbni Ömer haber vermistir:
«— Bir kimse digerine, kâfir dedigi zaman, bu ikisinden biri kâfir olur : Eger dedigi kimse kâfir ise, adam dogru söylemistir; yok eger ona dedigi gibi degilse, ona söyledigi küfür sözü kendine döner, (söyleyen kâfir olur).»[861]

(206) Düsmanlarin Sevinmesi

441— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ediyor ki, Hazreti Peygamber kötü kazadan ve düsmanlarin sevinmesinden Allah'a siginirdi.[862]

Kaza ve kadere Iman etmek Imanin sartlarindan biri oldugu gibi, kötü akibetlerden ve vuku bulacak belâlardan Allah'a siginmak da mesrudur. Çünkü yapilan dua da kadere girer. Mukadder olan dua sebebiyle belânin kalkmasi da yine netice itibariyle kaderin tahakkuku olur.
Meselâ; bir kimse hakkinda bir belâ mukadder olur ve yine bu belâ için o kimse dua ederse ondan kurtulacagi da takdir edilmis olur. Onun için belâlarin vukuundan ve kötü akibetlerden Allah'a siginmak ve ona dua etmek kullara düsen Ibadef vazifesidir.
Düsmanlarin sevinmesini gerektirecek hallerin zuhurundan da Peygam-beî Efendimiz Allah'a siginrriisbrdir. Çünkü düsmanlarin sevinip galeyana gelmesi, insanlarin nefsinde kuvvetli tesir birakir ve insanlar bundan son derece nefret duyörlar. Bunun doguracagi düsmanlik karsilikli haldarin çignenmesine sebep olur, haram seyler helâl diye kabul edilir. Ümmet bu kötö akibete düsmesin diye, Peygamber Efendimiz düsmanlarin sevinmesinden Allah'a siginarak bize örnek yol göstermislerdir.[863]

(207) Malda Israf

442— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
«— Allah sizin üç seyinize razi olur ve üç seyinize razi olmaz. Sizin O'na ibadet edip de kendisine ortak kosmamaniza, topluca Allah'in dinine

sarilmaniza ve Allah'in isleriniz için idareci tayin ettigi kimselerle iyi idare etmenize razi olur. Sizin dedikodu etmenizi, çok soru sormanizi ve mali israf etmenizi kerih görür, (bu üç seyden de hosnud olmaz).»[864]

Allah Tealâ'nin razi oldugu isler yalniz öç seyden ibaret olmayip, sayisiz denecek kadar fazladir. Ancak bu zikredilen üç sey dinin ve dindeki gayenin esasini teskil ederler Bunlarin önemine ve esas oluslarina binaen açiklanmislardir.
1— Allah'a ibadet etmek ve ona hiç bir seyi ortak kosmamak imanin esasi* ve tevhidin bInasidir. Böyle bir inanç olmaksizin yapilan ibadetler makbul olmaz ve iman da sahih olmaz.
2— Topluca Allah'in dinine sarilmak, dinin yasamasini saglamak ve saadet nimetlerinden faydalanmak nimetini kazandirir. Allah'in emirleri ve nizami, ancak toplu olarak dînine baglanmak ve ona sarilmak sureti ile uygulanir. Bu birlik ve beraberlik kurulmadikça Islâm dini yasamis olmaz ve müslömanlar da ondan faydalanamaz.
3— Müslümanlarin islerini görmek ve onlari idare etmek için Allah Tealâ'nin basa geçirdigi âmirlere ve idarecilere itaat etmek ve onlara yardimci olup Iyi geçinmek, devlet idaresinin ve millet asayisinin en önemli rüknüdür. Idareciler Islâm dininden çikmadikça ve Allah'in emirleri disina tasmadikça, onlara itaat etmek sarttir. Bu yapilmadigi takdirde, o memlekette anarsi ve isyanlar daima mevcut olur. Huzur ve güven kalkarak onun yerini dehset ve vahset kaplar. Insanca yasama, hayvani yasama haline döner. Onun Icm müslümnlartn, müslüman idarecilerine baglanip onlara itaat etmeleri, Allah'in emrettigi büyük bir vazifedir.
Allah'in razi olmadigi ve kerih gördügü seyler de çoktur. Bununla beraber, önemlerine binoen hadîs-i serifte üç sey olarak gösterilmislerdir:
1— Dedi-kodu, Allah'in razi olmadigi seylerden biridir. Müslümanlari birbirine düsürmeye ve kardeslik baglarini koparmaya sebep olan en korkunç bir hastaliktir. Cemiyeti kemirir ve ferdleri birbirine düsürerek yikar. Manen yikilan cemiyette de din kalmaz.
2— Lüzum olmaksizin fazla soru sorup irdelemek yine zararli bir hastaliktir. Insani süpheye ve süphe de imansizliga götürür. Bosuna zaman kaybettirir, münakasa ve mücadelelere yol açar. Bunlarin sonucu da ayriliklara, ihtilâflara varir.
3— Mali israf etmek, zayi etmek yine yikici bir davranistir. Bir milletin ayakta durmasi için iki unsura ihtiyaci vardir. Bunlardan bîri manevîdir, digeri de maddîdir. Manevî olan, sahih imanin getirecegi güzel ahlâktir. Maddî unsur ise, malî kuvvettir. Malî ve iktisadî güce ulasabilmek için israf kapilarini kapamak sarttir. Mali zayi etmeksizin tasarruf edenler, iktisadî güce sahip olurlar. Bu güce sahip olanlar da esaretten ve kölelikten, sömürülmekten kurtulurlar. Israfa ve rasgele harcamalara gidildigi zaman da boiç altina girilir. Borçlanan milletler de, alacakli devletlere karsi iktisaden ve kültür yönünden esir olurlar, benliklerini kaybederler.[865]

443— (103-s.) îbni Abbas, Aziz ve Yüce olan Allah'in: «— Her neyi hayra harcarsaniz, Allah onun arkasindan karsiligini (mükâfatini) verir; O rizik verenlerin en hayirlisidir.» âyet-i kerîmesin-deki harcamayi, israf etmeksizin ve büsbütün kicmaksizm diye tefsir etmistir. (Sebe'e Sûresi, Âyet: 39)[866]

Yemede ve giymede, ev ihtiyaçlarinda ve bütün harcamalarda ihtiyaç miktarini asmayacak sekilde mali ve parayi kullanmak mubahfsr. Zaruret ve Ihtiyaç miktarindan fazla olarak lükse, tezyinata ve gösterise kaçmak israftir. Böyle harcamalar yasak kismina girerler.
Hayir yollarina yapilan harcamalar ne kadar fazla olursa olsun, israf sayilmaz; ancak kenefi ihtiyacini karsilayacak kadar mal ayirmak ve bulundurmak Icab eder, baskasina ihtiyaç duyulmasin diye...
Cenab-i Hak söyle buyuruyor:
«— Elini boynuna bagli kilma (cimir olma) ve büsbütün de onu açip israf etme ki, sonra kinanmis olursun, eli bos açikta kalirsin.» (Isra Sûresi, Âyet: 22)[867]

(208) Saçip Savuranlar

444— (104-s.) Ubey'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Abdullah'a (Ibni Mes'ud'a) saçip savuranlardan sordum. Söyle cevap verdi :
— Hak olmayan (mesru bulunmayan) yere harcayanlardir.»[868]

Allah'in haram, ve yasak kildigi yerlere yapilan bütün harcamalar mesru olmadigi için, bu gibi yerlere sarf edilen paralar ve yapilan yatirimlar Israfin en kötüsüdür. Çünkü hem haram seyler ihya edilerek takviye edilmis olur, hem de mal elden çikararak asil ihtiyaçlar yüz üstü kalmis olur. Ferdlerdeki israf hastaligi cemiyete sirayet eder ve sefahat bas göstererek iktisadî çöküntü meydana gelir.[869]

445— (105-s.) tbni Abbas'dan rivayet edildigine göre:
«— Saçip savunanlardan murad, hak olmayan yere harcama yapanlardir, dedi.»[870]

(209) Evleri — Konaklari — Kervansaraylari Islâh Etmek

446— (106-s.) Hazret! Ömer'in minberde söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Sizi barindiran evlerinizi düzgün yapiniz ve su (zararli) yilanlari korkutunuz, (onlarla mücadele ediniz, evlerinize girebilecek bir kapi bulmasinlar). Bu hareketiniz onlarin sizi korkutmasindan (ve size zarar vermesinden) önce olsun. Bu yilanlarin size selâmet vereni asla ortada yoktur. Allah'a yemin olsun ki, biz onlara düsmanlik edeliden beri onlarla arayi düzeltmis degiliz. (Öteden beri onlarin insanlara düsmanligi mevcuttur, zararlari devamli, olacaktir).»[871]

Yilan öldürme konusunda merfu olarak Ebu Davud su hadîs-i serifi tespit etmistir:
«— Biz yilanlarla savasah beri aramizda anlasma olmamistir. Onlardan korkarak herhangi birisi öldurmeyip terk eden bizim yolumuzda gidenlerden degildir.»[872]
Insanlarla yilanlar arasinda savas ezelden beri mevcut olan tabiî bir haldir. Düsmanlik devamli oldugu için onlara güvenmek ve emin olmak yoktur; mücadele ederek onlari öldürmek ve zararlarindan korunmak icab eder. Bu mücadeleyi yapmayan veya yilandan korkarak onu ke'ndr haline birakan, Hz. Peygamber'in takip ettigi yolu terk etmis sayilir. Bu ifadeden zararlarinin büyüklügü anlasilmaktadir. Yilanlarin çogalmasi, insanlarin zehirlenmelerine ve ölümlerine sebep teskil edeceginden buna meydan birakilmamalidir. Iste bu mücadelenin basinda da evleri düzgün yapmak geliyor. Yilanlarin ve hasaratin evlere girememeleri için hiç bir delik ve gedik birakmamayi ve binalari düzgün yapmayi Hz. Peygamber Efendimiz emretmektedirler, ilk korunma çaresine bas vurulduktan sonra meydana çikacak yilanlarin öldürülmesi suretiyle de onlarin zararindan kurtulma yolunu göstermislerdir.[873]

(210) Binalara Harcama (Yatirim)

447— Habbab'dan, söyle dedigi rivayet edilmistir :
«— Insana her yaptigi seyden mükâfat (sevab) verilir; ancak binadan dolayi verilmez.»[874]

Ebu Davud, Enes Ibni Malik'ten merfu'an naklettigi ha-dîs-i serîfte Hz. Peygamber söyle buyuruyor:
«— Her yapilan bina sahibine bir vebaldir; ancak muhtaç oldugu müstesnadir.»
Ihtiyaç kadar bina insaati yapilmalidir.
Bu hadîs-i seriflerin -tasidigi büyük hikmetler bugün bir mucize olarak önümüzde müsahade edilmektedir. Bilhassa büyük sehirlerde ellerine çesitli yollarla büyük imkânlar geçirenlerin ihtiyaçlarindan kat kat üstün lüks ve konforu ölçülemeyecek sekilde milyonlar degerinde daire ve apartmanlari isgal etmeleri, iktisadî düzenin bozulmasina, sinif farklarinin dogmasina amil olmaktadir. Yeryüzündeki çekismeler ve düsmanliklar hep bu anlayis ve uygulamalardan ileri gelmektedir. Islâm'in ruhuna ve ahlâkina dönmedikçe önü alinamayacak büyük felâketler daima mukadderdir. Komünizmin gelisme istîdati gösterdigi bölgeler, bu maddî farklarin en ziyade çogaldigi memleketlerdir; saten maddenin hâkim olmaya basladigv yerlerde de maneviyat ve ahlâk azalmis ve mahkûm olmus olur. Mâriâ maddeye hakimiyetini yitirince, madde maneviyati esareti altina alir. Böylece sirf maddeciligin hâkim oldugv diktai rejim ve idareler kurulur; dünya zindana dönüp âhiret hüsran olur.
Böyle vahim durumlara düsmemek için, Müslümanlaradüsen vazife mana ve maneviyat hakimiyeti kurma yolunda çalismaktir. Camilerin bite sade bir sekilde yapilmasini, tezyinattan kaçinilmasini ve ihtiyaçlari karsilayabilecek sekilde insa edilmelerini dinimiz bize emrediyor. Binalarda yarisma-mayi, birbirinden yüksele apartmanlar kuryimamasini ve böylece komsunun isigina ve rüzgârina engel verilmemesini tavsiye ediyor. Yalniz kendi menfaatini ve yasayisini düsünenlerin çogaldigi beldeler, her türlü fenaliga kapilarini açmis bulunurlar. Bugün memleketimizde zarurî ihtiyacin disinda gösterisle tezyinata kaçarak çift çift minareler, kubbeler ye islemeler, çesitli boyaVr ve renklerle însâ tedilen camilerin maddî degerleri milyarlari asarken, Islâm kültürüne ve,ahlâkî kalkinmaya, ilim v^ fikir adanii yetistirmeye gayret sarfedilmeyîsi, yatirim yapilmayisi ve bu ihtiyacin duyulmamasi en büyük kayibimizdir. Bu hal de maddenin manaya hakimiyetidir. Millete ve dine hizmet aski ile çirpinan nice fakir ve muhtaç talebeler vardir ki, kendilerine bir yardimci bulamiyorlar, kendilerini yükseltecek imkânlara Taslamiyorlar. Her zengin kendi imkânlarina göre Ilkokuldan itibaren Ihtisasina kadar üç bes fakir ve dirayetli çocugun egitimini üzerine almis bulunsa, en büyük hizmeti islemis olacagindan, en büyük âhiret sevabini da kazanmis olur. Yeterki niyet islâm'a ve mîllete hizmet olsun; Islâm ahlâkini gerçeklestirme gayesini tasisin.
H a b b a b kimdir? :
Ebu Abdullah künyesi ile taninan H a b ba b'm babasi Erett1-dir. Habbab ibni Erett diye söhret bulmustur. CahIliyyet devrinde esir edilerek Mekke'de satilmis ve Om mü En m ar adindaki bir kadin tarafindan satin alinarak azad edîlmfsti. Kiliç Imal eden ünlü bIr usta idi. Huza'a kabilesinden oldugu söylenir. Ilk Islâm'i kabul eden alti kisinin altincisi olmustb. Islâm dinine girdigini ilk açiklayan Habbab olmustur. Mekke de müsrikler tarafindan çok acikli bir sekilde azab edilenler arasinda bulunuyordu. Bir gün Hz. Ömer, Habbab'a sordu:
«— Allah yolunda nasil bîr güçlükle karsilastin?»
O söyle cevap verdi:
«— Ey mühimlerin Emîri! Benîm için ates yakildi. Oyleki bu yatölüh atesi vücudumdaki yaglar söndürmüstü.»
Allah yolunda ilk hicret eden Müslümanlardan (Müstaz'afîn'den) dir.
Bedir savasinda ve ondan sonraki diger bütün savaslarda bulunmus; ve sonra Küfeye geçerek orada 63 yasinda oldugu halde hicretin 37. yilinda vefat etmistir. Rivayete göre hastaligi çok siddetli olmustu. Bu tzdi-rabini ifade için söyle demisti :
«— Eger Resûlüllcih (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) bize, ölümü istemeyi yasaklamiyaydi, ben Ölümü isteyecektim.»
Hazreti A I i (Radiyalîahu anh) Siffîn savasindan dönüsünde kabrine ugramis ve söyle demisti :
— Allah Habbab'a rahmet etsin! Gönlü ile Müslüman oldu, istiyerek hicret etti, mü cari Id olarak yasads ve muhtelif belâlarla karsilasti. Elbette AIIah onun mükâfaîtn: zayi etmIyecektir. .
Peygamber Efendimizden hadîsler rivayet etti. Kendisinden de Ebu U m a m e, kendi oglu Abdullah, Ebu Ma'mer, Kaysibni Ebu Haz,i m ve Mesrûk gibi zevat rivayet etmislerdir. Allah ondan ve butun ashabdan razi olsun.[875]
(211) Insanin Kendi Isçileriyle Çalismasi

448— (108-s.) Abdullah ibni Amr'in, (Tâifde)Veht mevkiinden çikip gelen kendi kardesine söyle dedigi isitilmistir :
«îsçilerin çalisiyor mu? O, bilmiyorum, dedi. Abdullah ibni Amr:

— Eger Sakif kabilesinden olaydin, isçilerinin ne yaptigini bilirdin, dedi. Sonra Abdullah ibni Amr bize döndü ve söyle dedi:
— însan kendi yerinde (Ebu Asim da bir defasinda: Malinda, dedi) isçileriyle beraber çalistigi zaman, Azîz ve Celîl olan Allah'in isçilerinden bir isçi olur, Allah'in rizasini kazanir.»[876]

Burada hadîs, HazretI Peygambere kadar yükseltilmiyorsa da kendisinden rivayet edilen zat ashab-i kiramdan en çok hadîs rivayeti Ile meshur bulunan Abdullah Ibni Amr 'dir.
A b d u I I a h 'in künyesi Ebu Muhammed olup, Kureys'lIdir ve babasi Amr IbnI'l-As 'dan önce Islâm'i kabul etmistir. Hazreti Peygamberin mübarek agizlarindan isittigini yazmak özere Peygamberden izin istemis ve kendisine izin verildikten sonra pek çok hadîs-I serîf yazmistir. Ebu Hüreyre hazretleri, Abdullah ibni Amr'-in kendisinden daha fazla hadîs ezberledigini itiraf etmis ve bunun sebebini de, hadîsleri yazmis olmasina baglamistir.
Abdullah, Sam fethine babasi Üe katilmis ve Yermük seferinde de babasinin (Amr ibni'l-As'in) sancaktarligini yapmistir. Siffîn vak'asma yine babasi ile katilmissa da, Hz. Alî 'ye karsi silâh kullanmamisti. 63 hicret yilinda vefat etmistir. Vefat yeri ihtilaflidir. Misir, Mekke ve Taif olarak gösterilir. Burada gecen hâdise Taifle ilgili oldugu için Taifte ölmüs olmasi Ihtimali daha kuvvetlidir. Zira «Veht» denilen yer, Taif civarindadir ki, Taif baö ve bahçeleriyle, akar sufariyfe ön salmis havasi gayet mutedil bîr yerdir. Sakîf kabilesi de bu bölgenin yerlilerini teskil eder. Bahçe ve ziraat isleriyle mesgul olduklari için, Abdullah îbni Amr kardesine:
«— Eger Sakîf kabilesinden olaydin, isçilerinin ne yaptigini bilirdin, fonlarla çalisir, durumlarina vakif olurdun)» demistir. Bundan anlasiliyor ki, Sakîf kabilesi isçileriyle beraber çalisan gayretli kimselerdi.
Hadîs-i serîfîn ruhunu teskil eden :
«— Insan isçileriyle beraber kendi arazisinde veya malmcfa çaKsttgi zaman, Allah'in isçilerinden bîr isçi olur...» sözünde su hikmetler vardir:
1— Patron-isçi münasebetlerinde beraberlik ve iste ortaklik husule gelmekle Iste esitlik olur.
2— Isçileriyle isi basinda bulunan kimsenin is randimani yöksek olur.
3— Is sonucu elde edilecek mamullerde kalite üstünlügü bulunur.
4— Patron ve isçi arasindaki yakinliktan sevgi ve kardeslik baglari kuvvetlenmis olur ve topyekûn çalisma husule gelir.
Iste bu faydalarindan dolayidir ki, isçisi ile çalisan kimse, Allah'in isçilerinden biri gibi olur. Allah'in rizasi yolunda çalismis bulunur ve bundan da sevab kazanir.[877]

(212) Binalarda Boy Ölçüsmek

449— Ebû Hüreyre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Insanlar bina insaatinda birbirleriyle yükseklik yarisinda bulunmadikça kiyamet kopmaz.»[878]

Kiyametin kopacagi ani Cenab-i Hak hiç kimse/e bildirmemistir. Habersiz olarak ansizin gelecektir. Ancak yaklastigina delâlet edecek alâmetler Hz. Peygamber tarafindan varid olmustur. Bu alâmetler de büyük ve küçük olraafc özere Iki kisma ayrilir. Büyük alametlerle küçük alâmetler arasinda ne kadar bir zaman geçecegi de bilinen sey degildir. Küçük alâmetlerden zuhur edenleri vardir. Bu hadîs-i serifte buyurulan bina yarismalari 20. asrin özelliklerinden biri olmustur. Bu halin ortaya çikacagini, 14 asir önce haber vermek bir peygamberlik mucizesidir ve kiyametin yakin bir gelecekte kopmayacagtni da bir açiklamadir. Bina yarismalarinda buIimtH-duktan sonra hemen kiyametin kopacagi manasi anlasilmamalidir. Bu devreye kadar kiyametin kopmayacagi garantisi oluyor, bundan sonra ne kadar devam edecegi yine bilinemiyor. Gelecek zamanlarda vuku bulacak cemiyet hayati ile yasayislarini bildiren mucizeler arasinda ayri bir mucize oluyor.
Her yapilacak binanin Allah katinda makbul olmayacagi manasi da çikarilmamalidir. Allah rizasina uygun, ihtiyaç1 ve öiçü dairesinde yapilacak Insaatlar daima makbuldür. Allah'in dinine hizmet ve onu yüceltmek gayesi hakim olmalidir. Islâm dini Için çalismak ve Müslümanca yasamak niyeti ile çalisilirsa/ ahlâk düzelir, fakirlik kaikar, adalet ve güven dogar, cemiyet selâmet bulur. Bu niyet terk edilince bütün yatirimlar vebal ofur.[879]

450— Hazretf HaSan'm söyle" dedigi rivayet edilmistir :
«— Hazreti Osman Ibni Affan'm hilâfeti zamaninda, Peygamber (S&llcUîahti Aleyhi ve Se Hem /in zevcelerinin evlerine girerdim de evlerin tavanlarina elimle kavusurdum.»[880]

'Hazreti Hasan (Radiyallahu anh) Efendimizin ifadelerinden anlasiliyor ki. Peygamber Efendimizin zevcelerine ait evlerin yüksekligi eüe kavusulacak ve erisilecek kadardi. Bu yükseklik, orta boylu insanlar nazari Itibara alinacak olursa 2.10-2.20 Cm. civarinda olur. Bundan evlerin mütevazi oldugu manasi çikmaktadir. Ihîsam ve debdebeye kaçilmadigini, basit Ve sade bir tarzda evlerin yapilmis oldugunu ögrenmis bulunuyoruz.[881]

451— Davud ibni Kays anlatarak söyle demistir::
«— (Peygambere ait) hücreleri, killarla" örülmüs çullarla distan kaplanmis halde, hurma dallarindan yapilmis gördüm. Zannediyorum ki, evin genisligi, hücre kapisindan evin kapisina kadar alti veya yedi zira' (4,5-5 metre) vardi. Evin iç kismim da on,.zira* (6-6,5 m.) tahmin sdiyorum. Tavani ise, yedi ve sekiz zira' arasinda, buna yakin zannediyorum. Hz. Âise'nin kapisinda durdum. O kapi, batiya dönüktü.»[882]

Peygamber Efendimizin zevcelerine ait evcegizlerin ne kadar sade ve basit bir sekilde yapilmis oldugunu Dav u a1 Ibni Kays'in rivayetinden de

ögrenmis bulunuyoruz. Bundan önceki hadîsi teyid etmektedir.[883]

452— (109-s.) Abdullah El-Rûmî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Ümmü Talak'in evine vardim da dedim ki, bu evinin tavanlari ne kadar alçak! Kadincagiz söyle cevap verdi:
— Yavrum! Müminlerin Emîri Ömer ibni Hatiab (Radiyallahu anh) binalarinizi yüksek yapmayiniz diye idarecilerine mektup yazdi; çünkü bu (yüksek bina yapisi) kötü günlerinizden olacaktir.»[884]

Kendisinden haber nakledilen Abdullah El-Rumî'nin kim oldugu hakkinda bilgi verilmemekte oldugu gibi, ümmü Talak'in da hali bilinmemektedir. Ancak Ali Ibni Müs'ide, Abdullah El-R û m î "den rivayet etmistir. Alî Ibni Müs'ide nin güvenilir mutemed bîr ravi oldugu söylenmekte ise de, aksini iddia edenler de vardir.
Daha önceki hadîs-i seriflerle bir arada mütalâa edildigi zaman, mana bakimindan aralarinda bir mubayenet görülmedigi anlasilir. Yine evlerin sade ve Ihtisamsiz bir sekilde yapilmis olduklarina ve buna riayetin lüzumuna Isaret vardir.[885]

(213) Bina Insa Eden Kimse

453— Habbe îbni Halid ve Sevâ Ibni Halid'den rivayet edildigine göre, her ikisi Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) kendine ait bir duvari yahut bir binayi onarirken ona geldiler ve yardim ettiler.»[886]

Peygomber Efendimizin kendilerine ait bir duvar veya bir bina onarimi veya Insasi için bizzat mesgul olduklarini ashabi kiramdan iki zat olan ve kardes bulunduklari anlasilan Habbe ile Sevâ rivayet etmisler ve bu iste Hz. Peygambere yardimci olduklarini da söylemislerdir. Ihtiyaç ve zaruret halinde bu gibi insaatlarin yapilmasinda bir sakinca bulunmadigina bu rivayet açik bir delil teskil etmektedir. Mubah görülmeyen insaatlar, ihtiyaç disi olup, konfor ve tezyinata kaçanlardir.[887]

454— Kays Ibni Hazim'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Habbab'm yedi yerinde atesle daglanma yarasi oldugu halde, hastalik ziyaretine vardik. O söyle dedi:
— Bizden önceki ashabimiz, gelip geçtiler de dünya, onlarin âhiret mükâfatindan bir §ey no&sania§tirmadi. üiz ise, elde euigirniz imkânlari topraga harcamaKtan baska. bir yer bulamiyoruz. Kger Peygamber (öauatuihu Aleyhi ve beiietn) dize ölümü istemeyi yasanamamis olsayui, ben onu isterdim; ölmeme duâ ederdim.» [888]

Habbab'm tercüme-i haline ait bilgi 447 sayili hadîs-i serîf münasebeti ile verilmisti. Atesle daglanmak suretiyle Meictce müsriklerinden çek-tîgi eziyetler ve iskencelerden ötürü söyle demistir:
«— Benim çektigim musibet ve belalari, Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Seilem/'m ashabindan hiç kimse çekmemistir.»
H a b b a b hicretin 37. yilinda vefat ettigine göre, Hz. Peygamber'den 25 yil sonra meydana gelen degisikligi ve ashab-i kiramin hayat anlayisi arasindaki farklari açiklamislardir. Öncekiler ele geçirdikleri maddî imkânlarin hemen hepsini din ugruna harcarken, sonrakiler topraga ve bina Insasina harcama yolunu tutmuslardi. Aradaki bu büyük farki hissedip üzüntü duyan H a b b a b hazretleri, ölümü istemek mubah olaydi, Ölümü isierdim diye halini beyan etmistir.[889]

455— (Devamla) Sonra baska bir defa Peygatnber'e gittik ki, kendine ait bir duvar yapiyordu. O söyle buyurdu :
«— Müslüman harcadigi her seyden sevab kazanir; ancak insaata harcadigi seyden degil.»[890]

Topraga, yani bina insaatina harcanan paralar ve bedenî çalismalar, hayir Islerinden oldugu veya ihtiyaç karsiligi yapildigi takdirde makbuldür, ögönmek için, ihtiyacin üstünde olarak yapilanlar, tezyinat ve lüks kismina kaçanlar karsiliginda hiç bir sevab elde edilemez; aksine böyle yatirimlar vebal olur.[891]

456— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ben, kendimize ait bir barakayi onarirken, Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) ugrayip söyle dedi:
<— Bu nedir?» Ben dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Barakamizi onariyorum. Bunun üzerine Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem/:
— Ecelin gelisi, bunun yikilmasindan daha çabuktur.» buyurdu.[892]

Insanin ömrü kisa bir müddet olup, ecel ansizin gelir. Nice insanlar vardir ki, insa etmekte olduklari evlere daha giremeden veya girdikten az bir müddet sonra ölmüslerdir. Binalar hep geride kalmis, sahipleri göçüp gitmistir. Iste bu gerçegi hatirlatmak için Hz. Peygamber, Abdullah ibni Amr'o ihtarda bulunmuslarda. Yoksa basladigi onarim isinden onu alikoymamislardir. Baslanilan is hangi çesitten olursa olsun, onu yaparken her an ölümün gelebilecegi hususunu düsünmek ve ona göre manevî yönden hazirlanmak icab eder. Ölümü ve âhireti unutarak veya düsünmek Istemeyerek yapilacak isler, Allah'in rizasina uygun düsmez; çünkü bunlarda nefsanî arzularin hakimiyeti bulunur. Her iste ölçülü hareket etmek en se-lâmetli bir yoldur.[893]

(214) Genis Mesken

457— Nafi' ibni AbdüI-Haris, Peygamber (Sailallahü A hyhi.ye Sellem) den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu :
«— Genis mesken, dürüst komsu ve rahat binek, kisinin saadetindendir.»[894]

Her insan dünyada bir meskene muhtaçtir. Mesken, insanin zarurî ihtiyaçlarinin basinda gelir. Onun için oturulacak bir eve sahip o!ma!< geçimin yarisini teskil eder. Bir de oturulan ev, Ihtiyaçlari karsiliyacak kadar genis bulunursa, gerçekten saadet olur. Gerek evdekîlerin oturup yatmalarini, gerekse misafirlerin agirlanmasini karsilayacak sekilde müsait bulunan evler, sahipleri için birer saadet vesilesi olurlar. Iç ve disa karsi mahcubiyet ve sikinti duymadan gerekli hizmetler yapmak ve yüz akligi ile çikmak büyük bahtiyarliktir.
Iyi ve dürüst komsu da Insan Için bir saadet sebebidir. Hiç kimse tek basina yasayamadigindan ve daima en yakin komsusu ite ilgisi bulunacagindan, huzur ve selâmetin temini, ancak ahlâki ve geçimi güzel komsuya sahip olmakla mümkündür. Kötü komsuya sahip olmak huzursuzlugun bas sebebidir. Bu bakimdan, iyi ve dürüst komsu insanin dünya saadetlerinden biridir.
insanoglunun hayati evde ve disarda olmak üzere iki bölüm arz edsr. Evdeki saadet yollari, genis ve ev iyi komsunun bulunmasi ile meydana gelir. Disardaki çalismalar için de iyi ve rahat, afiyetti bir binege sahip olundugu takdirde yine insan için bunda da saadet vardir. Her asirda ve her bölge için muteber olan binek vasitalari göz önüne alinirsa, bunlar içinde en kullanisli ve en rahat olani, insanin ihtiyaçlarini en güzel bir sekilde karsilayacagindan, bu da bir saadet vesilesidir. Allah'in ve Peygamberin emirlerine uygun hareket etmek sarti ile bu üç imkâna sahip olmak gerçekten dünya saadetidir. Böyle nimetlere kavusmanin hamd ve sükrünü yapmak kulluk vazifesidir.[895]

(215) Evlerinde Cumba Edinenler

458— Enes'e ait cumba üzerindeki kösede Enes'le Jberaber bulunan Sabit (ibni Kays ibni Semmas) söyle anlatmistir:
— Enes ezam isitti de evden asagi indi, ben de indim. Adimlari kisa atmaya basladi ve dedi ki, ben Zeyd ibni Sabit ile beraberdim. O, benimle bu sekilde yürüdü ve söyle dedi:
— Biliyor musun, niçin seninle böyle yürüdüm? Çünkü Peygambei1 (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) benimle bu sekilde yürüdü ve söyle buyurdu1:
«— Biliyor musun, seninle niçin böyle yürüdüm?» Ben :
— Allah ve onun Resulü daha iyi bilir, dedim. Buyurdu ki:
«— Böyle kisa adimlarla yürümemin sebebi namaza gidiste, adimlarimizin sayisi çok olsun diyedir.»[896]

Bu hadîs-I serifte iki meseleye isaret edilmektedir:
1— Evlerin üst veya yan kisimlarinda çikinti, balkon ve cumba gibi bölme ve ilâvelerin yapilmasinda din yönünden bîr engel yoktur. Hazreti Enesin böyle bir yere sahip bulunmasi isin cevazina delil teskil etmektedir. Zaten Imam Buharî hazretleri de bu noktaya isaret için bu hadîs-i serîfe özel bir bölüm ayirmistir.
2— Namaz kilmak için cami veya mescIdlere gfderken fazta adrni yapmak ve çok mesafe almak, Ibadete ayrica bir fazilet kazandmr. Bundan anlasiliyor ki, evi uzak mesafede bulunan kimsenin normal adim sayisi ile, evi yakin bulunanin kisa adimlari sayisi birbirlerine müsavi olursa, ayni fazileti alirlar. Bununla beraber kolay adimlarla kazanilacak sevab, güçlük ve mesakkatle kazanilacak sevaba ulasamaz diye yorum da yapilmaktadir.
Bid'at sahibi olmayan mahalle imamim birakip daha uzak bir mescide gitmek, fazilet degildir. Yakin mahalle mescidini, Allah'i zikir ve ibadetle ihya etmek evlâdir. Sünnete bagli bulunmayan bid'at sahibi yakin manalle imamini birakip, wzakta olan takva sahibi Imama uyulursa, bunda bir mahzur yoktur.
Zeyd Ibni Sabit kimdir? :
Zeyd, finscsr'dan olup, künyesi E b u Sa Id 'dir. Hz. Peygamber, Medine'ye seref verislerinde Zeyd on bir yasinda bulunuyordu. Kendisi söyle anlatir:
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj Medine'ye ilk seref verdikleri zaman, ben onun huzuruna getirirdim ve benim için :
— Bu Neccar ogullarinddndir, dendi. Peygamber on yedi sûre okudu. Ben de onlari ezberleyip Peygamber e karsi okudum. Bu, Peygamber in hosuna gitti ve bana dedi ki :
«— Yahudi lisani üzere yazmayi ögren; çünkti ben onlara güvenemiyorum.»
On bes gün geçmemisti ki, ben Yahudice yazmayi ögrendim. Böylece Peygamber'In mektuplarini onlara yaziyordum ve onlarin mektuplarini da Peygambere okuyordum.
Diger bîr rivayete göre Hz. Peygamber, Z e y d 'e SüryanIce ögrenmesini emrettiler; o da on yedi günde ögrenmis oldu.
Zeyd IbnI Sabit, Peygamber'in Vahy kâtibligIni de yapmistir. Becjir savasma katilmak Istemisse de, Peygamber onu küçük gördügünden bu savasa katilamadi. Uhud ve ondan sonraki savaslara katilmistir. Bir rivayete göre de Ilk katildigi savas Hendek savasidir. Hendek kazilmasi sirasinda Müslümanlarla beraber toprak tasirdi. Peygamber'in :
— Bu ne güzel gençtir.»
Seklinde iltifatlarina bu çalismasi sirasinda nail olmustu.
Hendek savasi hazirliklarinda çalisirken Zeyd bir ara uykuya dalmis. Ashabdan Ummare ibni Hazm gelip, Zeyd'in haberi olmadan silâhini almis ve saklamis. Bu hadise özerine Hz. Peygamber ister ciddî olsun, ister sakaciktan olsun, hiç bir Müslümanin korkutulmamasini ve esyasinin saklanmamasini emrettiler. Böyle eziyet verici hareketleri yasakladilar.
Tebük savasinda Neccar ogullarinin sancagi Ummare ibni H az m 'in elinde idi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu alip Zeyd ibni Sabit'e verdi. Bunun özerine Ummare:

— Ey Allah'in Resulü! Benim hakkimda size bir sey mi söylendi de böyle yaptiniz?» dedi. Hazreti' Peygamber:
«—Havir, böyle bir sey yoktur. Ancak Kur'ân önde gelir; Zeyd KUr'ân'i ögrenip alma bakimindan senden önde gelir.» buyurdu.
Kür'ân-i Kerîm'e olan vukuf ve ehlîyet-nden ötürü, Yemame vak'asinda hafizlarin çonu sehid düsmekle halife Hz. E b u Bekir Kur'ân'm zayi o'masmdan korkarak bir araya toplanip yazilmasini kendisine emretmisti. Zeyd de bu görevi yerine getirmisti. S a ' b î diyor ki, Zeyd in-sonlara iki seyde üstün gelmisti : Feraiz ilmi Ile Kur'ân ilminde... Hazreti Ömer sefere aktifii zaman yerine Z e y d 'i birakirdi. Hz. Peygamber Zeyd icin sövle buyurmustur:
«— Ümmetimin en Ivi feraiz Mleni Zevd ibni S&MtMir.» ibni S a ' d , sah'h b>r isnndla söyle rivavet ediyor: «—Fetva ehli o'an alti kisiden biri Z e v d idi. Onlar su kimselerdir: Ömer, Ali, Ibni Mes'ud, Öbeyy, Ebu Musa, Zeyd ibni Sabib BIr rivayet de söyledir:
Zeyd Medine'de kaza, fetva, k-raat ve feraizde bas Idi. Hicretin 45 yilinda vefat etti. Vefat ettifii zaman Ebu Hureyre dedi ki, bu ümmetin hayirlisi vefat etti. Ola ki Allah Tealâ bunun yerine Ibni Abbasi geçirsin. Ibni A b b a s hazretleri de ölümünden duydugu acivi söyle belirtmistir:
«— Ilmin nasil göçüp gittigini bilmek isteyen baksin, iste böyle göçer pMer. Allah'a yemin ederim ki, bugün çok büyük bir ilim gömülmüstür.» Allah hepsinden razi olsun.[897]

(216) Binalari Süslemek

459— Ebû Hüreyre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu :
«— Insanlar evler bina edip de, onlari kumaslara benzetmedikçe, kiyamet kopmaz.»
îbrahim demistir ki:
— Kumastan maksad, çizgili alli pullu elbisedir.[898]

Anlasiliyor ki, saadet devrinden sonra bir zaman gelecektir. Bu devirde insanlarin insa edecekleri evler gayet süslü ve rengârenk olacak. Binalarin durumu çesitli kumas desenlerine benziyecektir. Binalarin iç veya dis kismi diye bir ayirma olmadigindan her iki kisim Için de ayni hüküm geçerlidir. Nitekim bugün bilhassa binalarin iç kisimlari çesitli motiflerle süslenip bezenmektedir. Manzara, Peygamberin mucizesi olarak ibret gözleri önüne serili bulunmaktadir. Bu ha!, îöks ve israfin, dünyadan ayrilmayacak gibi dünyaya baglanmanin eseridir. Tezyinatin daha ne kadar inkî-, saf edecegi simdiden tahmin edilemez.[899]

460— Mugîre'nin kâtibi Verrad'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Muaviye, Resûîüllah (SalfaVahü Aleyhi ve Se!.îem)'âen duyduklarini bana yaz diye, Mugîre'ye mektup yazdi. Mugîre de ona sunu yazdi:
— Allah'in Peygamberi (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem), her namazin, arkasinda söyle derdi:
«— Allah'dan baska hiç bir Ilâh yoktur; yalniz o vardir, ortagi yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur ve o her seye kadirdir. Allah'im! Senin verdigim engelleyen bir kuvvet yoktur; engelledigini de verecek yoktur. Zenginin zenginligi fayda vermez; zenginlik ancak sendendir.»
Yine Mugîre, Muaviye'ye söyle yazdi:
— Peygamber dedikoduyu, lüzumsuz çok sormayi, mali israf etmeyi yasaklardi. Yine annelere asi olmayi, kizlari öldürmeyi, hayri engelleyip dilenmeyi yasaklardi.[900]

Hadîs-i serifin bu bölümde getirilmesine sebep, mal Israfindan yasak-layistir. Binalarin tezyinati, lüks ve konforu bu israf kismina girdiginden, böyle harcamalarin yapilmamasini Peygamberimiz emretmislerdir. Israfa giren her çesit harcamayi yasaklamislardir.
Ayrrccr her namaz arkasinda,'metinde geçen duayi okumakta çok fazilet vardir ve bunu okumak müstahabdir.
Ana-babaya asi olmak, kiz çocuklari diri diri gömmek, dedikodu etmek, gerekli haklan vermeyip daima istemek ve almak hususundaki açiklamalar, özel bahislerinde geçmis oldugundan tekrar üzerlerinde durulmamistir.[901]

461— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu nakletmistir:
«— Sizden hiç birinizi, asla ameli kurtaramaz.»
Ashab:
— Sizi de mi kurtaramaz, ey Allah'in Resulü? dediler.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu :
«— Beni de kurtaramaz; ancak Allah kendinden Lir rahmetle beni örtuiesiyle kurtulurum. Dogruyu söyleyiniz ve itidal üzere olunuz, (büsbütün sevinmeyiniz ve tamamen ümitsizlige düsmeyiniz), îier iste mutedil olunuz, (ifrad ve tefride kaçmayiniz). Sat ahin ilk valelerinde ? Ögleden sonra ve gecenin ilk sp.atlor'ndon bir kisirmdj i'mefote kosunuz, çalisiniz. Daima orta yolu tutunuz; hedefe ulasirsiniz.»[902]

Cennet'e girmek, hiç kimsenin ameli karsiliginda olmaz; çünkü insan, kibir ve riyadan arinarak Allah Için halis amel islemis olsa bile, bu sekildeki amellerinin bütünü Allah Tealâ'nin Insanlara Ihsan ettigi bir tek nimetin karsiligini frutamaz. Ameller böyle tek bir nimete mukabil olamayinca, Allah'in sayisiz nimetlerine karsi kullarin hiç bir hak Iddiasi bulunamaz. Bunun için kullar, tasidiklari halis niyet ve amelleri itibariyle Allah'in rah-mstihe mazhar olarak Cennefe girerler ve kurtulurlar.
Bir de azamet ve kemal sahibi bulunan Cenab-i Hakkin sanina yarasir sekilde, kullarin noksan ve aciz halleriyle, Ibadet etmeleri mümkün olamayacagindan kullarin amellerinin makbul olusu da ancak Allah'in bir lütfü ile husule gelir. Allah Tealâ'nin lütfü ve ihsani ile makbul olan ibadetler sebebiyle Cennet'e girmek yine insanlara Allah'in rahmetidir. Böylece Cen-net'e girmeleri Allah'in fazli ve keremi ile olur.
Ibadetlerde itidal: Ameller, niyetlere göre kiymet kazanir. Allah rizasina uygun, maddî menfaat ve gösteristen uzak olarak ihlâsla yapilan ameller

makbul olur. Ameller az dahi olsa, devamli olursa daha hayirlidir. Usanacak ve bitkin hale gelecek sekilde yapilacak ameller ve ibadetler makbul olmadigi gibi, ara sira yapilanlar da makbul degildir. Ifrad ve tefride kaçmaksizin, gönül nes'esi ile, istekle ve devamli olarak yapilan ibadetler en makbul Ibadetlerdir. Hedefe, kurtulusa erdiren ameller, iste böyle olanlardir. Peygamberimiz ümmetini buna tesvik etmektedir. Orta yolu tutmak, en dogru bir gidistir. Geçim ve kazanç yollarinda çalismak da böyledir. Ifrata kaçarak çalisan yorulur ve yolda kalir. Ara sira çalisan kaybeder. Devamli ve plânli, hesapli ve ölçülü çalisan da kazanir. Bu itibarla gayeye ulasmak için ölçülü ve mutedil olmak icab eder.[903]

(217) Yumusak Hareket Etmek

462— Peygamber'in zevcesi Hazreti Âise'den rivayet edildigine göre, Âise söyle demistir :
— Yahudilerden bes-on kisilik bir erkek toplulugu Resûlüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanma vardilar da:
— Essamü Aleyküm = Ölüm üzerinize olsun, dediler. Âise demistir ki:
— Ben bunu anladim ve; ölüm sizin üzerinize olsun, Allah'in laneti de... dedim. Bunun üzerine Kesûlüllah (SaltoUahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
«— Yavas ol, ey Âise! Allah Î3Ütün islerde yumusakligi sever!» Ben dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Onlarin dedigini isitmedin mi? Resûlülîah söyle cevap verdi;
(Ben onlara) ve Aleyküm = sîzin üzerinize olsun, demistim.»[904]

Bu hadîs-I serîf 311 numarada ve 145 sayili bölümde daha genis ve biraz degisik lâfizlarla geçmisti. BIlgI Için karsilastirilsin.
Fazilet sahiplerinin, düsük seviyeli kimselerin sözlerini anlamamazhktan gelmeleri en güzel bir harekettir. Yahudilerin «Selâm» kelimesinden «L» harfini kaldirarak Essamü Aleyküm demelerinin manasini Hz. Peygamber anlayarak,'Isin farkinda-olmamis gibi, «Ve Aleyküm = Sizin üzerinize olsun.» buyurmustur. IsI açiklamamis ve daha sert ve agir mukabelede bu-lunmarnifti. Öyleki Hz. Airse'rîln mukabelesine riza göstermemislerdi. Her iste yurhusak hareketin hayirli olacagini ve Allah'in rizasina uygun düsecegini ifade etmislerdi. Selâm, kederlerden kurtulmak, selâmet ve saadete ermek manalarini tasir. Sâm ise, aksine olarak helak oîmak, felâkete düsmek ve ölmek manalarini ihtiva eder. Telâffuzlari birbirine yakin oldugundan maksadi ve ifadeyi anlamamis gibi hareket etmek en isabetli bir yoldur. Hz. Peygamber böyle hareket etmekte bize izleyecegimiz yolu göstermis bulunuyorlar.[905]

463— Cerîr ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, söyle buyurdu:
«— Yumusakliktan mahrum olan kimse, hayirdan mahrum olur.»
Muhammed ibni Kesir bize anlatarak demistir ki:
— Bu hadîsin aynini Su'be, A'meg'den bize nakletmistir.[906]

Bu hadîs-i seriften anlasiliyor ki, yumusak hareket etmekte hayir vardir, iyilik ve tatlilikla güçiükler yenilir ve netice hayirla basarilmis olur. Siddetle ve sertlikle hareketler kirici ve yikici olur. Basarili bir sonuca kavusulamaz. Siddet, ancak islâm'in üstünlügünü ve zaferini kazanmak Için düsmanla savas halinde makbuldür. Düsmana boyun egmemek ve onu yenmek isin her türlü siddet tedbirlerine bas vurmak bir vazife olur; fakat sulh ve sükûn zamani ile savas anini ve imkânlari birbirine karistirmamatidir. Irsad ve Islâm'-a davet de en tatli ve yumusak ifadelerle olmalidir. Nefret ettirmemek, benimsetmek ve sevdirmek gaye olmalidir.[907]

464— Ebu'd-Derdâ, Peygamber (SaHallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Kime, yumusak huyluluktan nasibi verilmisse, ona hayirdan na-sîbi verilmistir. KIm de yumusak huyluluk nasibinden mahrum kilinmis-sa, hayir nasibinden mahrum olmustur. Kiyamet günü, müminin tartida en agir gelen seyi (iyi ameli) güzel ahlâktir. Gerçekten Allah, kötü is isleyen kötü sözlüye bugzeder.»[908]

465— Hazreti Âise demistir ki, Peygamber (Saltaliahü Aleyh! ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Iyiliksever olanlarin hatalarim bagislayiniz.»[909]

Bundan önceki hadîs-i seriflerle 332 ve 312 sayili hadîslere bakilsin.
Bu hadîs-i serifin yumusak huylu olmak bölümünde getirilmis olmasinin sebebi, hatalarin tatlilikla bagislanmasini, siddet gösterilmemesini ifade içindir. Baskasinin hakkini çignememek ve baskasina zulüm olmamak sarti ile insanlar arasinda beseriyet icabi meydana gelen günah ve hatalari örtmek ve arkasina düsmeden terk etmek ve böylece müminlerin serefini korumak selâmet yoludur. Böyle hareket edilirse, ferdler arasinda sevgi ve baglilik meydana gelir.
iyiliksever olanlar, hata ve günahlarindan utanç duyarlar ve pismanlik çekerler. Bunun için, onlari mahcub duruma düsürmeden ve kendilerine ezI-yet vermeden hatalarini örtmek, onlara büyük bir iyilik olur. Fakat daima kötülük yoiunda bulunanlar bagislanir ve cezalandirilmazlarsa, daha fazla kötülük etmeye imkân kazanirlar. Böyleco zarar verme bakimindan onlara yardim edilmis olur.[910]

466— Enes, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurmustur:
«— Bir seyde siddet olursa, muhakkak o seyi çirkinlestirir. Allah yumusaklik sifati ile vasiflanmistir; yumusakligi sever.»[911]

Allah Refîk'dir: Bunun manasi, Allah kullarina lütufia muamele eder; onlara kolaylik diler, güçlük dilemez demektir. Burada Refîk ismi, Allah

Tealâ'nin Isimlerinden bir isim olarak getirilmemis, yumusakligin ve kolayligin en selâmeti! bir yol oldugunu göstermek için getirilmistir.[912]

467— Ebu Saîd El-Hudrî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) 'in hayasi, hücresine çekilmis bakireden daha fazla idi. Bir seyden hoslanmadigi zaman onu yüzünden anlardik.[913]

Bu hadîs-I serifte iki noktaya isaret edilmektedir: Hz. Peygamber'in haya ve mahcubiyetinin çok fazla olusu ile hoslanmadiklari bir seyden dolayi muhatablarini incitmeyîp yüzlerinde bu hosnudsuzlugun belirmis olmasi. Hadîs-i serifin bu bölümünde getirilmesine sebep de, bu Ikinci halden ötürüdür. Yani, Hz. Peygamber hoslanmadiklari bir hareketten dolayi kimseyi incitmezler ve agir bir tarizde bulunmazlardi. Daima en yumusak ve tatli yolla Ikaz ederler ve irsadda bulunurlardi.[914]

468— îbni Abbas, Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Seilem) 'in söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
«— Dürüst gidisat, güzel görünüs ve bütün islerde itidal Peygamberlik hasletlerinin yetmis cüz'ünden bir cüzdür.»[915]
Sayitan üç hasletin bir insanda bulunusu ile o insanda peygamberlikten bir parça bulunur manasi anlasilmamalidir. Zira peygamberlik Allah vergisidir, çalismakla kazanilmaz ve esasen peygamberlik Hz. Muhammed (Aleyhisselâm) 'in gelisi ile sona erdiginden, ondan sonra peygamberlik veya ondan bir cüz düsünülemez. Hadîs-i serifin manasi sudur:
Dürüst ve dogru gidisat, güzel bir görünüste olmak ve her iste mutedil bulunmak peygamberlerin güzel hasletleridir. Bu hasletleri kendilerinde bulunduranlar, peygamberlerin izinde ve yolunda olurlar, onlara bagli kalirlar. Mutedil olmak, taskinlik etmemek ve sertlik göstermeyip yumusak hareket etmek manasini tasidigindan, hadîs-i serif bu bölümde zikredilmistir.[916]

469— Hazreti Aîse'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Bir deve üzerinde idim ki, onda serkeslik vardi; (bundan dolayi onu dövüyordum). Bunun üzerine Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) (bana) söyle buyurdu:
«— Yumusaklikla hareket et; zira yumusaklik, bulundugu her seyi güzellestirir. Bir seyden de çikarilinca muhakkak onu çirkinlestirir.»[917]

Hayvanlara dahi sert davranmamayi ve onlari dövmemeyi Ihtar eden bu hadîs-i serif iki mana tasimaktadir:
1— Hayvanlar sert huylu ve serkes dahi olsa, onlara acimak ve siddet kullanmamak Icab eder.
2— Her iste yumusakligi ve orta yolu seçmek, güzel sonuca ulastirir; aksine hareket Ise, çirkin ve noksan sonuca ulastirir.
Insanlarin arasini düzeltmek ve insanlari irsad etmek için, onlari idare Için ve hayvanlari terbiye edip, onlardan faydalanmak için yumusaklikla hareket etmek basari saglayacagindan, bu yolu izlemek müminlere tavsiye buyurulmustur.[918]

470— Ebû Hüreyre demistir ki, Resûlüilah (Sallallahü Aleyhi ve Selleri) söyle buyurdu:
— Cimrilikten sakininiz; çünkü o, sizden öncekileri Iielâk etmistir. Kanlarini akittilar ve akrabalik baglarini kestüer. Zulüm, kiyamet günü karanliklardir, (felâket üstüne felâkettir).»[919]

Bu hadîs-i serifin «Yumusaklik» bölümü ile Ilgisi cimrilikten ötürüdür. Bir kimsede asiri derecede bahiilik ve cimrilik olursa, o kimse siddetle menfaatine düskün bulunur ve menfaati ugruna sert ve hasin davranir. Herkesi küçük bir menfaati için veya az bir zarari için incitir ve kirar. Kaba ve sert hareketi de mevkiini düsürür, onu çirkin ve düsük bir duruma sokar. Hasis ve cimri olmayan kimse ise, genis yürekli ve tatli dilli olur. Baskalarini incitmez ve hasin davranmaz.[920]

(218) Geçimde Kolaylik

471— (110-s.) (Hazreti Ebû Bekir'in azadlisi ve Hazreti Âise'nin sut kardesi) Kesîr ibni Ubeyd söyle anlatmistir:
— Müminlerin annesi Ârse'ye gittim — Allah ondan razi olsun —, bana dedi ki:
— Elbisemi dikinceye kadar bekle (içeri girme). Ben de bekledim. Sonra:
— Ey müminlerin annesi! Eger disari çikip da insanlara (senin eski elbiselerle ugrastigini) söyleyeydim, bunu senden bir cimrilik sayarlardi, dedim. Hazreti Âise söyle dedi:
«— Vaziyeti anla! Eskiyi giymeyenin yenisi olmaz.»[921]

EskI ve yamali elbise giymek hakkinda Ebu Nuaym, D m -m ü ' I - H u s.a y n 'in söyleirivayet ettigini anlatmaktadir: Ummü'l-Husayn elemistir ki :
— Ben Hz. Âise'nin evinde idim. O, çesitli renkteki yamalarla gömlegini yamiyordu. Bu sirada ResûlüIlah (Salîalîahü Aleyhi ve SeUem) içeri girdi ve :
«— Bu yaptigin nedir, ya Âise?» Dedi. Hazreti ÂIse de :
— Gömlegimi yanvyorum, dedi. Bunun üzerine Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Güzel yapiyorsun, bir elbiseyi yamamadikça birakma; çünkü eskisi olmayanin yenisi bulunmaz.»
Israfi önlemek ve daima yeni bir elbise bulundurabilmek için eski elbiseleri temizleyip tamir ederek kullanmak icab eder. Böyle hareket edilme-

yince, insanin yenr elbisesi bulunmaz veya geçimde sikintidan kurtulmaz. Temiz olmak sarti ile yamalr elbise giymek Islâm'da ayip degildir. Suna ihtiyaç göstermek ve el-avuç açmak ayiptir.
Rivayet edildigine göre, Hz. A i s e fazla miktarda bir mali muhtaçlara sadaka olarak verdi. Sonra, bas örtüsünü yumarken görüldü ve ona :
«— Ya Âise! Sen çok mal sadaka veriyorsun, sonra durup bas örtünü yamiyorsun?» dendi. O söyle cevap verdi :
«— Ben yeni elbiseyi giydirip kendim eski giyiyorum; eskiyi giymeyen in yeni elbisesi olmaz.»
Iktisadin, kolay ve rahat yasayisin düzeni Iste budur.[922]

(219) Yumusakliktan Insana Verilen Mükâfat

472— Abdullah ibni Mugfil,; Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Setlem) i^ SPJfJ-P ttuyjur^ugftinu, riyâyet .letmisr :
«— Muhakkak ki Allah lütuf sahibidir, (kullara kolaylik diler, güçlük dilemez), yumusak hareket etmeyi sever ve sertlikten dolayi vermedigi kazanci, yumusaklik sebebiyle verir.»[923]
Yûnus, Humeyd'den bu hadîsin aynini rivayet etmistir.[924]

Geçim ve idareciligini yumusak hareketlerle, kolayliklar gösterip güçlükler çikartmamakla yürütenler dünya menfaatina ve kazancina fazla nail olurlar. Bunun aksine hareket edenler ise ne dünyada böyle bir menfaati sagliyabilIrler, ne de âhiret sevabini elde ederler. Muvaffak olmanin, maddî ve manevî olarak fazla kazanç saglamanin yolu, güçlük çikarmamak, hasin ve sert davranmayip, kolay ve rahat imkânlari kullanmaktir. Bas vurulacak esbabin en kazançlisi budur.[925]

(220) Huzur Temin Etmek

473— Enes îbni Malik, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se'lem)'in söyle buyurdugunu anlatmistir:
*— Kolaylastirin iz, güçlük çikarmayiniz. Huzura kavusturunuz, nefret ettirmeyiniz.»[926]

Söz ve nasihatleri kabul ettirmek, insanlarin kalblerini birlestirip birbirine isindirmak için daima en koiay usulü uygulamak ve kolaylik çarelerini aramak gerekir. Kolaylik, ibadetlerin kabulüne ve Islerin benimsenmesine vesile olur. Güçlük çikarmak ve müskülâta sokmak, rrtsanlari îsletcfent sogutur ve ibadetlerden uzaklastirir. Din ve dünya Islerinin uygulanmasinda, din emirlerine aykiri düsmeyecek sekilde, mevcut kisa ve kolay yollardan faydalanmak lâzim gelir. Bundan mesru hükümlerin degistirilip yeni ve kolay hükümlerin saadetini temin için gönderilmistir. Dinde mevcut kolayliklari bilip, onlardan faydalanma bize tavsiye ediliyor.
Islerde karisikliga ve süphelere sebebiyet vermeyip, huzur ve itminan saglamak, yine basari ve ülfet sebebi olur. Güçlük çikarmak, huzursuzluga ve itminansizliga sebep olacak davranislarda bulunmak, insanlari sogutur ve dinden uzaklastirir. Birlestirmek ve yapici olmak Için, kolay yollari seçmek, güçlük çikarmayip teskin edici davranislarda bulunmak gaye edinilmelidir.[927]

474— (111-s.) Abdullah îbni Amr'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Israil ogullarina bir misafir konukladi; evde de onlann bir disi köpegi vardi. (Ev sahipleri, köpeklerine) :
«— Ey köpek! Misafirimize havlama!» dediler, (o da havlamam, dedi). Bunun üzerine köpegin karninda bulunan yavrular bagirdilar. Israil ogullari bu hâdiseyi peygamberlerine anlattilar. Peygamber (onlara) dedi ki, bu hal, sizden sonra gelecek bir ümmetin hali gibidir; o ümmetin düsükleri, âlimlerine üstün gelecektir.[928]

Imam A lime d bu hadîsi merfu olarak biraz degisik lâfizlarla tahriç etmistir. Küfüb-i Sifte'de mevcut degildir. Bir temsil ifade eden bu haberin «Teskîn = Huzur saglamak» konusu ile ilgisi sundan :
BIr milletin cahilleri ve küçükleri, maceraperest ve basiboslari, o milletin âlimlerine ve fazilet sahibi sahsiyetlerine bas kaldirir ve onlarin gidisatina aykiri davranislarda bulunurlarsa, böyle bir toplumda huzur ve sükûnet olmaz, güven ve emniyet kalmaz. Köpegin havlamama kararina, yavrularinin karsi çilcip havlamalar» ve huzursuzluk çikarmalari gibi...
Bu hadîs-i serif, gelecekte vuku bulacak hadiseleri açiklamakla beraber, böyle bir huzursuzluga sebebiyet verecek faktörlerin giderilme çarelerine de bas vurulmasina Isaret etmektedir.[929]

(221) Kaba Hareket

475— Hazreti Âise'nin söyle dedigi isitilmistir:
— Ben bir deveye binmistim ki, onda serkeslik vardi. Bundan Ötürü onu dövmeye baslamistim. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurdu :
«— Yumusak hareket et; çünkü yumusaklik bulundugu herhangi bir seyi muhakkak güzellestirir ve çikarildigi seyi de muhakkak çirkfc'estirir.[930]

476— (112-s.) Ebû Nadre'den rivayet edilmistir:
— Bizden Cabir veya Cüveybir adinda bir adam söyle anlatti:
— Hazreti Ömer'in hilâfetinde bir isi ona iletmek istedim ve gece Medine'ye ulastim. Sabahleyin halifeye gittim. Gerçekten bana bir anlayis ve bir

lisan —yahut demisti ki, mantik— verilmisti. Bu halimle dünya mevzuunda konusmaya basladim da onu küçülttüm. Onu hiç bir seye esit olmaz hale getirdim. Hazreti Ömer'in yaninda, beyaz saçli ve beyaz elbiseli bir adam vardi. Ben sözümü bitirince bu adam söyle dedi: .
— Bütün söylediklerin uygun olmustur; ancak dünya hakkindaki kötülemen uygun olmamistir.1 Sen dünyanin ne oldugunu biliyor musun? Dünya öyle bir yerdir ki, orada bizim âhirete götürecegimiz tedarükü-müz —yahud demistir ki, azikimiz— vardir. Yine orada, âhirette mükâfatlan dir ihacagimiz amellerimiz vardir.
(Cabir) dedi ki:
— Dünya hakkinda benden daha bilgili olan bir adam konusmaya basladi. Ben:
— Ey müminlerin Emîri! Bu yanindaki adam kimdir? dedim. (Hazreti Ömer) dedi ki:
— Bu, müslümanlann efendisi Übeyy Ibni Kâ'b'dir.[931]

Dünya, Insanlarin âhiret yurduna geçislerini saglayan bir konaklama yeridir. Insanlar ebedî bir yolculuga çikacaklari Için, bu muvakkat konuklama yerinde yolculuk hazirliklarinda bulunmak zorundadirlar. Âhiret için manevî azik ve tedarikini temin edenler, bu ebedî yolculukta sik'nt'ya dps-mezler. insanlar âhiret saadetine dünyadaki gözel amelleri sayesinde kavusurlar. Dünya böyle bîr saadete vesile olmasi bakimindan büyük kiymet tasir, insan tasidigi iyi niyetlerle, salih amellerle sevab kazanir. Kazanilan bu mükâfatlarin elde edilis yeri dünyadir. Bu bakimdan dünya küçümsenemez Fakat gerçek vazifeler unutulur da dünya ebedî bir karargâh olarak kabul edilirse, âhiret için hiç bir hazirlik ve azik edInilmezse, böyle kimselerin dünyasi fe'âket sebebi olur. Buna sebebiyet verenler de insanlar olur; dünya yine dünyadir. Tabiî manzarasini degismis olmaz, insanlar ve onlarin inançlari degisir.
Hadîs-i serifin «Sertlik ve Kabalik» mevzuu ile Ilgili olarak getirilmis olmasi, C a b i r 'in dünyayi fazla ve siddetle tahkir etmis olmasi yüzündendir.
Ubeyy, Medine'I i ashabdan olup, Neccar kabIlesindendir. Künyesi Ebu'l-Münzir ve Ebu't-Tufeyl 'dir. Ikinci «Akabe» biatinda bulunanlardan bîridir. Akabe, Mekke ile Mina arasinda bir yerin adi olup, Mekke'den iki mil mesafededir, Mina'ya yakindir. Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret etmeden birkaç yil önce Medîne'li ashabla burada bulusmus, birer yil aralikla Akabe'de iki sözlesme yapmislardi; peygamberi koruyacaklarina ve Islâm dinine bagli kalacaklarina söz vermisler, Peygam-ber'e biat etmislerdi. Birinci «Akabe Biati»nda bulunanlar on iki kisi ve «Ikinci Akabe Biatr»nda bulunanlar, ikisi kadin olmak üzere yetmis kisi idi. Iste Ubeyy bu yetmis kisi arasinda bulunanlardan birisiydi.
Übeyy, Bedir savasinda ve ondan sonraki bütün savaslarda bulunmus ve Hz. Peygamber'in vahy kâtipligini yapmistir. Sayili hafizlarin basinda gelenlerdendi. «Seyyidü'l-Kurra» diye adlanmisti. Hz. Ömer ona, Sey-yidü'l-Müslimîn = Müslümanlarin efendisi adini vermisti. Ashab-i kiramin fakîhlerinden biri oldugundan, Hz. Ömer kendisinden istisare eder ve faydalanirdi.
Übeyy ibnI Kâb'in ölüm tarihinde ayri iki görüs vardir. Bir kisim tarihçiler Hz. Ömer zamaninda ve hicretin 22. yilinda ve.diger bir kisim tarihçiler ise, Hz. Osman'in hilâfeti devrinde hicretin 30. yilinda vefat ettigini kayd ediyorlar. Kendisinden hadîs-i serifler rivayet edilmis ve pey-gamberimizin methiyelerine nail olmus büyük bir sahsiyetti. Allah ondan razi olsun.[932]

477— Berâ îbni Âzib demistir ki, Resûlüllah (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Nimeti tepmek kötülüktür.»[933]
NimetI küçümsemek ve büyüklük taslayarak onu tepmek her toplumda makbul görülmeyen kötü bir harekettir. Bu harekette sertlik ve kabalik bu-lunmasi hasebiyle, kaba ve sert davranislar bölümünde sayilan hadîs-i serifler arasinda getirilmistir. Nimete sükretmek ve onu büyük görmek, nimetin devamina ve onu inkâr ve istihkar etmek zevaline sebeptir.[934]

(222) Mal Edinmek

478— (113-s.) Haris Ibni Lakît söyle anlatmistir :
— Bizden (söyle bir zaman geçmisti ki,) adamin ati dogururdu da, onu bogazlardi. Sonra söyle derdi:
— Buna binecek kadar yasar miyim? Bu hususta bize Hz. Ömer'in mektubu geldi ki, Allah'in size verdigi rizki islâh ediniz; çünkü kiyametin gelisi genis zamana baglidir.[935]

Anlasiliyor ki, bazi devirlerde hemen kiyamet kopacakmis gibi, islerini ayarlayanlar olmustur. Bir hayvan kâfi geür diye Ikincisini beslemeye lüzum göstermemislerdi. Allah'in ihsan ettigi nimetleri degerlendirememislerdi. Bu yanlis görüsü düzeltmek için, Hz. Ömer me'ctupIanyle ikazda bulunmuslar ve kiyamet için daha genis vakit bulundugunu ve Allah'in vermis oldugu nimetleri islâh edip, degerlendirmek gerektigini bildirmislerdi. Nitekim bundan sonra gelecek olan hadîs-i serif, yarin için çalismanin ne kadar lüzumlu oldugunu açikça Ifade etmektedir.[936]

479— Enes Ibni Malik, Peygamber (Sallallahü. Aleyhi veSellem)"den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Kiyamet kopar da sizden birinizin elinde bir hurma fidani bulunur su, eger helakten önce onu dikmege güç yetirebilecekse, onu diksin.»[937]

Peygamber Efendimiz çalismaya tesvik ettikleri bu hadîs-i seriflerinde hurma agacini misa! olarak göstermislerdir. Hurma, meyve veren ve meyve vermesi içîn de uzun yillara muhtaç olan bir agaçtir. Bunda iki hikmet vardir : Yatirimlarin semeresi uzun yilfara bagli olsa büe, insanliga faydali olacak Islere girismek ve sonradan gelecek nesillere eser birakmak lâzimdir. En müskül sartlar altinda bile bu gayeyi birakmamak ve faydali isler için çalismak, Islâm'in emrettigi bir vazifedir.
IkIncI hikmet Ise; agaç yetistirmenin önemine ve hususiyle meyvecilige, bog-bahçe edinmeye isaret edilmektedir^ Orman ve agaçlarin ne kadar bü> yük kiymet tasidigi, asrimizda bütün devletlerce takdir edilmis bir husustur.

Netice olara!; denebilir ki, islerin sonuçlar: agir ve geç meydana gelecek bile ofsa, ise ve çalismaya tt>$vî!c vardir. Bu niyetle çalisilirsa, memleket mamur olur; bundan gelecek r.f sfller de faydalanir. Bizler, öncekilerin çalismalarindan faydalandigimiz gibi…[938]

480— (114-s.) Abdullah îbni Selâm .söyle demistir:
«— Eger (kiyamet alâmetlerinden olan) Deccal'm çiktigini isitirsen ve elinde de dikmekte oldugun bir hurin2 fidani bulunuyorsa, onu islâh etmek için acele etme; çünkü bvjida^a sonra insanlar için epeyce bir müddet yasayis vardir.»[939]

Kiyametin kopmasina alâmet*sayilan Deccal'm gelisi zamaninda, uzun yillar sonra meyve verecek bir agaci dikmekten vaz geçme olmayip, onu alelacele dikmek de dogru dcgifdir. Daha uzun yillar insanlar yasiyacagi için, agaçlan usulüne göre itina ile dikmek ve bütün hayirli yatirimlari ona göre yapmak gerekir. Hiç bir zaman acele edip, isleri noksan ve sakat birakmamalidir. Burada da isleri saglam yapmaya ve çalismanin lüzumuna isaret vardir.[940]

(223) Mazlumun Duasi

481— Ebû Hüreyre, Peygamber (Saîlallahîi Aleyhi ve Selem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurmustur:
«— Üç dua vardir ki, onlar kabul olunurlar: Mazlumun duasi, misafirin (yolcunun) duasi, babanin çoguna duasi...»[941]

Kitabin basinda ve 32 sayida geçen hadîs-I serifte, makbul olan dualarin üçüncüsü «Ana-babanin çocuklarina duasi» seklinde varid olmustur. Diger manalarda fark yoktur. 32 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[942]

(224) Kulun Aziz Ve Celil Olan Allah'dan Bizik Istemesi — Çünkü Allah (Kullara Dua Yolu Göstererek) : «Allah'ima Bize. Nzik Ver; Sen Rizik Verenlerin En Hayirhsisin. Buyurmustur

482— Cabir, Peygamber (SaHaîlahii Aleyhi ve SeUem) 'in minberde söyle söyledigini isitmistir:
— Peygamber Yemen tarafina bakip:
«— Allah'im! Kalblerini (hakka) yönelt!» dedi. Irak tarafina bakti ve bunun aynini söyledi. Bütün ufuk tarafina bakti, yine böyle söyledi. Sonra:
«— Ey Allah'im! Bize arzin servetinden rizik ver, ölçegimizde ve kilemizde bize bereket ver.» dedi.[943]

Rizk : Allah Tealâ'nin Insan ve hayvanlara gönderip de bunlarin yemis oldugu seyenztk denir. Yenen seyler bazan helâl, bazan 6a haram olur. Bunun Için haram da nzik sayilir. Ancak insanlar, harama mübaseret ettikleri takdirde bu kesiblerinin cezasini çekerler, sorumlu olurlar. Herkes dünyada rizki ne ise ona kavusur ve kimse onun rizkina engel olamaz. Allah Tealâ yaratmis oldugu bütün canlilarin rizkini verir. Ister yerin derinliklerinde, ister deniz diplerinde olsunlar, muhakkak nziklanna kavusup nasib-lerinI alirlar. Cenab-i Hak, Hud sûresinin 8. âyet-i kerîmesinde söyle buyuruyor :
«— Yeryüzünde ne kadar canli varsa, hepsinin rizki Allah Tealâ üzerinedir.»
Nice mHyon ve milyarlara sahip olanlar, bu varliklarinin pek cüz'I bir kjsmmiyiyebilmisler, sonradan gelenler daha bol vedaha kolay onlardan m'metfenmislerdir. Çalismak ve-kazanmak baska seydir, rizik olarak istîfa-delenmek baska seydir. Önemli olan Allah'in mesru kildigi yollardan kazanip Israf ve kisinti yapmaksizin fa ya" a lan m ak ve dirie, hayir Islerine harcamaktir.[944]

(225) Zulüm Karanliklardir

483— Cabir lbnir Abdullah'dan isitildigine göre, diyordu ki : — Resûlüllah (Sallailahü Aleyhi ve Seltem) söyle buyurdu:
— Zulümden sakininiz; çünkü zulüm kiyamet günü karanliklardir, (felâketlere sebep olur). Bahillikten de sakininiz; çünkü kahillik sizden öncekileri helak etmis ve onlari, kanlarini akitmaya götürmüs ve haram seylerini helâl kabul etmislerdir.»[945]

Zulüm, hududu asmak ve baskalarina tecavüz etmektir. Baska bir deyimle, bir seyi kendi yerine koymayip baska yere koymaktir. Insanlar ara-srnda yaygin olan mana Ise, insanlarin birbirleri irzina, mal ve canlarina tecavüz etmeleridir.
Baskasinin irzina, matina ve canina saldirmak haram oldugu için bunun gönahi feüyüktör. Böyle günahlari isleyenler hidayet nurundan mahrum olurlar ve kiyamet günü karanliklar Içinde kalirlar. Kendilerini aydinlica ve kurtulusa çikaracak bir imkân bulamazlar. Yahut çesitli engel ve azab sekilleri Ile karsilasirlar. Böyle korkunç felâketlere düsmemek Için zulümden kaçinmak selâmet yoludur. Zulmön en büyüöü Allah'a ortak kosmak, sirke varmaktir. Birçok âyet-i kerîmelerde kâfirler, zalimler dîye vasiflanmislardir. Biz'rm konumuz, müminler arasindaki tecavüzlerden dogan zulüm hareVet-Tendir.
BanîllIk de kaçinilmasi ve sakinilmasi gereken tehlikeli bir hastaliktir.
Insan hirs sahibi olup, maddeye taparcasina bagli olursa, yapmayacagi bir fenalik yoktuk Madde için adam öldürür, baskasinin matini yer, irza te-cavüz eder, harami helâl sayar. Dinden çikmaya sebep teskil eden en büyük felâket meydana gelir. Allah'dan baska koruyucusu olmayan bir kim-seye zulmetmek, zulmün en çirkinidir. Bu durumda olan bir mazlumun duasi, Allah tarafindan hemen kabul edilir ve zalim dünyada cezasini çeker. Bundan daha çabuk dünyada ceza Infaz edilmez.[946]
484— Cabir demistir ki:
— Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Selkm) söyle buyurdu:

— Ümmetimin sonunda çirkin sekil alma, atma ve yere batma alacaktir. (Bu felâketlerin uygulanmasina) Önce «uhnedenlerle baslanacaktir.»[947]

Peygamber en son ümmet olarak gelecekler arasinda çirkin sekillere bürünmeler, atilmalar ve yere geçmeler olacaktir. Bu felâketler ilk önce zulmeden zalimlerin basina gelecektir. -
Çirkin sekil almalar, kiyafet degisiklikleri Ile olabilecegi gibi,,ilâhî nurun yüzlerden silinmesi ile de olur. Atma ve atilmalar çesitli sifonlarla vuku bulabilir ve trafik kaaafari da olabilir. Yere batip göçmeler ise, zelzele ve seylâb musibetleri sayilabilir. Zulüm günahi basta gelen günah oldugu için, bu korkunç felâketler önce zalimin basina gelecektir.[948]

485— îbni Ömer'den, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Selîem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Zulüm, kiyamet günü karanliklardir.»[949]

486— Ebû Saîd, Resûlüllah (SailallohÜ Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Hazret! Peygamber söyle buyurdu :
— Müminler atesten kurtulduklari zaman, Cennet'le Cehennem arasindaki bir köprüde tutuklanirlar da, dünyada aralarinda geçen zulümlerden Ötürü birbirlerinden hak alirlar, (aralarinda kisasîasirlar). Ne zaman ki, (günahlarindan ödeserek) temizlenir ve pâklasirlarsa, ceunet'e girmelerine izin verilir. Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin ederim! Onlardan her biri, Cennet'deki yerinde, dünyadaki yerinden daha selâmettedir.»[950]

Zalim ile mazlum, dünyada helâllasrnadan âMrete göçerlerse, dünyada geçen haksizliklarin hesabina,,fca^ysgcaklardir. Orada mazlumun hakjq zplimden alinacak ve aralarinda ödesme yapilarak gerçek adalet tecelli edecektir. Birbirlerine karsi haklarin ödenmesi ve kalberden kinin silinmesi keyfiyeti özerinde çesitli görüsler varsa da, kesinlik ifade etmediklerinden keyfiyeti Allah Tealâ'nin ilmine birakmak en dogrusudur.
Bu hadîs-i serîften de anlasiliyor ki, zulüm büyük bir haksizliktir ve onun hesabi verilmeksizin Cennet'e girmek olamaz.[951]

487— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Zulümden sakininiz; çünkü zulüm, kiyamet günü karanliklardir. Kötü seylerden de sakininiz; çünkü Allah kötü söyleyeni ve kötülüge tesvik edeni sevmez. Bahillikten de sakininiz; çünkü o, sizden öncekileri sürükledi de akrabalik baglarini kestiler ve onlari, haram olan seylerini helâl kabul etmeye götürdü.»[952]

488— Câbir, PeygambeT (Sallalkihü Aleyhi ve Üeilem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Zulümden sakininiz; çünkü zulüm, kiyamet günü karanliklardir, (felâketlere sebeptir). Bahillikten de sakininiz; çünkü o, sizden öncekileri helak etmistir ve onlari, kanlarini akitmaya, haramlarini helâl kabul etmeye götürmüstür.»[953]

489— (115-s.) Ebu'd-Duha söyle anlatmistir:
— Mesrûk ile Suteyr îbni Sekil Mescid'de birlestiler. Mescidin çevrelerinde bulunanlar,,dagilip &u ikisi etrafinda toplandilar. Mesrûk dedi ki:
— Görüyorum, fsü etrafimizda toplananlar ;bizden hayirli söz dinlemek istiyorlar; ya sen Abdullah'dan hadîs rivayet' et de beri seni tasdik edeyim, ya ben Abdullah'dan rivayet edeyim de sen beni tasdik et. Suteyr Ibni Sekil:
— Sen anlat, ey'Ebû Âise (Mesrûk)! dedi. Mesrûk:
— Abdullah'in : «Gözler zina eder, eller zina eder, ayaklar zina ederler; fere, ya bu hareketi tasdik eder, ya tekzîb eder.» dedigini isittin mi? dedi. Suteyr: .
— Evet, dedi. Mesrûk, ben de ondan isittim, dedi. Mesrûk:
— Abdullah'in: «Kur'ân'da helâl ile harami, emirle yasagi bir arada tophyan su — Gerçekten Allah adaletle, ihsanla ve yakinlara vermekle emreder = âyetinden daha toplu bir âyet yoktur.» dedigini isittin mi? dedi.
Suteyr :
— Evet, dedi. Mesrûk, ben de ondan isittim, dedi. Mesrûk:
— Abdullah'in söyle dedigini isittin mi : «Kur'ân'da = AUah'dan korkan kimse için, Allah çikis ve kurtulus yolu yaratir — sözünden daha çaouK ieraniiK veren Kurtiaug âyeti yoktur.» £uieyr:
— Evet, dedi. Mesrûk, ben de ondan isittim, dedi. Mesrûk:
— Abüuiian'in söyie dedigini isittin mi.': «= fcy nensierine kargi, (günah islemekle) üactai agmis Kullarim! Alian'in raumeiinaen umidi *eameyiniz = âyetinden dana çolt teveKKÜl iiaae eaer Dir ayet
yoktur.» Suteyr:
— Evet, üedi. Mesrûk, ben de ondan isittim, dedi.[954]

Gözler bakmakla, eller dokunmakla ve ayaklar kötülüge yürümekle haram islerler, zina ederler. Bunlar zinanin baslangici sayilirlar, zinayi hazirlayan sebepler olurlar. Fenaligi hazirlayici olan bu vasitalara ya, ti len (fercin) istîrai olur, ya da Allah Korkusundan fi lî tecavüz olmaz. Allah korkusu ile geri çetcilen kimse, küçük günah islemis olur ve tevbe ile magfireti umulur. Fakat Allah korkusu ile sakinma olmazsa, hem zinayi hazirlayici sebepler, hem de fiil büyük günah, kebîre olurlar. Fiilden aciz kalip da, yani imkân bulamayip da hazirlayici sebeplerle yetinen ve zevKIenen yine büyÜK günah Islemis sayilir.
Nahl sûresi 90. âyet-i kerîmenin delâlet ettigi mana, kisa ve özlü olarak helâl ile harami, emirle yasagi ihtiva etmektedir. Çünkü adalet, baskasina

tecavüz etmemek, haramdan sakinmak ve helâl seyleri, kendi yerlerine koymaktir. Ihsan da, bir seyi güzel yapmak, onu yerli yerine koymak demektir. O halde adalet ve ihsan ile emretmek, helâl seyleri emretmek ve haram olan seyleri yasaklamak olur.
Dünya ve âhiret kederlerinden kurtulmaya vesile olan hal, takva halidir. Takva sahibi kimse, ihlâs sahibi olup, Allah'in emirlerine bagli kalan ve yasaklarindan sakinandir. Böyle kimseyi Allah, hem dünyada, hem de âhI-rette korur ve kurtarir. Talâk sûresinin 2. âyet-i kerimesi bunu ifade etmektedir.
Beserî imkânlari kullandiktan sonra isleri Allah'a birakmak ve Allah -dan ümid kesmemek hususunda kullara en ziyade tevekkülü müjdeleyici âyet-I kerîme, Zümer sûresinin metinde geçen 53. âyetidir.
Metin, tasidigi mana itibariyle haksizlik ve zulümle ilgili bulundugundan «Zulüm» bölümünde zikredilmistir.[955]

490— Ebû Zer, Peygamber (Sallaîîahü Aleyhi ve SeJlem)'den, Peygamber de Allah (Tebareke ve Teâlâ)'dan aldigina göre, Allah söyle buyurdu :
«— Ey kullarim! Ben zulmü kendimden kaldirdim ve sizin aranizda da onu haram kildim; artik birbirinize zulmetmeyiniz.
— Ey kullarim! Siz gece ve gündüz günah islersiniz; ben ise günahlari bagislarim ve beis görmem. O halde benden magfiret dileyin, sizi bagisliyayim.
— Ey kullarim! Ben doyurmazsam, hepiniz açsiniz, O halde benden rizik isteyin, sizi doyurayim. Ben giydirmezsem, hepiniz çiplaksiniz. O halde benden giyim isteyin, sizi giydireym.
— Ey kullarim! Eger sizden öncekiler ve sonrakiler, insanlariniz ve cinleriniz, sizden en takva sahibi bir kulun kalbinde bulunsalar, bu benim mülkümde bir sey çogaltmaz ve eger en facir bir adamin kalbinde bulunsalar, bu da benim mülkümden bir sey azaltmaz. Eger bir arazi üzerinde toplanip da benden isteseler, ben de onlardan her insana istedigini versem, bu benim mülkümden bir sey azaltmaz; ancak denize bir defa batirilan ignenin denizi azaltmasi kadar azaltir.
— Ey kullarim! Iste tu ameiierinizdir ki, onlari size karsi tespit ederim, hesaba geçiririm. O halde kim amellerinde hayir bulursa, Allah'a hamd etsin. Kim de bundan baskasini k ulursa, neuinden îiaskasuu kötülemesin, (suç nefsinindir).»
Ebu Idris, bu kudsî hadîsi anlattigi zaman, dizleri üzere çökerek otururdu.[956]

Peygamber (Sallaliahü Aleyhi veSetle/n)'\n Allah Tealâya nispet ederek buyurduklari Kur'ân'dan ve daha önceki kitaplardan olmayan kelâma «Kudsî Hadîs» denir. Bir de kudsî hadîs söyle tarif edilir: Peygamber (Sailattahü Aieyhi ve Setlem) "\n manasini Allah Katindan alip da, lâfizlarini kendisi ifadelendirdigi kelâma «Kudsi Hadîs» denir. Fakat bu ikinci tarif hadîs âlîmîerince muteber sayilmamaktadir; Çünkü Peygamber kendiliginden hiç bir dinî hüküm söylemez, ancak Allah'dan vahy edileni bildirir. Böyle olunca diger bütün hadîsler de bu tarifin Içine girmis olurlar.
Kur'ân'la Kudsî hadîsin arasi söyle ayrilir: Melek Cebrail tarafindan tilâvet edilerek (okunarak) Peygambere gelen vahy ki, bunlar Kur'ân âyetleridir. Tilâvet edilmeyerek (okunmayarak) kalbe vahyedilerek birakilan manalar ki, bunlar da kudsî hadîslerdir. (Kale Allahu) ve (Yekûlü Allahu) kelâmi ile Peygamber in kelâma basladigi hadîslerdir. Bunlarin sayisi yüzden fazladir. Ebu Zer hazretlerinden rivayet edilen bu kudsî hadîs en meshurlaridir.
Allah Tealâ Hazretlerine nispet edilen kelâmlar üç kisma ayrilir:
1— Kur'ân : Ilâhî kelâmlarin en sereflisi Kur'ân'dir; çünkü lâfiz ve ma-nasIyle kiyamete kadar bâkI kalacak olan ve insanlari her devirde acziyete düsüren icazkâr kelâmdir. Tahrif ve tebdilden korunmustur. AbdestsIzlerin ona dokunmasi ve cünub olanlarin onu okumasi haramdir. Namaz, ancak ondan bir kisim okumakla sihhat bulur. Süphe ve tereddüde yer vermeyecek bir nakil olan tevatür yolu ile gelmistir.
2— Daha önceki Peygamberlere gelen ve degisiklige ugramadan önce olan kitaplar.
3— Ahad yolu ile bize kadar nakledilen Kudsî hadîsler.
Bu Kudsî Hadîs, zulüm bölümünde getirilmistir; çünkü bas tarafinda zulmün haram olduguna isaret vardir. Zulüm iki nevidir; biri, insanin kendi nefsine zulmetmesi ki, bunun en büyügü sirk ve küfür haline düsmesidir.
Sonra bunu takiben gelen diger günahlari islemesidir. Ikincisi, insanin baskasina zulüm etmesidir ki, burada bahis konusu olan zulüm bu ikinci nevidir. Kimse kimseye zulüm etmesin, haksizlik ve tecavüzde bulunmasin. Zulüm günahi hem Peygamberlik, hem de velîlik rütbesine engeldir.
Kudsî hadîsin 2. bölümü, istigfar ve dua ile ilgilidir. Beseriyet Icabi, Insanlar gece ve gündüz çesitli günah Islemekten kurtulamazlar. Bundan kurtulus çaresi, kulun kendini muhasebe ederek günah ve sevablarin düsünüp Allah'dan magfiret dilemesi ve bir daha o günaha dönmemeye azmetmesidIr.
Duaya gelince : Allah Tealâ bütün Ihtiyaçlar için kullarin kendisinden talepte bulunmalarini ve istemelerini sever, buna riza gösterir. Ihtiyaçlarin dünya ve âhiret islerine ait olmalarinda bir ayrilik yoktur; her ikisi Için dua edilir. Allah'dan hidayet, magfiret dilendigi gibi, yemek, içmek ve igiymek gibi ihtiyaçlar için dua edilir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi vs Selltm) bir hadîs-i seriflerinde söyle buyurdular:
«— Sizden her biriniz, Rabbinden bütün ihtiyaçlarim istesin; ayakkabinizin kesilen kayisina varmaya kadar...»
Ashabi kiramdan bir kismi, hayvanlarinin yemine ve yemeklerinin tuzuna varincaya kadar ihtiyaçlarini Allah'dan Isterlerdi, (Fadlu'llah: C. 1, s. 575)
Allah Tealâ nin hazineleri sonsuz ve tükenmez oldugu için, insanlarin bütününe verecegi seyler, onun mülkünden hiç bir sey eksiltmez. Bunun için denize batirilan ignenin, deniz suyundan azaltmasi gibi bir benzerlik yapilmistir.[957]

(226) Hastanin Keffareti

491— (116-s.) Gutayf Îbnü'l-Haris anlattigina göre, Ebû Ubeyde Ibnü'l-Cerrah hasta iken, ona bir adam söyle dedi:
— Kumandan nasil geceleyip ecir aldi? Ebû Ubeyde dedi ki:
— Size hangi seyden mükâfat = ecir verildigini biliyor musunuz? Adam:
— Hosumuza gitmeyen musibetlerimizden, dedi. Ebû Ubeyde söyle dedi:

— Allah yolunda harcadiklarinizdan mükâfatlandirilirsiniz. Ben (bir ordu kumandani olmam hasebiyle) sizin için harcarim. Sonra Ebû Ubeyde bütün hayvanlara ait nakliye alet ve malzemelerini saydi; atin yularina varincaya kadar... (Bunlarin hepsinde, Allah yolunda harcama olduklari için ecir = sevab vardir). Fakat bu bedenlerinize isabet eden mesakkat sebebiyle Allah günahlarinizi örter.[958]

Ebû Ubeyde'nîn ifadesinden anlasiliyor ki, riza ve sabir gösteril-meksizin sirf musibetin gelmesinden insan ecir kazanmaz, ancak günahlarindan bir kismini düsürür ve günahlari örter. Buna hastantn keffareti denir. Halbuki bazi hadîs-i serifler açik olarak hastalik gibi musibetlerden sabir olsun veya olmasin, ecir kazanilacagini beyan etmektedirler. Su muhakkak ki, sabir ve riza oldugu takdirde, sevab ve mükâfat daha fazla olur. Nitekim merfu olarak rivayet edilen bir hadîs-i serîf söyledir:
«— Mümine Isabet eden bir belâ ve agridan dolayi Allah ondan bir derece yükseltir ve bir günahini düsürür.»
Mutlak olarak bu hadîs-i serîf müminden bir derece yükseltip günahlarindan düsürecegini ispat etmektedir.
(Bu esen Imam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'llah: C. 1, s. 579-582)
Ubeyde Ibnö'I-Cerrah kimdir?:
Ashabi Kiramdan ve Islâm'in cesur mücahidlerinden olup, nesebi yedi batin yukarda «Fihr»de Hz. Peygamber'in nesebi ile birlesir. Adi Amir1-dIr, fakat Ebû Ubeyde künyesi ile söhret bulmustur. Annesinin adi D m ey m e olup, islâm'i kabul etmis; ancak babasi Abdullah Islâm'i kabul etmemis ve Bedir savasinda müsrikler safinda bulunarak oglu Ebû Ubeyde tarafindan öldürülmüstü. Ebû Ubeyde, babasina degil de dedesi Cerrah'a nispet edIür; yani Cerrah'in oglu olarak söylenir. Ilk Islâm'a giren on kisiden biri olup, Habesistan'a iki defa hicret etmis, Bedir ve ondan sonraki bütün savaslarda bulunmustur.
Uhud savasinda Hz. Peygamber'in yüzüne isabet eden çelik zirh gömlegin Iki halkasini disleriyle çekip çikaran ve iki disini düsüren . Ebû Ubeyde'dIr. Ayrica Cennet'le Hz. Peygamber'in müjdeledigi on kisiden biridir. Hz. Peygamber onun hakkinda söyle buyurmustur:
«— Her ümmetin bir emîni vardir; bu ümmetin emîni de Ebû Ubeyde Ibnu'I-Cerrah'dir.»
Ebû Ubeyde'yi ordu kumandani olarak Sam'a göndermis ve Sam'in büyük bîr kismi onun kumandanliginda fethedilmisti. Mühim savaslarda bulunmus, bazan Bas Kumandan ve bazan da Hz. H a I i d I b n i V e ! i d 'in maiyetinde olarak savasmis, büyük bosarHarda bulunmustu. Adalet ve hakseverligi ile Rumlari dahi hayrete düsürmüstü.
Sam'in fethi siralarinda Ta'un hastaligi çiktigindan, Hz. Dm er askerleri geri çekmeyi emredince; Ebû Ubeyde:
«— Allah'in kaderinden mi kaçiyoruz?» diye halifeye hitap etmis ve Hz. Ömer ona su hakimane cevabi vermisti.
«— Ey Ebû Ubeyde! Bu sözü senden baskasi soyliyeydi!.. Evet, Allah'en kaderinden yine Allah'in kaderine kaçiyoruz.»
Ebû Ubeyde 'nIn Hz. Ömer gibi bir halifeye bu sekilde bir ifadede bulunmasi da onun cesaretine delil teskil eder. Ebû Ubeyde nahif vücutlu, uzunca boylu, seyrek sakalli, yüzü kemikli ve ön disleri düsük IdI.
Hicretin 18. yilinda 58 yasinda oldugu halde Ürdün arazisinde vefat etti. Allah ondan razi olsun.[959]

492— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Bir müslümani igneleyen dikene varincaya kadar, ona isabet eden bir mesakkat, bir keder, bir üzüntü, bir eziyet, bir tasa sebebiyle muhakkak Allah onun günahlarindan örter.»[960]

493— (117-s.) Abdurrahman Ibni Saîd, babasi Saîd'in söyle dedigini rivayet etmistir :
— Selman, Kinde kabüesindeki hasta bir dostunu ziyaret ettigi zaman onunla beraberdim. Hastanin yanina girdigi zaman :
«— Sana müjde olsun; çünkü müminin hastaligini Allah ona keffaret yapar ve kusurlarini bagislayici sebep kilar. Facirin hastaligi ise, sahibi tarafindan baglanan devenin hali gibidir. Sonra onu saliverirler de, niçin baglandigini ve neden saliverildigini bilmez.»[961]

Insan müptelâ oldugu hastaliktan iyilesir ve sifa bulrsa, o hastalik geçen günahlarina keffaret olur, gelecek zaman Için bir Ibret ve ögüte vesile teskil eder. Allah Tealâ hazretlerinin mümin kula dünyada hastalik gibi musîbet vermesi, onu böyle bîr mesakkatle müptelâ kilmasi, ona bugzun-dan ötürü degildir. Ya mümin kuldan bir fenaligi kaldirmak, ya günahlarini örtmeye vesile olmak, ya da derecesini yükseltmek içindir.[962]

494— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Mümin erkekle mümin kadinin bedeninde, ehlinde ve malinda belâ bulundukça, günahsiz olarak Allah (Azze ve Celle)'ye kavusur.»[963]

Muhammed IbnI Amr'dan da bu hadîsin ayni rivayet edilmis, yalniz «çocugunda» kelimesini ziyade etmistir.[964]

495— Ebû Hüreyre demistir ki, bir Bedevi geldi. Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) ona söyle buyurdu:
«— Ümmü Mildem hastaligina yakalandin mi?»
Bedevi:
— Ümmü Mildem nedir? dedi. Hazreti Peygamber:
«— Et ile deri arasinda bir hararettir, atesli bir hastaliktir.» buyurdu.
Adam;
— Hayir, dedi. Peygamber sordu : «— Basin agridi mi?»
Adam:
— Bas agrisi nedir? dedi. Hazreti Peygamber:
— Basa ariz olan bir hastaliktir ki, damarlari çarpar.» buyurdu. Adam:

— Hayir, dedi. Ebû Hüreyre demistir ki:
— Adam kalkinca, Peygamber söyle buyurdu:
«— Ates ehlinden bir adama bakmayi kim severse, buna baksin.»[965]

UmumiyeHe insanlar büyük ve küçük günahlardan beri olamayacaklarindan, hastalik ve emsali musibetler günahlarini örtmeye vesile olurlar ve böylece ates azabindan kurtulurlar. Hayatinda hiç bir hastalik geçirmeyen insan, günahlarindan keffaret yolu ile bir sey kurtaramadigi cihetle günahlarinin cezasini âhirette çeker ve atese girmis olur.[966]

(227) Gece Ortasinda Hasta Ziyareti

496— (118-<s.) .Halid Ibni Rabi'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Huzeyfe'nin hastaligi, agirlasinca, bunu kendi yakinlari ve Ensar duyup gece ortasinda, yahut sabah vakti kendisine geldiler. Huzeyfe sordu:
— Hangi vakittir, bu? Siz:
— Gece yarisi, yahut sabah vakti, dedik. Huzeyfe :
— Atesin sabahindan Allah'a siginirim, dedi. Sonra:
— Kefenlenecegim seyi getirdiniz mi? dedi. Biz:
— Evet, dedik.
— Kefenlerde asiri gitmeyin, israf etmeyin, çünkü Allah katinda benim bir hayrim olursa, ondan daîia hayirlisina çevrilir. Eger baska türlüsü olursa, benden çabuk soyulur ve çürür, dedi.
îbnü îdrîs, rivayetinde:
— Gecenin bir kisminda kendisine geldik, demistir.[967]

Fevkalâde hallerde, gece yarisi veya sabah erken hasta ziyaretine gitmede bir beis olmadigini bu eserden ögreniyoruz. Normal haller nazari itibara alindigi zaman hasta ziyaretinde su hususlara riayet edebden sayilir:
1— Izin isteyip içeri girmek istendigi zaman kapinin karsisinda durmamak, kenara çekilmek,
2— Kapiyi yavasça çalmak,
3— Kimligini gizlememek,
4— Hastayi yemek-içrnek vakitleri disinda ziyaret etmek,
5— Hastanin yaninda az beklemek, hastanin ihtiyaç ve rizasi varsa veya hastaliga bir zarar olmayacaksa fazla kalinabilir,
6— Gözü koruyup öfeye beriye bakmamak,
7— Hastaya az soru sormak,
8— Hastaya sefkat ve rikkat hafi göstermek,
9— Hastaya ihlâsla dua etmek,
10— Hastaya maneviyatini yükseltici ve ömtd verici telkinde bulunmak.
Huzeyfe hazretleri bir de kefenlenmode israf edilmemesine isaret etmektedir. Kefen, insanin hayatinda giydigi iç elbiseler kiymetinden yüksek vasifta olmamalidir. Beyaz bezden erkekler için üç, kadinlar için bes parça olmasi sünnettir. Zaruret halinde i)u miktar azaltilir. Huzeyfe'-nin hal tercemesi Için 233 sayili hadîsin açiklamasina bakilsin.[968]

497— Hasreti Âise(Radiyaltahüanha), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SelIemyden rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
— Mümin hasta oldugu zaman, Allah onun günah kirlerini temizler; maden eritme ocagi, demirin pasini giderdigi gibi...»[969]

Bundan önceki hadîs-i seriflerle eserlerin delâletine uygun olarak bu hadîs-i serîf de hastaliklarin günahlara !;efrâret oldugunu ve günahlari temizlemeye vesile olduklarini beyan etmektedir. Ateste körüklenen demir madeni, nasil ki üzerinde bulunan pas ve kirleri ates sebebiyle döküp safIle-sîyorsa, hastalanan mümini de hastalik aynen günah kirl-erinden temizler.[970]

498— Hazreti Âise/KRad':y&li;huanha), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem/den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu;
«— Herhangi bir müslümana l>ir musibet —bir agri veya bir hastalik— isabet ederse, muhakkak onun günahlarina keffaret olur; kendisine batan dikene veya mesakkate varincaya kadar...»[971]

499— Sa'd'in kizi Âise, babasinin söyle dedigini rivayet etmistir:
— Mekke'de siddetli bir hastaliga tutuldum. Peygamber (SallallahÜ Aleyhi ve Sellem) beni ziyarete geldi. Ben dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Ben geriye mal birakiyorum; bir kizdan baska da geriye (varis) birakmiyorum. Malimin üçte ikisini (bir hayir yoluna) vasiyyet edeyim de üçte birini (varise) birakayim mi?
Hazreti Peygamber:
«— Hayir!» buyurdu.
— Yarisini vasiyyet edeyim ve yansini kizima birakayim?
Hazreti Peygamber:
«— Hayir!» buyurdu. Ben :

— Üçte bir vasiyyet edeyim ve ona üçte ikiyi birakayim, dedim. Hazreti Peygamber:
«— Üçte biri vasiyyet et; üçte bir çoktur.» buyurdu. Sonra elini alnima koydu; sonra yüzümü ve karnimi sivadi, sonra söyle buyurdu:
«— Allah'im! Sa'd'a sifa ver ve onun hicretini tamamla, (hicret sevabini noksan etme).»
Ben, Peygamberin elinin soguklugunu, bu ana kadar cigerimde duyuyorum zannindayim.[972]

Bu hadîs-i serif hasta ziyareti ile ilgili olmakla beraber, Islâm hukukunda vasiyyet miktarini da tayin etmektedir. Bir kimse, malinin üçte birinden fazlasini hayir yollarina vasiyyet edemez, üçte bir veya daha az yapilan vasiyyetler muteberdir, varisler bu miktar üzerinde hiç bir hak iddia edemezler. Vasiyyet üçte birden fazla oldugu zaman, üçte birden fazlasi varislerin müsaadesine baglidir. Muvafakat ederlerse, üçte birden fazla vasiyyet yerine getirilir; muvafakat etmezlerse, üçte birini öderler ve geri kalan mal varisler arasinda bölünür. Vasiyyetlerde malin tamami söyle hesap edilir: ölünün teçhiz ve tekfin masraflari Ile varsa ölünün borçlan çiktiktan sonra geri kalan malin bütünü vasiyyet Için esastir. Cenaze masraflari Ile ölünün borçlan çiktiktan sonra geriye kalan mafin tümünden üçte bire kadar olan vasiyyetler yerine getirilir. Bir de hisse sahibi olan varislere mal verilmesine dair yapilacak vasiyyetler geçerli olmazlar. Varisler ancak kendi mesru haklarini alabilirler.
Hastaligi ölüm derecesine varan Sa'd ibni Ebi Vakkas, daha önce hicret etmis oldugu Mekke'de vefat etmeyi sevmemis ve Hz. Peygamberin arkadaslari ile Medine'ye dönmelerine katilamayandan müteessir olmustu. Bu teessürlerini gidermek için Hz. Peygamber ona dua etmisler ve Islâm'a daha çok yararli hizmetlerde bulunacagini ve müsriklerin kendinden zarar görecegini müjdelemislerdi.
Sa'd Ibni Ebi Vakkas'in hal tercemesi hakkinda bilgi edinmek için 24 sayili hadîsin açiklamasina müracaat edilsin.[973]

(228) Hasta Için, Sihhat Halinde Yapmis Oldugu Ibadetin Sevabi Yazilir

500— Abdullah Ibni Amr, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Hasta olan hiç kimse yoktur ki, saglik halinde yapmis oldugu ibadetin (sevabi), ona yazilmis olmasin.»[974]

Saglik halinde insanin devam ettigi ibadet ve hayir islerine hastalik gibi özürlerle devam edemez ve bunlari yerine getiremezse, Allah Tealâ özürlü hastalik halinde yerine getiremedigi bu Isleri islemis kabul ederek sevablarindan eksiltmeksIzin amel defterine yazdirir. Bu bakimdan devamli Ibadetlerin hayir ve bereketi çoktur. Hasta olanlar, yerine getiremedikleri mutad amellerinden ötürü üzülmemelIdirler; çünkü onlari islemis gibi sevab kazanacaklardir. Ayrica hastalik, günahlara da keffaret olacaktir. Bundan önceki hadîs-i seriflerde ifade buyurulmustu. Insan iyi bir ise niyyet eder de, bir özür sebebiyle onu yerine getiremezse yine sevab kazanir.[975]

501— Enes îbni Malik, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
— Allah Teâlâ, bedeninde müptelâ kildigi hiç bir müslüman yoktur ki, hasta bulundugu müddet, sagliginda yapmis oldugu amellerin sevabi ona yazilmasin. Eger Allah ona hastaliktan afiyet verirse, —zannediyorum ki, Peygamber söyle dedi— Onu (günahdan) yika yi verir; ve eger ruhunu alirsa onu bagislar.»
Hammad îbni Seleme yolu ile Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem} den hadîsin ayni rivayet edilmis olup, su ilâve yapilmistir:
«— Eger ona sifa verirse, hastayi günahtan yikar.»[976]

Burada, daha önceki hadîs-I serife ilâveten hasta olan Müslümanin ölümü halinde magfiret buyurulacagi hususu vardir. Zaten geçen diger hadîslerde, hastaliklarin günahlara keffaret olacagi beycin buyurulmustu. Bu hadîs-i serif, her iki manayi tasimaktadir.[977]

502— Ebû1 Hüreyre söyle anlatmistir:
— Peygamber (SailallahüAleykiveSetlem)'e atesli hastalik (Humma) geldi. Humma dedi ki, senin katinda en seçkin ehline beni gönder. Bunun üzerine Peygamber onu Ensar'a gönderdi de alti gün ve alti gece onlar üzerinde kaldi. Bu hastalik onlara agir geldi. Peygamber onlarin evlerine gitti de, durumu ;©na sikâyet ettiler. Peygamber (Saiîallahü Aleyhi ve Sellem) ev ev ve kapi kapi girip onlara afiyet duasinda bulunmaya basladi. Peygamber geri dönünce, onlardan bir kadin Peygamberi takip etti ve dedi ki:
— Seni hak din üzere gönderen Allah'a yemin ederim! Ben, Ensar'da-nim. Gerçekten babam da Ensar'dandir; o halde Ensar için ettigin dua gibi, bana da duâ et. Hazreti Peygamber ona:
«— Ne istiyorsun; dilersen Allah'a duâ edeyim de sana afiyet versin, dilersen sabredersin de Cennet senin olur?» dedi.
Kadin dedi ki, öyle ise sabrederim de Cennet'i tehlike etmem, (onu garantilerim).[978]

Burada da iki hususa isaret edilmektedir:
Hastaliktan insan sifa bulursa, hastalik günahlara keffaret olur. Sayet hastalik özere ölürse, ömrün sonuna kadar islenmis günahlar bagislanmis olacagindan Cennete girer. Her iki halde de hastaligin manevî bakimdan faydalan vardir. Bununla beraber tedavi imkânlarini arastirmak, tabiblere müracaat etmek bir vazifedir. Hastaliklarin seyri ve akibetleri önceden kestirilemez. Sebeplere bas vurup afiyet dilemek ve korunmak ayrica kullara düsen görevlerdir.[979]

503— (119-s.) Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre söyle demistir:
— Bana isabet eden hastaliktan, Hummadan bana daha sevgili bir hastalik yoktur; çünkü benim her azama girer. Azîz ve yüce olan Allah da her uzva, mükafattan hissesini verir.[980]

Ebû Hüreyre hazretleri humma hastaligi karsiliginda verilen sevabi bildigi için, bunun gelisinden endise duymamakta ve bu hastaliga yakalananlari da teselli etmektedir. Bugünkü tip âleminde manevî yönden tedavinin büyük bir önem tasidigi kabul edilen gerçeklerdendir.[981]

504— (120-s.) Rivayet edildigine göre, Ebu Nuhayle'ye söyle dendi: «— Allah'a dua eU O da:
— Allah'im! Hastaligi azalt; fakat mükâfati (sevabi) azaltma, diye dtiâ etti. Ona:
«— Duâ et, dua et!» dendi. Bunun üzerine söyle duâ etti:
— Allah'im! Beni rahmetine yakin olanlardan kil, annemi de güzel yüzlü Cennet hurilerinden eyle.

Ashab-i Kiramdan oldugu söylenen Ebu Nuhayle, tutuldugu hastaliktan sifa Istemis, fakat mükâfatinin azaltilmamasini dilemistir. Bu arada, ana hakkinin büyük olmasi hasebiyle annesi için de dua ederek Cennet hurilerinden olmasini temin için Allah'a yalvarmistir.[982]

505— Ata Ibni Ebi Rebah anlatarak demistir ki:
— Ibni Abbas bana söyle dedi:
«— Cennet ehlinden sana bir kadin göstereyim mi?» Ben:
— Evet, dedim. O söyle buyurdu;
«— Su siyah kadindir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e gelip dedi ki:
— Ben sar'alamyorum (düsüp bayiliyorum), böylece (kendime hâkim olamayip) açiliyorum; benim için Allah'a duâ et.» Hazreti Peygamber ona:
«— Istersen sabret, cennet senindir. Istersen, sana afiyet versin diye Allah'a duâ edeyim.» buyurdu. Kadincagiz:
— Sabrederim, dedi. sonra: Ben açiliyorum, (avret yerlerim gözükür diye korkuyorum), benim için Allah'a duâ et açilmayayim, dedi. Peygamber de ona duâ etti.[983]

Tedavi, hiç bir zaman tevekküle aykiri degildir; çünkü Hz. Peygamber tedavi yollarina bas vurmus ve tedavi olunmayi emretmistir. Hastaliklardan* tedavi hususunda mevcut delillerden su neticeler çikarilmaktadir:
1— Bir hastaliga müptelâ olanin bizzat kurtulmak için kendine dua etmesi makbul harekettir.
2— Hastanin talebi olmaksizin, baskasinin ona dua etmesi de yerinde bir harekettir; ancak sifa, hasta hakkinda hayirli görülrnüyorsa dua edilmemelidir.
3— Baskasindan dünya isleri Için dua istemek makbul bir hareket degildir; çünkü bunda insanlara karsi zillete katlanma var>
4— Tedavi Için tabIblere müracaat etmek ve Ilâç kullanmak mesrudur. Bir kimse Peygamber'in sünnetine uymak ve Allah'in izni bulunmak ntyeîî ile tedavi çarelerine bas vurursa, bu Ibadet sayilir. Tevekküle de aykiri düsmez; yemek-içmek ve giymek için esbaba mübaseret tevekküle aykiri olmadigi gibi...[984]

506— (121-s.) Ata anlattigina göre, kendisi o sar'ali kadin olan Ümmü Züfer'i Kabe'nin merdivenlerinde uzun boylu siyah bir kadin olarak gördü.
Ibni Cüreyc demistir ki:
— Abdullah Ibni Ebi Müleyke bana haber verdigine göre, Kasim kendisine, Hazreti Âise'nin söyle haber verdigini nakletmistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— Mümine diken ve daha Iüyük musîtet isabet ederse, o keffarettir.» buyurdu.[985]

Bu bölüm, hastanin saglik halinde Isledigi amellerin sevabina, aynen onlari isliyormus gibi kavusacagina ait oldugu halde, keffaretle ilgili olan bu haclîs-i serîf bu bölümde gösterilmistir. Mevzu bakimindan aralarinda bir münasebet yoktur. Daha önceki hadîslerde geçtigi gibi, musibetlere ugrayan müminler Için büyük müjde ifade etmektedir. Esasen istisnasiz her Müslüman için bir sevinç ve müjde habercisidir; çünkü eziyete ve mesakkata duçar olmayan insan yok gibidir. Hadîslerin zahir manasina bakilirsa, musibetlerin bütün günahlara keffaret olabilecegini ifade etmektedirler. Fakat sarihlerin çogu, keffaretin küçük günahlara qit oldugunu beyan ediyorlar. Daha dogrusu, musibetlerin büyüklügüne, insanlarin sabir ve ihlâsina göre, büyük ve küçük günahlara keffaret olurlar. Kul haklari bunun disinda kalir. Bunlari Ödemek veya hak sahipleri IIe heiâllasmak Icab eder.
Gelen musibetler sabirla karsilaninca, hem keffaret olurlar hem de derece yükselmesine vesile teskil ederler. Sabir bulunmadigi takdirde, herkesin hal ve tutumuna göre birbirinden farkli sevab ve keffareîler kazanilir.[986]

507— Ebû Hüreyre'nin söyle dedigi isitilmistir : — Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu:
«— Dünyada kendisine bir diken isabet edip de, ondan sevap uman hiç bir müslüman yoktur ki, o diken sebebiyle kiyamette günahlarindan bagislanmasin.»[987]

508— Cabir demistir ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu isit-
«— Herhangi bir mümin erkek ile mümin bir kadin ve müslüman bir erkekle müslüman bir kadin, bîr hastaliga yakalanirsa, muhakkak Allah o hastalik sebebiyle onu günahlarindan kurtarir.»[988]

(229) Hastanin : «Bende Agri Var!» Demesi Sikâyet Olur Mu?

509— (122-s.) Hisam babasindan rivayet ettigine göre, babasi söyle anlatmistir:
— Ben ve Abdullah îbni Zübeyr, (hasta olan Abdullah îbni Zübeyr'in annesi) Esmâ'nin ziyaretine gittik; bu gidisimiz Abdullah Ibni Zübeyr'in sehid edilisinden on gün önce idi. Esma agrili idi. Abdullah ona:
— Kendini nasil buluyorsun? dedi. O: «— Agrili (buluyorum)!» dedi. Abdullah:
— (Düsmanlarimin beni çembere almasindan anliyorum ki,) ben ölüme gidiyorum, dedi. Bunun üzerine annesi:
— Herhalde sen benim ölümümü istiyorsun da, bundan ötürü ölümü temenni ediyorsun; böyle etme, Allah'a yemin ederim ki, senin iki halinden birine ait haber bana gelmedikçe ölmemi arzu etmem: Ya öldürülürsün de, senin acina katlanarak sevabi kazanirim, yahut muzaffer olursun da gözüm aydin olur. Sana uygun düsmeyecek bir isin sana arzedilip de onu, ölüm korkusu ile kabul etmekten sakin, (serefle ölmek, düsman eline geçip eziyet çekmekten çok daha iyidir).
Abdullah Îbni Zübeyr, (Annesine, ben ölüme gidiyorum diye hitap etmesinden) Öldürülüsünden annesinin kederlenecegini sanmisti.[989]

Abdullah ibni Zübeyr'in basindan geçenleri ögrenmek lan 244 sayili hadîs-i serifin açiklamasindaki ha! tercemesine bakilsin. Burada bahis konusu olan, hastanin «Agrim var» demesi, sikâyet olmayacagi hususudur.
Hasta, dua, tedavî, ilâç ve danisma gibi Ihtiyaçlar dolayisi ile hastaligini, agri ve siddetini bildirirse, sikâyet kism-na girmez. Hasta durumunu gizlemeyerek, sayilan ihtiyaçlar için, açiklamalidir. Buna hali açiklama denir, sikâyet denmez. Yasak olan sikâyet, kendisini hastaliga müptelâ kilana karsi çikmak ve ona itiraz etmektir.[990]

510— Rivayet edildigine göre, Ebu Saîd El-Hudrî, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ziyaretine gitti. Peygamber atesli hasta idi, üzerinde kadife (kumas örtü) vardi. Elini üzerine koydu, hastaligin atesini kadîfe üzerinden hissetti. Ebu Saîd:
— Atesin ne kadar yüksek, ey Allah'in Resulü! dedi. Hz. Peygamber: «— Biz böyleyiz, belâ bize siddetli gelir ve sevab bize kat kat olur.»
buyurdu. Ebu Saîd sordu:
— Ey Allah'in Resulü! Insanlarin hangisi en siddetli belâ çeker? Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Peygamberler, sonra salih kullar. Onlardan öyle kimse vardi ki, fakirlige müptelâ olmustu; Öyleki bir hirkadan baska bir sey bulamamis, onu kesip giyinmisti. Onlardan kene Ile müptelâ olan vardi da, onu Öldürmi ye kadar gidiyordu. Onlardan öylesi de vardi ki, sizden birinin bahsise sevinmesinden daha çok belâya sevinirdi, ferah duyardi.»[991]

Peygamber hastaligin siddetini ifade buyurarak bu gibi agir musibetlerin peygamberlere ve derece sirasiyle salih kullara geldigini bildirmislerdir. Peygamberler ümmetlerinin öncüleri olduklari için, en agir yük ve mesakkatleri çekmelerinde hikmetler vardir. Her halleriyle insanlara örnek ol-duklarindan, bunlarin haline bakarak azim ve sabtr sahibi olmak, zorluklara tahammül etmek, Allah'in kudretine boyun egmek ve teslimiyet göstermek suretiyle insanlar dogru yolu bulur, teselliye kavusurlar. Peygamberin günahlari olmadigindan, çektikleri musibetler karsiliginda daha yüksek manevî dereceler kazanirlar. MusîbetI çok olanin yalvarip yakarisi da çok olur, Allah'a iltica edisi fazla olur ve yalvarisindan derecesi yükselir. Bir an bile Allah'i anmaktan gafil kalmaz.
Ebu Saîd El-Hudrî kimdir? :
Adi S a ' d olup, babasi M a I I k , dedesi Sinan 'dir. E b 0 Saîd künyesi ile söhret bulmustur. Uhud savasinda yasi küçük bulundugundan savasa katilamadi; fakat babasi Uhud savasinda sehid edildi. Kendisi Uhud savasindan sonraki bütün savaslarda bulundu. Hz. Peygamberden 1170 kadar hadîs-I serîf nakletmistir. Kendisinden Ibni Ab bas, Ibni Ömer, Cabir, Ebû Umame ve Ebu't-Tufeyl gibi, ashabdan büyük zevat ve Tabiîn büyüklerinden Ibni Müseyyeb, Ebû Osman, Tarik, Ubeyd ibni Umeyr ve daha baskalari rivayet etmislerdir.
Genç ashab arasinda en fakîh olandi. Ensarin necib ve fazil ve âlim sahsiyetlerinden biri Idi. 74 hicret tarihinde vefat ettî. Vefat yeri hakkinda kesin bir delil yoksa da, Istanbul'da Kariye camii avlusunda medfûn oldugu söylenir. Allah ondan razi olsun.[992]

(230) Baygin Hastayi Ziyaret Etmek

511— Cabir Ibni Abdullah'in söyle anlattigi isitilmistir: «— Bir hastaliga yakalandim da Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Seîîem) Ebû Bekir ile— ikisi de yaya olarak— beni ziyarete geldi. Beni baygin halde buldular. Peygamber (Saliallahü A leyhi ve Seîlem) abdest aldi; sonra abdest suyunu üzerime döktü, ben de ayildim. Baktim ki, Peygamber (Saliallahü A leyhi ve Seüem). Dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü, malim hakkinda nasil hareket edeyim, malim hakkinda hüküm ver? Peygamber bana cevap vermedi, tâ ki, miras âyeti nazil oldu.[993]

Baygin halde olan hastalar, suurlarini kaybetmis olduklari halde onlari ziyaret etmek, diger akli basindaki hastalari ziyaret etmek gibi sünnettir ve sevabdir. Baygin hastanin gönlünü memnun etmek, bahis konusu olmamakla beraber, hasta için bazi tavsiyelerde bulunmak ve yakinlarini teselli edip, gönüllerini almak bakimindan faydalidir. Böyle hastalar için istisare edilir, tabip tavsiye edilir, duada bulunulur. Soguk suyun bayginlari uyardigi da bir gerçektir. Buna Peygamber'in duasi da katilarak hasta üzerine dökülünce, Allah hastaya sifa vermisti.[994]

(231) Hasta Çocuklari Ziyaret Etmek

512— Üsame Ibni Zeyd söyle anlatmistir:
— Resûlüllah (tollallahü Aleyhi ve Selîem)'m kizinin (Zeyneb'in) çocugu agir hasta oldu. Bundan dolayi çocugun annesi (Zeyneb), Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Seliem)'e haber gönderdi ki, çocugum ölüm üzeredir. Peygamber haberciye dedi ki:
«— Git ona söyle söyle:

— Allah'in aldigi da kendinindir, verdigi de... Her seyin onun katinda muayyen bir vakti vardir. Sabretsin ve Allah'dan sevab beklesin.»
Haberci geri dönüp çocugun annesine (Zeyneb'e) haber verdi. Bunun üzerine (Zeyneb), Peygamber muhakkak gelsin diye yemin ederek Peygambere haber gönderdi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de kalkip ashabindan bir gurupla gitti; aralarinda Sa'd îbni Ubade de vardi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çocugu alip iki gögsü arasina ve bagrina koydu. Çocuk kuru ve bos su kabinin ses çikarisi gibi can çekisiyordu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in gözleri yasardi, Sa'd dedi ki:
— Agliyor musun, halbuki sen Allah'in peygamberisin? Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «— Ben ona sefkat duydugumdan agliyorum. Allah, ancak kullarindan merhametli olanlara merhamet eder.»[995]

Hadîs-i serîften su faydalar elde edilir:
1— Fazilet ve mevki sahibi kimselerin, ölüm döseginde bulunanlarin çocuk dahi olsalar, yanlarina gitmeleri iyi bir harekettir.
2— Böyle hasta ziyaretlerine davet Için yemin etmek caizdir.
3— Yaya olarak hasta ziyaretine ve taziyeye gitmek bîr fazilettir.
4— Yemin eden bîr. kimsenin, yeminini bozmamak ve ona icabet etmek lâzim gelir.
5— O'üm gelmeden önce, hasta sahibine sabir îelkîn etmek ve onu teselli etmek iqab eder.
Ölüm gelmeden önce, geride kalacaklara edilen sabir tavsiyeleri, kedere karsf mukavemet kazandirir, Allah'in kazasina riza temin eder.
6— Hadîs-i serifte, Allah'in yaratiklarina sefkat göstermeye tesvik, kati kalpliiikten sakindirma vardir. Göz yasarmasinda merhamet vardir.[996]

(232) Özel Bölüm

513— (123-s.) Ibrahim Ibni Able'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Karim hasta oldu; bundan dolayi Ümmü'd-Derdâ'ya gidiyordum. O bana soruyordu:
— Ailen nasil? Ben de:
— Hastadirlar, diyordum. Bana yemek ismarliyor, ben de yiyordum. Sonra dönüyordum, kadincagiz yine böyle yapiyordu. Bir defa ona gittigimde dedi ki:
— Nasillar? Ben:
— îyiye döndüler, dedim. O, bunun üzerine söyle dedi:
— Sen, bize ailenin hastaligini haber verdikçe, ben sana yemek ismarliyordum. Simdi ise, iyiye döndüler, artik sana bir sey ismarlamayiz.»[997]

Bu bölüme bir isim konmamistir. Ihtiva ettigi mana bakimindan «Hastasi olana yardim etmek» konusu adi verilebilir. Evinde ailesi ve çoluk çocugu hasfa bulunanlarin zor durumlari olur. Çok kere yemek yemeye Imkân ve firsat bulamazlar. Böylf hallerde komsularin onlara yardfm etmesi ve onlari yedirmesi komsuluk hakkidir. Hastalar iyilestikten sonra da böyle bîr yedirme isine hacet kalmaz.[998]

(233) Hasta Bedevîyi Ziyaret

514— îbni Abbas anlatiyordu :
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hasta bir Bedevi'yi ziyaret için yanina varip söyle dedi:
«— Agir durumun yoktur, insallah Allah günahlarini temizleyici olur.» Ravi dedi ki:
— Bedevi söyle cevap verdi:
— Bilâkis ates gibi yanan humma var, yasli bir ihtiyar üzerinde; onu, mezarlar ziyaret etsin... Hazreti Peygamber:
«— O takdirde, evet; (kabul etmiyorsan, temizleyici degildir.)[999]

Hadîs-i seriften su hüküm çikmaktadir: Bir milletin basinda bulunan idarecinin, tebaasindan cahil bir kimsenin ziyaretine gitmesi noksanlik degildir. Büyüklere düsen, cahilleri uyarmak ve onlara hayirli tavsiyelerde bulunmak ve mümkün olan yardimi yapmaktir.
Hastaya düsen vazife de, ögütleri kabullenmek ve güzel sekilde karsilik vermektir. Bedevî cahilliginden yakisir cevap vermemistir.[1000]

(234) Hastalari Ziyaret Etmek

515— Ebû Hüreyre anlattigina göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Sizden bugün kim oruçlu bulunuyor?» Ebû Bekir:
— Ben, dedi. Peygamber sordu:
«— Sizden bugün kim hasta ziyaretinde bulundu?» Ebû Bekir :
— Ben, dedi. Peygamber sordu:
*— Sizden kim bugün bir cenaze namazinda bulundu?» Ebû Bekir :
— Ben, dedi. Peygamber sordu:
«— Bugün kim bir fakir doyurdu?» Ebû Bekir:
— Ben, dedi.
Kavilerden Mervan demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in söyle buyurdugu haberi bana ulasmistir :

«— Su hasletler: (Oruçlu olmak, hasta ziyaretinde bulunmak, cenaze namazinda hazir olmak, fakir doyurmak) bir gün içinde bir adamda toplanirsa, muhakkak o Cennet'e girer.»[1001]

Bu hadîs-i serîf Hz. E b û B e k I r 'in faziletlerini ifade etmekte ve hasta ziyaretinin de makbul bir Ibadet oldugunu göstermektedir. Allah için oruç tutmak, Müslüman bir kardesin cenazesinde bulunmak, hosta ziyaret etmek, fakir doyurmak hasletleri bir araya gelip de bir sahista toplaninca insanda manevî bir kemal derecesi meydana gelir. Böylece Cennetliklerden olma lûtfuna kavusur.[1002]

516— Cabir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve Seilem), Ümmü's-Sâib adli (hasta) kadinin ziyaretine girdi, kadin titriyordu. Peygamber:
«— Neyin var?» diye sordu. O:
— Sitma = humma, Allah onu perisan etsin, dedi. Bunun üzerine Peygamber (batlallahü Aleyhi ve Sellem):
«— Sus, ona kötü söyleme; çünkü o hastalik, demirci ocagi atesinin demir pasini gidermesi gibi, müminin günahlarini giderir.» buyurdu.[1003]

Her nefis aci duymak ve sizlanmak hasleti üzere yaratilmistir. Hiç kimse aci duymayi kendinden kaldiramaz. Bu durum karsisinda insana düsen, ah ve vahi çok etmeyip çiglik koparmamak, mümkün oldugu kadar kendine hakim olmaktir. Hele sövmek ve köîü söylemek yarasmaz. Bu hususta önemli olan kalbin niyyetidir. DIlin hareketi kalbe uygun olmayabilir. Onun için daima kalbin niyeti halis olmalidir.[1004]

517— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu rivayet etmistir :
«— Allah, (kiyamet günü kuluna) buyurur:
— Senden yemek istedim de bana yedirmedin. (Kul) :
— Ey Kabbimî Sen benden nasil yemek istersin de ben sana yedirmem, sen âlemlerin Rabbi oldugun halde? der.
Allah buyuruyor :
— Bilmiyor musun ki, falan kulum senden yemek istedi de, ona yedirmedin? Bilmiyor muydun ki, eger ona yedireydin, onun mükâfat m: katimda bulacaktin? Insanoglu! Senden su istedim de bana su vermedin. Kul der ki:
— Ey Rabbim! Sen âlemlerin Rabbi iken, ben sana nasil su verebilirim? Allah söyle buyurur:
— Falan kulum senden su istedi de, ona su vermedin. Biliyor muydun ki, eger sen ona su vereydin, onun mükâfatini katimda bulacaktin.' Ey insanoglu! Ben hasta oldum da beni ziyaret etmedin. Kul, der kî:
— Ey Rabbim! Ben seni nasil ziyaret ederim, sen ise âlemlerin Rab-bisin, (hasta olmazsin, hiç bir seye ihtiyacin yoktur?) Allah:
— Bilmiyor muydun kî, falan kulum hastalandi. Eger onu ziyaret edeydin, onun mükâfatini katimda bulacaktin, yahut beni (riza ve rahmetimi) onun yaninda bulacaktin? buyurur.[1005]

Fakirleri yedirmekte, susuzlara su vermekte, hastalari ziyaret etmekte Allah'in rizasi bulundugundan bu gibi hayirli isleri Isleyenler Cenab-i Hakka karsi vazifelerini yapmis sayildiklarindan Allah için amel etmis olurlar. Hak Tealâ hazreflerinin rizasi bulundugu isleri yapmak, Allah içindir. Onun emrine uygun hareket edildiginden, bu amellerin karsiliginda mükâfata kavusulur. Iste Allah rizasi için hasta ziyareti de, böyle AElah katinda sevab kazandiran amellerdendir.[1006]

518— Ebu Saîd'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seitem) söyle buyurdu:
«— Hastalari ziyaret ediniz, cenazeleri de takip ediniz. Bu, size âhi-reti hatirlatir.»[1007]

Insana en iyi ögüd tefen vaiz, ölüm ve hastaliktir. Hastalik halini yasayan ve baskasini hastalik durumunda gören, hayatin ve sagligin kiymetini anlar. Üzerine düsen vazifeleri daha iyi yapmaya gayret eder. öiümü düsünüp ölülerin halini gören de, kendi akibetinIn ayni olacagini anlayarak bundan ibret alir. Kötü aliskanliklari varsa, onlardan ievbe eder, Allah'in emirlerine ciddiyetle sarilir ve kendini hesaba çeker. Bu sekildeki davranislar hakka yönelistir.. Böyle hayirli sonuçlara erismek için hasta ziyaretlerinde bulunmali, Müslüman cenazeleri tesyi edip namazlarini kil-malidir.[1008]

519— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) söyle buyurdu:
«— Üç sey vardir ki, bunlarin hepsi her mÜslüman üzerine bir haktir (vazifedir) :
1— Hastalari ziyaret etmek,
2— Cenazelerde bulunmak,
3— Aksiran kimse, Aziz ve Celîl olan Allah'a hamd ederse, ona = Yerhamuke Allah = demek.»[1009]

Bundan önceki hadîs-i serife ilâve olarak aksirana karsi, eger Allah c hamd etmisse,
«— Allah sana merhamet eder = Yerhamuke Allah» demek, bu hadîste zikredilmistir. Akstran Allah'a hamd etmezse, karsida-kine böyle «Tesmît» vazifesi düsmez. Akstranin aksirma sonunda hamd etmesi = Elhamdü Lillâh demesi ve yaninda isitenin de Yerhamuke Allah de-mesI sünnet olan görevlerdir. Sünnetlere uymak da sevab kazandirir.[1010]

(235) Ziyaretçinin Hasta Için Sifa Dilemesi

520 — Sa'd'in ogullarindan üçü de babalarindan rivayet ettiklerine göre, Resûlüllah (SaÜaliahü Aleyhi ve Selleni), Mekke'de hasta olan Sa'd'in ziyaretine vardi. Sa'd (Peygamberi görünce) agladi. Peygamber ona sordu:
*— Neden agliyorsun?» Sa'd:
— Hicret etmis oldugum yerde ölmekten korkuyorum. Nitekim Sa'd Ibni Havle böyle olmustu, (Medine'ye hicretinden sonra Mekke'de vefat etmisti.) dedi. Peygamber üç defa:
«— Allah'im! Sa'd'a sifa ver!» diye dua etti. Sa'd dedi ki:
— Benim çok malim var; bana bir kizim varis oluyor. Malimin tamamini vasiyyet edeyim mi? Peygamber:
«— Hayir!» dedi. Sa'd :
— Üçte ikisini edeyim mi? dedi. Peygamber: «— Hayir!» dedi. Sa'd :
— Yarisini? dedi. Peygamber: «— Hayir!» buyurdu. Sa'd :
— Üçte birini? dedi. Peygamber :
«— Üçte biri (vasiyyet et), üçte bir çoktur. Malindan verdigin (fakirlere) sadakan bir sadakadir. Çoluk çocuguna yedirdigin tir sadakadir. Zevcenin, senin yemeginden yedigi de senin için hir sadakadir. Senin çoluk çocugunu mal ile birakman (yahut geçimle, dedi), onlari insanlara avuç açip dilenir birakmandan daha hayirlidir.» buyurdu.
Ravi demistir ki:
— Peygamber eli ile (isaret ederek) söyledi.[1011]

Bu hadîs-i serifi, Hz. Sa'd ibni E b i V a k k a s 'in üç oglu babalarindan rivayet etmislerdir. Bu çocuklari adlari, Âmir, Mus'ab ve M u h a m m e d 'dir. Simdi hatira gelir ki, Sa'd hastaliginda varis olarak geriye bir kiz çocugun birakmak üzere oldugunu hastalik halinde Hz.
Peygamber'e ifade ettiginde bu üç çocuklardan neden bahsedilmemisti?
Peygamber Efendimizin S a ' d hazretlerini ziyaret etmeleri. Veda Hacci ve bir rivayete göre de Mekke fethi zamanlarina tesadüf etmektedir. Peygamberimizin sifa ve bereket dualari makbul olmus ve S a ' d bu hastaliktan kurtularak 45 yil daha yasamistir. Bu müddet içerisinde hal tercemesinde anlatildigi gibi, Islâm'a pek çok yararlari dokunmus ve müsrikler kendisinden zarar görmüstür. Iste bu hastaligindan sonra geçen 45 yil içinde dogup yetisen çocuklari, yukarda adlari geçen ogullari oluyor.
Bilgi için ve 499 ve Sa'd Ibni Ebi Vakkas'in hal tercemesi için 24 sayili hadîslere ve açiklamalarina bakilsin.
Sonuç olarak, hastaya sifa bulmasi Için dua etmek sünnettir.[1012]

(236) Hastayi Ziyaretin Fazileti

521— Asim, Ebu Kilâbe'den; Ebu Kilâbe, Ebu'l-Es'as San'anî'den; o da Ebu Esmâ'dan rivayet ettigine göre söyle demistir:
«— Kim hasta kardesini ziyaret ederse, Cennet'in Hurfe'sinde (toplanmis meyvalari arasinda) bulunur.
Ben, Ebu Kilâbe'ye dedim ki:
— Cennet'in Hurfe'si nedir? O dedi ki:
— Cennet'in toplanmis meyvalandir.
— Ebu Kilâbe'ye yine sordum:
— Ebu Esma bu hadîsi kimden nakletmistir?
— Su cevabi verdi:
— Sevban'dan; o da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den...» Bu hadisin aynim bize Ibni Hubeyb Ibni Ebi Sabit anlatarak demistir ki, bize Ebu Üsame, Müsenna'dan (zannediyorum bu Ibni Saîd'dir) rivayet etmistir. Müsenna dedi ki:
— Bize Ebu Kilâbe, Ebu'l-Es'as'dan, o da Ebu Esma El-Rehabî'den, o da Sevban'dan, Sevban ise Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet etti.[1013]

Bu hadîs-i serifi Müslim biraz degisik lâfizla söyle tahriç etmistir:
«— Kim bir hastayi ziyaret ederse, dön üne e.ve kadar Cennet meyva-lari arasinda bulunur.»
Hadîs âlimleri buna su manayi vermektedirler:
Insan hasta kardesini ziyaret edip yaninda bulundugu müddet, bahçeden bir kimsenin meyve toplayisi gibi, sevab meyveleri toplamaya devam eder. Burada sevab, agaçlardan devsirilen meyvelere benzetilmistir. Insan hasta yanindan dönünceye kadar manevî meyvelerden, yani sevablardan toplar.
Hurfe'ye yof manasi da verenler vardir. Bu manaya göre, ziyaretçi Cennet yolunda bulunur, hayir islemis olur, demektir.[1014]

(237) Hastanin Ve Ziyaretçinin Hadîs Anlatmasi

522— Anlatildigina göre, Ebu Bekir îbni Hazim ve Muhammed Ibni'I- Münkedir, Mescid cemaatindan bir kisim insanlarla hasta bulunan Ömer Ibni'l-Hakem Ibni Rafi' El-Ensarî'yi ziyaret ettiler. Ona söyle dediler :
— Ey Ebu Hafs! Bize hadîs anlat. O dedi ki:
— Cabir Ibni Abdullah'in söyle dedigini isittim:
— Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Seilem) 'in söyle buyurdugunu isittim:
«— Kim bir hastayi ziyaret ederse, rahmete dalmistir; oturunca rahmet içinde kararlasmis olur.»[1015]

Burada rahmet suya benzetilmistir. Su kirleri temizledigi gibi, hasta ziyaretinden gelen Allah'in rahmeti de, ziyaretçiyi günahlarindan öyle temizler. Hastanin yaninda ziyaretçi oturunca da rahmet onu her taraftan kaplar.[1016]

(238) Hasta Yaninda Namaz Kilan Kimse

523— (12-s.) Atâ'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— îbni Ömer, îbni Safvan'm hastalik ziyaretine gitti de namaz vakti geldi. îbni Ömer oradakilere iki rekât namaz kildirip: Biz misafiriz, dedi.»[1017]

Ziyaret edilen hastanin durumu ve ev hali nazari itibara alinara': rv'i-said bulundugu takdirde onun yaninda namaz kilmanin caiz bulunduguna bu haber delil teskil etmektedir. Anlasildigina göre, IbnI Ömer en az üç günlük bir mesafe almis bulundugundan dört rekâtli namazi iki kildirip, arkasindaki cemaati ikaz ederek onlar kendi namazlarini dört rekât olarak tamamlamislardi.[1018]

(239) Müsrik Hastayi Ziyaret

554— Enes'den rivayet edildigine göre, Yahudilerden bir erkek çocuk Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellern)'e hizmet ederdi. Sonra çocuk has-ta oldu da, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun ziyaretine gitti. Basucunda oturup (çocuga) :
Müslüman ol!» dedi. Çocuk, basucunda olan babasina bakti. Bunun üzerine babasi çocuga:
— Kasim'in babasina Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e itaat et, dedi. Çocuk da müslüman oldu. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çikti, söyle diyordu:
«— Çocugu atesten kurtaran Allah'a hamd olsun...»[1019]

Hadîs-i serîften çikarilan hükümler:
1— Yahudî ve Hiristiyan gibi gayri müslim hastalari ziyaret etmek caizdir; çünkü bu ziyaret onlara bir iyilik yerine geçer. Hele Islâm'i kabulleri umuluyorsa veya bir maslahat düsünülüyorsa, bu ziyareti yapmak yerinde bir is olur. ölüsü olan komsu gayri müslImleri taziye maksadi ile ziyaret etmek yine caizdir. Bu ziyarette :
«— Allah sana daha hayirli halef versin, Allah durumunuzu düzeltsin.» gibî temennilerde bulunulur.
2— Çocugun Islâm dinini kabul edisi sahihtir. Ancak sihhatin tahakkuku için çocugun mümeyyiz olmasi sarttir. Iyiyi ve kötüyü, kâr ve zarari ayirt edebilecek durumda olan çocuklara mümeyyiz denir. Hz. Peygamber'In bu ziyaret etmis oldugu çocugun yasi kesinlikle bilinmemektedir. Mümeyyiz veya bulûg çaglarinda oldugu görüsleri üzerinde ayrilik vardir. Her iki halde de Islâm'a geçisi makbuldür.
3— Islâm'i sahih olan çocugun namaz ve oruç gibi ibadetleri sahih olur; fakat nikâh, talâk, adak ve köle azad etme gibi tasarruflari geçerli olamaz.
4— Bulûg çagina girmeyen gayri müslim çocugun ölümü halinde azab çekip çekmeyecegi hakkinda iki görüs vardir:
1) Eger çocuk mümeyyiz durumunda olur da küfür halini biliyorsa, bu vaziyette ölümünden sonra azab çeker.
2) Bu görüs de «Bulûga varincaya kadar çocuktan kalem kaldirilmistir.» deliline dayanarak azab çekmeyecegi merkezindedir.
Hadîs-I serîfte bahis konusu olan çocuk, bulug çaginda olmasi itibariyle Islâm'a geçisinden ötürü atesten kurtulmustur hükmü üzerinde bir Itiraz va-rid olmaz. Bulûg çagindan küçük oldugu halde, hadîs-i serîf varid olmustur diye düsünülürse, izahi söyle :
Kâfir olarak ölen çocuklar hakkinda ne azab görme, ne de kurtulma dîye kesin bir hüküm yoktur. Bunlar Mahserde güçlerine göre Imtihana tâbi tutulurlar. Bunlardan emirlere uyanlar kurtulur, isyan edenler azab çeker. Iste bu çocuk da Islâm'i kabul etmeden Öleydi, tehlikeli bir durumda ola-cakti, ates kenarinda olacakti. Fakat islâm'i kabul edince kurtulusu kesin olarak meydana çikmistir. Hz. Peygamber'in :
«— Çocugu atesten kurtaran Allah'a hamd olsun!»
Sözünün manasi bu olsa gerektir.[1020]

(240) Hastaya Ne Söylenir

525— Hazreti Âise'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Resûlüllah (SalUtllahü Aleyhi ve Sellem) (hicret yilinda) Medine'ye gelince, (babam) Ebû Bekir ve Bilâl Humma'ya tutuldular. Âise demistir ki:
— Ben onlari ziyarete gittim de çöyle söyledim: Babacigim! Kendini nasil buluyorsun? Ey Bilâl! Sen de kendini nasil buluyorsun?
Âise söyle demistir:
— Ebû Bekir'i Humma yakaladigi zaman derdi ki:
— Herkes evinde çoluk çocuguyla sabahlar durur. ölümse, ona, takunyasi bagindan daha yakin durur. Bilâl'dan hastalik kalkinca, sesini yükselterek söyle diyordu:
— Ne olur, hileydim : Mekke vadisinde bir gece geceleyecek miyim; etrafimda Izhir ve Celîl bitkileri oldugu halde?..
Bir gün Mecenne mevkiinin sularina kavusacak miyim; Same ile Ta-fil daglari bana gözükecekler mi?[1021]
Hazreti Âise — Allah ondan razi olsun — dedi ki, ben Resûlüîlah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem l'e gidip, ona haber verdim. O söyle buyurdu:
«— Allah'im! Bize Medine'yi sevdir, Mekke'yi sevdigimiz gibi, yahut daha çok... Hastaliklardan da onu kurtar. Bize, ölçegimizde ve kilemizde bereket ver. Medine'nin Humma hastaligini, (Islâm'i kabul etmemis) Cuh-fe arazisine nakledip ver.»[1022]

Hadîs-i serîf bize, hastaya sihhatini sorus seklîni ögretmektedir. Bir de uzun ve yorucu bir yolculuktan, açlik ve susuzluk gibi mahrumiyetlere kat-landiktan sonra Mekke'den Medine'ye gelen ashab'in iç duygularini ve ana vatana hasretliklerini yansitiyor. Hz. Peygamber de makbul duaIariyle onlari teselli ediyor. Nihayet hastalik Medine'den kalkiyor, bereket yagiyor ve Medine ana vatandan sevgili oluyor.
Hz. Peygamber ve Ashabi, müsriklerin iskence ve tazyikleri sonunda hicret ettiklerinden, bu hicretin baslangicinda Medine'de ariz olan hastaligin Cuhfe arazisine, yani müsriklerin beldesine geçmesini dua etmisler, böylece onlari hastalikla mesgul kilip Müslümanlarin nefes almalarina zemin hazirlamislardi.[1023]

526— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) , hasta bir Bedevi'nin ziyaretine girdi. Ibni Abbas demistir ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir hastayi ziyaret için yanma vardigi zaman:
«— Beis yoktur; (günahlari) temizleyici olur Insa Allah!» derdi, Be-devî (Buna cevap olarak) sunu söyledi:
— (Bu hastalik) temizleyici! Hayir aksine yasli bir ihtiyar üzerinde kaynayan (yahut alevlenen) bir Hummadir; onu mezarlar ziyaret ediyor... Peygamber:
«— (Benim ögüdümü kabul etmeyince, senin için temizleyici degildir.) Bu takdirde evet.» buyurdu.[1024]

527— (125-s.) Nafi' demistir ki, «Ibni Ömer bir hastayi ziyarete gidince:
«— Nasilsin?» diye halini sorardi. Yanindan kalkinca da:
«— Allah, hakkinda hayirlisini versin!» derdi ve buna ilâve (söz) etmezdi.»[1025]

Ashab-i kiram Hz. Peygamber'den aldiklari yüksek edeb uyarinca, hastanin halini sorup, onun hakkinda hayir dua ediyor ve hasta yaninda fazla söz söylemiyorlardi. Lüzumlu bir ihtiyaç olmaksizin hasta yaninda fazla beklememe; ve çok konusmamak icab eder.[1026]

(241) Hasta Nasil Cevap Verir

528— (126-s.) Saîd Ibni Amr anlatarak demistir ki; Haccac, (yarali bulunan) Ibni Ömer'in yanma vardi, ben de yaninda idim. Haccac :
Nasilsin? dedi. O:
— îyiyim, dedi. Haccac:
— Seni kim süngüledi? dedi. O söyle cevap verdi;
— Silâh tasimak helâl olmayan bir günde, silâh tasimayi emreden kimse beni süngüledi. îbni Ömer bu sözü ile Haccac'i kasdediyordu.[1027]

Haccac'in babasi Yûsuf olup, Sakaf kabilesindendir. Hicretin 41. yilinda Taîfde dogmustur. Emevî devletinin meshur kumandanlarindan biri olmus ve zulmü ile ün salmisti. Emevî halifelerinden Abdülmelik Ibni Mervan'in maiyetinde bir müddet bulunduktan sonra Hicaz'da hilâfet Ilân eden Abdullah IbnI Zübeyr'iele geçirmek ve taraftarlarini dagitmak Için vazifelendirilmisti. Haccac bu maksatla Mekke'yi kusatmis ve Abdullah îbni Zöbeyr'i zalimane bir sekilde sehid etmisti. Bundan üç ay sonra (Abdullah Ibni Ömer'in öldürülmesi için zehirli bir süngü hazirlatip onu ayagindan vurdurmustu. Iste bu yaranin tesirinden Ibni Dm er hasta Iken, Haccac ziyaretine gidip :
«— Seni kim süngüledi?» diye sorunca, 1 b n I Ömer ima yolu ile faili hatirlatmisti. Hâdise hac mevsimine tesadüf ettiginden, bu mevsimde silâh kullanmanin haram oldugunu da hatirlatmis oldu. Sonunda bu zehirli yaranin tesiriyle Hicretin 73. yilinda 84 yasinda iken, Ibni Ömer Mekke'de vefat etti. Allah ondan razi olsun. Hal tercemesi için kitabin basinda 2 sayili hadîsin açiklamasina müracaat edilsin.
Haccac'm IbnI Ömer'i öldürtmesinin sebebi su : Emevî halifesi Abdülmelik, IbnI Ömer'e muhalefet etmesin diye H a c c a c 'a bir mektup göndermis. Bu emir Haccac'a geldiginden baskasina öldürtmüs oldugu rivayet edilmektedir. Nihayet Haccac Hicretin 95. yilinda 54 yasinda oldugu halde feci bir hastaliga tutularak ölmüstür. S a î d i b -ni Cübeyr gibi tabiîn âlimlerinin en büyügünü de haksiz yereöldürmüs; fakat onu öldürdükten sonra aklî muvazenesi bozulmustu. Her gece Saîd Ibni Cübeyr onun rüyasina girer ve :
«— Ey Allah'in düsmani!» dîye kendisine hitap ederdi, seklinde rivayet vardir. Bu hâdiseden sonra çok yasamamisti. Yüz yirmi bin kisiyi öldürdügü ve ölümünde elli bin kisinin hapiste oldugu söylenir.
Burada mazlum oldugu halde hasta Ibni Ömer, kendisini ziyarete gelen Haccac'a nazikâne cevap vermistir. Bununla beraber suçlu ve caninin kim oldugunu da ona bildirmis oldu.[1028]

(242) Fasik Hastayi Ziyaret Etmek

529— (127-s.) Abdullah ibni Amr Ibnil-Asdan söyle rivayet edlismistir:
Sarap içip de, hasta olanlari ziyaret etmeyiniz.[1029]

Allahu Teala'nin haram kildigi seyleri alenen isleyen ve farzlarini terk edenlere fasikk denir.Fasik olanlar kesin delillerle sabit haramlari helal kabul etmezler ve farzkari da inkar etmezlerse, mümin hükmünden çikmazlar;büyük günah islemis olurlar.
Iste büyük günahlari alenen islemekte olanlarin kötülügü baskalarina sirayet etmesin ve onlara tevbe etmeleri için bir ibret dersi olsun diye, burada ziyaretlerine gidilmemesi tavsiye edilmektedir.Esasen ziyaret fazilet ve sevabi büyük olan bir sünnettir.Onun filini istirak ve yainlik veya onun kötü aliskanligi yayma olmadikça bunlara sebebiyet vermedikçe bir mahzur olmaz;bilakis onun hidayet ve selametine yardimci olmak gayesi

tasinirsa sevap olur.[1030]

(243) Kadinlarin Erkek Hastalari Ziyaret Etmek

530— (128-s.) El-Haris Ibni Ubeydullah El-Ensarî'den, söyle dedigi rivayet edilmistir:
«— Ümmü'd-Derda'yi gördüm ki, (bindigi devenin) egerinin agaçlan çiplak, Mescid ehlinden bir Medîne'li erkek hastayi ziyarete gidiyor.»[1031]

Mahrem degil de yabana bir erkek dahi olsa, Iyi ve temiz niyetle, Islâm muaseret sartlarina uygun olarak kadinlarin hasta erkekleri ziyaret etmelerinde beis yoktur. Erkeklerin de aynen hasta kadinlari ziyaret etmeleri caizdir. Peygamber Efendimizin hasta hanimlari ziyaret ettigine dair hadîs-I serifler vardir.
Ömmü'd-Derdâ kimdir? :
Ashab'dan Ebu'd-Derdâ'mn hanimi olup, ismi «Hayre»dir. Ömmö'd-Derdâ adinda iki hanim vardir. Bunlar Sugra ve Kobra diye ayrilir. Buradaki Köbrâ olup, kadin sahabilerin faziletlilerinden, ilim ve görüs sahiplerinden idi. Ibadet ve takvasi çoktu. Kocasindan iki yil kadar önce Sam'da Hz. Osman'in hilâfeti zamaninda vefat etti. Hz. Peygamber'den ve kocasindan hadîs ezberlemisti. Tabiîn âlimlerinin çoklari kendisinden rivayet etmislerdir. Kendisine sorulmus:
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) 'den bir sey isittin mi?»
O cevap olarak :
«— Peygamber Mescid'de otururken yanma vardim, söyle buyurdugunu isittim» :
«— Amellerin tartilacagi kiyamet günü, teraziye, güzel ahlâkdan daha agir bir sey konmayacaktir.» demistir.
Allah ondan razi olsun.[1032]

(244) Evin Lüzumsuz Seylerine Bakan Ziyaretçinin Hos Görülmemesi

531— (129-s.) Abdullah îbni Ebi Hüzeyl'den, söyle dedigi rivayet edilmistir:
«— Abdullah îbni Mes'ud, bir hastayi ziyaret* etmek üzere yanma girdi, yaninda bir takim insan vardi. Evde de bir hanim vardi. Adamlardan biri kadina bakmaya basladi. Bunun üzerine Abdullah ona:
— Gözün çikaydi, senin için daha hayirli olurdu, dedi.»[1033]

MIsafIr olarak gidilen bir evde adaba riayet etmek gere';ir. Her yerde harama bakmak, yasak oldugu gibi, misafir evinde buna daha çok önem vermek lâzimdir. Hattâ evin esya ve levazimatma dahi göz gezdirmemek, nazari dikkati celbedecek hareketlerde bulunmamak, ziyaret edeblerindendIr.[1034]

(245) Göz Agrisindan Ötürü Ziyaret

532— Ebu îshak demistir ki, Zeyd Ibni Erkam'in söyle anlattigini isittim:
— Gözüm agrilandi da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni ziyarete geldi. Sonra:
«— Ya Zeyd! Sayet gözün tamamen kaybolsa ne yaparsin?» buyurdu. Ben de, sabrederim ve Allah'dan sevab beklerim, dedim. Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Eger gözün kaybolur da, sonra sabredersen ve Allah'dan sevab umarsan, senin sevabin Cennet olur.»[1035]

Hadîs-i serîf, göz agrisindan ötürü hasta ziyareti yapilmasina ve gözü kaybolanin sabrettigi takdirde Cennet mükâfati kazanacagina delil olmaktadir.
Zeyd Ibni Erkam kimdir?:
Zeyd, Hazrec kabilesinden olup, Uhud savasina yasi küçük görüldügünden katilamamis, Ilk olarak Hendek savasinda bulunmustur. Bundan sonra Hz. Peygamberle 17 savasta bulunmus ve birçok hadîs nakletmistir.
Siffîn vak'asinda Hz. Ali ile bulunmus ve hicretin 66. yilinda Küfede vefat etmistir. Allah ondan razi olsun. Zeyd, münafiklardan Abdullah ibni Ubeyy 'in, Müslümanlar aleyhindeki bir sözünü isitip Hazrefi Peygamber'e haber vermesi üzerine Abdullah inkârda bulunmus, sonra âyet nazil olarak Allah Tealâ Zeyd'i dogrulamistir.[1036]

533— Kasim îbni Muhammed'den rivayet edildigine göre, Muhammed'in arkadaslarindan bir adamin, gözleri söndü, sonra onu ziyarete gittiler. Adam söyle dedi:
— Ben, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHem)'i görmek için onlari istiyordum; fakat simdi Peygamber (SaItalîahü Aleyhi ve Sellem) irtihal etti. Allah'a yemin ederim! Eger (Yemen'deki) Tübale beldesinin geyiklerinin bir geyigindeki gözler bende olsa, artik buna sevinmem.[1037]

Bu hadîs-i serîf de göz hastalarini ziyaretin mesruiyetini göstermekte, bir de ashab-i kiramin Hz. Peygamberi görmekten duyduklari manevî haz ve sürürün enginligini Ifade etmektedir.[1038]

534— Enes'den, söyle dedigi rivayet edilmistir:

— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu isittim :
«— Allah (Azze ve Celle) buyurdu : (Kulumu) iki sevgiliyle (gözlerini murad ediyor) müptelâ ettigim zaman (gözlerinin nurunu aldigim zaman) sonra sabrederse, ona Cennet'i karsilik olarak veririm.»[1039]
Insan azalarinin en hassas ve sevimli azalan gözler oldugu Için «iki sevgili» diye tâbir edilmistir. Bu hadîs, kudsî hadîstir. Buna dair bilgi (490) sayili hadîs münasebetiyle verilmisti.
önemi büyük olan bu azalarin alinmasi karsiliginda, Allah mümin kullarina Cenneti va'd buyuruyor; sabirli olmak sartiyle...[1040]

535— Ebû Ümame, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet etmistir:
«— Allah buyuruyor :
— Ey insanoglu! Senin iki (sevgili) gözünü aldigim zaman, ilk anda sabredersen ve (benden) sevab beklersen, sana, Cennet'den baska bir sevaba razi olmam.»[1041]

Musîbetin ilk gelis ani, en dehsetli ve acikli bîr haldir. Bu anda gelen musibetin Allah'dan olduguna teslimiyet gösterip sabreden ve Allah'dan buna karsilik mükâfat bekliyen, Cehennem e hiç ugramadan Cennete girecegini Allah Tealâ bu kudsî hadîste buyurmakta ve bu hadîs daha öncekileri teyid etmektedir.
Hadîs-i Kudsîyi Hz. Peygamber'den rivayet eden Ebû Ümame 'nin hal tercemesi için (163) sayili hadîsin açiklamasina müracaat edilsin.[1042]

(246) Hasta Ziyaretçisi Nerede Oturur

536— Ibni Abbas'dan, söyle dedigi rivayet edilmistir :
— Pygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) bir hastayi ziyaret ettigi zaman, bâsucunda otururdu, sonra söyle derdi:
«— Büyük Arg'in Rabbi olan büyük Allah'dan dilerim ki, sana siia versin.»
Eger hastanin ecelinde bir gecikme var idiyse, agrisindan kurtulurdu.[1043]

Bu hadîs-i serif bize, Peygamberin hastaya sifa dileme seklini ve hastanin eceli dolmamissa, hastanin hemen agridan kurtulacak vaziyette dualarinin makbul olusunu, bir de hastayi ziyaret edenin bâsucunda oturmasi gerektigini ögretmektedir.[1044]

537— (130-s.) Rabi' îbni Abdullah'dan, söyle dedigi rivayet edilmistir:
«— Hasta bulunan Katade'yi ziyaret edelim diye, Hazreti Hasanla birlikte gittim. Hasan, hastanin basucunda oturup ona sordu (nasilsin?).
Sonra ona dua edip, dedi ki:
— Allah'im, kalbine sifa ver, hastaligina da sifa ver.»[1045]

Bu haber de, bundan önceki hadîs-i serifin hastanin basucunda oturma adabini teyid etmektedir.[1046]

(247) Insan Evinde Ne Yapar

538— El-EsvedJden, söyle dedigi rivayet olunmustur:
— Hazreti Âise (Radiyallahü an/w)'ya sordum ki, Peygamber(Setllallahü Aleyhi ve Sellem) evinde ne is yapardi? Hazreti Âise söyle buyurdu:
Evinin hizmetinde bulunurdu; namaz vakti gelince de (namaza) çikardi.»[1047]

El-Esved Ibni Yezid, tabiîn âlimlerinin ileri gelenlerinden olup; zühd ve takvasi ile meshurdu. Muhaddis ve fakih idi. Hicretin 74 yilinda vefat etti. Hz. A ise devrine yetismis ve ona, Peygamberimizin evinde ne is yaptigini sormustu. Hz. Â I s e validemiz de, diger insanlar gibi evin iç hizmetleri ile mesgul bulundugunu ve namaz vakti gelince de namaza çiktigini bildirmisti.[1048]

539— Urve'den, söyle dedigi rivayet edilmistir: — Hazreti Âise'ye sordum ki, Peygamber (Sailallahü\ Aleyhi ve Sellem) evinde ne is yapardi? O, söyle buyurdu:
«— Ayakkabisini diker ve insanin evinde yaptigi isi yapardi.»[1049]

540— Hisam, babasi Urve'den rivayet ettigine göre, babasi söyle demistir:
— Hazreti Âise'ye sordum ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) evinde ne is yapardi? O, söyle buyurdu:
«— Sizden herhangi birinizin evinde yaptigim; ayakkabi diker, elbise yamar ve dikerdi.»[1050]

541— Ömer'den rivayet edildigine göre, Âise (Kaâiyallahü anha) 'ya sorulmus ki:
— Resûlüllah (SalîallahU Aleyhi ve Sellem) evinde ne is yapardi? O, söyle buyurdu :
— O da insanoglundan bir insandi: Elbisesini temizler ve koyununu sagardi.»[1051]

(248) Insan Kardesini Sevdigi Zaman Ona Bildirsin

542— (Ashabdan) Mikdam îbni Ma'dî Kerib'e kavusan Tabiî'den rivayet edildigine göre, Mikdam dedi ki:
— Peygamber (SalîallahU Aleyhi ve Sellem):
«— Sizden biriniz kardesini sevdigi zaman, onu sevdigini ona bildirsin.» diye buyurdu.[1052]

Bir insan Allah rizasi için mümin kardesini sevdigi zaman ona, bu sevgisini bildirmelidir. Böyle hareket etmek, onun da kalbini kendine meylettirir ve daha çok muhabbet kazandirir. Her iki taraf da birbirine kaynasir. Böyle tanisip sevismelerde kardesin adi, babasinin adi ve kimlerden oldugu sorulup ögrenilir.[1053]

543— «Mücahid'den, söyle anlattigi rivayet edilmistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in ashabindan bir adam bana yetisip, arkamdan omuzumu tuttu. Dedi ki:
— Haberin olsun, seni seviyorum. Ben:
— Beni kim için (kimin rizasi için) sevdinse, seni de o sevsin, dedim. Sonra dedi ki:
— Eger Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«— insan, insani sevdigi zaman, onu sevdigini ona haber versin.» diye buyurmayaydi, ben sana bildirmezdim. Mücahid dedi ki:
— Sonra adam beni karsisina alip anlatti: Yanimizda bir cariye var; öyleki ahlâki düsüktür, dedi.»[1054]

544— Enes'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber söyle buyurdu :
«— (Allah için) Sevisen iki adamin en faziletlisi, muhakkak ki arkadasina sevgisi daha çok olandir.»[1055]

Bu hadîs-i serîf de, müminleri birbirlerini sevmeye tesvik etmekte ve sevgisi :fçzla olanin daha faziletli oldugunu bildirmektedir.[1056]

(243) Bir Kimse Bir Adami Sevince, Onunla Münakasa Etmesin Ve Ondan Sormasin

545— (131-s.) Muaz îbni Cebel'den, söyle dedigi rivayet olunmustur: «— Bir kardesi sevdigin zaman, onunla münakasa etme; ona fena harekette bulunma ve ondan (baskasina, nasil adamdir diye) sorma; olur ki, onun bir düsmani ile karsilasirsan da, onda olmayan bir seyi sana bildirir, böylece seninle onun arasini açmis olur.»[1057]

Insan îlk olarak bîr müminle karsilasir da onda hosa gitmeyecek bir hal görmezse ve haliyle onu severse, onunla mücadele durumuna düsmemeli, nasil bîr insan oldugunu baskasina .sormamalidir. Sayet rasgele sorarsa, bîr düsmanina sormus olabilir. Bu takdirde düsmani hakkinda, yalan yanlis bilgi verebilir. Hakkinda kötü haber alininca da aralar; açilmis olur ve bu sevgi ortadan kalkar. Müminlerin birbirini sevmesi esas olduguna göre, bu esasi zedelîyecek veya bozacak seylerden de kaçinmak gerekir.
Bir rivayette de, ilk karsilasip sevdigi kimse ile insan alis-veris ve komsuluk etmemelidir; zira ileride dargin düsmelerine sebep olabilir. Onun için bu gibilerle ihtiyatli hareket etmelidir.[1058]

546— Abdullah îbni Amr'dan, Peygamber (Sallallahü AleyhiveSellem) in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Allah için bir kardesi seven, Allah yolunda olur. Kardesi de ona: — Ben, Allah için seni seviyorum derse, ikisi de Cennet'e girerler; Allah yolunda seven kimsenin sevgisinden ötürü derecesi, kendisini Allah için sevenden daha yüksek olur.»[1059]

Müminleri sevmek dinin bîr emri olduguna inanarak bir Müslüman kardesini seven ve ona sevgisini bildiren Allah yolunda yürümüs olur. Bu hayirli yolu açmis oldugundan, kendisini de sevecek olan kardesi Allah rizasini gözetiyorsa, her ikisi Cennet'e girerler. Ancak bu hayirli çigiri açan, derece bakimindan öteki kardesinden daha yüksek olur.[1060]

(250) Akil Kalbdedir

457— (132-s.) Siffîn'de Hazreti Ali (Radiyallahu anh) 'm söyle dedigi isitilmistir:
«— Akil kalbdedir; merhamet kara cigerdedir, esirgeyis (sefkat) talakdadir, nefes de akcigerdedir.»[1061]

Her fazilet için bir esas ve her edeb için de bir kaynak vardir. Fazüet-lerin esasi ve edeblerin kaynagi akildir. Allah, dîni onun kemaline vacib kilmis, dünyayi da onun tedbirine baglamistir. Insanin akli kemal çagina erince, sorumluluk basIGr ve dünya isleri de böyle bir aklin idaresinde gelisir. Insanlarin birbirinden farkli ve degisik gaye ve düsünceleri olmakla beraber, onlari akil sebebiyle birbirlerine yaklastirip birlestirmistir. Öyle Ise akil, sorumlulugun basi ve faziletlerin en üstünüdür. Akil, din ve dünya için esastir.
Hz. Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurdular:
«— Her seyin bir temeli vardir; insanin islerinin temeli de akildir. Insanin akli miktarinca Rabbine ibadeti olur. Siz kâfirlerin: (Eger biz isiteydik yahut bileydik, cehennem ehlinden olmazdik) sözünü duymadiniz mi?» Ve yine:

«— Insan, kendini hidayete iletecek yahut kötülükten çevirecek akla denk bir seye sahip olmamistir.» buyurmustur.
Hâdiselerin gerçekleri akil ile bilinir, iyi Ile kötü arasi da onun saye: sinde ayirt edilir.
Akli tarif hususunda âlimler birbirinden farkli görüsler ileri sürmüslerdir. Bir kismi akli söyle tarif etmistir:
Akil, lâtif bir cevherdir; onunla görünüsteki gerçekler ayirt edilir. Bu tarifi esas kabul edenler, aklin mahalli hususunda ayriliga düsmüslerdir. Bir grup, akil dimagdadir; çünkü dImaq his merkezidir, demistir.
DIger bîr grup ise, aklin yeri kalbdir; çünkü kalb hayatin kaynagi ve duygunun maddesidir, demistir. Bu ikinci görüs, metindeki Hz. Ali 'nIn ifadesine uygun düsmektedir.
Daha çok ragbet gören diger âlimlerin tarifi su :
.Akil, zarurî mefhumlari kavrayan bir sifattir. Bu tarifi ileri sürenler, akil Için bîr mahal tayin etmemislerdir.
Akil iki kisma ayrilir:
1— Dogustan gelen akil, tabiî akil ki, insanin kendi varligin bilmesi, iki ziddin ayni anda bir arada olamayisini kavrayisi gibi...
2— Sonradan kazanilan akil, mükteseb akil kî, bu çesit akil bes duygu sayesinde elde edilir: Görmekle, Isitmekle, tadmakla, koklamakla ve dokunmakla. Her iki kisim aklin birlesmesiyle çesitli bilgiler kazanilmis olur.
Merhametin karacigerde, sefkatin talâkta bulundugu görüsü üzerinde baska bir yoruma raslanmamistir. Teneffüs cihazlarinin akcigerler oldugu ise, herkesçe bilinen bir gerçektir.[1062]

(251) Kibir (Büyüklenme)

548— Abdullah tbni Amr'dan, söyle dedigi rivayet
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yaninda oturuyorduk da çöl halkindan bir adam geldi; üzerinde dibada örülü cübbe vardi. Tâ Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHem)'m basucunda durup, söyle dedi:
— Sizin arkadasiniz her babayigiti asagi yikmistir (yahut demistir ki, her babayigiti asagi yikmak istiyor) ve çobani (zavalliyi) da yukari kaldiriyor.
Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem), onun cübbesini eteklerinden tutup, söyle buyurdu :
«— Senin üzerinde anlamaz kimsenin elbisesi görülmüyor mu?»
Sonra Hz. Peygamber söyle buyurdu:
— Allah'in Peygamberi Nuh (Aleyhisselâm)'m vefati yaklasinca, ogluna dedi ki:
— Ben sana vasiyyetlmi söylüyorum: Sana iki seyi emrediyorum ve sana iki seyi yasakliyorum. Sana, = Lâ Ilahe Illallah = i emrediyorum; çünkü yedi kat göklerle yedi kat arz eger bir terazi kefesine ve Lâ Ilahe Illallah da diger bir kefeye konsa, bu tevhit onlara daha agir basardi. Eger yedi kat göklerle yedi kat arz, uçsuz bucaksiz bir çember olsalar, onlari Lâ Ilahe Illallah ve Sübhanellahi ve bihamdihi kelimeleri kirardi; çünkü bu kelimeler her yaratigin duâsidir; ve bunlarla her sey nziklamr. (Lâ Ilahe Illallah ile Sübhanellahi ve Bihamdihi kelimelerini söyle, bu ikisini birakma).
Bir de Allah'a ortak kosmaktan ve kibirlenmekten seni men' ediyorum.»
Peygambere soruldu ki:
— Ey Allah'in Resulü! Bu Allah'a ortak kosmayi bildik; ancak kibirlenmek nedir, birimizin güzel elbisesi olup onu giymesi midir? Peygamber:
— Hayir!» dedi. Adam sordu:
— Bizden birimizin güzel iki kayisli iki güzel ayakkabisi olmasi midir? Peygamber:
«— Hayir!» dedi. Adam sordu:
— Birimizin binecek hayvana sahip olmasi midir? Peygamber: «— Hayir!» dedi. Adam yine sordu:
— Kibir, birimizin arkadaslari olup, kendisiyle oturmalari midir? Peygamber:
«— Hayir!» dedi. Adam, o halde kibir nedir, ey Allah'in Resulü? dedi. Peygamber söyle buyurdu :
«— Hakki çignemektir ve insanlari küçük görmektir.»[1063]

Kibir, insanin kendi nefsini baskalarindan üstün görmesine ve onlari hakir saymasina elenir. Hadîs-i seriften anliyoruz ki, güzel ve temiz elbise giymek ve bunlara sahip olmak kibir degildir. Eger bunlar, baskalarina üstünlük ve onlari küçümsemek niyeti ile giyilirlerse, o zaman kibir olur. Kendini baskalarindan büyük gören Insan, herkesi kendine hizmetçi ve bir nevi köle sayar; böylece haklarini çigner, onlara zulmeder. Iste böyle hareketleri bulunanlar, asil kibir sahibi olanlardir. Peygamber Efendimiz de buna isaret buyurmuslardir.
Yüksek mevkide bulunmak, genis imkânlara sahip olmak, sözü geçerli olmak ve akranlarla birtesmemek hep kibri doguran sebeplerdir. Insan, ilk mayasinin ne oldugunu, ölünce bîr cîfeye dönecegini ve halen bagirsaklarinin ne tasidigini düsünür de ibret alirsa, hiç bir zaman büyüklenmez, kibirli olmaz. Insanlarin kendini övmesinden de bir gurur duymaz. Zaten yüze karsi baskasini ögmeyi peygamberimiz yasaklamislardir; ve söyle buyurmuslardir:
«— Birbirinizi övmekten sakininiz; çünkü o, (arkadasi bir nevi) bogazlamaktir. Eger sizden biriniz kardesini övmek zorunda kalirsa, zan-nimca iyidir, ben Allah'a karsi hiç kimseyi temize çikaramam, desin.»
Rivayet edildigine göre, Hz. E b û Bekir (Radiyallahu anh) medhedildigi zaman söyle derdi:
«— Allah'im! Sen beni, kendimden daha iyi bilirsin. Ben de kendimi insanlardan daha iyi bilirim.
Allah'im! Beni, onlarin zan ettiklerinden daha hayirli kil ve bende bilmedikleri günahlari da bagisla; onlarin söyledikleri seyle beni hesaba çekme.»
Insanin bizzot kendini övmesi ve Övülmeyi sevmesi de kibir sayilan çirkin hareketlerdir. Kesin ifadelerle ne baskasini övmeli, ne de övülmeyi Istemelidir. KIbIr, Insani Allah Tealâ hazretlerine isyana sevk eden, Firavunlasmaya kadar iten çok kötü bir hastaliktir. Iblisin de isyanina sebep kibir olmustur.
Hz. Nuh (Aleyhisselâm) ogluna .vasiyetleri arasinda söylemis: Lâ Ilahe Illallah ile SübhanellahI ve BIhamdihi'den ibaret iki kelime yardi ki, bunlar

bütün kâinatin kiymetinden daha üstön geliyorlar. ZIra Allah Tealâ kâinat içinde en serefli mahluk olan insan ve cinleri, ancak kendisine ibadet etsinler diye yaratmistir. Ubudiyetin esasi da Allah'i essiz ve ortaksiz bir varlik bilmek ve ona inanmaktir, onu her türlü noksanliklardan da tenzih edip ona hamd etmektir, iste bu iki kelime, bu manalari toplamakta, oldugundan bunlara denk hiç bir kiymet olamaz. Tevhid ne kadar büyük bir kiymet Ise, aksine sirk de o kadar büyük bir günahtir. Onun için sirkten, Allah'a ortak kosmaktan sakinmak ve tevhide sarilmak tavsiyeleri her seyin ûstöridedir.
Bize Abdullah b. Mesleme anlatmis, söyle demistir:
— Bize Abdülaziz Zeyd'den, o da Abdullah b. Amr'dan anlattigina göre, Abdullah dedi ki:
— Ya Resûlallah! Su ve su... isler kibirden midir? sekliyle aynini anlatti.[1064]

549— Ibni Ömer, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) 'den söyle buyurdugunu anlatmistir :
«— Kim kendi nefsini büyük görürse, yahut yürüyüsünde kibir hareketleri yaparsa, Allah ona gazab eder oldugu halde Azîz ve Celîl olan Allah'a kavusur.»[1065]

Kendi nefsini büyük zannedip de elinde bulundurdugu maddî ve manevî nimetleri Aüah'dan bilmeyen, Allah'in üzerindeki Ihsan ve rahmetini inkâr eden, her seye kendi ilim ve çalismasiyla sahip oldugunu sanan, AttaK Tealâ'mn gazabinû ugrar, kiyamette Allah ondan razi olmaz. Bir kimseden Allah razi olmayinca, felâket olur. Ancak Allah'a Iman edip de kottu* \fc her nimetin Allah'dan olduguna inanan ve Allah dan gelen nimetle ferah-lanan bu hükmön disinda kalir. Bunun haline kibir ve riya karismis olmazi.
Insan yürüyüsünde tabiî hareketlerin disinda çalimli ve yapmacik raketlerde bulunursa, bunlar da kibir alâmetleri sayilir. Itminan ve d lilikla yürümek, tevazu yolunu tutmak Müslümanin yürüyüsüdür.[1066]

550— Ebû Hüreyre demistir ki, Resûlüllah (SallalUzhfiAleyhi ve Seltem):
«— Hizmetçisi yle beraber yemek yiyen, çarsilarda merkebe binen ve koyunu bagislayip da onu sagan, kibirlenmemistir.»[1067]

Nefislerinde azamet tasiyanlar ve kendilerini diger insanlardan büyük görenler, isçi ve hizmetçileriyle oturup yemege tenezzül etmezler, merkebe binmegi küçüklük sayarlar, hayvanlarin sütünü sagmayi bir zül telâkki ederler. Bu bakimdan bu üç isi yapanlar mütevazi kimseler sayilirlar ve kibirden arinmis olurlar. DIger bazi rivayetlerde, kendi esyasini tasiyan ve önoe selâmla söze baslayan kimselerde kibir yoktur, seklinde ziyadelik vardir.[1068]

551— (133-s.) Salih'ül Bezzaz'in büyük annesinden rivayet ettigine göre, büyük annesi söyle demistir:
— Hz. Ali'yi (Allah ondan razi olsun) gördüm, bir dirhem para karsiliginda hurma satin aldi da onu bohçasinda tasiyordu. Ben ona dedigi ki, (yahut bir adam ona dedi ki,) senin yükünü ben tasiyayim, ey müminlerin Emîri! O söyle cevab verdi: «Hayir, aile sahibi olan tasimaya daha lâyiktir.»[1069]

Hz. AII 'den rivayet edilen bu haberden de anlasiliyor'ki, bir insanin kendi ev esyasini tasimasi hem bir vazifedir, hem de bunu yapmak tevazu alâmetidir. Ancak kibir sahipleridir ki, esyalarini tasimazlar, yarrldrrnda gezdirdikleri kimselere tasitirlar, cemaatin önünde yürürler ve etrafinda bulunanlarla gurur duyarlar.
KendI esyasini tasiyamayacak olanin yükünü baskasina tasitmasinda veya issizler ve muhtaçlar faydalansin diye ücret karsiliginda esyalarini tasitanlar kibir etmis olmazlar.
Ibni Hibban, Ebû Hü rey re 'den tahriç ettigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) elbise aldi. BIr adam onu kendisinden alip tasimak istedi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Esyanin sahibi, onu tasimaya daha lâyiktir. Ancak zayif ve takatsiz olursa, ona, müslüman kardesi yardim eder.»
Iste Hz. Peygamber ve onun halifeleri, kendi esyalarim bizzat böylece tasimislar ve tevazuun en güzel örnegini vermislerdir.[1070]

552— Ebû Saîd El-Hudrî ve Ebû Hüreyre rivayet ettiklerine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— (Allah buyurdu ki) : Izzet ve Ululuk sifatlari benim güzel vasif-larnndir. Kim bu vasiflarda bana ortak olmaya çalisirsa, ona azab ede-rim.»[1071]

Metinde Izzet Izar'Ia ve Kibriya (ululuk) da rida Ile tâbir edilmislerdi'^ Izar, belden asagi giyilen elbise ve rida da belden yukari giyilen elbisedir ki, bunlarla güzel kiyafete bürünülür. Burada mecaz manasi tasimaktaaVf* lar; yani Izzet ve Kibriya, Allah'in vasiflanmis bulundugu iki güzel sifatlaridir ki, bunlara bürünmek istiyen azaba müstahak olur. Kullara büyüklenmek ve üstünlük taslamak, kibir ve azamet yarasmaz. Bu yolu tutanlar Allah'in azabina ugrarlar.[1072]

553— (134-s.) Numan Ibni Besîr'in minberde söyle dedigi isitilmistir:
«— Gerçekten Seytanin tuzaklari ve aglan vardir. Seytanin tuzaklari ile aglan: Allah'in nimetleriyle azginlik etmek, Allah'in verdigi seyle Ögiînüp büyüklük iddia etmek, Allah'in kullarina ululuk ve üstünlük taslamak ve Allah'in nzasi disinda nefis arzusuna uymak isleridir.»[1073]

Dünyanin süs ve nimetlerine aldanarak kibirlenenler Seytanin tuzagina düsmüs olurlar. Seytan insanlari nefis arzularIyle, ögünme ve büyüklenme

hareketleriyle tuzagina düsürür. Daha dogrusu bu gibi isler, Seytanin arzusuna uygun olduklarindan Seytanin tuzagi sayilirlar. Kim bu fiilleri islemek suretiyle bu aglarin içine düserse, Seytan'a teslim olmus olur. Sey-tan'in emrine girenler de hak yolu sapitmis olacaklarindan kötü akibete düserler.[1074]

554— Ebû Hüreyre'den, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Cennet ile Cehennem tartistilar, (Süfyan da, geçen ifade gibi, Cennet ile Cehennem muhasemede bulundular, dedi.) : Cehennem dedi ki:
— Bana azili kimselerle büyüklenenler girer. Cennet de dedi ki:
— Bana zayiflarla fakirler girer.
Yüce ve ulu olan Allah Cennet'e söyle buyurdu:
— Sen benim rahmetimsin, seninle diledigime merhamet ederim. Sonra Cehennem'e de söyle buyurdu:
Sen benim azabimsin, seninle diledigim kimseye azab ederim. Ikinizden her biri için dolusu (kadar insan) vardir.»[1075]

Cennet ehlinin zayif ve mütevazi kimselerden ibaret bulunacagina, Cehennemi de zorba ve mütekebbîr olanlarin dolduracagina isaret eden bu hadîs-I serifle Peygamber Efendimiz, kibirden kaçinmayi ve tevazu yolunu tutmayi bize emrediyorlar.[1076]

555— (135-s.) Ebu Seleme, Abdurrahman'dan rivayet ettigine eire, söyle demistir :
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabi, çekingen degillerdi, uyusuk degillerdi. Onlar toplantilarinda birbirlerine (nes'e ile) siir okurlardi ve Islâmdan önceki islerini anarlardi. Fakat Allah'in emrinden herhangi bir iste onlardan birine dokunuldugu zaman, sanki deli imis gibi, göz kapaklarinin içi (hiddetinden disari) dönerdi.»[1077]

imam Ahmed ve TirmIzî'nin Ca bir i bin i Sem öre'den tahrîç ettikleri bir hadîs-i serifte :
«— Peygamber (Sailallahu Aleyhi ve Sellemy'in ashabi Peygamberin yaninda siir okurlar ve cahiliyyet sözlerini anlatirlardi; Hz. Peygamber de onlari yasaklamazdi, bazan da onlarla tebessüm ederdi.» buyuruirnaktadir.
Hz. örn e r(RadIyaÜahii anh), basi egik bir adam gördü. Ona:
«— Basim kaldir, islâm hasta degildir.» dedi.
Hz. Âise (Radiyallahiianha), uyusuklugundan nerde ise ölecek bir adam gördü :
«— Buna ne oluyor?» diye sordu. «Bu Kurra'dan (kiraat üstodlanrîdan) biridir.» cevabi verildi. Bunun üzerine Hz. Âise söyle buyurdu :
«— Hz. Ömer kiraat üstadlannin basi idi, yürüdügü zaman hszh giderdi, konustugu zaman duyururdu, dögdügü zaman da acirtfdi.»
Anlasiliyor ki, ashaba kiram bir araya geldikleri zaman tevazu .göstererek cahiliyet devrindeki islerini anarlar ve siirler okurlardi, öyle ki, disardan onlari gören, takva sahibi olmadiklarini sanirdi. Halbuki Allah'in emri bahis konusu olunca, dinlerine zarar verecek bir hal olunca büsbütün degisirler ve ciddilesirlerdi, üzerlerine düsen vazifeyi hemen yerine getirirlerdi.[1078]

556— Ebû Hüreyre'den rivayet edilmistir:
— Yakisikli olan bir adam, Peygamber {Sailallahu Aleyhi ve Sellem) 'ie gelip, dedi ki:
— Güzellik bana sevdirildi, gördügün gibi de (güzellik) bana verildi. öyle ki, benden kimsenin üstün olmasini istemiyorum. (Ya, bir ayakkabi kayisinda dedi, ya da kirmizi tasmada dedi.) Bu kibir midir?
Hz. Peygamber (Sailallahu Aleyhi ve Sellem).
Hayir! Kibirli, hakki çigneyendir; insanlari küçük görendir.» buyurdu.[1079]

Güzellik hem ahlâkta, hem de kilikta olur. Ahlâk güzelligi her zaman sevilen ve istenen seydir. Insanin kemalini ifade eder. Kilik ve sekit güzelligi de, sahibini azamete götürmedikçe iyi seydir. Baskasina karsi büyüklük taslamamak ve Allah'in nimetlerini inkâr edip çignememek sarti ile güzel ve iyi elbise giymek ve iyi bir kiliga bürünmek mubahtir. Temizlik Ise esastir. Allah Tealâ'nin verdigi nimetle ferahlanmak olur ki, bunda bir beis yoktur. Bîr hadîs-I serifte :
«— Allah nimetinin eserini, kulu üzerinde görmeyi sever.» buyurulmustur. israfa kaçmaksizin herkes hal ve vaktine göre iyi ve temiz elbise giymelidir. Hele imkânlari olanlarin pejmürde ve perisan kiliklara bürünmeleri asla dogru degildir.[1080]

557— Suayb'in babasi, Peygamber (Saîîaliahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurmustur:
«— Kibir taslayanlar, kiyamet günü insanlar biçiminde küçük karincalar gibi nesrolunacaklardir. Onlari her taraftan zillet (bayagilik ve küçüklük) kaplayacaktir; Cehennem'de Boles adindaki bir cezaevine götürüleceklerdir. Onlari ateslerin alevleri saracak ve onlara, saskinlik halinde Cehennem ehlinin irinlerinden içirilecektir.»[1081]

Bu bölümdeki hadîs-i seriflerin açiklamalarina bakilsin. Burada, büyüklük taslayanlann ve insanlari küçük görerek zorbalik edenlerin çekecekleri azab sekli beyan Duyurulmaktadir.[1082]

(252) Insanin Ugradigi Zulümden Intikam Almasi

558— Hz. Âise (Radiyallahüankai'dan, Peygamber (SallaiiahUAleyhi ve Sellem) kendisine söyle demistir:
[1083]

«— Iste önünde, intikam al.»

Burada hadîs-i serifin hangi hâdise üzerine var i d olduguna dair bir açiklama bulunmadigindan, hadîsin tamamindan bir kisim oldugu ihtimali düsünülebilir. Bir haksizliga ve zulme ugrayan, taskinlik etmeyerek ugradigi hareketle karsisindakine mukabele edebilir; bu onun hakkidir. Ancak intikam almayip da haksizlik edeni bagislamak daha iyi bîr harekettir ve bunda eziyete katlanma sevabi vardir.[1084]

559— Hz, Âise söyle demistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in (bir kisim) hanimlari, (kizi) Fatime'yi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemye gönderdiler. Fatime (içeri girmek için babasindan) izin istedi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Setlem) , Hz. Âise (Radiyallah'ü anha) 'nin yaninda abasi üzerinde (yaslanmis) idi. Peygamber Fatime'ye izin verdi; o da içeri girip söyle dedi: Senin hanimlarin, Ebu Kuhafe'nin kizi (torunu ve Ebû Bekir'in kizi) hakkinda adalet edesin diye beni gönderdiler. Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— Yavrucugum, (kizim)! Benim sevdigimi sen sevmez misin?»
Fatime:
— Evet, severim, dedi. Hz. Peygamber: «— O halele Ibunu (Âise'yi) sev!» dedi.
Bunun üzerine Hz. Fatime kalkip gitti de, diger hanimlara (durumu ve olani) anlatti. Hanimlar, Fatime'ye dediler ki:
— Sen bizim hesabimiza bir is göremedin. Bunun için Hz. Peygam-ber'e tekrar git.Hz. Fatime:
— Vallahi bu is hakkinda asla bir daha gitmem, dedi. Sonra (Peygamberin diger hanimi) Zeyneb'i gönderdiler. O da (içeri girmek için) izin istedi. Hz. Peygamber ona izin verdi. O da ayni seyi Peygamber'e söyledi. Zeyneb bana saldirip kötü söylemeye durdu. Ben de, Peygamber bana (ona cevap vermek için) izin verir mi, diye bakmadurdum. Bekledim, nihayet anladim ki, Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Senem) intikam almami kerîh görmeyecek. Ben de Zeyneb'e söylenmeye durdum. Öyle kî; ona firsat vermeyip üstünlükle onu bastirdim. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellern) âe gülümsedi. Sonra dedi ki:
«— Dikkat edilsin, bu Ebû Bekir'in Hizidir.»[1085]

Ilk bakista, Hz. Peygamberin hanimlari arasinda adaletsizlik gibi bir durum mevcut oldugu saibesi göze çarpiyorsa da hal böyle degildir. Her .yönden adaleti kemal mertebesine varan bir Peygamberin zevceleri arasinda bir adaletsizlik Ihtimali düsünülemez. Zevceler arasinda adalet maddî yönden aranir ve bunu temin etmekle adalet yerine getirilmis olur. Zevcelerin geçim ve geceleme islerinde esitligin kurulmasiyle bu adalet meydana gelmis olur. Bu, maddede olan esitliktir. Kalb sevgisi Ise, manevî bir haldir. Bunda esitlik olamayacagindan, sevgide adalet bahis konusu degildir. Iste Hz. Peygamberin bir kisim hanimlarinin istedikleri adalet, bu sevgi yönünden olgn farki sezmelerinden dogan bir harekettir. Bu durumu Buhar! hazretleri Sahihinde söyle anlatir:
«Hz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem) 'in hanimlari Iki gruba ayrilmislardi. Bir grupta Hz. Aise, Hz. Hafsa ve Hz. Sevde validelerimiz vardi. Diger grupta da Hz. Ummü Seleme ile diger hanimlari vardi. Müslümanlar, Peygamber (Salfallahü Aleyhi ve Sellem)'\n Hz. Âise'ye olan sevgisini biliyorlardi; Yanlarinda Peygamber'e hediye edecek bîr seyleri oldugu zaman onu ellerinde bekletirler ve Hz. Aise'nin nöbetine raslatarak Peygamber'e hediye ederlerdi. Bu halden ötürü diger hanimlar kendi aralarinda hâdiseyi söz ederek Peygamber'e kadar ulastirmaya karar verdiler. Sonunda Hz. Zey-neb'le Hz. Aise arasinda karsilikli tartisma oldu ve Hz. ÂIse maruz kaldigi ithamlara cevap vererek üstünlük temin etti ve böylece intikam aldi. Haksizliga ugrayanin, hakkini korumasi için böyle intikam almasi caiz oldu. Bu arada, Hz. Ebû Bekir'in kizi ile basa çkilamayacagini da Peygamberimiz anlatmis oldular; çünkü onda babamdan gelme bir hilim ve dirayet vardi.»[1086]

(253) Kitlik Ve Açlik Zamaninda Yardimlasma

560— (136-s.) Ebû Hüreyre'den, söyle demistir:
«— Ahir zamanda bir açlik olacaktir. Kim bu açlik devrine yetisirse, aç karinlilardan asla yüz çevirmesin, (onlara yardim etsin).»[1087]

Karni aç olanlari doyurmak, iyiligin en büyügü ve sevabin en makbulüdür. Hele siddetli ihtiyaçlar aninda yapilan yardim fedakârliklarinin ecri kat kat olur. Ebû Hüreyre hazretlerinden rivayet edilen ve Peygamber Efendimize kadar yükseltilmeyen bu habere göre, ahir zamanda kitlik yillan ve açlik olacaktir. Bugün yeryüzünde istihsale nispetle nüfusun artmakta olusu böyle bir gelecegin habercisi sayilabilir.[1088]

561— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine; göre, Ensar, (Medîneli ashab), Peygamber (SalîallahU Aleyhi ve Sellem)'e söyle dediler:
— Bizimle (Muhacir) kardeslerimiz arasinda hurma bahçesini böl. Hz. Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem):
«— Hayir!» buyurdu. Ensar, (Muhacirlere) dediler ki:
— O halde bizi isçilikten kurtarin, (siz çalisin da) meyvalarda sizi ortak edelim. Onlar da :
— Peki, kabul ettik, dediler.[1089]

Mekke müsriklerinin Müslümanlara ettikleri eziyetler son haddine ulastiktan sonra hicret izni çiktigi zaman, Müslümanlardan dileyenler bütün esya ve arazilerini birakarak Mekke'den çikmislardi! Medine'ye malsiz ve mülksüz misafir olan ve «Muhacirin» adini alan ashab-i kirami Medîne li ashab (Ensar) üstün bîr sevgi ve baglilikla karsiladilar. Öyle ki, arazî ve mallarina onlari ortak etmek istemislerdi. Hz. Peygamber Efendimiz ilerideki fetihlerle elde edilecek ganimet ve genislik halini önceden bildiginden böyle bir ortakliga riza göstermemislerdi. Ancak bag ve bahçelerin bakim ve Isçiligi Muhacirlere ait olmak üzere elde edilecek mahsulün yari yariya paylasilmasi, Ensar tarafindan teklif edilmis ve bu teklif memnuniyetle Muhacirler tarafindan kabul edilmisti. Böylece Islâm'da muhtaçlara yardim isi tahakkuk ederek ortaklik mesruiyet! dogdu.[1090]

562— (137-s.) Abdullah îbni Ömer haber vermistir ki, siddetli bir felâket senesi olmustu; buna «Kitlik Yili» denmisti. (Babam) Hz. Ömer (Radtyalîahu anh) , bütün verimli arazilerden deve, bugday ve zeytin yagi ile (felâketzede) Arablara yardim hususunda büyük gayret harcamisti. Öyle ki, bu kitligin zorlamasiyle bütün yesillikler kurumustu. Bunun üzerine Hz. Ömer duaya durup söyle dedi:
«— Allah'im! Bu canlilarin rizkini daglarin basinda yarat.»
Allah da onun ve müslümanlarm duasini kabul etti. Hz, Ömer, duâ sebebiyle yagmur yaginca söyle dedi:
«— Allah'a hamd olsun! Allah'a yemin ederim ki, eger Allah bu felâketi gidermemis olaydi, hali vakti yerinde olan bir müslüman evi birakmazdim; muhakkak o aile sayisinca bu eve fakirleri sokardim da, bir kisinin idare ettigi seyden iki kisi faydalanarak açliktan helak olmazlardi.»[1091]

Hicretin 18. yilinda ve Hz. Ömer'in hilâfeti devrinde büyük bîr kitltk felâketi olmustu. Bütün arazi kurumus ve rüzgâr topragi kül gibi savurmustu. Bundan dolayi bu yila «Kül senesi» veya «Kitlik senesi» denmisti. Insanlardan pek çok kimselerle ehli ve vahsi hayvanlar aç kalmislar ve açliktan telef olmuslardi. Hz. Ömer, Insanlar bu felâketten kurtulmadikça yag tadmiyacagina, süt içmeyecegine ve et yemeyecegine yemin etmisti.
Bu felâket yilinda Hz, Ömer, münbit ve sulak arazilerden,hurma, zeytinyagi ve deve gibi mallar temin ederek ve büyük bir gayret sar'ederek fakir ve muhtaçlara yardimda bulunmus ye bu felâketten kurfu)fliqk;4çüi AUaha dua etmisti. Sayet Allah Tealâ bir genislik vermemis oldydi/tiutu-mu müsait ojanlgrin evlerine, nüfuslari sayisinca fakir sokmak suretiyle,son çareye bas vuracak ve felâketi önlemeye çalisacakti. Hz. ömer%.bu davranisindan anlasiliyor ki, felâket aninda durumun önem ve ciddiyeti göz önüne alinarak devlet baskani felâketi önleme tedbirleri almaya yet-kilidir. Geçimi yerinde olanlar, fakirleri bakmaya mecbur tutulabilirler. Esasen böyle bir anda, zengin Müslümanlarin felâketzedelere yardimda bulunmalari dinî vazifeleridir.[1092]

563— Seleme îbni Ekva'dan; Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Kurbanlariniza dikkat edin; hiç biriniz üç günden sonra kurban etinden hiç bir sey evinde birakmis bulunmasin, (fakirlere dagitilsin).»
Ertesi yil olunca, ashab dediler ki:
— Ey Allah'in Resulü! Geçen yil yaptigimiz gibi yapalim mi? (Üç günden sonra kurban etlerimizin hepsini fakirlere dagitalim mi?)
Hz. Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Simdi yiyiniz ve erzak edininiz. Çünkü o yil, insanlar sikintida idi. Ben onlara yardim etmenizi istemistim.»[1093]

Müslümanlarin ihtiyaç içinde bulunup geçim sikintisi çektikleri bir yilda, Peygamberimiz kurban kesen zenginlere üç günden sonra, evlerinde kurban eti bulundurmamalarini, artah etlerin hepsini fakirlere dagitmalarini emretmisti. Ertesi yil, sikinti devri olmadigindan kurban kesenlerin böyle bir tutumla hareket etmelerine lüzum kalmadigini, isterlerse üç günden sonra da yiyebileceklerini, hatta gelecek aylar için bIrîktirebileceklerini ve istedikleri miktar fakirlere vermelerini bildirmislerdi. Buradan da anliyoruz kI, Ihtiyaç zamaninda Müslümanlarin yardimlasma görevleri degismektedir. Ihtiyaç siddetlendikçe, zenginlere düsen yardim vazifesi de o. nispette büyümektedir. Bu anlayis ve tutumla hareket edildigi takdirde cemiyetin içtimaî meseleleri ve bütün ihtiyaçlari giderilmis olur. Allah Tealâ bütün Müslümanlara bu inanci ve ahlâkî hareketi Ihsan buyursun...[1094]

(254) Tecrübeler

564— (138-s.) Hisam, babasi Ürve'deh rivayet ettigine göre, babasi söyle anlatmistir:
«— Muaviye'nin yaninda oturuyordum. O kendi kendine söylendi; sonra kendine gelerek dedi ki, insan düsüp de tecrübe almadikça güzel huylu olamaz. Bu sözü üç defa tekrar etmisti.»[1095]

Insan hatalara düsmekle, bazi Islerde yanilmakla ve firsatlari kaçirmakla birçok ibretler alir; bir daha bu durumlara düsmemek için kendini hazirlar ve hâdiselerden imtihan geçirerek tecrübe kazanir. Kendilerini böyle kontrol altina alip hallerini düzeltenler güzel ve yumusak ahlâka sahip olurlar. Iste bu ahlâk ancak ibretli tecrübelerle husule gelir. Hz. Muavi-y e bu gerçege isaret etmektedir.[1096]

565— (139-s.) Ebu Saîd'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Sürçen kimse ancak güzel ahlâk sahibi olur; hikmet sahibi de ancak tecrübe gören olur.»
Bize Kuteybe anlatarak demistir ki, bize îbni Vehb, Amr Îbni'1-Ha-rig'den, o da Derrac'dan; Derrac, Ebu'l-Heysem'den, o da Ebu Saîd'den, Ebu Saîd de Peygamber (SallalUthü A teyhi ve Settem) 'den bunun benzerini rivayet etmistir.[1097]

Uyanik ye tedbirli Insana, «Hakîm» denir. Hikmet sahibi kimse denir. Iste, isleri ve hâdiseleri tecrübe edip de onlarin fayda ve zararlarini bilen kimse, gelisi güzel hareket etmez; yaptigi islerde bir hikmet ve isabet, ince bir taraf bulunur. Bundan önceki hadîs-i serife bakilsin.[1098]

(255) Allah Için Kardesine Yediren Kimse

566— (140-s.) Hz. Ali'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: «— Kardeslerimden birkaç kisiyi toplayip da, onlari bir veya iki ölçek kiymetinde bir yemek üzerinde toplamam, çarsiniza çikip da bir köle azad etmemden bana daha sevgilidir.»[1099]

SüphesIz ki, bir köle satin alarak onu hürriyete kavusturmak büyük bir sevaptir; fakat karni aç olanlari yedirip doyurmak ve onlarin bu zarurî

ihtiyaçlarini gidermek daha önemli bir istir. Insan ancak yemek ve içmekle ayakta durabilir; ailesine, cemiyete ve Allah'a karsi olan vazifelerini basarabilir. Hayat bunlarla kaimdir. Böyle hayatî ihtiyaçlari karsilamanin mükâfati da ona göre önemli olur.[1100]

(256) Cahilliyyet Devrindeki Andlasma

567— Abdurrauman îbni Ayf'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: .
— Amcalarimla, birlikte = Mutayyibîn = andlasmâsinda bulundum. Benim kirmizi,develere sahip olmam karsiliginda bile ontt bozmak istemem.»[1101]

Fil vak'asindan bir müddet önce, Kureys'ten dokuz kabile toplanarak zulme ugrayan AbdVd-Dar ogullarini korumaya and içmislerdi. Sonra içinde «Tlb — Güzel koku» bulunan bîr kaba ellerini daldirmislar'SAi ellerini böylece Kabe duvarina vurmuslardi. Bu hareketlerinden ötürü, bu and-lasmaya «HÜfu'l-MutayyIbIn t= Koku sürünenler andlasmasi» denmisti. Ca-hiliyye devrinden gelme dahi olsa, böyle hayir üzere olan andlasmalara sadakat göstermek Islâm anlayisi ile bagdasan bir hareket oldugundan, Abdurrahman Ibn'i Avf, büyük dünya menfaatleri karsiliginda dahi bu andlasmayi bozmak istemedigini açiklamistir.
Hak üzere yapilan andlasma ve sözlesmelere riayet etmek, caymamak Islâm'in emridir. Bunu bozmak ise nifak alâmetlerindendir.[1102]

(257) Kardes Etmek

568— Enes tbni Malik'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Peygamber (Saîîallahü Akyhi ve Üeltem), îbni Mes'ud ile Zübeyr arasinda kardeslik kurmustur.»[1103]

Islâm'da, birbirine iyilik etmek ve ögüt vermek gibi ulvî duygularla birbirine yaklasmayi ve sevismeyi temin maksadiyla kardes edinmek vardir. Peygamber Efendimiz buna tesvîk etmisler Ve ashabi kiram arasinda böyle kardeslik sözlesmeleri akdetmislerdi. Muhacirlerle Ensar arasinda kurulan böyle kardeslik böglöh, Islâm'in ilk devirlerinde birbirine varis olacak ka-dör bir yakinlik kazandirmisti. Sonra miras âyetlerinin gelmesiyle iyilik ve takva üzerine kurulan kardeslik baglarindan ötürü miras alinamayacagi tahakkuk etmis, sirf bir fazilet ve sevab vesilesi olarak devam edegelmîstir.[1104]

569— Enes Ibni Malik'den; söyle demistir:
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem), Medine'deki evimde Ku-reys'le Ensar arasinda kardeslik sözlesmesi etti.»[1105]
Süheyl) s£yle demistir:
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhiye Seilem), Medine'ye hicret ettikleri zaman ashabi üzerinden gurbet hasretini gidermek ve yabanciligi kaldirmak için aralarinda kardeslik sözlesmeleri kurdu. Böylece Mekke'deki yurdlarin-dan ve ailelerinden ayrilan muhacirler, kendi evlerinden farksiz bulduklari kardesleri evlerinde barindilar, yabancilik çekmediler, sevistiler ve birbirlerine kuvvet oldular, islâm hakimiyet ve otoritesini kurduktan sonra nazil olan âyet-i kerîme ile miras, yakinlik derecelerine göre akrabalar arasinda mesru kilindi. Bütün iman edenlerin de dinde kardes olduklari beyan buyuruldu.»[1106]

570— Suayb babasindan rivayet ettigine göre, babasi söyle anlatmistir :
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SelIem) Fetih yilinda Kabe'nin merdivenleri üzerine oturup Allah'a hamd etti ve onu övdü; sonra söyle buyurdu:
«— Kimin cahiliyet devrinden kalma bir andlasmasi varsa, (bilsin ki,) Islâm ona kuvvetten baska bir sey ilâve etmez. Mekke'nin fethinden sonra da (Mekke'den) hicret yoktur.»[1107]

Hilf'in asli, birlik ve beraberlik üzerine sözlesmede bulunmak ve akid yapmaktir. CahIlIyet devrinde kabileler arasinda savas yapmak, yagmacilik hareketlerine girismek ve fesad çikarmak üzere yapilan ahdlösma ve sözlesmeler Islâm'da yasaktir ve olamaz. Ancak cahiliyet zamaninda hayirli Is ve ihtiyaçlari karsilamak için yapilan andlasmalari yenilemek Islâm'da yoktur. Buhârî hazretleri bu konuda bunu murad etmistir, söylenebilir. Islâm bu gibi hayirli andlasmalara kuvvet verir ve onlari takviye eder, demektir.
Hadîs-i serîfte Mekke'nin fethinden sonra hicret olmadigi bildirilmektedir. Bu hüküm yalniz Mekke'ye ait degildir. Fethedilip Islâm hakimiyeti altina giren veya girecek olan bütün,sehirler için de hüküm yine böyledir. Böyle islâm hakimiyetine geçen beldelerden hicret etmenin bir sevabi yoktur. Bir belde Müslümanlar tarafindan fethedilmeden önce orada bulunan Müslümanlarin durumu üç sekil arzeder:
1— Dininin gerektirdigi emirleri yerine getiremeyen veya dinini açiklama imkânini bulamayan kimsenin, hicret etmeye gücü yetiyorsa, hicret etmesi vaciptir.
2— Göç etmeye gücü yetip de dininin gerçeklerini yerine getirebilme imkânlarina sahip olanin Islâm beldesine hicreti müstahabtir. Çünkü bunda Müslümanlarin sayisini çogaltmak ve onlara yardim etmek vardir. Bir de kâfirlerle savasabilme firsatini kazanma ve kâfirler arasinda vuku bulabilecek ihanetlerden korunma vardir.
3— Hastalik ve esaret gibi sebeplerle göç etme imkânini bulamayanlarin orada ikâmet etmeleri caizdir. Eger çare bulamayanlar, hicrete kendini zorlar ve mesakkat çekerlerse sevab kazanirlar.[1108]

(259) Ilk Yagmurda Islanmak Isteyen

571— Enes'deh rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Peygamber (SallallahüAleyhi'veSellem)'le beraber bize yagmur isabet etti de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisine yagmur isabet etsin diye üzerinden elbiselerini açti. Biz (ona) dedik ki, niçin yaptin? O söyle buyurdu:
«— Çünkü bu yagmur, Kabbinin Henüz yeni yarattigi bir rahmetidir.»[1109]

Bütün canlilar yagmurla hayat bulur. Hayvanlarla bitkileri yasatan yagmur Allah'in rahmetidir. Böyle bir rahmete ilk kavusulunca, drtunla vücudu islatmak, bir nevi Allah'in rahmetine sükördür. Böyle hareket ederek Allah'dan bereket ummak sünnettir.[1110]

572— (141-s.) Humeyd Ibni Malik'den rivayet edildigine göre, o söyle demistir:
«— H)aû Hüreyre ile beraber, Akîk mevkiinde olan arazisinde oturuyorduk. . Medine hacindan bir topluluk hayvanlari üzerinde ona gelip, hayvanlarindan indiler. Bunun üzerine Ebû Hüreyre, Humeyd'e dedi ki:
— Anneme git ve ona söyle: Oglun sana selâm ediyor ve diyor ki: Bize bir sey yedirsin. Humeyd demistir ki, hanimcagiz arpadan yapilmis üç çörek, zeytin yagindan bir miktar ve tuz--bir tepsiye koydu. Ben de onu basima koyarak (basimda tasiyarak) ohlat'a götürdüm. Tepsiyi Önlerine koydugum zaman Ebû Hüreyre tekbir getirdi (Allah'u Ekber dedi) ve söyle dedi:
— îki siyandan, hurma ve sudan, baska yemegimiz yokken bizi ekmekteri doyâran Allah'a hamd olsun.
Yemekten topluluga bir sey artip kalmadi.
Onlar dönüp gittiklerinde, Ebû Hüreyre bana dedî ki:
— Koyunlarina güzel bak, onlarin toz-topragmi sil ve agillarini hos tut ve onlarin (münasip) bir tarafinda namazini kil; çünkü onlar Cennet hayvanlarindandir. Nefsim kudret elinde olana (Allah'a) yemin ederim ki, insanlar üzerine bir zaman gelmesi yakindi^- o zamanda koyunun bulunmasi, koyunlar sahibine, Mervan'm arazisinden daha sevgili olacaktir.»[1111]

Ebû Hüreyre'den nakledilen bu hadîs-i serifte koyunlarin bereketi üzerinde durulmakla beraber, hayvanciliga tesvÎK vardir. Gerek koyunlardan çesitli yönlerden faydalanma bakimindan, gerek çok ve çabuK üreme yönünden koyunlardaki bereket diger hayvanlara göre fazladir. Yününden, sütünden, etinden, bagirsak ve derisinden, tersine varincaya kadar faydalanilan kisimlari vardir. Iktisadî yönden, millî gelir bakimindan önemi büyüktür. Koyunlara sahip olanlarin rizki bol ve genis olur. Sikinti çekmezler, saadet içinde yasarlar. Bu arada hayvanlara iyi baKmaya, onlarin bedenleri ile yatacak yerlerini temiz tutmaya da isaret vardir. Koyunlarin bu hizmetinde bulunanlarin, agilin temiz bir kösesinde veya bir yerinde namaz kilmalari da caizdir.
Diger bîr hadîs-i serifte yedi yerde namaz kilmak yasaklanmistir:
1— Kabe'nin üzerinde,
2— Mezar üzerinde,
3— Mezbelelikte,
4— Hayvan bogazlanan yerde,
5— Yol ortasinda,
6— Hamam içinde,
7— Deve gibi hayvanlarin ahirinda...
Bu hadîsin tümü diger kaynaklarda bulunmadigindan açiklamasi yoktur. Metnin sonunda geçen M e r v a n , hicretin ikinci yilinda ve Peygamber Efendimizin zamaninda dogmus bulunan Ha kem'in oglu olmak ihtimali vardir. Zira Hz. Osman devrinde mevki sahibi olmus ve bilâhare mühim islerde dahli bulunmus olan ve Emevî devletinin MeiiklIgine kadar yükselen bir sahsiyettir. Ebû H ürey re'nin eristigi devresinde, mal ve mölke sahip bulunmus olmasi da muhtemeldir. Bu itibarla onun ma! ve arazisine sahip olmaktansa, koyunlara sahip olmak daha sevgilidir, buyurulmustur.[1112]

573— Ali (Radiyallahu anAJ'dan rivayet edildigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
— Evde koyun berekettir. Iki koyun iki berekettir ve Üç koyun bereketlerdir.»[1113]

Anlasiliyor ki, koyunlar çogaldikça, onlarin birakacagi bereket ve kazandiracagi saadet o nispette fazla olur. Onun Için koyunlari çogaltma yolunu tutup, hayvanciliga önem vermelidir. Bundan önceki hadîs-I serife bakilsin.[1114]

(261) Develer, Sahibi Için Izzettir

574— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«— Küfrün basi dogu tarafindadir. Övünmekle kibir, Bedevilerden sürülerle develere ve atlara sahip olanlardadir. Vakar ve tevazu, koyun sahiplerin dedir.»[1115]

MetindekI küfür kelimesi iki manada kullanilabilir:
1— Nimeti inkâr etmek ve azginlikta bulunmak manasina alindigi zaman fitnelerin Medine dogusundan çikacagini gösterir ki, Cemel ve Siffîn vak'alan doguda olmus, ashabi kiramdan çok kimseler ve Hz. Hüseyin dogu tarafinda sehit edilmislerdir.
2— Küfür sirk ve dinsizlik manasinda oldugu takdirde de, atespenest-Irk, putperestlik ve maddecilik kaynagi olarak da dogu taraf gösterilmistir.

Deccal'in de dogudan çikacagi rivayeti vardir.
Develerle atlara sahip bulunan Bedevi'ler, çift ve çiftlik sahibi olanlar kibir ve azametli olurlar, yüksek sesle konusup kaba hareket ederler. Iste kibir ve azamet bu kimselerdedir.
Tevazu ile vakar da koyunlara malik bulunanlarda olur ki, bu mal edinmek ve bunlarin barindigi yerlerde ikâmet edip çalismak daha dogru ve uygun bir yol olur.[1116]

575— (142-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigne göre, söyle demistir:
«— Köpeklerle koyunlarin haline sastim: Koyunlardan senede su ve su kadari bogazlanir ve su kadar da kurban edilir. Köpeklere gelince; bir disi köpek (bir batinda) su kadar yavru dogurur. Böyle iken koyunlar köpeklerden daha çoktur.»[1117]

Gerçekten köpeklerle koyunlar mukayese edildigi 2aman taaccüb edilecek bir durum hasil olmaktadir. Her disi köpek bir bâtinda dokuz taneye kadar yavru dogurdugu halde, bir veya iki yavru doguran koyunun üreme nispetleri ters orantilidir. Sonuç itibariyle, koyunlardaki istihlâk çoklugu bir yana, daima koyunlarin sayisi köpeklerden kat kat fazladir. Bu hal de koyunlarda olan bereketi ifade eder.[1118]

576— (143-s.) Ebu Zebyan demistir ki:
— Ömer Ibni'l-Hattab bana sordu:
«— Ey Ebu Zebyan! Senin maasin ne kadar?» Ben de :
— Iki bin besyüz (dirhem) dedim.: Hz. Ömer, Ebu Zebyan'a söyle dedi.
«— Ey Ebu Zebyan! Çiftlik edinip ziraat ile ugras ve hayvan üret;bunu, Kureys'in nefsine düskünleri sizin basiniza geçmeden önce yap ki, onlarda maas maldan sayilmaz.»[1119]

Hz. Ö m e r muayyen gelirin ileride bir kiymet ifade etmiyecegini bildirerek ziraata ve hayvanciliga önem verilmesini istemektedir. Ziraatin ge-listirilmesiyle hayvan üretiminin çogaltilmasi geçimi saglama bakimindan daha garantili ve memleketin kalkinmasi Için çok lüzumlu olan çalisma sahalaridir. Gün geçtikçe bunlarin önemli mevkileri daha fazla takdir edilmektedir. Bunun için hayvanlarda ve ziraatte hem bereket, hem de saadet vardir.[1120]

577— Abede îbni Hazin'in söyle dedigi isitilmistir: — Koyunlar sahibi ile develer sahibi karsilikli ögündüler. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) söyle buyurdu:
«— Musa, koyun çobani iken Peygamber olarak gönderildi, Davud koyun çobani iken Peygamber olarak gönderildi. Ben de Ecyad'da ailem için koyun güdüyordum.»[1121]

Burada koyunlara sahip olmanin, deve gibi sair hayvanlara sahip olmaktan daha faziletli oldugu beyan buyurulmaktadir. Buna delil olarak da Peygamberlerin koyun gütmüs olmalari gösterilmektedir. Nübüvvetten önce peygamberlere koyun gütme Isinin ilham edilisinde birtakim hikmetler vardir:
1— Koyunlari gözetip ontara çobanlik ederek mesakkatlerine katlanmak, ümmetin Idaresi için bir aliskanlik teskil eder.
2— Koyunlar mazlum ve masum hayvanlar olduklarindan onlarla ugrasmak Insana merhamet ve sefkat kazandirir.
3— Koyunlar öteye beriye çok dagilan ve yayilan hayvanlar oldugu için onlari bir araya toplamak ve onlari yirtici hayvanlardan, hirsizlardan korumak gibi idarî tasarrufa Ihtiyaç gösterirler. Bir nevi insanlarin idaresine kiyas edilebilirler.
4— Sürü içinde tabiati degisik koyunlar, zayif ve biçareler oldugundan bunlari durumlarina göre ayri ayri idare edip korumak ve bunlara sabretmek, Insanlarin ihtiyaçlarini karsilayip, onlara sabretmeye benzer. Diger hayvanlarin durumu böyle degildir.
Peygamber Efendimiz de bu hikmetlerine binaen Mekke civarinda bîr mahalle olan «Eeyad»da ailesine ait koyunlari nübüvvetten önce gütmüs oldugunu bildirmektedir.[1122]

(262) Bedevilesmek

578— (144-s.) Ebû Hüreyred'en rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— Büyük günahlar yedi tane olup, onlarin birincisi Allah'a sirk kosmaktir. (Ikincisi haksiz yere) adam öldürmektir. (Üçüncüsü) iffetli kadinlara zina isnat etmektir. (Dördüncüsü) hicretten sonra (sahralara çekilip) bedevîlesmektir; (ve saire...)[1123]

Dokuz veya yedi olarak sayilan büyük günahlarin hangi seyler oldugunu ögrenmek için 8 sayili hadîs-i serîfe bakiniz. Burada hicretten sonra bedevîlesmenin de büyük günah oldugu bildirilmektedir.
Sehir ve kasaba emsali beldelerde ikâmet etmeyip çölde yasayan ve sehirlere inmek ihtiyacini duymayip bir nevi göçebe hayati sürenlere Bedevi = A'rabî denir. Bunlar sehir medeniyetini almadiklari için yalniz basina asude yasayan, içtimaî meselelerle ugrasmayan kimselerdir. Böyle bir hayat içinden hicret ederek cemiyet hayatina intikal edenlerin tekrar eski hayatlarina dönmeleri günah sayilmistir. Çünkü bu harekette, Içtimaî vazifeleri birakip tenhaya ve inzivaya çekilme vardir. Cemiyet içinde vazife almak, savaslara katilmak, birbirine yardimci olup, ihtiyaçlarini karsilamak Müslümanlara düsen vazifedir. Böyle mühim vazifeleri birakip da kenara çekilmek günahtir, hatta büyük günahlardandir,
Fitne ve fesada karismamak ve bir haksizliga karismamak maksadi ile böyle münzevî hayata geçmenin caiz oldugu görüsü ve rivayetleri vardir. Fakat bu cevaz herkese uygulanabilecek bir sumül tasimaz, istisnaî haller karsisinda uygulanmasi caizdir.[1124]

(263) Köylerde Oturan Kimse

579— Sevbân'in söyle dedigini isittim:— Resûlüllah (SallaîlahÜ Aleyhi ve Sellem) bana söyle buyurdu:
«— Köylerde oturma; çünkü köylerde oturan, mezarlarda oturan gibidir,»
Ravilerden Ahmed îbni Asim demistir ki:
«— Küfür, köyler demektir.»
Baska bir yoldan gelen rivayete göre, Sevbân'in söyle dedigi isitilmistir;
— Peygamber (Sattallahü Aleyhi ve SeWem] bana söyle buyurdu:
«— Ey Sevbân! Köylerde oturma; çünkü köylerde oturan, mezarlarda oturan gibidir.»[1125]

Sehirlerden ve ilim merkezlerinden uzak köylerde yasamak, bîr nevi ölöler arasinda yasamaya benzer, ilim ve faziletle olgunlasmayan, terbiye ve edebden mahrum olan kimseler mana bakimindan ölü sayilirlar. Bu gibi manevî ölOler de Ilmin ve âlimlerin ugramadigi köylerde bulunurlar, iste böyle ilim ve faziletten mahrum bulunanlar arasinda oturmak ve yasamak, hissiz ve duygusuz Ölöler arasinda yasamak olur ki, bu yasayisi Peygamber Efendimiz Sevbân hazretlerine ve dolayisiyle ümmete yasaklamislardir. Ilim ve irfan yuvasi haline gelen veya ilim isigi altinda gelisen köyler bu hükmün disinda kalir. Hatira gelir kî, böyle ilim ve irfandan mahrum olan köyleri ilim sahiplerinin aydinlatmasi ve onlari cehaletten kurtarmasi bir vazife degil midir?
Tek basina olarak bir kimsenin koyu geleneklerine bagli bir köy halkini uyarmasi mümkün olmadigi takdirde aralarinda bulunmasi, ölüler arasinda bulunmasi sayilir. Eger bu cahilleri selâmete çikarma imkâni varsa, bunu yapmak bir hizmettir ve büyük bir vazifedir. Bu takdirde ölüler arasinda yasama diye bîr sey kalmaz. Hepsi ilim ve fazilet sahibi kimseler olurlar.[1126]

(264) Akarsu Kenarlarindaki Yaylada Oturmak

580— Surayh demistir ki:
— Hz, Âise'ye sahraya çikmaktan sordum ve dedim ki:
— Peygamber (SallaliahÜ Aleyhi ve Seilem) sahraya çikip oturur muydu? Hz. Âise söyle dedi :
— Evet, su akar su vadisine çikip ikâmet ederdi.»[1127]

Büdüvv ve Bedavet, sahraya çikip oturmak manasinadir. Tilö1 da, dag basindan itibaren vadiye kadar uzanan akar sularin yatagina denir. Bundan anlasiliyor ki, bazi zamanlarda hava degisikligi Için Peygamber Efendimiz sahradaki vadilere çekilmisler ve bir müddet ikâmet etmislerdir. Bizim memleketimizde sahra olmadigindan, bunun yerine yayla tâbiri kullanilmistir. Nitekim bizde de senenin birkaç ayinda sehir ve kasabalardan hava degisikligi için asude ve temiz havali yerlere çikilir ki, bu yüksek yerlere yayla denir. Bu ikâmetler geçici oldugu için, bundan önceki iki bölümle aykiri düsecek bir mana düsünülemez.[1128]

581— (145-s.) Amr îbni Vehb'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— Muhammed îbni Abdullah b. Üseyd'i gördüm, ihramda iken hayvana bindigi zaman omuzlarindan elbisesini (ihramini) alip, onu oyluklari üzerine koymustu. Dedim ki:
— Bu (yaptigin) ne? Söyle cevap verdi:
— (Babam) Abdullah'i gördüm, böyle yapiyordu.»[1129]

Bu haberin, sahraya çikmak bölümü ile olan ilgisi anlasilamamaktadir. Ancak Muhammed ibni Abdullah'in hac etmek üzere ihrama girmis olmasi, onun yolculuguna ve sahraya çikmis olmasina deiâet eder. Bu yolculuk esnasinda akarsu vadilerinde ikâmet etmis olmasi da düsünülebilir.
Insan ihramli iken, yani belden asagi bir parça ve yukari kisim için bir parça olmak üzere büründügü iki elbise ile hayvana binince, bacak kisimlari açilir, ön ve ayak kisimlarini örtmek için, omuzlar üzerindeki elbise oyluk ve bacaklar üzerine kondugu anlasilmaktadir, örtünmeye riayet için yapilan bir harekettir. Erkeklerde bakilmasi haram olan kisim, göbekten diz kapaklari altina kadar olan yerlerdir. Iste bu kisimlari örtmek farzdir.[1130]

(265) Sir Saklamayi Ve Ahlâklarini Ögrenmek Için Herkes Ile Oturmayi Seven Kimse

582— (146-s.) Abdullah îbni Abdurrahman Ibni Abdi'1-Karî anlattigina göre, Ömer Îbni'l-Hattab ve Ensar'dan bir adam (beraberce) oturuyorlardi. O esnada (babam) Abdurrahman îbni Abdi'1-Karî gelip onlarin yanina oturdu. Bunun üzerine Hz. Ömer:
«— Biz, sözümüzü kaldirani, (buradan alip öteye beriye götüreni) sevmeyiz.» dedi.
Abdurrahman ona söyle cevap verdi:
— Ben sunlara haber götürmek için oturmuyorum, ey müminlerin emîri!..
Hz. Ömer:
«— Pekiyi, öyle ise su ve su kimselerle otur ve bizim sözümüzü onlara nakletme!» dedi. Sonra Ensar'dan olan arkadasina söyle dedi:
— Insanlar, benden sonra kimin halife olacagini söylüyorlar, kimi uygun görüyorlar?»
Ensar'dan olan bu adam da, Muhacirlerden bir takim erkekler saydi, Ali'nin ismini söylemedi. Hz. Ömer :
«— Ebu'l-Hasan'dan (Ali'den) onlara ne oluyor, (onu istemiyorlar)? Allah'a yemin ederim ki, o, aleyhlerine olsa bile, onlari hak yol üzere

durdurmakta, onlarin en elverislisidir.» dedi.[1131]

Kalpte bulunan bir niyyeti, bir söz veya haberi insanlara açiklamayip içinde tutmaya «Sir saklamak» denir. Muvaffakiyet sebeplerinin en kuvvetlisi ve düzen halinin saglanmasi çaresinin basi sir saklamaktir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"den rivayet edildigine göre söyle buyurmustur:
«— îste ve ihtiyaçlarinizin basariya ulasmasi için gizlilikten faydalaniniz; çünkü her nimete hased edilir.»
Hz. Alî (Radtyaîlahuanh) da söyle demistir:
«.-Senin sirrin esirindir; eger onu söylersen, sen onun esiri olursun.»
Insan esrarini Içinde sakladikça, onlara sahip demektir. Fakat bunlari disariya ifsa ettigi zaman, bu hakimiyeti kaybeder ve onlarin dis tesirleri altina girerek bir nevi esrarin esiri olur. Insan kendi esrarini ifsa etmekten kaçinmasi gereklidir. Bundan daha önemlisi, baskasina ait esrari yaymaktir; çünkö bunda emanete hIyanet vardir. Bir de kötü niyetle olursa kogu-culuk vasfini tasir. Bu iki yönden haram kismina girer. O halde insan hem kendine ait olan esrari, hem de kendine emanet edilen baskasina ait esrari gizli tutmali, baskasina yaymamalidir.
Iste Hz. Ömer de, yaninda bulunan dinleyiciye, konusulan siyasî ve ciddî meseleleri baskalarina gidip anlatmamayi, fakat meclislerinde bulunmayi tavsiye etmisler, bize de bu mevzuda takip edilecek dogru yolu göstermislerdir.[1132]

(266) Islerde Sab1rlilik Ve Agir Baslilik

583— (147-s.) Hasan bize söyle anlatmistu :
«— Bir adam vefat edip geriye bir oglu ile bir azadlisini birakti. (Ölürken) ogluna bakmasini, azadlisina vasiyyet etti. Azadlisi da oglunu yetistirmekte, bulûg çagina kadar kusur etmedi ve onu evlendirdi. Çocuk azadliya dedi ki:
— Beni hazirla, ilim tahsil edecegim.
O da onu hazirladi. Bunun üzerine çocuk bir âlime gidip, ondan ilim ögrenmek istedi. Âlim ona söyle dedi:
— (Evine) gitmek istedigin zaman bana söyle, sana ögretirim. Çocuk:
— Çikip gitmeye hazirlandim, bana ögret, dedi. Âlim :
— Allah'dan kork, sabirli ol ve acele etme, dedi. Hasan demistir ki:
— Iste bütün hayir buradadir.
Nihayet çocuk dönüp geldi, nerde ise üç seyden ibaret olan tavsiyeleri unutacakti. Memleketine geldigi zaman hayvanindan indi. Evine varinca, orada karisindan ayri bir yerde uyumakta olan bir adam buldu. Kendi karisi da uyuyordu. Kendi kendine dedi ki:
— Allah hakki için bunu ne bekliyorum, ne istiyorum.
Sonra hayvanina döndü. Kilicini almak (ve onunla uyumakta olan adami öldürmek) isteyince, dedi ki:
— Allah'dan kork, sabirli ol ve acele etme.
— Bununla hangi seyi bekliyorum, dedi.
Sonra hayvanina döndü. Kilicini almak istedigi zaman, tavsiyeleri hatirladi. Tekrar adama dönüp bas ucunda durunca, adam uyandi. (Yakini oldugunu anlayip) adami görünce üzerine atilip onu kucakladi, onu Öptü ve ona olan kötü zannini giderdi. Adam tahsilden dönen çocuga sordu:
— Benden sonra ne ile karsilastin? Çocuk;
— Vallahi, senden sonra büyük hayir elde ettim; vallahi, senden sonra büyük hayir kazandim: Ben, bu gece, senin basinla kiliç arasinda üç defa gezindim (ve seni Öldürmek istedim) de, kazandigim ilim, seni öldürmekten beni engelledi, dedi.»[1133]

Dünya Islerinde teenni ve sabirla hareket etmenin insana ne büyük faydalar sagliyabilecegIni bu haberde anlatilan vak'a bize açikça göstermektedir. Bir rivayette de Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seiiem) -.
«— Sabir ve teenni île hareket etmek, âhiret isinden baska her seyde hayirlidir.»
Buyurmustur. Çünkü dünya islerinde, kesin ve pesin olarak hangi yönün hayirli oldugu kestirilemez, inceleme ve arastirma sonunda gerçek anlasilabilir. Bunun Için tahmin ve zanla hareket etmeyip isleri tahkîkden sonra karar vermek ve Icraata geçmek icab eder. Böyle hareket edilirse, is sonunda pismanlik çekilmez, isabetli is görülmüs olur.[1134]

(267) Islerde Müsamaha

584— Abdülkays Esec'den rivayet edildigine göre, demistir ki:Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana söyle buyurdu:
«— Gerçekten sende iki huy vardir ki» Allah onlari sever.»
Ben dedim ki:
— Ey Allah'in Resûliv bunlar hangi seylerdir? Peygamber:
«— (Bunlar) Yumusak huyluluk c= müsamahakârlik ve hayadir.» buyurdu.
Dedim ki:
— (Bunlar bende) Eskidenberi mi, yoksa yeni mi bulunuyor? Peygamber (Sallalhhü Aleyhi ve Setlem) :
«— Eskidenberi...» buyurdu. Ben de:
— Beni iki ahlâk üzere yaratip da onlari seven Allah'a hamd olsun, dedim.[1135]

Haya = utanma hakkinda özel bir bahis gelecektir. Burada yumusak huylu ve müsamahakâr olmanin faziletini Peygamber Efendimiz bize ögretr mekîedir. Hilm, aslen zulme karsilikta bulunmayip sabretmek ise de, daha çok yapilan hata ve günahlari görmeyip bagislama hasletine isim olarak

kullanilmaktadir. Sabir ve merhameti genis olanlarda bulunan güzel bir ahlâktir. Böyle dinin emrettigi güzel ahlâk sahiplerini de Allah sever ve onlarin islerinden razi olur.[1136]

585— Katade'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Abdülkays kabilesinden Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e giden heyetle karsilasan bize anlatti. (Katade, Ebû Nadra'yi zikretti). O da Ebû Sâîd El-Hudrî'den rivayet etti. Dedi ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Esecc-i Abdilkays'a söyle buyurdu:
«— Sende iki ahlâk vardir ki, Allah onlari sever: Bunlar, hilim ve teennidir.»[1137]

Bu hadîsi Imam Müslim uzunca bir vak'a olarak rivayet etmistir. Kitd-bu'l-iman 26 sayili hadîse ve bundan öncekine bakilsin.[1138]

586— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, demistir ki: — Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) Esecc'e —Esecc-i Abdil-kays'a — §Öyle buyurdu :
«— Gerçekten sende iki haslet vardir ki, Allah onlari sever: (Bunlar) hilim ve teennidir.»[1139]

587— Mezîde El-Abdî'den isitildigine göre, söyle demistir:
— Esecc yürüyerek Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) 'e kadar gelip elini tuttu ve onu öptü. Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) ona söyle dedi:
«— Gerçekten sende iki huy vardir ki, Allah ve onun Resulü onlari sever.»
Esecc dedi ki:
— Yaratildigim bir tabiat mi (bu), yoksa benim ahlâkim mi? Hz. Peygamber (SaIlallahü Aleyhi ve Sellem) :
«— Hayir, dogrusu yaratilisinda vardir.» buyurdu. Esecc dedi ki:
— Allah'in ve Resulünün sevdigi bir ahlâk üzere beni yaratan Allah'a hamd olsun.[1140]

Lâfizlarda bazi degisikliklerle rivayet edilen bu hadîs-i serifin tasidigi mana ile daha önceki hadîslerin manasi arasinda ayrilik yoktur. Hepsinde Es ece-i Abilkays'in yaratilistan Iki güzel huya sahip bulundugu beyan buyurulmaktadir.
Ejec kimdir? :
Esecc-i Abilkays diye taninan ve Mekke fethinden önce Islâm'i kabul eden ve kavminin ulularindan bir sahabidir ki, Hz. Peygambere Bahreyn'den gelen Abdülkays heyetinde bulunmustu. Iste bu ziyaretleri münasebetiyle geçen hadîsler varid olmustur. Asil adi M ü n z i r I b n I Â i z '-dir. Hz. Peygamber in kendilerine olan iltifati, onun seref ve faziletini ispata kâfidir. Hayati hakkinda genis bilgiye raslanmamistir. Bilgi için 1193 sayili hadîse bakilsin. Allah ondan razi olsun.[1141]

(268) Azginlik Ve Taskinlik

588— (148-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Eger bir dag, bir daga azginlik ve zulüm edeydi, azginlik eden parça parça edilirdi.»[1142]

Hudodu asmanin ve baskasina tecavüz etmenin dehsetinr" beyan için daglar misal' olarak verilmistir. BIr dag diger bir daga haksizlik eder ve ona tecavüzde bulunursa, Ilâhî adalet tecavüzde bulunan azgini yer ile bir eder. Bu vahim akibetten insanoglu ibret alarak hiç bir zaman tecavüze yeltenmemeli ve adaleti çigneyerek baskalarina zulmetmemelIdir.[1143]

589— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Ceilnet'le Cehennem tartistilar: Cehennem dedi ki:
— Zorbalarla azamet sahipleri benim içime girerler. Cennet de dedi ki:
— Beu^m içime ancak biçarelerle fakirler girer. (Allah Tealâ) Cehennem'e:
— Sen benim azabimsin, seninle diledigime azab ederim, buyurdu. Cennet'e de:
— Sen benim rahmetimsin, seninle diledigime merhamet ederim, buyurdu.»[1144]

590— Fudale Ibni Ubeyd, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurmustur:
«— Üç kimse vardir ki, onlarin günahlari sorulmaz. (Atese atilirlar):
1— Islâm toplulugundan ayrilip da idarecisine asi olan ve isyani üzere ölen kimse; iste bundan günahi sorulmaz.
2— Efendisinden kaçan erkek veya kadin köle.
3— Bir kadin ki, kocasi gurbete çikmis ve kendisine dünya geçimini saglamistir; böyle iken onun arkasinda süslenip disari çikmis ve dolasmistir.
Yine üç kimse vardir ki, onlarin günahi sorulmaz :
1— Allah'a azamet ve izzet sifatlarinda ortaklik iddi* eden.
2— Allah'in isinde süphe eden.
3— Allah'in rahmetinden ümidini kesen...»[1145]

Bu hadîs-i serîfte 6 çesit günahin agir sorumlulugu belirtilmektedir. Bunlar arasinda isyan ve zulüm günahi da vardir. Konu zaten bununla ilgilidir. Ilk bakista, günahdan sorulmamak, sorumlu olmamak ve cezaya çarpilmamak gibi bir manayi hatira getiriyorsa da mana tam aksine olarak hiç hesaba çekilmeden dogrudan dogruya Cehennem'e atilmayi gerektirmektedir. Nitekim Cenab-i Hak, Kasas Sûresi'nin 78. âyeti sonunda :
— Mücrimler günahlarindan sorulmaz!» buyurmaktadir.
Bunun manasi su : Allah böyle mücrimlerin günahlarini bilir de hemen onlar Cehennem'e atilirlar.
Iste bu hadîs-i serîfte sayilan 6 çesit günahi Isleyenlerin suçlari agir oldugundan, haklarinda bir sorusturma yapilmadan ve onlara sorgu açilmadan hemen Cehennem'e atilirlar. Bu günahlari ayri ayri ele alalim :
1— Islâm toplulugunu parçalamak ve dagitmak, Müslümanlari birbirine düsürmek olacagindan en büyük yikimi dogurur ve düsmanlarin hakimiyetini saglar. Müslüman devlet reisine ve idareciye de isyan edip karsi çikmak ayni neticeyi dogurur. Büyük felâket getiren günahin azabi da büyük olur.
2— Erkek olsun, kadin olsun efendisinden kaçan köleler de günah islemis olurlar; çünkü kendilerine sahip olan efendiye isyan etmislerdir. Hak olan seye itaat Islâm'da esastir.
3— Bir kadin ki, kocasi herhangi bir Ihtiyaç için evinden ayrilmis ve kendisine evini barkini emanet etmistir, geçimini saglayarak levazimati da birakmistir, onun süslenip dolasmasi ve fenaliklara sebebiyet verecek ta^ virlar takinmasi bagislanacak günah degildir. Böyleleri de sorusuz Cehennem'e girerler.
4— Allah Tealâ'mn Ululuk ve üstünlük sifatlari vardir. Bunlara Kibriya = Azamet ve Izzet sifatlari denir. Bu sifatlarda Allah a es olurcasina büyüklü taslamak ve kibirlenmek, insanlara karsi üstünlük iddia eîme.< yine büyük günahtir, insani sinte dogru götürür. Insan halini düzeltmediKçe kurtulusa eremez.
5— Allah'in hikmetlerinde, kaza ve kaderinde süpheye düsmek, iman zafiyetine ve imansizliga delâlet eder. Bu itibarla sorumlulugu agirdir. Allah in emirlerine ve yasaklarina kesin olara* inanmak ve iman etmek sarttir. Süphe içinde iman muteber olmaz. Iman olmayinca kütür taha^Kuk eder.
6— Allah'in rahmeti çok genistir. En büyük günah olan Sirk günahini Isleyen kimse senelerce bu Inançla yasadiktan sonra tevbe edip gerçek imana sahip olursa, yine Allah onu bagislar. Onun için Allah m rahmetinden daima ümitvar olmak ve ümitsizlige düsmemek icab eder. Nasil olursa olsun Allah beni artik bagislamaz diye bir inanç tasimamalidir. Tevbe edip halimi düzelttigim takdirde Allah beni bagislayacaktir demelidir.
Fudale IbnI Ubeyd kimdir?:
Medîneli ashabdan olup, künyesi Ebû M u h a m m e d 'dir. Islâm'a geçisi kadîm olmakla beraber Bedir savasina katilamamis, fakat ondan sonra Uhud ve diger savaslarda bulunmustur. Sam ve Misir fetihlerinde bulunmus, sonra Sam'da ikâmet etmistir. Hz. M u a v i ye kendisini Dimask kadiligina tayin etmistir.
Hz. Peygamber den ve E b u D e r d â 'dan hadîs rivayet etmis, kendisinden de Sümame ibni Sefî, Hubeys Ibni Abdullah, Alî Ibni R i b a h , Ebû Alî El-Cinnî, Muhammed Ibni Kâ ' b ve baska zevat rivayet etmislerdir. Atlari geçecek kadar kosucu idi. Seferde taslan birbirine çarparak ates çikarip yakardi. Vefati Hz. Mua-viye devrinde hicretin 53 yilindadir. Allah ondan razi olsun.[1146]

591— Abdülaziz babasindan, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurdu :
— Allah her günahdan diledigi cezayi kiyamete kadar geciktirir; ancak azginlik etmek ve ebeveyne asi olmak yahut akrabalik baglarini kesmek günahlari müstesnadir. Bu günahlarin sahiplerine ölümden imce ceza hemen verilir.»[1147]

15, 25, 26 ve 27 sayili bölümlerde ana-babaya asî olmak, akrabalik baglarini kesmek günahlari üzerinde durulmustu. Bilgi Için bu bölümlere müracaat edilsin. Burada azginlik ve hududu asma, baskasinin hakkina tecavüz etme günahi münasebetiyle diger anct-babaya asî olmak ve akra-balik baglarini kesmek günahlari da zikredilmistir.[1148]

592— (149-s.) Yezîd Ibni'l-Esam'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Ebû Hüreyre'nin söyle söyledigini isittim:
«— Sizden biriniz, kardesinin gözündeki çöpü görür de, kendi gözündeki kirisi —veya kütügü— unutur.»
Ebû Ubeyd demistir ki:
— «Cezel» büyük ve yüksek agaca denir.[1149]

Devamli olarak nefsini murakabe etmeyen ve kontrol altinda bulundurmayan kimse, karsisindaki kardesinin kusur ve ayiplan ile mesgul olur. Böylece kendinde bulunan büyük kusurlari unutur da kardesinin önemsiz kusurlari dolayisiyle ona tecavüze kadar gider ve onu incitir. Bu,sekildeki hareket de bir qzginlik ye taskinlik isidir, bir haksizliktir. Böyle bir tutumdan kurtulup selâmete çikmak iÇIn, önce vnsan kendi hareketlerini kontrol altina almali ve nefsini düzeltmelidir. Aksi halde zulmetmis olur.[1150]

593— Muayiye îbni Kurre7söyle anlatmistir:
— Ma'kal El-Müzenî ile beraberdim de o, yoldan bir engel giderdi. Ben de, (yolcuya zarar veren) bir sey gördüm ve ona kosup giderdim. Ma'kal dedi ki:
— Ey kardesim oglu! Benim yaptigim isi yapmaya seni götüren sey ne? , Muaviye cevap verdi:
— Senin yaptigin seyi gördüm de ben onu yaptim. Ma'kal dedi ki:
— Güzel ettin, ey kardesim oglu... Ben, Peygamber (Sallallahü Aleyhi
ve Seltem)'in söyle buyurdugunu isittim:
«— Müslümanlarin yolundan kim bir engeli kal d ir ir sa, ona bir sevab yazilir. Kimin de sevabi kabul olunursa Cennet'e girer.»[1151]

însan ve hayvanlarin geçtigi bir yol özerinde görülecek engelleri kaldirmak ve yolu düzeltmek sevab olan islerdendir. Çünkü bunda, Insanlara ve

hayvanlara eziyet verecek seylerin yok edilisi vardir. DolayisIyle insan ve hayvanlara eziyet vermemek vardir. Insan gördügü ve gücü yettigi bîr iyiligi yapmaz da onu terk ederse ve böylece baskasinin eziyet çekmesine razi veya sebep olursa, bu bîr tecavüz hareketi olur. Bu gibi dolayli azginlik ve tecavüzlerden de kaçinmak Müslümana düsen bîr vazifedir, üstelik karsrliginda da Cennet'e götürecek bir mükâfat vardir.
Ma'kal El-Müzenî kimdir? :
Babasinin adi Yesar olup, künyesi Ebû A I i 'dir, bu künyede baska sahabî olmadigi söylenir. Hudeybiye vak'asindan önce Müslüman oldu ve «Ridvan B;ati»nda bulundu. Hz. Ömer'in emri Ile Basra'da Ma'kal kanalini kazmis oldugundan, bu kanal kendi adi ile yad edilmektedir. Kendisi Hz. Peygamber'd en ve Numan ibni Mukrin 'den hadîs rivayet etmis, ondan da Imran ibni Husayn, Amr ibni Mey-mun, Ebû Osman El-Nehdî, Hasan El-Basrî ve baskalari rivayet etmislerdir. Rivayet ettigi hadîsler Kütüb-i Sitte'de vardir. Basra'ya geçip orada Ikâmet ederek Hz. M u a v i y e 'nIn hilâfeti zamaninda 60-70 yaslan arasinda vefat etti. Allah ondan razi olsun...[1152]

(269) Hediye Kabul Etmek

594— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve SellemVâen söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
«— Hediyelesiniz ki, sevismis olursunuz.»[1153]

Bir Müslüman kardesin gönlünü almak ve sevgisini kazanmak için ona verilen seye hediye denir kî, bu sünnettir. Peygamber Efendimiz hediyeyi kabul etmisler ve yenecek kisimdan olani da yemislerdir. Ancak bir hikmet ve sebebe bagli olarak hediye kabul etmedikleri de vakidir. Hediye kalplerdeki soguklugu giderir, kardesler arasinda sevgi ve yakinlik dogurur. Hediye veriste, önce hediye verilen kimseyi razi etmek, sonra sevab kazanmak niyeti bulunur. Sadaka ise böyle degildir.
Sadaka, önce Allah rizasi için bir Ibadet olarak verilir. Sadaka verilen razi olsa bile, onun rizasini kazanmak maksadi tasinmaz.[1154]

595— (150-s.) Enes îbni Malik söyle derdi:
— Yavrularim! Aranizda harcama yapin, (hediyelesin); çünkü bu aranizdaki ilgilerin en sicagidir.»[1155]

(270) Insanlara Kizginlik Hâli Girince Hediyeyi Kabul Etmeyen

596— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Fezare ogullarindan bir adam Peygamber (SailaIiahÜ Aleyhi ve Selîem)'e bir deve hediye etti. Peygamber de buna karsilik ona hediye verdi. (Adam umduguna kavusamayinca) bu onu kizdirdi. Bunun üzerine Peygamber (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem)'m minberde söyle buyurdugunu isittim:
«— Insanlardan biri hediye veriyor, ben de ona yanimda olan sey miktarmca mukabele ediyorum da, sonra (bu hediyem) kizdiriyor. Allah'a yemin ederim! Bu yilimdan sonra Arablardan hediye kabul etmiyecegim; ancak Ktireys kabilesine mensub olanlardan, Ensar'dan, Sakaf yahud Devs kabilesinden kabul edecegim.»[1156]

Bu hadîs-i serîfi manaca açiklar sekilde Tirmizî Menakib bahsinde 3940 ve 3941 sayili hadîsleri tahrIç etmistir ki, birincisinin manasi söyledir:
«— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre bir bedevi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e genç bir disi deve hediye etti. Peygamber de ona böyle develerden alti tane vererek ona mukabelede bulundu. (Adam azimsayarak) bunlardan kizdi. Bu hal Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se/femJ'e ulasti. Peygamber Allah'a hamd edip onu övdükten sonra buyurdu:
«— Falan kimse bana bir disi deve hediye etti; ben de bu cinsten ona alti tane vererek hediyesine karsilikta bulundum. Böylece adam (razi olmayip) kizginliga düstü. Artik karar verdim ki, Kureys'den, Ensar'dan, yahud Devs kabilesinden olanlardan baska kimseden hediye kabul etmîyecegim.»
Peygamber Efendimiz Kureys kabilesi, Medîne'lt ashab ve Devs kabi-les'nîn cömertliklerini bildigi için bunlardan hediye kabulünü uygun bulmuslardi. Hediye, hediye verilen kimseyi memnun etmek için verilen ve karsiliginda gönül rizasindan baska bir sey beklenmiyen bir cömertliktir. Hediye karsitlinda daha fazla bir sey beklemek veya buria nail olmayinca kizrnak kardeslik duygusu disinda bîr çikar yolu aramak olur ki, bu makbul degildir. Bu sekilde hareket edenlerin hediyesini kabul etmemek yerinde olur. Hele görgü ve edebden mahrum bulunan bedevî'ler ayarindaki kimselerden kabul edilecek hediyelerin sebebiyet verecegi nahos haller karsisinda bu gibilerden hediye kabul etmemek selâmet yoludur. Hedîye kabul edip de ona mukabele etmemek, cömertlere yakismayan ve cimrilik ifade eden bîr haldir. Sevgi baglarinin her Iki taraftan kuvvetlendirilmesi için bunun karsilikti olmasi lâzimdir. Peygamber Efendimiz faz-lasiyle hediyelere mukabele etmisler ve cömertlikte de örnek olmuslardir.[1157]

(271) Utanmak

597— Ebu Mes'ud Akabe demistir ki, Peygamber (Salhîlahii Aleyhi ve Sellem) söyle .buyurdu :
«— tik peygamberlik kelâmindan (zamanimiza kadar gelip) insanlarin ulastigi söz, utanmadigin zaman diledigini yap, sözüdür.»[1158]

Haya, bir degisiklik ve inkisar halidir ki, insana kinandigt-ve ayiplandigi çirkin bir Isten dolayi ariz olur. insanlarda haya büyük ve muteberdir vasiftir. Hayasi ,tam olanlar, çirkin ve hosa gitmeyen her is ve hareketten, bayagi.ye adi sözden kaçinirlar. Haya, fenaliklardan insani alikoyan bîr haslettir, Insandan bu güzel haslet kalktigi zaman insan her fenaligi yapabilecek kiyama,gelir ve kimseden çekinmeden pervasizca çesitli rezaletler

is.ler. Hadîs-I serîf bunu ifade etmektedir. Bundan baska bir takim degisik görüslerle manasi açiklanmaktadir. Bu görüsler sunlardir:
1— Geçen peygamberlerin seriatindan olup, hükmü kafkmiyan, dogrulugu, güzelligi üzerinde ittifak olunan ve bu ümmete varincaya kadar tevarüs edilen bir huydur, Insan utanmadigi zaman; bu hayasizlik hali onu diledigi isi yapmayasevk eder, vicdaninda engelleyici bir engel bulamaz. Bunun için Insan haya etmelidir kî, hava onu kötü seylerden engellesin. Hadîste :
«—Utanmadigin zaman diledigini yan!»
Demek, insani kötü isi yapmaya tesvik delildir. Utanmayan kimse, dI-ledrgîrn yapar, de,m6ktir. Dahd dogrusu, fenaliklardan seni engellenecek bir utanman ypksa,'nefis arzularinin sana emrettigi seyleri yap; çünkü Allah senî görüyor, cezani verecektir, manasim tasir. Nitekim Cenab-i Hak:
«— Dilediginizi yapin; zira Allah isledikleri nizi hep görüyor (Amellerinize göre size ceza verecektir.) Fussilet Sûresi> âyet: 40»
2— Ayiptan utanmazsan, yüzün kizarmazsa iyi, kötü nefsin neyi emrediyorsa onu yap, yani bunlari yaparsan cezani çekersin diye bîr azarlama manasi tasir.
3— Yapacagin bir is sonunda utanma halinden emin isen, utanilacak bir is degilse, bu gibi Islerden diledigini yap, demektir.
4— Istedigini yap, cezasini çekeceksin, diye bir korkutma manasi tasir.
5— Hadîs-i serîf ibahe manasini Ifade eder. Bir seyi yapmak istedigim zaman, eger o is Allah dan ve insanlardan utanmayi gerektirecek bîr sek degilse onu yap, Istersen de yapma.
Haram ve mekruh olan seyleri islemek utanmayi gerektirir. Böyle islerden kaçinmanin bir ilâci da hayadir. Haya bulununca haram ve mekruh Islerden kaçinilmis olur. Allah'dan ve insanlardan utanmak en iyi bir haslet ohjp, fenaliklara engel oldugundan hadîs-I serîf müminleri utanmaya tesvik etmekte ve böylece hakdan ayrilmamayi beyan etmektedir.
Insanin utanmasi su üç seye karsi olur:
1— Insanin Allah'dan utanmasi ki, Allah'in emirlerine sarilmasi ve yasaklarindan kaçinmasidir. Allah dan haya etmeyen yasaklan çigner, emirlere karsi laubali olur.
2— Bir kimsenin diger insanlardan haya etmesi: Insanlardan utanmayan, insanlarin ayip ve çirkin gördügü seyleri de yapar, aldiris etmez. Insanlardan da utanmalidir ki, fena söz ve hareketlerde bulunmasin.
3— Insanin kendi nefsinden utanmasi: Insanin kendi yasina ve haline bakarak yalniz basina bulundugu zaman kötülüklerden sakinmasidir. Bu olgun kimselerde bulunan bir haldir. Bir kimsede bu üç sekil özere haya bulununca, iste o kemale ermis demektir.[1159]

598— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
«— Iman, altmis birkaç — (yahut yetmis birkaç — daldir. Bu kisim hasletlerin en faziletlisi LÂ ILAHE IULALLAH'dir. Faziletçe en dtisügü de, yoldan engeli (eziyet veren seyi) gidermektir. Haya da imandan bir daldir.»[1160]

Haya da Imandan bir daldir; çünkü hayanin kemali Allah'dan korkan ve ondan utananlarda olur. Allah'i tanimak ve onun buyruklarina saygili olmak iman esaslanndandir. Bu bakimdan haya imanin bir dalidir.
Dinin bir emridir diye inanip insanlara eziyet veren tas, toprak, diken, pislik, çöfi gibi seyleri yollardan kaldirmak da imandan bir dal sayilmistir ve faziletçe en düsügü olmustur. Böylece iman dallan içinde en faziletlisi fevhId kelimesi, en asagisi da yoldan engeli kaldirmak olmustur. Haya, bu iki mertebe arasinda bir yer isgal eder. islâm dininin Allah tarafindan gönderilen ve Peygamber elçiligi Ile Insanlara teblig edilen hak din olduguna Inanip da onun yasaklarini islemekten utanç duymak, muhakkak ki, iman eseridir ve imanla ilgilidir. Bu emir ve yasaklarin hak olduguna Inanmayanlar din islerinde haya etmezler. Onun için insanin iradesiyle kazanilan haya, imandan bîr daldir, Imanla ilgilidir.
Haya hakkinda bilgi için daha önceki hadîsin açiklamasina bakilsin.[1161]

599— Ebû Saîd El-Hudrî'den söyle dedigi isitilmistir: «— Peygamber (Salîalkthü Aleyhi ve Sellem), haya bakimindan kendi kösesine çekilmis bakireden daha ilerde idi ve bir seyden hoslanmadigi eainan onu yüzühdeft tanirdik, (hoslanmadigi, seyi yüze karsi söylemezdi, fakat hosnudsuzlugunu yüzündeki halden anlardik).»[1162]

PeyaamberljgIn kemal sifatlarini kendinde toplayan ahir zaman Peygamberinin1 Kdya bakimindan da ah'tâki belirtilmekte ve ziyadeligIne bu had^s-i 'serifle isaret edilmektedir.[1163]

600— Hz. Osman ve Hz. Âise anlatmislardir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'H.z, Âise'nin yataginda, Âise'nin hirkasini giyinis oldugu halde yatarken, o sirada Ebû Bekir içeri girmek için Resûlüllah'dan izin istsdi. Peygamber bulundugu vaziyette ona izin verdi ve isini gördü, sonra Ebû Bekir dönüp gitti. Sonra Hz. Ömer (Radiyallahu anh) (içeri girmek için) izin istedi. Peygamber o vaziyette iken ona izin Verdi de, ihtiyacini karsiladi. Sonra Hz. Ömer '(Isine) döndü. Hz. Osman demistir ki:
— Sonra ben (içeri girmek için) Peygamberden izin istedim de (Peygamber yatmisken dogrulup) oturdu ve ÂiSe'ye söyle buyurdu.
«Elbiselerini topla, üzerini toparla.» Hz, Osman anlatti:
— Ben deremi Peygambere anlatip, isimi gördüm;,: sonra ayrildim. HzVOsman (yine söyle) demistir.:
— Hz.Âise (Peygambere) sordu:
— -Ey Allah'in Resulü! Hz. Osman (Radiyallahu anh) 'dan sakindigin gibi, Ebû Bekir ile Ömer'den —Allah her ikisinden razi olsun— sakinir sizi görmedim? Resûlüllah (SallalicihüAkyhiveSelletn) söyle buyurdu;
«— Osman utangaç bir adamdir; korktum ki, bulundugum o halde (yatarken) ona izin.verirsem, dilegini baha iletmez.[1164]

Haya bakimindan Peygamberden sonra en ileri derecede bulunan Hz. O s m a ni'dir. Buna dair pek çok hadîs-i serif varid olmustur. Burada anlatilan hâdise de buna açik bir delildir. Hz. O s m a n in faziletine îsfihyasina. dair hadîsler Için Mustafa El-Bekrî'nin «Es-Salâvatü'l-Hamia» adli

eserinin terce m es i olan «Peygamberin Dilinden 4 Halifesi» kitabinin, 201-231. sayfalarina, hal tevcemesI için de 198-200. sayfalara möracâat'edIlsin.[1165]

601— Enes îbni Malik, Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu anlatmistir:
— Haya, bulundugu bir seyi süsler; kötü söz de bulundugu bir seyi ayip lalar.»[1166]

Burada da,hayanin fazileti ve bulundugu varlik üzerinde, muhakkak bir güzellik birakacagi ifade buyurulmaktadir. Buna karsilik hayadan uzak çirkin ve kaba sözlerin, söyleyiciye ayip bir manzara birakacagi da açiklanmakta daima IstIhya tarafini tutmanin faydasi belirtilmektedir.[1167]

602— Salim babasindan rivayet ettigine göre, Resûlüllah (Sallallofoü Aleyhi \e Sellem), hayadan dolayi (hakkini koruyamiyan) kardesine ögüt veren bir adama rasgeldi. Bunun üzerine Hz. Peygamber:
«— Onu birak, çünkü haya imandan bir daldir.» buyurdu.
îbni Ömer'den rivayet edildigine göre de, söyle demistir : — Peygamber (Saîîaîlahü Aleyhi ve Sellem), hayadan dolayi kardesini azarliyan bir adama rasgeldi. Öyle ki, adam, (kardesine) seni döverim (bir daha böyle yaparsan) diyor gibiydi. Bunun üzerine Hz. Peygamber söyle buyurdu:
— Onu birak, (azarlama); çünkü haya imandan (bir dal) dir.»[1168]

Hakkim koruyamayacak kadar haya sahibi olan bir kimseyi dahi hayadan arinmaya tesvîk yoktur. Haya baki kalmak suretiyle mesru yoldan hak aramalidir. Utanma sebebiyle mahrumiyet çekenlerin manevî mükâfatlari büyüktür. Bununla beraber dinin helâl veya mubah saydigi yollardan hareket etmemek ve bunlarda bile utangaç olmak makbul hareket degildir. Din adabina uygun olan utanma gözel haslettir.[1169]

603— Hz. Âise söyle anlatmistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) , baldirindan yahut bacaklarinin bir kismi açik oldugu halde yani üstü yatiyordu. Ebû Bekir (Radiyallahu anh) (içeri girmek için) izin istedi. Peygamber bu halde iken ona izin verdi. O da konustu (derdini anlatti). Sonra Ömer (Radiyallahu anh) izin istedi; ona da bu halde iken izin verdi. (îçeri girip) konustu. Sonra Osman (Radiyallahu anh) izin istedi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (dogrulup) oturdu ve elbiselerini düzeltti. (Kavilerden Muhammed, bunlar bir gün içinde olmustur demiyorum, dedi.) Sonra Osman girdi de (isini) anlatti. Hz. Osman çikinca, ravi demistir ki:
— Hz. Âise söyle anlatti:
— Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Ebû Bekir girdi, kipirdamadin vg ona beis görmedin. Sonra Ömer girdi, yine kipirdamadin ve ona beis görmedin. Sonra Osman girdi; dogrulup oturdun ve elbiselerini düzelttin? Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— Meleklerin istihya ettigi bir adamdan, ben istihya etmez miyim?[1170]

(272) Sabah Kalkinca Ne Demelidir

604— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir.: — Peygamber, (SaIlaltahü Aleyhi ve Sellem) sabah kalktigi zaman :
«— Sabaha girmis olduk, bütün mülk de Allah'in bulunuyor. Bütün hamd ortagi olmiyan Allah'a mahsustur. Allah'dan baska hiç bir ilah yoktu; ve öldükten sonra dirilis O'nadir.» derdi. Geceledigi zaman da :
«— Geceye girmis olduk, bütün mülk de Allah'in bulunuyor. Bütün hamd, ortagi olmayan Allah'a mahsustur. Allah'dan baska hiç bir Ilâh yoktur ve akibet dönüs de onadir.» derdi.[1171]

Peygamber Efendimizden sâdir olan dualarin manasini ögrenip metinlerini, ezberlemek ve onlari aslî lâfizlari ile huzur ve tefekküre bagli bir inançla söylemekte fazilet vardir. Bununla beraber samimiyet ve güvenle herkes düsünebildigi ve dilinin döndügü kadar bir ifade ile dua etmesinde herhangi bir mahzur yoktur. Ancak Peygamber Efendimizin dualari en güzel ve makbul dualar oldugundan, onlari ögrenip söylemekte baska bir bereket ve sevab vardir.
Dua, davet gibi, çagirma manasinadir. Sonra küçükten büyüge, asagi rütbeden büyük rütbeye iletilen istek ve yalvarisa bir isim olmustur. Dua ettim, dua okudum ve dua isittim seklinde kullanilir. Duanin hakîkafr, kulun Allah'dan yardim ve inayet istemesidir.
Mülkünde ortagi olmayan, diledigi gibIt asarruf eden ve her sey kendine muhtaç olan Allah Teald nin lütuf ve yardimlarina kullan her an muh-taçtir. Ona yalvarip dua etmek, hem bir tazim ifadesi, hem de kulluk borcudur. Insan mükellef bulundugu vazifeleri yerine getirip zahirî sebeplere bas vurduktan sonra ihlâsla Allah'a dua ederse, böyle dualar makbul oiur. Bakara Sûresi 186. âyetinde Cenab-i Hak söyle buyuruyor:
— Kullarim sana benden (dualarimizi isitir mi diye) sorarlarsa (bil-sinler ki,) ben (onlara) çok yakinim, (onlarin sikâyet ve fisiltilarim isitirim ve) bana duâ ettigi zaman duacinin duasini ka^ul ederim. O halde, kullar da benim emirlerime kossunlar ve bana iman etsinler ki, zafere ulassinlar.»
Bu âyet-i kerîme ile Cenab-i Hak, önce bize, kulluk vazifelerimiz olan sahih iman ve salih amelde bulunmayi, ondan sonra kendisine dua etmemizi ve böylece yapilacak dualarin makbul olacagini beyan buyuruyor. Bu asil sartlar yaninda duanin bir takim edebleri vardir kI, sunlardir:
1— Hayirli ve bereketli zaman olduklari bildirilen arefe günlerinde, ramazan aylarinda, mübarek gecelerde, haftanin cuma günlerinde, gecelerin sahur vaktinde tercihan dua etmek,
2— Kibleye yönelip eller açik ve omuz hizasinda yüze dogru dönük olduklari halde, yahut kollari koltuk altlan görülebilecek sekilde yu'iari dogru kaldirarak veya elleri birbirine bitistirerek dua etmek.
3— Duayi kesin bir inançla yapmak ve kabul olunacagina süphesiz inanmak,
4— Vezin ve kafiye uygunluguna kendini zorlamadan tabiî bir yalvaris içinde huzurla dua etmek,

5— Allah dan umarak ve ondan korkarak ihlâsla dua etmek,
6— Dua üzerinde israr edip üç defa tekrarlamak,
7— Allah'a hamd ederek veya tesbihte bulunarak duaya baslamak,
8— Bagirip çagirmakstzin hafif bir yalvarisla, gizli ve asikâr arasinda bir sesle dua etmek,
9— Günahlardan tevbe etmis olmak, zulüm ve haksizlik gibi seyleri terk etmis bulunmak. Bu durumda bütün varligi ile Hakka yönelip tam bir teslimiyet içinde dua edenin er geç muhakkak Allah Tealâ duasini kabul eder.

Hadîs kitaplarinda dua ve ezkâr'a dair özel bölümler vardir. Hangi zamanlarda ve yerlerde ne g:bi dualarda bulunacagi tesbit edilmistir.[1172]

(273) Kendinden Baskasina Duâ Edenin Duasi

605— Ebû Hüreyre demistir ki. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Sani yüce ve yüksek olan Rahman'in Halil'i Ibrahim'in oglu Is-hak, onun oglu Yakub, Yakub'un oglu Yûsuf, kerîm oglu kerîm oglu kerîm oglu Kerîm'dir, (yüksek haslet sahibidir).
Havi demistir ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Eger Yûsuf'un kaldigi kadar, ben hapishanede kalaydim, sonra bana (artik çik diye) davetçi gelse icabet ederdim, (çikardim). Halbuki ona (Hükümdar tarafindan onu çikarip bana getirin diye) elçi geldigi zaman (elçiye) söyle demisti:
— Efendine dön de, o ellerini kesen hanimlarin hali neydi? diye kendisinden sor. (Böylece suçsuzlugunu itiraf ettirinceye kadar hapishanede kalmis olup, hemen disari çikmamisti).» (Yûsuf Sûresi, âyet: 50)
«— Allah'in rahmeti de Lût (Peygamber) üzerine olsun; o kuvvetli bir esasa (Allah'a) dayanmisken, iman etmiyen kavmine:
— Keske size karsi bir kuvvetim olsa yahut saglam bir topluluga dayan sam, (böylece sizin eziyetinizden ve fenaliginizdan korunsam) demisti. (Hud Sûresi, âyet: 80) «AJIah Teâlâ Lût'dan sonra gönderdigi her peygamberi muhakkak kavminden bir kuvvet ve topluluk içinde gönderdi.»
Ravilerden Muhanamed demistir ki:
«— Servet» çokluk ve koruyucu kuvvet manasinadir.[1173]

Bu hadîs-i serifte Hz. Y û s u f 'un kerem ve sabir sahibi olduguna, Hz. Lût Peygamberin Ise, tahammül za'fina isaret edilmekte ve ona dua edilerek Allah dan rahmet istenmektedir.
Hz. Yûsuf ve Hz. Lût hakkinda genis bilgi için Yûsuf sûresi ile Hûd sûresini incelemek kâfidir. Hz. Yûsuf ugradigi iftira sebebiyle yedi yil hapishanede kalmis ve nihayet Hükümdarin gördügü bir rüyayi tâbir etmesi mükâfati olarak hapishaneden çikarilmasini hükümdar istemis ve bu emri teblig için Hz. Yûsuf'a bir elçi göndermisti. Hz. Yûsuf elçinin tebligini kabul etmemis ve masum bulundugunun tahakkukunu istemisti. Bunun için elçiye :
«— Efendine dön de, o ellerini kesen hanimlarin hali neydi? diye kendisinden sor.»
Demisti. Nihayet hanimlar Hz. Yûsuf'un suçsuz oldugunu itiraf ettikten sonra Hz. Yûsuf hapishaneden çikmis oldu. Iste Peygamber Efendimiz Hz. Yûsuf'un sabir ve tahammülünü göstererek:
«— Ben onun yerinde hapishanede kalmis olsaydim, beni çikarimya gelen davet çinin davetini kabul edip çikardim, daha fazla beklemezdim.»
Buyurmuslardir. Bir vasifta olan üstünlügünü belirtmekle Hz. Yûsuf 'un ahir zaman peygamberinden daha üstün olmasi lâzim gelmez ve böyle bir düsünce ileri sürülemez.
Hz. Lût Peygambere genç delikanlilar kiyafetinde gelen Allah'in meleklerine, kavminin kötü ahlâkli insanlari tecavüz etmeye yeltendikleri zaman, onlarin serrinden kurtulmak Için :
«— Keske size karsi bir kuvvetim olsa, yahut saglam bir topluluga dayansam.» demisti.
Halbuki kendisinin güvenecegi en kuvvetli varlik Allah bulunuyordu ve nitekim onun melekleri vasitasiyle bu ahlâki bozuk kavmi helak etmisti. Burada da Hz. L û t 'un za'fi belirtilmektedir.[1174]

(274) Duanin Özlü (Halis) Olani

606— (151-s.) Abdurrahman Ibni Yezîd'den rivayet edildigine göre söyle demistir:
— Rebî' cuma günleri Alkame'ye gelirdi. Ben orada bulunmadigim zaman bana haber gönderirlerdi (ve beni isterlerdi). Bir defa Rebî' geldi, ben orada yoktum. Alkame benimle karsilasti ve bana dedi ki:
— Rebî'in getirdigi haberi biliyor musun? O söyle dedi:
— Insanlarin ne kadar çok duâ ettiklerini ve (buna karsilik) dualarinin ne kadar az kabul edildigini görmez misin! Bunun sebebi su; çünkü Aziz ve Celîl olan Allah, ancak duanin halis ve özlü olanini kabul eder. Ben dedim ki:
— Abdullah (Ibni Mes'ud) bunu söylemedi mi? Alkame dedi ki:
— Abdullah ne demisti? Abdurrahman dedi ki:
— Abdullah söyle demisti:
— Allah Teâlâ (söhret ve menfaat için duasini insanlara) duyuran bir duâ ediciden, gösteris yapandan ve maskaracidan duâ kabul etmez; ancak kalbinden ihlâsla duâ edenin duasini kabul eder. Abdurrahman dedi ki:
— Alkame hatirladi da, evet, dedi.[1175]

Sahih iman ve salih amelden uzak olarak söhret kazanmak ve menfaat elde etmek için, iyi hocadir veya güzel duacidir desinler için gösteris

yaparak edilen dualarin hiç biri makbul degildir. Allah katinda bunlarin yeri olmaz. Kalb samimiyeti ile Allah'a Iltica etmek lâzimdir. Bu hususta bilgi için 604 sayili hadîsin açiklamasina bakilsin.[1176]

(275) Insan Kesinlikle Duâ Etsin, Çünkü Allah! Zorlayici Yoktur

607— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü A ieyhi ve Sellem) söyle buyurmustur :
— Sizden biriniz duâ ettigi zaman, dilersen (ya Rab, bana sunu ver), demesin; istegini kesin yapsin ve büyük ragbet göstersin. Çünkü verdigi sey, Allah'a büyük gelmez.»[1177]

Bir nevi istigna göstererek insanin :
«— Allah'im! dilersen beni bagisla, dilersen bana merhamet et, dilersen bana rizik ver,» seklinde dua etmemesini, bir seyi kesinlik ve istekle Istemesini Peygamberimiz tavsiye buyuruyorlar. Çünkü istenen bii seyi vermek Allah'a güç gelmez ve büyük bir mesele olmaz. Kul, aczIyetI ve ihlâsi ile Allah'a tam yönelmelidir.[1178]

608— Enes'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSellem) söyle buyurmustur:
«— Sizden biriniz duâ ettigi zaman duayi kesin yapsin ve Allah'im dilersen bana yer, demesin; çünkü Allah'i zorlayici ve engelleyici yoktur.»[1179]
Ravi degisikligi ile beraber bundan önceki hadîs-i serifin manasini aynen teyid etmektedir.[1180]

(276) Duada Elleri Kaldirmak

609— (152-s.) Ebû Nuaym Vehb'den rivayet edildigine göre, §öyle demistir:
«— Ibni Ömer ve îbni Zübeyr'i gördüm, avuçlarini yüze döndürerek duâ ediyorlardi.»[1181]

Ebû D a v u d, Tirmizî, Ibni Mace, Ibni Hibban ve Hâkim, hadîsi Peygambere kadar yükseltip söyle rivayet etmislerdir:
«— Allah'dan dilediginiz vaki? avuçlarinizin içi ile isteyin, arkalariyle ondan istemeyin. Duayi bitirince de avuçlarinizla yüzünüzü siliniz.»
Gerek müstereken rivayet edilen bu hadîsten ve gerekse metindeki haberden dua edis seklini ögrenmis bulunuyoruz. Taassuba kapilarak bîr takim sekiller üzerinde israr etmek cehaletten baska bir sey degildir.[1182]

610— îkrirne, Hz. Aise (Radiyalîahü anha) 'dan isittigini sandigina göre, Hz. Aise, Peygamber (SaUaüahü Aleyh: ve Seliem) 'in kollarini kaldi-rarak duâ edip, söyle dedigini gördü:
«Ben, ancak bir insanim, bana azab etme. Mü'minlerden hangi adama eziyet verdimse, yahut ona kötü söyledîmse, onun hakkinda da bana azab etme.»[1183]

Nübüvvetten sonra peygamberler günah islemezler, masumdurlar. Ancak kendilerinden beseriyet icabi zelle tâbir edilen küçük hatalar sadir ola-bilir. Iste bu gibi hatalar sayet sadir olmussa,, onlarin bagislanmasini, Cg-nab-i Hak'dan diliyor peygamberimiz. Bize de dua seklini ögretiyorlar. Peygamberlik vazifesi verilmeden önce, peygamberlerin günah Islemeleri hakkinda degisik görüsler vardir. Âlimlerin çogu bunun caiz oldugunu kaydetmislerdir Nübüvvetten önce peygamberlerin günah islemelerini caiz görmek, her peygamberin muhakkak daha önce günah Isledigi manasini tasimaz. Bazi peygamberler hakkinda vâki olmustur ve olmasi da nübüvvetin gelmesine engel degildir,, seklînde izah edilir. Bir de Peygamberligin sanina yakismayacak seyler, küçük dahi olsalar, onlara nispet edilmezler.
Peygamber Efendimiz bu dualarinda da ellerini yukari kaldirarak Allah'a yalvarmislardir.[1184]

611— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Devs kabilesinden Tufeyl îbni Arar, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'Q gelip dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü! Devs kabilesi isyan etmistir ve îslâmdan yüz çevirmistir. Onlarin aleyhine duâ et. Kesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem) de kibleye döndü ve ellerini kaldirdi. însanlar zannetti ki, Peygamber onlara beddua edecek. Peygamber söyle dedi:
«— Allah'im! Devs kabilesine hidayet ver ve onlari (hak din olan îsîâma) getir.»[1185]

Peygamber Efendimiz hak yoldan ayrilanlari hiç bir zaman lanetlememis, onlarin hidayete ermelerine daima dua etmistir. Gaye beseriyeti saadet ve selâmete çikarmaktir, yoksa helaklerini istemek degildir. Bu dualarinda da ellerini kaldirdiklari sabit olmustur.
Tufeyl Ibni Amr kimdir? :
ZG'n-Nûr lâkabi ile meshur olup, Devs kabilesindendir. Islâm'i kabul edisini söyle anlatir:
«— Ben kavmimin ulularindan sair bir adamdim. Mekke'ye gittim. Orada Kureys kabilesinden bir takim erkeklerle görüstüm. Bana dediler ki:
— Sen kavmin içinde itaat olunan sair bîr efendisin. Biz senin bu adamla (Peygamberle! karsilasmandan korkuyoruz. Sana bazi sözler söyliyebIlir. Onun sözleri sihir gibi tesir eder-, onun için kendisinden sakin kir ne seninle ne de kavminle karsilasmasin. BIzim içimize ve kavmimiz arasina soktugu ayriligi sokmasin. Çünkü o, baba r!e evlâd arasini, kan Ile koca arasini, ogulla baba arasini ayirir.
— Vallahi, bana o kadar söylediler ki, artik peygamberin sözünü isitmemek için kulaklarimi tikamaya ve ondan sonra Mescid'e girmeye karar

verdim. Her iki kulagimi pamukla tikayip sabahleyin Mescid'e gittim. Baktim ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mescid'de ayakta duruyor. Ben ona yakin durdum. Ben ne kadar isitmemek istiyordu m sa da o, bazi sözlerini bana duyuruyordu. Kendi kendime dedim ki, bu bir mucizedir. Ben saglam görüslü bir adamim. Islerin iyisini ve kötüsünü ayrit edebilirim. Vallahi onun sözlerini dinleyecegim. Eger dogru bulursam onu kabul edecegim, degilse kendisinden uzaklasacagim. Bunun üzerine kulaklarimdan pamuklari çikarip yere attim; sonra onu dinledim. Onun konustugu kelâmdan daha güzel bir kelâm asla isîtmemistIm. Kendi kendime diyordum ki, Allah'im! Bugün isittigim sözden daha iyi ve daha güzel bir söz isitmis degilim. Sonra Peygamber ayrilincaya kadar bekledim. Ayrilinca ben onu takip ettim ve onunla beraber evine girdim. Kendisine dedim ki :

— Senin kavminden bir takim kimseler bana gelip senin için sunu ve sunu söylediler. Böylece dediklerini Peygambere anlattim; ve dedim ki:

— Bununla beraber senin sözlerini bana Allah duyurdu ve kalbime bunlarrn gerçek oldugu fikri düstü, bana dinini arz et, emir ve yasaklarini bildir. Bunun üzerine Hz. Peygamber bana Islâm'i arz etti, ben de kabul ettim. Sonra söyle dedim :

— Ey Allah'in Resûlül Ben kavmi içinde hürmet gören ve itaat olunan bir kimseyim. Ben, Devs kabilemi Islâm'a davet edecegim, olur kI Allah onlara hidayet verir. Benim için Allah'a dua et ki, onlar üzerine bana yardimci olacak bir alâmet bana versin. Böylece davetimde basan saglayayim. Hz. Peygamber söyle buyurdu :

«— Allah'im! Buna bir âyet (nisan) ver ki, niyet ettigi hayirli iste
ona yardimci olsun.»

— Bundan sonra memleketime dönmek üzere ayrildim. Evime yaklastigim zaman kamçimin ucunda isik veren bir nur peyda oldu. Evde yasli anne ve babamla bir hanimim vardi. Hayvanimin üzerinde onlara dogru yürüyordum, kamçimin ucunda da sanki bir kandil yaniyordu. Eve varinca babam yanima geldi. Ben dedim ki :

— Artik uzak ol, ben senden degilim ve sen de benden degilsin. Babam:

— Yavrum, bu neden icab ediyor? dedi. Dedim ki:

— Ben Müslüman oldum ve Hz. Muhammed'in dinine tâbi oldum. Babam söyle cevap verdi:

— Benim dinim senin dinindir. Böylece babam Islâm'i kabul etti ve Müslümanligi güzel oldu. Sonra zevcem bana geldi, ona da ayni seyi söyledim :

— Artik birbirimize helâl degiliz, dedim. O da :

— Senin dinin benim de dinImdir, dedi ve yikanip temizlenerek Islâm'i kabul etti.

Sonra Devs kabilesini Islâm'a çagirdim. Bunlar yüz çevirip isyan ettiler. Bundan dolayi tekrar Mekke'ye döndüm ve Hz. Peygamberin huzuruna vardim. Dedim kî:

— Ey Allah'in Resulü! Devs kabilesinde faiz ve zina taskinliklari aldi yürüdü, Islâm'a yüz çeviriyorlar; bunlara beddua et. Bunun üzerine Hz. Peygamber söyle buyurdu :

«— Allah'im! Devs kabilesine hidayet et ve onlari Islâm'a getir.» Sonra ben kabileme döndüm, Peygamber de Medine'ye hicret etti. Ben kavmim içinde kalip onlari Islâm'a davet ettim ve onlarin çogu Müslüman oldu. Bu mesguliyetimden dolayi Bedir, Uhud ve Hendek savaslarinda Peygamberle bulunamadim. Sonra 80 veya 90 kisilik Devs kabilesinden bîr heyetle birlikte Medine'ye hareket ederek Peygamberin huzuruna vard'k. Ben Mekke'nin fethine kadar orada kaldim. Peygamberin emri ile Zi'l-Keffeyn putunu yaktim. Sonra Peygamberin yanindan vefatlarina kadar ayrilmadim.»[1186]

612— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir: — Bir yil, yagmur noksan oldu. Müslümanlardan biri, cuma günü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'e ayaga kalkip dedi ki:

Ey Allah'in Resulü! Kuraklik oldu, arazi çatladi ve mâllar helak oldu. Bunun üzerine Peygamber ellerini (dua için) kaldirdi. Gökte bulut-i tan bir sey gözükmüyordu, Peygamber h^r Iki koltugunun' beyanlari gözükünceye kadar ellerini uzatti, Allah'dan yagmur istedi. Henüz cuma namazini .kilmistik ki, evleri yakin olan gençlere, (yagmurdan islanmak endisesiyle) evine dönmek gayreti geldi. (Yagmur ilerki) cumaya kadar devam etti. Ertesi cuma olunca, ashabdan biri söyle dedi:

— Ey Allah'in Resulü! Evler yikildi, yolcular yoldan alikondu. (Halimiz perisan, bize dua et). Insanoglunun çabuk usanmasindan ötürü Hz. Peygamber tebessüm etti; ve eliyle (isaret ederek) söyle buyurdu:

«— Allah'im! (Yagmuru) etrafimiza ver, üzerimize degil...» Bunun üzerine Medine sehri üzerinden yagmur siyrilip gitti.[1187]

Burada, dua ederken kollari kaldirmanin da sünnet oldugu bildirilirken, kuraklik zamanlarda yagmur duasinda bulunmanin da bir sünnet oldugunu ögrenmis bulunmaktayiz. Fikih kitaplarinda yagmur duasinin keyfiyeti tafsilâti ile mevcuttur. Yagmur talebi için toplu olarak yüksek yere veya sehir disi araziye çikilip, namaz kilinip, duada bulunuldugu gibi, yalniz basina da düa edilir ve Allah'dan yagmur bereketi istenir.[1188]

613— Hz. Âise, Peygamber (Saltattahü Aleyhi ve Sellem)'i ellerini kaldirarak duâ. ediyor gördü, (duasinda) söyle diyordu;

«— Allah'im! Ben ancak bir insanim; bana azab etme. Mü'minlerden hangi adama eziyet verdimse, yahut ona kötü sÖyledimse, onun hakkinda da bana azab etme.»[1189]

614— Cabir Ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, söyle" demistir :

— Tufeyl îbni Amr, Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) 'e dedi ki: (Düsman saldirisindan seni koruyacak) bir kalen ve bir kuvvetin olsa; Devs kabilesinin (cahiliyetteki) kalesi gibi? Cabir dedi ki:

— Allah, Ensar'a hicreti hazirladigi için, Peygamber bu teklifi kabul etmedi. (Çünkü Mekke'deki müslümanlarin Medine'ye hicretlerine müsaade çikmisti. Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra) Tufeyl de hicret etti ve beraberinde kavminden bir adam vardi. Adam hasta oldu ve çok darlandi, (yahut ravi buna benzer bir kelime kullandi). Adam ok torbasina dogru emekledi de ucu keskin bir ok aldi ve bununla bilek

damarlarini kesti; sonra öldü. Tufeyl onu rüyasinda gördü ve (ona) sordu:
— (ölümünden sonra) sana ne yapildi? Adam dedi ki:
— Peygambere (Sallalîahü Aleyhi ve Seliem) hicretimden dolayi bagislandim. Tufeyl sordu:
— îki elinin hali ne, (neden bunlar sarilmis bulunuyor)? Adam dedi ki:
— Bana, ellerinle bozdugun seyi düzeltmeyiz, dendi, (onun için böyle sakat duruyorlar).
Ravi demistir ki:
— Tufeyl bu rüyayi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e anlatti. Bunun üzerine Peygamber ellerini kaldirdi ve söyle dedi:
«— Allah'im, ellerini de bagisla!..»[1190]

Bu hadîs-i serif eh!-I sünnet inanci için büyük bir delildir: Intihar eden kimse, yahut büyük günah isleyen kimse tevbe etmeksizin bu cinayeti üzere Ölürse kâfir degildir ve onun için muhakkak cehennemliktir hükmü verilemez. Böyle kimseler Allah'in dilegine tâbi olurlar. Allah dilerse onlari cezalan miktarinca Cehennem e kor, dilerse bagislar. Küfre varmadikça mümin olanlar ebedî olarak da Cehennem de kalmazlar.
Peygamber Efendimizin bu intihar eden saha biye dualari bize bu gerçegi ispat etmektedir. Zira kebire sebebi Cehennemlik olsaydi, bunun bagislanmasi için Peygamber Efendimiz dua etmezlerdi.[1191]

615— Enes Ibni Mâlik'den rivayet edildigine göre, demistir ki: — Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah'a siginarak söyle buyururdu :
— Allah'im! Tenbellikten sana siginirim, korkakliktan sana siginirim, ihtiyarlik zafiyetinden sana siginirim, cimrilikten sana siginirim.»[1192]

Bu hadîs-i serîf, dua ederken elleri kaldirmak bölümünde getirildigi halde, burada Peygamberimiz ellerini kaldirdiklarina dair bir ifade bulunmamaktadir. Fi'len el kaldirildigindan bunu ifadeye lüzum görülmedigi anlasilmaktadir.
Peygamber Efendimiz bu dualarinda 4 seyin serrinden Allah'a siginiyorlar ve bunlardan son derece kaçiniyorlar:
1— Tenbellik: Tenbellik her kötülügün basidir. Tenbel insan Allah'a karsi olan ibadet mükellefiyetini yerine getiremedigi gibi, cemiyeti ve ailesi için de faydali olamaz. Önce kendine, sonra en yakin ailesinden cemiyetine kadar zararli olur ve agir bir yük teskil eder. Tenbellik hem maddî, hem de manevî büyük kayiplara sebebiyet verdigi için bundan silkinip mesru yollarda çalismak her mükellefe farzdir. Ancak çalismayi manevî suur altinda degerlendirmek, dine ve cemiyete hizmet etmek gayesini tasimalidir. Yoksa sirf maddecilik ve madde hakimiyeti zihniyeti ile yapilacak çalismalar insanin manevî kurtulusunu saglayamaz. Böyle maddeciligin hesabi ve vebaü çok agir olur.
2— Korkaklik: Düsmana karsi savasmak ve yüce dini korumak için insanin cesur olmasi sarttir. Korkak olanlar hiç bir hakki müdafaa edemezler, insanlara emanet edilen hak dinin korunmasi ancak cesaret ve. çalisma ile mümkündür. Korkaklik ise yikintinin bas sebebidir. Böyle bir hastaliktan müminlerin Allah'a siginmalari gerekir.
3— Cimrilik : Insan kazandigi mal üzerine terettüp eden ze!<ât ve sadaka verme vazifelerini cömertligi ile yerine getirebilir. Sirf dine hizmet olsun diye hayir yollarina harcayacagi mallar da ancak cömertlikle verilebilir. Cimri olanin dine ve cemiyete maddî bir hizmeti olamaz, üstelik kiskanç da olursa, bazi manevî hizmetleri de yerine getiremez. Cimrinin topladigi mal, dünyada ne kendine yarar, ne de bir hayir isine geçer, üstelik âhirette cefasini çeker, varisleri de onunla dünya safasi sürer. Onun için böyle korkunç bir hastaliktan kurtulmak için dua edip Allah'a siginmalidir.
4— Ihtiyarlik : Insan eli ve kolu tutmayacak kadar ihtiyarlarsa, bunun tedavisi yoktur. Böyle Ihtiyar düsenler, kendi ihtiyaçlarini göremezler ve devamli olarak baskalarinin hizmetine muhtaç olurlar. Hem kendileri izdi-rap çekerler, hem de baskalarina yük olurlar, üstelik vazifelerini de yapamazlar, iste böyle acikli hale düsmemek için Allah'a siginmak ve sürünmeden imanla göçmegi dilemek gerekir.[1193]

616— Ebû Hüreyre'den, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«— Azîz ve Celîl olan Allah buyurmustur ki, ben kulumun (bana olan) zanni üzereyim ve bana duâ ettigi zaman onunla beraberim.»[1194]

Bu hadîs-i kudsî, dua ile ilgili Ise de, bu bölümle bir ilgisi yoktur. Çünkü bu bölüm duada elleri kaldirmaya mahsustur. Bu bölümde getirilmesinde bir sebep bulunamamistir.
«— Ben, kulumun tana olan zanni üzereyim.»
Demek, kulun Allah'a oian kesin inancina göre Allah'in ona lûtufia veya kahirda bulunacagi demektir. Allah bana muhakkak basari verecektir, bana sifa verecektir; Allah Tealâ'nin bunlara gücü yeter diye inanarak iltica edilirse, Allah bu zanni gerçeklestirir, aksine bir inanç tasirsa, buna da bu Inanca göre muamele eder. Onun için Allah'a daima güzel zanda bulunmak ve kesin Inançla ondan istemek lâzim gelir. Insan ecelinin geldigini hissettigi zaman, Allah'in rahmetinin muhakkak erisecegine inanç beslemelidir. Dünyada iken rahmet ve azab arasinda bulundugunu, bilerek ikisi arasinda bir inanç beslemek ehl-i sünnet akidesidIr.
Allah'in kul ile beraber olmasi, kulun yardiminda bulunmasi ve ona rahmet etmesi, kulundan razi olmasi demektir.[1195]

(277) Allah'dan Magfiret Dilemenin En Faziletlisi

617— Seddad Ibni Evs, Peygamber (Saiîallahü Aleyhi ve Sellem) 'der. rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— Istigfar'in en faziletlisi:
— Allah'im! Sen Rabbimsin, senden baska Ilâh yoktur. Beni yarattin; ve ben senin kulunum. Gücümün yettigi kadar Rububiyetine iman ve sana ibadette, ihlâs andim ve sözüm üzereyim. Bana olan nimetini sana itiraf ediyorum, günahimi da sana itiraf ediyorum, beni bagisla; çünkü günahlari ancak sen bagislarsin. Isledigim seyin kötülügünden sana siginirim, — sözleridir. Insan aksamleyin bunu (tam inançla) okuyup da ölürse, Cennete [1196]

girer; — yahut Cennet ehlinden olur —. Sabahleyin ayni sekilde söyler de o gün ölürse, Cennet'e girer, — yahut Cennet ehlinden olur —.»

Istigfarin basi ve önde geleni diye tâbir edilen bu sözleri söylemekte diger magfiret dilemelerden daha çok fazilet vardir ve böyle istigfarda bulunana daha fazla faydalidir. Bu sözleri yalniz telâffuz edip manalarina nüfuz etmekle istigfar tamamlanmis olmaz ve geçerli olmaz.
Istigfarin makbul olmasi için, geçen günahlardan tam bir pismanlik duymak, günahtan tamamen siyrilmak ve gelecekte bu günaha bir daha dönmemeye azmetmis olmak sarttir.
Tevbe ile istigfarin arasinda su farklar vardir:
1— Tevbe yalniz insanin nefsi için olur; istigfar ise, hem kendi nefsi için, hem de baskasi için olur.
Tevbe, geçmiste olan günahtan nadim olup, gelecekte ondan sakinmaya azmetmektir. Istigfar ise, çikan günahlardan bagislama dilemektir, gelecek zaman için azim sart degildir.
__Seddad Ibni E vs kimdir?:
Medine I i ashabdan olup, künyesi Ebû Ya'lâ'dir. Ilmi ve yumusak huylulugu ile söhret bulmustu. Sam vilâyetine geçip Filistin yakinlarinda Ikâmet ettiginden Sam'lilar kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Ayrica kendisinden iki oglu Ya'lâ ve Muhammed ile Mahmud ibni Rebi', Mahmud ibni Lebîd, Abdurrahman ibni Ga-nem, Besir ibni Kâ'b ve daha baskalari rivayet etmislerdir.
Hicretin 58. yilinda ikâmet etmekte oldugu Filistin'e yakin arazide 75 yasinda oldugu halde vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[1197]

618— Ibni Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Gerçekten biz, oturdugu yerde yüz defa Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemi'in söyle dedigini saymistik:
«— Rabhim, beni bagisla ve tevbemi kabul et; çünkü sen tevkeleri çok çok kabul eden merhamet sahibisin.»[1198]

Bu hadîs-i serif münasebetiyle su soru sorulabilir: Peygamberler masumdurlar ve Peygamber Efendimizin geçmis ve gelecek günahlari bag:slanmistir; o halde istigfar etmesi neden? Buna IkI yönlü cevap verilir:
1— Peygamberler Allah'in büyük lütuf ve nimetlerine mazhar olmuslardir; bu itibarla onlara gereken sükür ve hamd etme, diger insanlannkin-deh daha fazla olmasi Icab eder. Çünkü sükür, nimet miktarina göne olunca hikmete uygun düser. Bir de peygamberlere olan teklif, bize edilen tekliften ziyadedir. Allah'in emirlerini bitip tam uyguladiklarindan, Allah'in sayisiz nimetlerini diger kullardan daha çok takdir ettiklerinden, kulluga gereken istigfar ve sükrü fazla yapmalari sanlarina uygun düser.
2— Peygamberlerin istigfarinda, insanlarin halini düzeltme ve Ihtiyaçlarini karsilama maksadi vardir. Onlarin istigfari ayni zamanda ümmet içindir. BIr de peygamberlerin istigfari ümmete örnektir ve onlara yol göstermedir.[1199]

619— Hz. Âise'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kusluk namazi kildi, sonra söyle dedi:
«— Allah'im, beni bagisla ve tevbemi kabul et; çünkü sen tevbeleri çok çok ka^ul eden merhamet sahibisin.» Yüz defaya kadar bunu söylemisti.[1200]

620— Seddad tbni Evs, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu nakletmistir:
— Istigfarin en faziletlisi söyle demektir : Allah'im, sen benim Rabbimsin, senden baska Ilâh yoktur. Beni yarattin ve ben senin kulunum. Gücüm yettigi kadar sana iman ve ihlâs andim ve ahdim üzereyim. Isledigim seyin kötülügünden sana siginirim, üzerimdeki nimetini itiraf ederim ve sana karsi isledigim günahi da itiraf ederim. Beni bagisla; çünkü günahlari ancak sen bagislarsin.»
Peygamber buyurdu ki:
«— Kim buna tam bir inançla bu istigfari okuyup da okudugu gün gecelemeden ölürse, o kimse Cennet ehlindendir. Bu istigfari geceden okuyup da buna tam inanç besleyen kimse, sabaha girmeden Ölürse o, Cennet ehlindendir.»[1201]

621— Abdullah îbni Ömer demistir ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu isittim :
«— (Günahlarinisdany Allah'a tevbe ediniz; ben ise her gün O'na yüz defa tevbe ederim.»[1202]

Bu hadîs-i serîfîn manasi, 618 sayili hadîs münasebetiyle izah edilen hikmetleri kendinde toplamaktadir. Oraya müracaat edilsin.[1203]

622— (153-s.) Kâ'b îbni Ucre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Namaz bitiminde söylenecekler vardir ki, bunlari okuyan mahrum olmaz.
«— Sübhanellah = Allah'i noksan sifatlardan tenzih ederim, Elhamdu L>llâh = Hamd Allah'a mahsustur. Lâ Ilahe Illallah = Allah'dan baska hiç bir îlâh yoktur, Allahu Ekber = Allah her seyden büyüktür. Yüz kere söylenmelidir.»[1204]

Ibni Ebi Üneyse ve Amr ibni Kays bunu Peygambere kadar yükseltmislerdir.
Muakkib, bir seyin arkasinda gelene denir. Bu tesbihler de birbirleri arkasindan,geldikleri için çogul manasinda «Muakkibat» adini almislardir. Bir de namazlarin arkasinda söylendiklerinden bu ismi aldiklari ileri sürülmektedir.
Bu dört tesbihin yüz defa söylenis sekli üzerindeki görüsler:
1— Ayri ayri degil de, hepsini birden yüz kere okumalidir.
2— Sübhanellah, Elhamdu Lillah, Allahu Ekber diye üçe bölerek her tesbihi 33 er kere söyleyip «Lâ Ilahe Illallah» ile yüze tamamlamalidir.

3— Bu tesbihleri dörde bölüp her birini yirmi bes defa söylemekle yüze tamamlamalidir.
Bizde usul kabul edilen ikinci sekildeki söyleyis tarzidir.
M ü s I i m 'in rivayetinde, 33 tesbih, 33 tahmîd, 34 tekbîr söylemek sureti ile yüze tamamlamak vardir. N e v e v î diyor ki :
«— En ihtiyatli yol 33 tesbih, 33 tahmîd, 34 tekbîr ve bunlarla beraber: «— Lâ Ilahe tllallahu vahdehu Lâ serîke lehu, Lehu'I-Mülkü ve Lehu'l-hamdü biyedihil-hayr ve buve alâ külli sey'in kadir» demektir.
K â ' b 1 bni Ucre kimdir?^
E b û M u h a m m e d künyesi ile anilir. Medine'I i ashabdan oldugu ihtilaflidir. Kûfe'de ikâmet etmis, fakat Medîne'li vefat eylemistir.
. Hac için ihramda iken bas agrisina yakalandigindan saçlarini tras etmis ve bunun cezasini Hz. Peygamberden sormustu. Bu hâdise üzerine, Bakara sûresinin 196. âyeti nazil olmustur. Basin tras edilmesi ile Ilgili kismin meali söyle :
«— Içinizden hasta veya basindan eziyeti olup da bundan dolayi tras olan kimseye üç gün oruç, ya alti fakire birer fitre miktari sadaka, yahut bir kurban keserek fidye vermek vacib olur.»
Medine'IIterle Kûfe'liler K â ' b 'dan hadîs rivayet etmislerdir. Ayrica ogullari Muhammed, Ishak, Abdülmelik ve Rebi' rivayet etmislerdir. Savaslarin birinde kolunu kaybetmisti. Hicretin 51. yilinda 77 yasinda oldugu halde Medine'de vefat etti; Allah ondan razi olsun.[1205]

(278) Kardesin Giyabta Duâ Etmesi

623— Abdullah îbni Amr'dan; Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Dualarin en çabuk kabul edileni, gaibin gaibe duâ etmesidir.»[1206]

Birbirinden habersiz olup, uzak düsen mümin kardeslerden herhangi biri, digeri hakkinda Allah'a dua ederse, bu dua diger dualara nazaran daha çabuk kabul olunur. Çünkü böyle dualarda gösteris, menfaat veya yapmacik bir hareket bulunmaz; ihlâs bulunur. Bu dualar kalb ile lisan arasinda kalmali, gazete gibi nesir organlari ile ilân edilmemelidir.[1207]

624— (154-s.) Ebû Bekir Es-SiddîkMan —Allah ondan razi olsun — isitilmistir:
— Allah rizasi için, mü'min kardesin (ettigi)-duasi kabul olunur.»[1208]

Hz. Ebû Bekir 'den rivayet edilip de Peygamber Efendimize kadar yükseltilmeyen bu haberin tasidigi mana, daha önceki hadîs-i serîfin manasini tasimaktadir. Kardesin, Allah için kardesine duasi makbuldür. Mümirilerin birbirlerinin arkasinda duada bulunmalari kardeslik baglarini da kuvvetlendirir, birbirlerine manen yardimci olurlar.[1209]

625— Ebû'd-Derdâ'nin kizi Derdâ, Safvan Ibni Abdullah îbni Saf-van'm nikâhinda iken Safvan söyle anlatmistir:
— Sam'da (olan) kisimlarima gittim. Evde (Kayin validem) Ümmü'd-Derdâ'yi buldum, (Kayin pederim) Ebû'd-Derdâ'yi bulamadim. Ümmü'd-Derdâ (bana) dedi ki, bu yil hacca niyyet ediyor musun? Ben:
— Evet, dedim. O dedi ki:
— öyle ise bizim için hayir duada bulun; çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selle m) söyle buyururdu:
«— Müslüman kisinin, giyapta kardesi için ettigi duâ makbuldür. Duâ edenin basi ucunda vazifelendirilmis bir melek vardir. Her ne zaman kardesi için hayir duâ ederse, o melek, âmîn der ve senin için bu hayrin aynen misli vardir.»
Safvan demistir ki:
— Sonra çarsida (kayin pederim) Ebu'd-Derdâ'ya rasladim; o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"den getirerek bu hadîsin aynini söy-ledi.[1210]

626— Abdullah îbni Amr'dan, demistir ki :
— Bir adam (duasinda) söyle söylemisti:
— Allah'im! Yalniz bizi; beni ve Muhammed'i bagisla... Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Çok insanlardan magfireti engellemis oldun.»[1211]

Duanin muayyen bir sahsa hasredIlmesinin mesru olmadigini bu ha-dîs-i seriften anliyoruz. Yalniz bana veya yalniz bize magfiret buyur seklinde Allah'a dua edilmemeli bütön müminleri duaya ortak etmelidir. Hele metinde geçen hâdise gibi, özel olarak kendini Peygamberin yaninda bu-lundurup dua etmek edebe aykiridir. Yalniz bir veya birkaç kardes içîn dua edilmesinde mahzurlu taraf yoktur; mahzurlu olan duada istenilen seyi yalniz böyle muayyen kimselere mahsus kilmaktir. Yani yalniz bu kardesime veya bu isimlerini andigim kardeslerime ver, diger Müslümanlara ver-me seklinde olan ve bu manayi tasiyan dualar Islâm ahlâkina uymayan dileklerdir. Peygamber Efendimiz buna dikkati çekmislerdir.[1212]

627— îbni Ömer demistir ki:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in oturdugu yerde yüz ker-re Allah'dan söyle magfiret diledigini isittim :
«— Rabbim, bana magfiret et, tevbemi kabul et ve bana merhamet et. Muhakkak ki sen, tevbelcri çok çok kabul eden merhamet sahibisin.»[1213]

Bu hadîs-i serifin, bu bölümle bir ilgisi yoktur. Daha önce geçen 618 sayili hadîse bakilsin. Neseî, baska bir tarikle bunu tahriç etmistir.[1214]

(279) Özel Bir Bölüm

628— (155-s.) îbni Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Isimin her çesidinde duâ ederim, hayvanimin yürüyüsüne Allah'in genislik vermesine kadar... Öyle ki, bunun bana sevinçlik verdigini görürüm.»[1215]

Her isin yaraticisi Allah Tealâ oldugundan, onun izni olmaksizin hiç bir sey meydana gelemez. Bunun için her ihtiyaç için Allah'a dua etmek gereklidir. Nitekim E n e s 'den rivayet edilen bir hadîs-i serifin meali söyle:
«— Sizden her biriniz, ihtiyacinin bütününü Rabbinden istesin, hatta kopan nalininin tasmasina ve (evinin) tuzuna varincaya kadar istesin.»
Ayrica Hazreti Â i s e 'den söyle bir hadîs-i serif rivayet edilmistir: «— Nalinin tasmasina varincaya kadar her seyi Allah'dan duâ edip isteyiniz; çünkü Allah o ise imkân vermezse, meydana gelmez.»
Kul, her iste Allah'in yardim ve kudretine muhtaç oldugundan her isi Için ona dua etmesi, hem acziyetinin itirafi, hem de ubudiyetinin ifadesidir.[1216]

629— (156-s.) Rivayet edildigine göre, Hz. Ömerin ettigi dualardan biri suydu:
— Allah'im! Benî iyi kimselerle beraber Öldür; ve beni kötü kimse-ler arasinda birakma ve beni hayirli kimselere kavustur.»[1217]

Insan salih ve makbul ameller islemek suretiyle hayirli kimselere kavusacagindan, Hz. Ömer'in duasindan, Allah'im, beni böyle salih amel islemeye muvaffak kil, manasi çikmaktadir. Bir dua çesidi olarak söylenmesinde fazilet vardir. Bu haber için baska bir kaynak gösterilmemistir.[1218]

630— (157-s.) Sakîk demistir ki:
— Abdullah (Ibni Mes'ud) su dualari çok okurlardi:
— Rabbimiz, aramizi düzelt, (kardeslik ve sevgi baglarimizi kuvvetlendir) ve bizi Islâm yoluna ilet, bizi karanliklardan (cehalet, küfür ve günahlardan) nura (iman ve güzel amellere) götürüp kurtar. Açiga çikan ve gizli kalan kötü söz ve hareketleri bizden uzaklastir. Bizim kulaklarimiza, gözlerimize, kalblerimize, zevcelerimize ve gelecek nesillerimize bereket ver. Tevbemizi kabul et; muhakkak ki sen tevbeleri çok çok kabul eden merhamet sahibisin. Bizi, nimetlerine sükredenler, onlari Övenler ve onlara hak kazananlar yap ve nimetlerini üzerimize tamamla.[1219]

Bu duayi, Ebû Davud, Ibni Hibban ve Taberanî, I b n I M e s' u d 'dan merfû olarak, yani Peygambere kadar yükseltilmis bir hadîs olarak tahriç etmislerdir.[1220]

631— (158-s.) Rivayet edildigine göre, Enes kardesine duâ ettigi zaman söyle derdi:
«— Zalimlerden ve tacirlerden olmayip, geceleri ibadet edenlerle, gündüzleri oruç tutanlar toplulugundan ibaret iyi hamselerin duasini Allah onun (kardesin) üzerine versin.»[1221]

Iyi ve salih kimselerin duasi Allah katinda makbul olacagindan Enes hazretleri bu gibilerin duasini kasdederek onlarin dualarindan Müslüman kardesini faydalandirma yolunu tutmustu.[1222]

632— Amr Ibni Harîs'in söyle dedigi isitilmistir:
«— An»em beni - Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)'s götürdü. Peygamber basimi oksadi ve bana rizik duasinda bulundu.»[1223]

Amr Ibni Harîs kimdir?;
Mekke li ve Kureys kabilesinden olan Amr ibni Harîs'In künyesi Ebû Sa'îd olup, hicretten iki yil önce dogmustur. Hz. Peygömber'in irtihallerinde on iki yasindaydi. Metinden de anlasildigina göre, küçük yasta olmasi hasebiyle annesi tarafindan Resûlüllah'in yanina götürülmüstü. Bu arada Hz. Peygamber onun basini oksamis ve kendisine rizik ve bereket vermesi için, Allah'a dua etmisti. Sonra Küfeye giderek orada kendine bir ev edindi. Kureys kabilesinden Küfe de ilk yerlesen bu olmustur. Hz. Pey-gamber'in ona ettikleri rizik ve bereket duasi sayesinde çok mal kazandi. Böylece Küfe halkinin en zengini olmus ve orada seref ve kiymet sahihi olarak taninmisti. Küfe de bir müddet emirlik yapmis ve hicretin 85 yilinda 87 yasinda oldugu halde orada vefat etmis bir sahabidir. Allah ondan razj olsun.[1224]

633— (159-s.) Enes îbni Maîik'den rivayet edildigine göre, denmistir ki:
Enes'e söyle söylendi:
— Basra'dan sana kardeslerin geldi, onlar için Allah'a dua edesin diye... Enes de o gün, (ibadet ettigi zaviyede) kulübede idi. Enes söyle dua etti:
— Allah'im, bizi bagisla, bize merhamet et ve bize hem dünyada iyilik ver, hem âhirette iyilik ver; Bizi Cehennem azabindan koru. Basra'li kardesler ondan daha ziyade duâ istediler. Bunun üzerine ayni duayi söyledi ve söyle dedi:
— Eger bu duâ ile istenenler size verilirse, muhakkak dünya ve âhi-retin hayri size verilmis demektir.[1225]

Hz. E n e s 'in sahsini ve kardeslerini içine alacak sekilde Allah'a ettikleri duada dünya ve âhiret saadetini kazanmak dilegi bulundugundan bu duanin fazileti büyüktür. Namazlarin son oturuslarinda, salâvatlardan sonra okunmakta olusu da buna delildir.[1226]

634— Enes îbni Malik'den rivayet edildigine göre söyle demistir: — Peygamber (Sallallakli Aleyhi ve Sellem) bir agaç dali alip da onu silkti, yapraklari düsmedi. Sonra silkti, yine düsmedi. Tekrar silkti, yine düsmedi. Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— Allah noksanliklardan beridir, hamd Allah'a mahsustur ve Allah'dan baska bir Ilâh yoktur (sözleri), agaç yapraklarini düsürdügü gibi, günahlari düsürürler.»[1227]

Bu hddîs-i serifin manasina uygun olarak Imam Tirmizî, yine Enes ibni Malik 'den baska bir yolla su hadîsi tahriç etmistir:
«— Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem), yapraklari kurumus olan bir agaca rasgeldi de degnegi ile ona vurdu. Agacin yapraklari dökülüp saçildi. Bunun üzerine buyurdu kî:
«— Elhamdu Lillâh, Sübhanellah, La Ilahe Illallah ve Allahu Ekber (sözleri), bu agaç yapraklarini döktügü gibi, kulun günahlarindan düsürür.[1228]

635— Enes'in söyle dedigi isitümistir:
— Bir kadin isini veya bir isinden sikâyet etmek üzere Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem)'e geld. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu :
— Bundan daha hayirlisini sana göstereyim mi? Uykuya yatarken otuz üç defa Lâ Ilahe Illallah, otuz defa Sübhanellah ve otuz dört defa Elhamdu Iillâh dersin. Böylece bunlar yüz eder ki, dünyadan ve dünya-dakilerden daha hayirlidir.»[1229]

Hadîs-i serifte üç zikir adi geçmektedir ki, bunlar:
Tehlîl = Lâ Ilahe Illallah,
Tesbîh = Sübhanellah,
Tahmîd = Elhamdu Lillâh sözleridir. Peygamber Efendimiz bunlardan Tehlîl ile Tesbîhi otuz üçer defa Tahmîdi ise otuz dört defa getirmek suretiyle yüze tamamlamayi tavsiye buyurmuslardir.
Maddî hastaliklarin tedavisinde nasil ki, ilâcin muayyen bir miktar ve ölçüsü vardir ve bu ölçü de bünye ile hastalik seyrine göre degismektedir; iste manevî hastaliklarin giderilmesi ve ruh sagliginin kazanrlmasi için de böyle bir ölçünün verilmesinde muhakkak ki hikmetler vardir. Bu bakimdan muayyen olan sayilar üzerinde durmak ve tavsiye edifen miktarlara uyarak ezkârda bulunmak, manevî faziletin kazanilmasi için esastir. Bununla beraber muayyen sayiyi tamamladiktan sonra daha fazla zikirde bulunmanin ayrica fazileti olur. Noksan yapildigi takdirde ise, murad edilen fazilet tam olarak kazanilamaz.
Bir de tesbihleri bir oturusta ve arka arkaya getirerek söylemekte ve gösterilen vakitleri gözeterek ihlâsla o muayyen vakitlerde ifa etmekte daha çok manevî fazilet vardir. Bunlara riayet edilmeyerek söylenmelerinde de cevaz vardir.[1230]

636— Yine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«— Bir kimsenin yüz defa Tehlîl = Lâ Ilahe Illallah, yüz defa tesHh Sübhanellah ve yüz defa Tekbîr = Allahu Ekber getirmesi, onun on köleyi azad etmesiyle yedi deveyi kurban etmesinden kendisi için daha hayirlidir.»[1231]

Bundan önceki hadîs-i serîf münasebeti ile ifade edildigi gibi, bu faziletlerin degeri, insanlarin haline ve ihtiyaç durumlarina, ihiâs ölçülerine göre degisir. Her ne sekilde olursa olsun Allah'i anmak ve ona sükrederek onu yüceltmek kulluk vazifesidir.[1232]

637— Peygamber (Salkllahü Aleyhi ve Sellem) 'e bir adam gelip dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü, hangi duâ daha faziletlidir? Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— AUah'dan dünya ve âhirette af ve afiyet dile.» Sonra ertesi gün Peygambere gelip:
— Ey Allah'in Peygamberi, hangi duâ daha faziletlidir? dedi. Hz. Peygamber:
«— AUah'dan dünya ve âhirette af ve afiyet dile. Sana dünya ve. âhirette afiyet verildigi zaman muhakkak kurtulmussundur.»[1233]

Allah dan afiyet Istemekte her faydali seyi kazanmak ve her zarari kaldirmak manasi bulundugundan diger dualardan daha faziletlidir. Söz kisa olup, manasi genistir. Böyle olunca, dünya ve âhirette müminin gayesi olan zararlardan kurtulus ve iyiliklere eris, müminin dilegi haline geliyor. Dilek Allah tarafindan kabul edilince de gaye gerçeklesmis oluyor, yani ebedî kurtulusa eriliyor. Günahlar bagislanmis ve cezalar kaldirilmis oluyor ki, en yüksek maksad ve gaye budur.[1234]

638— Ebû Zer, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
«— Allah'a en sevgili söz: Allah'i noksanliklardan tenzih ederim, onun ortagi yoktur. Bütün mülk onundur, hamd da ona mahsustur. O* her seye kadirdir. Kudret ve kuvvet sahibi ancak Allah'dir. Allah'a hamd eder oldugum halde onu noksanliklardan tenzih ederim, kelimeleridir.»[1235]
Müslim 'In yine E b u Zer yolu ile tahriç ettigi hadîs-i serif söyle :
«—Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, sözlerin en faziletlisi hangisidir? diye soruldugunda söyle buyurmuslardir:
«— Allah'in, melekleri için yahut kullari için seçtigi SÜBHANELLAHI VE BIHAMDIHI = Allah'a hamdeder oldugum halde onu tenzih ederim, sözüdür.»

Bu hadîs-i serif B u h â rî 'nIn rivayetinden bir cüz olabilecegi gibi, ayrica müstgkil bir hadîs de sayilabilir. Baska bir hâdise üzerine varid olmasi muhtemeldir. Süphe yok ki, Allah'i bütün noksan sifatlardan tenzih edip, ona ortalc kosmamak ve ona hamdI eksik etmemek manalarini tasiyan ke-lânvsözierjn., en. faziletlisidir. Bunda Allah'in azametini tanimak ve onun kudret ve emirlerine boyun egmek hikmeti vardir. Kula düsen Ilk vazife, bu sözlerin delâlet ettigi manaya iman etmek olup, kendi gcziyetini kabullenmektir» Iste Allah'in kemal sifatlarla varligini yüceltmek yaninda, Allah'in sayisiz nimetlerinden dolayi ona hamd ederek kulluk vazifesini yerine getirmek, faziletin en büyügüdür.[1236]

639— Hz. Âise'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ben namaz kilarken, Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) yanima geldi, görülecek bir isi vardi. Ben, ona karsi gecikmis oldum. O söyle buyurdu:
«— Ya Aise! Duanin özlü ve sümullüsünü yap.»
Ben namazdan ayrilinca dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Duanin özlü ve sümullüsü hangisidir? O, söyle buyurdu:
«— De ki: Allah'im! Hayirlarin hepsini senden isterim, dünyadakini de âhirettekini de; onlardan bildigimi de, bilmedigimi de... Bütün'kötülükten de sana siginirim, dünyadakinden de, âhirettekinden de; bildigimden ve bilmedigimden... Senden Cenneti ve ona yaklastiracak söz veya amelden ibaret seyi isterim. Cehennemden ve ona yaklastiracak söz veya amelden ibaret seylerden de sana siginirim. Hz. Muhammed (Saliallahü Aleyhi ve Selem) senden neyi istedi ise, ben de senden isterim; ve Hz. Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hangi seyden sigindi ise, ben de ondan sana siginirim. Benim için kazadan ne takdir ettinse, onun sonucu sevab kil.»[1237]

Bu hadîs-i serif, bütün hayir ve saadet yollarini toplamakta, kötülük yollarini kapamakta ve akibet selâmetine ermegi de ifade etmektedir. Çünkü bu dua Ile hem insanin hayatina, hem de ölümünden sonraki saadetine ait su hayirlar Istenmektedir:
1— Bilinen ve bilinmeyen dünya hayati ile âhIret hayatina ait bütün hayirlar, Insanoglunun menfaatine ve huzuruna bagli seyler.
2— Dünyada ve âhirette insana zarar veren, bilinen ve bilinmeyen her çesit kötülüklerden uzak kalmak.
3— Cennete yaklastiracak söz ve hareketlerle Cennet'i istemek.
4— Cehennem den ve ona yaklastiracak söz ve hareketlerden Allah'a siginmak. Nihayet bunlari daha da özlestirerek :
a— Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) in Allahdan istedigini istemek, sigindigi seylerden Allah'a siginmak.
b— Kul için takdir edilmis olan seylerin akibetinde selâmet dilemek. Iste bu dilekler, en kisa ifade ile en genis ve en faydali manalari tasidik-larindan Peygamber Efendimiz bu sekilde dua etmeyi Hz. Â i s e validemize ve dolayisiyle bize tavsiye buyurmuslardir.
Birinci citdi tamamlarken biz de ayni duayi okuyor ve yüce Allah'dan bu dileklerimizin kabulünü niyaz ediyoruz.[1238]

---

[1] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/III.

[2] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/V-VIII.

[3] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/IX-XVI.

[4] Buhari:Kttab-i Mevakitu's-Salât, Bab : Fadlu's-Salâti Li Vaktiha.
>> :Kitab'ül CIhad ve's-Sîyer, Bab : Padlu'l Cihad.
>> :Kitab'ül Edeb, Bab : BIrru ve's-Sila.
Müslim: Kitab'ül tman, Hadîs No : 13, 138, 139, 140.
Nesai: Kitab'üs Salât. Nesaî: Kitab'üs Salât.
Tîrmizî: Kitab'üs Salât, Bab : El-Blrru ve's-Sila.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/1.

[5] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/2-3

[6] Hakim, Tirmizî ve Taberani rivayet etmistir. Bir kavle göre eser, bir digerine göre ise hadîsdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/4.

[7] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/4-5.

[8] Tirmizî: Kitab'ül Birri ve's-Silâ, Bab : Ma câ'e fi Birri'l-Valideyni.
Ebu Davud: Kitab'ül Edeb, Bab ; Birrü'l Valideyni.
Hakîm: «Bu hadîs sahihdir.» demistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/5-6.

[9] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/6.

[10] Buhari: Kitab'ül Edeb, Bab: Men Ahakku'n-Nas Bi HusnÜs-Sohbett.
Müslim: Kitab'ül Birrt Ve's-Sileti Ve'1-Adab, Hadîs No : 1, 2, 3.
Ibni Mace: Kitab'ül Vasava, Bab'ün Nehyi Anl'l-îmsaki Fi'1-Hayat.
Müsned-î Ahmed: (Halebi) C. 5, S. 3. 5. (Muavlye b. Hayde).
Serh-i Fadlillah: Tahavî de tahrlc etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/7.

[11] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/7-8.

[12] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/8-9.

[13] Beyhakî: Suabü'l îman.
Miskâtü'l MesabiH: C, 2, S. 603. Hadîs No: 4943. Kitabü'l Adab.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/9-10.

[14] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/10.

[15] Metinde geçen NECEDAT Ismi, Necdetgiller diye tercüme edilmistir ki, Necdet ashabi demektir. Haricîlerden Necdet ibni Amir'e mensub olanlardir.

[16] Bu eseri, Taberî, Tefsirinde, Abdurrezzak El Haraitî ise «MesavH Ahlâk» adli kitabinda tesbit etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/11-12.

[17] Bu eseri Taberî, Tefsirinin (C. 15, S. 66) da îsra sûresinin 24. âyet-i kerîmesinin tefsirinde biraz degisik bir lâfizla zikretmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/12-13.

[18] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/13.

[19] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/13-14.

[20] Müslim: (20) Kitabü'I Itk, Hadîs No : 25, 26.
Ebu Davud: (40) Kttabü'l Edeb, Bab : Fi Birri'l Valideyn. Ayrica Tirmizî «Birr» bahsinde, Ibnl Hibban, Tahavî, tbnü'l Carûd ise «Itk> bahsinde bu hadts-i serifi tesbit etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/14.

[21] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/14-15.

[22] Beyhakî: Suab'ül îman, S. 55.
Müntehabu KenzI'l-Ummal: C. 2, S. 356. Halebî baskisi Müsned-i Afcmed'in hamisi.
Îbnû'l-Mübarek: El-Birru vp's-Sila.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/15.

[23] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/16.

[24] Müsned-i Ahmed : C. 4, S. 409, 429, 430, 527.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/16-17.

[25] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/17.

[26] Ebu Davud : (15) Kitabü'l-Cikad. (31) Bab Fi'r-Resuli Yagzu ve Ebe-vahu Karihan.
Nese'î: (39) Kitabü'l-Bey'at Ale'l-Cihad. (10) Bab El-Bey'atü Ale'l Hicreti.
Ibni Mace: (24) Kitabü'l-Cihad. (12) Bab Er-Resûlü yagzu ve-lehu Ebevahu.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/17.

[27] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/18.

[28] Kaynaklan için 12- (7-S) No.lu esere müracaat ediniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/18-19.

[29] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/19.

[30] Buhari: (78) Kitab'ül Edeb. (8.) Bab : Ukuku'l-Valideyn MInol Kebair.
Müslim: (1) Kitab'ül îman. Hadîs No: 143.
Tirmizî: Babu El-Birru Ve's-Sehade.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/19-20.

[31] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/20-21.

[32] Buharî: (81) Kitabü'r-Rikak. (22.) Bab Ma Yukrehu MIn Kîylin ve Kal.
Müslim: (30) Kitabü'l-Akziyye. Hadis No : 12, 13, 14.
» : (5) Kitabü'l-Mesacid. Hadis No : 137.
Bu hadîs 139. ile 216 No.lu bablarda tekrar zikredilecektir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/21.

[33] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/21-22.

[34] Müslim:(35) Kitabü'l-Edahî. Hadîs No: 44, 45. Nes&î: Ed-Dahaya. Imam Âhmed: Ed-Dahaya.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/23.

[35] Baskasina edilen lanetin, eger o müstahak degilse lanet edenin kendine dönecegi hadîs-i seriflerle bildirilmistir.

[36] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/23-25.

[37] Ibni Mace; (36) Kitabu'l-fiten, (23.) Bab BB-Sabru ale'I-Bela-i. Hadis No : 4034.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/25-26.

[38] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/26-27.

[39] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/28.

[40] Buhari: (56) Kitabu'l-Cihad (138.) Bab : El CIhadu bi'iznil valideyn.
Müslim: (45) Kitabu'1-Birr. Hadîs No : 5, 6.
Ebu Davud: (15) Kitabu'l-Cihad. Bab: Fi'r-Reculi yagzû ve Ebevahu Kariheyn.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/28.

[41] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/28-29.

[42] Müslim: (45) Kitabu'1-Birr. Hadîs No : 9, 10.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/29.

[43] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/29-30.

[44] Münzirî: Et-Tergîb ve't-Terhîb. K. birri ve's-Sileti. C. 3, S. 317. Hadîs No : 17.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/30.

[45] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/30-31.

[46] Taberî; Tefsir'de; Suyûtî: Ed-Dürrü'1-Mensûr'da tesbit etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/31.

[47] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/31-32.

[48] Müslim: (44) Kitabu Fedaili's-Sahabe. Hadis No : 43, 44.
Ebu Davud: (15) Kitabu'l-Cihad. Yalniz Ikinci bölüm. (Nafile babi) Bab : Fi'n-Nefl.
Müsned-i Ahmed: Cild : 1, Sayfa : 185, Sayi : 1614.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/32-33.

[49] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/33-34.

[50] Buhari: (51) KItabu'1-Hibe, (29) Müsriklere hediye babi.
Müslim: (12) Kit^bu'z-Zekât. Hadîs No : 49, 50.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/35.

[51] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/35-36.

[52] Buhari (11) Kitabu'1-Cuma, Elbisenin iyisini giymek babi (7).
Müslim: (37) Kitabu'l-Libac ve'z-Zîneti. Hadîs No : 6, 7, 8, 9.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/36-37.

[53] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/37.

[54] Buhari: (78) Kitabu'1-Bdeb, (4.) Bab : La yesubbu'r Raculu valideyhi.
Müslim: (1) Kitabu'1-îman, Hadîs No: 146.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/37-38.

[55] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/38.

[56] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/38.

[57] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/38.

[58] Ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (43) Babun-Nehyi ara'l Bagyi. (Bagy'in yasakligi babi.)
Tirmtzi:. (35) Kitabu'l-Kiyamet, Bab : 57.
Ibni Mace: (37) Kitabu'z-Zühcl, Bab : 23, Hadîs No : 4211.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/39.

[59] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/39-40.

[60] Tâberi ve Beyhakî bu hadîs-I serifi tahriç etmislerdir.
Hafiz ibni Hacer Fethü'l-Bari'de (K. El Hudud. Bab : Ramyi'l-Muhsanât)'da senedi hasendir demistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/40.

[61] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/40-41.

[62] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/41.

[63] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/41.

[64] Ebu Davud; C. 8, S. 195. (8) Kitabu's-Salât, (29) Din kardesinin ardindan dua etmek babi.
Tirmizi: (25) Kitabu'l-Birri, (7) Ana-baba duasi babi.
Ibni Mace: (34) Kitabu'd^Dua, (11) Baba duasi, Hadîs No : 3862.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/41-42.

[65] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/42.

[66] Buharî; (60) Kitabu'l-Enbiya, Bab : 48.
Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadis No : 7, 8.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/42-44.

[67] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/44-45.

[68] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/45-46.

[69] Bu hadisi, hadis imamlarindan Müslisa ve Ahmet tahrîç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/46.

[70] Bu hadîsi, hadîs imamlarindan Müslim ve Ahmed tahriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/46-47.

[71] Ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, Bab : Fi Birri'I-Valideyn.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/47.

[72] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/47-48.

[73] Ibni Mace: (33) Sünen. Kitabu'1-Edeb. (1) Babu Birri'l-Valideyn. Hadis: 3660.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/48.
[74] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/48.
[75] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/48.
[76] Müslim: (25) Kitabu'l-Vesaya. Hadîs No : 14.
Ebu Davud: (18) Kitabu'l-Vesaya. Bab:.Maca'e fi's-Sadakati ani'l-Meyyit.
Tîrmizî: El-Ahkâm.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/48-49.
[77] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/49.
[78] Buhari: (55) Kitabu'l-Vesayâ. Tirmizî: (5) Kitabu'z-Zekât. Ebu Davud: (18) Kitabu'l-Vesayâ. Nese'i: (30) Kitabu'l-Vesayâ.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/50.
[79] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/50.
[80] Müslim: (45) KItabu'l-Birri ve's-SUâ. Hadîs No : 11, 12, 13.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/50-51.
[81] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/51.
[82] Müslim: (45) Kitabu'l-Birri ve's-Silâ. Hadîs No : 11, 12, 13.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/51.
[83] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/51.
[84] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/52.
[85] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/52-53.
[86] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/53.
[87] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/53-54.
[88] Abdurrezzak: Musannefinde, Beyhakl de ilâve ederek tahric etmislerdir. Îbni's-Sünnî ise, merfu' hadîs olarak tahriç etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/54.
[89] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/54.
[90] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/55.
[91] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/55.
[92] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/55.
[93] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/55.
[94] Bu hadîs-i serifi, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizl tahriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/56.
[95] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/56.
[96] Buhari: (55) Kitabu'l-Vesayâ, (11.) Bab: Hel Yedhulü'n-Nisau ve'l-Veledu fi'î-AkarIb.
Müslim; (1) Kitabu'l-îman. Hadîs No : 348.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/56-57.
[97] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/57.
[98] Buhari: (24) Kitabu'z-Zekât. (1.) Bab : Vucubu'z-Zekât. Müslim: (1) Kitabu'1-Iman. Hadîs No: 12.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/57-58.
[99] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/58-59.
[100] Buhari: (65) Kitabu't-Tefsîr. (47.) Bab : Muhammed sûresi Müslim: (45) Kitabu'l-Birri. Hadîs No : 16.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/59-60.
[101] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/60-61.
[102] Buharî: Tarih-I Kebîr.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/61-62.
[103] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/62.
[104] Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadis No: 22. Müsned-i Ahmed: Cild : 2, Sayfa : 300, Sayi : 7979.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/62-63.
[105] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/63.
[106] Ebu Davud: (9) Kitabu'z-Zekât, (45) Silâi Rahim babi. Tirmizi:(25) Kitabu'l-BIrri, Katî'atü'r-Rahim. Müsnedi Ahmed: Hadîs : 1680, 1681, 1686.El-Isabe; Cilt : 2, Sayfa : 408. El-îstiab: Cilt: 2, Sayfa : 385.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/63.
[107] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/64-65.
[108] Tirmizî: (25) Kitabu'1-Bir, Bab : 16.Müsned-i Ahmed: Cild : 2, Sayfa : 295, Hadîs No : 7918. Bu eserin 65 Ile 55 No.lu Hadîsine müracaat ediniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/65.
[109] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/65.

[110] Müslim: KItabu'1-Bir, Hadîs: 17. El-Isabe: Cild : 4, Sayfa : 347. El-Istiab : Cild : 4, Sayfa : 345. Kamusu'l-Alâm; Cild : 4, Sayfa : 3055. Bu eserde geçen 54. hadîsle, ileride geçeoek 65 nolu hadîse bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/66.

[111] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/66-67.

[112] Buharî: (78) Kitabu'1-Edeb, (12.) Bab: Men busite lehu fi-rizki bi-siletir-Rehimi.
Müslim: (45) Kitabu'1-Bir, Hadîs : 20.
Ebu Davud : (9) Kitabü'z-Zekât, (45) Bab : Pi siletir-Rahim.
El-Isabe: Cild : 1, Sayfa : 84.
Kamus'ul-Alâm: Cild : 2, Sayfa : 1048.
El-Istiab: Cild : 1, Sayfa : 44.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/67.

[113] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/67-69.

[114] Buhari: (78) K. El-Edeb, (12.) Bab: Men Busite Lehu Fi'r-Rizki bi-siletir-Rahmi.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/69.

[115] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/69.

[116] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/69.

[117] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/69-70.

[118] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/70.

[119] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/70.

[120] Ibni Mace: (33) Kitabu'1-Edeb. (1.) Bab: BIrrül Valldeyn. H. 3661. Müsned-i Ahmed: Mikdam hadîsleri: 4/132. El-Isabe : Cild : 3, Sayfa : 434.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/70-71.

[121] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/71.

[122] Müsned-î Ahmed; Hadîs: 7627.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/71-72.

[123] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/72.

[124] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/72.

[125] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/72-73.

[126] Fazlul'l-lahi's-samed: Cild:1, sayfa : 145.El-Isabe: cild:2, sayfa:271.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/73.

[127] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/73.

[128] Buhari: (78) KItabu'1-Eaeb, (11.) Bab: Îsmü'l-Kali'. Müslim: (45) Kitabu'1-Bir, Hadîs : 18, 19.
EI3U Davud : (9) Kttabu'z-Zekât, (45.) Bab ; Fi-Silattr Rahmi. El-Isabe: "Cild : 1, Sayfa: 227.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/74.

[129] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/74.

[130] Buharî: (78) Kitabu'MMdb, Bab : 13.
Ayrica bu hadts-i serîfi tbni HiSban ve Hâkim tahriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/74-75.

[131] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/75.

[132] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/75-76.

[133] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/76.

[134] ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (43.) Bab : Fi'n-Nehyi anI'I-Bagyl. Tirmizî: (35) Kitabu'l-Kiyr-met, (57.) Bab : Haddesena Aliyibni Hacer. Ipni Mace: (37) Kitabu'z-Züha, (13.) Bab: El-Bagyi, Hadîs: 4211.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/76-77.

[135] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/77.

[136] Buhari: (78) PZitabu'1-Edeb, (15.) Bab : Leyse'l-Vas:lu bi'1-Mukafi. Ebu Davud: (9) Kitabu'z-Zefcât, Bab : 45.Müsned-i Ahmed : Hadîs Nu : 6524, 6817, 6785.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/77.

[137] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/78.

[138] Ibni Hibban bu hadîsi, Sahîh'inde ve Beyhakî de Iman bölümünde tahriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/78-79.

[139] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/79-80.

[140] Buhari: (24) Kitabu'z-Zekât, (24.) Bab: Men tasaddaka fl's-SlrB Sümme eslem.
Müslim: (1) KItabu'1-lman, Hadîs : 194, 195, 196. El-tsabe: Cild : 1, Sayfa : 348, Kamusu'l-A'lâm; Cild : 3, Sayfa : 1969.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/80-81.

[141] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/81-82.

[142] Bu hadîs-i serîf 13. babin 26 numarasinda geçmistir.
Buharî: (11) K. El-Cumua, (7.) Bab i Yelbesu Ahsane ma Yecidu. Müslim: (37) K. El-Libasu ve'z-Ziyne, Hadis Nu : 6, 7, 8, 9.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/82-83.

[143] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/83.

[144] Serhi Facüullah : S. 155.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/83-84.

[145] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/84.

[146] Hâkim; Kitabü'l Birr ve's-Silâ : C. 4, S. 161.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/84.

[147] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/84-85.

[148] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/85.

[149] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/85.

[150] Müsned-i Ahmed : Gild : 4, Sayfa : 340. El-îstiab : Cild : 1, Sayfa : 489.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/86-87.

[151] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/87-88.

[152] Ibni Mace: (33) Kitabu'1-Edeb, (3.) Bab : Birrü'l-Validi ve'1-lhsanu lle'l-Benati. Hadis: 3669.
Müsned-t Ahmed: Cild : 4, Sayfa : 154. Eî-tsabe: Cild: 2, Sayfa: 482, Sayi: 5603.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/88.

[153] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/88-89.

[154] Ibni Mace: (33) Kitabul-Edeb, (3.) Bab: Birrü'l-VaUdi ve'1-Ihsani ila'l-Benat. Hadis: 3670.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/89.

[155] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/89-90.

[156] Imam Ahmed bu hadîsi tahriç etmistir: Kamüsu't-A'ldm; Clld : 3, Sayfa: 1746. El-Isabe: Cild : 1, Sayfa: 214, Sayi: 1026.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/90.

[157] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/90-91.

[158] Ebu Davud; (40) Kitabu'1-Edeb, (121.) Bab: Padlu men Âle yetimen. Ttrmizl: (28) Kitabu'l-Birri, (13.) Bab:Fi'ri Nafakati Ale'l-Benati ve'1-Ahavat.
El-îsdbe: Clld : 2, Sayfa : 32-33, Sayi : 3196.
Kamusu'l-Alâm: CIld; 4, Sayfa; 2567.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/91.

[159] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/91-92.

[160] Ibni Mace: (33) Kitabu'1-Edeb, (3.) Bab: Birrü'l-Validt ve'1-lhsani Ilel-Benat. Hadis : 3667.
§erhu Fadlillah: îmam Ahmed : Müsned'de, Nesaî: Isretü'n-Nisa'da tahriç ettiklerini nakletmislerdlr.
El-Isobe: Cild : 2, Sayfa : 18, Sayi: 3115.Kamusu'l-A'lâm: Cild : 4, Sayfa : 2544.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/92-93.

[161] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/93.

[162] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/93-94.

[163] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/94.

[164] Müsned-i Imam Ahmed : Cild : 4, Sayfa: 131 (Birinci baski). Feyzu'l-KadîT: Cild: 5, Sayfa: 423, Sayi: 7824. Sîracü'î-MünîT; Cild : 3, Sayfa : 260.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/94.

[165] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/94.

[166] Buhari'nin «Edebü'l-Müfredsdeki rivayetinden baska kaynak görülememistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/95.

[167] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/95.

[168] Fadlu'llahi's-Samed: CIld : 1, Sayfa : 167.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/95-96.

[169] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/96.

[170] Fazlu'llahi's-Samed : Cud : 1, Sayfa : 167-168.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/97.

[171] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/97.

[172] Buharî: (62) Kitabu fedaü, (22.) Bab : Menâkibü'l-Haseni ve'1-Hüseyn. Müslim: (44) Kitabu fedail, Hadîs : 58, 59.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/98.

[173] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/98.

[174] MÜsnedü'I-Imâm Ahmed : Cild : 6, Sayfa: 2-3 (Birinci IDasti). El-t$tiab ; Cild : 3, Sayfa : 451.
El-tedbe: Cild : 3, Sayfa: 433-434, Bayi: 8185.Kamusu'l-A'lâm: Cild: 6, Sayfa: 4362.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/98-100.

[175] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/100-102.

[176] Buhari: (80) Kltabu'd-Deavat, (19.) Bab: Kavlini Tealâ (ve Selli aleyhim).
Buhari: (80) Kitaba'd-Deavat, (47.) Bab: Bddua-i Bi-kesretl'I-Mali ve'1-Veledi ma'aî-BereketI.
Müslim: (5) Kitabu'l-Mesacid, Hadîs: 268.

Müslim; (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadis : 141, 142.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/102-103.

[177] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/103.

[178] Buhari: (24) KItabu'z-Zekât, (10,) Bab : ltteku*n-Nara ve-lev bi Sikki temretin.
Buharl: (78) KItabu'1-Edeb, (18.) Bab : Rahmetfl-Veledl ve takbIyUbJ. Müslim: (45) Kitabu'l-Birrl, Hadis: 148. Tirmtel: Ebvabu'1-BIni, Hadîs : 1980.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/104.

[179] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/104-105.

[180] Buhori: (78) KItabÜ'1-Edeb, (18.) Bab : Rahmeti'l-Veledi ve Takbiliht ye muanekatihl.
Müslim: (43) Kitabu'l-Fezail, Hadis : 64. Mümed-i Ahmed: Hadîs: 7121, 7287, 7636. Bu eserdeki 98 inci hadise bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/105-106.

[181] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/106.

[182] Buharl: (78) Kitabu'1-Edeb, (18.) Bab: Rahmeti'l-Veledi ve takbilihi. Müslim: <43) Kitabu'l-FezaIl, Hadîs: 65.TirmüA: Ebvabul BIrr, Hadîs : 1976. Eî-Isabe: Çlld ; 1, Sayfa : 72, Sayi: 231; Kamus'ul-a'îam: Clld : 2, Sayfa : 1007. m-tstiaTie: Clld : 2, Sayfa : 78.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/106.

[183] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/106-107.

[184] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/107.

[185] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/107-108.

[186] Buharî; (51) Kitabu'1-HIbe, (12.) Bab : E Müslim: (24) Kitabu!l~Hibat, Hadîs: 17. El-Isdbe: Cild : 1, Sayfa : 162, Sayi: 694. Kamusu'î-A'lâm: Cild: 2, Sayfa: 1313. Fadîu'îîah: Cild: 1, Sayfa : 180.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/108-109.

[187] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/109-110.

[188] Bu haberi Taberi tahriç etmistir.Fadîu'îlah: CIM : 1, Sayfa : 181, 182.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/110.

[189] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/111.

[190] Feyzu'l-Kadlr: Cild : 6, Sayfa.: 239, Sayi: 9090. Tirmizl: Cild: 6, Sayfa: 171, Sayi: 1923.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/111.

[191] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/111-112.

[192] Buhari: (97) Kitabu't-Tevhîd, (2.) Bab : Kul'idu'llaha. MÛitlm: (43) Kitabu'l-Fezail, Hadîs : 96. BI-îstIap : Clld :1, Sayfa: 155. El-Uabe: Cild: 1, Sayfa: 233-234, Sayi:1136. Eî-tstiab : Cild : 1, Sayfa ; 234-237. Kamusu'l-A'lâm: Cild : 3, Sayfa : 1782.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/112.

[193] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/112-113.

[194] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/113.

[195] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/113-114.

[196] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/114.

[197] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/114.

[198] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/114.

[199] Buhari (78) K. Edeb, (19.) Bab: Ceale'llahu'r-Rîîhmete mie'te cuz'in. Müslim: (49) Kitabu't-Tevbe, Hadîs: 17.Ibnî Mace: (37) Kitabu'z-Zühd, (35.) Bab : Ma yurcamin rahmeti'llahi yevme'l kiyameti. Hadîs : 4293.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/115.

[200] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/115-116.

[201] Buhari: (78) Kitabu'1-Edeb, (28.) Bab: (Komsuya vsslyyet). Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs: 140. Müsned-i Ahmed : Sayi: 8032.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/116.

[202] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/116.

[203] Buharî: (78) Kitabu'I-Edeb, (31.) Bab : Men kahe yü'minu bi'llahi ve'1-Ahiri Fe'la yu'zi carehu.
Müslim; (31) Kitabu'l-Lukata, Hadis: 14. Müsned-i Ahmed: Sayi: 7615 ve 7633. El-Isabe: Cild : 4, Sayfa : 102, Sayi : 613, El-îstiab: Cild : 4, Sayfa : 102, 103. Faülu'llah: Cild : 1, Sayfa : 191. 192.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/117.

[204] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/117-118.

[205] Müsned-i Ahmed: Cild : 6, Sayfa : 8. Faâlu'llah; Cild : 1, Sayfa : 194, 195.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/119.

[206] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/119-120.

[207] Buharl: (78) Kitabu'1-Edeb, (28.) Bab. Müslim: (45) KItabu'l-BIrri, Hadîs : 141. Müsned-i Ahmed: Sayi: 5577. Bbu Hüreyre'den naklen: No: (8032).
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/120.

[208] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/120.

[209] Ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (123.) Bab.
Tirmizl: (25) Kitabu'l-Birri, (28.) Bab ; Ma cae li Hakki'l-civar. Milsned-i Ahmed; Sayi; 6496.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/121.

[210] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/121.

[211] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/121-122.

[212] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/122.

[213] Buharl: (78) Kitabu'1-Edeb, (32.) Bab : Hakki'l-civar fi Kurbi'l-Ebvab. Ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (123.) Bab ; Fi Hakki'l-Civar. Fadlu'llah; CUd ; 1, Sayfa : 197, 198.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/122.

[214] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/122-123.

[215] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/123.

[216] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/123.

[217] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/123. A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/123.

[218] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/123-124.

[219] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/124.

[220] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/124.

[221] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/124-125.

[222] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/125.

[223] Bu hadîs-i serîü, Tahavî taharet bahsinde, Hâkim, Birr bahclnde (C. 4, S. 167) ve Beyhakî de Su'abü'l-îman'da (îman'in Subeleri bahsi) taîîiriç etmislerdir.
Fadlu'îîah: Cild : 1, Sayfa : 201 not kismi.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/125.

[224] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/125-126.

[225] Kütüb-i Sitte'de rivayet edilmemistir.
Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs: 142, 143. Müslim: (5) Kitabu'l-Mesacid, Hadîs : 239. Bî-Isdbe: Cild : 4, Sayfa : 63, Sayi : 384. El-Istiab : Cild : 4, Sayfa : 62. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 202, 203. Kamusu'î-A'lâm: Cild: 1, Sayfa: 716.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/126.

[226] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/127-128.

[227] Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs: 142, 143. Müsned-i Ahmed : Cild : 5, Sayfa: 149 (I. baski). Faâlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 205.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/128-129.

[228] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/129.

[229] Tirmizî: (25) Kitabu'l-Birri, (28.) Bab: Ma cae fi Hakki'l-civar. Müsned-i Ahmed: Sayi : 6566.
Hâkim'in MüstedreK'i: Cild : 4, Sayfa : 164. Et-Tergîb ve't-Terhîb: Cild : 3, Sayfa : 237. Fadlu'îlah : Cild : 1, Sayfa : 206.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/129.

[230] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/130.

[231] Müsned-i Ahmed : Cild: 3 (tik baski). El-Müstedrek: Cild : 3, Sayfa : 407. El-tsabe: Cild : 3, Sayfa : 516, Sayi : 8659. El-Istidb : Cild : 3, Sayfa : 510. Kamusu'î-A'lâm: Cild : 6, Sayfa : 4551.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/130.

[232] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/130-131.

[233] Nese'l: (50) KitabÜ'l-Istiaze, (44.) Bab: El-îstiazetu MIn CarI's-Sû-i. Fadîu'llah: Cild : 1, Sayfa : 209.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/131.

[234] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/131-132.

[235] El-îsabe: Cild : 2, Sayfa: 351-352, Sayi: 4899. El-htldb: Cild : 2, Sayfa: 363. Kamusu'l'A'îâm: Cild : 1, Sayfa : 764.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/132.

[236] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/132-133.

[237] Faâlu'ttah: CUd : 1, Sayfa : 211, 212. Hâkim: MÜstedrek : K. El-Birru ve's-sile, C. 4, S. 166. Keza: îmani Ahmed, Bezzar, Ibni Bibban ve Ebu Davud tahriç et-mislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/133-134.

[238] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/134-135.

[239] Fadlu'llah: CIld ; 1, Sayfa: 213, 214.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/135-136.

[240] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/137.

[241] Müslim: Cild : 1, Kitabu'1-îman (1), Hadis: 73. Müsned-i Ahmed : Sayi: 3672.
» : Sayi : 7865.
Fethü'î-Bari: C. 10. (78) K, El-Edeb, (29.) Bab ; îsmu melaye'menu çare bevalkehu.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/137.

[242] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/137.

[243] Buharî: (78) Kitabu'1-Edeb, (30.) Bab : La tahûnu caretun II caretiha. Müslim: (12) Kttabu'z-Zekât, Hadîs : 90. El-tstiab: Cild : 4, Sayfa : 263. . Fadlu'llah : Cild

: 1, Sayfa : 215.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/138.
[244] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/138-139.
[245] Buhari: (78) Kitabu'1-Bdeb, (30.) Bab: La tahûnu caretün Li-Caretiha. Müslim: Kitabu'z-Zekât, Hadîs : 90. Mümed-i Ahmed: Sayi: 7581, 8052.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/139.
[246] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/139.
[247] Ebu Davud: (40) K. El-Edeb, (123.) Bab : FI Hakki'l-Civar. Hâkim: El-Birri ve's-SIleti, C. 4, S. 165. Ibni Hibban Sahîh'inde tahriç etmislerdir. Fadîu'Uah : Clld ; 1, Sayfa : 217.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/139-140.
[248] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/140.
[249] El-Müstedrek: K. El-Birru ve's-Sileti, C. 4, S. 166. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 218, 219. El-Istiab: Cild : 3, Sayfa : 591. El-Isabe: Cild: 3, Sayfa: 606, Sayi : 9168.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/141.
[250] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/141-142.
[251] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 219.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/142-143.
[252] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/143.
[253] Fadlü'llah: Cild : 1, Sayfa : 220. El-Isdbe: Cild : 1, Sayfa : 205, Sayi: 967. El-Istiab : Cild : 1, Sayfa : 210. Kamusu'l-A'lâm: Cild : 3, Sayfa : 1744.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/143.
[254] O zamanlar : Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin'i kapsayan bölgeye SAM denirdi. Söz konusu Remle sehri Filistin kismindadir. Humus da Suriye'dedir.
[255] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/144.
[256] Ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (123.) Bab: Fi Hafcki'l-Civar. Tirmizl: (25) Kitabu'l-Birri, (28.) Bab : Ma cae Fi Hakfci'l-Civar.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/144-145.
[257] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/145.
[258] Büharî: (60) Kitabu'l-Enbiya, (8.) Bab. Müslim: (43) Kitabu'l-Fezail, Hadis: 168. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 222-224.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/145-146.
[259] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/146-147.
[260] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/147.
[261] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/148.
[262] Buhari: (69) K. Nafakat, (1.) Bab : Fi Fadlu'n-Nafakati ale'1-Ehli. Müslim: (53) Kitabu'z-Zühd, Hadîs : 41. Neseî: (23) Zekât bahsi. C. 5, S. 86-87. Tirmizî: (25) Birr bahsi, (44.) Bab. Hadîs No : 2035. Ibnl Mace: (12) Ticarat, (1.) Bab. Hadîs No: 2140. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 226.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/148.
[263] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/148.
[264] Buhari: (24) K. Zekât, (10.) Bab: Ittekû'n-Nara bi-sikki temretin. Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs : 147. Bu hactîs-i serif, biraz derisik olarak 89 nuinaracla geçmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/149.
[265] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/149-150.
[266] Fazlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 228. El-îstiab: Cild : 3, Sayfa : 388.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/150-151.
[267] Arar b. Mürre'nin tercüme-i hali için îbni Haceri'l-Askalanî, Bl-Isabe, C. 3, S. 382, No: 7902 ve Ümmü Saîd için ayni eser, C. 4, S. 438 ve No: 1298'e bakilmalidir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/151.
[268] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/151-152.
[269] Buhari: (78). Kitabu'1-Edeb. (24.) Bab. El-Isttab: Cild : 2, Sayfa : 94. Kamusu'l-A'lâm; Cild : 4, Sayfa : 2704.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/152.
[270] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/152.
[271] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/153.
[272] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/153.
[273] Ibni Mace: (33) Kitabu'1-Edeb, (6.) Bat? : Hafcfei'i-Yetim, Hadîs: 3679, Faülu'llah : Cild : 1, Sayfa : 231.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/153.
[274] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/154.
[275] El-Isabe; Cild : 2, Sayfr. : 381. Sayi: 5076. El-Istidb : Cild : 2. Sayfa : 409, 410. Fadlu'llah ; Cild : 1, Sayfa ; 232, 233.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/154.
[276] Faaiu'llah; Cüd ; 1, Sayfa; 233, 234.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/154-155.
[277] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/155-156.

[278] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/156.

[279] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 234.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/156-157.

[280] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/157.

[281] Ebu Davud: (40) K. Edeb, (121.) Bab: Pi Fadli Men Â'le yetiymen. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 235, 236. El-îsabe: Cild: 3, Sayfa: 43, 44, Sayi: 6103. El-Istiab: Cild : 3, Sayfa : 131.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/157.

[282] Es-Sünenii'l-Ktibrâ-Beyhakî: Jîitabu'I-Vesaya, Cild : 6, Sayfa: 285 Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 230.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/158-159.

[283] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/159.

[284] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/160.

[285] Buharî: (23) Kitabu'l-Cenaiz, (6.) Bab : Fadlu Men Mate lehu veled. Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs : 150. Fadlu'llah ; Cild : 1, Sayfa : 237.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/160.

[286] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/160-161.

[287] Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs: 155. Fadlullah : CIld : 1, Sayfa : 238.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/161.

[288] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/161.

[289] Müslim: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs: 154. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 238, 239.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/162.

[290] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/162.

[291] Bu hadis-i serifi, Imam Ahmed tahriç etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/162-163.

[292] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/163.

[293] Bundan önceki 144 sayili hadîa-i serife bak. Müslim: (45) Kitabü'l-BIrrl, Hadîs No : 155.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/163.

[294] Buhari: (3) KitabÜ'1-îlm, (36> BabrHel yüc'alu li'n Nisa-i yevmün alâ hldetin.

[295] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/164.

[296] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/164-165.

[297] Müslim,.: (45) fKitabtî'l^irçi, Hadis : 152. El-Utiab: Cild : 4, Sayfa : 437, 438. FttdUt'îlah: Cild : 1, Sayfa : 241, 242. " Mecma'uz-Zevaid: K, Bl-Cenaiz, CiW : 3, Sayfa :8.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/165.

[298] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/165-166.

[299] Nese'î; (21) Kitabü'l-Cenaiz, (25.) Bab ; Men vütevaffa lehu selâse. Fadîu'llah; CUd : 1, Sayfa : 242, 243.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/166-167.

[300] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/167.

[301] Buharl; (23) Kitabü'I-Cenaiz, (92.) Bab : Ma Kiyle fi evladi'l-Müslimin. tbnl Mace: (6) KItabÜ'l- Cenaiz, (57.) Bab: Ma cae fi sevabi Men usiybe biveledihi. Hadîs : .605.
Nesal: (25) Kitabti'l-Cenaia, Men yüteveffa lehu selâsetün. C. 4, Sf. 24.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/167-168.

[302] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/168.

[303] El-Isabe: C'ld : 2, Sayfa: 8-", Öayi: 3525, El-tstiab : Cild : 2, Sayfa : 9-' Fadlu'îlah: CUd: 1, Sayfa : , M. 245.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/168.

[304] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/168-169.

[305] Buharl; (81) KttabÜT^Rlkak, (12.) Bab : Ma Kaddeme Min Malihi fehüve Lehu. Fadlu'llah: Cild: 1, sayfa: 246.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/169.

[306] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/170.

[307] Müslim; (45) Kitabü'l-Birri, (30.) Bab: Men yemliku nefsehu Inde'l-gadabi. Hadîs : 106. Fadlu'llah: CIld : 1, Sayfa; 247.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/170.

[308] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/170.

[309] Müslim: (45) KItabü'l-BIrrI, (30.) Bab : Fadlu men yemliku nefsehu inde'l-fcadab. Hadis : 106.
Abdullah ibnl Mes'ud (R.A.) tariki ile rivayet edilen bu hadîs-i sertf Ebu Hüreyre (R.A.) tariki ile de rivayet edilmistir:Ebu Davud: Kitabu'1-Edeb, (3.) Bab : Kazeme gayzen, C. 2, Sf. 548. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, (30.) Bab : Fadlu men yemliku nefsehu inde'l-gadab. Hadis : 107, 108. Fadlu'llah: Cild ; 1, Sayta ; 247.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/170-171.

[310] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/171.

[311] El-Müsned: tmam Ahmed, Sat:: 693. Famu'llah: Cild : 1, Sayfa : 247-253.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/171-172.

[312] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/172-173.

[313] El-Müsned : Imam Aîuoâd,.:Sayi1: 3838.Fadlu'lîah: CIld : 1, Sayla : $53-255.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/173.

[314] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/173-174.

[315] Ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (124.) Bab : FI hakki'l-Memlûk. tbnt Mace: (22) Kltabu'l-Vesaya, Hadis : 2696. Fadlu'îîah : Cild : 1, Sayfa : 255-257.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/174.

[316] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/174.

[317] Bu esere diger kitaplarda rastlanmamistir. Fadîu'lîah : Cild : 1, Sayfa ; 258.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/175.

[318] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/175.

[319] Adiyat süresindeki Kenûd kelimesinin manâsidir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/176.

[320] Bu esere diger kitaplarda rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/176.

[321] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/176.

[322] Bu habere diger kitaplarda tesadüf edilememistir. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 258.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/176-177.

[323] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/177.

[324] Bu haberi îmam Ahmed, Müsned'inin 6. cild ve 40. sayfasinda tahriç etmistir. Hakim de, MÜstedrek'inin 4. cildinde K. Et-Tib, Sayfa : 219-220 tashih etmistir.Fadlu'îîah : Cild : 1, Sayfa : 260.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/177-178.

[325] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/178.

[326] Imam Ahmed, bu hadîsi (Cild : 5, Sayfa : 250. I. baski) tahriç etmistir. El-Isabe: Cild : 2, Sayfa : 175, Sayi : 4059. El-Istiab: Cild : 4, Sayfa : 4. Kamusu'l-A'îâm, Cild : 1, Sayfa : 686.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/179.

[327] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/179-180.

[328] Buharl: C55) Kitabu'l-Vesaya, Bab : 25. Müslim: (43) KItabu'l-Fezail, Hadîs : 52. Tirmtzî (Sünen) : (25) K. Ebvabü'1-Birr, (68.) Bab : Ma cae fi huluki'n-Nebiyyt (S.A.V.) Ctld : 3, Sayfa : 248. Hadîs : 2084. Tirmîzî: Semailu'n-Nebi Serhu'1-Kar! : Sayfa : 492. Hadîs : 2084. (1290 H. baskisi, tst.)
El-îstiâb : Cild : 1, Sayfa : 530. El-îsabe: Cild : 1, Sayfa : 549, Sayi: 2905. Kamusu'l-A'lâm: Cild: 1, Sayfa: 731.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/180.

[329] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/181.

[330] Ebu ûavud: (37) Kltabü'l-Hudud, Bab : Fi's-Sariki tu'laku yeduhu fi unukihi.
ffese'î: (46) Kitabü Kafi-Sarik, (16.) Bab : El-Kat'u fi's-Sefer. Ibni Mace: (20) K. Hudud, (25.) Bab : El-Abdu Yesruku. Hadîs : 2589, Fadlu'llah: CIlct; 1, Sayfa ; 262, 263.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/182.

[331] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/182.

[332] Ebu Davud; (1) Kitabu't-Taharet, (56.) Bab: Fi'l Istinsar. MÜsned-i Ahmed: Cild : 3, Sayfa : 33 ve 211. El-lsabe: Cild : 3, Sayfa : 113, Sayi : 7556. Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 263, 264.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/183.

[333] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/184.

[334] Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa ; 265.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/185.

[335] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/185.

[336] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 265, 266. Kamusu'UA'lâm: Cild : 4, Sayfa : 2606. El-Istiab ; Cild : 2, Sayfa : 53. El-îmfa: Çild : 2, Sayfa ; 60, Sayi: 3357.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/186.

[337] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/186-187.

[338] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/187.

[339] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/187.

[340] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayla ; 266, 267.

[341] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/188.

[342] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/188.

[343] Müslim: (27) Kitabü'KEyman, Hadîs: 34, 35.Ebû Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, Bab : Fi Hakki'1-Memluk. El-Istiab : Cild : 3, Sayfa : 105. Fadlu'îlah : Cild : 1, Sayfa : 267, 268.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/188-189.

[344] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/189.

[345]

Bu hadîs-i serifi, îbni Huzeyme ve Ibni Hibban tahriç etmislerdir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 268.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/190.

[346] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/190.

[347] Müslim: (27) Kitabu'l-Eyisen, Hadîs : 33. Müslim: Kitabu'l-Cenneti, Hadîs : 28.Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Cild : 2, Sayfa : 634.Tirmizî: Kitabu'l-Birri.Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 268, 269.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/190.

[348] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/191.

[349] Buhari: (49), Kitabü'l-i'tk, Bab: 20. Müslim: (45) Kitâbü'l-Birri, Hadîs: 112-116. Fadlu'llah: CIld : 1, Sayfa : 269, 270.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/191-192.

[350] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/192.

[351] Müslim: (37) Kitabu'l-Libas, Bab: 29, Hadîs: 107.Ebu Davud: (15) Kitabu'l-Cihad, Bab: Hayvanlarin dagi. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 270.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/192.

[352] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/192.

[353] Müslim; (27) KItabü'l-Eyman, Hadis : 31-33. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 271.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/193.

[354] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/193.

[355] Müslim: (27) Kitabu'l-Eyman, Hadîs: 30.Ebu Davud: El-Edeb. Bab : Fi Hakki' 1-Memlûk, Cild : 2, Sayfa : 634 Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 271.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/194.

[356] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/194.

[357] Müslim: (27) Kitabu'l-Eyman, Hadîs :,31.Ehu Davud: Kitabü'1-Edeb, Bab : Hakki'l-Memlûk, Cild : 2, Sayfa : 634. Fadîu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 272.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/194-195.

[358] Müslim: (27) Kitabu'l-Eyman, Hadîs : 33. Ebu Davud: Kitabu'1-Edeb, Köle hakki babi. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 273.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/195.

[359] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/196.

[360] Müslim: (27) Klt&bul-Eyman, Hadis; 30. Fadlu'îlah : Cild : 1, Sayfa : 274.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/196.

[361] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/196.

[362] El-fstidb : Cüd : 2, Sayfa : 469.El-tsabe: Cüd : 2, Sayfa : 505, Sayi : 5706. Kamusu'l-A'lâm : Cild : 5, Sayfa : 3207.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/197.

[363] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/197-198.

[364] Fadlu'Uah : Cild : 1, Sayfa : 275.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/198.

[365] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/198-199.

[366] Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa: 275.Müslim: (45) Kitabü'l-Birri ve's aleti. (15.) Bab;: TanrimÜ'z-Zulm.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/199.

[367] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/199.

[368] FadluVah: Clld : î, Sayfa : 275-277.El-tsabe: Clld : 4, Sayfa : 439, Sayi : 1309. El-îstidb : Clld : 4, Sayfa : 436. Kamusu'l-A'tem: CÜd : 2, Sayfa : 1036.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/199-200.

[369] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/200-201.

[370] Bu nadis-i serifi, Beyhaki, Bezzar ve Taberant tahriç etmislerdir. Fadlu'llah: CIM : 1, Sayfa ; 278.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/201.

[371] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/201.

[372] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/201.

[373] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/201.

[374] Müslim: (53) Kitabü'z-Zühd, Bab : 18, Hadîs : 74. El-îstiab: Cild : 4, Sayfa : 215. El-îsâbe: Cild : 4, Sayfa : 217, Sayi: 1254, Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa : 279, 280.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/202-203.

[375] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/203.

[376] Diger hadîs kltablarmda bu fiadîs-i serife rastlanamanustir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/204.

[377] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/204.

[378] Buharl: Muhtasar Tecrîd-i Sarih tere : Cild : 1, îman babi, Hadîs : 28. Müslim : (27) Kitabü'1-îman, Hadîs : 38-46. Ebu Davud: Kitabü'l-Edeb, Köle hakki babi. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 281-283.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/204-205.

[379] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/205-206.

[380] Bu hadîsi Imam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'llah : Cüd : 1, Sayfa : 284.

[381]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/206.

[382] Bu haberi, Imam Ahmed tahriç etmistir. Fadîu'îîah : Cild : 1, Sayfa : 285.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/206-207.

[383] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/207.

[384] Feysu'l-KadiT: Cild : 1, Sayfa : 292, Sayi : 7350. Müslim: (27) Kitabü'1-îman, Hadîs : 41. Muvatta: (54) Kitabü'l-Istîzan, (16.) Bab :El-Emru bi'1-Marûf, Cild : 2, Sayfa : 980, Hadis : 40. Fadlu'ltah; Clîd : 1, Sayfa: 285.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/207.

[385] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/208.

[386] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/208.

[387] Bu hadls-i serif için 189 sayili hadise müracaat edilsin.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/208.

[388] Müsned-i Ahmed: CUd : 4, Sayfa : 132, Birinci baski. Fadlu'llah: CUd : 1, Sayfa : 286.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/209.

[389] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/209.

[390] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/209-210.

[391] Buhari: (96) Kitabü'n-Nafakat, (8.) Bab : Vusûbü'n-Nefakati Alel-Ehli ve'l-u Iyal. Fadlu'lîah : Cild : 1, Sayfa : 287.

[392] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/210.

[393] Ebu Davud : (9) K. Zekât Babti'n fi Sileti'r-Rahmi, Cild : 1, Sayfa : 393. Nese'î: (23) Kitabü'z-Zekât, Bab: 53, 54. El-Müstedrek: Kitabü'z-Zekât, Babü'l îfa-t 11'1-Akriba'i Azamü li'l-Ecri, Cild : 1, Sayfa : 415.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/210-211.

[394] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/211.

[395] Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 288, 289.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/211-212.

[396] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/212.

[397] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/212.

[398] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/212.

[399] Buharî: (49) KItabü'I-Itk, (18.) Bab: Izâ etâhu hadimuhu bita'amihi. Müslim: (27) KItabÜ'l-Eyman, (10.) Bab : It'amü'l-Memlûki mimma ye'fculu. Hadîs : 42.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/213.

[400] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/213.

[401] Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 291, 292. Kamusu'l- A'lâm : CÜd : 4, Sayfa : 2957. Eî-tstidb: Cild : 2, Sayfa : 176, 177. El-Isabe: Cild : 2, Sayfa : 181, Sayi: 4073.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/214.

[402] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/214-215.

[403] Buhari: (49) Kltabü'1-Itk, Bab: 16. MÜilim: (27) Kitabü'l-Eyman, Bab : 11, Hadîs : 43. Ebu Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, Memlûl babi. Fadîu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 293.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/215.

[404] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/215.

[405] Buharî: (56) Kitabü'l-Cihad, Bab : 145.Müslim: (1) Kitabül-îman, Bab; 68, Hadîs ; 241.îbnî Mace: (9-) KitabÜ'n-Nikâh, Bab : 42, Hadîs : 1956. Fadlu'llah : Cild : .1, Sa;yfa : 294, 295. Tirmizî: KitabÜ'n-Nikâh, (23.) Bab : Fi Fadli Îtaki'l-Emeti Ve tezevvuciha, Hadîs: 1124.Nesat: KîtabÜ'n-Nikâh, Bab : Atki'r-Resuli Cariyetebu Sümme yetezevvecuha, Cild : 6, Sayfa : 115.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/216-217.

[406] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/217.

[407] Buharl: (49) KItabü'1-Itki, (17.) Bab: Karahlyetl'l-Tetavüli Alfi'^-Rakik.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/217.

[408] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/217.

[409] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/218.

[410] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/218.

[411] Buharî: (11) Kitabü'1-Cuma, (11.) Bab:Babü'l-Cumuati fi'1-Kura ve'1-Muduni. Müslim: (33) Kitabü'l-tmare. (5.) Bab. Hadîs; 20. Fadîu'îlah; Cild : 1, Sayfa : 296, 297.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/218-219.

[412] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/219.

[413] Fadîu'llah: Cild: 1, Sayfa: 296, 297.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/220.

[414] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/220.

[415] Buharî: (49) Kitabü'1-Itk, (16.) Bab: Babü'1-Abdi iza Ahsene ibadete Rabbihi ve Nasaha Seyyidehu. Müslim: (27) KItabü'l-Eyman, (11.) Bab, Hadîs: 44. Fadlu'ltah : Cild : I, Sayfa : 298.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/220-221.

[416] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/221.

[417] Buharl: (49) K. Itk, (17.) Bab : KerahiyetI't-Tetarull Ale'r-Rakiki. Müslim: (40) Kitabü'I-EIfaz : (3.) Bab, Hadîs : 17-15.Fadlu'llah: Clld : 1, Sayfa: 299. (Bu hadîsi ayrica Nese'î ve Ibni Hibban tahriç etmislerdir.)
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/221.

[418] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/221-222.

[419] Fadlu'llah-is-Samed: Cild : 1. Sayfa: 300, 301. (209 sayili hadîs-i serife bakilsin.)
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/222.

[420] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/222-223.

[421] Ebu Davud: (40) Kitabti'1-Edeb. Bab: 9. Müsned-i Ahmed : Cild : 4, Sayfa: 23-25 (tik baski). Fadîu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 301, 302.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/223.

[422] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/224.

[423] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/224.

[424] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/224.

[425] Buharî: (10) Kitabü'1-Ezan. (18.) Bab: Babu'l-Ezani li'1-Müsafiri Izakanû cema'aten. Müslim: (5) Kitabü'l-Mesacid, (53.) Bab, Hadîs : 292. Eî-lsabe: Cild : 3, Sayfa : 322, Sayi : 7619. El~Isttab : Cild : 3, Sayfa : 354. Fadlu'lîah: Cild r 1, Sayfa: 303, 304.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/225.

[426] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/225-226.

[427] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/226-227.

[428] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/227.

[429] Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, Babün fi Sükri'l-Marûfi.Tirmizî: (25) Kitabü'l-Birri, (87.) Bab : Ma cae ü'1-Mutesebbi'i bi-ma lem yutahu. Hadîs No. 2-103. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 306-308.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/227-228.

[430] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/228-229.

[431] Ebu Davud : (9) Kitabü'z-Zekât, (38.) Bab : Atiyyetü Men Se'ele bi-llah. Fadîu'llah: CilcL : 1, Sayfa : 308, 369.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/229.

[432] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/229.

[433] Ebû Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (11.) Bab : Fi Sükril-Maruf. Fadîu'llah: Cild : 1. Sayfa : 309. Nese'î: KitabÜ'1-Edeb.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/230.

[434] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/230-231.

[435] Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (11.) Bab: Fi Sükri'l-Ma'rufi. Tirmizî: (25) Kitabü'l-Birri, Bab : 35.
Miisned-i Ahmed: Hadîs : 7495, 7926, 8C06 ve ilk baski C : 2, Sayi: 388.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/231.

[436] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/231.

[437] Faâlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 310, 311.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/231.

[438] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/232.

[439] Buharl; (49) KltabÜ'1-Itk, (2.) Bab : Eyu'r-Rikabi Afdal. Buharl, Tecrid-i Sarih tercemesi: Cild : 7, Sayfa : 444, Hadîs : 1112. Nese'î: Itk ve Cihad babi, Cild : 6, Sayfa : 19. Müslim: Kitabul-îman, (1.) Bab: 34. Hadîs: 136. Müsned-i Ahmed: Itk babi, Cild; 5, Sayfa: 150 (ilk baski). Darimi: (20) Kitabü'r-Rikak, (28.) Bab. Hadîs: 2741.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/232-233.

[440] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/233.

[441] Fadîu'llah: Cild : 1, Sayfa: 313, 314. El-I$abe: Cüd : 3, Sayfa : 214, Sayi : 7061. El-îstiab: Cild : 3, Sayfa : 244. ÜsdÜ'l-GaVe; Cild; 4, Sayfa: 191.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/234.

[442] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/234-235.

[443] Fadîu'îlah: Cild : 1. Sayfa : 214, 215.El-tsabe: Cild : I, Sayfa : 319, Sayi: 1666.El-îstiab: Cild : 1, Sayfa : 360.Ebu Davudi Tayalisi: Sünen'de;Abdu'1-Gani b. Said : Edebü'l-Muhaddis'de tahriç etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/235-236.

[444] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/236-237.

[445] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/237.

[446] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/237.

[447] Buharl: (78) Kitabü'1-Edeb, (33.) Bab : Küllü Ma'rûfin Sadaka. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 316.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/237-238.

[448] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/238.

[449] Buhari: (78) Kitabü'1-Edeb, (33.) Bab: Küllü Marûfin Sadaka. Müslim: (12) Kitabü'z-Zekât, (16.) Bab. Hadîs: 55. Fadîu'llah: Cild : 1, Sayfa : 317, 318.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/238-239.

[450]

220 sayili hadîs-i serife bakiniz.

[451] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/239.

[452] Müslim: (12) Kitabü'z-Zekât, Bab : 16, Hadîs: 53. Fadlullah: Cilt: 1, Sayfa: 319, 324.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/240.

[453] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/240-241.

[454] Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, (36.) Bab, Hadîs : 131.Ibni Mace: (33) Kitabü'1-Edeb, (7.) Bab : Îmatatu'1-Eza Ani't-Tarik,Hadîs : 3681.Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 324, 325.El-Istiab : Cild : 4, Sayfa : 25.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/242.

[455] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/242-243.

[456] Buharî: (10) Kitabü'1-Ezan, (32.) Bab: Padlu't Tebcir Ila'z-Zahr. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, (36.) Bab, Hadîs : 127. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 325.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/243.

[457] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/243.

[458] Buharî: K. Ezan'in sonu.Müslim: (5) K. Mesacld, (14.) Bab : En Nahyu ani'l-busakifi'l Mescid, Hadîs : 57. Ibni Mace: (33) K. Edeb, (7.) Bab (Îmatatu'1-Ezâ ani't-Tariki, Hadîs : 3683. MÜsnedi Ahmed: Cild : 5, Sayfa : 178, 180 (1. basiti).
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/243-244.

[459] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/244.

[460] Bu hadîs-i serifi Imam Ahmed tahriç etmistir. El-Isabe: Cild : 2, Sayfa : 375, Sayi: 5034. El-lstiab : Cild : 2, Sayfa : 373.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/245.

[461] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/245.

[462] Bu hadîs-i serifi Hâkim. Bezzar ve Ibni Hibban tahriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/245-246.

[463] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/246.

[464] Müslim: (12) Kitabü'z-Zekât, (16.) Bab : Beyan Enne's-me's sadakati yeka-u, Hadîs : 52. Ebu Davud : (40) Kitabü'z-Zekât, (60.) Bab : Fi'1-Maûneti Li'1-Müslim.El-Istiab : Cild : 2, Sayfa : 276.El-Isabe: Cild : 2, Sayfa : 306, Sayi : 1647.Kamusu'l-A'lâm: Cild : 3, Sayfa : 1935. 231 sayili hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/246.

[465] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/246-247.

[466] Ebu Davud: (39) Kitabü's-Sünnet, (10.) Bab: En-Nehyu An Sebbl Ashabi ResulIIlah.Müsnedi îmam Ahmed: Cild : 5, Sayfa: 437, 439 (1. baski), Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa; 328-330.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/247-249.

[467] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/249.

[468] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 331.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/250.

[469] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/250.

[470] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/251.

[471] Bu rivayete, diger hadîsti serif kaynaklarinda tesadüf edilememistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/251.

[472] Bu hadîs-i serîf diger meshur alti hadîs kitabinda mevcut degildir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/251-252.

[473] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/252.

[474] Kaynak Için 239 No.lu hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/252.

[475] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/252-253.

[476] Ebu Davud : (40) Kitabti'1-Edeb, (49,) Bab : Babun fi'n-Nasihati. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 333, 334.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/253.

[477] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/253.

[478] Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (35.) Bab : Fl'1-GaybetI. Fadîu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 334-336. El-Isabe: Cild : 3, Sayfa : 240, Sayi: 7930.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/253-254.

[479] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/254.

[480] Ebu Davud : (40) K. Edeb, (85.) Bab: Men Ye'huzu's-sey'e Ale'l-MizahI. Tirmizl: (31) Kitabü'l-Fiten, Bab : 3. Fadîu'üah: Cild : 1, Sayfa : 336, 337.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/255.

[481] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/255-256.

[482] Müslim: (33) Kitabü'l-Imare, (38) Babü Fadl I'aneti'1-Gazi Pi sebi'lil-lab, Hadîs : 133. Elm Davud: (40) KitatoTl-Edeb, (115.) Bab : Fi'd Dâlli Ale'l-Hayri. TirmîsA: (39) KitabÜ'I-îlm, Bab : 14. Fadlu'llah: Clld : 1, Sayfa : 337, 338.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/256.

[483] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/256-257.

[484] Buhari: (51) K. Hibe, (28.) Bab: Kabûli'l-Hedlyyeti Minc'i-Mügrikin. Müslim: (39) Kitabü's-Selâm, Bab : 17, Hadîs : 45. Ebu Davud: (38) K. Diyat, (S.) Bab :

Pi'men Sekiye Rccülen Sümmen. Fadlu'llah: Cild : 1, Ssyfa : 338, 339. Müsnedi'î Imam Ahmed: Sayi : 2785.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/257.

[485] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/257-258.

[486] Ebu Davud: (40) K. Cild : 2, Sayfa : 550, (4.) Babü'n Pi't Tecavüz. BuharI: (65) KitaM't-Tefsir, (7.) Bata : Sûreti'1-Araf. Taberi Tefsiri: Eser numarasi : 15538, 1554I (K. baski: El-Babi, 1373) Cild : 9, Sayfa : 154. El-tstidb : Cild : 2, Sayfa : 291-298. El-îsabe: Cild: 2, Sayfa: 301, Sayi: 4682. Fadlu'lîah: Cild: 1, Sayfa: 340, 341. Kamusu'l-A'lâm: Cild: 4, Sayfa: 3101.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/258-259.

[487] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/259-260.

[488] Müsned-i Imam Ahmed: Nu. 2136 — 2556. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 342, 343.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/260.

[489] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/260.

[490] Buhari: (65) Kitabü't-Tefsîs, Fetih Sûresi, (3.) Bab : Innâ Erselnake Sahiden ve...
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/261-262.

[491] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/262-263.

[492] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/263.

[493] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/263.

[494] Fadlu'îlah : Cild : 1, Sayfa : 343-346. Ebu Davud: (40) K. Edeb, (37) Babü'n ü'n Nehyi Ani't Tecessüsi. Eî-Müstedrek: Kitabü'l-Hudud, Cild : 4, Sayfa : 378. Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 347, 348. Ibni Hibban da Sahih'inde tesbit etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/263-264.

[495] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/264.

[496] Bu hadîs Küttib-i Sitte'de mevcut degildir. Ancak bunu Taberanî tahriç etmistir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 248, 249.Taberanî: Mecma'uz-Zevaid : Kitabü'i-Menakifc, Babu Ma Cae fi:i Hasen (R.A.) Cild : 9, Sayfa : 176.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/264-265.

[497] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/265.

[498] Buhari (78) Kitabü'1-Edeb, (68.) Bab : Et-Tebeosümti ve'd-Dahik. Müslim: (44) Kitabü Fezaili's-Sahabe, (29.) Bab, Hadîs : 135. El-Isabe: Cild : 1, Sayfa : 234, Sayi : 1137. El-îstiab: Cild : 1, Sayfa : 234. Kamusu'l-A'lâm: Cild : 3, Sayfa : 1782. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 349. Bundan önceki hadîs-i serife bakiniz.Buharli (65), K. Tefsir, Ahkâf sûresi (46/2) Felemma Re'evhu Arifan. Müslim: Kitabti'l-Istiska, (3.) Bab : Hadîs : 16. Ebu Davud; (40) K. Edeb, (104) Babu ma yekûlü iza haceti'r-Rih. Fadlu'llah ; Cild. ; 1, Sayfa : 350.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/265-266.

[499] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/266.

[500] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/267.

[501] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/267.

[502] Tirmîzi: (34) Kitabü'z-Zühd, (2.) Bab : Meni't Teka'l Maharim... Ibnî Mace: (37) K. Zühti, (24) Babü'l Vera-i ve't Takva, Hadîs : 4217. Fadlu'llafr ; ÇiîG; 1, Sayfa : 351, 352.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/268.

[503] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/268.

[504] Ibni Mace: (37) Kitabü'z-Zühd, (19) Babü'l Hüzni ve'l Buka-I, Hadîs : 4193. 252 sayili hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/268-269.

[505] 252 ve 253 sayili hadîslere bakiniz. Sahih-i Buharî'de de (Lâ Tes'elû an esyae) Âyetinin tefsirinde bu hadîsin bir kismi tesbit edilmistir. Imam Ahmed, Müsned'inde ve Ibni Hibban Sa-hih'inde tamamini tesbit etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/269.

[506] Bu hadîsi Ibni Hibban ve îmam Ahmed tahriç etmislerdir. Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 354.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/270.

[507] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/270.

[508] Tirmizi: (34) Kitabü'z-Zühd, (39.) Bata : Ma cae fi Maiseti's Sahabeti, Hadîs : 2370.
Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (114.) Bab : Pi'l Mesvereti. Ibni Mace: (33) K. Edeb, (37.) Bab : El-MÜstesaru Mütemen, H. 3745. El-îstiab: Cild : 4, Sayfa : 199. El-Isabe: Cild : 4, Sayfa : 209, Sayi : 1199. Hakim MÜstedrek'te: Ibni Hibban : Sahih'de tesbit etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/271-272.

[509] Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 357.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/272-273.

[510] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/274.

[511] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/274.

[512] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/274-275.

[513] Hadîsin 1. bölümü : Ibni Mace: Mukaddime, Bab : 4, Hadis : 34. Hadîsin 3. bölümü : Ibni Mace: Mukaddime, Bab : 8, Hadîs : 53. Fadîu'llah : Cild : 1, Sayfa : 358.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/275.

[514] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/275-276.

[515]

(Aranizda selâmi yayin) kismina kadar: Müslim: (1) Kitabü'1-îman, (22.) Bab. Hadîs : 93. Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (131.) Bab: îfsai's-Selâm. Fadlu'llah: Cild : I, Sayfa : 359, 360.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/276.

[516] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/277.

[517] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/278.

[518] Bu hadîs-i serif Kütübi Sitte'de yoktur. Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 360, 361.

[519] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/278.

[520] Bu eseri, tbni Hibban «Ravzatu'l-Ukalâ»'da tahriç etmistir.Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 361.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/278-279.

[521] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/279.

[522] Bu eser için baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/279.

[523] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/279.

[524] Buhari: (78) Kitabü'1-Edeb, (90.) Bab : Ma Yecûzu Mine's SiTi ve... Müslim: (43) Kitabü'I-Fezail, (18.) Bab: Hadîs: 70-73. Fadlu'llah: Cild : X, Sayla : 363-365.

[525] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/280.

[526] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/280-281.

[527] Tirmizi: (25) Kitabü'l-Birri, (57.) BaiJ; Ma Cae fil Mizahi. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 365.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/281.

[528] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/282.

[529] Kütüb-i Sitte'de bu eserç rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/282.

[530] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/282.

[531] Fadlu'llah: Cild: 1, Sayfa: 366.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/282-283.

[532] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/283.

[533] Ebu Davud: (40) Kitabtt'1-Edeb, (84.) Bab : Ma Cae fi'l Mizah, Cild: 2. Sayfa : 596 (I. baski, 1952). Tirmizi: (25) K. Birri, (57.) Bab : Ma Çae fi'l Mizah, Hadîs : 1992. Fadlu'llah: Cild : 1. Sayfa ; 366, 367.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/283.

[534] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/283-284.

[535] Buharî: (78) KitabÜ'1-Edeb, (18) BabÜ'l inblsatJ lla'n Nas. Müslim: (38) Kitabü'1-Adab, Bab (5), Hadîs: 30. tbni Mace: (33) Kitabü'1-Edeb, (24) Babü'n fi'l Mizah. Fadlu'llah; Cüd : 1, Sayfa : 367, 368.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/284.

[536] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/285.

[537] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/285.

[538] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/285.

[539] Tirmizî: Ebvabü'l-Birri Ve's Sileti, (63.) Bab. Hadîs: 2070.

[540] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/286.

[541] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/287.

[542] Buharî: (78) K. Edeb, (39) Babu HüsnI'l Huluki Ve's Scha-i ve Ma... Müslim: (43) Kttabü'l-Fezail, Bab: (16), Hadîs: 68.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/287.

[543] 270 ve 271 sayili hadîs-i seriflere bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/287.

[544] Bu hadis Kütüb-i SItte'de mevcut degildir.MÜsnedl îmam Ahmed; CHd : 2, Sayfa: 381. (I. baski).
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/288.

[545] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/288.

[546] Buharî: (61) Kitabü'l-Menakib, (23.) Bab : Sifatü'n-Nebî (S.A.V.) Müslim: (45) Kitabü'l-Pezail, Bab: (20), Hadîs: 77. Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 372.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/288-289.

[547] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/289.

[548] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/289-290.

[549] Bu eseri îman bahsinde îmam Ahmed ve Hâkim tahriç etmislerdir. Fadlu'îlah: C. 1, S. 373.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/290.

[550] Buhari: (81) Kitabü'r-Rikak, (15.) Bab: El-Ginâ, Gina'n-Nefsi. Feyzül-Kadîr : Cild : 5, Sayfa: 358, Sayi: 7579 (Buhari hadîsi). Müslim: (12) Kitabu'z-Zekât, (40.) Bab, Hadîs: 120. Müsned-i Imam Ahmed: Cild: 2, Sayfa: 390 (I. baski). Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 374.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/291.

[551]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/291.

[552] Buhari: (78) Kitabü'1-Edeb, (39.) Bab : HÜsnü'l-Huluki Ve's-Seha-i Ve Ma Yukrehu.
Müslim, (43) Kitabu'l-Fezail, (13.) Bab, Hadîs: 51. Tirmm: Semaîlü'r-Resûl (S.A.V.) eserinde. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 374.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/292.

[553] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/292.

[554] Bu hadîs-1 serif Kütüb-i Sitte'de mevcut degildir. Fadîu'llah: Cild : 1, Sayfa : 375-376.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/292-293.

[555] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/293.

[556] Fadîu'llah: Cild : 1, Sayfa : 377, 379. 278 sayili hadîse bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/293.

[557] 278 sayili hadîse bakiniz.Buharî: (78) Kitabü'1-Edeb, (39.) Bab : Hüsnü'1-Huluk-i Ve... Müslim: (43) Kitabü'l-Fezail, (14.) Bab, Hadîs : 56. Fadîu'llah : CIld : 1, Sayfa : 377.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/294.

[558] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/294-295.

[559] Nesaî: (25) KîtabÜ"l-Cihad. (8.) Bab : Fadlu Men amile Pi SebUI-Uahi Alâ Kademini. tbni Mace: (24) KItabü'l-Cihad, (9.) Bab, Hadis : 2774. Müsned-i Imam Ahmed: Cild : 2, Sayfa : 342 (I. baski). Fadîu'Uah: Cild : 1, Sayfa : 379.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/296.

[560] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/296-297.

[561] Tirmizi: (25) Kitabü'l-Birri ve's-Silât (41,) Bab : Ma Cae Fi-1 Bahîl. Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa : 380.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/297.

[562] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/297.

[563] Bu haber için baska kaynaga rastlanamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/297-298.

[564] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/298-299.

[565] Bu hadis, Kütüb-ü sitte'den yalniz Ebu Davud'un Sünen'inde vardir.ravisi Ebu hüreyre degil, Hz.Aise (r.a.) dir.Fadlu'llah:Cild:1.Sayfa:381-384. Ebu Davud: (40) Kitabü'l Edeb, (7). Bab: Fi-Hüsnü'l-Huluk-i.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/299.

[566] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/299.

[567] Bu hadîsi Imam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 384. Bak. 284 No.Iu hadîs).
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/299-300.

[568] Bu haberi, Hafiz îbnî Hacer tsabe'sinde : (Cild : 1, Sayfa : 543-544) tahriç etmistir. Fadlu'îlah; Cild ; 1, Sayfa : 384-385.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/300.

[569] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/300.

[570] Bu hadîsi imam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'îîah: Cild : 1, Sayfa : 385-386.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/300-301.

[571] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/301.

[572] Bu haberi îmam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayla : 387.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/302.

[573] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/302-303.

[574] Ibni Mace: (37) K. Zühd, (29.) Bab: Zikri'z-Zünûb, Hadîs:. 4246. Tirmizî; (61) Ebvabü'1-Birr; Ve's-Sileti, Bab: Ma Câe Fi Hüsni'l-Hulki, Hadîs No. 2072. El-Müstedrek: Kitabü'r-Rikak, Cild : 4, Sayfa : 324. Fadlu'llah: Cild: 1, Sayfa: 387-388. Ayrica bunu Imam Ahmed tahriç etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/303.

[575] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/303-304.

[576] Baska kaynaklarda bu habere rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/304-305.

[577] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/305.

[578] Il)ni Mace: (31) KItabü't-Tibb, (1.) Bab : Ma Enzellellahu Dacn îlii Enzele Devaen, Hadîs : 3436. Tirmizî: Ebvabü't-Tib. (3.) Bab : Ma Câe Fi'd-Devai Ve'1-Hassialeyhi. Hadîs : 2109. tCild : 3, Sayfit : 1U9) Ebu Davud: (27) Kitabü't-Tib, (1.) Bab : Babü'r-RecÜIi Yetedava. El-Müstedrek: Kitabü't-Tib Hayrü Ma Ûtiye'l-Müslimü Hulûkün Ha-sen. (Cild : 4, Sayfa : 199)
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/305-306.

[579] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/306-307.

[580] Buharî: (1) Kitabti Bedi'l-Vahyi, (5.) Bab : Haddese Sena Abdan. Müslim: (43) Kitabü'l-Fezail, (12.) Bab, Hadîs; 50. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 391-392.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/307-308.

[581] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/308.

[582] Müslim: (22) Kitabü'l-Müsakat, Hadîs: 30.Tirmizî; (65) K. Buyu, Bab : Ma Câe Fi Inzari'l-Mu'siri Ve'r-Rifki Bini. Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa : 392-393.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/308-309.

[583] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/309.

[584] Izahat için, 289 sayili hadîs-i serife bakiniz. Ibni Mace: (37) Kitafcu'?-2ü!icl, (29.) Bab : Hadîs : 4246. Ttrmizî: (28) Kitabü'l-BirrJ, (6?.) B^b, Hadîs : 2005. El-Müstedrek: Kitabü'r-Rikak. Ciîd : 4, Sayfa : 324. Fadlu'llah: CJld : 1, Sayfa : 393.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/309-310.

[585] Müslim : (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs : 14-15. Tirmizi: (37) Kitabti'z-Zühd, (52.) Bab, Hadîs : 2390.Darimî: (20) Kitabü'r-Rikak, (73.) Bab : Fi'1-Birri Ve'1-îsmi, Hadis ;2792-2793. (Cild : 2, Sayfa : 230)
Hakim: Kltafcü'I-Buyû', Cild : 2, Sayfa : 14.Ayrica Imam Ahmed ile Ebu Avane Birr babinda, bu hadîsi tabriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/310.

[586] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/310-311.

[587] Fadlu'îlah: CIld : 1, Sayfa: 395-397. El-Isabe: Cild : 1, Sayfa: 230, Sayi: 1110 ve Cild: 2, Sayfa: 522, Sayi : 5799. El-îsttdb: Cild: 1, Sayfa: 254 ve Cild: 2, Sayfa: 496. KÜtüb-l Sitte'de bu hadîs mevcut degildir. TcLberani'nin Kebir ve Evsat'da isbat ettigim Heysemi «Mec'mau'z-Zevaid» (C. 9, Sayfa ; 314-315) de tesbit etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/311-312.

[588] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/312-313.

[589] Buharî: (81) K. Rikak, (32.) Bab : Ma Yukrehu MIn Kiylin ve Kal. Müslim: (30) Kitabü'I-Ekdiye, Hadis : 12-14. Bu rivayet; Bu eserin 16 ve 460 No.lu hadîslerinde isbat edilmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/313-314.

[590] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/314-315.

[591] Bu hadîs-I serif için 279 sayili hadîsin açiklamasina bakiniz. Buhari: (78) Kitabü'l Gdeb, (39.) Bab : Htisnül Huluk Ve's-Seha-i. Müslim: (43) KItabü'l-Fezail, Hadîs : 56.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/315.

[592] Bu hadîs-i serif Küttib-i Sitte'de yoktur. Ancak bunu Imam Ahmed ve Ebu Avane Zekât bahsinde, Ibni HiWan ye Hâkim Diyat bahsinde tahriç etmislerdir. Fadlu'llah; Çüd ; 1, Sayfa : 400.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/315-316.

[593] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/316.

[594] Tirmizî: (34) Kitabü'z-Zühd, (21.) Bab: Ma Cae Fl'z-ZehadetI Pl'd-Dünya. Hadîs : 2449. (Cild : 4, Sayfa : 5) Ilmi Mace: (37) Kitabü'z-Zühd, (9.)" Bab, Hadîs : 4141. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 400-401.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/317.

[595] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/317-318.

[596] Ibni Mace: (12) K. Ticarat, (1.) Bab : Hassi Ale'l-Mekasib, Hadîs: 2141. Fadlu'llah : CIld : 1, Sayfa : 301-302.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/318-319.

[597] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/319.

[598] Daha önce geçen 295 sayili hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/320.

[599] Buhârî: (56) KitabÜ'l-Cihad, (24.) Bab : Secaati Fi'1-Harbi ve'1-Cubni. Müslim: (43) Kitabü'l-Fezail, Hadîs : 48. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 403-404.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/320-321.

[600] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/321.

[601] Tirmizl: (27) Kitabü'l-BIrri, (45.) Bab : Ma Cae Fi Talâkati'l-VechL Hadîs : 1971.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/321.

[602] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/321-322.

[603] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 404.Buhârî: (49) Kitabü'1-Itk, (2.) Bab : Eyyü'r-Rikabi Afdal. Müslim: (1) Kitabü'1-îman, Hadîs: 136. Müsnedi Imam Ahmed: Cild : 5, Sayfa : 150. (I. Baski) Tafsilât için 220 sayili hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/322-323.

[604] Buhârî: (24) Kitabü'z-Zekât, (30.) Bab : Ala Külli Müslimin Sadakatin. (78) Kitabü'1-Edeb, (33.) Bab. Her ma'ruf sadakadir. Müslim: (12) Kitabü'z-Zekât, (16.) Bab, Hadîs: 55.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/323.

[605] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/324.

[606] Tabureni ve Bezzar : H. Kcysemî: Mecmau'z-Zevaid KItabü'l-Ed'iye, Cild : 10, Sayfa : 173-174. Miskatü'l-Mesabih: Cild : 2, Sayfa : 765, Hadis : 2500. Feyzu'l-Kadîr: Cild : 2, Sayfa : 139, Sayi: 1519. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 405-407.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/324.

[607] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/324-325.

[608] El-MÜstedrek : Kitabti't-Tefsir, Sûretü'l-Mü'minûn, Cild : 2, Sayfa : 392. Tabakat-ü îbni Sa'd: Cild : 1-2, Sayfa : 89. Nesaî: Tefsir'de. Bu hadîs-I serîf KütÜb-i Sitte'de mevcut degildir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/326.

[609] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/326-327.

[610] Tirmizl: Cild : 6, Sayfa : 224, Hadîs : 2020. El-Müstedrek : Kitabü'l-îraan, Cild : 1, Sayfa : 47. Fadlu'llah : Cild ; 1, Sayfa : 408.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/327-328.

[611] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/328.

[612] Bu hadîs-i serif Kütüb-i Sltte'âe mevcut degildir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/328.

[613] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/328.

[614] Buharl: (78) Kitabü'1-Edeb, (38.) Bab. (Peygamber fahis degildi.) Müslim: (39) Kitabü's-Selâm, Hadîs : 10.Ibni Mace: (33) Kitabü'1-Edeb, (13.) Bab: Reddi's-Selâml Ala Ehli'z-Zimmeti. Hadis : 3698. Fadîu'llah; Cild : 1, Sayfa : 409, 410.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/329.

[615] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/329.

[616] Tirmizî: (28) Kitabü'l-Birri, Cild : 6, Sayfa: 199, Hadîs: 1978. Fadîu'llah: Cild : 1, Sayfa : 312-313.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/330.

[617] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/330.

[618] Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, (26.) Bab, Hadîs : 98-100. (Bu rivayetin manasina yakindir.)Tirmizî: (28) Kitabti'l-Birri, (78.) Bab, Hadîs: 2026. (Bu rivayetin manasina yakindir.) Fadîu'llah; Cild: 1, Sayfa; 411-412.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/330.

[619] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/330-331.

[620] Bundan önceki hadîs-i seriflere bakiniz. Bu haberi, Ibni Hibban «Rav-zatü'l-Ukalâ» kitabinda tahriç etmistir. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa ; 412.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/331.

[621] Bu haberin kaynagina diger hadîs kitaplarinda rastlanamamistir.

[622] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/331-332.

[623] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/332.

[624] Müslim: (45) Kitabü'l- Birri, Hadîs : 85-86. Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (45.) Bab : Pl'1-Lâln, Cild : 2, Sayfa:575/1952 Misir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 413.Müsned-i Imam Ahmed: Cild ; 6r Sayfa : 448. (I. Baski)
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/332.

[625] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/332-333.

[626] Müslim: (45) Kitabü'l-BJrri, Hadîs: 84. El-Müstedrek: Kitabü'1-îman, Cild : 1, Sayfa : 47. (Mana bakimindan bu rivayete yatindir.) Fadlu'llah : Cild : I, Sayfa : 414.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/333.

[627] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/333.

[628] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/333.

[629] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/333.

[630] Bu hadîs-i serifi Beyhakî Su'abü'l-îman'da tahriç etmistir, Kütüb-i Sitte'âe yoktur. Fadlu'llah: CIld : 1, Sayfa : 415, dip not.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/334.

[631] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/334.

[632] Ebu Davud : (40) Kitabü'1-Edeb, (45.) Bab: Fi'1-La'in. Tirmizî: (25) K. Birri, (48.) Bab: Ma Cae Fi'1-La'in. Hadîs : 1977. El-Müstedrek: Kitabü'1-îman, Cild : 1, Sayfa : 48. Feyzu'l-Kadir: Cild : 6, Sayfa : 420, Hadîs : 9863. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 415.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/335.

[633] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/335.

[634] Müslim: (45) Kitabü'KBirri, Hadîs; 87. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 415.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/335-336.

[635] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/336.

[636] Buhârî: (78) Kitabü'1-Edeb, (50.) Bab : (Nemime). Müslim: (1) Kitabü'1-îman, Hadîs : 168-170, Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (33.) Bab : Fi'1-Kattat. Ttrmizi: Ebvabü'l-Birri, Babü Ma Cae Fi'n-Nemmam. Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa : 416-417.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/336.

[637] Ihya-i Ulûm, Cüz : 3, Sayfa : 135.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/336-337.

[638] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/337.

[639] Müsned-î Imam Ahmed: Cild : 6, Sayfa : 459. (I. Baski) Kisaltilmis olarak : Ibni Mace : Hadîs: 4119. Beyhâkî tahrlç etmislerdir. Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 419, dip not.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/337-338.

[640] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/338.

[641] Bunu Bey haki: Su'abü'1-îman adli eserde tahriç etmistif. Fadlu'lîah : Cild : 1, Sayfa : 420.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/339.

[642] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/339.

[643] Hadîs hafizi: MIzzî, Tehzibu'l-Kemal adli eserde nakl etmistir. Baca kaynaklarda bu habere rastlanamamistir.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/340.

[644] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/340.

[645] Bu haber Için baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/340.

[646] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/340.

[647] Diger kaynaklarda bu habere rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/341.

[648] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/341.

[649] Diger kaynaklarda bu habere rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/341-342.

[650] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/342.

[651] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/342.

[652] Ebu Davud: (40) K. Edeb, (63.) Bab: Fi'1-Elkab, Cild: 2, Sayfa: 587. Tirmizî: (44) Kitabü't-Tefsîr, Hücurat Sûresi, Hadîs : 3264. timi Mace: (33) Kitabü'1-Edeb, (35.) Bab, Hadîs: 3741. Müsned-î Imam Ahmed : Cild : 4, Sayfa : 69. (I. Baski) El-Müstedrek: Kitabü't-Tefsir, Cild : 2, Sayfa : 463. Fadîu'îlah : Cild : 1, Sayfa : 422-423.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/342-343.

[653] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/343.

[654] Baska kaynaklarda bu habere rastlanamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/343-344.

[655] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/344.

[656] 312 sayili hadîs-i serife bakilsin. Tirmizî, Hadîs: 1978.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/344-345.

[657] Buhârî: (52) Kitabü'g-Sehadat, (16.) Bab: îza Zekkâ Recülen. Müslim: (53) Kltabü'z-Zühd, (14.) Bab, Hadîs : 65-66. Ebu Davud: K. Edeb, (10.) Bab, Cild : 2, Sayfa : 553 (Misir bas.) Cild : 1, Sayfa ; 425-426.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/345.

[658] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/346.

[659] Buhârî: (78) K. Edeb, (54.) Bab : Ma Yükrehu Mine't-Teraadühi. Müslim: (53) Kitabti'z-ZÜhd, Hadîs : 67, CIM : 1, Sayfa ; 426-427.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/346.

[660] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/346.

[661] Baska kaynaklarda bu habere rastlanamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/347.

[662] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/347.

[663] Bu haberi, Beyhakî ve Ibni Mace Hz. Muaviye'den baska bir rivayetle ayni manada tahriç etmislerdir. (Hadîs : 3743) Fudlu'llah; Cild : 1, Sayfa ; 427.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/347.

[664] Tirmizî: (50) K. Menakiü, Cüz : 9, Sayfa : 346, Hadîs : 3797-3882. El-Müstedrek: Marifetü's-Sahabeti, Cild : 3, Sayfa : 233. Fadlu'llah: CIld : 1, Sayfa : 427-428.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/348.

[665] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/348-349.

[666] Buhârî: (78) KItabü'1-Edeb, (38.) Bab : Lem Yefcun-I Nebiyyü CS.A.V.) Fahisen ve-la Mütefahiiisen. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs : 73. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 429-430.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/349-350.

[667] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/350.

[668] Müslim: (53) Kitabü'z-Zühd, Hadîs: 68. TirmIzî: Ebvabü'z-Zülid, Babu Kerahiyeti'l-Midhati Ve'1-Meddahin, Hadîs : 2504. Ebu Davud : K. Edeb, Babü'n FI Kerahiyeti't-Temaduh-i, C. 2, Sf. 553. Feyzuî'kadlr: Cild : 1, Sayfa : 362, Hadîs : 646. Fadlu'îlah : Cild : 1, Sayfa : 431-432.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/350-351.

[669] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/351.

[670] Bundan önceki hadîs-1 seriflerin açiklanmasina bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/351-352.

[671] Bu hadîs-i serifi Imam Ahmed, Cild : 5, Sayfa: 32. (I. Baski). Ebu Davud, Nesaî tahriç etmislerdir. Fadîu'lîah : Cild : 1, Sayfa : 435.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/352-353.

[672] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/353-354.

[673] Bu hadîs-I serifi Imam Ahmcd, Hâkim, Ibni Hîbban tahriç etmislerdir. Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 427.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/354-355.

[674] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/355.

[675] Bu haber için baska bir kaynaga rastlanamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/355-356.

[676] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/356.

[677] Diger kaynaklarda bu esere rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/356.

[678] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/356.

[679] Tirmizî: (28) Kitabü'l-Birri, (64.) Bab, Hadîs: 2009. timi Mace: (6) Kitabü'l-Cenaiz, (2.) Bab, Hadis : 1443. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 438-439.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/357.

[680] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/357.

[681] Bu habere diger kaynaklarda rastlanamannstir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/358.

[682] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/358-359.

[683] Buhari: Kitabü'l-Ecleb, Ziyaret Babi, Fadlu'îlah : Cild : 1, Sayfa ; 440-441.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/359.

[684] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/360.

[685] Diger kaynaklarda bu habere rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/360.

[686] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/360.

[687] Müslim: (37) Kitabü'l-Libas, Hadîs : 10.Ebu Davud: Cild : 2, Sayfa : 372, 1952/Misir bask. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 441-443.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/360.

[688] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/361.

[689] Buhârî: (11) Kitabü'1-Cuma, Bab : 7. Müslim: (37) KItabü'l-Libas, Hadîs : 6-9.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/361-362.

[690] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/362.

[691] Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs: 38. Fadlu'Uah : Cild ; I, Sayfa ; 444.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/362.

[692] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/363.

[693] Ebu Davud: K. Edeb, Cild : 2, Sayfa : 626, 1952/Misir bask. Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa ; 444-445.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/363.

[694] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/363.

[695] Bundan önceki hadîs-i serife ve açiklamasina bakiniz. Tirmizî, Kitabti'z-Zühd, Hadîs : 2386.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/364.

[696] Hâkim: Kitabü'l-Birri Ve's-Silâ. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 446-447.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/364-365.

[697] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/365.

[698] Ebu Davud; (40) Kitabü'1-Edeb, (58.) Bab : Er-Rahme.Tirmizl: (25) Kitabü'l-Birri, (15.) Bab: (Çocuklara merhamet) 353 ve 354 sayili hadîslere bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/366.

[699] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/366.

[700] Mana bakimindan bu hadis-i serifin bundan önceki hadîslerden farki yoksa da, lâfiz ve sened degisikligi itibariyle Kütüb-i Sitte'do mevcut degildir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/367.

[701] Ebu Davud: Kitabü'1-Edeb. Fadlu'îîah: Cild : 1, Sayfa: 449.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/367.

[702] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/367-368.

[703] 354 sayili hadîs-i serîfe müracaat ediniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/368.

[704] Bk : Islâm Fikht ve Hukuku, Sayfa : 281-282.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/369-370.

[705] Buhari: (78) Kitabü'1-Edeb, (89.) Bab : IkramÜ'l-Kebîri. Müslim: (28) Kitabü'l-Kasame, Hadîs: 1-6. Ebu Davud: Kitabü'd-Diyat, Cild : 2, Sayfa : 484-485. Tirmtâ: (14) Kitabü'd-Diyat, (23.) Bab, Hadîs: 1422. Sünen-i Nesaî: Kitabü'd-Diyat, Cild ; 8, Sayfa : 6-12. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 450-452.

[706] Bu zat ilmi ve kiraati ile meshur Abdullah ibni Mesud degildir.

[707] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/370-371.

[708] Buhârî: (65) Kitabü't-Tefsir. Sûre-i Ibrahim (14). Müslim: (50) Kitabu Siîati'l-Münafikîn, Hadîs : 63-64. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 452-453.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/371-372.

[709] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/372-373.

[710] Nesaî: Cild : 4, Sayfa : 14, En-NiyahatÜ Ale'l-Meyyit (kisaltilmis olarak). 1964 Misir, ilk baski. Fadlu'Uah: Cild : 1, Sayfa : 453-458. Et-lstiab : Cild : 3, Sayfa : 224. Eî-tsabe: Cild : 3, Sayfa : 242.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/373-374.

[711] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/374-376.

[712] Müslim: (15) Kitabü'1-Hacc, Hadîs: (413-415), Bab : (85). îbni Mace: (39) Kitabü'l-Et'ime, Hadîs: (3329). Tirmizl: (49) Kitabü'd-Daavat, Hadîs: (3450). Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 458-459.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/376.

[713] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/376-377.

[714] 353 sayili haçüs-i serîfç yç açiklamasina.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/377.

[715] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/377.

[716] Ibni Mace: El-Mukaddime, Bab : Fezaili Sahabe, Hadîs : 142-144. Tirmizl: Menakib-i Hasan ve Hüseyin, Hadîs : 3777. El-Istiab: Cild : 3, Sayfa : 627. El-Isabe: Cild : 3, Sayfa : 630, Sayi : 9363, Faölu'Uah; Cild : 1, Sayfa ; 459-460.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/378.

[717] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/378-379.

[718] El-Istiab: Cild : 2, Sayfa: 2G6 ve Cild : 4, Sayla: 436. El-Isabe: Cild : 2, Sayfa : 280, Sayi : 365 ve Çiid : 4, Sf : 439, Sy : 1309, OM : X, Sayfa : 460-461.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/379-380.

[719] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/380.

[720] Bu haber için herhangi bir kaynaga rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/380-381.

[721] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/381.

[722] El-lsabe: Cild : 1. Sayfa: 312, Sayi: 4725. El-l&tiab: CIld : 1, Sayfa : 374. Kamusu'l-A'lâm: Cild : 4, Sayfa : 3094. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 461-462.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/382.

[723] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/382-383.

[724] Buhari: (78) Kitabü'1-Edeb, Bab: (81). Müslim: (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadîs: 81. Ibni Mace: Kitabü'n-Nikâh, CÜd : 1, Sayfa : 637, Hadîs : 1982. Ebu Davud : Kitabu'1-Edeb, Cild : 2, Sayfa : 580-581, Misir/1952. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 462.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/383.

[725] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/383.

[726] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 463-464. Kamusu'l-A'lâm: Cild: 4, Sayfa: 3101-3102.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/384-385.

[727] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/385.

[728] Buhârî: (97) Kitabü't-Tevhid, Bab :(2). Müslim: (43) Kitabü'l-Fesail, Hadîs : 66. Fadlu'llah: CIld : 1, Sayfa : 464.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/386.

[729] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/386.

[730] Bu haber için baska kaynak bulunamamistir.

[731] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/386.

[732] Bundan önceki habere bakilsin. Bunu Ibni Huzeyme tahriç etmistir. Fadîu'îîah: Cild : 1, Sayfa : 465.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/387.

[733] Bu hadîs-i serifi Taberanî, Ziyad ibni MIftrafc'dan Malik yolu ile zMu'cemü's-Sagîr'inde tahriç etmistir.Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 466.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/387.

[734] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/388.

[735] Tirmizl: (25) Kitabü'l-Bîrri, Bab : (16), Hadîs: 1924. Ebu Davud: Kitabü'1-Edeb, Cild : 2, Sayfa: 583, Misir bask./1952. Fadîu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 466.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/388.

[736] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/388.

[737] 370 sayili hadîs-i serîfe bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/388.

[738] Müslim: (43) Kitabü'l-Fezail, Hadîs: 63, El-Istiab: Cild : 1, Sayfa : 23. Fadîu'îlah; Cild : 1, Sayfa : 467.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/389.

[739] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/389-390.

[740] Çoluk-çocuga sefkat ve merhamet etmekle Ilgili olan bu hadîs-i serifi Nesaî tahriç etmistir.Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa ; 467.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/390-391.

[741] Buhârl: (42) Kitabü'l-Müsakat, (9.) Bab. Müslim: (39) Kitabü's-Selâm, Hadîs : 153. Ebu Davuâ: Kitabü'l-Cihad, Cild : 1, Sayfa : 22, Misir bask. 1952. Fadîu'llah: Cild ; 1, Sayfa : 468, 469.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/391-392.

[742] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/392.

[743] Buhârî: (42) KitabÜ'l-Müsakat, (9.) Sab. Müslim; (39) Kitabü's-Selâm, Hadîs : 151. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 469, 470.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/392-393.

[744] Nisa Sûresi, Âyet: 31.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/393.

[745] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/393.

[746] Bu hadis Kütüb-i SIite'de yoktur. Bunu Imam Ahmed de tahriç etmistir. Fadlu'llah: Cild : I, Sayfa ; 471.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/393.

[747] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/394.

[748] Merhametle Ilgili bundan önceki hadîslere ve açiklamalarina bakilsin. Bunu Imam Ahmed tahriç etmistir. Kütüb-i Sitte'ûe yoktur.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/394.

[749] Ebu Davud : (15) Kitabü'l-Cihad, (112.) Bab ve Çiltf ; 2, Sayfa : 51 ve Cild : 2, Sayfa : 656. 1952 bask. Fadîu'lîah; Cild; 1, Sayfa: 471, 472.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/394-395.

[750] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/395.

[751] Mizanü'l-Itidal, Cild : 4, Sayfa: 301-302. No: 9233. Fadîu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 472.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/396.

[752] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/396.

[753] Buhârî: (78) KitabÜ'1-Edeb, Bab: (18, 112). Müslim: (38) Kitabü'1-Adab, Hadîs : 30.Et>u Davud: Kitabü'1-Edeb, Cild : 2, Sayfa : 589, 1952/Misir bask. Tirmizî: (28) Kitabü'l-Birri, (57.) Bab, Hadîs : 1990, Ibni Mace: (33) Kitafcü'I-Edeb, (24.) Bab, Hadîs : 3720.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/396.

[754] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/397.

[755] Buhârî: (35) Kitabü's-Sulh, (2.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Bîrrl, Hadîs : 101. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 472-476.

[756] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/397-398.

[757] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/398-399.

[758] Buhârl: (78) Kitabü'1-Edeb, (69.) Bab.Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs: 103-105.Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 476-478. Ebu Davud: Kitabü'1-Edeb, Cild : 2, Sayfa : 593, Misir bask. 1952.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/399.

[759] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/399-400.

[760] Ebu Davud: Kitabü'l-Edab, Cild : 2, Sayfa : 594, Misir fcask. 1952. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 478.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/400.

[761] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/400-401.

[762] Tirmizî: (35) Kitabü'l-Kiyamet, (55.) Bab. tbni Mace: (36) Kitabü'l-Fiten, (23.) Bab, Hadis: 4032. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 478, 479.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/401-402.

[763] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/402.

[764] Buhari: (97) Kitabü't-Tevhid, (3.) Bab. Müslim: (50) Kitabu Sifati11-Münafikîn, Hadîs : 49, 50.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/402-403.

[765] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/403.

[766] Buhârî: (60) Kitabü'l-Enbiya, (28.) Bab. Müslim: (12) Kitabü'z-Zekât, Hadîs : 141, 142.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/403-404.

[767] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/404-405.

[768] Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (50.) Bab. Tirmizl: (35) Kitabü'l-Kiyamet, (56.) Bab. Fadlv'llah: Cild : 2, Sayfa : 482, 483.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/405.

[769] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/405-406.

[770] Bu haberi ayni isnadla Taberânî tahriç etmistir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 484.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/406.

[771] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/406.

[772] Feyzü'l-Kadîr: Cild : 4, Sayfa: 546, Hadîs: 6215. Ebu Davud : (40) Kitabü'1-Edeb, (71.) Bab. Fadlu'ttah; CUd : 1, Sayfa : 484, 485.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/407.

[773] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/407.

[774] Tîrmîzî: (25) Kitabü'l-Birri, (58.) Bab. Feyzu'l-Kadir: Cild : 4, Sayfa : 421, Sayi: 9865. Fadlu'llah: Cild : 1. Sayfa ; 485, 486.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/408.

[775] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/408-409.

[776] Müslim: (1) Kitabü'1-îman, Hadîu No: 121. Feyzu'l-Kadîr: Cild : 1. Sayfa : 192, Sayi: 4890, . Fadîu'llah; Cild : 1, Sayfa ; 486.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/409.

[777] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/410.

[778] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/410.

[779] Ibni Mace: (36) Kitabü'l-Fiten, (7.) Bab, Hadîs: 3949. Fadlu'llah; dW ; i, Sayfa : 4S6, 437.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/410-411.

[780] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/411.

[781] Buhârî: (78) Kitabü'1-Edeb, C62.) Bab. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 480-491.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/411-413.
[782] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/413-414.
[783] Buhûrl: (78) Kitabü'1-Edeb, (57.) Bab. Müslim: (45) Kltabü'l-Birrl, Hadîs No : 23. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 491, 492.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/414-415.
[784] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/415-416.
[785] 388 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakiniz. Buhârî: (78) Kitabü'1-Edeb, (62.) Bab.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/416.
[786] Müslim: (45); Kitabü'l.Birri, Hadîs No : 25. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 492, 49.3.. (1) Buhari i (78) Kitabü'l-Birri, Hadîs No: 31. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 493.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/416-417.
[787] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/417.
[788] Bu hadis-I serif Kütûb-i Sitte'de yoktur. Bunu îmani Ahmed tahriç etmistir. Fadîu'lîah: CIld : 1, Sayfa : 494 dip not.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/417-418.
[789] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/418.
[790] Bundan önceki hadîs-I seriflere bakiniz. Bu hadîs-I serîf Kütüb-i Sitte'-de yoktur. Bunu tmam Ahmed tahriç etmistir. Cild : 4, Sayfa : 20.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/418-419.
[791] Buhârî: (78) Kltabü'1-Edeb, (63.) Bab.Müslim: (44) Kitabu PezaIlI's-Sahabe, Hadîs No : 80. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 496, 497.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/419.
[792] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/419.
[793] Ebu Davud: (40) Kitabü'l-lîdeb,; (47.) Bab. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa ; 498.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/420.
[794] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/420.
[795] Bundan önceki 404 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakiniz.
[796] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/420-421.
[797] 399 sayili hadîs-i serife ve kaynaklarina bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/421.
[798] 402 sayili hadis-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/422.
[799] 398 ve 400 sayili hadîs-i seriflere bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/422-423.
[800] Buftdrî; (93) KitabüU-Ahkftm, (27.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No : 98. TirmiZl: (28) Kitabü'l-Birri, (78.) Bab, Hadîs No: 2026. Ebu Davud: Cild : 2, Sayfa : 566, 567, 1952 Misir bask. Fadlu'llah ; Cild ; 1, Sayfa : 500.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/423.
[801] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/423.
[802] Buhârî: (78) Kitabti'1-Edeb, (57.) Bab. Müslim: (45) KitabÜ'l-Birri, Hadîs No : 28. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 501-504.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/423-424.
[803] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/424-425.
[804] Müslim: (45) KitabÜ'r-Birri, Hadîs No : 35. Feyzü'l-Kadîr: CUd : 3, Sayfa : 259, Hadîs No : 3341. Fadlu'llah; Cild; I,.Sayfa; 501.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/425.
[805] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/425-426.
[806] Bu haberin kaynagina rastlanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/426.
[807] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/426.
[808] Bu hadis Kütüb-i Sitte'de ^mevcut degildir. Imam Suyutl biraz degisik lâfizla bunu Taberantden nakletmistir. Feyzu'l-Kadir: Cild : 3, Sayfa: 289, Hadîs: 3421.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/426-427.
[809] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/427.
[810] Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (47.) Bab. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa ; 506.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/427.
[811] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/428.
[812] Bu haber için baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/428.
[813] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/428.
[814] Buhârî: (43) Kitabü^tstikraz, (20.) Bab.1 ' Müslim: (33) Kitabü'l4inaret, Hadis No : 20. Fadlu'ttah : Cild : li' Ba^fa : S07.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/429.

[815] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/429.

[816] BuMrt; (51) Kitabü'1-HIbe, (30.) Bab.Müslim: (24) Kitabü'l-HIbat, Hadîs No : 5. Fadiu'îîah: CIld : 1, Sayfa : 507, 508.Islâm Ftkht ve Hukuku ; Sayfa ; 208, Hibe bahsi — A. F. Y.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/430.

[817] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/430-431.

[818] Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (5.) Bab. Tirmizî: (25) Kitabü'l-Birri, (41.) Bab : Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 508, 509.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/431.

[819] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/432.

[820] Ebu Davud: K. Edeb, tntisar babi, CilÖ : 2, Sayfa: 673/ Misir/1952.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/432.

[821] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/433.

[822] El-Isabe: Cild : 4, Sayfa : 238, Sayi : 386.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/433.

[823] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/433-434.

[824] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/434.

[825] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/434.

[826] Bu haber Kütüb-i Sttte'de yoktur. Bunu Bezzar ve îbni Hlbban tahrlç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/435.

[827] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/435-436.

[828] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 512. (1) Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No: 68. Ebu Davud : Cild : 2, Sayfa : 573, Kitabü'1-Adab, 1952 Misir bask. Tirmizî: K. Birri, Babü's-Setmi, Cild : 6, Sayfa : 201, Hadîs : 1982. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 513.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/436.

[829] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/436.

[830] Bundan önceki hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/436-437.

[831] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/437.

[832] Bu hadîsler için baska kaynak bulunamamistir. Fadlu'llah: Cild : I, Sayfa : 514.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/437.

[833] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/437-438.

[834] Bu hadîs-i serîf Kütmi Sitte'de yoktur.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/438.

[835] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/439.

[836] Bundan önceki hadîs-i serife ve açiklamasina bakiniz. Bu hadîs-i serifi Müslim rivayet etmistir: KitabÜ'l-Cenne (51), Hadîs No: 64.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/439.

[837] Ebu Davud: (19) Kitabü'l-Harac, (35.) B*b. TirmIH: (19) Kitabü's-Siyer. (24.) BabrHadîs No: 1577. Feyzü'l-Kadlr: Cild : 3, Sayfa : 16, Hadîs No : 2634, 2635. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 515, 516.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/439-440.

[838] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/440.

[839] Vese-î; (37) Kitabü Tahrîmi'd-Dem, (27.) Bab.Ibni Mace: (36) Kitabü'I-Fiten, (4.) Bab, Hadîs No: 3941, Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 517.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/440.

[840] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/441.

[841] Buhârî (78) Kitabü'1-Edeb, (38.) Bab. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 518.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/441.

[842] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/441.

[843] Buhari: (2) Kitabü'1-Iman, (36.) Bab. Müslim: (1) Kitabü'l-Iman, Hadis No; 116, Fadlu'llah: Cild ; 1, Sayfa : 518.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/441.

[844] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/442.

[845] Buhârl: (78) KitabÜ'1-Edeb, (44.) Bab.Müslim: (1) Kitabü'1-îman, Hadîs No; Ul, Fadlu'llah: CHd ; 1, Sayja : 519.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/442.

[846] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/442-443.

[847] Buhârî: (61) Kttabü'l-Menaklb, (5.) Bab. Müslim: (1) Kitabü'1-lman, Hadîs No : 112. Fadlu'llah: Cild ; 1, Sayfa ; 520.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/443.

[848] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/443-444.

[849] Buhârî: (78) Kitabü'1-Edeb, (44.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, (109.) Bab. Famu'Ucth; ÇUÜ ; 1, Sayfa : $21, 522.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/444.

[850] A'raf Sûresi, Âyet: 200.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/444-445.
[851] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/445.
[852] Bu haber için baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/445-446.
[853] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/446.
[854] Buhâri: (78) Kitabü'l-Edeb, (72.) Bab. Müslim: (43) Kitabü'l-Fezail, Hadîs No : 127. Fadîu'îîah: Cild : 1, Sayfa : 523, 524.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/446-447.
[855] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/447.
[856] Ebu Davud : (32) Kitabü't-Tereccül, (8.) Bab. FadUu'llah: Cild : 1, Sayfa : 524.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/447.
[857] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/447-448.
[858] Buhârî: (56) Kitabü'l-Cihad, (141.) Bab. Müslim: (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadîs.No: 161. Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 525-528. Âk T: 3, Sayfa: 1912.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/448-449.
[859] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/450.
[860] 432 sayili hadîs-i serifin açiklamasina bakiniz. Buhari: (78) Kitabü'1-Edeb, (Ti.) Bab. Müslim: (1) Kitabü'1-Iman, Eadis No: 111.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/450-451.
[861] Bundan önceki hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/451.
[862] Buhari: (80) Kitabü'd-Da'avat, (28.) Bab. Müslim: (48) Kitabü'z-Zikri, Hadîs No : 53. Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa : 529-531.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/451-452.
[863] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/452.
[864] Müslim: (30) KItabü'l-Akziye, Hadîs No: 10. Fadîu'llah: Cild : 1, Sayfa : 531, 532.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/452-453.
[865] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/453-454.
[866] îbni Abbas'dSLn rivayet edilen bu haber için baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/454.
[867] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/454-455.
[868] Bu hadisi Beyhakî tahrlç etmistir. Fadtu'llah : Cild : I, Sayfa : 534.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/455.
[869] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/455.
[870] Bundan önceki hadis-i seriflere bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/455.
[871] Ebu Davud: Cild : 2, KitabÜ'1-Edeb, Sayfa : 653, 1952/Misir bask.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/456.
[872] Ebu Davud: K. Edeb, Katlü'l-Hayyat, Cild : 2, Sayla : 652, Misir/1952, Fadîu'îlah: Cild: 1, Sayfa: 534, 535.
[873] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/456-457.
[874] Etu Davud: Kitabü'1-Edeb, Bab: El-Bina, CIld : 2, Sayfa: 649-650. Tirmizt: Sifatü'l-Kiyamet, (41.) Bab, Hadîs No: 2484, 2485. Fadlu'llah: Cild : jf Sayfa: 535, 536.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/457.
[875] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/457-459.
[876] Fadlu'lîah: Cild : 1, Sayfa: 536, 537. Kamusll'l-A'lûm; CUd ; 4, sayfa : 3096.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/459-460.
[877] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/460-461.
[878] Buhâri: (92) Kitabü'l-Plten, (25.) Bab. Fadlu'îlah: CIld : 1, Sayfa : 537, 538.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/461.
[879] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/461-462.
[880] Bu hadîs-i serif Kütüb-ü Sittâ'de yoktur.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/462.
[881] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/462.
[882] Fadlu'llah El-Ceylânî, «.Tuhîetu-l-Esrafi» adli eseri feaynak göstererek bu ve bundan önceki hadîsin rivayeti hakkinda bilgi vermektedir.Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 539.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/462-463.
[883] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/463.
[884] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 539, 540 Dip not.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/463.

[885] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/463-464.

[886] Fadlu'llah'm verdigi dip not Izahatinda, bu hadls-i serifi îmam Ahmed, Ibni HItiban ve Ibni Mace tahriç etmislerdir. CIld : 1, Sayfa : 540.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/464.

[887] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/464.

[888] Buhârl: Kitabü'l-Merdâ, (19.) Bab. Müslim : Kitabü'z-Zikri, Hadîs No : 12. Tirmizi: Kitabü'l-Cenaiz, (3.) Bab, Hadis No : 970. Nese'i: Kitabü'l-Cenaiz, Güz : 4, Sayfa : 4. Ibni Mace: Kitabü'z-Zühd, Cad: 2, Sayfa: 1394, Hadîs No: 4163.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/465.

[889] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/465.

[890] Buhârî: Kitabti'l-Merda, (19.) Bab. Müslim: (48) Kitabü'z-Zikri, Hadîs No : 19. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 541.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/466.

[891] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/466.

[892] Ebu Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (157.) Bab. Tirmizî: (34) Kitabü'z-ZÜhd, (25.) Bab. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 542.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/466.

[893] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/466-467.

[894] Bu hadîs-i serif îyi Komsu» bahsinde 116 sayida geçmistir. Kûtüb-i Sitte'de yoktur.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/467.

[895] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/467-468.

[896] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 542, 543, 544. El-Istidb: Cild : 1, Sayfa : 532. El-îsabe: Cild : 1, Sayfa : 543, 544, Sayi: 2880.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/468-469.

[897] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/469-470.

[898] Bu hadîs Kütüb-i Süte'de mevcut degildir. Fadlu'llah; Cild ; 1, Sayfa; 545.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/471.

[899] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/471.

[900] Buhârî: (81) Kitabti'r-Rikak, (22.) Bab.Müslim: (5) Kitabü'l-Mesacid, Hadîs No : 137. Müslim: (30) Kitabü'l-Akdiyye, Hadîs No: 12-14. Fadîu'îlah : Cild ; 1, Sayfa : 546-547.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/471-472.

[901] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/472-473.

[902] Buhârî: (81) KItabÜ'r-Rikak, (18.) Bab. Müslim: (50) Kitabu Sifati'l-MünafIIn, Hadîs No: 71-76. îbni Mace: (37) Kitabti'z-Zühd, (20.) Bî*b, Hadîs No : 4201. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 547-550.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/473.

[903] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/473-474.

[904] Buhâri: (78) Kitabü'1-Edeb, (35.) Bab. Müslim: (39) Kitabü's-Selâm, Hadîs No ; 10, 11, Fadlu'llah: CUd ; 1, Sayfa: 550, 551.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/474-475.

[905] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/475.

[906] Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No : 74. Ebu Davud : Ciid : 2, Sayla : G43, Bab : Selâm, 1952 Misir bask. Fadîu'llah : Cild : 1, Sayfa : 551.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/475-476.

[907] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/476.

[908] Tirmizî: (25) Kitabü'l-Birri, (67.) Bab. Fadlu'îîah: Cild : 1, Sayfa. ; 552.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/476.

[909] Ehu Davud: (37) Kitabü'l-Hudûd, (5.) Bab. Feyzü'l-Kadîr: Cild : 2, Sayfa : 74, Hadîs No : 1363. Faûlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 552, 553.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/477.

[910] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/477.

[911] Tirmizî: (25) Kitabü'l-Birri, (47.) Bab, Hadis No : 1975. Ilmi Mace: (37) KItatü'z-Zühd, (17.) Bab, Hadîs No : 4185. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 554.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/477-478.

[912] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/478.

[913] Bühârî: (78) Kitabü'1-Edeb, (72.) Bab. Müslim: (43) Kitabü'l-Fezail, Hadîs No: 67. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 554.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/478.

[914] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/478.

[915] Etrn Davud: (40) Kitabü'I-Edeb, (2.) Bab. Fadlu'llah : Clld : 1, Sayfa : 555.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/478-479.

[916] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/479.

[917] Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No : 79. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 556.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/479.

[918] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/479-480.

[919]

Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No : 56. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 556.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/480.

[920] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/480.

[921] Ibni Sa'd: Tabakat, Bab : Siretü Aise, C. 8, Sayfa: 50, Leyden basb. Fadlu'llah: Cild,: 1, Sayfa : 557, 558.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/480-481.

[922] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/481-482.

[923] Ebu Davud: (40) KitabÜ'1-Edeb. (50.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Btrri, Hadîs No : 77. Fadîu'lîah: CIld : 1, Sayfa : 559.

[924] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/482.

[925] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/482.

[926] Buhârî: (78) Kitabü'1-Edeb, (80.) Bab. Müslim: (32) Kitabü'l-Cihad, Hadîs No : 8. Fadlu'lîah; CIld : 1, Sayfa : 560.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/483.

[927] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/483.

[928] Müsned't Imam Ahmed : Cild : 2, Sayfa : 170. Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa : 560.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/484.

[929] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/484.

[930] 469 sayili hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/484-485.

[931] Fadlu'llah: Cila: 1, Sayfa: 561.m-tstiab : Cild : 1, Sayfa : 27. El-Isabe: Cild : 1, Sayfa : 31, Sayi : 32. Kamusu'l-A'lâm; Cild ; 1, Sayfa : 770; Cild :. 4, Sayfft : 3162.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/485-486.

[932] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/486-487.

[933] Müsned-i Imam Ahmed: Cild : 4, Sayfa : 286. Feyzü'l-Kadîr: Cild : 3, Sayfa : 180, Sayi : 3066. Fadlu'llah; Cild : 1, Sayfa ; 562.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/487.

[934] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/487.

[935] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa:-562, 563.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/488.

[936] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/488.

[937] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 563, 564.Bu hadîs Kütüb-i Sitte'âe yoktur. Bunu Imam Ahmcd tahriç etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/488-489.

[938] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/489.

[939] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 564. Diger kaynaklarda bu habere Taslanma mistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/489.

[940] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/489-490.

[941] îbnl Mace: (34) KItabü'd-Dua, (11.) Bab, Hftdîs No: 3862, Fadlu'llah ; ÇIM ; 1, 3ayfa : 564.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/490.

[942] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/490.

[943] Ttfmtzî: (49) Kitabü'd-Daavat, (55.) Bab, Hadîs Nç ; 3450. Fadlu'llah: Cild ; 1, Sayfa; 565.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/490-491.

[944] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/491.

[945] Müslim: (45) KItabtri-Birri, Hadîs No : 56. Feyzü'l-Kadlr: Clld : 1, Sayfa : 134, Hadîs No ; 135, 136. Fadlv'llah: CJW : 1, Sayfa ; 565, 566.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/492.

[946] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/492-493.

[947] Bu hadls-i serif Kütüb-i Sitte'de yoktur.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/493.

[948] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/493.

[949] 483 sayili hadîs-i serîfe ve açiklamasina bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/493.

[950] Buhârî: (46) Kitabü'l-Mezalim, (1.) Bab. Tîrmizl: Kitabü't-Tefsir. Imam Ahmed: CIId : 3, Sayfa : 9-13.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/494.

[951] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/494.

[952] 470 sayili hadîs-1 serîfe bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/494-495.

[953] 483 sayili hadîs-i serîfe bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/495.

[954] Diger kaynaklarda bu habere raslanmamistir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 570, 571.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/495-497.

[955] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/497.

[956] Müslim: (45) Kitabü'l-Birrl, Hadis No : 55. Tirmizî: Sifatü'l-Kiyamet. Ibni Mace: Kitabü'l-Birri. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 571-579.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/498-499.

[957] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/499-500.

[958] Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 579-582. El-tsdbe: Cild : 2, Sayfa : 243, Sayi : 4400. El-îstiab : Cild : 4, Sayfa : 120-122. Kamusu'l-A'lâm : Cild : 1, Sayfa : 738.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/500-501.

[959] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/501-502.

[960] Bundan önceki hadls-i serifin açiklamasina bakiniz. Buhârî: (75) Kitabü'l-Merza, (1.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No : 52. Tirmizl: Kitabti'l-Cenaiz. Imam Ahmed: CIld : 3, Sayfa : 18, 24r 48. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 582.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/502-503.

[961] Fadlu'llah: Cild ; 1, Sayfa ; 583.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/503.

[962] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/503.

[963] Tirmizi: (34) Kitabü'z-Zühd, (57.) Bab. Imam Ahmed: Cild : 2, Sayfa : 287.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/504.

[964] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/504.

[965] Bu hadîs Kütüb-i Sitte'de mevcut degildir. Fadîu'üah : CIM : 1, Sayfa : 585.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/504-505.

[966] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/505.

[967] Bu eseri Hâkim, Cenaiz bölümünde tahriç etmistir, Fadlu'Uah: CUd : 1, Sayfa; 585.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/505-506.

[968] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/506-507.

[969] Bu hadîs Kütüb-i Sitte'âe yoktur. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa ; 587.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/507.

[970] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/507.

[971] Bundan önceki Hadîs-i seriflere ve açiklamalarina bakiniz. Buhârî: (75) KitabÜ'l-Merza, (1.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No : 49. Nese'I: Kitabü't-Tib. Fadîu'lîah; C114 : 1, Sayfa ; 588, 589.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/507-508.

[972] Buhûrl: (55) Kitabü'I-Vesaya, (2.) Bab. Müslim: (25) Kitabü'1-Hac, Hadîs No : 5-9. Ibni Mace: (22) Kitabü'l-Vesaya, (5.) Bab, Hadîs No : 2708. Ebu Davud: KitabÜ'l-CenaIz. Nese'î: Kitabü'l-Feraiz Ve'1-Vesaya.
Tirmizî: (31) Kitabü'l-Vesaya, (1.) Bab : Hadîs No : 2117. El-tstiab: CIld : 2, Sayfa : 18 (Sa'd ibni Ebi Vakkas için) El-lsabe: CIld : 2, Sayfa : 30, Sayi: 3194 (Sa'd ibni Ebi Vakkas için) Kamusu'î-A'lâm: C. 4, Sayfa : 2570, 2571 (Sa'd Ibni Ebi Vakkas Için)
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/508-509.

[973] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/509.

[974] Abdullah Ibni Amr için 448 sayili hadîsin açiklamasina bakilsin. Bu hadîsi tmam Ahmed tahriç etmistir; Kütilb-i Sitte'&e yoktur. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 590, 591.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/510.

[975] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/510.

[976] Bu hadîs-i Imam Ahmed tahriç etmigtir, Cild : 3, Sayfa : 148 Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 592.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/510-511.

[977] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/511.

[978] Bu hadîs-i serîf KütÜb-i Sitte'de yoktur. Fadlu'îlah: Cild : 1, Sayfa : 593, 594.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/511-512.

[979] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/512.

[980] Diger kaynaklarda bu esere raslanmamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/512.

[981] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/513.

[982] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/513.

[983] Buhârî: (75) Kitabü'l-Merza, (6.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No : 54. Nese'i: KItabü't-Tib. Fadîu'lîah: CIld : 1, Sayfa : 595, 596.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/513-514.

[984] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/514.

[985] Buhari: Kitabü'l-Merza. Müslim : (45) Kitafcü'l-Birri, Hadîs No : 46-48. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 597.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/514-515.

[986] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/515.

[987] Daha evvelki hadîslere bakiniz. Bu hadîsi îmam Ahmed ve Tahavî tahriç etmislerdir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 598.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/516.

[988] Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 598.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/516.
[989] Diger kaynaklarda bu esere raslanmamistir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 599, 600.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/517.
[990] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/518.
[991] Ibni Mace: (36) Kitabü'l-Fiten, Hadîs No : 4024. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 601, 602. El-îsabe: Cild : 2, Sayfa : 32, Sayi : 3196. El-tstidb: Cild : 2, Sayfa : 44. Kamusu'l-A'lâm; Cild : 1, Sayfa ; 724.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/518-519.
[992] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/519.
[993] Buhârî: (75) Kitabü'l-Merza, (21.) Bab. Müslim: (23) KitabÜ'l-Feraiz. Hadis No : 5-8. Fadîu'llah : Cild : 1, Sayfa ; 603.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/520.
[994] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/520.
[995] Buhari: (23) KitabÜ'l-Cenaiz, (33.) Bab. Müslim: (11) Kitabü'l-Cenaiz, Hadîs No: 11. Ebu Davud: K. Cenaiz, Babü'1-BÜkâ, Cild : 2, Sayfa : 172, 1952/Misir. Ibni Mace: (6) KitabÜ'l-Cenaiz, (53.) Bab, Hadîs No : 1588, Fadlu'llah; CUd : 1, Sayfa ; 605, 609.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/521-522.
[996] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/522.
[997] Diger kaynaklarda bu esere raslanmani* stir, Fadlu'llah : Cild : J, Sayfa ; 606.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/522-523.
[998] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/523.
[999] Buhârî: (61) Kitabü'l-Menakib, (25.) Bab. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 607, 608.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/523-524.
[1000] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/524.
[1001] Müslim: (44) Kitabu Fezaill's-Sahabe, (12.) Bab. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 608.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/524-525.
[1002] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/525.
[1003] Müslim: (45) KItabü'l-Birri, Hadis No: 53. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 609.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/525.
[1004] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/525.
[1005] Müslim: (45) Kitafcü'l-Birri, Hadîs No: 43.Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 610.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/526-527.
[1006] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/527.
[1007] Bu hadîs Kütüb-i Sitte'de yoktur. Bunu Imam Ahmed ve Ibni HIbban tahriç etmislerdir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 611.
[1008] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/527.
[1009] Bu hadîs-i serîf Kütüb-i Sitte'de yoktur. Bunu Ibni Hibban bu senedle tahrlç etmistir. Fadlu'llah : CIM : 1, Sayfa : 611.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/527-528.
[1010] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/528.
[1011] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/528-529.
[1012] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/529-530.
[1013] Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No: 40-42. Feyzü'hKadîr: Cild : 6, Sayfa: 177, Sayi: 8843. Fadlu'llah: Cild: 1, Sayfa: 614.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/530-531.
[1014] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/531.
[1015] Bu hadîs-i serîf Kütüb-i Sitte'ûe yoktur. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 616. Bunu Imam Malik, Imam Ahmed, Ilmi Htbban, Hakim ve Bezzar tahriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/531-532.
[1016] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/532.
[1017] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir. Fadlu'llah: Cild: 1, Sayfa: 616.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/532.
[1018] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/532.
[1019] Buhârî: (23) KitabÜ'l-Cenaiz, (80.) Bab. Ebû Davud: Kitabü'l-Cenaiz. Neseî: Kitabü'l-Cenaiz.
ciid ; h Sayfa ; 617-619.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/533.
[1020] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/533-534.
[1021] Izhir : Boya otu, Celîl: Yaban dansi, Mecenne ve Tafîl; Mekke yakininda birer dag adi, Cuhfe: Misir ve Samlilarin hac için Ihrama girdikleri yerin adi, Mîkat.
[1022] Buhârî: (29) Kitabü Fezaili'l-Medine, (12.) Bab. Müslim: (15) Kitabü'1-Hac, Hadîs No : 480. Nese'I: Kitabü't-Tib. Fadlu'llah: Cild ; 1, Sayfa : 619-621.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/534-536.
[1023] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/536.

[1024] 514 sayili hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/536-537.
[1025] Bu haber Için baska bir kaynak gösterilmemistir, Fadlu'lUtti: CUd : 1, Sayfa ; 612.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/537.
[1026] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/537.
[1027] Buhârî: (13) Kitabü'l-Ideyn, (9.) Bab. Ibni Hallikân : Cild : 1, Sayfa : 204. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa: 623-626. Kamusu'l-A'lâm; Cild ; 3f Sayfa ; 1929, 1929 ve CIM ; 4, Sayfa : 3104.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/537-538.
[1028] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/538.
[1029] Bu eser için baska bir kaynak verilmemistir. Fadlu'llah: Cild:1;sayfa:626.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/539.
[1030] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/539.
[1031] Fadlu'lîah : Cild : 1, Sayfa : 627. El~îsdbe: Cild: IV, Sayfa : 288, Sayi: 386. El-ttfüto: Cüd ; IV, Sayfa : 429.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/539-540.
[1032] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/540.
[1033] Bu haber için baska bir kaynak gösterilmemistir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 628.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/541.
[1034] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/541.
[1035] Ebû Davud: (20) Kitabü'l-Cenaiz, (5.) Bab. El-Istiab: Cild : 1, Sayfa : 537. Eî-îsabe: Cild : 1, Sayfa : 542, Sayi: 2873. Müsned-i tmam Ahmed: Kitabü'l-Cenaiz, Cild : 4, Sayfa : 375.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/541-542.
[1036] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/542.
[1037] Bu hadîs için baska kaynak bulunamamistir. Fadlu'llah: Cüd : 1, Sayfa : 630.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/543.
[1038] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/543.
[1039] Buhârl: (75) Kitabü'l-Merza, (7.) Bab. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 630.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/543.
[1040] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/544.
[1041] Ibnt Mace; (6) Kltabü'l-Cenaiz, (55.) Bab, Hadîs No : 1597. TirmiZl: (37) Kitabü'z-Zühd, (58.) Bab, Hadîs No: 2403. Fadîu'llah : Cild : 1, Sayfa : 631.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/544.
[1042] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/544.
[1043] Ebû Davud: (20) Kitabü'l-Cenaiz, (8.) Bab. Tirmizî: (26) Kitafcü't-Tib, (32.) Bab, Hadîs No : 2084. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 633.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/545.
[1044] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/545.
[1045] Bu haber Için baska kaynak bulunamamistir. Buhârî: (78) KitabÜ'1-Edeb, (40.) Bab. Fadlu'lîah : Cüd : 1, Sayfa : 634.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/545-546.
[1046] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/546.
[1047] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/546.
[1048] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/546.
[1049] Bu hadîs-i serifi îmam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 634.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/547.
[1050] Bu hadîsi Imam Ahmed tahriç etmis, tbni Hibban da sahih görmüstür. Fadlu'llah : Cild : 1, Sayfa : 634.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/547.
[1051] Tirmizî, Semail bahsinde bu hadîsi tâhriç etmistir. Fadîu'llah; Clld : 1, Sayfa : 635.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/547-548.
[1052] Ebû Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (113.) Bab. TirttüZÎ; (34) Kitabü'z-Zühd, (54.) Bab, Hadis No : 2393. Fadlu'lîah ; Cild : 1, Sayfa : 635.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/548.
[1053] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/548.
[1054] Bu rivayete yakin bir manâ ile Ebû Davud ,tam*içte, bulunmustur. CIld : 2, Sayfa : 626, Kitabü'l-Edeb, 1952 Misir bask. Burada da sevginin kardese bildirilmesi gerekli olduguna Isaret edilmektedir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/549.
[1055] Bu hadîs Kütüb-i Sitte'&e yoktur; bunu Ibni HIbban ve Hâkim tahriç etmislerdir.Fadlu'üah: CUd ; 1, Sayfa ; 637.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/549.
[1056] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/550.
[1057] Bu hadis Kütüb-i Sittetde yoktur. Bunu Ebû Ntiaym Lfftye'sinde tahrlç etmistir. Feyzü'l-Kadtr: Clld: 1, Sayfa: 248, Hadîs; 361, Camiu's-Sagîr jerfti.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/550.

[1058] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/550.

[1059] Bu hadis Kütilb-i SItte'de yoktur; baska toir kaynak da bulunamamistir, Fadîu'llah; CUd ; i, Sayfa ; 638.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/551.

[1060] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/551.

[1061] Edebü'd-Dünya ve'd-Dtn: Akim Fazileti, Sayfa: 4.Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 3, 4.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/551-552.

[1062] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/552-553.

[1063] Müsned-i Imam Ahmed: Cild : 2, Sayfa : 170 ve 225, Sayi : 6583. Fadlu'llah; Cild : 2, Sayfa : 4-7. Edebu'd-DÜnya ved-Din; Sayfa ; 233-239, 1911 Misir bask.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/553-555.

[1064] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/555-556.

[1065] Bu hadîs-i serif Kiitüb-i Sitte'âv yoktur. Bunu îmam Ahmed Müsned'ln-de îman bahsinde tahriç etmistir.
fadlu'lîah; Cild : 2, Sayfa: 7, 8.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/556.

[1066] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/556.

[1067] Bu hadîs-i serir Kütüb-i Sitte'de yoktur. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 8.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/557.

[1068] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/557.

[1069] Bu haberi îbni Esir, Kâmil adli tarihinde tahriç etmjstir. O. 3, Sf. 120. Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 9.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/557.

[1070] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/557-558.

[1071] Müslim; (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No: 136. Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 9-12.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/558.

[1072] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/558.

[1073] Camiu's-Sagîr Serhi Fethti'l-Kadtr: Cild : 2, Sayfa : 499, Sayi: 2383. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 13.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/559.

[1074] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/559.

[1075] BuhÛrl: (65) KItabü't-Tefsîr, (50.) Bab, Kaf sûresi. Müslim: (51) Kitabtl'l-Cennet, Hadîs No : 34-36. Fadlu'llah: Cild: 2, Sayfa: 14.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/559-560.

[1076] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/560.

[1077] Fadlu'llah ; Cild : 2, Sayfa : 14-16.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/560.

[1078] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/561.

[1079] Ebû Davud: iÜ) Kitabü'l-Libas, (26.) Bab. Tirmizl: (25) Kitabü'l-Birri, (60.) Bab. Fadlu'lîah: Cilct : 2, Sayfa : 16, 17.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/561-562.

[1080] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/562.

[1081] Tirmtzt: (35) Kltabü Srfatü'l-Kiyamet, Hadîs No : 2494. Fadlu'lîah: Cilcl : 2, Sayfa : 17, 18.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/562.

[1082] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/562.

[1083] Bu hadîs için, Ibni Mace: K. Nikâh, 198i sayili hadîs-i serife bakilsin.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/563.

[1084] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/563.

[1085] Müslim: (44) Kltabü'l-Pezaiî, (83.) Bab. tbnî Mace: (9) Kitabü'n-Nikâh, Sayi: 1981.Nese'i: Kitabü Îsreti'n-Nisa, Cüz : 7, Sayfa : 61-63, 1964 Misir bask. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 19-22.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/563-564.

[1086] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/565.

[1087] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/565.

[1088] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/566.

[1089] Buhûrî: (45) KItabü's-Surût, (5.) Bab. Müslim : (32) Kitabü'l-Cihad,. Sayi : 70. Fadîu'llah; CUd : 2, Sayfa ; 23, 24.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/566.

[1090] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/566.

[1091] Bu haber için baska kaynak bulunamamistir, Fadlu'llah; Cild : 2, Sayfa : 24, 25.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/567.

[1092] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/567-568.

[1093]

Buhârî: (73) KItabü'l-Edabî, (16.) Bab. Müslim: (35) KItabü'l-Edahî, Hadîs No : 34. Fadlu'lîah: Cild : 2, Sayfa : 25, 26.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/568.

[1094] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/568-569.

[1095] Bu haberi EUU Bekir Itmi Seybe ve Ilmi Hibban tahriç etmislerdir, KütUb-i Sitte'de yoktur. Fadlu'llah; CHd ; 2, Sayfa : 26.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/569.

[1096] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/569.

[1097] Tirmizl: KItabü'l-Birri, Cüz : 6, Hadis No : 2034. Buhârl; Kitabü'1-Edeb. Fadlu'llah: Cild ; 2, Sayfa ; 26, 27.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/570.

[1098] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/570.

[1099] Bu haber için baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/570-571.

[1100] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/571.

[1101] Mûsned-i Imam Ahmed ; Cild : 1, Sayfa ; 190. Fadlu'llah: Cila; 2, Sayfa; 38.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/571.

[1102] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/571-572.

[1103] Bu hadîsi tmam Ahmed tahriç etmistir. Fadlv'liah; CUd ; 2, Sayfa : 29.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/572.

[1104] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/572.

[1105] Buhârl: (69) Kitabü'l-I'tisam, (16.) Bab. Müslim: (44) Kitabü Fezaili's-Sahabe, Hadîs No : 205. Siretü'n-Nebeviyye: Cild : 1, Sayfa : 505, Ibni Nisam/Hagiye. EbÛ Davud: Cild : 2, Babü'l-HIlJi, Sayfa :< 117, 1952 Kahire basfc. Fadlu'llah: Cild: 2, Sayfa: 29.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/573.

[1106] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/573.

[1107] Tlrmizt: KItabu's-Siyer, Cüz : 5, Sayi: 1585, 1590. Fadîu'îlah: Cild : 2, Sayfa : 29, 30.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/573-574.

[1108] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/574.

[1109] Müslim: (9) KItaftü Salâti'Vtstiskâ, Hadis No: 13. FadMltoh: Cild : 2, Sayfa : 31.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/575.

[1110] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/575.

[1111] Ebû Davud: Kitabü's-Salât, Cild : 1, Sayfa : 115, 1952 Misir bask. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 31, 32.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/575-577.

[1112] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/577.

[1113] Bu hadîs KÜtÜb-i Sitte'de yoktur. Fadlu'llah: Cild : 1, Sayfa : 32.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/577-578.

[1114] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/578.

[1115] Buhârl: (59) Kitabü Bed'i-1-Halki, (15.) Bab. Müslim: (1) Kitabü'1-Iman, Hadîs No : 89. Feyssü'l-Kadir; Cild : 4, Sayfa : 4, Hadîs No : 4372. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 33, 34.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/578.

[1116] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/578-579.

[1117] Bu habere baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/579.

[1118] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/579.

[1119] Bu haber için basta bir kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/580.

[1120] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/580.

[1121] Fadîu'lîah El-CllânVyz göre Nese'i Tefsir bahsinde, Buharî Sahîh'in Icare bahsinde bu hadîsi tahriç ettikleri gibi, Ilmi Mace de tahriç etmistir, Cild: II, s. 36/Hasiye).
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/580-581.

[1122] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/581.

[1123] Bu haber için baska kaynak bulunamamistir. Fadlu'îlah: Cild : 2, Sayfa : 37.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/581-582.

[1124] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/582.

[1125] Bu hadîs-i serîf için baska bir kaynak bulunamamistir. Faaiu'llah: Cild : 2, Sayfa : 38.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/582-583.

[1126] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/583.

[1127] Ebu Davud: (15) Kitabü'l-Cihad, 1. Bab. Müsned-i tmam Ahmed; Cild : 6, Sayfa : 58 ve 322/Ilk baski. Fadîu'îlah : Cilü : 2, Sayfa : 39.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/584.

[1128] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/584.

[1129] Bu haber için baska bir Kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/584-585.

[1130] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/585.

[1131] Fadlu'llah ; Cild : 2, Sayfa : 40. Edebii'û-DUnya v##-DIn; KItmanü's-Slrri, Sayfa: 310.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/585-586.

[1132] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/586-587.

[1133] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/587-589.

[1134] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/589.

[1135] Bu hadîsi Nese'î ve Ebû Ya'lâ ve baskalari tahriç etmistir. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 44/Hasiye.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/589-590.

[1136] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/590.

[1137] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/590.

[1138] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/591.

[1139] Bundan önceki hadîs-i seriflere bakiniz. Bunu Müslim Kitabu'1-îman bölümünde 25 numarada rivayet etmistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/591.

[1140] Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 43-45 ve 606-607. El-îstiab: Cild : 1, Sayfa : 123 ve Cild : 3, Sayfa : 441. m-îsdbe: Cild : 1, Sayfa : 66, Sayi: 201 ve Cild : 3, Sf. 438, Sy. 8220.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/591-592.

[1141] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/592.

[1142] Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 46. Fethü'l-Kadtr : Cild : 5, Sayfa : 314, Sayi: 7430.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/592.

[1143] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/592.

[1144] Geçen 554 sayili hadîs-i serîfe bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/593.

[1145] Fadlu'llah: Cild: 2, Sayfa: 47. El-Istiab : Cild : 3, Sayfa : 192. El-habe: Cild : 3, Sayfa : 201, Sayi; 6994. Bu hadîsi îmam Ahmed tahriç etmistir, Kütüb-i Sitte'de yoktur.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/593-594.

[1146] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/594-595.

[1147] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/595-596.

[1148] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/596.

[1149] EbûDavud: (40) KitabÜ'I-Edeb, (43.) Bab. Tirmizî: (35) Kitabu sifati'l-Kiyamet, (57.) Bab. Fadlu'îlah: Cild : 2, Sayfa : 48.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/596.

[1150] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/596.

[1151] Fadlu'îîah: Cild : 2. Sayfa: 49-50. El-lstiab : Cild : 3, Sayfa : 389. El-Isabe; Cild : 3, Sayfa : 427, Sayi: 8144.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/597.

[1152] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/597-598.

[1153] Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 50-51. Fethü'l-Kadîr: Ctld ; 3, Sayfa : 271, Sayi: 3373-3375.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/598.

[1154] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/598.

[1155] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir. Bundan önceki hadîs-j serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/599.

[1156] Tirmizî: (50) Kitabü'l-Menakib, Sayi; 39$0-3941. Fadlu'lîah: Cild : 2, Sayfa: 51-52.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/599-600.

[1157] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/600.

[1158] Bühârt: (60) KitabÜ'l-Enbiya, (54.) Bab. d: Cild : 2, Kitabü'1-Ede e: (37) Cild : .2, KitabÜ'2 : Cild ; 2, Sayfa ; 52-54, Ebû Davud: Cild: 2, Kitabü'1-Edeb, Bab: ? îaya, 1952/Misir bask.' itinI'Mace: (37) Cild : .2, KitabÜ'z-ZüRd, Hadîs : 4183, Bab: Haya.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/601.

[1159] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/601-602.

[1160] Buhârî: (2) Kitabü'1-îman, (3.) Bab.Müslim: (1) Kitabü'1-îman, Hadis No ; (57-58). Fadlu'llah; Cild : 2, Sayfa : 54-S7.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/602-603.

[1161] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/603.

[1162] Buhârî: (61) Kitabü'l-Menakib, (23.) Bab. Müslim: (43) Kitabü'l-Fezail, Hadîs No: (67). . Ibni Mace: (37) Kitabü'z-Zühd, Hadîö No; (4180). Fadlu'llah ; CUd : 2,

Sayfa : 57-58.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/603-604.
[1163] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/604.
[1164] Müslim: (44) Kitabü'l-Fezail, Hadîs No. (26-27).Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 58-60.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/604-605.
[1165] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/605.
[1166] Tîrmizt: (25) Kîtabü'l-Birri, (47.) Bab, Hadîs No. (1975). Îbni Mace: (37) KitabÜ'z-Zühd, (17.) Bab, Hadîs No. (4185).
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/605.
[1167] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/605.
[1168] Buhûrt: (2) KitabÜ'1-Iman, (16.) Bab. Müslim: (1) Kitabü'1-îman, Hadis No. (59). Fadîu'llah : Cild ; 2, Sayfa : 61-82.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/606.
[1169] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/606.
[1170] Bundan önceki hadîslerle 600 sayili hadise bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/607.
[1171] Bu hadîs Kütüb-i Sitte'de yoktur; bunu Imam Ahmed ve Ibni Hibban tahriç etmislerdir. Fadlu'llah : Çild : 2, Sayfa : 63/Dipnot.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/608.
[1172] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/608-609.
[1173] Buhârî: (65) Kitabü't-Tefsîr, Yûsuf Sûresi, (5.) Bab. Müslim: (43) Kltabü'I-FezaIl, Hadîs No. (152).
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/610-611.
[1174] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/611.
[1175] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 65-66.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/612-613.
[1176] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/613.
[1177] BuhârI: (80) KitabÜ'd-Daavat, (21.) Bab. Müslim: (48) KitabÜ'z-Zikri ved-Dua, Hadîs No. (8-9) Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 66-67. Ebu Davud, Tirmîzl ve Itini Mace de bunu tahriç etmislerdir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/613.
[1178] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/613-614.
[1179] Buhûri: (80) Kitabü'd-Daavat, (21.) Bab. Müslim: (48) Kitabü'z-Zikri ve'd~Dua, Hadîs No, 7. Fadlu'îlah: Cild : 2, Sayfa : 67. Ebu Davud: Cild: 1, Sayfa: 341, Bab : Dua, 1952/Misir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/614.
[1180] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/614.
[1181] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/614.
[1182] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/615.
[1183] Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs No. (88). Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 68. MUsned-i imam Ahmeü; ÇM ; 6, Sayfa : 107/Ilk bask.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/615.
[1184] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/615.
[1185] Buhûrî: (56) KitabÜ'l-Cihad, (100.) Bab. Müslim: (44) KItabÜ Fezaili's-Sahabe, Hadîs No. (197). Fadlu'Hah: Cild : 2, Sayfa : 69. Eî-îsabe : Cild : 2, Sayfa : 216, Bayi; 4254. El-Istiab : Cild : 2, Sayfa : 221.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/616.
[1186] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/616-618.
[1187] Buhârî: (15) Kitabü'l-Istiska, (6.), Bab. Müslim: (9) Kltabti'l-Istiska, (2.) Bab.Ebû Davud: (3) Salatti'l-Istiska, (2.) Bab. Nese'l: (15) KitabtTl-Istiska, (1.) Bab. El-Muvatta': (13) Kitabü'l-îstiska, (2.) Bab, Hadîs No. (3).Ibnl_Mac&: (5) Kitabü Ikameti's-Salât, (154.) Bab. Hadîs No. (1269). Fadlu'lIah : Cild : 2, Sayfa : 70.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/618-619.
[1188] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/619.
[1189] Bu hadîs-i serîf bazi ravi degisikligi ile 610 sayida geçmisti, Hadîs-1 serifin kaynaklari için oraya müracaat edilsin.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/619.
[1190] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/620-621.
[1191] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/621.
[1192] Müslim: (1) Kitabü'l-lman, Hadîs No. (184). Fadîu'llah: Cild : 2, Sayfa: 70-71.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/621.
[1193] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/621-622.
[1194] Buhârî: (97) Kitabü't-Tevhîd, (15.) Bab. Müslim: (48) Kitabü'z-Zikri, Hadîs No. (2, 19). Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 72-74.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/622.
[1195] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/623.
[1196] Buhârî: (80) Kitabü'd-Daavet, (16.) Bab. Nese'î: (51) Kitabü'l-îstia2e, Hadîs No. (5524). Eî-îstiab : Cild : 2, Sayfa : 134. El-îscfoe: Cild : 2, Sayfa : 138, Sayi:

3847. Fadîu'lîah : Cild : 2, Sayfa : 75-78.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/623-624.
[1197] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/624.
[1198] Ebû Davud: (8) Kitabü'1-Vitr, (26.) Bab. Tirmizî: (45) Kitabti'd-Daavat, (38.) Bab. Imam Ahmed : Sayi: 4726. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 78-79.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/625.
[1199] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/625.
[1200] Bundan önceki hadîs-i serife bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/625-626.
[1201] 617 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakiniz.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/626.
[1202] Bu hadîs için baska kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/627.
[1203] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/627.
[1204] Müslim: (5) KitabÜ'l-Mesacid, Hadîs No. (144-145). El-lstlab: Cüd ; 3, Sayfa : 275. El-Isabe: Cild : 3, Sayfa: 281, Sayi: 7421. Fadlu'îlah: Cild : 2, Sayfa : 81-82. TirmizI: (49) Kitabü'd-Daavat. Hadis No. (3409-3410). Ebu Davud: Cild : 2, Sayfa : 345, 1932 Misir bask., dua babi.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/627.
[1205] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/628.
[1206] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/629.
[1207] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/629.
[1208] Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/629.
[1209] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/629-630.
[1210] 623 ve 624 sayili hadîslere bakiniz. Müslim: (48) Kitabü'z-Eikri, Hadis No. 88. Ebû Davud: K. Salât, Bab : Giyapta dua, C. 1, Sf. 352, 1952/MiSir bsk, Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 84-85.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/630.
[1211] BuhâH: (78) KitabÜ'1-Edeb, (27.) Bab. MÜsned-i imam Ahmed: Hadîs No. (6849 ve 6490). Ibni Hibban : cild : 2, Sayfa : 206. Mecme'u'z-Zevaid: Cild : 10, Sayfa : 150. Fadlu'Hah; Cild ; 2, Sayfa : 85.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/631.
[1212] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/631.
[1213] Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 86/Dipnot.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/631-632.
[1214] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/632.
[1215] Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 87.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/632.
[1216] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/632.
[1217] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/633.
[1218] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/633.
[1219] Fadlu'llah : CIld : 2, Sayfa : 89/Dipnot.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/633-634.
[1220] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/634.
[1221] Bu haber için baska bir Kaynak bulunamamistir.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/634.
[1222] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/634.
[1223] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/634.
[1224] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/635.
[1225] El-îstIab : Cild : 2, Sayfa : 508. Eî-îsabe: Cild : 2, Sayfa : 524, Sayi: 5810. Fadlu'llah: Cild : 2, Sayfa : 89, 90.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/635.
[1226] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/636.
[1227] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/636.
[1228] Tirmizî: Cüz : 9, Bab : IQI, Hadîs No. 3527, Kitabü'd-Daavat.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/636.
[1229] Bu hadîs Kütüb-t Süte'de yoktur. Bunu Ibni Hiiban ve bir kismim da îmam Ahmed tahriç etmistir. Fadîu'lîah: Cild : 2, Sayfa: ai-92.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/636-637.
[1230] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/637.
[1231] Bu hadîs de KÜtüb-l Sitte'de yoktur. Bunun râvileri, bir önceki hadîsi rivayet edenlerdir. Fadîu'llah : CIld : 2, Sayfa : 92-93.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/637-638.

[1232] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/638.

[1233] Tirmizi: KitabÜ'd-Daavat, (89.) Bab, Hadîs No. (3507). îbnt Mace: (34) Kitabü'd-Dua, (5.) Bab, Hadîs No. (3848). Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 93-94.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/638.

[1234] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/638.

[1235] KitabÜ'z-Zikri, Hadis No. (84-85). Fadlu'llah : Cild : 2, Sayfa : 94.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/639.

[1236] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/639.

[1237] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/639-640.

[1238] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 1/640-641.